Ahmet Altan

İSYAN GÜNLERİNDE AŞK

roman

İsyan Günlerinde Aşk

Ahmet Altan

I

Bazı geceler, eskimiş Acem halılarının üstünde yürüyen karıncaların adım seslerini duyarak uyanıyordu. Yüzlerce yıl önce dağ köylerinin izbe odalarında dokunmuş, çiğnene çiğnene solgunlaşmış bu halıların üstünde yürüyen son canlılar olan ince belli, titrek eklemli, boğumları simsiyah parlayan karıncaların kimsenin duymadığı adım sesleri, Osman'ın zamandan ve dünyadan kopmuş durgun ruhunda içini korkuyla titreterek yankılanıyordu. Bir zamanlar büyükannesinin, şehvetin en ıssız, en ücra köşelerine gidip oralarda insan etinin tadabileceği en keskin zevkleri aradığı geniş yataktan zorlukla iniyor, ayaklarını, sürekli çıtırtılarla eskiyen ahşap tabana basıp bir zaman bu pürtüklü serdikten güç almaya çabalayarak bekledikten sonra, kalkıp yorgun adımlarla odadan çıkıyordu.

Sırtında, dedesinden kalma, yer yer eprimiş, beyazlığını çoktan kaybetmiş uzun gecelik entarisiyle salona gidip bütün lambaları yakıyor ve orada görmeyi beklediği karıncaları değil, şeffaf ve kaygan bedenleriyle huzursuzca kıpırdaşan ölülerini buluyordu.

Zamanın mahpuslarıydı onun ölüleri, doğduklarında önlerinde uzanan zamanın içinde sanki onları hiçbir şey durdurmayacakmış gibi yürümüşler, ölüm önlerini Kestiğinde, doğumlarıyla ölümleri arasındaki zamana kısılıp kalmışlardı. Geriye döndüklerinde doğumlarının ardına geçemiyor, ileriye yürüdüklerinde ölümlerinden öteye atlayamıyorlardı; artık sonsuza dek, doğdukları anla öldükleri an arasında dolaşmak zorundaydılar. İki kesin tarihin kıskacında donmuş ve hiç değişmeyecek olan hayat hikâyelerini anlatıp, her anlattıklarında yeni ayrıntılar, yeni olaylar ekleyerek değişmeyecek olanı sözleriyle değiştirmeye uğraşıyorlardı.

Hikâyelerini anlatmak için Osman'ı, daha yaşarken hayattan kopan ama ölüme de tutunamayıp geçmişle geleceğin içinde birbirine karıştığı, derin ve tehlikeli bir zamansızlığa düşerek sakatlanan bu genç akrabalarını

seçmişlerdi. Osman ölüleriyle ne zaman konuşmaya başladığını hatırlamıyordu. Ne huzuru bulmasına ne de başarıyı yakalamasına yardımcı olan tuhaf ve karanlık zekâsıyla hem kendini hem çevresindekileri zehirleyerek, züppece kaprisler ve garip cinsel fantezilerle sancılanan bir hayatı sürüklemeye çalışırken ansızın yorulup dedesine ait bu eski köşke çekilmişti. Onu buraya ölüleri mi getirmişti, yoksa ölülerini buraya geldikten sonra mı bulmuştu, onu da bilmiyordu. Ölüleriyle birlikte geçmişe kaçıp tarihin şaşırtıcı dehlizlerinde dolaşmaya koyularak, kendisini bunaltan kararsızlıklardan, acılardan, hayal kırıklıklarından kurtulmuştu. Kendisine kalan küçük mirasla gündelik ihtiyaçlarını karşılıyor, geçmişin acılarını izleyerek, günün acılarından saklanıyordu. İnsanlar onun deli olduğuna inanıyorlardı, o ise insanların aptal olduğunu düşünüyordu; ölülerin geçmiş hayatlarını bütün açıklığıyla görmek, insanların aptallığına olan inancını pekiştiriyordu. Ona hikâyelerini anlatan ölüleri, belki de en çok bu nedenle seviyordu. Onun sevgili ölüleri, bu eski ve tozlu köşkte yapayalnız yaşayan Osman'ı her gördüklerinde, penceresi açılmış bir odadaki mum alevleri gibi, karşı koyamadıkları bir güçle hep birden ona doğru seğirtiyorlar, bedenleri gibi şeffaflaşmış kırgın ve kırık sesleriyle anlatmaya başlıyorlardı.

Hepsinin dehşet verici sırları vardı. Bir alevi avuçlarında tutmaya çalışır gibi bir yandan tutkuyla ellerini kapatıp o sırları saklamaya uğraşırken, bir yandan da sakladıklarının yakıcılığına dayanamayıp avuçlarım açarak, sakladıklarının hiç olmazsa bir parçasını göstermek ihtiyacına kapılıyorlardı.

Gösterdikleri sırların içinde cinayetler, ayaklanmalar, ihanetler, günahkâr aşklar, acılı özlemler bulunuyordu; onları gösterirken bir yandan da saklamaya çabaladıklarından, anlattıkları çelişkilerle, yalanlarla, unutuşlarla doluydu.

Ölülerinin anlatma isteğiyle saklama arzusunu bir arada görmek ise Osman'a her zaman gizli bir üstünlük duygusu veriyordu. Onu gördüklerinde hep birlikte konuşmaya başlıyorlardı.

Aralarından birini seçip, o uğultulu anlatımın ortasında yalnızca onun sesini duyup onu dinlemeyi öğrenmişti. Bu, ona ve onun gibi zamanın izini kaybetmiş olanlara özgü bir yetenekti ve her eksilttiğinin yerine bir şey veren ya da her verdiğinin karşılığında bir şey eksilten kaderin yansıyan bir haşmet, meydanı dolduran binlerce kişilik kalabalığın çalkantılı gürültüsü, geleceğin, sevinçli naraların altından sezilen sarsıcı dehşeti vardı. Osman, o

sesin peşinden yürüyüp girdi dalgalanan kara bayrakların altındaki artık her biri çoktan unutulmuş bir ölü olan kalabalığın arasına.

Ayasofya, kıpkızıl bir deniz gibi kıpırdayan binlerce fesle çevrelenmişti.

Kış güneşinin pırıltısı, kenardaki askeri birliklerin upuzun, dizi dizi süngülerine çarpıyor, hassa bölüklerinin sırmalı üniformaları, Arnavut muhafızların beyaz esvapları, Suriye zihaflarının bir ucu omuzlarına değen yeşil poşuları parlıyordu. Otuz üç yıl süren bir istibdattan sonra 'Meclis'in açılmasını kutlamaya gelen kalabalık, meydana sığmamış; binlercesi, yüzlerce yıldır Bizans'tan Osmanlı'ya uzanan birçok iktidarı, ayaklanmayı, dallarına kelleler asılmış ağaçları, idamları, kıyımları, taç giyme törenlerini görmüş olan ve gördüklerini sessiz bir vakarla kendine saklayan Ayasofya'nın damlarına, payandalarına, sütunlarına, minarelerine, çıkıntılarına tırmanmıştı.

Ayasofya'nın muhteşem kubbesinin tam tepesinde, devasa gümüş hilalin dibinde, akşama şeyhine anlatmak için çevresinde olanları gözleyip en ufak ayrıntıyı bile aklına yazan Hasan Efendi, yeşil sarığı ve uzun siyah cüppesiyle bir heykel gibi hiç kımıldamadan, tek başına dikiliyor, göğe çizilmiş siyah bir siluet gibi en yüksekteki yalnız duruşuyla belki kalabalığın kendisinden bile daha etkileyici gözüküyordu. Kalabalığın kenarında, dünyadaki bütün Müslümanların da halifesi olan Padişah'a karşı ayaklanarak meşrutiyet ilan eden Selanik'teki Üçüncü Ordu'nun, Halife'ye bağlı olan molla takımı 'şeriat elden gidiyor' naralarıyla ortalığı karıştırmasın diye özel olarak İstanbul'a getirilmiş haki üniformalı birlikleri dizilmişti. Bu birliklerin askerleri bellerine doladıkları fişekliklerle yetinmemişler, üniformalarının ceplerine de fişekler doldurmuşlar, gören herkesi, yeni düzene ayak uydurmaya ikna etmek için ürkütücü bir kararlılıkla duruyorlardı.

Halife'ye ve şeriata çok bağlı olan, hiçbir zaman İttihatçılardan hoşlanmayan Hasan Efendi, daha sonra Osman'a, yüzünde, bir ölüye hiç yakışmayan alaycı ve neredeyse sinsi bir gülümsemeyle, "Allah'ın bir işi," demişti, "dört aya varmadan, şeriata karşı tedbir diye getirilen bu askerler şeriat isteriz diye ayaklandılar da yüzlercesi İstanbul sokaklarında kıstırılıp kendi arkadaşlarınca kılıçtan geçirildi."

Meydanın her yanında, üstlerine Kuran-ı Kerim'in askerliğe ait ayetlerinin gümüş sırmalarla yazılı olduğu siyah bayraklar dalgalanıyor, dinin ve askeriyenin bu toplum için önemini kara bir gururla hatırlatıyordu.

Yalnızca meydan değil meydana giden sokaklar da imparatorluğun dört bir yanından kopup gelen Trakyalı çobanlarla, adalı denizcilerle, esrarlı yarımadalarının baharat kokularını taşıyan Araplarla, kutsal kentlerden göçmüş Yahudilerle, bellerine piştovlar sokuşturulmuş Karadağlılarla, Bulgarlarla, Kürtlerle, Kırgızlarla, sürekli şarkılar söyleyip oynayan Çingenelerle, kısık gözlü Tatarlarla dolmuştu. Bu karmakarışık kalabalık 'hürriyetin' ilanından sonra satışı serbest bırakılan tabancalarını çekip çekip gökyüzüne ateş ediyor, hürriyet marşları silah seslerine karışıyordu.

Kalabalık kendi sesiyle ve coşkusuyla sarhoş bir halde kaynaşırken, uzaklardan ne olduğu tam kestirilemeyen bir uğultu yaklaşmaya başladı; insanlar kendilerine ulaşan o gümbürtülü sesin ne olduğunu hemen anladılar; mızraklı süvarileriyle Padişah'ın arabası geliyordu. Arabayı görenler, sanki daha birkaç dakika önce meşrutiyeti alkışlayıp istibdadın yıkılışını kutlayarak hürriyet şarkıları söyleyenler kendileri değilmiş gibi çıldırmışçasına, "Padişahım çok yaşa!" diye bağırmaya başladılar.

İktidarının sınırsız ve Tanrısal olduğuna inanırken ağır bir darbe yiyerek kendi ordusu tarafından yetkileri kısıtlanan ve o günden beri olduğundan daha yaşlı ve sağlıksız görünen Padişah'ın, kalabalıkların karşısına çıkarken renk versin diye yanaklarına sürdüğü allığa rağmen yorgunluğu saklanamayan, çizgileri sarkmış yüzüne bakan doktoru Reşit Paşa, biraz neşelendirebilmek için, kendisini alkışlayanları duymamış gibi başı önünde duran padişahına usulca seslendi:

- Kullarınız sizi görmekten mesut oldular Padişahım, bakın nasıl alkışlıyorlar.

Padişah yavaşça başını kaldırıp doktoruna, biraz küçümseyerek biraz da dargınca baktı.

- Sen bu alkışlara hâlâ inanıyor musun Doktor? Onlar bizi ölüme göndermek isteyenleri de alkışlıyorlar.

Bir suikasta uğramasından çekinilen Padişah'ı taşıyan araba, sokakları ve meydanları dolduran kalabalıkları son süratle yarıp, tekerleklerinden kıvılcımlar saçarak hiç durmadan geçiyordu. Arabanın geçtiği her yerde insanlar, Hazreti Musa'nın asasıyla dokunduğu Kızıldeniz gibi mucizevi bir şekilde ikiye yarılıp

'Halife Hazretleri'ne yol veriyorlar, böylece hem saygılarını gösteriyorlar hem de ne olursa olsun yavaşlamayacağı anlaşılan arabanın tekerlekleri

altında parçalanmaktan kurtuluyorlardı. Bir saldırıdan korkulmasına rağmen yol boyunca hiçbir tatsızlık olmamış, sadece eski sarayın yakınlarında, baştan aşağı siyahlar giymiş, yaşlı bir kadın, cılız kollarını arabaya doğru uzatarak, "Oğullarımı bana geri ver!" diye haykırmış ama o gürültüde sesi bile duyulmamıştı. Sarayın kapısından çıktıklarından beri bir an bile duraksamadan koşan, bembeyaz köpüğe kesmiş atlar Meclis binasının önünde durduğunda, hazır bekleyen bando,

Padişah'ı selamlamak için Hamidiye Marşı'nı çalmaya koyuldu. Sinirli süvariler arabanın çevresinde bir daire oluşturarak kalabalığı uzakta tuttular; bağıran, haykıran, marşlar söyleyen, ortak bir heyecanla kıpırdaşıp duran bu büyük kalabalığın ortasında Padişah, iktidarlarını aniden kaybeden insanlarda görülen kindar bir küskünlükle, kimsenin yüzüne bakmadan, ağır ağır arabadan inip yavaşça büyük kapıya yürüdü. Daima birisini sevmeye ve birisinden nefret etmeye muhtaç olan kalabalıkların bu iki duygusuna da cevap verip onların her zaman aç olan his dünyalarını varlığıyla doyuran bu çökük omuzlu adamın adımlarını sürüyüşünden, kendine ait olmayan bir kudret yayılıyor, mirasçısı olduğu altı yüz yıllık bir tarih ve halifesi olduğu bin üç yüz yıllık bir din, onun varlığını, yer yer lekelenmiş de olsa hâlâ ilahi bir ışıkla aydınlatıyor, sadece görünmesi bile insanları engel olamadıkları bir biçimde derinden etkiliyordu.

O daha koridorlarda yürürken, Meclis salonundakiler kendilerine yaklaşan Padişah'ın varlığını havadaki keskin bir" kokuyu hisseder gibi hissetmişler, içerdeki uğultu perde perde azalarak dinmiş, Padişah tümüyle sessizleşmiş bir salona girmişti. Mebusların çoğu sırtlarındaki simsiyah redingotları, başlarındaki kırmızı fesleriyle, içten içe yadırgadıkları, hatta ürktükleri bu salonda yeni giyilmiş bir rugan ayakkabı gibi fazlasıyla parlak ve fark edilir duruyorlardı; siyah redingotluların arasında, buranın bir imparatorluk meclisi olduğunu kanıtlamak ister gibi yeşil ve mor kefiyeleriyle Yemen mebusları, şallarını başlarına sarıp devetüyünden kara bir şeritle bağlamış Arap mebusları, beyaz sarıklarıyla hocalar ve bu karışık kalabalığın arasında askeri üniformalı mebuslar yer alıyordu. Kürsünün yanında madalyaları, yaldızları, gösterişli kıyafetleriyle Ayan üyeleri, onların önünde, baştan aşağı bembeyaz giyinmiş şeyhülislam, şeyhülislamın yanında zümrüt yeşili cüppeleriyle ulema oturmuştu. Müslüman din adamlarının yanına ise dev gibi, iri cüsseli, uzun sakallı, simsiyah cüppeli patrikler, bir yeraltı mezarlığından getirilmiş simsiyah lahitler gibi sıra sıra dizilmişlerdi.

Bütün salon Padişah girince ayağa kalkmıştı.

Padişah, locasında, yere dayadığı kılıcına yaslanarak salonu uzun uzun süzdü. İktidarın eski sahibi, iktidarın yeni sahiplerine, yüzünde hiçbir kımıltı olmadan bakıyor, onları bakışlarıyla, duruşuyla, sessizliğiyle eziyordu.

Padişah'ın 'Kanun-u Esasi'yi ilan ettiğini söylediği konuşma bir mebus tarafından okunduktan sonra dualar başladı ve o anda Ayasofya Meydanı 'nda toplar gürledi. Boğazdaki bataryalar, Marmara Denizi'ndeki savaş gemileri de toplarını ateşlediler. Meşrutiyetin doğuşu yüz bir pare top atışıyla imparatorluğa ve dünyaya ilan edildi.

Padişah, geldiği gibi ayaklarını sürüyerek ayrıldı salondan; kendisini bekleyen arabasına sanki bu yaşananlar onu hiç ilgilendirmiyormuş gibi sessizce binip kendini koltukların yumuşaklığına bıraktı.

Arabada doktoru, Padişah'ın solgun yüzüne bakıp, telaşla sordu:

- Yoruldunuz mu Sultanım?

Padişah'ın yüzünde, Doktor'un çok iyi tanıdığı küçümseyici gülümseme şöyle bir görünüp kayboldu, cevabı ise tek kelimeydi:

- Sıkıldım.

Saraya dönene kadar bir daha hiç konuşmadı. - O gece Dersaadet'in yedi tepesi alev demetleri gibi parladı; sarayda, şehzadelerin köşklerinde, paşa konaklarında bütün ışıklar yakılmış, aslında derin bir keder duyanlar da bu büyük sevinçten ayrı düşmüş gibi görünmekten korkup bu eski şehrin her sevincinin altından başını gösteren dehşetin esiri olarak bu alevli nümayişe katılmışlardı.

Camiler, kiliseler, gemiler, yalılar, meşalelerle aydınlanan eski surlar ateşten gözlerini gökyüzüne dikmişler, eğri bir kama gibi şehrin içine saplanan Haliç'e ve Boğaziçi'ne şehrin kızıl ışıklarıyla, yüzlerce yıllık mabetlerin gölgeleri yansımıştı.

Kış ayazının iyice hissedildiği o aralık gecesi, o günkü gösteriye davet edilmesine rağmen katılmayan Şeyh Yusuf Efendi, 'Halife-i Ruyi Zemin Hazretleri'ne reva görülen muameleye duyduğu öfkeyi saklamaya gerek görmeden ama bu hissiyatını da kelimelere dökmeyip yalnızca sesindeki öfkeli acılıkla ifade eden Hasan Efendi’den bütün olup bitenleri, hiç yorum

yapmadan, içi kürklü cüppesine sarınarak Unkapanı'ndaki tekkenin bahçesinde dolaşıp yanan ışıklara bakarak dinledi.

Hasan Efendi olanları anlatırken şehrin aydınlığı da birdenbire sönüvermiş, şehir yeniden her zaman ki zulmetin içine gömülmüş, şehrin içine yayılmış evliya yatırlarıyla, padişah türbelerine dikilmiş kandillerin titrek ışıklarından başka ışık kalmamıştı. O karanlığın içinde Şeyh Efendi, şehirde yaşanacak olanları hissetmiş gibi ürpererek, "Hava çok soğudu," deyip içeri yürümüştü.

Fransız hastanesinin rahibe hemşireleri', gözlerinin altındaki mor halkalarla nedense bir hercaimenekşeyi andıran solgun yüzlü, yumuşak bakışlı, harikulade Fransızca konuşan kibar hastaya, özel bir şefkat ve ilgi gösteriyorlardı. Sık sık yanına gelip hatırını soruyorlar, elini tutuyorlar, cesaretlendirici sözler söylüyorlar, bazen de gittikçe uzayan gecelerde başucuna bir iskemle çekip ona hastanenin kütüphanesinden aldıkları kitapları okuyorlardı.

Eski bir barones olduğu söylenen Sir Clementine ise, sesinde iyi bir eğitimin derhal tanınan tınısını taşıyan bu hastaya öbür rahibelerden biraz daha fazla zaman ayırıyor, onunla edebiyattan, yazarlardan, insanlardan, zaaflardan, dinden, hatta tazen, çevrede hiç kimse yokken siyasetten konuşmaktan açıkça belli olan bir zevk alıyordu. Sörler, ya acıklı hikâyesini öğrendiklerinden ya da kestane rengi iri gözlerindeki dünyaya yabancı bakışlarla ruhlarına dokunup onları kardeşlikle sevgililiğin karıştığı bir heyecana sürüklediğinden, aralarındaki sohbetlerde de

'Mösyö Hikmet' bahsini açmaktan hoşlanıyorlardı; artık tek başına tıraş olabilecek kadar iyileşen hastanın yakında taburcu olacağını düşünmek hepsinin içinde gizli bir sızı, asla açıklanamayacak bir üzüntü yaratıyordu.

Hayatında ilk kez kullandığı tabancayı kendine yöneltip, kalbini nişan almasına rağmen titreyen elleriyle kendini, Allah'ın bir lütfu, ciğerinin üstünden vurup köprücük kemiğini parçalayan Hüseyin Hikmet Bey, daha sonraları Osman'a, "Ölmeyi becerememek ne hazin bir utanç, tahmin edemezsin," demişti.

Âşık olduğu kadım bir daha geri alamayacağını açıkça anlamanın teselli kabul etmez acısı, sevdiği kadının bir başka erkeği tercih etmesinin örselediği gururu ve siyasette yaşadığı hayal kırıklığıyla kendini öldürmek istemiş ama bütün bu acılara ölmeyi becerememenin utancı da eklenmişti.

Hikmet Bey bedeninden daha da yaralı olan ruhunu tedavi edebilmek için sıcak bir ilginin ne kadar önemli olduğunu, bu hastane odasında, başka odalarda yatan hastaların iniltilerini, hemşirelerin fısıltılarını dinleyip koridorları silen hademenin su dolu kovaya boşalttığı lizolün kokusunu koklayarak, sağlıklı günlerinde anlayamayacağı kadar iyi anlamıştı.

Kendisine gösterilen ilgiye duyduğu minnete, Sir Clementine ‘in, kestane kızılı olduğuna karar verdiği saçlarını görme arzusunun nasıl sızdığını ise hiç bilememişti.

Hemşirelerin şefkatine, Sir Clementine ‘in, dua okurken bile sesinde duyulan, eski baloların, Paris gecelerinin, kaçamakların ve günahların heyecan veren dolgun ahengine, ihanete uğramış olmanın yaratması gerektiği düşünülen öfkesine rağmen karısını, Mehpare Hanım'ı aklından çıkaramamıştı. Bütün kırgınlığına, çaresizliğine, terk edilmişliğine rağmen, hatta belki de bu kırgınlık, çaresizlik ve terk edilmişlik yüzünden o güzel kadını hemen hemen her gece rüyasında görmüş, ateşli nöbetlerinde adını sayıklamış, bu acı dolu yalnızlıktan kendisini ancak o kadının çıkartabileceğini düşünmüştü. İhanete uğramış her erkek gibi, bu ihanete ne kadar öfkelenirse öfkelensin, gizliden gizliye, onu çektiği acıdan ancak acıyı yaratanın kurtarabileceğine inanmış, hayaller kurmuştu; Mehpare Hanım'ın dönmesini, hastanedeki odasına bir sabah, yüzünde, utangaçlığını saklayan o mesafeli bakışıyla girmesini, özür dileyip yalvarmasını beklemişti. Bunun gerçekleşmemesi ise onu Mehpare Hanım'dan uzaklaştırmamış, aksine eski karışma daha da bağlamıştı.

Karısını, daha tanıdığı ilk günden itibaren sevmiş, bu aşk da, birçok aşk gibi mutluluklarla değil, kuşkularla ve çaresizliklerle beslenmiş, büyümüş, uzun yıllar içinde, kişiliğinin, varlığının bir parçası haline gelmişti; bu aşktan kurtulamıyor, dahası, kurtulmak da istemiyordu. Özlem bazen dayanılmaz hale gelip sadece ruhunu değil bedenîni de hırpalamaya başladığında, sancılı bir hastanın morfin için yalvarması gibi unutmak için Tanrı'ya yakarıyor ama bedeninin bu yakarışımı ruhu başkaldırıyor, Mehpare Hanım'ın en güzel hallerini, saçlarını tarayışını, yatak odasına giderken elini tutuşunu hatırlıyordu; unutma ihtimalinin Mehpare Hanım'ın tümden hayatından çıkması olduğunu kavrıyor, âşık herkes gibi, o anda unutma fikrine bile tahammül edemiyordu. O, uzakta olan, kendisine gelmeyecek olan birini seviyordu ve aralarındaki tek bağ kendisinin duyduğu aşktı; unuttuğu anda aralarındaki bağ tümüyle kaybolup gidecekti

ve Hikmet Bey bunu düşünmeye bile dayanamıyordu. Bir gün, duyduğu aşk, ondan habersiz olarak kendisini bırakıp gitmedikçe, o, aşkını bırakamayacaktı.

Hikmet Bey, aslında, sevebilmek için acı çekmek zorunda olan insanlardan değildi; o, sevdiği zaman bütün ruhuyla, varlığıyla seviyordu; bu sevgiyi bir engel, bir özlem, bir çaresizlik, bir oyun ya da bir ihanet daha fazla artıramazdı; Mehpare Hanım'ı sevdiğinde ruhunun hiçbir zerresini sakınmamış, kendisine bir şey ayırmamış, bir tereddüt duymamıştı. İyi yetişmiş bazı erkeklerde görülen çocukça bir saflık ve masumiyetle, sevebilmenin son sınırına kadar yürümüştü; bu duyguların daha ötesi yoktu, daha ötesi ölümdü; zaten o da sevilmediği anda ölümün sınırını geçmeyi denemiş ama kendi deyimiyle 'maalesef bunu becerememişti. O günü utançla hatırlıyordu; tabancanın patlamasından sonra odaya girenler, köşkün içindeki çığlıklar, koşuşturmalar, ayak sesler', çocukların ürkmüş ve kederli bakışları, hizmetçilerin ağlamaya hazır telaşları ve Mehpare Hanım'ın yüzüne, Hikmet Bey'in, "Hatırlamak bile beni muazzep ediyor," dediği sıkıntılı, aşağılayıcı ifade... Kendisini kollarından bacaklarından tutup bir bohça gibi arabaya taşımışlar, kanlar içindeki bedenini koltukların üstüne yerleştirmişlerdi. Arabacının atlara bağırışını ve kamçının saklayışını duymuş, göğsündeki sancıyı hissetmiş ve, "Mehpare," diye fısıldadıktan sonra kendinden geçmişti. Daha sonraları Osman'a, "Mehpare'ye bir şey söylemek, ona seslenmek istediğimi hatırlıyorum, ona bir şey söyleyecektim; hastanede beni ameliyat etmişler, kendime geldikten sonra, Mehpare'ye ne söyleyecektim diye günlerce düşündüm ama, tuhaftır, hatırlayamadım," demişti. Saray doktorunun oğlu, ağır yaralı olarak getirildiği hastanede, kimsesiz bir zavallı gibi bırakılmış, ne çocuğu, ne karısı, ne annesi, ne de babası ziyaretine gelmişler, hatta kader birliği ettiği İttihatçı dostları bile kendilerini başarılarının sevincine kaptırıp, karısı tarafından ihanete uğradığı için kendini vuran bu dostlarını unutmayı tercih etmişlerdi.

Ölseydi, hastaneye gelmeyenlerin hepsi büyük bir ihtimalle cenazesine gelirlerdi ama ölmemiş, kaderi de, saygı duyulacak bir trajediye değil 'aldatılmış bir erkeğin' aşağılanan utancına dönüşmüştü. Reşit Paşa, Padişah'ın hâlâ süren nüfuzu sayesinde, oğlunun sıhhatini her gün valilik kanalıyla hastaneden takip etmiş, Mihrişah Sultan, oğlunun kurtulacağını öğrenir öğrenmez, hiçbir zaman sevmediği gelinine kısa bir telgraf çekerek, "Çocukları derhal Paris'e gönderin,"

demişti; işin garibi, ağır yaralı oğlunun ziyaretine bile gitmeyen bu kadın, yalnızca oğlunun Mehpare Hanım'dan olan torununu değil, Mehpare Hanım'ın ilk kocası Şeyh Yusuf Efendi'den olan kızını da, herkesi şaşırtarak yanına almıştı. Şeyh Efendi ise, kızım yanma istetmemiş, Mihrişah Sultan'ın onu yanına almasını, verdiği kararın ağırlığını ve huzursuzluğunu ruhunda hissederek kabullenmişti.

'Sahipsizlerin sahibi' olarak tanınmasına, hiç görmediği, bilmediği, tanımadığı insanlardan yardımını ve şefaatini esirgememesine rağmen kendi kızını sahiplenememiş, kendi canından olana sahip çıkamamış, Mehpare Hanım'ı ilk gördüğü andan itibaren kendisini bir an bile rahat bırakmayan günahlarına bir yenisini daha eklemiş, nedendir bilinmez, bu ağır günahı hiç kimseye bir açıklama yapmadan yüklenmişti. Hasan Efendi daha sonra Osman'a, şeyhi için dertlenerek, "İstese alırdı," demişti, "ama Mihrişah Sultan'ın yanında kalmasını istedi; kızı, hem eski karısı Mehpare Hanım'la hem de tekkeye gelip güzelliğiyle aklını çelen Mihrişah Sultan'la arasında bir rabıta oluşturuyordu; kızım istemediğinden değil, o rabıtayı koparmaya gücü yetmediğinden kızım o orospunun yanında bıraktı."

İki çocuğunu birden kayınvalidesine gönderen Mehpare Hanım ise hem dedikodulardan uzaklaşmak hem de yeni aşkını rahatça yaşayabilmek için Selanik'teki köşkü kapatıp Yunanlı sevgilisinin Serez'deki, uçsuz bucaksız bağlar arasındaki büyük konağına taşınmıştı. Daha oraya vardığı ilk gün, sevmedikleri erkeği, sevdikleri biri uğruna terk edenlerde görülen bencilce bir vahşet, hatta anlatılması güç bir iç huzuruyla Hikmet Bey'i ve yaşadıklarını aklından silmişti.

Hikmet Bey ise, âşıkların ürkütücü sezgisiyle unutulduğunu, daha da üzücüsü, ölseydi unutulmayacağını hissediyor, ölmediğine bir de bu sebepten üzülüyordu. Duyduğu acıya rağmen içinde bir kırgınlık yoktu; ölümün kenarından dönenlerde görülen bir dervişlikle, herkesi tek tek anlamaya çalışıyor, sevdiklerinin kendisini görmeye bir kez bile gelmemesine kendince mazeretler buluyordu. Belki kızacak gücü yoktu, belki de kendisi kendini diğer insanlardan daha fazla aşağılayıp ayıpladığı için onların yaptıklarından gocunmuyor, gizlice de olsa onlara kızmıyordu.

Sadece derin bir pişmanlık hissediyordu, intihara kalkıp da sonuçlandıramamanın, hiç intihara kalkışmamaktan daha onur kırıcı olduğunu anlamıştı.

Müslüman ahali Meclis'in açılmasının sevincini yaşarken özellikle Selanik'teki Hıristiyanlar kendilerine yaklaşan Noel'in coşkusuna kaptırmışlardı; hastanede hemşirelerle doktorların bütün ağırbaşlılığına rağmen neşeli bir telaş baş göstermiş, herkes yakınlarına küçük küçük hediyeler almaya başlamıştı. Hikmet Bey, sevinecek bir şey bulamadığından başkalarının sevinçlerinden ödünç bir şeyler almaya alışmış bir boynu büküklükle Noel hazırlıklarını hasta yatağından kırgın bir gülümsemeyle izliyordu.

Noel'den iki gece önce, ortalıktan el ayak çekilip hastalar uyuduktan sonra koğuşları dolaşmaya çıkan Sor elementine, Hikmet Bey'in odasının kapısından içeri girip de onun hâlâ uyumadığını görünce, memnuniyetini gizlemeye çalışmadan, "Siz daha uyumadınız mı Mösyö Hikmet?"demişti.

Hikmet Bey, solgun yüzüne pek yakışan kırık bir gülümsemeyle,

- Uyku tutmadı, diye cevap vermişti. Sor Clementine, yatağın örtülerini düzeltmiş, battaniyeyi biraz daha yukarı çekmişti.

- Bu gece soğuk olacak, iyice örtünün.

- Vaktiniz varsa biraz otursanıza, demişti Hikmet Bey.

- Uyumayacak mısınız?

- Pek uykum yok, nedense geceleri pek uyku tutmuyor, uyusam da sık sık uyanıyorum.

Sir Clementine, bir sandalye çekip yatağın yanına oturmuştu.

- Size kitap okumamı arzu eder misiniz?

- Vaktiniz varsa biraz sohbet etmeyi tercih ederim.

Sir Clementine dizlerini birleştirip ellerini kucağına bırakmıştı ama sesinde, oturuşundaki masumiyete hiç benzemeyen bir dalgalanmanın olduğunu ikisi de fark etmişti.

- Haftaya bizi terk ediyorsunuz Hikmet Bey, çıkınca neler yapacaksınız bakalım?

- Herhalde İstanbul'a döneceğim.

Sir Clementine'in yüzünden bir gölge geçivermişti.

- Bu kadar çok mu sıktık sizi, hemen kaçırtacak kadar?

"Ben," demişti Hikmet Bey, daha sonra Osman'a, "aşk meselelerinde diğer erkeklerin aşağıladığı bir duruma düşen bir erkeği, kadınların cazibeli

bulduklarını galiba ilk defa o gece, orada, o uzun boylu rahibeyle konuşurken fark ettim."

Osman, onun Sir Clementine'den, adım söylemeden yalnızca 'uzun boylu rahibe' diye, çok önemsiz birinden bahseder gibi bahsettiğini fark etmiş ama bu küçük kurnazlığı yüzüne vurmamış, Hikmet Bey'in utangaç bir yanı olduğunu düşünmüştü.

- Estağfurullah, hiç olur mu, demişti Hikmet Bey Sir Clementine'in sitemini duyunca, zaten daha burada halledeceğim çok iş var, gideceğim dediysem, işlerimi hallettikten sonra.

- Özlediniz mi İstanbul'u?

- Özledim galiba, İstanbul'dan çok vapurun limana yaklaşışını özledim herhalde, o şehrin garip kokusunu, uğultusunu... İstanbul denince düşünebildiğim yalnızca limanı, sanki gerisini hatırlamıyorum... Ya siz. siz Paris'i özlemediniz mi?

Sir Clementine içini çekti, sonra şakacı bir gülümsemeyle Hikmet Bey'e doğru eğildi.

- Kimseye söylemeyin ama çok özledim. Arkasından ekledi:

- Başhemşire duysa çok kızar.

- Niye?

- Eh, şehir dediğiniz dünyevi bir yerdir, hayatı özlemek manasına gelir ki bizim durumumuzda pek yakışık almaz.

Bir sessizlik oldu.

- Ben İstanbul'u özledim ama hayatı özledim mi çok emin değilim doğrusu, yok, hayatı özledim diyemem, buraya, hastaneye alıştım hatta; git demeseler kalırım burada, hayatın gailesinden, derdinden uzak.

- Böyle söylemeyin Hikmet Bey, bizim hayatı özlememiz ne kadar yakışık almazsa sizin özlememeniz de o kadar yakışık almaz, genç bir erkeksiniz, yaşamalısınız.

- Artık genç değilim Sir Clementine ama gençliği de aramıyorum zaten, özlemiyorum... Bundan sonrası artık Beyhude bir hayat benim için; beklediğin bir şey kalmayınca gençlik de bitiyor; ben ne bekleyebilirim, hiçbir şey... Bundan sonra hayat sadece bir mecburiyet benim için, hatta inanır mısınız, bir mahkûmiyet...

Hikmet Bey, en derin acının içinde bile gülümsemesi gerektiğini öğrenmiş soyluların gülümsemesiyle kendisiyle alay eder gibi güldü.

- Kaçmaya çalışan mahkûmlara hücre hapsi verilir bilirsiniz; kaçmaya çalıştın mı, yakalandığında, kaçtığında sahip olduklarını bile kaybedersin; ben de kaçmayı becerememiş, kaçmaya çalışırken yakalanmış biri olarak devam edeceğim hayatıma.

Sir Clementine, Hikmet Bey'in elini tuttu,

- Neler söylüyorsunuz Hikmet Bey, bu ne kötümserlik böyle?.. Bu kadar çabuk vazgeçmeyi hiç yakıştıramadım size.

- Çabuk mu? Çabuk vazgeçtiğimi mi düşünüyorsunuz?.. Çok geç vazgeçtim, çok geç, daha önce vazgeçmeliydim... Zamanında vazgeçebilen biri yeniden kazanabilir belki ama vazgeçmekte geç kalan birinin hiç kazanma şansı yok...

Çabuk vazgeçmedim, aksine geç kaldım Sor Clementine, çok geç kaldım, on yıl kadar geç kaldım.

Sir Clementine, uzun yıllar çalışılarak elde edilmiş, fanileri saygıya ve uzak durmaya zorlayan ruhani bir olgunlukla, hafifçe azarlar gibi konuştu:

- Mösyö Hikmet, biz ölümden sonra bile hayatın bitmediğini, hayatın ölümden sonra yeniden ve daha güzel başladığını bilirken, siz nasıl olur da hayatınızın daha bu dünyada, ömrünüzün en güzel zamanında bittiğine karar verebilirsiniz?.. Sadece bizim dinimizde değil, biliyorum ki sizin dininizde de günahtır bu.

Hikmet Bey bu sefer gerçekten, içinden gelerek güldü.

- Ah, keşke tek günahım bu olsaydı... Ama ben günahın çok daha zevklilerini, daha affedilmez olanlarını yaşadım... Emin olun bu yeni günah, diğerlerinin yanında çok masum kalır.

Günah sözcüğü, bir kadınla bir erkek arasında her telaffuz edildiğinde, o kadınla o erkek kim olursa olsun, kendi yakıcılığım ve çekiciliğini yaratır, kendisinden korunmak için giyilen en kalın üniformalardan, cüppelerden, örtülerden geçip hafızalardan asla silinemeyen o günahkâr tecrübelere ve onların vermiş olduğu hazza ulaşır, sahip olduğu şeytani güçle insanın ruhunu kıpırdatır.

Bu kez de öyle oldu; Sir Clementine'in yüzünde, Paris suarelerinin ve unutulmaya çalışılan kim bilir ne türlü günahkâr tecrübelerin çapkın

gölgesi, kısacık bir an içinde dolaştı ama yüzü o kadar çabuk her zamanki ruhani haline büründü ki insan o çapkın gölgenin kendisi tarafından hayal edildiğini bile düşünebilirdi.

Lakin, Hikmet Bey, ruhu ve bedeni ne kadar yaralı olursa olsun, günahkâr bir gölgeyi derhal tanıyacak kadar bu görüntüye aşinaydı.

Sir Clementine, insiyaki bir hareketle, sanki kendini korumak ister gibi, entarisinin derin cebine elini sokup ucunda bir haç bulunan uzun tespihini çıkardı.

- Günahı herkes biliyor Mösyö Hikmet, onun için sevabı arıyoruz, onun için günahtan böyle sakınıyor, en küçüğünün, en masum görünenin bile hayatımıza sızmaması için her gün dua edip Allah'a yakarıyoruz. Unutmayınız ki günahın en tehlikelisi, en basit ve en masum gözükenidir; insan, ruhunu büyük günahlara daha kararlı bir şekilde kapatabilir ama küçük günahlar, işte onlar, içimize sızacak bir yer her zaman bulabilirler.

Hikmet Bey, hastaneye yattığından beri ilk kez, Sor Clementine'in yüzüne dikkatle, bir kadının yüzüne bakar gibi bakıp kuğu kanadı gibi uzun beyaz başlıkların, kaba kumaştan soluk mavi entarilerin, entarilerin önüne bağlanmış beyaz önlüklerin, tespihlerin, anlayışlı ve olgun gülümsemelerin, birbirine kavuşturulmuş ellerin arkasında saklı olanı görmeye uğraştı.

Kadına ve yatak oyunlarına alışkın bir erkeğin içgüdüleriyle, cins bir tazının av kokusu alması gibi, kadın kokusunu almıştı, orada bir kadın saklıydı. Hafifçe çıkıntılı, fildişi parlaklığında geniş bir alnı, kalınca, şakaklarına doğru uzanan kumral kaşları, yüzüne soylu bir görüntü veren kemerlice bir burnu, çok açık kumral, neredeyse sarıya yakın sık kirpikleri, laciverte çalan koyu mavi gözleri, emilesi dudakları vardı.

"Fark edilmeyecek bir yüz değildi," demişti daha sonra Hikmet Bey, "demek, daha önce hiç dikkatlice bakmamışım, baktığımda da entarisini, başlığını, tespihini görmüşüm; onların arasında bir kadın bulunabileceği aklıma bile gelmemiş."

Hikmet Bey, bunu kimseye söylememişti ama kendisini bırakıp başka bir erkeğe giden karısına sadıktı; alay konusu olmayacağını bilse de birine içini açabilseydi, bunun karısına değil aşkına sadakat olduğunu söylerdi. Üstelik sadık olmak için verdiği bir karar, hatta bir istek bile yoktu, sadece bir başka kadına arzulayarak bakmak içinden gelmiyordu.

İlk kez o gece, Sir Clementine'e, onun bir kadın olduğunu fark ederek ve istekle baktı. "Kader beni kendisini eğlendirmek için yarattı," demişti bir seferinde ve galiba haklıydı, kendisini terk eden karısına sadık olan erkeğin ilk hoşlandığı kadın, kadınlığından vazgeçmiş bir rahibeydi.

Ölülerine de, hayata da güvenmeyen, her şeyden kuşkulanan Osman, bunun bir rastlantı olduğuna inanmıyordu; ona göre, artık daha fazla yalnızlığa ve kadınsızlığa dayanamayan Hikmet Bey, hoşlanmak için, asla bir araya gelemeyeceği bir kadını seçerken, farkına varmadan karısına olan sadakatini sürdürmeye uğraşıyordu.

Grene de Hikmet Bey'i Mehpare Hanım'a bağlayan kaim bağlardan biri kopuvermişti; bir umutla ya da bir hayalle beslenemeyen bu aşk, beslenemeyen bütün aşklar gibi güçsüzleşmenin ilk işaretini vermiş, bir başka kadına duyulan ilgiyle, küçük de olsa ilk yarayı almıştı. Bir esaretin ve azap veren bir bağlılığın zayıflamaya başladığını gösteren bu ilk işaret çok üzmüştü Hikmet Bey'i ama bu üzüntü Sir Clementine'e duyduğu ilgiyi azaltmamıştı. Karşısındaki kadına dokunma isteğine engel olabilmek için ellerini yorganının altında, aynı Sir Clementine gibi bağlamıştı; gözlerinde nasıl bir yalvarış olduğunu hiç göremeden usulca, daha sonra niye sorduğuna kendisinin de şaşırdığı o garip soruyu sordu:

- Dans etmeyi sever miydiniz Sir Clementine?

Güzel yüzlü rahibe, başını bir omzuna eğerek, sanki bir şey söyleyecekmiş gibi baktı Hikmet Bey'e, sonra o ruhani gülümsemesini yüzüne yerleştirerek ayağa kalktı.

- Artık uyuyun Mösyö Hikmet, geç oldu.

Hikmet Bey, kapıdan çıkmadan önce dönüp bir şey söylemesini bekledi ama rahibe dönmedi.

Sağlıklı ve mutlu insanların dünyasından, hastalıkları, acılan, yaraları nedeniyle kopup ayrılmış olanların, büyük bayram günlerinde, sağlıklı olanların eğlencelerine katılmak için gizli bir utançla duydukları istek, Noel'den önce hastanedeki hastalarda da kendini göstermişti. Hali vakti yerinde olanlar oda komşularına ve rahibelere vermek için dışardan küçük hediyeler getirtmişler, durumu iyi olmayanlara da rahibeler hediyeler almışlardı.

Noel gecesi, rahibelerin yemekhane olarak kullandıkları, haşlanmış et, kahve ve ilaç kokan alt kattaki salonda küçük bir eğlence düzenlenmişti.

Şerbetler yapılmış, kurabiyeler alınmış, bir kenara büyük bir çam ağacı konmuş, rahibelerin korosu ilahiler okumuştu.

Hikmet Bey hastaneye yattığından beri ilk kez elbiselerini giymiş, boyunbağını bağlamış, yeniden Reşit Paşazade Hüseyin Hikmet Bey olmuştu.

Gözlerinin altındaki mor halkalara ve yüzündeki, artık bir daha hiçbir zaman tümden kaybolmayacak solgunluğa rağmen, duruşu, bakışı, başhemşireyle konuşurken usulca kravatını düzeltişiyle şimdi şefkate muhtaç bir yaralı, hastane yataklarının sahipsiz hastası değil, daha çocukken ruhuna sinen gururu her koşulda taşımayı beceren zengin bir Osmanlı soylusuydu.

Herkesin acıdığı, intiharı bile becerememiş o yaralı adam, karısı tarafından aldatılan o zavallı erkek, neredeyse bütün hastaların onun durumuna bakarak hallerine şükrettikleri o çocuk bakışlı hasta, kendinden çizgili siyah takım elbisesi, alttaki düğmesi açık bırakılmış yeleği, kolalı gömleği, inci grisi boyunbağına takılmış iğnesi, yeni boyanmış iskarpinleri ve taze kalıplanmış fesiyle birdenbire Selanik'in önde gelen ittihatçılarından, Padişah'ın doktorunun oğlu Hüseyin Hikmet Beyefendi oluvermişti. Çevresindekileri etkileyen elbisesi değildi elbet, çok fazla değilse de Hikmet Bey'den daha şık, daha zengin insanlar görmüşlerdi;

onları etkileyen, gecelik entarisiyle yatağında yatarken, gördüğü her insana, ne olduğunu kendisinin bile bilmediği bir yardım ister gibi bakan bu adamın, hastanenin kapısından kanlar içinde girerken kaybettiğine bilinçaltında inandığı geçmişini, ailesini, kimliğini, servetini, elbisesini giyer giymez anlaşılmaz bir şekilde yeniden kazanması, daha doğrusu vücuduna dokunan, alışkın olduğu pahalı kumaşlarla yemden kim olduğunun ve gücünün farkına varmasıydı; Hikmet Bey gücünü hatırlayınca, ondan yayılan o güvenli havayla herkes de hatırlamıştı.

Fransız terzilere diktirdiği İngiliz kumaşından elbisesi, kendim toparlamasında bütün ilaçlardan daha etkili olmuştu. O küçük eğlenceyi küçümseyişini saklayabilmek için gösterdiği soylulara mahsus çaba, kendi sınıfından olmayanlara karşı takındığı anlayışlı ifade, her türden, her zümreden insanla karşılaşmış olan rahibelerin hemen dikkatini çekmiş, ona duydukları şefkat azalmasa da, davranışlarında daha mesafeli bir dostluk görünür olmuştu. Yalnızca Sir Clementine, bu yeni elbiseli Hüseyin Hikmet Bey'i kendine daha yakın hissetmişti.

Yüzündeki ruhani gülümsemesiyle yanına yaklaşmıştı.

- Bir dakika gelir misiniz Hikmet Bey, size bir şey göstereceğim.

Kendilerine sakin bir köşe bulmuşlar, Sor Clementine, eteğinin cebinden bir paket çıkartıp Hikmet Bey'e uzatmıştı. Hikmet Bey, elbiselerinden olsa gerek, bir an nerede olduğunu ve kiminle konuştuğunu unutarak, "Mersi madam," diye paketi alıp sakin hareketlerle açmıştı.

Paketten, kahverengi kapağı aşınmış, kırmızı deriden, sırt kısmındaki sarı yazıları yer yer dökülmüş, 1808 baskısı 'Abelard'la Eloise' çıkmıştı. Hikmet Bey, k, tabın bir koleksiyoncudan ve epeyce bir paraya alındığım anlayacak kadar eski kitaplara aşinaydı. Sir Clementine, kendisine geçmişini hatırlatan bu erkeğe pahalı bir hediye vermek istemiş ve bunu çok sıradan ve çok ucuz gözüken bir kitapla gerçekleştirmişti.

Hikmet Bey, kitabı hakiki bir sevinçle karıştırdı, değerini anladığını rahibeyi zor durumda bırakmadan ima etti.

- 1808 baskısı... Bunu Selanik'te bulmak çok zor olmalı.

- Bir arkadaşımda görüp aldım... Daha önce okumuş muydunuz?

Hikmet Bey, rahibelerin hercaimenekşeye benzettikleri yüzüne çocuksu bir ışık katan gülümseyişiyle yanıtladı:

- Benim de masum günlerim oldu... Ayrılık hikâyelerinden önce, ben de herkes gibi, kavuşamayanların hikâyesini okudum, birçok arkadaşım gibi dokunmanın hazzını kendim keşfettim ama dokunamamanın korkunç hazzını da bu kitaptan öğrendim.

Duraksayıp rahibenin gözlerine baktı.

- Teşekkür ederim, çok teşekkür ederim... Hayatım boyunca saklayacağım, çok güzel bir hediye... Sonra, kendini tutamayıp ekledi:

- Çok da masum.

Rahibenin parlak ve geniş alnı bir an kızardı; Hikmet Bey, onu utandırdığını anlayarak kendisi de utandı ve telaşla cebinden, rahibe için aldığı hediyeyi çıkartıp uzattı.

- Ben de size bir şey aldım.

Sir Clementine, Hikmet Bey'in yüzüne bakmadan, aşırı bir çabayla paketin yaldızlı sicimlerini çözmek için uğraştı. Hikmet Bey'in verdiği paketten,

Baudelaire'in 'Kötülük Çiçekleri' isimli şiir kitabı çıktı; kırmızı maroken kaplı kitabın adı altın kakmalı yaldızla yazılmış, kapağın en altına da Sir Clementine'in ismi işlenmişti. Sir Clementine'in fakir görünüşlü pahalı hediyesinin yanında Hikmet Bey'in hediyesi biraz fazla gösterişli kalmıştı; kendini bir açıklama yapmak zorunda hissetti:

- Hastaneden çıkamadığım için ısmarlamak mecburiyetinde kaldım, biraz fazla gösterişli yapmışlar.

Sir Clementine bu sözleri duymamışçasına kitabı karıştırmaya başladı.

Başını kitaptan kaldırdığında, sanki Tanrı'nın Noel hediyesi olarak kendisine birkaç dakikalığına kadınca davranma hakkını bağışladığını kabul etmiş gibi, Sor Clementine olmayı bir kenara bırakıp gerçek adına dönerek Paris salonlarının Barones Roucheau'su olmuştu. Onun için asıl hediye kitap değil, üstü yeni bir kimlikle, dualarla, tespihlerle örtülse de hiçbir zaman tam olarak ölmeyen bir geçmişin, birkaç dakikalığına yeniden canlanmasına, onu ayıplamadan imkân veren Hikmet Bey'in kendisiydi.

Bir rahibe gibi değil bir kadın gibi güldü.

- Benimki çok masumdu mösyö, sizinki de çok günahkâr. Cevap, rahibeye değil baronese verildi:

- İkisine de ihtiyacımız var madam, yaralanmak ve iyileşmek için.

- Yaralanmaya neden ihtiyacımız olsun ki?..

- İyileşebilmek için madam...

Sir Clementine, o Noel gecesi, yumuşak bakışlı kestane rengi iki gözle günahkâr bir mucizenin gerçekleşmesine izin vererek geçmişini kısa bir süre için diriltmişti ama hemen rahibeliğine döndü. İnsan belki bir kere kendini ve kimliğini öldürebilirdi ama bunu ikinci kere yapmak imkânsızdı; bir baronesi yok ettikten sonra bir de bir rahibeyi yok etmeye gücü yetmezdi.

Bunu, o gece orada, unuttuğu bir geçmişi yaşadığı birkaç dakika içinde acıyla, kim bilir, belki de hiçbir zaman itiraf edemeyeceği bir pişmanlıkla anladı ve rahibeliğin kendine öğrettiği tevekkülle bu gerçeğe boyun eğdi.

- İsterseniz oturun Mösyö Hikmet, yorulmayın.

-Teşekkür ederim Sir Clementine, bu gece iyileştim... Zaten yarın taburcu oluyorum.

Hüseyin Hikmet Bey'in daha sonra Osman'a söylediği gibi: "Büyük kederleri unutturacak büyük mutluluklar bulmak, derin ve keskin acılar yaşamakta olan insanlar için neredeyse imkânsızdır; taşınması zor bir azabın altında ezilen insanlar, bazen büyük bir mutluluk ihtimali kapılarını çalsa da o kapıyı açacak gücü ve cesareti kendilerinde bulamazlar, hatta sessizce durup kapılarım çalan bu beklenmedik yolcu gitsin diye beklerler; kederli insanları yeniden hayata döndürüp yüzlerini gülümsetecek tılsım küçük, ani ve kısa sevinçlerde gizlidir."

Bu hakikati o Noel gecesi, başka zamanlar kokusunu yüzünü buruşturarak hatırlayacağı o hastanenin yemekhanesinde keşfetmişti. Bir kadının kendisi için bir anlığına da olsa kimliğini değiştirmesi, kısa ama ikisi tarafından da asla unutulmayacak o konuşma, aylar boyu duvarları bembeyaz boyalı bir odanın ortasına konmuş gri parmaklıklı demir bir yatakta yeis içinde yatıp artık hayatının tükendiğine inanan, sürekli kendisiyle hesaplaşıp yenilgiye uğramış her dürüst adam gibi insafsızca kendini suçlayan Hikmet Bey'e sanki bir çıkış yolu, ilişkisini kestiği hayata uzanan bir köprü olmuştu.

Ertesi sabah keyifle uyandı; hâlâ sızlayan omzuna aldırmadan küçük bir çocuk gibi yatağında gerindi, duvardaki aynanın önüne gidip çoktandır görmekten hoşlanmadığı, kendisine hep kötü günleri hatırlatan solgun yüzüne memnuniyetle baktı. İtinayla giyindi. Ortalardan kaybolmuş Sir Clementine'in dışındaki bütün rahibelerle teker teker vedalaşıp hepsine teşekkür etti, "son olarak baştabibi ziyaret edip hastaneye yüklü bir bağışta bulunduktan sonra kendisini bekleyen arabasına binip ayrıldı.

Aralık ayının sonu olmasına rağmen güneşli, ılık bir gün vardı.

Hastanenin bakımlı bahçesinden çıkarken son kez arkasına dönüp sarı renkteki, hiçbir girintisi çıkıntısı olmayan, büyük dörtgen binaya bir daha baktı.

Omzunda hayatı boyunca yağmurlu havalarda sızlayacak bir yara, içinde hiçbir zaman kaybolmayacak ölü bir keder ve bütün bunları örten, küçük ama canlı bir sevinçle evin yolunu tuttu.

Hikmet Bey çevik hareketlerle arabadan inip evine girince birden durakladı, her zamanki alışkanlığıyla soyunup ev kıyafetlerini giymek için yatak odasına doğru yönelmek isterken, yatak odasına gitmek istemediğini hissetti, kendisini vurduğu kütüphaneye de gitmek istemiyordu; nereye gideceğini şaşırdı, girişteki geniş taşlıkta durdu.

Eksikliğini hissettiği şeyin ne olduğunu o zaman birden fark etti; kendisini karşılamaya gelen Mehpare Hanım'ın topuk tıkırtıları, çocukların gülüşleri, dadıların konuşmaları, hizmetçilerin fısıltıları, bu evin içinde duymaya alışkın olduğu seslerin hiçbiri kalmamıştı. Mutfağa toplanan hizmetçiler de beyin dönüşünü nedenini anlayamadıkları bir korkuyla beklediklerinden susmuşlardı.

Hikmet Bey hayatının nasıl boşaldığım en iyi o an, kendi deyimiyle 'o korkunç sükûn' içinde anladı. Hemen dönüp çıkmak, o geceyi bir otelde geçirmek ve bir daha bu eve adım atmamak geçti aklından ama kâhyanın baktığım görünce, son bir gayretle kendisini toplayıp, "Bana bir kahve getirmelerini söyleyin lütfen Latif Ağa." diyerek salona doğru yürüdü.

Bütün ev temizlenmiş, tahtalar övülmüştü, ancak yem taşınılan evlerde, büyük bir temizlikten sonra duyulabilecek olan arapsabunu ve lavanta kokusu hissediliyordu. Evi ev yapan, evin duvarlarına zaman içinde sinen insan kokusu, yemek kokusu, eski eşya kokusu da yoktu; sesler gibi kokular da kaybolmuş, büyük bir kazadan sonra hafızasını kaybeden biri gibi ev kendi geçmişini kaybetmişti.

Hüseyin Hikmet Bey için bu ev, bir yandan bütün odaları, salonları, eşyaları, pencerelerinden görünen manzaralarıyla çok tanıdık ve bildikken, bir yandan da alışkın olduğu hiçbir sesi, hiçbir kokuyu, gözünde değil de ruhunda iz bırakmış hiçbir işareti bulamadığı bir yabancıydı. Bu haliyle konak daha da tahammül edilmez oluyordu. Hatıralarla dolu bir evde o acıları bir daha hatırlamaya, onları bir daha yaşamaya katlanabilirdi, geçmişle hiçbir bağı olmayan yeni bir evde de eskiyi unutmaya çalışarak yaşayabilirdi ama bu kadar tanıdık olduğu halde bu kadar yabancı hissedilen bir yerde kalması çok zordu.

Öfkeyle yürüyerek, sert adımlarla, beş ay önce kendini vurduğu çalışma odasına geçti. Orası da evin öbür odaları gibi tertemizdi, yalnızca kendini vurduktan sonra üstüne yıkıldığı masada, ne kadar silinirse şilinsin çıkmayan koyu bir kan izi kalmış, o da zamanla kahverengileşmişti. Bir an o kahverengi ize baktıktan sonra çekmeceyi açıp bir kâğıt çıkardı, masaya oturup annesine 'chere maman' diye başlayan Fransızca kısa bir mektup yazdı.

"Hastaneden çıktım. İyiyim. Derhal İstanbul'a hareket ediyorum. Lütfen çocukları oraya gönderin. Ellerinizden öpüyorum."

Mektubu bir zarfa koyup postaneye gönderdi, kahvesini içip Latif Ağa'ya bavullarını hazırlatmasını ve ertesi günkü İstanbul vapuruna yer ayırtmasını söyledi. Selanik'ten ve bu evden bir an önce uzaklaşmak, İstanbul'a gitmek, geçmişi unutmak istiyordu.

Ertesi gün İstanbul vapuruna bindi.

Vapurun küpeştesinden bakarken, aslında bir şehirden değil, hiçbir zaman unutamayacağını bildiği bir kadından ayrıldığım fark ediyordu.

Sevdiği kadın burada kalıyordu; artık bir toplantıda karşılaşmak, sokakta rastlaşmak gibi hep hayallerini besleyen bir ihtimali de çıkartıp atıyordu hayatından, daha doğrusu bir vapura binmekle bunu yapabileceğini sanıyordu.

Hayatından çıkardığı kadını, ruhunun derinliklerinde, üstelik daha şiddetli bir özlemle taşıyacaktı.

Bunu, henüz bilmiyordu.

III

Binbaşı Ragıp Bey, kalın, boz kaputuna sarınarak yeni yeni atıştırmaya başlayan karın altında Galatasaray'dan Taksim'e doğru yürürken, tam Odeon'un önüne geldiğinde, ünlü birahanenin büyük kapısı açıldı, içki, kadın parfümü, beyaz badem kokulu bir buhar bulutuyla birlikte üç çakırkeyif genç subay sokağa fırladı. Vakit, öğleni daha yeni geçiyordu ama Dersaadet'teki muhtemel bir ayaklanmayı bastırmak için gönderilen Selanik birliklerinin subayları oldukları anlaşılan mülazımlar daha bu saatten içmeye başlamışlardı.

Ragıp Bey yüzünü öfkeyle buruşturdu.

Uzun Makedonya gecelerindeki nöbetlerinde, tecrübeli subaylardan dinledikleri Beyoğlu maceralarını, hayallerinde her gün yeni ayrıntılar katarak ulaşılmaz masallara çeviren genç subayların çoğu, İstanbul'a gelir gelmez, ıssız gecelerin ruhlarında yarattığı korkunç açlıkla kendilerini Rum orospuların koynuna atmışlar, batakhanelerden çıkmaz olmuşlardı. Kışlalar, çavuşlarla, alaylı subayların eline kalmış, talimler durmuş, disiplinsizlik almış yürümüştü.

Asıl ürkütücü olan ise, İttihatçı subaylarla Padişah yanlısı subaylar arasındaki korkunç düşmanlıktı; daha bir gece önce, nöbette, 'ki subay siyaset tartışırken, tabancalar çekilmiş, Ragıp Bey son anda araya girerek, karargâhta kan dökülmesini önlemişti.

Başıbozukluktan hiç hoşlanmayan ve son günlerde gördüklerinden neredeyse nefret eden Binbaşı, o üç sarhoş subaya niye çıkışmadığına hayıflanarak, küçük bir öfkeyi bile süratle içinde besleyip büyütmeye yatkın olan yapısının şiddetlendirdiği bir hiddetle yürürken kar da hızlanmaya başlamıştı.

O sırada, gözlerine giren kar serpintilerinin beyaz bulanıklığı arasından, daha sonra arabacı olduğunu öğrendiği yaşlı adamın, korkudan çok

çaresizliğin utancından allak bullak olmuş yüzünü gördü. Hayatının akışını değiştirecek bir olayda, o olayın en önemsiz kahramanını ilk olarak fark etmek, onu, bu olayı hatırladıkça hep şaşırtacaktı ama o sırada bunu düşünemedi bile.

O adamın niye öyle baktığını anlamak için çevreyi şöyle bir kolaçan edince, peçesi açık, duyduğu korkuyu ele vermemeye çalışan kadının sessizce yardım araştıran gözlerini ve kadının çarşafını çekiştiren iki kopuğun yılışık sırıtışlarını fark etti.

Hiç duraksamadı, hızla yürüyüp kadının çarşafını tutan kopuğun gırtlağını, tam çenesiyle boynunun birleştiği yerden tutup kafasını geriye doğru itti. Biraz önce çektiği esrarla kendini zebella gibi gören külhanbeyi, gırtlağına yapışan elin sahibine şaşkınlıkla şöyle bir baktıktan sonra elini koltuk altındaki saldırmasına attı ama Ragıp Bey'in yüzüne o tuhaf gülümseme çoktan yerleşmişti, neredeyse sevinçle, yumruğunu külhanbeyin yüzüne, kırılan burnunun ezilişini parmaklarının altında hissetmek isteyerek vurdu.

Arkadaşının, çöken burnundan oluk gibi kan fışkırtarak yıkıldığını gören öbür kabadayı, elini kuşağına sokuşturduğu tabancasına uzattı ama Ragıp Bey'in de tabancasına uzandığını görünce, ya karşısındakinin atikliğinden korktuğundan ya da bir zabitle Beyoğlu’nun ortasında tabanca oyununa girmeyi gözü kesmediğinden, bıyıklarının arasından anlaşılmaz bir şeyler homurdanıp elini belinden çekerek yerde yatan arkadaşını kaldırdı.

Bitirim âleminin külhanbeylerinde görülen hayvansı bir doğallıkla daha güçlü olana boyun eğerek, bunu gurur meselesi yapmadan, kendilerine daha güçsüz bir av aramak için, kırılan burnuna geniş yazmasını bastıran arkadaşıyla birlikte, kaldırımda kan izleri bırakarak uzaklaştılar.

Ancak onların iyice uzaklaştığına kanaat getirdikten sonra Ragıp Bey dönüp kadına baktı; kadının bakışlarında görmeyi beklediği minnet, korku ya da hayranlık yoktu, aksine sanki gördüklerinden eğlenmiş gibi aldırmaz bir memnuniyetle bakıyordu, Ragıp Bey, adının Dilara Hanım olduğunu öğreneceği bu kadının, erkekler ne yaparsa yapsın korkmadığını, erkeklerin en vahşi, en saldırgan hallerinde bile hep gösterişçi bir güçsüzlük gördüğünü, onlara, sanki onların hepsi de Dilara Hanım'ı eğlendirmek için yaratılmış önemsiz birer kuklaymış gibi davrandığını daha sonra fark edecekti ama onu asıl şaşırtacak olan, Dilara Hanım'ın bunu her zaman

nezaketle, altındaki alaycılığı çok iyi saklayan saygılı bir tavırla yapmayı becermesi olacaktı.

Ragıp Bey, külhanbeyini kadını etkilemek için dövmemişti ama gene de kadının bakışlarında beklediği hayranlığı göremeyince bir nankörlükle karşılaşmış gibi sinirlendi. Kadın ise hafifçe Ragıp Bey'in koluna dokundu, duyanda güven ve saygı uyandıran, dolgun ve güçlü bir sesle, sözlerini daha da etkili kılan belli belirsiz bir aksanla konuştu:

- Sağ olun, beni kurtardınız, siz olmasaydınız bilmem ki başımıza neler gelirdi.

Kadının bakışlarında bulamadığı minneti sözlerinde bulmasına rağmen Ragıp Bey tedirgin oldu; daha önce hiç böyle bir kadın sesi duymamıştı ama bütün erkekler gibi içgüdüleriyle, erkeklik hükümranlığının bittiği sınırı işaret eden, bundan öte atılacak her adımın bir esarete gittiğini gösteren o kadın sesini tanımış ve ürkmüştü ürkmek ise alışkın olduğu bir duygu değildi.

Aksileşmiş bir sesle, "Mühim bir olay değil," dedi.

- Kopuklar bugünlerde azdılar az biraz, onlar' yola getirmek vazifemiz.

Sonra da konuşmanın bittiğini göstermek ister gibi başıyla selam verip kadının yanından geçmek istedi ama kadın kolunu bırakmadı.

- Ne tarafa gidiyordunuz efendim?

Ragıp Bey bu suali yersiz bulduğunu belli etmek ister gibi baktı.

- Anlayamadım hanımefendi? Kadın imayı hiç anlamamış gibi yaptı.

- Ne tarafa gidiyorsunuz diye sordum. Ragıp Bey, isteksizce cevapladı:

- Akaretler'e gidiyorum.

Kadın Ragıp Bey'in huysuzluğundan eğleniyormuş gibi gülümsedi.

- Ah ne kadar iyi, ben de Nişantaşı'na gidiyorum, buyrun beraber gidelim, sonra arabacı sizi bırakır.

Ragıp Bey kararlı bir şekilde teklifi reddetti:

- Hiç lüzum yok, siz zahmet buyurmayın, hem ben biraz yürüyüp hava alacağım.

Dilara Hanım, gözlerim kısıp kaşlarını çatarak dudaklarını büzdü, halinden karşısındaki adamın hiçbir tavrını ve sözünü ciddiye almadığı anlaşılıyordu.

- Lüzum olmaz olur mu, bu havada sizi nasıl bırakabilirim; hem ne hava alması kuzum, zemheri soğuğunda hava mı alınır, biraz daha oyalanırsanız beni de üşütüp hasta edeceksiniz.

Kar hızlanmaya başlamıştı, yürümekte ısrar etmek Ragıp Bey'i gülünç duruma düşürecekti, Dilara Hanım onu gülünç olmakla kararsız bir adam olmak arasında bir seçim yapmaya zorlamıştı. Ragıp Bey kar altındaki bu tuhaf tartışmayı daha fazla uzatmak istemedi, yüzünü asarak, "Buyrun gidelim," dedi. Arabaya bindiler, Dilara Hanım, lacivert kadife koltukların ucuna büzüşür gibi oturdu.

- Arabanın içi de buz gibi olmuş.

Taksim Meydanı'na kadar hiç konuşmadılar, meydanı geçerken, arabanın içi biraz ısınmış, pencereleri, yolcuların nefesleriyle buğulanmıştı. Dilara Hanım, arabada kendisinden başka kimse yokmuş gibi çarşafının üstünü açtı; Ragıp Bey, karşılaştıklarından beri ilk kez kadının yüzüne dikkatle bakabildi.

Topuz yaptığı saçları, Ragıp Bey'in küçükken oynadığı bahçede, dikenli gibi gözüken yeşil kabuklarını çatlatıp yere düşen atkestanelerinin parlak kabuklarının rengindeydi ve tıpkı onlar gibi parlıyordu. Yüzü, sanki gizli bir yerden ışık tutuluyormuşçasına, çevresindeki her şeyden onu ayıran garip bir ışıkla aydınlanmış gibiydi; ne allık ne rastık sürmüştü; sanki biraz önce bol ve temiz suyla yıkanmış duygusu uyandıran bu doğallık, içinde, kadının alaycılığına hiç uymayan bir masumiyeti ve bu masumiyetle hiç bağdaşmayan bir şehveti aynı anda barındırıyordu.

Uçlarına doğru hafifçe dağınıklaşan ve yüzüne alaycı bir ifade veren kaşlarının altındaki gözleri, Ragıp Bey'in Almanya'da gördüğü Meryem Ana tablolarının gözleri gibi hafifçe bombeliydi, Slav ırkını hatırlatan muntazam burnunun altında küçük ama etli dudakları elle çizilmiş gibiydi; güzel mi yoksa çirkin mi olduğu tam anlaşılamayan ama insanda sürekli olarak bakma isteği uyandıran yüzlerdendi.

Yüzündeki her kıpırtıyla, kaşının kalkması, gözlerinin açılıp kapanması, dudaklarının büzülmesiyle ifadesi değişiyordu; arkama doğru yaslanıp kaşlarını kaldırarak dümdüz baktığında, insanın söz söylemekten bile sakınacağı mesafeli bir hanımefendi oluyor, öne doğru usulca eğilip gülümsediğinde her erkeğin rahatça sohbete koyulacağı hafifmeşrep bir hal alıyordu.

Avrupa'dan getirtildiği anlaşılan arabanın hiçbir gösterişi olmayan sağlamlığı, kadife kaplı koltukların yumuşaklığı, konak terbiyesi aldığı hemen sezilen arabacının saygısı, kadının esvabı, çarşafının kumaşı, yakasında gözüken zümrüt broş, büyük bir servetin ve yerleşik bir görgünün hemen fark edilmeyen ama saygı uyandıran işaretlerini taşıyordu.

Dilara Hanım, uzanıp pencerenin buğusunu sildi; kar tipiye çeviriyordu;

sokaklar ıssızlaşmış, evler ve yollar beyazlanmaya başlamıştı.

- Bir de bu havada yürüyecektiniz, donardınız Allah muhafaza.

Kadının yüzüne bakmaya dalan Ragıp Bey, münasebetsiz bir iş yaparken yakalanmış gibi irkildi.

Gururlu fakir erkeklerin zengin kadınlar karşısında duyduğu huzursuzluğa ve nedensiz kızgınlığa kapılmıştı. Kadının kendisiyle ilgilendiğini anlıyor ama bu açık ilginin kendisinde yaratması gereken güven duygusu yerine kadının kendisini hafifsediği için ilgisini bu kadar açıkça gösterdiğini düşünerek kendini aşağılanmış hissediyordu.

Saldırı emri vermeye hazırlanır gibi kendini kasarak omuzlarını geri atmış, başını dikmiş, sığınabileceği tek yere, erkekliğine sığınmıştı. "Biz bu havalara alışkınız," demeye hazırlanırken, birden halinin gülünçlüğünü fark ediverdi. Boz kaputunun düğmelerini ağır ağır açarken, hasmını vurduktan sonra yüzüne yerleşen alaycı gülümsemeyle başını kaldırdı.

- Sağ olun, hayatımı size borçluyum.

Alay ederek erkekleri dumura uğratmaya alışmış kadınların alay edildiklerinde duydukları şaşkınlık, öfke ve hep aradıkları bir şeye kavuşmuşlar gibi içlerinde beliren gizli sevinçle Dilara Hanım'ın önce kaşları çatıldı, elleriyle saçlarını düzeltti, yüzüne, aradaki mesafeyi hatırlatan saygıdeğer hanımefendinin soğuk ifadesi yerleşti, sonra çizgileri yumuşadı ve küçük bir kahkaha attı.

- Estağfurullah, kim olsa Beyoğlu'nda donan bir zabiti kurtarırdı.

Dilara Hanım'ın, kadınların beğendikleri erkeklere, kendilerini etkileyecek yolu işaret eden gizli kılavuzluğuyla attığı bu küçük kahkaha, Ragıp Bey'e nasıl davranması gerektiğini üstü örtülü bir biçimde gösteriyordu. Ragıp Bey, bunu, kadının kahkahasını duyar duymaz anlamıştı.

Zengin ya da fakir, güzel ya da çirkin, ağırbaşlı ya da hoppa, bütün kadınların sonunda aynı zevk çığlıklarını atacağına emin olan, kendi gücüne mağrur erkeklerin, kadınların hemen fark ettikleri meydan okuyan güvenine yeniden kavuşmuştu.

Dilara Hanım ise, biraz önce sokak ortasında gördüğü o şiddetli yumruğun ve serserinin burnunu hiç tereddütsüz kıran vahşetin, yalnızca bir sokak kavgasının sonucu olmadığının, karşısındaki adamın o vahşete her an her yerde sahip bulunduğunun, tuhaftır, o kavgayı seyrederken değil de asıl Ragıp Bey kendisiyle alay ederken açıkça farkına varmıştı. Ragıp Bey onun alaycılığından ürktüğü gibi o da Ragıp Bey'in vahşetinden ürkmüş, Ragıp Bey onun alaycılığının cazibesine kapıldığı gibi o da Ragıp Bey'in vahşetinin cazibesine kapılmıştı.

Karşısındaki erkeğin kendisini ciddi bir şekilde etkileyebileceğim sezen her kadın gibi, biraz daha sokulmak için önce biraz geri çekildi, mesafeli bir hanımefendi oldu.

- Nerede vazifelisiniz?

- Taşkışla'da.

- Selanik'ten gelenlerdensiniz yani.

Ragıp Bey, Selanik'ten gelen bütün subaylarda ister istemez görülen o gururla karşılık verdi:

- Evet, Selanik'ten gelenlerdenim.

- Padişah babamızı kızdıranlardansınız.

Ragıp Bey, ciddi mi diye Dilara Hanım'ın yüzüne baktı ama aynı alaycı gülümsemeyi görünce şaka yaptığını anladı.

- Hem de çok kızdıranlardan.

Ragıp Bey tabakasını çıkarttı, bir sigara yakacakken, durdu.

- Müsaade eder miydiniz?

- Estağfurullah, lakin eve geldik zaten, şimdi sıcak bir çay demletiriz, çayla içersiniz.

Ragıp Bey, bu kez eve girmeyi reddetmedi, tabakasını cebine yerleştirdi; araba da büyük konağın bahçesine girmiş, mermer basamaklarla çıkılan geniş kapının önünde durmuştu; arabadan indiklerinde kar lapa lapa yağıyordu. Daha onlar arabadan inerken evin kapısı açılmış, siyah

redingotlu bir uşakla, dantelli beyaz başlık takmış Rum bir hizmetçi koşarak gelip onları karşılamışlardı; Dilara Hanım önde, Ragıp Bey arkada eve girdiler.

Geniş sahanlıkta Dilara Hanım hizmetçinin yardımıyla çarşafını çıkartırken bir yandan da sakin bir sesle emirler veriyordu:

- Salona çay getirin, konyakla fondan getirmeyi de unutmayın.

Sol taraftaki bir kapıdan, şöminesi alev alev yanan büyük bir salona girdiler, pencereler bahçeye bakıyordu.

- Siz oturun, dedi, ben hemen geliyorum.

Salonda yalnız kalan Ragıp Bey, içinde iri kütüklerin arada bir kıvılcımlar fışkırtarak yandığı şöminenin önüne gidip ellerini ateşe uzattı. Eflatun dilli kızıl sarı alevlerin kütükleri nasıl sardığını seyretti; alevler önce kütüğe dokunup çekiliyorlar, sonra kütüğe tekrar dokunup kütüğün üzerinde kızıl bir su gibi akarak gezinip yeniden geriye dönüyorlardı; seyreden, ateşin asla o kütüğe nüfuz edemeyeceğini, hep üzerinde dolanıp kaçacağını sanıyordu ve beklenmedik bir anda kütüğün kenarında minicik bir alev kalıyordu.

Diğerleri geri kaçtığında o orada yanmayı sürdürüyordu, derken bir başka uçta daha minik bir alev beliriyor, sonra kütük tutuşuveriyordu. Alevlerin kütüklerle oyununu seyrederken iyice ısındığını hissederek şöminenin önünden ayrıldı, karşı duvara asılı altın varaklı kristal aynada kendine baktıktan sonra iri kulaklı berjer koltukların arasından geçip pencerenin yanma giderek bahçeyi seyretmeye koyuldu.

Kar lapa lapa yağıyordu. Çıplak ağaçlar beyazlaşmışlar, küçük havuzun içindeki, epeydir değiştirilmemiş koyu renkli suyun kenarları donmaya başlamıştı. Kış bahçesinin kederli yalnızlığı Ragıp Bey'i de etkiledi, birden kendini yapayalnız, yabancı ve güçsüz hissetti. Bir paşanın oğlunu dövdükten sonra böyle karlı bir günde geleceğinin mahvolduğunu düş inerek nasıl korkuyla yürüdüğünü hatırladı. Pencerenin önünden ayrılıp salonun sıcaklığına döndü, iri koltuklardan birine oturdu.

Salonda ‘güven veren yerleşik bir sıcaklık vardı; bir sigara yakıp yanındaki sehpanın üzerinde duran kristal kül tablasına bıraktı; kül tablasının yanında açık bırakılmış Almanca bir kitap duruyordu, kitabı aldı, Goethe'nin 'Genç Werther'in Acıları' isimli kitabıydı. Ragıp Bey kitabı

karıştırırken kapı açıldı, Dilara Hanım, arkasında çay tepsisini taşıyan bir hizmetçiyle içeri girdi.

Ragıp Bey, yasak bir şey yapıyormuş gibi telaşla kitabı aldığı yere bıraktı.

Hizmetçi, kanepenin önündeki uzun sehpanın üzerine tepsiye yerleştirip çıktıktan sonra Ragıp Bey Dilara Hanım'a baktı.

- Almanca biliyorsunuz galiba?

- Evet, niye sordunuz?

Ragıp Bey, kitap konusu açıldığında hep yaptığı gibi utangaçça gülümsedi.

- Kitabınızı gördüm de...

Dilara Hanım şaşırarak etrafına bakındı.

- Kitabımı mı?

Ragıp Bey, kitabı kaldırıp gösterince güldü.

- Dilevser okuyor onu, kızım.

- Niye güldünüz, kitap okumaz mısınız?

- Okurum elbet, lakin o benim yaşımda bir kadından ziyade genç bir kızın okuyacağı bir kitap... Adından da anlaşılacağı gibi genç birini anlatıyor.

Dilara Hanım bir gaf yapmış gibi durup açıkladı:

- Genç Werther'in Acıları, kitabın adı. Ragıp Bey, başım salladı.

- Gördüm.

- Aaa, Almanca biliyor musunuz? Ragıp Bey önemsiz bir konudan bahseder gibi cevap verdi:

- Bir zamanlar Almanya'da kalmıştım, dedi, orada bir Alman birliğindeydim.

Dilara Hanım, bardağa çay koyup uzatırken, "Ne kadar kaldınız?" diye sordu.

- Üç seneye yakın.

- Çok kalmışsınız, zevcenizle mi gitmiştiniz?

- O zaman henüz evlenmemiştim. Dilara Hanım, kesme kristal bir karaftaki konyaktan tombul bardağa içki koyarken Ragıp Bey'e baktı.

- Biraz konyak içersiniz değil mi, bu havada içinizi ısıtır.

- Sağ olun, içerim.

- Sevdiniz mi Almanya'yı?

- İyi askerler.

Dilara Hanım gülümsedi.

- Askerlerden başkaları da var Almanya'da, yoksa ..izi hiç kışladan dışarı çıkarmadılar mı?

Ragıp Bey, Almanya'da yaşadığı ve hiç unutamadığı aşkı hatırladı.

- Var tabii, iyi insanlar, ben sevdim Almanya'yı. Dilara Hanım kendisine de konyak koydu.

- Ben pek sevemedim doğrusu, bana biraz soğuk geldiler, nasıl söyleyeyim, sanki fazla hesaplılar.

- Siz ne maksatla gitmiştiniz?

- Zevcimle banyolara gitmiştik, Baden-Baden'e, hattı zatında güzel yerdir Baden-Baden, bilmem hiç bulundunuz mu, yeşillikler içindedir, eğlencelidir ama gene de, ne bileyim, bana hep o eğlencenin altında bir katılık varmış gibi geldi.

- Zevciniz neyle iştigal ediyor?

- Maalesef vefat etti uzun zaman önce, evlendiğimizde yaşlıydı zaten, Baden-

Baden'e de onun için giderdik.

Dışarda hava iyice kararmış, şöminedeki uzun dilli alevlerin oynak kızıllığı kristal aynadan salona vurmuştu. Arkasındaki geniş pencereden gözüken beyazlığın önünde Dilara Hanım'ın her kımıltısı, loş salonda kadına bakan Ragıp Bey'de, al ipekten parlak bir kumaşın dalgalanışını seyrediyormuş gibi hoş bir göz yanılgısına sebep oluyordu. Yumuşaklığı uzaktan hissedilen bu ipeksi dalgalanmaya dalıp gidince, salonda bir sessizlik oldu.

Dilara Hanım, yanında duran gümüş çıngırağı çaldı, içeri giren hizmetçiye, "Burası çok karanlık oldu, ışıkları yakın," dedi.

Ragıp Bey, eve geldiğinden beri kendisini sürekli rahatsız eden duygunun nedenini o anda kavradı; bu zengin ve saygıdeğer konakta, hizmetçiler,

hanımlarının eve yabancı bir erkekle gelip onunla konyak içişini hiç yadırgamamışlardı. Buraya böyle misafirlerin sık sık geldiği anlaşılıyordu.

Konyak kadehini sehpanın üzerine bıraktı.

- Ben artık kalkayım.

- Hiç olur mu, baksanıza kar nasıl bastırdı, hava biraz sakinleşsin araba sizi istediğiniz yere götürür ama bu havada atlar da gitmez; hem nedir kuzum bu gitme lakırdısı, size rastladığımdan beri hep gitmek istiyorsunuz, çok mu sıkıyorum sizi?

Ragıp Bey telaşla, "Estağfurullah," dedi.

- Rahatsızlık vermek istemedim.

Kadında açıkça davetkâr bir hal vardı ama aynı zamanda, sesine kattığı o alaycı tondan mı, yoksa zenginliğin getirdiği güvenden ini bilinmez, asla ulaşılmaz ve mesafeli de duruyor, birbirine benzemeyen, hatta birbirinin tam aksi iki tavrı bir arada görmek de, nedense kadınlardan tek ve anlaşılır bir tavır görmeyi bekleyen Ragıp Bey'i şaşırtıyordu.

Dilara Hanım, uzanıp konyak dolu kristal karafı aldı, "Biraz daha arzu eder miydiniz?" diyerek Ragıp Bey'e baktı, Ragıp Bey 'evet' anlamında başını sallayınca, önce onun kadehine, sonra kendininkine biraz daha konyak koydu.

Bütün hareketlerinde doğduğundan beri sarayda büyümüş bir kadının süzülmüş, eğitimli zarafeti vardı ama saray kadınlarında hemen hemen her zaman rastlanan yapaylığın en küçük bir işareti bile görülmüyordu. Hiç zorlanmadan saygı uyandırıyor, sağladığı bu saygının içinde de canı istediği gibi dolaşıp yarattığı etkinin doğurduğu güvenle karşısındakilerle eğleniyordu. Daha yüksek tabakadan olanların daha aşağıdakilere karşı duydukları gizli korku yoktu onda, her tabakadan erkeğe hiç çekinmeden sokulabiliyordu; kendisi istemedikçe kimsenin kendisine dokunamayacağına, nedenini bilmeden, hatta bunu bir kere bile aklından geçirmeden, emindi.

Pencerelerden görünen karın ağır ağır düşüşüne uygun bir usulluk ve yavaşlık içinde konuşmalarını sürdürdüler ve ilk sefer rastlaşan her kadınla her erkek gibi kendi hayatlarından ve geçmişlerinden söz ettiler, daha doğrusu Dilara Hanım konuştu, Ragıp Bey dinledi.

Dilara Hanım, Lehistan'da Alman asıllı küçük bir toprak ağasının kızı olarak doğmuş, bir Lehli vatansever öğretmenin kızı olan annesinden müzik dersleri almış, edebiyatın tadım keşfetmiş, babasından ise insanları istediği zaman kendisinden uzakta tutmayı ve onları bakışlarıyla yönetmeyi öğrenmişti. On üç yaşında köylerine yapılan bir baskında kaçırılıp Osmanlı sarayının haremine hediye olarak gönderilen bir kafileye katılmıştı; haremde, öbür kızlar kadar güzel olmadığı ve onlardan daha zeki olduğu için hep yalnızlığa itilmiş ve on sekiz yaşında Giritli ihtiyar bir paşayla evlendirilmişti. Paşa, genç karısını gerçekten sevmiş, onun yarım, kalan eğitimiyle ilgilenmiş, ud dersleri aldırmış, bizzat kendisi Fransızca öğretmiş, sıhhi sebeplerle, Padişah’ın iznini alarak sık sık gitmek zorunda kaldığı Avrupa'ya karısını da götürüp onu en güzel şehirlerde, en rahat otellerde dolaştırmış, bir Avrupalı kadın gibi yaşatmış, sonra da büyük bir servet bırakarak bu dünyadan ayrılmıştı. O zamandan beri Dilara Hanım bu köşkte, kızıyla birlikte, her türlü kaygıdan uzak, sakin ve güvenli hayatını yaşıyordu.

Ragıp Bey'e söylememişti ama kocası öldükten sonra, genç yaşta dul kalan birçok Osmanlı kadınının aksine. kadınlığını unutmamış, bir dedikoduya yol açmamak için de, kendi çevresinden olmayan yakışıklı erkeklerle gelgeç ilişkiler kurmuştu.

Bir sessizlik ânında, Dilara Hanım, bahçeye yağan kara baktı.

- Kar, dedi, bana hep çocukluğumu hatırlatır, karı sevip sevmediğime bir türlü karar veremem.

- Kar herkesin hatırına çocukluğunu getirir.

Şöminenin çıtırtıları, aynalara yansıyan lambaların ışıkları, pencerenin dışındaki beyaz gölgeli kar karanlığıyla tam tezat teşkil ediyor, insanı yumuşacık sarıp Ragıp Bey'in aklının bir köşesindeki gitme fikrini sürekli erteletiyordu.

Dilara Hanım, gümüş çıngırağı çaldı, içeriye giren hizmetçiye sakince sordu:

- Yemek hazır mı?

- Evet efendim.

Dilara Hanım, Ragıp Bey'e döndü.

- Yemeği hazırlattım, yemekten sonra araba sizi götürecek.

Ragıp Bey, aslında çok da güçlü çıkmadığını kendisinin de fark ettiği bir sesle itiraz etmeye ‘çalıştı:

- Ben hiç rahatsız etmesem, gecikmeden gitsem... Arabaya da hiç lüzum yok, ben bir kira arabası bulurum.

Dilara Hanım, ayağa kalkarken, Ragıp Bey'in daha önce hiçbir kadından duymadığı otoriter ve alaycı bir sesle konuştu:

- Zabit efendi, tavrınız, nezaket sınırlarına tecavüz etmiyor mu, gitme konusunda bu ısrar neredeyse bir istiskale dönecek, sıkıcı olduğumu bu kadar da yüzüme vurmayın kuzum.

Ragıp Bey, "Estağfurullah," diye mırıldanarak yerinden kalkıp Dilara Hanım'ın peşine düştü ama içten içe bu baskıya da sinirlendi; bu tuhaf kadına bir türlü itiraz edemiyor, işin kötüsü gitmekle kalmak arasında kendisi de karar vermekte güçlük çekiyordu.

Aydınlık ve büyük bir salona geçtiler; ortada, beyaz örtülü geniş bir masa duruyordu, masaya üç kişilik servis konmuş, gümüş şamdanlar yerleştirilmişti.

Ragıp Bey'in gözleri yemeğe oturacak üçüncü kişiyi aradı ama ikisinden başka kimse gözükmüyordu salonda, sorar gibi Dilara Hanım'a baktı.

Dilara Hanım gülümsedi.

- Kızım da bizimle yiyecek.

O sözünü bitirirken yandaki kapı açıldı ve içeriye on yedi-on sekiz yaşlarında bir genç kız girdi; sofrada bir erkek misafir olduğunu görmekten duyduğu hoşnutsuzluğu saklamaya çalışarak, aldığı terbiye icabı önemsiz insanlara bile gösterilmesi gereken nezaketi gösterip Ragıp Bey'e gönülsüzce, "Hoş geldiniz,"

dedikten sonra kafasını yerden kaldırmadan masaya oturup yemeğin getirilmesini beklemeye başladı. Dilara Hanım kızının tavırlarına aldırmamış, kızının yabancı bir erkeği alışık bir hoşnutsuzlukla karşılaması gibi o da kızının kabalığın sınırındaki tavrını aldırmazlıkla kabul etmişti. Aralarında böyle bir davranışla karşılaşmaktan en çok rahatsız olan, bu evde kendini yanlış yerleştirilmiş fazla bir eşya gibi hisseden Ragıp Bey'di.

Bir süre hiç konuşmadan çorbalarını içtiler. İki kadının yanında, hiçbirine kendini beğendirmeye çabalamadan sessiz durmayı beceren Ragıp Bey'in soğuk, hatta kızgın hali, iki kadında da kendi iktidarlarına bir meydan

okuyuşla, bir masada kadınların sahip olması gereken gizli hâkimiyete bir başkaldırışla karşılaşmışlar hissi uyandırdı.

Dilara Hanım bu suskun meydan okumayı kendi suskunluğuyla karşıladı ama genç Dilevser'in sabrı, bütün aldırmazlığına rağmen sessizliği sürdürmeye yetmedi. O güne dek bu eve gelen hiçbir erkeğe benzemeyen, bir kadın tarafından davet edilmiş olmanın yarattığı, açığa pek vurulmamaya çalışılan yılışık şımarıklığı taşımayan bu adamın asık suratlı ve umursamaz duruşu ilgisini çekmişti.

- Siz miralay mısınız, dedi birdenbire. Her türlü askeri rütbeyi ve mansıbı küçümsediğini gereğinden fazla hissettiren bir vurgu vardı sorusunda.

- Hayır, dedi Ragıp Bey.

Dilara Hanım, elindeki gümüş kaşığı ağzına götürürken bir an durdu, başını kaldırmadan yalnızca gözleriyle kızına ve Ragıp Bey'e baktıktan sonra yeniden çorbasını içmeye döndü.

- Peki nesiniz?

- Binbaşıyım,

- Sizi bilmeden kızdıracak bir şey mi söyledim?

- Ne münasebet, neden beni kızdıracak bir şey söyleyeceksiniz?..

- Kızgınmış gibi konuşuyorsunuz da.

Dilara Hanım, bu konuşmayı hiç karışmadan dinliyor, kızının densizliği karşısında Ragıp Bey'in ne yapacağını merak ediyordu.

- Yoo, hayır kızgın değilim, sadece bu neviden konuşmalara pek alışkın sayılmam.

Dilara Hanım, ' mecrasını kaybeden konuşmanın yanlış yerlere sürüklenmesini önlemek için artık karışması gerektiğim düşünüp şefkatli mi, yoksa alaycı mı olduğu pek kolay anlaşılamayan o çekici gülümsemesiyle Ragıp Bey'e baktı.

- Siz hangi nevi konuşmalara alışkınsınız?

- Daha ziyade zabitlerin kendi aralarında konuştukları mevzulara.

- Nelermiş onlar?

- Neler olacak, memleket meseleleri, askerlik mevzuları.

Dilara Hanım uzanıp tuzluğu alırken sesinde belirgin bir şakacılıkla konuştu:

- Şu kadınların anlamayacağı mevzular yani?

- Estağfurullah, öyle bir şey söylemedim, lakin hanımların bu tarz konuşmalardan pek hazzetmeyeceğini düşündüm.

- Memleket sadece beylere mi ait Ragıp Bey, hanımlar neden bu mevzulardan hazzetmesinler; daha biraz önce sizin de bizzat şahit olduğunuz gibi memleket bozulduğunda erkeklerin ellerinin ilk uzandığı yer bizim peçemiz oluyor; erkekler memleket meselelerinden, konuştukları kadar anlasalardı herhalde halimiz böyle olmaz, memleketin maliyesi hırsızlara, sokakları uğursuzlara kalmazdı.

Ragıp Bey bu sefer gerçekten şaşırdı ve şaşkınlığını gizlemeyi başaramadı; bir kadının maliyeden söz ettiğini duymak hiç beklenmedik bir durumdu, Dilara Hanım’ın yüzüne diktiği gözleri neredeyse dehşetle açılmıştı.

Dilara Hanım, sesini ciddileştirerek devam etti:

- Niye şaşıyorsunuz, bu şaşkınlığınızda hakaretamiz bir şeyler olduğunu bile fark etmiyorsunuz çünkü; bütün erkekler böyle, bunu biliyorum; bu, sadece size ait bir vaziyet değil ama aranızdan birinin farklı olduğunu da görmek isterdim doğrusu... Bakın, Dilevser'in beybabası öldüğünde, rahmetli paşanın kızıma devredilen maaşını alabilmek için Maliye Nezareti'ne, Harbiye Nezareti'ne defalarca gittim, oradaki sefilliğe bizzat şahit oldum ve beş kuruş para da alamadım, sonunda lanet olsun deyip peşini bıraktım; eğer biraz akarımız olmasa, bugün ele güne muhtaçtık, caddeleri dolduran o zavallı kadınlar gibi biz de koynumuzu para karşılığı erkeklere açmak zorunda kalacaktık.

Ragıp Bey, kıpkırmızı kesilip yalnızca, "Rica ederim..." diye mırıldanabildi.

- Niçin utanıyorsunuz Ragıp Bey, hayatın hakikati değil mi bu, benim gördüğüm kadınları siz de görmüyor musunuz, siz gitmiyorsanız bile bugün Dersaadet'i kurtarmak için buraya gelen zabıt arkadaşlarınız gitmiyor mu o kadınlara, gidiyorlar ve hiç düşünmüyorlar niye o kadınlar bu vaziyete düştü...

Bütün Avrupa'yı dolaştım, siz de gitmişsiniz oralara, siz de görmüşsünüzdür, inkişaf etmiş milletlerin ne olduğunu bizzat içinde yaşadım; kör değilim gördüm, sağır değilim duydum, aptal değilim düşündüm, aklı erenlerle münakaşalara girdim, kitaplar okudum, Allah gani

gani rahmet eylesin paşa hazretleri de pek açık fikirli bir zattı, görmemi, öğrenmemi istedi... Ne öğrendin derseniz, inkişaf etmiş bütün milletler kadınlarını hür bırakmışlar, erkeklerle omuz omuza oralarda kadınlar, kadınlarını birer mücrim gibi evlere hapseden milletler ise inkişaf etmemişler, edememişler.

Dilara Hanım, elindeki kaşığı masaya bırakıp devam etti:

- Kadınsız millet olmaz Ragıp Bey, bir memleketin sokaklarına bakın, öyle uzun boylu düşünmenize hiç lüzum yok, hemen anlayacaksınız, kadın yoksa o memleketin hali bizimki gibi bir sefalettir... Zavallı kadınlar, bugün hepsi birer mahkûm evlerinde, lakin siz pek mi hürsünüz, sizin hürriyetiniz bir hapishanede ömrünü çürüten bir gardiyanın sefil hürriyeti en fazla.

Bu sefer de araya Ragıp Bey'e acıyan Dilevser girdi:

- Anneciğim böyle konuşmayı sürdürürseniz Ragıp Bey'i aç uğurlamak zorunda kalacağız, siz konuşmaya başladığınızdan beri ağzına tek lokma koymadı.

Dilara Hanım, Dilevser'e baktıktan sonra gülümsedi.

- Affedersiniz Ragıp Bey, sizi sofrada aç bıraktım, belki de bu yüzden bizi konuşturmuyorsunuz, konuşunca çok konuşuyoruz çünkü.

Ragıp Bey, daha önce hiç böyle konuşan bir kadına rastlamamış, Almanya'da bile kadınlarla erkekleri kıyaslayan, erkekleri böyle suçlayan bir kadın görmemişti.

- Estağfurullah, çok güzel konuşuyorsunuz, siz anlatın, ben faydalanıyorum.

- Siz şimdi yemeğinizi yiyiniz, daha sonra bu mevzuları gene konuşuruz.

Dilara Hanım, daha sonra da görüşeceklerini, buna kendisinin karar vermiş bulunduğunu gene öyle söyleyivermiş, bu davetkâr tavrından dolayı da hiç sıkılmamıştı. Ragıp Bey'in Osman'a söylediği gibi: "Onun en tesirli tarafı, başkalarının utandıklarını utanç verici bulmayışıydı belki de."

Dilevser, Ragıp Bey'in tabağına yemek koydu.

- Bu mevzular hiç bitmez, annem kadın erkek müsavatı mevzuunda pek hassastır.

- Kadın erkek müsavatı mı?

- Hiç olmaz değil mi Ragıp Bey, müsavat hiç olmaz. Ragıp Bey, hiç düşünmeden, bu eşitlik anlayışına elinde olmadan itiraz etti:

- Ama biz savaşıyoruz, erkekler savaşıyor, onlar ölüyor.

- Kimin için savaşıyorsunuz peki Ragıp Bey, kimin için ölüyorsunuz? Savaşıp ölmek erkekliğinizin bir ispatı mı sadece, erkeklerin arasında bir erkeklik yarışması mı bu, yoksa geride kalanlar, yani kadınlar için mi savaşıyorsunuz?

Ragıp Bey sustu.

Dilara Hanım üsteledi:

- Cevap vermiyorsunuz?

- Kuşatma altına düşünce Dilara Hanım, huruç harekâtı yapmadan önce bir düşünmek gerekir, aksi takdirde benim yaptığım gibi her karşı koyusunuz bir hezimetle sonuçlanır, müsaade ediniz bir düşüneyim.

- Kuşatma altında değilsiniz, dostlar arasındasınız.

- Ben düşmanlara alışkınım Dilara Hanım, dostlara alışmak biraz zaman alacak.

Dilara Hanım karşısındaki erkeği nereye kadar kışkırtacağını, nerede duracağım, ne zaman şaşırtacağını, ne zaman bu şaşkınlığını bir gülümsemeyle yatıştıracağını içgüdüleriyle bilen bir kadındı. Konuşmayı biraz daha sürdürürse Ragıp Bey'in gerçekten kendisinden korkacağını ve korkuyu taşıyamayacağı için kaçıp gideceğini anlamıştı. Böyle bir erkek korkacaksa artık gidemeyeceği kadar bağlandığı zaman korkmalıydı, daha tanışıklığın ilk başın da değil; üstelik bu zabit, Dilara Hanım’ın korkunç denilebilecek doğallığına aynı doğallıkla karşılık verebilen, olduğundan daha fazla görünebilmek için uğraşmayan, hayatını dağlarda geçirmiş zabitlerin zaman zaman bir salon erkeği tavır takınmaya çalışırken düştükleri acıklı gülünçlüğe, tartışmanın kendisi için en zor anlarında bile düşmeyen nadir erkeklerden biriydi. Tartışmada yenilirken bile bu yenilgiyi kabul ediş biçimiyle Dilara Hanım'ın da, Dilevser'in de beğenisini kazanmıştı ve kızının bir erkeği beğendiğini hissetmek Dilara Hanım için her zaman önemli olmuştu.

Ragıp Bey onlara başından geçenlerden, Makedonya'da yaşadıklarından, katıldığı çatışmalardan, kahramanlıklarla dolu geçmişinden, evinden,

karısından, imparatorluğun en ünlü şeyhlerinden biri olan kayınpederinden hiç söz etmedi.

Kahvesiyle birlikte son bir kadeh konyak daha içtikten sonra, kendisi için hazırlatılan arabayla, geldiğinden daha büyük bir sır olarak ayrıldı konaktan.

İki kadın da, giden zabitin suskunluğu arkasında saklı duran o erkeksi güveni hissetmişler, daha önce konağa gelen erkeklere pek de benzemediğini anlamışlardı. Ragıp Bey, hiçbir şey anlatmayarak, böyle şeyleri anlamakta erkeklerden çok daha usta olan kadınlara, farkında olmadan kendisi hakkında çok şey anlatmıştı; iki gün sonraki akşam yemeği davetini de zaten buna borçluydu.

Havagazı fenerlerinin, yalnızlığı ve sessizliği artırdığı karla kaplı ıssız sokaklarda, arabanın tekerleklerinin karların içinde fısıltılı dönüşünü ve atların karlara vuran tok nal seslerini dinleyerek giderken, ormanların arasından akan bir nehrin kenarında, nehrin sularına aksinin her vuruşunda görünüşü değişen, bazen bir su-perisi, bazen bir denizkızı, bazen bir ejderha gibi gözüken bir esatirle karşılaşmış bir çobanın şaşkınlığım, hayranlığını ve korkusunu taşıyordu içinde.

O, zekânın, bilginin, parlak fikirlerin, yerli yerinde yapılmış teşbihlerin değil cesaretin, gözü karalığın, yiğitliğin, ölümle oynaşmanın hayranlık yarattığı yerlerde yaşamış, girdiği her yerde, hiç çaba göstermeden çevresindeki kadınlarla erkeklerin hayranlığım, bu, onun doğal bir hakkıymış gibi kazanmaya alışmıştı. Hiç kimseye kendini beğendirmeye uğraşmadan beğenilmiş, kadınlar tarafından arzulanmıştı. Bu gece aynı arzuyu Dilara Hanım'ın bakışlarında da görmüştü ama bu arzu onun hoşuna gideceği yerde onu bir hakarete uğramışlık duygusuna itmişti. Dilara Hanım’ın onu bir erkeği değil de bir oyuncağı ister gibi, onun arzularına ve duygularına hiç aldırmadan istediğini anlayacak kadar kadınları tanıyordu, bu arzulayışta bir hayranlık, bir tutku yoktu. Vitrinde beğendiği elbiseyi tezgâhtara gösteren şımarık bir kadın gibi seçmişti Dilara Hanım Ragıp Bey'i, onu, sokaktan çevirdiği bir yosma gibi alacak, koynuna sokacak, sıkılınca da gönderecekti.

Hem arzulanmış hem yenilmiş olmayı, aşk oyunlarında çoğunluk yan yana gelmeyen bu iki duyguyu aynı anda yaşamak Ragıp Bey'i heyecanlandırıyor, hem bu kadına sokulmak hem de onu hırpalamak istiyordu.

Kendisini tanıyan herkesi ürkütüp sindiren o ünlü ve erkeksi öfkesine hayatında ilk kez kadınsı bir kırılganlık ekleniyor, Dilara Hanım'ı koynuna alıp ona kadınlığın zevkini ve erkeğin saldırganlığını göstermek isterken bir yandan da Dilara Hanım tarafından sevgiyle okşanmayı arzuluyordu; o karlı gecede bir mucize gerçekleşiyor, her erkeğin en derinlerinde, en karanlık kuytularında saklanan kadınsı kırılganlık, bütün zayıflıkları, güçsüzlükleri, çaresizlikleri, sevilme ve şefkat görme istekleri, sabırsızlıkları, ihtiraslı beklentileriyle uyanıyor;

hiçbir erkeğin içindeki kadınsı yanın kılavuzluğu olmadan geçemeyeceği, haritasını hiç kimsenin çıkartamadığı, içinden geçenlerin geçtikleri yolları geçer geçmez unuttukları ve adına insanların aşk dediği o esrarengiz coğrafyaya doğru Ragıp Bey'i çekip götürüyordu.

Dilara Hanım, erkekleri etkileyip kendilerine bağlamayı bilen bütün kadınlar gibi kısa bir sürede Ragıp Bey'in içindeki, bütün erkeklerin âşık olmak için mutlaka uyanmasına ihtiyaç duydukları ve varlığının asla farkına varmadıkları kadınsı yanı uyandırmış, sevilme isteğini hareketlendirmişti.

Sadece birkaç saat içinde kaderi ve hayatı değişmiş, mutsuz ama huzurlu bir erkek, mutluluğu hayal eden huzursuz biri olmuştu.

IV

Hüseyin Hikmet Bey, bir sabah vakti, karla kaplı kubbeleri, minareleri, kuleleri, tepeleri ve tepelerine yayılmış ormanlarıyla uzaktan bakana ince oymalı geniş ve yumuşak bir dantel gibi gözüken İstanbul'a varıp yağan karla rengi solgunlaşmış sulardan yakamozlu parıltılarla çırpınan balıkları kapan deniz kuşlarını, cami avlularından kanat patırtılarıyla havalanıp karlara karışan beyaz güvercinleri, gergef işleyen nazlı bir kadın parmağına batmış bir tığdan oyalı bir beyazlığa sıçramış kan damlaları gibi gözüken kırmızı fesli gölgeleri, bütün o beyazlığın içinde kara bir büyü gibi dolaşan uzun siyah kayıkları görüp de, kıyılara dizilmiş kahvehanelerden yükselen ıslak tömbeki kokusuyla, tepelerdeki çiçek tarlalarından gelen serin fulyalarla kasımpatıların rayihalarına karışan zift ve insan kokusunu içine çekince ürperdi.

O güne dek, bir başka diyara göç etmek için geçici bir mola verdiği eğlenceli bir menzil gibi görünen bu şehrin artık onun yuvası olduğunu, ne olursa olsun artık buradan başka bir yere göç edemeyeceğini, nereye giderse gitsin yemden buraya döneceğini, bir serüvencinin o coşkulu ve gezgin gençlik günlerinin bittiğini anladığında duyduğu hüzünle ama artık yerleşecek bir yeri yurdu olduğunu bilmenin huzuruyla hissetti.

Birinci mevki kadınlarının ipek çarşafları, yumuşak bir bulut gibi insanları saran esansları, sıcak dokunuşlu kürkleri arasında iskeleye çıktığında, hiç ummadığı bir durumla karşılaştı: Kendisini bekleyen arabanın yanında babası duruyordu. Reşit Paşa, oğlunu karşılamaya gelmişti.

Babasının kendisini beklediğini görmek bir sevinçten ziyade tuhaf bir keder uyandırdı içinde; geleneklerin aniden değişebilmesi için büyük sevinçlerin ya da büyük acılarla çöküntülerin yaşanması gerektiğini o anda fark etti.

Kendisini başkalarından farklı ve üstün kılan bir özelliğini, servetini, gücünü ya da şöhretini kaybetmiş insanlarda görülen yorgun ve anlayışlı bir ifade vardı Reşit Paşa'nın yüzünde. Çizgileri çoğalmamış ama sanki derinleşmişti, kadere rıza gösteren bir tevekkülü ruhuna sindirdiği ama bunu yaparken kendisine ve gücüne olan inancından epeyce fedakârlık etmek zorunda kaldığı hareketlerinin yavaşlığından, bakışlarının gölgelenmesinden hissediliyordu.

Baba oğul, birbiriyle çarpışan iki ayrı dünya görüşünün ve iktidar cephesinin, dâhil oldukları cepheyi de aslında fazla benimsemeyen iki üyesi olarak karşı karşıya durduklarında, bir an birbirlerine garip bir hüzünle baktılar; ikisi de karşısındakinin acı çektiğini biliyor ve kendinden çok karşısındakinin acısına üzülüyordu.

Hikmet Bey, her zamankinden daha içten bir saygıyla eğilip babasının elini öptü; Reşit Paşa o güne dek hiç yapmadığı bir şey yapıp oğlunu kucakladı, küçük bir çocuğa sarılır gibi sarıldı ona.

- Nasılsın?

- İyiyim, sağ olunuz, siz nasılsınız, çok iyi gördüm sizi.

Gelecekle ilgili bütün kaygılara, hatta hayatının bile tehlikede olduğunu düşünmesine rağmen Reşit Paşa bunlardan söz etmeyi gereksiz buldu.

- İyiyim, evet...

Biraz duraksadıktan sonra tereddütlü bir sesle sordu:

- Sen nasıl oldun?

Hikmet Bey, babasının yarasını sorduğunu ama bu olaydan açıkça söz etmekten çekindiğini anladı. Bu konuyu şu anda böyle tereddütlü bir sesle geçiştirirlerse bundan sonra bu olayın aralarında hep sözü edilmeyen bir hayalet gibi kalacağını kestirdiğinden açıkça cevap verdi:

- Yaram tamamıyla kapandı efendim, soğuk havalarda biraz sızlamasının dışında pek bir araz kalmadı.

- İyi, hadi gel arabaya binelim, yolda konuşuruz.

Arabaya bindiler, arabacı Hikmet Bey'in valizlerini arka tarafa yükledi, yola koyuldular. Kar yüzünden, sokaklarda her zaman gözüken uğultulu kalabalık yoktu, sokaklar boş gibiydi; arabanın buğulanan pencerelerini güderi eldivenleriyle silerek dışarı bakmaya çalışan Hikmet Bey, sadece bir beyazlık görüyordu.

- Nişantaşı'nda bir konak kiraladım sana, çok acele olduğu için belki içinde bir-iki eksiği olabilir, onu bizim kalfa kadınla halledersiniz, güzel, sakin bir yerde, geniş bir bahçesi var.

- Sağ olunuz, iyi düşünmüşsünüz, biraz sükûnete ihtiyacım var hakikaten...

Anneme de telgraf çektim çocukları göndersin diye, çocukları yanıma alacağım.

Reşit Paşa'nın yüzünde tuhaf bir tebessüm dolaştı.

- Annen çocukları göndermiyor.

Hikmet Bey oturduğu yerde hafifçe doğruldu.

- Anlayamadım...

Paşa yaramaz bir çocuktan söz eder gibi başını salladı.

- Kendisi geliyor, çocuklarla birlikte tabii... O ihtiyar bunağın burnunun sürtüldüğünü gözlerimle göreceğim, diye haber göndermiş bana... İhtiyar bunak dediği, tahmin edersin, Padişah Hazretleri. Babasının, Padişah'tan söz ederken, annesinin alaycı sözlerini hiç çekinmeden tekrar etmesi, meşrutiyetin etkilerinin saraya kadar nüfuz ettiğini gösteriyordu.

- Padişah nasıl?

- Nasıl olsun, bin bir emekle yetiştirdiği kendi ordusunun nankörlüğüne uğradığı için üzgün, sanki aniden ihtiyarladı bu ihanet karşısında.

- Yapmayınız baba, siz de iyi biliyorsunuz ki yıllarca kanla idare etti bu ülkeyi, kaç zabitin, kaç münevverin hayatını yok etti, ondan böyle bigünah bir ihtiyardan bahseder gibi bahsetmeyiniz lütfen, yapılması iktiza eden yapıldı sadece, hatta bence eksik bile yapıldı.

Paşa, tartışmaya istekli gözükmüyordu, kendisi kaybeden tarafta olmasına rağmen oğlunun kazanan yanda bulunmasından gizli bir memnuniyet duyduğu bile hissediliyordu.

- Seninle bu konuda münakaşa etmeyeceğim Hikmet ama şunu unutma, o elleri kanlı dediğin adamın lokması duruyor kursağımızda, hiç kimse değilse bile ben ona minnet borçluyum ve bunu unutacak da değilim.

Babası nasıl oğlunun kazanan tarafta olmasından gizli bir memnuniyet duyuyorsa, Hikmet Bey de babasının, şartlar değişir değişmez taraf

değiştirmemesinden, bu muhataralı günlerde hayatı pahasına eski efendisini satmamasından, babasına söyleyemediği bir memnuniyet duydu.

- Şehirde vaziyet nasıl?

- Çok karışık, Padişah Hazretleri vaziyete hâkim değil, biliyorsun Meclis açıldı, ama vaziyete hâkim olan kimse de yok ortada, arkadaşların, meşrutiyeti ilan etmeyi düşünmüşler ama ondan sonra ne yapacaklarını düşünmemişler, hatta diyebilirim ki meşrutiyetin ilanı Padişah'tan ziyade sanki onları şaşırttı, hiçbir hazırlıkları yokmuş memleket idaresi için, her yana eskisinden beter bir başıbozukluk hâkim... Korkarım, bu vaziyet uzun sürmez, karanlık ve kötü günler geliyor bana sorarsan.

- Kimin için karanlık?

- Herkes için Hikmet, inan bana herkes için.

Arabanın içinde bir sessizlik oldu, ikisi de gereksiz bir siyasi tartışmaya girerek diğerini üzmekten çekiniyordu.

- Neyse, bırakalım şimdi bunları, neler yaşanacağını nasıl olsa hep birlikte göreceğiz, şimdi doğru bana gidelim, kalfa sevdiğin yemekleri hazırlattı, biz yemekleri yerken eşyalarını konağına yerleştirirler.

Hikmet Bey, birden babası için endişelendi.

- Siz, dedi usulca, iyi misiniz?

Paşa, içini çekti, oğlunun yüzüne bakıp yalnızca babaların gülümseyebileceği gibi sevgiyle ve biraz da aldırmazca gülümsedi.

- İhtiyarladım Hikmet, artık hayattan bir beklediğim yok, bir avuntum yok, yıllarca Padişah'la yasaya yasaya ona benzemişim sanki, o birden ihtiyarlayınca ben de ihtiyarladım ama buna üzülüyorum sanma, tam aksine ihtiyarlamaktan, kendimi bu dünyada bir misafir gibi hissetmekten memnunum, eskiden bana çok mühim görünen meselelere aldırmamayı öğrendim, belki ihtiyarlık da budur zaten, kim bilir.

Hikmet Bey, babasının, hayat kendisini kenara itmeden kendiliğinden kenara çekilmek isteyen bir telaşla ihtiyarlığı benimsemeye uğraştığını anladı ama babasının da bir parçası olduğu sarayın ortadan kaldırılması için mücadele etmesine rağmen, Reşit Paşa'yı ihtiyarlığa rıza göstermiş bir adam olarak görmeye dayanamadı, sözü değiştirdi.

- Annem ne zaman geleceğini bildirmiş mi acaba?

- Anneni tanımaz mısın, bir bakmışsın sen eve gittiğinde o çoktan gelmiş seni bekliyor, bir bakarsın hemen geliyorum demiş aradan yıllar geçmiş hâlâ yok... Ne zaman geleceğini doğrusu bilmiyorum ama çok geç kalmaz endişelenme, Padişah’ın kendisini buradan sürdürdüğünü unutmaz o, gelip, Padişah'a, sen gönderdin ama bak ben geldim demeden duramaz, çoğa kalmaz gelir.

Reşit Paşa, susup gözlerini kapattı, söyleyeceğim söylemekte tereddüt eder gibiydi.

- Hattı zatında çok vakitsiz geliyor buraya, senin de gelmeni istemedim, muhataralı günlere giriyoruz, imparatorluğun dört bir yanında huzursuzluklar sürüyor, Arabistan'da, Kürdistan'da, Balkanlar'da yeni ayaklanmalar eli kulağında bekliyor, Dersaadet'te ise iktidar ortadan kayboldu, kimse iktidarın sahibi değil, senin İttihatçılar bile ikiye bölündü, bir kısmı yeni bir fırka kuruyor, buralarda yeni bir hesaplaşma olacak.

Hikmet Bey, çocukların babalarının sözlerini hep bir abartı payı olduğunu düşünerek dinledikleri gibi dinledi babasının o sözlerini ama birkaç ay sonra babasının öngörülerinin ve sezgilerinin ne kadar doğru olduğunu bizzat yaşayarak anlayacaktı.

O gece Hikmet Bey, babasının yalısında kaldı. Kâhya kadınla, artık iyice yaşlanan Habeş dadısının gözlerinde sevgiyi, özlemi ve kendisi için duyulan kederi görüp kendisini sevenlerin kederiyle yeniden yaralanarak, yaşamak zorunda kaldıkları yüzünden bir kez daha kendini aşağılanmış hissetti.

Babası ise oğlu adına duyduğu acıyı, bunun bir erkek için ne kadar yaralayıcı olduğunu, kendisi de karısını kaybetmiş bir erkek olarak çok iyi bildiğinden elinden geldiğince sakladı. Yalnızca bir-iki kez Hikmet Bey, babasını, sanki vücudunun bir parçasını kaybetmiş bir sakata bakar gibi çaresiz bir üzüntüyle kendisine bakarken yakaladı.

Yemeği, eskiden olduğu gibi sessizce yediler; aşçılar, kâhya kadının titiz ve azarlayıcı denetimi altında Osmanlı mutfağının en seçkin yemeklerim paşazade için hazırlamışlardı. Hikmet Bey, hastasını inceleyen bir doktor gibi kendini sezdirmeden inceleyen babasını sevindirecek bir iştahla, yatılı okuldan eve dönmüş küçük bir çocuk gibi büyük bir istekle, kaymaklı pilavdan, külbastıdan, bir kaşığa kırk tanesi sığacak biçimde minicik bohçalar hainde durulmuş Kayseri mantısından tıka basa doyana kadar yedi.

Kahvelerini içerlerken iki dost gibi, daha önce pek yapmadıkları bir biçimde sohbete koyuldular; Mehpare Hanım'dan hiç söz etmediler, Hikmet Bey'in annesi Mihri-şah Sultan'ı, eski karısından söz etmekten hep hoşlanan Reşit Paşa'nın şakacı takılmalarıyla çekiştirdiler, paşaların açgözlü görgüsüzlükleriyle alay ettiler. Osmanlı meşrutiyet çalkantılarını yaşarken Bulgaristan'ın İstiklalini ilan etmesinin, Bosna Hersek'in Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na ilhak edilmesinin, Girit'in Yunanistan Krallığı'na katılmasının ilerde Balkanlar'da büyük bir savaşa neden olabileceğinden konuştular.

İkisi de iç siyasetle ilgili konulara girmemeye özen gösterdi; Reşit Paşa, oğlunun, Padişah'ı deviren bir cemiyete üye olmasına kırıldıysa da bunu hiç hissettirmedi; belki de, oğlunun, Hazine-i Hassa'dan geçinen diğer paşazadelerin aksine, hürriyetten yana çıkıp mücadele etmesini beğenmiş, memnun olmuştu ama bunu da açıkça dile getirmedi.

Paşa için de, Hikmet Bey için de dürüst ve ahlaklı davranmak her şeyden daha önemliydi ve onların durumunda, dürüst davranmak, birbirlerinin düşüncelerine tümüyle karşı çıkmakla mümkün olabiliyordu. Kaderin kendileriyle böyle oynaşmasını, kendilerine böyle bir tezatı yaşatmasını şikâyetsizce kabullendiler.

Gece yarısına doğru Reşit Paşa, "Ben artık yatayım," dedi.

- Senin de odanı hazırladılar, kâhya kadın sana yardımcı olacak.

Hikmet Bey, "Kâhya kadın yatsın, ben odamı biliyorum, " dedi ama Paşa ya bu sözleri duymadı ya da duymazlıktan geldi; cevap vermeden, şartlar ne olursa olsun, harem bölümüne geçerken hareketlerinde beliren bir çeviklik ve neşeyle çıktı salondan.

Babası çıktıktan sonra, Hikmet Bey, hâlâ yağan karın altında simsiyah akan Boğaz'a bakarak bir sigara yaktı; çocukluğundan beri gelmekten sıkıldığı, buraya her geldiğinde Paris'i özlediği evde şimdi kendini güvende hissederek ilk kez babasının yanında olmaktan huzur duydu.

Sigarasını içtikten sonra kalktı, yıllardan beri yatmadığı odasında yatmak üzere salonun kapısına yürüdü; kapıya giderken, çocukluğunun o serazat, dertsiz günlerini hatırlayıp bugün sırtına yüklenen acıyı ve utancı düşündü bir an; gençliğinde okuduğu Faust aklına geldi, yaşadıklarını yaşanmamış hale getirmesi için şeytanla anlaşma yapabileceğini anlayınca, kendi kendine gülümsedi; daha sonra Osman'a, "Kaderle ilgili pazarlık yapacak

birinin olmasını istiyor bazen insan," diyecekti, "Tanrı pazarlığa yanaşmadığına göre pazarlık yapacak şeytandan başka kim kalıyor?" O gece pazarlık yapacak bir şeytan da yoktu, en azından salonun kapısından çıkana kadar şeytanın da kendisiyle ilgilenmeyeceğini sanıyordu.

Salondan çıkınca, kapının yanındaki bir iskemlede uyuklamakta olan kâhya kadın, gözlerini ovuşturarak ayağa kalktı, yanına bıraktığı idare lambasını eline aldı.

- Sen niye uyumadın kâhya, ben odamı şaşıracak değilim ya, bunadığımı mı düşünüyorsunuz nedir?

Kâhya kadın, çocukken Hikmet Bey'e şeker verdiğinde gözlerinde beliren o muzip pırıltıyla, Hikmet Bey'in sözlerine aldırmadan koridorda yürümeye başlarken, bir yandan da cevap yetiştiriyordu:

- Seni odana yerleştirmeden uyumak olur mu a Hikmet Beyim, sen de tuhafsın, öyle sahipsiz bohça gibi seni salonda bırakıp herkes yatacak mı yani...

Koridorda, kayıkhanenin duvarlarına vuran dalgaların sesini, ahşap yalının pencerelerindeki rüzgârlı uğultuyu, tahtaların geceleri daha da artan iniltisini duyarak yürüdüler. Çocukken de aynı sesleri duyar, bu yarı karanlık koridorlardan geçerken hep, Habeş dadısının onu korkutmak için uydurduğu 'hamam anasının' bir yerlerden çıkıvereceğinden korkardı; çocukken ruhuna yerleştirilen o korkunun, çok küçülmüş de olsa yerinde durduğunu fark etti, içi hafifçe ürperiyordu; kaybolup gitti sanılan çocukluk, gitse de, tümden yok olmamış, yıllar önce yaşanılan evin duvarlarında, koridorlarında, seslerinde kendinden bir parça bırakmıştı.

Odanın kapısına gelince, kâhya kadın, kapıyı yarım açıp Hikmet Bey'e yol verdi. Hikmet Bey, "Allah rahatlık versin kâhya," deyip içeri girerken, kâhya kadın da, "Bir şeye ihtiyacın olursa bana seslen Hikmet Bey, ben ayaktayım, hadi hayırlı geceler yiğidim," demişti. Soğuk koridordan sonra, odanın ortasında yanan, pembe-yeşil kabartmalı büyük çini sobanın sıcaklığını hissetti Hikmet Bey; odaya bakınca, pencerenin yanında kendisini bekleyen genç kızı gördü; henüz kapatmadığı kapıyı ardına kadar açıp, "Kâhya!" diye bağırdı.

Kâhya kadın, karanlık koridorda uzaklaşırken arkasına dönmeden, sesindeki alaycılığı da saklamadan usul sesle cevap verdi:

- Paşa Hazretleri'nin hediyesi.

Hikmet Bey, bir an açık kapının önünde ne yapacağını bilemeden durdu; kâhya kadın uzaklaşıp koridorun sonunda kaybolmuştu, aralık aralık konmuş idare lambalarının, yalnızca kendi çevrelerini aydınlatan soluk ziyasından başka bir şey kalmamıştı koridorda. Mecburen kapıyı kapatıp içeri girdi.

Kız, bileklerinin biraz üstünde biten paçaları büzgülü parlak ipekten beyaz bir şalvar, üzerine, dizlerine kadar uzanan aynı kumaştan dar bir fistan giymiş, beline kalın gümüşten bir Çerkez kemeri bağlamıştı, ayaklarında, pembe topuklarını açıkta bırakan inci işlemeli beyaz bir yemeni vardı. Misk yağıyla ovulmuş, siyah gümrah saçlarını omuzlarına salmış, uçlarına boncuklar dizmişti; çakır gözlerini gölgeleyen uzun siyah kirpikleri, uçlara doğru incelen, ortaları birbirine yakın, parlak kara, kemane kaşları Hikmet Bey'in hemen dikkatim çekmişti. Biraz önce çıktığı anlaşılan hamamın buğusu hâlâ üzerinde duruyordu, elmacık kemikleri hafifçe çıkık yanaklarında dolaşan kızıllık, utangaçlıktan ziyade, sabunlu sıcak suların teninde bıraktığı taravettendi; ince parmaklı ellerini dümdüz inen karnının altında bağlamış, başım önüne eğmişti.

Bir başka zaman olsa Hikmet Bey, bu emrivakiye öfkelenir, kendisine bir kadın hediye edilmesini bir hakaret olarak kabul ederdi ama bunun, oğlunun çektiği ıstırap karşısında çaresiz kalan bir babanın, yaptığının zavallıca olduğunu bile bile gösterdiği bir çaba olduğunu anlayacak kadar çaresizliğe aşinaydı; yapılanı, öfkeyle değil, birisinin kendisi için tasalandığını görmenin minnetiyle kabul etti.

Bu hoşgörülü olgunlukta, aylardır bir kadın tenine dokunmamış bedeninin de rolü bulunuyordu elbet.

Sobanın yanına doğru yürüdü.

- Adın ne senin?

Kızın, şarkı söyler gibi, ahenkli bir sesi vardı.

- Adımı siz koyacakmışsınız efendim, öyle dediler.

- Adın yok mu ki kızım, ben niye ad koyayım?

- Yok efendim.

Hikmet Bey ısrar etmedi, kızın kendisine verilen nasihatlerin dışına çıkmayacağım anlamıştı; belli ki onu odasına getirmeden önce, 'beyefendiyi memnun ederse, hayatım kurtarabileceği' kendisine söylenmişti. Kızcağız,

istikbalini kurtarabilmek için bütün geçmişinden vazgeçmeye razıydı; kız ona adını, geçmişini, bedenini verecek, eğer beğenirse Hikmet Bey de ona bakacak ve hayatını emniyet altına alacaktı. Pazarlık açık ve berraktı. Hikmet Bey, bir an yüzünü buruşturdu ama sonra kendine rağmen yapılan bu pazarlığa razı oldu.

Yatağa oturdu.

- Adın Hediye olsun o zaman.

Hikmet Bey, yatağa oturur oturmaz, kız yatağın yanına seğirtip yere çökerek ayakkabılarını çıkarmaya davrandı.

Hikmet Bey telaşla ayaklarını çekti.

- Dur lütfen.

Kız, korkuyla ayağa kalkıp Hikmet Bey'e neredeyse yalvaran bir bakışla baktı.

- Gel, dedi Hikmet Bey, gel yanıma otur lütfen. Ben kendim soyunurum.

Nerelisin sen?

- Çerkez’im efendim.

- Güzelliğinden belli.

Bir 'kadının tartışmasız efendisi olmanın bütün alçaltıcılığını ve her arzuya açık sınırsız heyecanını aynı anda hissediyordu. Hiçbir çaba harcamadan bir kadına sahip olmak, bunun kendisine ait bir ayrıcalık olmadığım, mazisinin, zekâsının, bilgisinin, kişiliğinin, yaşadığı onca maceranın, çektiği onca acının bu kızı koynuna girmeye razı etmekte hiçbir rolü bulunmadığını, bu gece kendisinin yerine bir başka birinin de bu kızla yatabileceğim bilmek; geçmişini ve onu Hikmet Bey yapan bütün kıymetleri soyuyor, onu cemiyetin içinde kendi gücüyle kendine yer edinen bir insan olmaktan çıkarıp o anda, orada yaratılmış bir erkeğe dönüştürüyordu.

Kendisinin ne geçmişiyle ne de geleceğiyle ilgilenen bir kadının, sahip olduğu her şeyi o gece hiç sorgusuz sualsiz, sakınmasız kendisine vereceğini bilmenin duygulara, düşüncelere aldırmayan, gövdesel bir şehvet' ayaklandırdığım, karıncalanan bedeninde, belli belirsiz, titrediklerini garip bir mahcubiyetle fark ettiği ellerinde hissediyordu.

Gençliğinde, Paris'te orospularla yattığında da, sahipsiz kadınlarla sevişmekte, hep, bir uçuruma düşer gibi bir zavallılık, aynı zamanda da,

gökyüzüne yükselir gibi hiçbir ahlaksal ya da duygusal kaygıyla sınırlanmamış bir zevk bulur, birbirinin zıddı iki uca doğru çekilmenin yarattığı gerginlikten de, adını koyamadığı, çok da fazla kurcalamadığı hayvansı bir haz alırdı.

Birden oda fazla aydınlık gözüktü.

- Lambaları söndür lütfen, dedi, yalnızca yatağın yanındaki kalsın.

Hediye, Hikmet Bey'in kendisini arzuladığını sezmişti; ayağa kalktığında kalçaları tam Hikmet Bey'in yüzünün hizasına gelmişti; neredeyse varlığındaki bütün gücü, ancak kadınların yapabildiği bir şekilde, etine yükleyip, etinden yükselen gizli ışığın erkeğin etine değeceğine emin olarak ağır ağır yürüyüp lambaları teker teker söndürmeye başladı. Işık azaldıkça, beyaz ipekten elbisesinin parlaklığı çoğalıyordu, yanan tek bir lamba kaldığında dönüp Hikmet Bey'in yanına oturdu.

Büyük çini soba, içindeki kömürlerin, alttakiler yanıp bittikçe aşağıya doğru çökerken çıkarttığı gürültüyle zaman zaman sarsılarak, gittikçe artan bir sıcaklıkla yanıyor, kayıkhanenin, yalının ıssız koridorlarından dolanarak gelen uğultusu, akıp giden Boğaz'ın karanlık sularının derin çağıltısıyla birlikte duyuluyordu.

Işıkları söndürülen oda, tam da Hikmet Bey'in istediği bir loşluğa kavuşmuş, gölgeler âleminin hükümranlığında her şey gerçek biçimini kaybetmiş, bütün eşyalar, soba, konsollar, aynalar, gardıroplar, halılar, aydınlıkta sahip oldukları biçimlerin ve sınırların dışına taşıp erimiş cam gibi birbirlerinin içine akarak onlara bakanların her seferinde bir başka şekilde görebileceği büyülü bir hareketlilik kazanmışlardı. Gölgelerin büyüdüğü bu sıcak ve loş odada, şimdi Hikmet Bey, aynen odanın eşyaları gibi biçim değiştirebilir, Selanikli rahibelerin 'hercaimenekşe bakışlı, solgun ve asil hastası', Paris batakhanelerinde, kızıl jartiyerli orospular arasında aykırı zevkler arayan 'perverse' paşazadesine dönebilirdi.

O odada utanacağı kendisinden başka kimse yoktu; gittikçe azgınlaşan arzularının yarattığı bir sisle kapanan zihninde utanç da dâhil bütün duygular yok oldu. Hediye'ye soyunmasını söyleyip onu çırılçıplak yatağa yatırarak bir süre seyretti. Bacaklarını açmasını söyledi, sonra kapatmasını, sonra yeniden açmasını; kızın bedenini seyrederek gözlerini ondan hiç ayırmadan, kendi elbiselerini çıkardı, kızın küçük ayaklarından birine dokundu önce, sonra iki ayağını birden avuçlarına aldı, yatağın ayakucuna çırılçıplak diz çöküp kızın ayaklarını yanaklarına bastırdı.

O gece kar sabaha kadar yağdı ve onlar sabaha kadar, Hikmet Bey'in Fransız orospularından öğrendiği ve öğrendiklerine Mehpare Hanım'la birlikte keşfedip kattıklarının hepsini denediler.

Hediye, hayatının ilk erkeğinden, bazen acıyla bazen zevkle inleyerek, bu şehirde yaşayan birçok kadının bir ömür görmediği, bilmediği, işitmediği birçok hazzı ve oyunu öğrendi, kendisinden her isteneni yaptı, dahası yaptığı her şeyden tat almayı becerdi; gündüzleri bir kenara bırakılan kadınların geceleri erkekleri kendilerine bağlayabileceklerini anladı.

Tanrı'yı işaret eden upuzun dev parmaklar gibi gökyüzüne dikilmiş, kardan bembeyaz minarelere çıkan siyah cüppeli müezzinler sabah ezanlarını okuyarak, şehre yeni bir günün ve ibadet vaktinin geldiğini haber verirlerken Hikmet Bey, âşık olduğu insandan bir başkasıyla sevişip bu sevişmeden zevk alan her günahkâr gibi, sevdiği insanın da bir başkasından zevk alabileceğim acıyla fark ederek, zevkle doymuş yorgun bir beden ve kıskançlıkla sancıyan huzursuz bir zihinle uykuya dalarken, Mehpare Hanım'ı düşündü. Mehpare şimdi ne yapıyor acaba?' diye kendine sorup, bu sorunun cevabım duymak istemediğini bilerek Hediye'nin sıcaklığına sokulup, yeniden hercaimenekşeye benzemiş yüzüyle bilinmez rüyalar görmek üzere kendinden geçti.

Ertesi sabah uyandığında, kendini uzun zamandır hissetmediği kadar güçlü hissediyordu, kaybettiği erkekliğine ve gururuna sanki yeniden kavuşmuştu; iri bir kedi gibi gerinerek yatağın içinde döndüğünde, kendini bu kadar memnun hissetmesine neden olan kadının başucundaki iskemlede oturduğunu gördü Hediye, boynuna kadar ilikli, lacivert kadifeden dik yakalı uzun bir elbise giymiş, beline daha önce taktığı gümüş kemeri takmıştı.

Gözlerinin altında, önceki gecenin izleri olan koyu halkalar vardı, elbisesinin aksinden olsa gerek o halkalar da lacivert gözüküyordu ve yüzüne daha yorgun ama daha manalı bir ifade veriyordu; Hikmet Bey'in uyandığını görünce gülümsedi, onun gülümsediğini görmek şaşırttı. Hikmet Bey'i, nedense onun kendisine gülümseyebileceği, aralarında böyle ilişki kurulabileceği hiç aklına gelmemişti.

- Kahvaltınızı buraya mı getireyim; yoksa salonda mı yemek istersiniz efendim?

Hikmet Bey, yeni bir damat gibi Hediye'yle birlikte odada kahvaltı etmekten utandı.

- Salona hazırlamalarını söyle lütfen.

- Peki efendim.

Hediye odadan çıkınca, Hikmet Bey, onun geri dönüp kendisini çıplak görmesinden çekinerek telaşla giyindi.

Kravatını bağlarken Hediye içeri girdi.

- Kahvaltınızı hazırlıyorlar.

Bir an tereddüt ettikten sonra, bir mahremiyeti paylaşmakta ancak kadınların gösterebileceği bir doğallık ve yakınlıkla, "Hamamı yakmışlar efendim, su dökünmeyecek misiniz?" dedi.

Hikmet Bey, yalı halkının kendisiyle alay edebileceği kaygısıyla, sinirli bir sesle cevap verdi:

- Hayır, kendi evime gittiğimde yıkanırım, şimdi ne lüzumu var?

- Siz nasıl münasip görürseniz.

- Paşa Hazretleri burada mı?

- Sabah erkenden gitmişler efendim.

Hikmet Bey rahatladı, bu sabah babasıyla karşılaşmak istemiyordu, babasının da kendisiyle karşılaşmaktan çekindiğini anladı; aralarındaki bu suç ortaklığını hazmedebilmeleri için bir süre birbirlerini görmemeleri gerektiğini ikisi de sezmişti. Kendisi için hazırlatılan kekikli zeytinlere, çeşit çeşit reçellere, imparatorluğun dört bir yanından özel getirtilmiş envai tür peynirlere, lop yumurtalara, muska böreklerine, çiçek kokulu ballara, sütlü taze kaymaklara, tereyağına elini bile sürmeden, kendisini ayakta izleyen kâhyayla Hediye'nin bakışları altında acele bir çay içip kâhya kadına döndü:

- Söyleyiver de arabayı hazırlasınlar, gidip bir eve bakayım.

- Araba hazır bekliyor Hikmet Bey, ne zaman arzu edersen gidebiliriz.

- Nereye gidiyoruz?

- Nişantaşı'ndaki konağa.

Hikmet. Bey, bir paşazadenin sinirli şımarıklığıyla homurdandı:

- Bunu biliyorum, gidiyoruz ne demek?

- Paşa Hazretleri benim de bir zaman senin yanında kalıp eve bir çekidüzen vermemi emretti.

Sonra başıyla Hediye'yi işaret etti.

- O da bizimle gelecek.

Hikmet Bey, meseleyi uzatmanın, durumu daha da zorlaştıracağını anladı.

- Hadi öyleyse, çabuk hazırlanın.

- Biz hazırız zaten, çarşaflanıp çıkalım.

İki kadın, erkeği daha huysuzlaştırmadan aceleyle odadan çıkarken, Hediye'nin bakışlarındaki küskünlüğü gördü Hikmet Bey ama aldırmamaya çalıştı; kızcağız bir gece önce onunla her şeyini paylaşan erkeğin, ertesi sabah kendisini orada bırakıp gitmek istediğini anlamıştı.

Bir-iki dakika sonra iki kadın, ellerinde bohçalarıyla, çarşaflanmış olarak geldiler, hiç konuşmadan arabaya binip, hiç konuşmadan Nişantaşı'ndaki konağa vardılar; Hikmet Bey'in asabiyeti kadınları korkutmuştu. Kâhya kadın, Hikmet Bey'in utandığı için böyle homurdandığını anlamıştı ama Hediye bunu anlayabilecek durumda değildi, o beğenilmediğini düşünüyordu.

İki katlı, kâgir konak, geniş bir bahçenin içindeydi, bahçe kapısından girildikten sonra çakıl taşlı bir yoldan geniş kapıya ulaşılıyordu, kapının önünde mermerden beş basamak vardı, alçak bir duvarla çevrilen bahçenin öbür yanında aynı Hikmet Bey'in konağına benzeyen, iki katlı taş bir konak daha görünüyordu ama Hikmet Bey, ona bakmadı bile, kimseyle komşuluk etmeye niyeti yoktu.

Konağın içi, bir zamanlar Mehpare Hanım'la birlikte oturdukları Şişli'deki konağa benziyordu, en azından o sabah Hikmet Bey, yeni evini o eski eve benzetti; hizmetçiler daha bey gelmeden bütün evi temizleyip sobalarla, şömineleri yakmışlardı, evin içi sıcacıktı.

Hikmet Bey eve girer girmez, azarlar gibi, hamamı yakmalarını söyledi, hamamın hazır olduğunu söylediklerinde daha da sinirlendi. Herkese, her şeye bir kusur buluyor, evin içinde hizmetçilerin elini ayağını birbirine dolandıran bir öfkeyle dolaşıp eşyaların yerlerim değiştirmeleri için emirler yağdırıyor, uşaklarla hizmetçiler, yerini değiştirmek için bir eşyayı tuttuklarında aynı öfkeyle o eşyayı yerine bırakmalarını söylüyordu.

Yaptıklarının hiç yakışık almayan bir huysuzluk olduğunun farkındaydı ama kendine hâkim olamıyordu.

Sonunda, konak halkının rahat bir nefes almasını sağlayarak yıkanmak için hamama girdi; mermer zeminli geniş oda lavanta kokulu bir buharla kaplıydı, Avusturya'dan getirtilmiş nikelajlı muslukların altına, İtalya'dan getirtilmiş bir küvet yerleştirilmişti. Soyunup küvete gireceği sırada, kapı açıldı, içeri Hediye girdi, başını önüne eğip kırgın bir sesle, "Bir emi iniz var mı efendim?" diye sordu.

Kalın kadife elbisesiyle buharların arasında tuhaf bir görüntüsü vardı ve Hikmet Bey ona baktığında elinde olmadan onun bir gece önceki çıplaklığını ve kendisi ne verdiği hazzı hatırlıyordu; bunun hatırlamasıyla birlikte aklına Mehpare Hanım'ın şimdi ne yaptığı geliyordu ama ne Mehpare Hanım'ı hatırlamak bu kız; arzulamasını engelliyordu ne de bu kızı arzulamak Mehpare Hanım'ı aklından çıkarmasına yardımcı oluyordu. Garip bir zincire dolanmış gibiydi, bu kızı arzuladıkça Mehpare Hanım'ı daha çok hatırlayıp daha çok kıskanacak ama bu kızı arzulamaktan da kurtulamayacaktı.

Azarlar gibi konuştu:

- O elbiseyle burada terleyeceksin.

Sözlerinden iki ayrı anlam çıkarmak da mümkündü, terleyeceği için Hediye dışarı çıkmalıydı ya da terleyeceği için Hediye soyunmalıydı; Hikmet Bey kararı kıza bırakmış, nedense kendi isteğini açıkça söylemeye utanmıştı.

Hediye de onun ne dediğini, ne istediğini tam kestiremedi, buharların arasından bir adım atıp Hikmet Bey'in yüzüne baktı; bu sabah Hikmet Bey'in sözlerinden değil de bakışlarından bir anlam çıkarabileceğini sezmişti.

Bütün o bağırıp çağırmasına, öfkelenmesine, azarlar gibi konuşmasına rağmen Hikmet Bey'in yüzünde yalvaran bir ifade görülüyordu. İstediği her şeyi yapmaya, her emrini yerine getirmeye hazır olan bu kıza isteğini söylemeye bu sabah utanıyordu, belki de başkalarının, uşakların, hizmetçilerin bu ilişkiye şahit olmaları, aralarında olup bitenin alenileşmesi onu utandırmıştı, onca yaşadıklarından sonra şimdi hayatındaki tek kadının genç bir Çerkez halayık olması ve bunun açıkça bilinmesi onu tedirgin ediyordu.

Hediye, elbisesinin düğmelerini çözmeye başladı ama kadınca ve küçük bir intikam almaktan da geri kalmıyordu bunu yaparken, çıldırtıcı bir

yavaşlıkla çözüyordu minik düğmeleri; kendisine hiçbir söz hakkı tanınmamış bir ilişkide bile bir kadının kendine sadece kendisinin hâkim olabileceğini, önemsiz de olsa, bir alan yaratabileceğini bu yavaşlığıyla Hikmet Bey'e gösteriyor, yalnızken onu böyle isteyip de başkalarının yanında horlamasının kendisinde yarattığı kırgınlığın acısını çıkarıyordu.

Hikmet Bey, kızın ne yaptığım ve kendisinin aslında yakışıksız bir kabalık göstermiş olduğunu fark etti, gülümsedi ve orada, o anda, bir daha bu kıza başkalarının yanında kötü davranmamaya karar verdi, kendisine yakışmayanın asıl bu davranış olduğunu, kız soyunurken açıkça anlamıştı. Gülümsedi.

- Sen onu tek başına çıkartamayacaksın galiba, yardım edeyim mi?

- Ben çıkartırım efendim.

- Niye bana her lafın başında efendim diyorsun?

- Biz öyle söyleriz efendim, öyle terbiye gördük. Hikmet Bey, başını küvete dayadı.

- Peki öyleyse, çıkartın bakalım efendim.

Bu küçük şaka etkisini hemen gösterdi ve Hediye elbisesinin düğmelerini inanılmaz bir çabuklukla çözdü. Hikmet Bey gerçek bir şaşkınlığa düşerek kızın elbisesinin altına hiçbir şey giymemiş olduğunu gördü.

Ondan sonraki günlerde, kıza bir hanımefendiymiş gibi davrandı, konak halkının da öyle davranmasını sağladı; Hediye ise tavrı ve saygısını hiç değiştirmeyerek, kendisine böyle davranılmasını hak ettiğini gösterdi.

Aralarındaki bağın her geçen günle biraz daha güçlendiğini hissediyordu Hikmet Bey; bu bir aşk değildi, hâlâ Mehpare Hanım'a âşıktı ve hiçbir zaman Hediye'yi öyle sevmeyecekti ama genç kız da onun vücudunun bir parçası olmuş gibiydi, onun hep yanında olmasını istiyor, onunla birlikte olmaktan, birlikte yıkanmaktan, birlikte uyumaktan, küçük şakalar yapmaktan, artık kolayca vazgeçemeyeceği kadar hoşlanıyor, arada bir pahalı hediyelerle kızı şaşırtıp sevindiriyor ve sürekli Mehpare Hanım’ın da böyle şeyler yaşayıp yaşamadığım merak ediyordu.

Koskoca şehirde Mehpare Hanım hakkında bilgi alabileceği kimse yoktu, eski karısının akrabaları ölmüştü, yaşasalar bile gidip onlara soramazdı, aslında kendisini bırakıp bir başka erkeğe giden karısı hakkında kimseye bir şey sorması mümkün değildi. Mehpare Hanım’ın neler yaşadığını öğrenmek

istiyordu, öğreneceklerinin kendisini nasıl yaralayacağını, nasıl üzeceğini, hatta belki son zamanlardaki en büyük sevinci olan Hediye'den bile soğutacağını, ondan uzaklaştıracağını bilse de bu merakı içinden silemiyordu.

O sıralarda Dersaadet'te, Mehpare Hanım'ın Serez'de 'Yunanlı zamparasıyla' neler yaşadığını bilen iki kişi bulunuyordu; biri, bazen düşmanların dostlardan daha sadık olabileceğini göstermek istercesine, herkes bu güzel kadını unutmuşken bile onu asla unutmayan ve yalnızca kendi bildiği yollardan onun hakkında bilgi edinen Hasan Efendi, diğeri ise Hasan Efendi'nin bildiği her şeyi bilen Şeyh Yusuf Efendi'yle İkisi de, Hikmet Bey'in öğrenmesi halinde çekeceği acının benzerini çekerek. Mehpare Hanım’ın çok mesut olduğunu, dünyaya aldırmadığını biliyorlardı Serez'deki yeni yıl kutlamalarından üç gün sonra Mehpare Hanım’ın Konstantin'le birlikte, artık dedikoduların dindiğine inanarak döndüğü Selanik, güzel kadını, okaliptüs ağaçlarının kış yağmurları ile keskinleşmiş kokularıyla karşıladı.

Ne olursa olsun sükûneti hiç bozulmayacakmış gibi gözüken zengin mahallelerinin bahçelerindeki çiçek kokusu, kordon boyuna sıralanmış birahanelerinden taşan bira köpüğü ve kızarmış kalamar kokusu, sahildeki yosun ve deniz kokusu, pastanelerinden yayılan sütlü kakao ve vanilya kokusu, cafe şantatlardan yükselen konyak ve kadın kokusuyla, şehir, Müslüman sahiplerine rağmen Hıristiyan bir rayihayla nefes alıp veriyordu.

Hürriyetin ilanı burada Dersaadet'te olduğundan daha fazla hissediliyor, siyaset, her an büyük bir panayır kavgasına dönüşebilecek izlenimi yaratan bir coşkuyla yaşanıyordu.

Ekalliyetin cemiyetleriyle, sosyalistlerle liberallerin partileri, imparatorlukta kurulacağını varsaydıkları yeni bir hayatın haritasını kendilerince çizebilmek için toplantılar düzenleyip kongreler yapıyorlardı.

Şehre damgasını vuran İttihatçılar ise bu ün imparatorlukta bir efsaneye dönmelerine rağmen şaşkın ve huzursuzdu, aniden ele geçirdikleri güçten korkmuşlar, bu gücün altında ezilmişler ve ülke yönetimine sahip çıkamamışlardı.

Ülkede öyle tehlikeli bir belirsizlik vardı ki, kimse uzanıp da iktidarın dizginlerine dokunamıyordu, "herkes ellerinin yanacağından, bunu hayatıyla ödeyeceğinden çekiniyordu; ülkenin bir padişahı, kabinesi, meclisi, çok güçlü olduğu sanılan İttihat Terakki gibi meşrutiyeti ilan

ettirmiş bir cemiyeti, çeşitli fikirlerden ve akımlardan oluşan partileri olduğu halde, ülke kimse tarafından yönetilmiyor, günübirlik kararlarla bir belaya doğru sürükleniyordu.

Şenliklerle gelen hürriyet, buna alışkın olmayan bir idarenin elinde kanlı bir istikbalin habercisi olan öfkeli ve ihtiraslı bir anarşiye dönüyordu. İmparatorluğun, kanlı bir altüst oluşun arifesini sinirli bir sevinçle yaşadığı o tuhaf ve karmaşık günlerde Mehpare Hanım, kimselerin dikkatini çekmeden Yunanlı sevgilisinin şehrin çıkışındaki büyük konağına yerleşti.

Aynı imparatorluk gibi o da kendi tarihinin en hür, en coşkulu, en huzursuz ve en mutlu günlerini yaşıyordu. Hayatı hiçbir zaman bu kadar belirsiz, geleceği hiç bu kadar meçhul olmamıştı ama bu belirsizlik belki de ilk kez onu korkutmuyor, tam aksine, uçurumun kenarındaki bir dala tutunmuş biri gibi yaşama isteğini, hayata sarılma arzusunu artırıyordu.

Etinin azgın huzursuzluğu, o güne dek, hep sevildiğini ve hep sevileceğini bilmenin güveniyle şımaran ruhunu daima bunaltmış, rahatsız edici bir sükûnetin içinde o huzursuzluk, önüne çıkan hiçbir engele rastlamadan alabildiğine gelişip büyümüş, onu sinirli, huysuz, sürekli etini doyurmaya çalışan bir bencil yapmıştı. Şimdi ilk kez, kendisi kadar sevilmeye alışkın, şımarık, bencil, her an insanın elinden kayacakmış duygusu uyandıran oynaklıktaki bir erkekle karşılaşınca, kıskançlığı, kaygıyı, kaybetme korkusunu öğrenmiş, her zaman doyurulmayı bekleyen aç etinin karşısına, o güne dek hep doymuş ve rahat olan ruhu, ilk kez etinkine benzer acıtıcı bir açlıkla çıkmıştı.

Hayatına yeni bir huzursuzluğun eklenmesi, bedeninin doymak bilmez hâkimiyetini kırmış, etiyle ruhu arasında bir denklik ve denge yaratmış, bu denklik de onu, ne tuhaftır ki sakinleştirmişti, evet, eskiye kıyasla huzursuzlukları daha fazlaydı; şimdi Konstantin'in nereye gittiğini, kimle görüştüğünü, ne zaman geri döneceğini, hayatında başka kadınların olup olmadığını, kendisinden sıkılıp sıkılmadığını sürekli merak ediyor, erkeğin her hareketinden, her bakışından, sesinin her tonundan bir mana çıkarmaya çalışıyordu. Artık başka insanlara tahammülü yoktu, erkeğiyle yalnızca yatak odasında değil günün her saatinde ilgileniyor, sadece onunla olmak, daima onunla baş başa kalmak istiyordu. Bütün bunlar ona bilmediği bir mutsuzluğu ama aynı zamanda bilmediği bir mutluluğu öğretiyordu.

Yaşadığı küçük hayal kırıklıklarıyla endişelere rağmen bilmediği bir mutluluğu tatmaktan hoşnuttu; hayat, Şeyh Yusuf Efendi ile evlendiği o

uğursuz günden bu yana ilk kez yatak odasından çıkmış, salonlara, bahçelere, şehirlere yayılmıştı.

Konstantin, neredeyse hayvansı bir içgüdüyle, Mehpare Hanım’ın mutluluğunu ve mutsuzluğunu aynı şekilde besliyor, çift atlı bir arabayı sürer gibi, bu iki duyguyu hep baş başa koşturuyor, birinin diğerini geçmesine izin vermiyordu.

Bir gün Mehpare Hanım yanı başında, ona aşkını fısıldayıp ellerini tutarak, bahçede, ağaçlar altında yaptıkları yürüyüşlerde, ona sarılıp, zaman zaman bir ağaç gövdesine dayayıp uzun uzun öperek onunla eski Yunan felsefesinden, şiirden, mitolojiden, Mehpare Hanım'ın, Konstantin'in bildiğini asla tahmin etmediği bu konulardan söz ediyor, ona çocukluğunu anlatarak bazen Olympos Dağı'nın tanrıları gibi derin ve dolgun bir sesle, limanlarda külhanbeylik eden bir palikaryanın çığırtkan sesiyle hikâyelerden hikâyelere geçerek onu eğlendiriyordu. Geceyi, oyunlarına her zaman Mehpare Hanım'ı şaşırtan yeni bir oyun, yeni bir dokunuş, yeni bir sözcük, yeni bir acı ekleyip yumuşak temaslar ve güçlü sarılışlarla, bir tenin bir tene değişinin müziğini, her notaya hakkını vererek ve bütün tuşlara, bazen bir kadın bazen bir erkek gibi dokunup Mehpare Hanım'ın bu müziği ta içinde hissetmesini sağlayarak geçirdikten sonra ertesi gün minnettar ve mutlu uyanan Mehpare Hanım'ı terk edip ortadan kayboluyor, bütün gün köşkte, erkeğinin nereye gittiğini merak ederek sinirli sinirli gezinen Mehpare Hanım'ı bir şüpheden bir şüpheye dolaştırıp üzüyordu. İlişkilerini, hiçbir zaman bir limana varamayan ama hep huzurlu bir limana varacakları duygusu da hiç eksilmeyen, sürprizlerle ve maceralarla dolu bir büyük yolculuğa çeviriyordu.

Asla tek bir duygunun içine sığamayan Mehpare Hanım, hiçbir duygunun, mutluluğun ya da mutsuzluğun, sevincin ya da kederin, özlemin ya da kavuşmanın içinde sıkılmaya vakit bulacak kadar uzun kalamadan, bu duygu değişikliklerinin tayfununda, heyecandan içi kamaşarak savrulup duruyordu.

Mehpare Hanım, yeni karşılaştığı, kuşkuyla beslenen bu acıda ve endişede bir mutluluk buluyordu; sıkılmaktan ve sıkıntıdan ölesiye korkup bunalan bu güzel ve kaprisli kadın, acıdan bir haz çıkartabiliyordu. Acıyı, endişeyi, şüpheyi ve kıskançlığı bir hazza çevirebilmesinin sırrı ise, hâlâ istediği zaman oyunu tersine döndürüp Konstantin'i de diğer erkekler gibi avucunun içine alabileceğine olan gizli güveniydi; bu güven, kendisini

acıya hiç tereddütsüz bırakabilmesini sağlıyor ve diğer birçok insanın aksine acıdan kaçmıyor, tam tersine bu acının sona ermesinden, içinde yaşadığı sarhoş edici gelgitlerle çalkantının tükenmesinden çekiniyordu. Uzun yıllar sürmüş güvenli bir hayatın ardından şimdi önün ihtiyaç duyduğu, huzursuzluk, kuşku ve tedirginlikti, bir keresinde Osman'a söylediği gibi:

"Herkes kendinde olmayanı arardı, bazen o aradığı başkalarının bulmaktan korktuğu bir şey olsa da."

Uzaktan bakıldığında, bu ilişkide hırpalanan Mehpare Hanım gibi görünmesine ve gerçekten de hırpalanmasına rağmen, onun acılara ve kıskançlıklara kendini arzuyla bırakması, bundan tat alması, Konstantin’i, duygu ayaklanmalarını daha da beslemesi için gizli gizli kışkırtması, daha önce hiç böyle bir şeyle karşılaşmamış olan erkeği tedirgin ediyordu. Neden Mehpare Hanım'ın diğer kadınlar gibi acıdan kurtulmaya çalışmadığını, neden güvenli bir hayat kurmak için kendini zorlamadığını, neden onun kaçamaklarını baskı altına almaya uğraşmadığını anlamakta çok zorlanıyordu.

Kadınlarla sürekli oynadığı ve çok sevdiği bu oyunun bir köşesinde kendisinin göremediği gizli bir parça olduğu ve onun Mehpare Hanım tarafından saklandığı duygusuna kapılıyor, ilişkide şüpheyi, belirsizliği yaratan kendisi olduğu halde, Mehpare Hanım şüpheden yakınmadığı için Konstantin şüphelere sahip oluyor, Mehpare Hanım'ı köşkte bırakıp şehre indiğinde, aklı köşkte kendisini bekleyen kadında kalıyor, döndüğünde, hiç âdeti olmadığı halde, uşakları incelikli sorgulara çekiyor, bilmediği bir şeyi öğrenmeye uğraşıyor, köşke yabancı birinin gelip gelmediğini, Mehpare Hanım'ın hiç dışarı çıkıp çıkmadığını soruşturuyor, onun köşkten hiç ayrılmadığım öğrenince de evdeki yakışıklı uşakları, güzel yüzlü, gürbüz bedenli Arnavut bahçıvanları düşmanca gözlerle izliyordu.

Mehpare Hanım'ın şartsız teslim oluşu, onu teslim alan erkeği rahatla emiyor, alabildiğine tedirgin ediyordu; Mehpare Hanım biraz söylense, yakınsa, sitem etse, şehre gitmemesini istese Konstantin kendisini daha iyi hissedecekti ama Mehpare Hanım bunların hiçbirini yapmıyordu. O, çektiklerinden hoşlanıyordu ve bunu Konstantin'in anlamasına imkân yoktu; kadınları çok iyi tanıdığını sanan her erkek gibi de alışkın olmadığı, daha önce görmediği bir kadın davranışıyla karşılaştığında şaşırıyor, kendisine

olan güveni sarsılıyordu. Mehpare Hanım, teslim olurken bile kendini teslim alanı esir etmeyi beceriyordu.

O güne dek aşk oyunlarında hep kendi güçlerinin ve hâkimiyetlerinin tadını çıkarmış, biri kendi güzelliğine, diğeri çekiciliğine hayran bu iki insan, ilk kez kendi zaaflarının ve güçsüzlüklerinin farkına varıp bunun kendine özgü tadını ve heyecanını, birbirlerine esir olarak yaşarken, arada bir soluklanmak ve tazelenmek için başka insanların arasına da çıkıyorlardı ama Müslüman kesim, özellikle de Selanikli İttihatçılar, Mehpare Hanım'ı, 'bir gâvura kaçmış orospu' olarak gördüklerinden, mecburen yabancı görevlilerle ve yerli Rumların zenginleriyle görüşüyorlardı.

Mehpare Hanım, her zaman olduğu gibi o çevrelerde bir hayranlık dalgalanması yaratıyor, etrafı daima erkeklerle doluyor, onun erkekleri olmadık hayallere sürükleyen aksanlı Fransızcasını dinleyip, kocasını bırakıp kaçan bir kadın olmasına rağmen aldığı terbiyeyi kalabalıkların içinde hiç unutmasına izin vermeyen Osmanlı ağırbaşlılığının ona kattığı esrarengiz havayı içlerine çekiyorlardı. Gizli gizli hepsi, kocasını terk etmiş kadınların karşısında erkeklerin her seferinde aklına gelen, 'bir dahaki sefere benimle de aynı şeyi yapar mı' sorusunu kendilerine soruyorlar, açıkça olmasa da anlaşılacak biçimde ona kur yapıyorlar, Konstantin'i itiraf edemeyeceği bir kıskançlıkla yaralıyorlardı.

Bu toplantılarda erkekler genellikle gecenin bir vakti siyasetten söz ediyorlardı, bu konuşmalar, kadınların kendi aralarında dedikodulara daldıkları zamanlardı; sonra erkeklerle kadınlar yeniden ortak konularına, edebiyata, konserlere, o günlerde parlayan sopranolara, yeni alınan köşklere, yolculuk anılarına dönüyorlardı.

Mehpare Hanım siyasetle hiç ilgilenmiyor, erkekler bu konulara daldıklarında, onları aşağıladığını belirten bir edayla yanlarından uzaklaşıyordu ama son zamanlarda konuşmalarındaki zafer havası, Girit'i Yunanlıların alması karşısında duydukları sevinçleri, kadınlı erkekli kutlamaları, Osmanlılarla, Padişah’la, İttihatçılarla alay etmeleri, Mehpare Hanım'ı ilk kez rahatsız etmiş, ona, yabancı bir çevrede bulunduğunu hissettirmişti. O güne dek insanları yalnızca kadınlarla erkekler ve zenginlerle fakirler olarak ayıran Mehpare Hanım, insanlar arasındaki farkların sadece bunlardan ibaret olmadığını, konuşmalar karşısında hissettiği öfkeyle anlıyordu.

Bir gece böyle bir davetten dönerken, kaçınılmaz tartışma baş gösterdi. Mehpare Hanım sinirli bir sesle Konstantin'e çıkıştı:

- Nedir bu Girit, Girit, Yunan hükümeti bir adayı aldı diye biraz fazla sevinmiyor musunuz, yani bu konuşmalarda bir tuhaflık, ne bileyim bir hoppalık bulmuyor musun sen?

- Bunun hoppalıkla ne alakası var, insanların esaretten kurtulmasına sevinmek neden hoppalık olsun?

- Sana ne Yunanlıların aldığı adadan, sen Osmanlı tebaası değil misin?

- Osmanlı tebaasıyım ama ben Yunanlıyım, benim damarlarımda Yunan kanı var.

Mehpare Hanım, her zaman kadınlarla konuşmak için hafif konuları seçen Konstantin'in bu sözlerine gerçekten sinirlendi.

- Bu kan lakırdısı da nereden çıktı şimdi, ben senin şarabı kandan çok sevdiğini sanırdım, hem sen damarlarında dolaşan kanı yeni mi fark ettin, bugüne kadar böyle şeyler söylemezdin.

Konstantin, kavga etmek yerine Mehpare Hanım'ı dostça kendi tarafına çekmek istedi.

- Bizi Osmanlı çok ezdi Mehpare. Konstantin'in dostça sesine Mehpare Hanım düşmanca bir sesle cevap verdi.

- Hiç ezilmiş gözükmüyorsun, bağın, bahçen, şaraphanelerin, servetin... Biraz nankörce davranmıyor musun?

- Zenginlik her zaman yetmiyor, sen hiç gâvur , Rum palikaryası diye küçümsendin mi, hiç horlandın mı, hiç sana bu topraklarda senin aslında şüpheli bir gâvur olduğun hissettirildi mi? Ne kadar zengin olursan ol, en fakir Müslüman, en ahlaksız Türk bile senden daha kıymetli, daha fazla emniyet telkin eden biri oldu mu?

Mehpare Hanım başını salladı.

- Ben sana kötü davranan kimseye rastlamadım bugüne kadar, biraz mübalağa ediyorsun bence.

- Bunu sen anlamazsın, sen o bakışları, o küçümsemeyi, o aba altından sopa göstermeleri hiç yaşamadın.

- Nasıl yaşamadım, seninle gittiğim her davette yaşıyorum.

- Niçin böyle söylüyorsun, sana hep bizden biri gibi davranıyor herkes, etrafında pervane oluyor.

- Bu da bir aşağılama değil mi? Ben sizden biri değilim ki, bunu söylersem beni reddedecek gibisiniz hepiniz.

Konstantin, "Esas sen şimdi mübalağa ediyorsun," diyerek Mehpare Hanım'ın saçlarını usulca okşadı.

- Hadi bırak bunları, siyaset bizi alakadar etmez, en azından bizim aramızda siyasete yer yok...

O gece bu konuşma orada bitti, sözü değiştirdiler ama ikisi de aralarında o güne dek farkına varmadıkları bir ayrılık olduğunu üzülerek anladılar.

Bir daha bu konuya değinmemeye özel bir dikkat gösterdiler; yalnızca bir kere, geceleri köşke gelen, kalın bıyıklı, siyah elbiseli adamların ziyaretleri sıklaşmaya başlayınca, adamların kendisine bakışlarındaki düşmanlığı ve odadan çıkmasını beklerken ki sabırsızlıklarını gören Mehpare Hanım sevdiği erkeği uyardı:

- Konstantin, tam olarak ne yaptığını bilmiyorum ama kahramanlığa heves etme, bunlar senin yapacağın işler değil.

Konstantin güldü.

- Sen kahramanlığı da biliyorsun demek.

Mehpare Hanım, olgun bir tavırla başını salladı.

- Geceleri böyle ziyaretçi kabul eden bir kahramanla evliydim.

Hikmet Bey'den söz açılmasından pek hoşlanmayan Konstantin sanki aldırmıyormuş gibi davrandı.

- Eee, ne oldu?

- Kendini vurdu.

Konstantin yeniden güldü.

- Ziyaretçiler yüzünden vurmadı kendini, onun kahramanlığı seninle birlikte olmaktı, onun bedelini ödedi.

Mehpare Hanım, bu sözlerde hakaretamiz bir şeyler sezerek Konstantin'in yüzüne, devam etmesini bekleyerek baktı. Konstantin, biraz ileri gittiğini anladı.

- Benim kahramanlığım da aynı Mehpare, ben de seninle birlikteyim ve ben de bunu hayatımla öderim, emin ol senden başka bir tehlike yok

hayatımda.

Mehpare Hanım, cevap vermedi, bir daha da bu konuyu hiç açmadı, zaman zaman kaygılansa da bunu dile getirmedi, sadece Konstantin'le aralarında ilk kez yabancı bir unsurun bulunduğunu daha iyi anladı ve kadınlarla erkeklerin ilişkilerinde de aşkla, sevişmenin dışında da bir şeyler bulunabileceğini hayretle fark etti.

Aslında bunların hiçbirine çok da fazla önem vermediği halde Hıristiyanların sevinçlerinin kendisini onca öfkelendirdiğini, dinlerin, devletlerin, sınırların insanların en mahrem ilişkilerinde bile kendilerine bir yer bulabildiklerini anladıktan sonra Mehpare Hanım toplantılara, davetlere gitmekten vazgeçti, köşke kapandı. Konstantin şehre inmediği zamanlar onunla eski hayatına devam ediyordu, Konstantin gittiğinde ise ya bahçede yürüyüşe çıkıyor ya da şöminenin başına oturup Paris'te, eski kayınvalidesinin yanında bulunan oğluyla kızına mektuplar yazıyordu.

Hikmet Bey'den olan oğlu Nizam, hele babası aldığı yaradan kurtulduktan sonra, annesini çok çabuk bağışlamış, Mehpare Hanım’ın yazdığı mektuplara, hiçbir zaman bir sayfayı geçmeyen ama her zaman çok sıcak, çok eğlenceli mektuplar yazarak cevap vermiş; 'hanım sultanın' yanında geçirdiği ve çok da memnun olduğu anlaşılan Paris günlerim, annesini gülümsetecek biçimde anlatmıştı. Bulunduğu yere derhal uyum sağlama yeteneği sayesinde Nizam, Paris'teki çevreye de uyum sağlamış, gittiği okulda kızların gözdesi olmuş, teneffüslerde onlardan öpücükler almayı bile kısa zamanda becermişti. Babaannesine karşı daima saygılıydı, karşısındakilere her zaman onları memnun edecek bir biçimde davranmayı beceriyor, bunu da ucuz bir çıkarcılıkla ya da art niyetli bir dalkavuklukla yapmıyor, aslında kendisi de dâhil hiç kimseye çok fazla önem vermediğinden, kimseyi üzecek kadar da ciddiye almıyordu. Onun için hayat bir eğlenceydi ve eğlenceyi bozan her şey Nizam için bir zekâsızlık ve manasızlıktı. Paris'in zengin burjuvalarıyla aristokratlarının çocuklarının gittiği okulun çapkınlarıyla arkadaşlık kurmuş, derslerden sonra onlarla cafelere gidip, bir kadeh kırmızı şarap içip, kızlardan ve kadınlardan konuşmaya alışmıştı; babaannesinin çok zengin ve ünlü bir prenses olması, yakışıklılığı, nükteleri, hazırcevaplığı ve yanındakilere hayatı hep taşınması kolay bir hafiflikte gösterebilmesi onu kısa zamanda okulun gözdesi yapmaya yetmişti.

Rukiye ise üvey babasının başına gelenleri ve annesinin Hikmet Bey'i terk etmesini, Nizam kadar rahatlıkla kabullenememişti, Mehpare Hanım'ın mektuplarına verdiği cevaplarda her zaman hissedilen bir kırgınlık ve uzaklık vardı. Nizam'ın mektupları Mehpare Hanım'ı ne kadar eğlendiriyorsa Rukiye'nin pek de sık olmayan mektupları da o kadar üzüyordu. Mektupları, hiçbir zaman açıkça dile getirilmeyen ama her zaman hissettirilen bir suçlamanın izlerini taşıyor, Mehpare Hanım kızının kendisini affetmediğini anlıyordu.

Okulda çok fazla arkadaş edinememişti, arkadaşlarını ürküten mesafeli bir davranışı, hoşlanmadığı şeylere karşı tepkisini açıkça ortaya koyan bir tavrı vardı; bütün dürüstlüğüne ve açık yürekliliğine rağmen, hatta bu yüzden gizemli ve şımarık bir Şark prensesi gibi herkesin ilgisini çekiyor ama herkesi de kendisinden uzak tutuyordu.

Yalnızca, Rus asıllı bir felsefe profesörü olan Konçarov'un, mürdüm eriğine benzer gözlerinde hep garip bir hüzün bulunan, sağ kaşının üstüne düşen kuzguni siyah perçemini sabırlı bir hareketle geri atan, suskun oğlu Boris'le, dostluğa mı yoksa aşka mı döneceğim bilmedikleri bir arkadaşlık kurmuştu.

Arkadaşlıkla sevgililik arasında uzanan o isimsiz ve muğlak alanda, duygulardan hiç söz etmeden, sadece karşısındakinin ilgisini hissederek dolaşmanın yaban yemişlere benzeyen lezzetli ve kekremsi tadım ilk kez öğreniyordu.

Kendisini terk ettiği için affetmediği babasının, üvey babasını terk ettiği için affetmediği annesinin ve ne kadar severse sevsin duygularım hiç göstermeyen üvey babaannesinin yanında bulamadığı ve bütün çocuklar gibi, asi, hatta zaman zaman terbiyesizce bir başkaldırısın altında saklı tuttuğu sığınma isteğinin tatminini, Konçarovların evinde bulmuştu.

Neredeyse her gün, okul çıkışında " yağmura, kara aldırmadan Boris'le sokaklarda yürüyor, sonra da soğuktan uyuşmuş bir halde onların evine gidip, Madam Konçarov'un hazırladığı jambonlu sandviçlerden yiyip, sabırsızlıkla Profesör Konçarov'un çalışma odasından çıkıp yanlarına gelmesini bekliyordu.

Profesör Konçarov, dalgalı, uzun beyaz saçları, geniş omuzları, iki metreye yaklaşan boyuyla bir step aslanına benziyordu; evcilleştirmekte güçlük çektiği gür sesiyle, yanına oturan çocuklara, onların zekâsından ve alakasından memnun bir şekilde felsefeyi, hayatı, Rusya'da yaşanan 1905

ayaklanmasını, Paris-komününü, cemiyetin içindeki sınıfları, filozofları, filozofların, yazdıkları olağanüstü kitaplara hiç benzemeyen günlük hayattaki küçük zaaflarını anlatıyordu.

Rukiye, her soruya, bazen bu sorular çok çocukça, hatta aptalca da olsa, büyük bir ciddiyetle cevap veren Profesör Konçarov'dan öğrenebileceklerinin hepsini hemen öğrenmek ister gibi bir sabırsızlıkla aklına takılan her şeyi soruyordu. Profesör Konçarov'a duyduğu hayranlık ve bağlılık arttıkça Boris'e olan bağlılığı da artıyordu.

Bir öğleden sonra, Profesör Konçarov'un karısına göstermeden içine azıcık Konyak kattığı kakaolarım içerken, her zaman olduğu gibi cevaplanması zor sorularından birini, Profesörü kahkahalarla güldürerek, "Felsefe nedir Profesör Konçarov?" diye soru vermişti. Sorusuna kısa, kesin ve açık bir cevap beklediği anlaşılıyordu. Hayatı, yaşlıların karmaşıklaştırdığına, aslında hayatın çok basit ve kolay olduğuna inanan gençlerin bu tür sorularına alışkın olan Konçarov, bin bir zorlukla bulduğu o sert ve tatsız Rus sigaralarından birini yaktıktan sonra, "Şimdi, bak Rukovna," diye başlamıştı.

Her biri aslında gizli kalmış bir tiyatro oyuncusu olan hocaların çoğu gibi anlattıkça kendi sesinin ve tiradının coşkusuna kapılan Profesör Konçarov, felsefenin 'hayat nedir' gibi çok basit ve sıradan olan ve sıradanlığından dolayı da insan kaderinin içine hapsolduğu alaycı bir manasızlığı işaret eden sorunun cevabını aradığını, hiçbir zaman bu cevabı bulamayacağım bilmenin görkemli çaresizliğiyle büyülendiğini ama cevapsız soruların peşinde koşarken insanlara cevaplan bulunabilecek başka sorular sunduğunu ve hep arayan felsefenin aksine hep bulan bilimin yolunu açtığını anlatırken Rukiye'nin hiç unutmayacağı ve onun hayatını değiştirecek bir cümle söyledi:

- Felsefe, dinin huzursuz kardeşidir.

O âna kadar Profesörü, hiçbir kelimesini kaçırmamak gayretiyle sessizce dinleyen Rukiye birden atıldı:

- Felsefeyi dinle bir mi tutuyorsunuz Profesör?

Şeyh babasına olan kızgınlığından dolayı dine hep uzak duran, dini inançları küçümseyen, böylece babasını da küçümseyip onu sarmalayan o efsanevi çekicilikten kendini kurtarmaya çabalayan Rukiye, dinin, felsefenin yanında anılmasına şaşırmıştı.

Profesör, Rukiye'nin babasının bir şeyh olduğunu biliyordu, dine olan tepkisini de anlıyordu, düşünürken hep yaptığı gibi dudaklarını büzdü.

- Bir yaz gecesinde küçük kızım, otların üstüne uzanıp yıldızlarla dolu gökyüzüne baktığında, eğer bu. bir yaz romantizminin, dans ya da şarkı gibi o geceye tat katan bir süsü değilse, gerçekten gökyüzüne ve yıldızlara bakıyor ve onları görüyorsan, o gökyüzünün kapıları iki yere açılır o zaman, dine ve felsefeye... Din, o muhteşem kâinatın yaradılışını Allah'a bağlar ve huzura kavuşur, onun için din insanlara huzur ve güven verir, insanoğlunun en çok merak ettiği sorunun cevabını kendince bulmuştur çünkü; felsefe ise, demin de söylediğim gibi dinin huzursuz kardeşidir, o, bulunan hiçbir cevaptan tatmin olmaz, her cevaptan sonra yeni bir soru daha sorar.

Profesör Konçarov, Rukiye'nin dini reddedişinin altında nasıl bir acı yattığını, dini reddederken babasını reddettiğini seziyordu ve bir babayı reddetmenin yarattığı huzursuzluğu bir nebze olsun sükûna kavuşturabilmek için konuşmasını sürdürdü:

- Rukovna'cığım, kolaycı hükümlerden kaçınmak gerekir; dindar olmamız, hatta Allah'a inanmamız gerekmiyor ama din niye var diye de sormalıyız. Hayati anlamaya çalışıyorsak, hayatın her parçasını da anlamaya çalışmalıyız... Allah'ın olmasını isterdim, kaderimizi gönül rahatlığıyla ellerine bırakabileceğimiz kudret bulunsaydı bir yerde, hayat daha kolay olurdu ve dindarların kendi hayatları hakkında hüküm vermesini sükûnetle bekledikleri bir mercileri bulunuyor doğrusu.

Kendisine çok yakışan gülüşüyle güldü.

- Bunu bir uyuşturucu gibi de görebilirsin, insanlara bağışlanmış bir huzur olarak da görebilirsin ama din adamları bana insanlara huzur veren birileri gibi görünür, gençliğimde onlardan çok şey öğrendim... Doğrusu inançlı bir insan olmasam da din fikrine de çok karşı değilim; ne olduğunu anlamadığımız bir hayat yaşıyorsak, ne olduğunu bilmediğimiz bir varlıktan da huzur bekleyebiliriz. Biz Allah'ın olduğunu bilmiyoruz ama olmadığını da bilmiyoruz, varlığına karşı şüpheciysek yokluğuna karşı da şüpheci olmalıyız, eğer dini küçümsüyorsan, o zaman Allah'ın varlığına duyulan inanç kadar yokluğuna olan inancı da küçümseme. Bir şeye inanman gerekmediği gibi, bir şeye inanmaktan korkman da gerekmiyor çünkü.

O akşam, Mihrişah Sultan'ın, önünde mızrak gibi sivri uçlu, sarı yaldızlı demir parmaklıklar bulunan geniş bir bahçeyle çevrili konağının önüne gelene kadar Rukiye hiç konuşmamış, Boris de onun sessizliğine katılmıştı.

Kapının önünde kısa bir vedayla ayrıldılar.

Zekâsını bilgiyle zenginleştiren bütün gençler gibi, Rukiye de, henüz gelişimini tamamlayamamış kişiliğini koruyabilmek için yapmak zorunda kaldığına inandığı, keskin bir inançla keskin bir inançsızlık arasındaki tercihini, daha yıllar önce yapmıştı. Babasından intikam alabilmek için elinde bulunan tek silahı kullanabilmek amacıyla inançsızlığı seçmiş ve gençliğin ateşiyle bu inançsızlığı, dini ve din adamlarım küçümsemeye, hatta onları aşağılamaya kadar götürmüştü.

Şimdi ise, hayran olduğu, yüceltiği, ruhundan çıkarıp attığı inancın yerine farkına varmadan yerleştirdiği Profesör Konçarov'un sözleri, onun kendi düşüncelerine olan güvenini sarsmıştı.

Kendi aklında yok ettiği Şeyh Efendi, birden bütün efsanesi, kudreti, kendisini çevreleyen hayranlık ışıklarıyla dirilmiş, Rukiye, bir düşman olarak bellediği insanın aniden ortaya çıkıveren haşmeti karşısında kendini küçücük, ezik ve güçsüz hissetmişti.

Doğduğundan beri hiç görmediği babasını küçümsediği zaman kendi kaybını da küçümsemiş oluyordu ama babası önemli biriyse eğer kaybı da büyük olacaktı. Konçarov'la yaptığı konuşmadan sonra babasını küçümseyebilmek için Profesörü de küçümsemesi gerekiyordu ki, bunu yapmak Rukiye'yi bu kez gerçekten öksüz bırakacaktı; "Çünkü Profesör, onun hayatındaki bütün boşlukları dolduran, güzel kokulu ve sihirli bir sıvı gibiydi, ondan vazgeçmek, kuruyarak, yalnızlık ve güvensizlikle çürümek gibi geliyordu o sırada Rukiye'ye.

Sevdikleri ve güvendikleri birine rastladıklarında, sevdikleri insanın gücünü kendi güçleri sanarak hemen güvenli ve rahat biri oldukları gibi, sevdikleriyle aralarındaki en küçük anlaşmazlıkta da birden kendilerini tümüyle güçsüz ve yalnız hissetmeye meyyal gençlerin o kırılgan ruh haliyle, Rukiye de yeniden kendini yalnız, sahipsiz, hatta sığıntı gibi hissetmişti. Küçümsediği birinin çok güçlü olabileceğini fark etmek kendine olan güvenini tarumar etmişti.

Yatak odasına gitmek için merdivenleri tırmanırken, o akşam dışarı çıkacağı anlaşılan, kırmızı tuvaletinin kuyruğu merdivenlere yayılmış Mihrişah Sultan'a rastladı. Sultan, her zaman olduğu gibi 'nasılsın Rukiye' deyip geçecekken birden gözü Rukiye'nin yüzüne ilişti, genç kızın beyazlaşmış yüzünde korkuyu, çaresizliği, yalnızlığı gördü. O genç yüz,

henüz duygularını saklamaya muktedir değildi, dahası yüzün sahibi, duygularının farkına bile varmıyordu.

- Ne oldu, neyin var?

- Bir şeyim yok efendim.

Mihrişah Sultan, kendisinden hiç beklenmeyecek bir yumuşaklıkla uzanıp Rukiye'nin elinden tuttu.

- Gel benimle.

Birlikte merdivenlerden inerken, Rukiye itiraz etmeye çalıştı:

- Geç kalacaksınız efendim.

- Mühim değil Rukiye.

Girişteki holün sağ yanındaki büyük salona girip şöminenin karşısındaki koltuklara yan yana oturdular. Mihrişah Sultan, uzun beyaz eldivenlerini çıkartıp usulca Rukiye'nin saçlarına dokundu, beyazlaşan yüzüyle birdenbire şeyh babasına benzeyiveren bu genç kıza o sırada duyduğu şefkat, Sultan'nın, bir çocuğu okşamaktaki acemi beceriksizliğini saklayabilmesine yardım etmişti.

Rukiye'nin halinden, onun pek de sıradan olmayan bir acıyla sarsıldığını anlamış ve kendini de şaşırtan bir biçimde, sebebini bilmediği o acıya benzer bir acıyı kendisi de hissetmişti. Ya, Rukiye'nin aniden babasına benzeyiveren yüzünün, Sultan'a, Şeyh Efendi'ye bir zamanlar beslediği ve izlerini hâlâ taşıdığı aşkı hatırlatmasından, ya kendini sahipsiz kalmış hisseden bir çocuğun çektiği kederin böylesine apaçık önüne çıkmasından, ya kendi oğluna hiçbir zaman sevgi ve şefkat göstermemesinin yarattığı gizli pişmanlığın ruhunda yol açtığı hasarın, şimdi acılı bir başka çocukla karşılaştığında, birdenbire bencillik duvarlarım çökertmesinden, ya kendine bile zaman zaman bunaltıcı gelen bencil yalnızlığının onda gizliden gizliye uyandırdığı bir başka insanı karşılıksız sevme ihtiyacından ya da hiç bilemeyeceğimiz bambaşka bir sebepten, Mihrişah Sultan, kendine olan güveni aniden çatlayan Rukiye'nin, o çatlağın altından beklenmedik şekilde fışkıran ıstırabını görünce, tahmini zor bir şefkat ve sevgi duymuştu Kendini ve kendi geçmişini okşar gibi, sessizce, aniden beliren yaşları saklamak için gözlerini kapayarak munis hareketlerle okşadı Rukiye'nin saçlarını, ellerini tuttu.

Hiç konuşmadan öylece, yan yana, bir anne gibi sevmenin ve bir anne tarafından sevilmenin benzersiz zevkini ve güvenim yaşayarak, ne kadar olduğunu bilmedikleri bir süre oturdular.

Duygularını hemen hemen hiç göstermeyen, hem birbirlerine hem de diğer insanlara karşı mesafeli, biri genç diğeri yaşlanmakta olan bu iki kadın, o akşam orada, o şöminenin önünde, hiç akıllarına gelmeyen, hiç ummadıkları, hiç tahmin ekmedikleri suskun ve coşkulu bir serüven yaşadılar.

İçinde, daha küçük çocukluğundan itibaren, bir terk edilmişliği ve kimsesizliği, kendine bile itiraf etmeden taşıyan Rukiye, bu kimsesizlik kendini çok güçlü bir şekilde hissettirdiği bir anda onun saçlarını okşayan Mihrişah Sultan'ın göğsüne yaslanıp çocukluğundan beri özlediği gibi hıçkırıklarla sarsılarak ve gözyaşlarını saklamaya ya da dindirmeye hiç uğraşmadan ağladı.

Başkalarının duygularına daima bigâne kalmış, onlarla ilgilenmemiş, hatta alay etmiş olan Mihrişah Sultan ise kendi yalnızlığı ile yaralanmış bir insanın duygularını paylaşmanın, ona bir sığınak ve güven olmanın hazzını, ilk kez böyle güçlü bir şekilde yaşadı. O gece gerçekten bir büyükanneyle torun oldular, bir daha hiç eksilmeyecek bir biçimde sevdiler.

Profesör Konçarov'un çok da aldırmadan söylediği bir söz, Rukiye'nin, Mihrişah Sultan'la yeni bir ilişki kurmasına ve babası Şeyh Efendi'ye bambaşka bir gözle bakmasına neden olmuş, onun hayatının mecrasını değiştirerek genç kızın geleceğini, bir başka şehre, bir başka erkeğe, bir başka korkunç kedere taşımasına yol açmıştı.

VI

Osmanlı payitahtının muhteşem siluetini, Tanrı'nın kûfi bir yazıyla yeryüzüne attığı imzasına benzeten ince minareli, yuvarlak kubbeli camilerin çevresi gün günden kalabalıklaşmaya başlamıştı.

İşsizler, fakirler, kimsesizler, sefiller, açlar, meczuplar; pejmürde kıyafetleri, imarethanelerden dağıtılacak bir tas çorbayla nohutlu pilavı bekleyen boş mideleri, dertleri ve kızgınlıklarıyla, her biri bir başka saltanatın izini taşıyan bu tarihi yapıların gölgeli taş avlularında, gittikçe yükselen öfkeli mırıltılarıyla kımıldanır olmuşlardı.

Yıllarca ağır bir istibdat altında ezilerek susmak zorunda kalan, kendi sessizliğiyle zehirlenen bu kalabalık, şimdi ilk kez konuşma imkânı buluyor; kime kızacağına tam karar veremediği, hatta bunu pek de düşünmediği, İslam'ın yeryüzündeki gölgesi olan Halife Hazretleri'ne kızmak gibi büyük bir günaha da alışkın olmadığı için, İttihatçılara kızıyor, daha önce çektiklerini unutup o günkü acılarının sebebini meşrutiyet olarak görüyordu.

Halife-i Ruyi Zemin Hazretlerime başkaldıran İttihatçı gâvurlarından nefret eden Ulasan Efendi, her gün öğleye doğru tekkeden çıkıyor, cami cami bütün İstanbul'u geziyor, asla doymayacak gibi gözüken iri gövdesi ve müthiş iştahıyla bazen aynı günde üç-dört ayrı imarethaneden yemek yiyor, yemeğini yerken de etrafta toplananlarla sohbet edip şeyhi için bilgi topluyordu. Padişah'ı desteklemediğini hissettiği halde şeyhine karşı çıkmıyor, aldığı terbiye icabı bu konularda asla tartışmaya girmiyor, hem Padişah'a hem de o tuhaf sadakat anlayışıyla Şeyh'e bağlılığını sürdürüyor, şeyhinin de bir gün kendi fikirlerine katılacağını umuyordu.

Son zamanlarda Fatih Camii'nin önünde peyda olan Kör Ali isimli bir meczup ilgisini çekmişti. Başındaki külaha yağlı bir sarık saran, bir gözü

kör, ancak iki kişinin yardımıyla yürüyen yarı kötürüm bir adamdı, daha caminin avlusunda görülür görülmez etrafına insanlar toplanıyordu.

Kör Ali, sözlerine vecde gelmiş gibi, "Tecelliyat var..." diye başlayıp, konuşmasını, "Evliya perde altında gözüktü..." diye sürdürüyor, gözüken evliyanın kendisi olduğunu ima ediyordu.

O cuma günü de Hasan Efendi camiye erkenden gitmiş, çinko tabak içinde dağıtılan bir kap yemek almış, avlunun dibinde çömelmiş dertli dertli yemeğini yiyen bir adamın yanına, "Selamünaleyküm," deyip çökmüştü. Ağır ağır atıştıran karın altında adam bir yandan soğuktan titriyor, bir yandan da tabağındaki yemeği yemeye uğraşıyordu, soğuktan elleri titrediği için elindeki kaşık sık sık tabağa çarpıyor, her seferinde tabaktan aldığı pilavın bir kısmı yeniden tabağa dökülüyordu.

Adamın üstünde ne bir palto ne bir cüppe ne bir aba vardı, başındaki, kirden siyaha dönmüş fesinin yıllardır kalıp yüzü görmediği anlaşılıyordu.

Atletinin üstüne, kol uçları eskilikten iplik iplik olmuş kirli bir gömlek giymiş, onun üstüne de bir hayır sahibinin verdiği anlaşılan lacivert çuhadan bir yelek geçirmişti. Şalvarının yırtıkları beyaz bir iplikle acemice teyellenmişti, teyellemeyi unuttuğu bir yırtıktan, soğuktan ürperip tavuk derisi gibi diken diken olan eti, bakanda merhametle karışık bir iğrenti uyandırıyordu.

- Cumaya mı geldin kardeşlik?

- He, cumaya...

- Daha önce pek görmedim seni buralarda...

- Yok, daha önce gelmişliğim yok, evliya görünmüş dediler, Kör Ali Hoca varmış, dediklerine göre rüyasında Hazreti Muhammed'i görmüş...

Adam pilavım bitirip tabağını titreyerek önüne bırakıp kollarını göğsüne büzüştürdü, sesini alçalttı.

- Yeşil sancak açılacak deniyormuş. Hasan Efendi'nin kaşları çatıldı.

- Halife Efendimize karşı mı?

- Tövbe, hiç olur mu?.. Halifemize başkaldıran farmason gâvurlarına karşı.

Adam, Hasan Efendi'ye yalvaran gözlerle baktı.

- Biraz tütün olsaydı...

- Olsa iyiydi ya kardeşlik, yok, tütün kullanmam, Allah'ın izniyle muzafarattan kendimizi sıyıralı çok oldu. Öyle az içtim belleme, biz donanmadayken baca gibi püskürtürdük, lakin yarayışlı bir yanını görmedik, bir ara sabahları uyandığımda, Allah seni inandırsın, bir öksürürdüm, erat geminin makineleri fayrap etti sanırdı.

Hasan Efendi bir sır verecekmiş gibi adamın kulağına eğildi:

- Erkeğe de iyi gelmez zati, sen de bırak musibeti gitsin... Bak lafı aldık uzattık, eee, sen nerdensin, kimlerdensin?

Adam bir an, sanki kim olduğunu, nereli olduğunu unutmuş gibi durup düşündü, sonra, kim bilir hangi uzak hayalleri hatırlamanın mutlu, hatta biraz da kibirli gülümsemesi dolaştı yüzünde; o adamı, orada, o elbiseler içinde gören birinin, o insanın yüzünde öyle bir gülümseme olabileceğine, o insanın öyle gülümsemeyi becerebileceğine, tebessümler dağarcığından böyle bir ifadeyi bulup çıkarabileceğine inanması mümkün değildi. .Ama o gülümseme kısa sürdü, yerini süratle ağır bir kedere bıraktı, adam derin derin içini çekti.

- Aah, bey birader, ah, ben bile kimlerden, nerelerden olduğumu düşündüğümde şaşırıyorum da acaba uyduruyor muyum diye kendi kendime şüpheleniyorum... Ben de böyle değildim elbet, biz de vakti zamanında umur gördük, gün gördük ama hepsi geldi geçti, koskoca orman müfettişi Kamil Bey'den geriye, gördüğün, imarethane kapılarında sürünen berduş bir Kamil kaldı...

Adam, bir süre kendi kendine düşündü.

- Aslen Uşaklıyım, babamın hali vakti yerindeydi, ben evlendikten sonra orman muhafızı oldum, gel zaman git zaman, beni Denizli, Menteşe, Manisa, Aydın ve İzmir livalarından mürekkep Aydın vilayetine orman müfettişliğine tayin ettiler. Ben de o sırada İstanbul'daydım, Orman Nazırı'na teşekküre gittim. Nazır Bey iyi karşıladı, ben teşekkür edip çıkarken, "Bir de müsteşar beyi görün gitmeden," dedi... Neyse uzatmayayım, ben, "Peki," deyip müsteşarın yanma gittim, izzet ikram, müsteşar bana iltifatlar etti. Çıkarken, elime üstünde ölçüler yazılı bir kâğıt tutuşturdu, "Bu ebatlarda üç Uşak halısı hazırlatıp gönderin," dedi, "Hay hay," dedim... İstenilen halılar öyle ufak tefek şeyler değil, her biri kocaman taban halısı, neyse efendim, ben Uşak'a gittim, araştırdım, en iyisinden üç halı gözüme kestirdim, etraftan borç bulup halıları satın aldım... Faturasıyla nakliye masraflarını gösteren kâğıtları da mühürlü bir zarfa koyup halılarla

beraber gönderdim... Benim aptal kafam, benden rüşvet istedikleri aklıma bile gelmedi... Ben vazifeye başladım, aradan bir ay geçti, para falan gelmedi, alacaklılar ufaktan sıkıştırmaya başladı... Bir mektup daha yazdım nezarete, parayı bir daha istedim...

Postadan, 'tahakkuk eden ehliyetsizliğim sebebiyle azledildiğime' dair bir kâğıt geldi... Meğer ben onlara rüşvet verip karşılığında da ormancılardan rüşvet toplayacakmışım; ben ne bileyim bey birader? Onca borçla işsiz kaldım, bir de ehliyetsiz damgası yapıştığından üzerimize, iş de bulamadım. Sattım savdım, borçları ödeyip İstanbul'a göç ettim... Sonrası gördüğün gibi, üç sene kadar önce bizim hanım da bırakıp kaçtı.

- Nereye kaçtı?

- Ne bileyim birader, artık babasının köyüne mi gitti, kötü yola mı düştü, zaten kısır avradın biriydi... E, karının karnını doyuramadın mı, kan gider, eve ekmek getirmeyen erkeğin erkekliği erkeklikten sayılmaz... İşte böyle tığ teber şahı merdan ortada kaldım... Elde yok avuçta yok, Tophane'de bekâr odasında kalıyorum, ortalığı silip süpürüyorum kira yerine, karnımı da imarethanelerde doyuruyorum...

Adam birden susuverdi, soğuktan elleri morarmaya başlamıştı, ellerini koltuk altlarına sokup çevresine bakındı; onlar konuşurken avlu da dolmuştu, bakımsız bir insan kalabalığı, rengi solmuş cüppeleri, eskilikten sararmış sarıkları, kalıbı bozulmuş fesleri, tirfillenmiş şalvarlarıyla caminin önüne birikmişlerdi.

Bir ibadethanenin avlusunda bulunması gereken huzur yerine kar taneleriyle birlikte savrulan öfkenin ve huzursuzluğun kokusu seziliyordu.

Kalabalıkta bir kaynaşma oldu, Kor Ali'nin iki kişinin kolunda, ne dediği pek de anlaşılamayan bir şeyler mırıldanarak geldiğini gördüler, hep birlikte camiye girip saf tuttular.

Namaz çıkışında cemaat dağılmadı, ne olduğunu bilmedikleri bir şeyi bekler gibi avluda durdular. Kalabalık sessizdi. Kar hızlanmıştı. Haliç'ten yükselen martılar karların arasında döne döne uçarak bu kalabalıktan kendilerine yiyecek bir şeyler çıkıp çıkmayacağını anlamaya uğraşıyorlardı.

Birden kalabalık yarıldı, Kör Ali eller üstünde caminin kapısından çıkıp kapının yanındaki musalla taşının üstüne kondu, tek gözünü kısıp kalabalığa baktı, başka bir zaman başka bir insanda bir zavallılık gibi

gözükebilecek olan sarsaklığı, o anda onda Tanrısal bir gölgenin insana yabancı kudreti gibi gözüküyordu.

Her öğlen bir başka insanın tabutuna ev sahipliği yapan mermerden musalla taşının üstünde, kör gözü, sakat bedeni ve öfkeli cesaretiyle, orada, karların altında toplanmış aç ve çaresiz insanlara bir çare gibiydi. Karanlık bir kuyudan fokurdayan bir su gibi zor anlaşılır sesiyle kalabalığa bağırdı:

- Tecelliyat var ey müminler... Evliya perde altından gözüktü.

İnsanları titreten soğuğa rağmen Kör Ali'nin göğsü bağrı açıktı, sanki soğuk ona işlemiyordu.

- Çoban isteriz, diye bağırıyordu, her sürüye bir çoban gerek... Sürü başsız kaldı... Şeriat emrediyor, Halife Hazretleri'ne gidelim.

Birden kalabalığın içinden, nereden çıktığı anlaşılamayan, üzerinde Kuran-ı Kerim'den ayetler yazılı yeşil bayraklar yükseldi. Musalla taşından alınan Kör Ali eller üstünde taşınarak kalabalığın başına getirildi, tekbir sesleriyle, "Tecelliyat var!" haykırışlarıyla caminin avlusundan çıkıp Yıldız Sarayı'na doğru yola kovuldular. Gidebilecekleri, sığınabilecekleri başka hiçbir yer yoktu; birisinin kendilerini bu sefaletten, bu zilletten kurtarmasını istiyorlardı ve doğduklarından beri bildikleri tek kurtarıcıya, Halife'ye gidiyorlardı. Bunca yıldır aynı halifenin kendilerini kurtarmadığım unutmuşlardı, umutlanabilmek için unutmak zorundaydılar.

Hafiye teşkilatı önemli ölçüde çökertilen Padişah, Fatih'ten bir kalabalığın yola çıktığından habersiz, o sırada kendisine getirilen yeni tabancaları masanın üstüne dizmiş, doktoru Reşit Paşa'yla birlikte onları inceliyordu.

- Şunlara bak Doktor, ne kadar güzeller.

Padişah her birini teker teker eline alıp tartıyor, kaldırıp karşı duvara nişan alıyor, boş tabancada tetik düşürüyordu. Onlara dokunmaktan, onlarla oynamaktan bir sevinç duyduğu, eğlendiği belliydi. Birden durup alaylı alaylı Reşit Paşa'ya baktı.

- Sen bunları pek sevmezsin, değil mi Doktor?

- Pek meraklı değilim Sultanım, belki de mesleğim icabı, silahlara pek meyletmedim.

- Ben hayat kurtarırım, öldürmem, diyorsun yani Doktor, biz öldürdüğümüz için severiz silahları, öyle mi?

Reşit Paşa, eski gücünü çoktan kaybeden, artık insan hayatı üstünde pek hükmü kalmayan Padişah'tan eskisi kadar korkmuyordu ama saygısızlık etmiş olmaktan utanıp telaşlandı; korkmadığı zaman saygısızlık edebilen biri olarak görülmekten çekindi.

- Estağfurullah Haşmetlim, onu demek istemedim.

- Telaşlanma Doktor, bir padişah bir tabip değil elbet, biz öldürmeyi de biliriz, yeri gelir öldürürüz de, padişahlık dediğin budur zaten, ölümle hayat arasında sürekli bir tercih yapmaktır, bazen bir başkasını yaşatmak için bir diğerini öldürmeye mecbur kalırsın, evet, her padişah bilerek ya da bilmeyerek birilerini öldürmüştür ama birilerini de yaşatırsın... İyi padişah, hiç öldürmeyen değildir Doktor, öylesi yoktur zaten, iyi padişah kimi öldürüp kimi yaşatacağına doğru karar verendir... Öldürmeden yaşatmak ne mümkün Doktor, bunu, haşa, Allah-u Teâlâ bile beceremiyor, bize mi kaldı becermek?

Padişah, elindeki silahı masanın üstüne bırakıp biraz düşündü.

- Bize kan içici diyorlar, dur itiraz etme, ben ne dediklerini söylüyorum... Ceddimizle övünüyorlar ama... Ceddimiz harbe girdiğinde insanların ölümüne emir vermiyor muydu Doktor, biz hiç değilse harplerden sakındık, Müslüman evladını cephelerde kırdırmadık, hata mı ettik, cenge girip binlerle mi kırdırmalıydık vatan evladını, o zaman mı sevecеklerdi bizi, o zaman mı bu hakaretlere maruz kalmayacaktık?..

Padişah, son aylarda hep olduğu gibi birden kendini müdafaa etmeye başlamış, karşısındakine bir şey anlatmaktan çok, kendi içini rahatlatabilmek için ne kadar haklı olduğunu sıralamaya koyulmuştu, sanki kendisi inanırsa başkaları da onun haklılığına inanacaktı. Daha sonraları Reşit Paşa, Osman'a, "O, kendi hakkındaki hükmü de kendi vermek istiyor, bunu başkalarına bırakmak istemiyordu ama bunun zorlaştığını gördükçe de başkalarının vereceği hükme karşı daha dayanıklı olabilmek için sürekli kendisine kendi haklılığını ispat etmeye uğraşıyordu," demişti.

Padişah, yeniden tabancalardan birini eline aldı, birden konuyu değiştiriverdi:

- Sen hiç tabancayla ateş ettin mi Doktor?

- Gençliğimde bir kere ateş ettim Haşmetlim ama tutturamadım. Padişah güvenle gülümsedi.

- Kibir şeytanın ama ben iyi nişancıyımdır Doktor, gençliğimden beri her attığımı vururum.

- Ona ne şüphe Padişahım, bunu bilmeyen mi var, nişancılığınızın şöhreti dünyayı tuttu.

- Şu gördüğün tabanca var ya Doktor, işte hayatta bir insanın emniyet edebileceği tek şey budur, hiç ihanet etmez. Gün gelir koynuna aldığın hareminden, bakıp büyüttüğün kardeşinden bile ihanet görebilirsin ama bir silah asla ihanet etmez. Velev ki padişah bile olsan, bazen öyle bir zaman gelir ki, hayatını bir tabancayla kurtarırsın, bir tabanca hem padişahı hem imparatorluğu kurtarır... Ceddimizden kaçı nabekâr nankörler tarafından odalarında öldürüldüler, bir silah taşıma ferasetini gösterselerdi belki de tarihi değiştireceklerdi, lakin onlar bunu yapmadılar, beklediler ki başkaları kendilerini korusun... Kendini başkasına bırakmayacaksın Doktor, bak bu odada hiç kimse benim canımı alamayacak, neden dersen, ben hep iki tabanca taşırım ceplerimde, beni öldürmeye gelecekleri ben öldürürüm, beş dakika vakit kazanırsan bazen bütün kaderi değiştirirsin.

Padişah tabancayı yeniden masanın üstüne koydu.

- Hadi gel gidip şu tabancaları deneyelim.

Tabancaları denemek için salondan çıkacakları sırada dışardan gürültüler geldi; özellikle o günlerde her sesten, sıra dışı her olaydan kuşkulanan Padişah sinirli sinirli çevresine bakındı, yüksek sesle, "Ne oluyor?" dedi.

- Dışarda bir kalabalık toplanmış efendim, sizi görmek istiyorlar.

- Bana Başkâtip Ali Cevat Bey'i çağırın.

Ali Cevat Bey, alı al moru mor telaş içinde geldi.

- Buyrun Padişahım beni emretmişsiniz.

- Dışarda birileri toplanmış bizi görmek isterlermiş, gidin bir bakın bakalım, neymiş, ne isterlermiş, bir anlayalım.

Ali Cevat Bey, sarayın önüne çıktığında yaklaşık bin kişilik bir kalabalığın toplanmış olduğunu gördü; Kalabalık hep bir ağızdan homurdanıyor, yeşil bayrakları, kalıpsız mor fesleri, kirlenmiş sarıklarıyla sabırsız titremeler geçiriyordu. Başkâtip en önde duran Kör Ali'ye yaklaştı.

- Ne var, ne istiyorsunuz?

Kör Ali, fokurtulu sesiyle konuşmaya başlayınca kalabalığın gürültüsü kesilir gibi oldu.

- Meyhaneler kapanmalı, resim çıkartmak yasaklanmalıdır. İslam kadınları sokağa çıkartılmamalıdır.

Ali Cevat Bey, adamın ne dediğini anlayamadı. Kör Ali'nin koluna girmiş olan, kırmızı yüzlü, seyrek sakallı, gençten bir sarıklıya sordu:

- Hoca Efendi ne istiyormuş? Kırmızı yüzlü genç kestirip attı:

- Kanun-u Esasi'yi istemiyoruz.

Başkâtip saraya döndü ama bağırtılarına böyle çabuk cevap almak, kalabalığı cesaretlendirmişti, "Halife Hazretleri'ni görmek isteriz!" diye bağırıyorlardı, etraftaki boş gezer tayfası da gürültüye gelip kalabalığa karışıyordu. Padişah, Ali Cevat Bey'e, "Ne istiyorlarmış?" diye sordu.

- Kanun-u Esasi'yi istemiyorlarmış Padişahım. Padişah, memnun mu yoksa kızgın mı olduğu anlaşılamayan bir sesle söylendi:

- Eee, Kanun-u Esasi'yi kim çıkarttıysa ona gitsinler.

- Efendimiz, kalabalık artıyor, mübarek yüzünüzü bir gösterseniz, sizi görmeden galiba dağılmayacaklar.

Padişah, çıkacak her olaydan İttihatçıların kendisini sorumlu tutacaklarını biliyordu, kalabalığı fazla büyümeden dağıtmak için mabeyne geçti, mabeynin meydana bakan penceresi açıldı, Padişah'ın başı gözüktü.

Kör Ali'yi pencereye doğru kaldırdılar.

- Padişahım, çoban isteriz... Çobansız sürü olmaz. Şeriat emrediyor, Müslüman kadınları açık saçık gezmemeli, resim çıkartılmamalı, meyhaneler, tiyatrolar kapanmalı... Korkma Padişahım, tecelliyat var, evliya perde altından görünüyor, korkma...

Padişah, yüzüne karşı 'korkma' denmesini duymazdan geldi.

- İcap eden emir verilir, şeriatın gerekleri yerine getirilir, müsterih olunuz hoca efendi...

Padişah, Doktor'un yanına sıkıntıyla döndü.

- Ah Doktor, meczuplar ortaya çıktı, bu kıyamet alametidir, başımıza bir gelecek var... Bu adamı kim tahrik edip de buralara gönderdi acaba, İttihatçılar mı tahrik ediyor acaba bunları, daha sonra da Padişah mürtecileri tahrik ediyor diye benim üstüme yıkacaklar da, onun hesabını mı yapıyorlar?..

- Padişahım niye böyle söylüyorsunuz, kullarınız sıkışmış, size koşmuşlar, sizin mübarek yüzünüzü görüp sesinizi duymak istemişler.

- Kullarım İttihatçıları da alkışlıyor ama... Sana hep söylüyorum Doktor, kalabalıklara güvenme, onlara sakın güvenme... Bizim memlekette kalabalıklar ne zaman ortaya çıksa biri ölür... Hep böyle olmuştur, hep de böyle olacak... Allah vere de bir tatsızlık olmadan kapansa bu işler.

Kör Ali ise hakkında konuşulanlardan habersizdi. Ömrü hayatının en muhteşem gününü yaşamış, kalabalıkları peşine takmış, Padişah'ı pencerelere çıkartıp yüzünü görmüştü. Yıllarca horlanıp, itilip kakılmış o zavallı çarpık beden, şimdi eller üstünde Yıldız'dan aşağıya, içi sevinç dolu olarak iniyor, gerek Padişah'ın gerekse İttihatçıların hafiyeleri, Emniyet Müdürlüğü'nün taharrileri, resmi polisler, Beşiktaş karakolunun nöbetçileri ona sessizce bakıyorlar, yazacakları jurnalleri hazırlıyorlardı.

İstanbul her ne kadar sahipsiz kalmışsa da sarayın önündeki böyle bir gösteriden haberdar olmayacak kadar da sahipsiz değildi. Ne Kör Ali ne de onu omuzlarında taşıyan kalabalık, Padişah'ın yüzünü görmenin bir bedeli olduğunu, Kör Ali'nin o bedeli darağacında asılarak ödeyeceğini biliyordu o sırada; başarı, kısa bir süre de olsa o çaresiz kalabalığa dertlerim unutturmuş, onlara kendilerini önemli hissetmeleri için bir sebep vermişti ve onlar, her zaman olduğu gibi bununla yetineceklerdi. Kalabalık ağır ağır dağılıp dar ve karanlık sokaklardan, kör kandillerin yandığı karanlık evlerine, rutubetli bekâr odalarına, izbelerine, bakımsız medrese hücrelerine, kahvehanelerine açlıklarını yeniden hissederek giderlerken Hasan Efendi tekkenin yolunu tuttu.

Şeyhi ve şeyhinin üçüncü kızı olan cüce karısı onu orada bekliyorlardı ve ne kadar dolaşırsa dolaşsın, ne yaşarsa yaşasın sonunda tekkeye dönüp hayatının ışığı olan şeyhiyle, ömrünün karanlığı olan karısını orada bulmak, neşeyi ve sıkıntıyı orada, aynı yerde, aynı çatının altında yaşamak onun kaderiydi.

Hava kararmış, kar hızlanmıştı. Haliç'in kıyısındaki tekke, uzun servileri, sessiz avluları, ışıklı pencereleri, tütsü kokan duvarları ve daha kapısından girerken hissedilen sıcaklığıyla, her geleni kabule hazır bir sığınak gibi misafirlerini bekliyordu.

Şeyh Efendi, beyazlıktan şeffaflaşmış yüzü, siyah sakalı, bir tutamı ağarmış siyah uzun saçlarıyla, her zaman olduğu gibi zikir salonunda tek

başına oturmuş, Kuran okuyordu. Hasan Efendi içeri girince, yavaşça başını kaldırıp Hasan Efendi'ye baktı, eliyle yanında yer gösterdi.

Öd ağacı kokan bu gölgeli salonda, beyaz bir ışık gibi gözüken yüzü, her şeyi anlıyormuş gibi bakan, kendi kederiyle buğulanmış siyah gözleri, ruhundaki huzursuzluğu ancak başkalarına huzur dağıtarak yatıştırabilen birinin, insanların acılarını her zaman dinlemeye hazır sabrı, içindeki kasırgaları örtebilmesi için bir şal gibi sarındığı sükûneti, hayatın getirdiği hayal kırıklıklarını ıstıraplı bir küçümseyişle taşımasına yardımcı olan büyük inancı, duyan herkesin içine bir ferahlık veren ve semavi bir kaynaktan dökülüyormuş gibi gelen sesi, Tanrı'ya yaklaşabilmek için insana yaklaşması gerektiğine inanan tevazuu ve efsanevi kudretiyle, Hasan Efendi'yi, başka insanları etkilediği gibi büyük bir güçle etkileyip onu, hayatın karmaşasından bir bakışıyla çıkartan Şeyh Efendi, gene bir bakışıyla damadını sakinleştirmiş, ona bütün yorgunluğunu unutturmuştu.

Hasan Efendi, tazelenmiş bir güçle ve bulundukları salona uygun bir sükûnetle olanları anlatmaya başladı Şeyh Efendi, her zaman olduğu gibi önüne bakarak sanki başka bir şey düşünüyormuş gibi hiçbir tepki vermeden dinliyordu, yalnızca bir keresinde, Hasan Efendi, Kör Ali'den bahsederken, "Ali Hoca..." deyince, hafifçe kaşlarını çatarak başım kaldırdı.

- Efendim?

Hasan Efendi, Şeyh Efendi'nin neye kızdığım anlamamış gibi lafını sürdürdü:

- Ali Hoca...

Şeyh, Hasan Efendi'nin yüzüne baktı, elindeki tespihin şakırtısı biraz hızlandı.

- Bütün serserileri paşa, bütün meczupları hoca yapıyorlar galiba.

Hasan Efendi daha ileri gitmekten çekinip sustu, Şeyh Efendi'nin devam etmesini bekledi; Şeyh, hemen hemen hiçbir konuda aynı fikirde olmadığı Padişah'la, farkına varmadan aynı endişeleri paylaştı.

- Allah, cezalandıracağı insanın önce aklını başından alır, gözünü kör edermiş, meczupların ortaya çıkması, aklımızın başımızdan alındığına, gözlerimizin kör olduğuna işaret... Osmanlının bunca zaman yediği haramın, döktüğü kanın cezasını, dua edelim de, şu zavallı, bigünah halk çekmesin...

Sonra, Hasan Efendi'yi uyarır gibi devam etti:

- Belli ki, ölüm, şehrin kapısına dayandı, kimi alır, kimi bırakır, bundan sonrası hepimize karanlık, Halife'nin kendisinden Sütlüce'deki seyise kadar herkesin hayatı muhatarada .. Bizi dünyadaki iktidar kavgaları hiç alakadar etmez, başımıza bir iş gelecekse kendi yolumuzda yürürken gelsin. Bu dünyadaki kavgadan bir istediğimiz yok, bu kavgaya verecek bir şeyimiz de... Herkesi tembihle, zinhar tekkeden kimse katılmasın bunlara, onların hepsi bana emanet, bir tekini bile kaybedersem, bunun hesabı ruz-u mahşerde bana sorulur.

Hasan Efendi, Şeyh'in yanında otururken, bir ışığın yanında oturur gibi her şeyi aydınlık görüyordu ama daha salondan çıkar çıkmaz içi karardı, ruhuna bir sıkıntı bastı. Aslında o da şeriat isteyen kalabalıklara katılmak, haykırmak, kendine bir düşman bulmak, değiştiremediği, başkaldıramadığı kaderinin yerine bir şeylere başkaldırıp değiştirmek istiyordu ama şeyhi buna izin vermiyordu. O, hep, ruhundaki ağır bunaltıyla dolaşmak zorunda kalıyordu.

Hareme yaklaştıkça, içindeki eziklik ve öfke artıyordu; odasına girince, cüce karısını, geceliğini giymiş, saçlarını açıp omuzlarına dökmüş, kendisini beklerken buldu. Kapıdan, kocasının girdiğini, o iri bedenin neredeyse bütün odayı kapladığını görünce, kadının yüzünde, Hasan Efendi'nin, sinsice bulduğu bir gülümseyiş belirdi, kadın konusunda daha usta biri ise bunun bencil bir şehvetin işareti olduğunu düşünürdü.

Binnaz Hanım, Ragıp Bey'le evlenen kardeşinin aksine tensel zevklere düşkündü, yüzünde avını bekleyen ve beklediğini ele geçireceğine emin bir avcının gülümseyişiyle kocasını her gece beklerdi. Hasan Efendi'yi yatağa yatırdıktan sonra, minicik boyuyla yatağın içinde hareketlenir, kocasının bedeninin her yanında dolanır, erkeği her seferinde azdırır, istediğini kocasından alır, bu arada Hasan Efendi'ye de gerçekten zevk verirdi ama Hasan Efendi aldığı bu zevkte tiksindirici bir yan bulurdu, zevkin geçici olmasına rağmen duyulan tiksintide kalıcı bir yan vardı, aldığı zevk arttıkça duyduğu tiksinti de artıp içine iyice yerleşirdi.

Karısını, kendisini bekler görünce gene her zaman olduğu gibi birisinin kendisine zorla bir şey yaptıracağı duygusuna kapılarak sinirlendi:

- Yatmadın mı Binnaz Hanım?

Her akşam bu soruyu hiç aksatmadan sorandı, karısı da hep aynı cevabı verirdi:

- Seni bekledim Hasan Efendi.

Gene aynı cevabı alınca, bıyıklarının arasından her zamanki gibi homurdandı:

- Lüzum etmezdi.

Binnaz Hanını, kocasının homurdanmasına aldırmadı bile, onun için önemli olan istediğini elde etmesiydi; o küçücük bedeninde hiç kimsenin tahmin edemeyeceği bir kararlılık ve irade taşır, küçük ya da büyük herhangi bir şeyi istediğinde, istediğini ele geçirinceye kadar her yolu dener, istediğini de ele geçirirdi. Aşağılanmak, horlanmak, hatta hakarete uğramak, ki Şeyh'in kızını aşağılamaya annesiyle babasından başka kimsenin gücü yetmezdi, onu yolundan çeviremezdi.

Cüce bir kadın olmanın getirdiği ağır yükü taşımayı öğrenirken, kendisine benzemeyen, bu büyük, sağlıklı, yakışıklı insanların duygularına hiç aldırmamayı, kendisinin bile fark etmediği gizli bir intikamı, o insanlara hiç önem vermeyerek almayı öğrenmişti. O, onlardan değildi, o zaman onların kuralları da onun için geçerli olamazdı.

Her akşam bu odaya isteksizce, homurdanarak, öfkeyle giren kocasına isteklerini yaptırmanın yolunu da biliyordu, kocasının asabi gerginliğini basit bir soruyla çözerdi genellikle, gene aynı soruyu sordu:

- Yemek yedin mi?

Binnaz Hanım, o minicik bedeniyle açlığa da, uykusuzluğa da sesini çıkarmadan dayanabilir, günlerce uykusuz ve aç durabilirdi, Hasan Efendi ise, iri gövdesine ve dev yapısına rağmen uykuya da, açlığa da dayanamazdı; cüceyle devin bu tuhaf ve acıklı birlikteliğinde, kafaca da bedence de güçlü olan, yabancı gözlere daha güçsüz gözükendi. Damatlarından yakınmaktan pek hoşlanan kayınvalide hanımın Hasan Efendi'den söz açıldığında, Şeyh Efendi'ye duyurmadan söylediği gibi. "Deve de büyüktü ama onu sıpa güderdi."

Hasan Efendi, karısının sorusunu duyduğunda, acıktığını fark etti, öğlen yemeğinden sonra bir şey yememişti.

- Yemedim, acımdan ölüyorum.

- Ben sana hemen bir şeyler getiririm.

Binnaz Hanım, yataktan atladı, minik ayaklarına terliklerini geçirdi, sırtına bir şal alıp dışarı fırladı, Hasan Efendi için daha önceden bir tepsi hazırlatmıştı zaten, bir hizmetkârla tepsiyi kapıya kadar getirdikten sonra, tepsiyi içeri tek başına taşıdı; neredeyse boyundan büyük, üstü dolu bir tepsiydi ama Binnaz Hanım, annesinin deyimiyle, 'ecinni gibiydi', bazen koca koca adamların kaldıramadığı bir yükü, kısa kollarıyla tuttuğu gibi, 'hıh' diye bir ses çıkartıp kaldırıverirdi.

Tepsiyi, yer sofrasının üstüne yerleştirdi; karısı mutfağa gittiğinde soyunup gecelik entarisini giymiş olan Hasan Efendi, sofranın başına oturdu, Binnaz Hanım da yeniden yatağın üstüne tırmanıp koca adamın yemekleri yiyişini seyretmeye koyuldu. Hasan Efendi'nin iştahında, Binnaz Hanım’ın arzularım kızıştıran bir şey vardı, onun yemek yiyişini seyretmek neredeyse cinsel bir haz veriyordu ona; yüzüne yeniden o tuhaf, şehvetli gülümseme yerleşmişti.

Yemeğe hızlı başlayan Hasan Efendi, sonlarına doğru yavaşlamıştı, yemeği mümkün olduğunca geç bitirip yatağa da mümkün olduğunca geç girmek istiyordu, sonunda yemeğini bitirip yatağa girmek zorunda kaldı.

Yatağa yatıp yorganı üstüne çeker çekmez, Binnaz Hanım da kandili üfleyip söndürdü, yorganın altında kayboldu, karısının ufacık elinin gecelik entarisinin altına uzandığını hisseden Hasan Efendi, sinirli ama umutsuz bir sesle Binnaz Hanım'ı durdurmaya çalıştı:

- Dur kadın, yorgunum.

Binnaz Hanım hiç aldırmadı bile.

- Sen yorulmazsın aslanım, senin gibi bir yiğit yorulur mu hiç.

Hasan Efendi, Binnaz Hanım'ı itmeye çalışıyordu ama yaptığından utandığı ve kararlı bir şekilde davranamadığından, o koca adamın gücü minik kadını üstünden indirmeye yetmiyordu.

- Bir dakka, diyordu Binnaz Hanım, dur bi dakka aslanım, sen bana bırak kendini.

Biraz itiştikten sonra Hasan Efendi kendini bıraktı, üstünde ıslak bir sürüngen dolaşan bir adamın tiksintisiyle, karısının bedeninde dolaşmasına, küçük ellerini kasıklarına dokundurmasına, gecelik entarisini sıyırmasına ses çıkarmadı; her zaman olduğu gibi bu tiksinti bir süre sonra yerini isteksiz bir zevke, daha sonra da içinde hiçbir sevgi, hatta arzu bile bulunmayan kör ve sağır, etsel bir azgınlığa bıraktı.

Hasan Efendi bir kere bile öpmeden, boynunu, saçlarını bir kere bile koklamadan, bir hayvanın başka cins bir hayvanla çiftleşmesi gibi karısının isteklerim yerine getirdi. Bütün gece uykusunda dişlerini gıcırdattı, uyurken bile yatışmayan öfkesiyle dönüp durdu, Binnaz Hanım ise huzurlu bir uykuya daldı.

Ertesi gün Hasan Efendi sabahla beraber yollara koyuldu, bütün şehirdeki tekkelerde, dergâhlarda, camilerde, kahvelerde Kör Ali'nin yaptıklarından söz ediliyor, heyecanlı tartışmalar yapılıyordu. Gün görmüş hocalar, tarikat ehli müminler, namazında niyazında tevekkül sahibi dindarlar, açıkça karşı çıkmasalar da Kör Ali'nin yaptıklarını pek de tasvip etmediklerini hissettiriyorlar, Padişah'la İttihatçılar arasındaki iktidar mücadelesine karışmanın çok doğru olmayacağını, neticede Müslüman'ın Müslüman'ı kıracağı bir kavganın çıkabileceğini söylüyorlardı. Çaresizler, açlar, sığınacak bir kapı, güvenecek bir güç arayanlarla, bu iktidar kavgasından kendilerine bir pay çıkarmak isteyenler ise Kör Ali'yi heyecanla destekliyorlardı. Müslüman ahali ikiye ayrılmış gözüküyordu.

Saray da, Dersaadet'teki İttihatçı mebuslarla subaylar da, bütün hafiyelerini harekete geçirmiş, olup biteni izliyor, bu olayın nasıl bir siyasi sonuç vereceğini hesaplamaya çalışıyorlardı; saray tedirgindi, İttihatçılar ise kızgın. Birkaç gün sonra İttihatçılar, derhal bir tedbir alın maması halinde Kör Ali'nin taraftarlarının artacağından, dindarların akın akın saraya koşup Halife'ye destek vereceğinden korkup Kör Ali'yi tevkif ettirdiler. Cami avlularındaki yüksek sesli konuşmalar hemen birer fısıltıya dönüşüverdi.

Fakir dindarların isyanı, henüz ölümü göze alacak kadar keskinleşmemişti; öfkelerini, dualarının ve lanetlerinin altına sakladılar ama bu fısıltılar yüksek sesle konuşmalarından daha da tehlikeliydi, toprağa atılmış tohum gibi şimdi karanlıkta büyüyorlardı.

Kör Ali'nin mahkemesi çok süratli cereyan etti, ilk başta mahkemeye fütursuz bir edayla gelip giden, hâkimleri korkutmaya çalışan, fokurtulu sesiyle, "Tecelliyat var!" diye bağıran Kör Ali'nin tavırları uysallaşmaya, mahkemenin önünde biriken taraftarlarının sayısı azalmaya başladı. Herkes ölümün kokusunu almıştı.

Mahkemenin sonuna doğru, Kör Ali, siyasetle hiç ilgisi olmadığım, Allah'ın ve şeriatın emirlerini Halife'ye hatırlattığını söyledi ama hâkimler artık onu dinlemiyorlar, zavallı bir meczup olduğunu anlamalarına rağmen, onu bir kere mahkemeye getirdikten sonra serbest bırakamayacaklarını

biliyorlardı; karar, Kör Ali tevkif edilip mahkemeye sevk edildiği gün verilmişti zaten.

Asık suratlı hâkim kararını açıklayıp kamış kalemini kırdı.

- Asılarak idamına...

Kör Ali'nin Fatih Camii'nin kapısından omuzlar üstünde çıktığı günü hatırlatan karlı bir gün, şafak vakti idamı seyretmek için toplanan kalabalığın arasında Hasan Efendi de vardı. Gökyüzü soğuk demir rengindeydi, mavimsi bir kar yağıyor, sabah ayazı bekleyenlerin yüzünü kesiyordu.

Marmara Denizi'nin bir ucunda kızıl bir aydınlık belirdiğinde mahkûmu bir bölük jandarmanın arasında getirdiler; elleri kelepçelenmiş, boyu daha küçülmüştü, üstüne, etekleri yerlerde sürünen beyaz bir idam gömleği giydirmişler, göğsüne idam kararı yazılı bir yafta asmışlardı, iki koluna girmiş jandarmalar tarafından darağacına doğru sürükleniyordu. Tek gözüyle, çevrede toplanmış kalabalığa bakan Kör Ali'nin yüzünde sanki gördüğü kalabalıktan memnun olmuş gibi garip bir ifade seziliyordu, ne olduğunu anlamamış gibiydi. Jandarmalar tarafından sürüklenirken birden darağacını, o uğursuz ilmeği, altındaki sehpayı, kendisini bekleyen Çingene celladı gördü, olduğu yerde duruverdi; o sarsak ve sakat vücut öyle direniyordu ki güçlü kuvvetli iki jandarma artık onu sürükleyemiyordu; jandarma subayının komutuyla birkaç nefer daha, sırtlarına astıkları tüfeklerin kalçalarına çarpan dipçiklerini bir elleriyle bastırarak koşup mahkûmun kollarına yapıştılar. Kör Ali'nin ayakları yerden kesildi, dağılmış bir bohça gibi darağacına çıkardılar.

İyi bir yemek yemeye hazırlanırcasına dudaklarını yalayan Çingene, altı jandarmanın zorlukla darağacına çıkardığı Kör Ali'yi omuzlarından tuttuğu gibi ipin altında duran taburenin üstüne koyuverdi, artık direnecek gücü kalmayan meczup, küçülmüş, buruşmuş, titrek bir zavallı olmuştu. Bir şeyler söylemeye çalıştı ama söylediklerinden hiçbir şey anlaşılmıyor, yalnızca garip bir fokurtu duyuluyordu.

Cellat, kalın ilmeği Kör Ali'nin boynuna geçirdi.

Meydan, ölüm sessizliği denilen o korkunç ve mutlak sessizliğe gömülmüştü, yalnızca Haliç'ten havalanan aç kuşların yırtıcı çığlıkları sessizliği bozuyordu. Son bir isteği olup olmadığını sordular. Kör Ali, bir şeyler söylemeye çalıştı ama ağzından anlaşılır bir söz çıkmıyordu.

Cellada, infazı tamamlaması için işaret verdikleri sırada birden Kör Ali bütün meydandakilerin duyacağı bir sesle bağırdı:

- Tecelliyat var...

Cellat, tabureyi tekmeleyip devirdi. Kör Ali, bir an boşlukta kaldı, sonra sanki bedeni uzadı, gerildi, ayakları birkaç kez oynadı, bütün bedeni titredi ve birden gevşeyip boşaldı. Hareketsiz kalan vücudu ipin ucunda dönmeye başladı.

Kalabalık, hiç konuşmadan korkuyla dağıldı. Şehrin kapısında bekleyen ölüm, şehre girmişti.

VII

Daha sonraları Ragıp Bey, Osman'a, "Tuhaf bir histi," demişti, "senelerce, adını koyamadım." Ragıp Bey, hayatının en huzursuz dönemini yaşıyordu; ruhu, onu çaresiz bırakan yabancı ve belirsiz duygularla her gün bir başka biçimde zorlanıyor, çok iyi tanıdığını sandığı hayat sürekli olarak önüne bir türlü çözemediği yeni sırlar sürüyordu.

Karısının tütsü ve dua kokan, insan etine yabancı etinden sık sık kaçıp, 'kışlada kalmam lazım' mazeretiyle Dilara Hanım'ın konağına gidiyor, annesiyle karısını, bu iki katı ve tavizsiz kadını, aralarındaki düşmanlığı sessizce büyütebilmeleri için baş başa bırakıyordu.

Dilara Hanım, her seferinde onu zarafetle karşılıyor, içkiler sunuyor, en güzel yemekleri hazırlatıyor, asla neden daha önce gelmediğini, ne zaman gideceğini, bir daha ne zaman geleceğini sormuyor, onunla yumuşak sesini sanki daha iyi hissetsin diye uzun uzun sohbetler ediyor, gezdiği yerlerden, gördüğü insanlardan, okuduğu kitaplardan söz açıyor, ud çalıp şarkı söylüyordu. Ragıp Bey'e, hep mum ışıklarının ve kütük ateşlerinin sarı kızıllığını hatırlatan, sıcak, güzel kokulu ve mahrem bir dünya yaratıyor, ona, o dünyanın efendisi olduğunu hissettiriyor, sonra da Ragıp Bey'i bazen utandıran, bazen sinirlendiren ama her seferinde, bundan daha büyük bir zevki bulamayacağına inandıran, neredeyse bencil bir iştahla sevişiyordu.

Ragıp Bey, ertesi sabah kendisi için yakılmış olan banyoda yıkanıyor, Dilara Hanım'ın ceviz gardıroplarından birinde kendine ayrılmış bir çekmecede her zaman hazır duran temiz çamaşırlarını, kimin ne zaman alıp ütülediğini bir türlü anlayamadığı üniformasını giyiyor, bir gece öncesinden hiçbir iz taşımayan, kızıl saçlarını topuz yapmış, kibar tebessümü ve hizmetkârlarını bir kez bile ağzını açmadan gözleriyle idare eden sessiz otoritesiyle, kahvaltı masasında kendisini bekleyen Dilara Hanım'ın karşısına oturuyor, bir kenarda uslu bir kedi gibi mırıldanan semaverden

yayılan çay kokusunu, Dilara Hanım'ın bütün eve sinmiş hafif parfümünü koklayarak kahvaltısını ediyor, bu saadet ve huzur dolu kızılımsı ışıklı dünyadan çıkıp kapıda hazır duran arabaya, ihtiyar arabacının saygılı selamını alarak biniyordu.

Bu mutluluk dolu huzur, sokaktan çıkana kadar sürüyordu ve birden, biraz önce çıktığı evin ruhunda bıraktığı güzel kokulu sıcaklığın yerini, karlı şehrin soğukluğu alıyor, bir gece önce yaşadıklarının, yaptıklarının, sevişmelerinin gerçekliğinden kuşkuya düşüyordu; hemen dönmek, Dilara Hanım'ın yüzüne bakmak, onun çıplak vücuduna dokunduğuna yeniden inanmak istiyordu.

Yaşanmış her şeyi yok eden, hiçbir yaşanmışlığın birikmesine, yaşananların bir ötekine rahatça bağlanmasına izin vermeyen bu ani hayal kopukluğu, o anla bir gece öncesi arasında ürkütücü bir boşluk açıp Ragıp Bey'e, bir boşluktan çıkıyormuş duygusu yaşatıyordu; bu boşluk, bir gece öncesinin görüntülerini çok uzağa, ulaşılmaz bir yerlere itiyor, bir daha yaşanamayacağından şiddetle endişe etmesine yol açıyordu.

Hemen hemen her seferinde yaşadığı bu sarsıntılı kopuşun ve kaygının nedeni ise, Ragıp Bey'e göre, Osman'a söz ettiği o garip ve isimsiz duyguydu.

Araba sokaktan çıktıktan sonra bir eksiklik hissediyordu, söylenmesi gereken bir cümlenin söylenmediğini düşünüyordu, sanki Dilara Hanım bir konuşmanın sonunda, en son cümleyi söylemeden susuvermiş gibi geliyordu ona. Böyle bir cümle var mıydı, varsa neydi, bilmiyordu Ragıp Bey ama hep son cümle söylenmedi hissi kaplıyordu ruhunu ve o söylenmemiş cümle, duymuş olduğu her cümleyi siliyor, hafızasını boşaltıyor, söylenmiş olanların hepsini anlamsız kılıyordu. Her seferinde, o eksik cümleyi duymak için o konağa gidiyor, her seferinde o cümleyi duymadan, içinde bir boşluk ve eksiklikle ayrılıyordu. İşin en tuhafı Ragıp Bey'i, Dilara Hanım'a, söylenmiş olan bütün o cümleler değil de, söylenmemiş, ne olduğu bile bilinmeyen o eksik cümle bağlıyordu; bir gün o cümleyi duysa ya da duyduğunu sansa, o evden içinde o boşlukla, o kopuşla, o eksiklikle ayrılmasa, sanki bir daha o konağa dönmeyecek, dönse de Dilara Hanım'a aynı istekle, dokunduğu bedenin gerçekliğine emin olmak isteyen birinin ihtiraslı arzusuyla sarılmayacaktı. Ragıp Bey hayatının önemli bir dönemini, söylenmemiş, var olmayan bir cümlenin, bir

boşluğun, bir eksikliğin tutsağı ve takipçisi olarak, bir boşluğa bağlandığını bilmenin sancılı tedirginliğiyle yaşıyordu.

Evliliğindeki kusursuz mutsuzluk ve Dilara Hanım'la ilişkisindeki isimsiz eksiklik, Ragıp Bey'in, teselliyi mesleğinde aramasına, asken itaate ve disipline daha çok bağlanmasına neden oluyordu. Öbür subaylar siyasi tartışmalarla ve Beyoğlu âlemleriyle vakit geçirirken o, birliğini mükemmel bir hale getirmek için sürekli talimlere çıkartıyor, talimgâhında en küçük bir hatanın bulunmasına, yatakhanelerde iyi kapatılmamış bir yatağa, boyasız bir postala, üniformada sallanan bir düğmeye, en küçük bir laubaliliğe izin vermiyor, emrindeki küçük rütbeli subaylarla, çavuşlara göz açtırmıyordu ama tek bir subayın çabaları hiçbir anlam taşımıyordu.

Ragıp Bey'in gerçek bir acıyla fark ettiği gibi, bütün ordu bir laçkalığa yuvarlanmak üzereydi; neferlerin subaylara saygısı ve güveni kalmamıştı, değişik görüşteki subayların birbirlerinden nefret ettiklerini fark etmişlerdi; İstanbul'daki askerler, özellikle de Selanik taburları bir başıboşluktan yararlanarak isyankâr bir hal almaya başlıyorlardı. Karargâh kapılarında, hatta karargâhların içinde sarıklı, cüppeli mollalara rastlanıyordu; bunların çoğu Taşkışla'daki Selanik taburlarının kışlalarından ayrılmıyorlar, subayların aldırmazlığından faydalanarak askerin kontrolünü ele geçiren çavuşlarla fısıl fısıl konuşup dualar okuyorlardı.

Genç subaylarla mollalar karargâh kapılarında karşılaştıklarında birbirlerine nefretle bakıyorlar ama bir şey söylemiyorlardı; iki taraf da aralarında bir anlaşmazlık çıktığında neferlerin hangisini tutacağını henüz kestiremiyordu. Siyasi irade ortadan kaybolunca her zaman olduğu gibi, imparatorluğun gizli efendileri olduklarına inanan subaylarla hocalar karşı karşıya kalmışlardı.

Ragıp Bey bile bütün sertliğine rağmen mollaların kendi birliklerinde dolaşmasına karşı gelemiyor, bir tatsızlık çıkmasından çekiniyordu ama belanın yaklaşmakta olduğunun farkındaydı.

Bir keresinde, güvendiği subaylardan İbrahim İzzet Bey'le dertleşirken, sözü mollalara getirmişti.

- Nedir bu böyle, her yan sarıklıdan geçilmiyor, askerden çok molla var karargâhta.

İbrahim İzzet Bey derin derin iç çekmişti.

- Askere güvensem o mürteci takımının hepsini süngünün ucuna takıp kapı dışarı edeceğim ama doğrusunu istersen birader, askere güvenemiyorum, herifler ellerinde Kuran-ı Kerim ile dolaşırken askerlerin bizim emirleri dinleyeceklerinden şüpheliyim... Geçenlerde arkadaşlardan biri bu mollalardan birini azarlayacak olmuş ama çavuşlar mollaya öyle bir sahip çıkmışlar ki, bizim arkadaş arkasını dönüp uzaklaşmak zorunda kalmış, uzaklaşmak zorunda kalmış dediysem, aslında basbayağı kaçmış da söylemeye insanın dili varmıyor... Korkak bir adam da değildir hani, birlikte Makedonya'da çok Bulgar kovaladık, tek başına komitacıların inine girdiğini çok gördüm... Korkusu ölmekten değil, Allah'a şükür aramızdan öylesi pek çıkmaz, korkusu kendi askerinden dayak yiyip rezil olmaktan, ki ölmekten beter.

Ragıp Bey yüzünü buruşturdu.

- Rezillik bir orduya bulaştı mı artık ne olacağını kestiremezsin; öyle şeyler işitiyorum ki, anlatandan nefret ediyorum; askerler bir odada mollalarla Kuran okuyormuş, bir başka odada genç subaylar karı oynatıyormuş, İttihatçılık-Padişahçılık kavgasından birbirine silah çekenler de cabası.... Askerin saygısını kaybettik biz, bir daha kazanmak da zor... Korkarım bu iş kansız bitmeyecek, kendi askerimizi vuracağız biz sonunda.

Bu konuşmanın üstünden daha bir hafta bile geçmeden Ragıp Bey'in korktuğu başına geldi. Bir sabah odasında talim programlarını yazarken dışardan gelen gürültüleri işitti, bir askeri karargâhta duyulmasına alışılmamış sesler, bağırışlar, küfürler duyuluyordu; palaskasını sıkıp kaputunu sırtına alarak dışarı fırladı.

İki grup asker, silahlarını birbirlerine doğrultmuşlar, karşılıklı duruyorlardı, bir grubun başında genç subaylar, diğerinin önünde ise iriyarı üç çavuş vardı.

Çavuşların en kıdemlisi meydan kavgasına karışmış bir kabadayı gibi bağırıyordu:

- Siz burada pamuk gibi karıların koynunda oynaşırken bizi Arabistan'a göndermeye uğraşıyorsunuz. Makedonya'da dağlarda biz vuruştuk, biz şehit verdik... Hiçbir yere gitmiyoruz, yeter hep bizim gittiğimiz, biraz da başkaları gitsin... Hiçbir kudret bizi İstanbul'dan kıpırdatamaz... Halife Hazretleri'ne kadar çıkarız, Padişah babamıza derdimizi anlatırız.

Sinirli genç bir subay, öfkesini bastırmaya çalışarak cevap verdi:

- Çavuş, burası askeriye, hepimiz emir kuluyuz, burayı Kör Agop'un meyhanesine çevirme... Tayin emrini aldınız, hazırlanın, yola çıkın, yoksa iş tatsıza varacak.

Çavuş, yatışmaya hiç niyetli değildi, kendisine dokunulamayacağından emin gibiydi.

- Namertten korkan namert olsun zabit efendi, tatsızlıktan korkan yok burada... Buradan bizim ölümüz çıkar, hepimiz kararlıyız bir adım atmayacağız...

Tayinleri iptal etsinler.

- Çavuş, askeri isyana sevk ediyorsun, cezası büyüktür, sana son defa ihtar ediyorum, askerlerini hizaya sok, emirlere itaat et.

- O iş öyle kolay değil zabit efendi, Padişah babamızı görmek istiyoruz...

Farmason subayların emriyle Arap'ın çölüne gitmeyeceğiz... Gönderin de görelim...

Kar yağıyordu, kenarda duran iki topun üstlerinde kar birikmiş, karanlık ağızları daha da siyahlaşmıştı, karargâh binalarının çatılarındaki karlar gri gökyüzünün yansımasıyla kurşuni bir renk almışlardı; boz kaputlu askerler, gözlerine giren kar tanelerinden korunabilmek için gözlerini kırpıştırarak, tüfeklerini birbirlerine doğrultmuş, sonucun ne olacağını kaygıyla bekliyorlardı.

Kısa bir sessizlik oldu, genç subaylar geri dönülmez noktaya yaklaştıklarını hissediyorlardı; itaati sağlamak zorunluluğu ve itaatsizlik karşısında duydukları öfkeyle, dökülecek kanın sorumluluğunu sırtlamak arasında kaygılı birkaç dakika geçirdikten sonra genç subaylardan biri bağırdı:

- Çavuş, askerlerini hizaya sok, emirlere itaat et... Derhal karargâhtan çıkıp kapının önünde tadata hazırlan!

- Hiçbir yere gitmiyoruz... Padişah babamızı görmek istiyoruz... Subay, askerlerine dönüp sert ve kesin bir sesle emir verdi:

- Tüfek doldur, nişan al!

Taşkışla'nın içi bir anda silah mekanizmalarının ürkütücü şakırtılarıyla doldu, karşı damlardan korkuyla birkaç kuş havalandı. Ragıp Bey, müdahale etmek için bir adım attığı sırada, çavuşlardan birinin 'allahuekber' diye bağıran sesiyle, genç subayın 'ateş' emri aynı anda duyuldu. Öndeki üç

çavuştan ikisi yüzüstü, üçüncüsü sırtüstü, sanki ayakları bir tırpanla biçilmiş gibi, hiçbir hareket yapamadan kımıltısız düşmüşlerdi, arkalarındaki askerlerden beşi de kıvranarak yıkıldı, diğerleri tüfeklerini atarak ellerini havaya kaldırdılar.

Ragıp Bey, bir an eliyle alnını ovuşturduktan sonra koşarak genç subayların yanına geldi.

- Teslim olan neferleri tevkif edin, yaralıları hemen hastaneye sevk edin.

O sırada öbür subaylar da kışlanın her yanından koşarak gelmişlerdi; Ragıp Bey, genç mülazımlardan birinin verdiği emirle, yerde ölü olarak yatan üç çavuşun ayaklarına ip bağlandığını gördü.

- Ne oluyor mülazım efendi, niye bunların ayağına ip bağlıyorlar?

- Bunları kapının önüne astıracağım Binbaşım... Görsünler de itaatsizlik etmeyi düşünenler ibret alsınlar.

Ragıp Bey öfkeyle yüzünü buruşturdu.

- Çıldırdın mı sen mülazım, kimi astırıyorsun, senin adamların bunlar.

- Ne yaptıklarını gördünüz Binbaşım, bunlar orduya isyan ettiler.

Diğer genç subaylar da mülazımın yanında toplandılar; arkadaşlarını desteklediklerí, çavuşların kapıya asılmasını istedikleri belliydi, biraz önce çavuşların yaptığı itaatsizliğin aynısını kendi üstlerine karşı şimdi kendileri yapmaya hazır görünüyorlardı; Ragıp Bey elini, her ihtimale karşı tabancasının üstüne koydu.

- Burası başıbozuk panayırı değil, askeriye... Burada yaşamanın da ölmenin de kuralı var mülazım.

Sonra mülazımın cevabını beklemeden, biraz ilerdeki yüzbaşıya döndü:

- Ordu Komutanı Muhtar Paşa'ya hemen haber verin, cenazeleri içeri taşıyın, başlarına nöbetçi koyun... Cenazelerin yanına benim emrim olmadan kimseyi almayın... Nöbetçilere söyleyin, benden emirsiz cenazelere kim yaklaşırsa ateş açsınlar.

Genç mülazımların acemiliklerinin askeri daha da azdıracağını anlayan yüzbaşı, işi uzatırlarsa tatsızlığın daha büyüyeceğini de fark etti, hemen askerlere emir verip çavuşların cesetlerini içeri taşıttı, yaralıları hastaneye gönderdi.

Ragıp Bey, gür bir sesle bağırdı:

- Dağılın... Herkes bölüğünün başına, kimse karargâhı terk etmesin... Birazdan paşalar gelecek, tahkikat yapılacak.

Ancak o zaman, yaşananların ağırlığını fark eden subaylarla askerler, öfkelerini ve endişelerini içlerinde saklayarak yorgun adımlarla dağıldılar.

O akşam Ragıp Bey, karargâhtan çıkıp İttihat Terakki'nin özel olarak görevlendirilmiş diğer merkez-i umumi azalarıyla birlikte İstanbul'a gelmiş olan ağabeyi Cevat Bey'i görmek için Cağaloğlu'na gitti.

Çoktandır görüşmemiş olan iki kardeş, muhabbetle sarıldılar, içine düştükleri kavgada böyle kaygısız ve sevgiyle sarılabilecekleri bir kardeşe sahip olmanın güvenini memnuniyetle hissettiler.

- Nasılsın Ragıp?

Ragıp Bey ağabeyine baktı, bakışlarının sertleşmiş olduğunu, alnındaki çizgilerin çoğaldığını, hâlâ genç olan o yüze, ihtiyarlığı andıran bir otorite yerleştiğini fark etti.

- Sağ olun ağabey iyiyim... Sizi de iyi gördüm.

- Annem nasıl? Çoktandır elini öpmeye gidemedim, bir hengâmeye daldık, annemizin elini öpmeyi bile unuttuk.

- Annem de iyidir, ben de sık sık gidemiyorum, çoğu zaman karargâhta kalıyorum.

Cevat Bey, kardeşinin yüzüne, orada gizli bir şey görmek ister gibi baktı.

- Gelin hanım nasıl?

- O da iyi ağabey, ellerinizden öper.

Ragıp Bey, selam sabah faslını çabuk geçip asıl konuşmak istediği konuya girdi:

- Bugün olanları duydunuz mu ağabey? Cevat Bey yüzünü buruşturdu.

- Duydum... Rezillik... Ölmüş ha çavuşlar?

- Öldüler... Neler oluyor ağabey, nereye gidiyoruz? Orduda disiplin diye bir şey kalmadı, genç subayları kadınların koynundan çıkaramıyoruz...

Ragıp Bey bir an sustu, aklına bunu söylerken Dilara Hanım geldiğinden yüzü kızardı ama kendi kendine, kendisinin işini aksatmadığını düşünüp sözüne devam etti:

- Karargâhlar hoca takımının eline geçti, çavuşlarla, bizim alaylılar, hocaların ağzına bakıyorlar, İttihatçılardan, Bulgar'dan nefret ettiklerinden

fazla nefret ediyorlar... Bugün üç çavuş öldü, yarın daha fazlası ölecek, sizinkiler görmüyor mu olan biteni?

Cevat Bey, içini çektikten sonra birden gülümsedi.

- Aç mısın?

Ragıp Bey, gerçekten acıkmış olduğunu fark etti, ağabeyinin annesinin sorusunu hatırlayarak güldüğünü anladı.

- Açım.

- Önce bir yemek yiyelim, sonra konuşuruz.

Pilav, nohut ve tahin pekmezden oluşan yemeklerini yerken, iki çocuk gibi eski arkadaşlarından, tanıdıklardan, Ragıp Bey'in konağının bahçesinden, mahalle hatıralarından, okuldan konuştular. Yemekten sonra kahvelerini içerken, Cevat Bey bıyıklarını sıvazlayıp yemekten önce yarıda bıraktıkları konuşmaya sanki hiç ara vermemişler gibi devam etti:

- Herkes olup bitenin farkında aslında lakin karar vermekte güçlükleri var; ben kaç defa söyledim Talat'a, böyle olmaz, Padişah'ı devirip idareye el koyalım diye ama laf aramızda cesaret edemiyorlar, aslında belki de haklılar, elde hazır kadro yok. İdareyi aldık diyelim, kimleri koyacağız kabineye, halk o İttihatçı efsanesinin arkasındaki adamları görünce sükûtu hayale uğramayacak mı? Nafıa Nezareti'ni kime vereceğiz, Orman Nazırı kim alacak, hangi arkadaşın bu mevzularda bir malumatı var? Aslında bunlar da müşkül meseleler değil de, benim anladığım Talat asıl iktidar kavgasına dalıp birbirimize düşeriz diye endişe ediyor ki, düşünürsen pek de haksız sayılmaz... Peki, böylesi daha mı iyi diyeceksin, değil, onda da haklısın, memleketi kimin idare ettiği bile belli değil.

Cevat Bey, bir sigara yaktı.

- Doğrusunu istersen Ragıp, biraz hazırlıksız yakalandık, sandık ki meşrutiyet ilan edilince her şey hallolacak, güllük gülistan oluverecek ortalık... Kocakarıların yatıra çaput bağlaması gibi oldu biraz bizim meşrutiyet, onu bir dua gibi falan gördük galiba, duayı okuyacağız, Allah da meseleyi halledecek... Ama öyle olmuyor, Talat'ın endişelerine rağmen ben hâlâ sözümdeyim, idareye el koymamız lazım, memleketi sahipsiz bıraktık, mesuliyet bizim. Hani neredeyse, Padişah’ın zamanı daha iyiydi diyecek millet, demiyor da değiller ya, okuyor musun çıkardıkları cerideleri, her gün kıyamet gibi sövüyorlar İttihatçılara, sanki otuz yıldan

beri bu memlekete zulüm eden biziz, biz fakir bıraktık insanları, biz istibdatla ezip geçtik.

Cevat Bey, bıyıklarıyla oynadı, sigarasını söndürdü.

- Melanetin başı Padişah denilen melun, bu hacı hoca takımını o azdırıyor, onlar da gidip askeri tahrik ediyorlar... O Derviş Vahdeti nabekârı şimdi bir İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti diye mürteci bir teşkilat kurdu, geçen gün okudum gazetede, ellinci alay olduğu gibi aza yazılmış bunların cemiyetine... Bu hacı hoca takımını, mürtecileri hemen durdurmak lazım, yoksa bugün olanlar her gün olur, vatan evladı birbirini kırar... İşe o medreselerdeki mollalardan başlamak lazım. Sen merak etme, biz de düşünüyoruz bir şeyler elbet, arkadaşlar medrese mollalarını askere alalım diyorlar, onları alıp asker ocağında bir iyi terbiye ederiz.

- Bugüne kadar askerlikten muaf olan molla takımı hemen razı gelir mi askere yazılmaya, bir melanet çıkarmaz mı?

Cevat Bey, gözlerini kıstı, bakışlarına soğuk bir pırıltı yerleşti.

- Bedelim öderler Ragıp, çok kelle gider. Belki daha da iyi olur, böyle bir hesaplaşma lazım belki de... Bizim daha gidecek yerimiz kalmadı, bundan böyle ya o molla takımıyla onları iteleyen Padişah Efendi geri basacak ya da biz onları imamın kayığına bindireceğiz... Ben başka çare görmüyorum, yumuşamanın hiç sırası değil, inceldiği yerden kopacak artık.

- Çok kan akar ağabey, çekindiğimden değil, beni tanırsın ama askeri askere kırdırmanın vebali büyük olur... Molla takımının askeriyede taraftarı gittikçe artıyor, bizim alaylı subaylarla çavuşların neredeyse tekmili bunların ağzına bakıyor, bizi gâvur belliyorlar... Bazen düşünüyorum da, biz bunun için mi meşrutiyet istedik?

- Akacak kan damarda durmaz derler Ragıp, kan akacak diye çekilelim de memleketi yeniden o Padişah denilen melunun istibdadına mı terk edelim?.. Sen gönlünü ferah tut, biz tedbirlerimizi alacağız... Bu memleket bize emanet, emanete hıyanet etmeyiz, edemeyiz, etmeye kalkanın da karşısında oluruz... Vatan evladı kırılmasın, kırılmasın da, vatanı kurtarmak için gerekirse vatan evladı da kırılır, bu vatana hepimizin can borcu var, lüzum ederse bunu öderiz, ölerek öderiz, öldürerek öderiz ama öderiz.

Ragıp Bey, asıl merak ettiği konuyu da sordu sonunda:

- Ordunun hali ne olacak peki, onu da düşünüyor mu sizinkiler? Ordu elden gidiyor ağabey, siz siyasetle uğraşırken belki fark etmiyorsunuz ama

ben içindeyim, asker askerliğini kaybetti, itaat yok, disiplin yok, hürmet yok, doğru dürüst talim yok, maneviyat yok, teçhizat yok, silah yok, çavuş subayına çemkiriyor, subayı çavuşundan iğreniyor. Allah muhafaza yarın bir gün bu ordu savaşa girerse, inanın, perişan oluruz. Orduyu ne yapacaksınız, her şeyin baştan aşağı değişmesi lazım artık... Biliyorsun ben Prusya ordusunu da gördüm, onların yanında biz başıbozuk bir sürüden farksızız, bu ordu beni askerliğimden utandırıyor, askerimden bir hürmetsizlik göreceğim diye endişe içindeyim; size daha açığını söyleyeyim, subaylar bir çavuşu ya da neferi karargâha çağırdıklarında, tabancalarının namlusuna mermi sürüp sonra onları içen alıyorlar... Paşalar hiçbir şey yapmıyor, dünyanın gidişatından habersizler, orduyu hemen düzeltemezseniz, bakın söylüyorum ağabey, istikbal bize karanlık.

Cevat Bey, duyduklarından acı çeker gibiydi.

- Ordunun halini de biliyoruz Ragıp, onu da tanzim edeceğiz, Enver'in de bu mevzuda düşünceleri var ama her şey sırayla, orduyu gençleştirip yenileyeceğiz ama önce şu molla takımının başını ezelim, sonra sıra ona gelecek.

O gece ağabeyinin bütün ısrarına rağmen Ragıp Bey orada kalmadı, kışlaya dönmesi gerektiğini söyleyerek gece yarısına doğru çıktı; kar lapa lapa yağıyordu, kapının önünde durup dinledi, çıt çıkmıyordu, sessiz ve masum bir uykuya dalmıştı şehir; sokaklar, evler, çatılar bembeyazdı, bu beyaz sessizlik Ragıp Bey'e çocukluğun da dinlediği masalları hatırlatıyordu.

Gündüz yaşananlarla kıyaslandığında gerçekten de gece bir masal gibiydi, huzurlu, sakin ve gündüz yaşadığını akşam unutan bir çocuk gibi gamsızdı ama Ragıp Bey şehrin ertesi sabah yeniden uyanacağını, beyazlığın kirleneceğini, huzurun kaybolacağını biliyordu.

Cevat Bey'in anlattıkları onu tatmin etmemiş, aksine kaygılarını artırmıştı; ağabeyinin sertliğime, her zaman sert ve katı bir adam olan, gerektiğine inandığında gözünü kırpmadan adam öldüren Ragıp Bey'i bile ürküten bir şeyler vardı. Yaşamaktan gurur duymayacakları olayları yaşamaya hazırlandıklarını hissediyor, mesleğini seven her gerçek subay gibi ölmekten ya da öldürmekten değil de, yapacaklarından utanmaktan korkuyordu.

O karanlık ve ıssız sokakta, yağan karın altında yürürken ilk aklına gelen Şeyh Efendi'ye gitmek oldu, onun yatıştırıcı sesine, dünya halini

önemsemeyen tavrına, Allah'ın varlığından haber veren dualarına ihtiyacı vardı ama vaktin geç olduğunu düşündü, gerçi bu saatte bile gitse Şeyh Efendi kalkar, hiç sual sormadan onu yanına oturtur ve söylediklerini dinlerdi ama Şeyh'i o saatte rahatsız etmeye içi razı gelmedi.

Acelesiz adımlarla, soğuğa ve kalpağında biriken karlara aldırmadan Babıâli yokuşundan aşağıya yürüdü. Sadaret binasının önünde, karanlık gölgeler halinde yorgun nöbetçiler bekliyordu, biraz önce nöbetçi çavuşun dürtmesiyle uyanıp nöbete gelmişler, henüz uykularından tam ayılamamışlardı, belki de uyandırılmadan önce gördükleri rüyaları görmeyi sürdürüyorlardı.

Aralarından bazılarının, sebebini hiçbir zaman bilemeyecekleri kanlı bir kavgada öleceğim düşündü Ragıp Bey; onların öleceğini biliyordu ama onları kurtaracak bir gücü yoktu, sadece onları değil kendisini bile kurtarabileceği kuşkuluydu; ölüm herkese adım adım yaklaşıyordu ve kimi alıp götüreceği belirsizdi.

"Ölüm insanları hep şaşırtır," demişti bir seferinde Şeyh Efendi Ragıp Bey'e.

- Geceye şaşırmaz, gündüze şaşırmaz, düğüne, savaşa şaşırmaz ama ölüme şaşırır; yaratıldığından beri ölür insanoğlu, Yaradan daha yaratırken vereceği canı alacağını söyler ama her şeye hazırlanan insan, ne gariptir ki ölüme hazırlanamaz.

Bu da Allah'ın bir lütfu belki, neden derseniz, aksi takdirde Âdemoğlu yaşadığının tadına varamazdı. Allah-u Teâlâ, öleceğini bildirir de insana, onun buna inanmasına izin vermez, ölmeyecekmiş gibi yaşatır insanı. Rab’ımızdan başka kimin kudreti yeterdi insanı böyle korkunç bir hakikatle bir arada yaşatmaya?

Ragıp Bey, aralarındaki dostluğa güvenerek şakacı bir şekilde karşı çıkmıştı:

- Öldürmeye gücü yeten Allah'ın gücü öldürmemeye niye yetmiyor ki Şeyh Efendi?

- Ona da gücü yeterdi elbet ama ölüm olmasa hayatın değerini kim bilirdi? Biz başladık, akıbet belli, biteceğiz... Faniler için sonsuzluk bir hiçliktir Ragıp Bey, bir hiçliği ister miydin, sor bir kendine.

Sonra sesini daha da yumuşatarak eklemişti:

- Sonu olmayan bir hayat, bizini için ölümden sonra başlar, ancak da o zaman mana kazanır. Dünya, bir sonsuzluğu taşıyamayacak kadar küçük, ne bu dünya ne de bu dünyanın üstünde yaşayanlar sonsuzluğa bir mana katamaz, kudretimiz yetmez buna, ama vakta ki terk-i dünya eder, başka bir âleme göçersin; orada işte, belki bitmeyen bir hayatın bir mana kazandığını görürsün ama burada değil, burada güzel olan, güzelliğim bir sonu olmasına borçludur.

Seyrek dikilmiş havagazı lambalarının ürkütücü kara gölgelere çevirdiği binaların arasından geçerken hâlâ Şeyh Efendi'nin sözlerini düşünüyordu.

"Şeyh, ölümün hayata bir mana, hatta güzellik kattığını söylüyordu ama o güzelliğin, o mananın bir müsademenin ortasında genç çocuklara nasıl geldiğine hiç şahit olmadı ki," demişti daha sonraları, "parçalanmış vücutlar, kopmuş kollar, kanlı bir beyazlıkla akmış gözler, inleyen askerler hiç görmedi ki... O, belki hayatı biliyordu, belki ölümden sonrasını, ahireti biliyordu ama ölümü bilmiyordu, ölümü biz biliyorduk, biz onu gördük. Dediği doğru, ölüme de hep şaşırdık ama ona, doğrusu ya, hiç mana atfetmedik, bir mana göremedik çünkü."

Eminönü'ne vardığında, gecenin ayazına denizden esen rüzgâr da eklenmiş, ağzından burnundan fışkıran buharlar bıyıklarında minik beyaz salkımlar halinde donmuştu.

Etrafta ne bir insan ne bir araba ne de karşı kıyıya gidecek bir kayık gözüküyordu. Her gece olduğu gibi o gece de Dersaadet terk edilmiş hayalet bir şehir gibiydi; Yenicami, gökyüzüne uzanmış minareleri ve iri kubbesiyle, ellerini açıp Tanrı'ya yalvaran simsiyah bir dev gibi duruyordu deniz kıyısında; Ragıp Bey, bir an kendini yapayalnız ve küçücük hissetti caminin yanında.

Sert bir hareketle palaskasını düzeltip ellerini kaputunun ceplerine soktu, yağan karın altında gittikçe beyazlaşıp karanlığın içinde kımıldayan beyaz bir hayalet gibi yürümeye koyuldu köprünün üstünde. Kışlaya gitmeye karar vermişti. Postallarının altında gıcırdayan karı, uzaklardan gelen tek tük köpek seslerini, denizin hışırtısını, kendi soluğunu duyuyordu. Soğuk, tabanlarından başlayarak bütün bedenine yayılıyordu, o kadar üşümüştü ki, sıcak bir odadan, başında duracağı bir sobadan başka bir şey düşünmüyordu, bu sıcaklık özlemi de aklına Nişantaşı'ndaki konağı ve Dilara Hanım'ı getiriyordu.

Aslında, son zamanlarda ne düşünürse düşünsün, sonunda düşündüğü her ne ise, o, aklına kaçınılmaz olarak Dilara Hanım'ı getiriyordu. Küçük bir köy gibiydi içi, nereden yürürse yürüsün hep aynı meydana, o kızıl saçlı kadına çıkıyor, Dilara Hanım'ın kendisiyle birlikte olmadığı zamanlarda ne yaptığını, kimlerle görüştüğünü merak ediyordu.

Dilara Hanım'ın kendisinden başka erkeklerle de görüşme ihtimali, bunu her düşündüğünde göğsünü sıkıştırıyor, gururunu zedeliyordu; bunu kendine itiraf etmekten ne kadar kaçınsa da kıskandığının farkındaydı. Onu en çok rahatsız eden de, ilk gün o konağa gittiğinde evdekilerin kendisini karşılayışlarındaki alışkın tavırdı; o eve kendisinden başka erkeklerin de rahatlıkla girdiğini, bundan sonra da girebileceğini düşünüyordu ve bunu önleyebilecek hiçbir gücü yoktu, bu çaresizliği fark etmek, zaman zaman onu Dilara Hamam'dan nefret etmeye ve bir daha onunla görüşmeyeceğine yemin etmeye kadar götürüyordu ama bu yeminleri tutamıyordu. Ancak Dilara Hanım'ı gördüğünde, onun yanında olduğunda huzura kavuşuyordu, başka bir erkekle olmasının imkânsız olduğu tek zaman parçası birlikte oldukları zamanlardı çünkü; Dilara Hanım'la birlikte olduğunda bu kadına duyduğu sevgi de nefret de azalıyordu; birlikteyken, sanki onu görmemeye rahatça dayanabilirmiş gibi geliyordu ama ayrılır ayrılmaz sevgi de nefret de ayaklanıveriyordu. Aynı insana karşı birbirine benzemez iki duyguyu aynı anda taşıyor, kadın meselelerinde tek bir duyguyu bile taşımaya alışkın olmayan ruhu bu ağır yükün altında yorulup bunalıyordu.

Son zamanlarda ülke ve ordu için gösterdiği hassasiyet bile sanki Dilara Hanım hakkındaki duygularından besleniyor, o kadınla ilgili hissettiği acı, öfke ve çaresizlik hayatın her cephesine yansıyor, her konuda onu mutsuz ve tedirgin bir insan haline getiriyordu. Hiçbir şeye aldırmayan tabiatı, serazat ruhu, Dilara Hanım yüzünden değişmiş, kaygılı biri olup çıkmıştı.

Bu düşüncelere ve bu düşüncelerin yarattığı öfkeye kendisini o kadar kaptırmıştı ki, adımları hızlanmış, bir yere ulaşmak için değil de, bir düşmana saldırır gibi yürümeye koyulmuştu.

Soğuğu artık fark etmiyordu, yalnızca, karanlığın ve sessiz beyazlığın farkındaydı, sırtı terlemişti, etrafına bakındığında kışlanın önüne geldiğini gördü, nerelerden geçtiğini bile anlamamıştı, paçasına takılı kalmış kuru dikenlere bakılırsa, yolunu şaşırıp tarlaların, bahçelerin arasından geçmiş olmalıydı.

Karın yağışında hüzünlü ve mahrem bir şey vardı, sanki kar, gizli işleri olanları saklıyordu. Birden, Dilara Hanım'ın o anda ne yaptığını merak etti; karın koynuna saklanmış bu sessiz şehirdeki bir konağın, gözlerden ırak arka odalarından birinde neler yapıyordu şu anda; şöminenin ateşiyle tellerinde sarı yaldızların oynaştığı o kızıl saçlarını açmış, bir başka zabite avucunda ısıttığı konyak kadehini mi sunuyordu, yoksa okuduğu o tuhaf ve esrarengiz romanlarından birini mi anlatıyordu hafifçe boğuk sesiyle, yoksa kendisini üstüne çektiği gibi bir başkasını üstüne mi çekmişti? Bir başka erkeğin Dilara Hanım'a dokunabileceğini düşünmek bile çıldırtmaya yetiyordu Ragıp Bey'i; şiddetli bir sevişme isteğiyle, öldürme arzusu duydu, ikisi de birbirine çok benziyordu ve ikisinin de hedefi aynı insandı.

Galata kerhanesinden bir orospuya tutulmuş olsaydı, bileğinin gücüyle kadını kapatır, kimsenin ona yaklaşmasına izin vermezdi ama bir hanımefendinin oynaklığına engel olmaya gücünün yetmeyeceğini hissediyordu.

Bütün kapıları kapatılmış karmakarışık bir dehliz gibiydi bu zengin hanımefendiler; içeri girmek istediğinde girecek yolu, dışarı çıkmak istediğinde çıkacak yolu bulamıyordu, onu bazen o dehlizlerin içine çeken, bazen de dışarda bırakan irade kendisine ait değildi.

Kararlı adımlarla yürümeye başladı, nereye gideceğine karar vermiş, karar verince de sanki aniden rahatlamıştı, onca yolu o soğukta yürümesine rağmen bir yorgunluk hissetmiyordu. Dilara Hanım'la ilgili bir karar verememek, her konuda tedirgin olmak onu uzun zamandan beri farkına varmadan öyle yormuştu ki şimdi bu konuda küçücük bir karar bile onu güçlendirip diriltmeye yetmişti.

Dilara Hanım'ın konağının bulunduğu sokağa kadar aynı kararlılıkla ve hızla, kulaklarında sürekli bir rüzgâr sesi duyarak yürüdü, sokağın başına vardığında birden durdu. Gecenin bu vaktinde kapıyı çalıp konaktakileri korkutmanın yakışıksız kaçacağını düşündü, konağın önünden geçip kışlaya dönmeye karar verdi. Kapıyı Çalmayacak olsa da konağı görmek, onun yakınından geçmek, o duvarların arkasında bulunduğunu bildiği kadının sıcaklığını hissetmek istiyordu.

Sokağa ağır ağır, neredeyse adımlarını sürükleyerek, yürüdüğü bütün o yolun yorgunluğunu ve soğuğunu hissederek girdi; yolun iki yanında, karla kaplı geniş bahçeler ve ışıksız heybetli konaklar sıralanmıştı. Kar kendi beyazlığıyla gökyüzünü aydınlatıyor, o aydınlık, kar taneleriyle birlikte

evlerin damlarına doğru akıyordu; kar taneleri damlara değdikten sonra ışığını kaybedip beyaz gölgeler gibi sokaktaki Arnavut kaldırımlarına yığılıyordu.

Ragıp Bey, karın ıssızlığı içinde yürüdü, sokağın öbür ucundan geri dönecekti ama Dilara Hanım'ın konağının hizasına gelince, gökyüzünün donuk aydınlığıyla sokağın beyazımsı karanlığının birbiriyle buluştuğu noktada kızıl bir parıltı gördü, Dilara Hanım'ın yatak odasının penceresinde ışık vardı. O anda hissettikleri, bir sınır çatışmasında ilk vurulduğunda hissettikleriyle hemen hemen aynıydı; Önce, sanki görünmeyen güçlü bir el onu geriye doğru iterek sarsmış, ardından göğsünün üst yanında bir sızı duymuş, o sızı ciğerlerine doğru yakıcı bir duman gibi dağılıp nefesini kesmiş, başı dönmüş, dizleri dermanını kaybetmiş, gözleri kararmış ve savaşın dışına atıldığını, bunun kendisi için alçaltıcılığını düşünüp öfkelenerek yıkılmıştı.

Mermiyi yediğinde duyduğu keskin acı gibi, ışığı gördüğünde hissettiği de gövdesel bir acıydı ve bu gövdesel acıya tıpkı vurulduğunda olduğu gibi bir aşağılanma ve savaşın dışına atılma duygusu karışıyordu. Kar ağzına burnuna doluyor, nefes almakta zorlanıyordu, yakındaki bir duvara dayandı.

Bir başkası olsa belki oradan hemen uzaklaşır, hayatının geri kalanını, o karlı gecede kızıl bir ışıkla parlayan yatak odasında neler olduğunu merak ederek ve kendi hayalinde yarattıklarıyla kendi canını acıtarak geçirirdi ama Ragıp Bey'in tabiatında yenilgiyi sessizce kabul etmek, savaşın dışına atılmayı sükûnetle karşılamak yoktu. Dilara Hanım'a duyduğu bağlılık ne kadar güçlü olursa olsun, onu ne kadar kararsız ve şaşkın bir adam haline getirirse getirsin, gene de onu kendi gözünde zavallı bir kurban, bir mazlum haline sokacak bir şeyi sineye çekmesine neden olamazdı.

Dayandığı duvarda biraz soluklandıktan, bıyıklarına biriken buz parçacıklarını eliyle sertçe süpürdükten sonra demir bahçe kapısını itip girdi, yumuşak karın altında hepsi birer buz parçasına dönüşen çakıl taşlarını çatırdata çatırdata köşkün kapısına varıp kalın ahşap kapıyı yumruklamaya başladı.

Bir süre bekledikten sonra alt kat pencerelerinden birinde titrek bir ışık göründü.

Uşağın ürkek sesini duydu:

- Kimdir o?

- Ben, Ragıp. Aç kapıyı.

Kapı açılırken, Dilara Hanım'ın merdivenlerden gelen sesi çarptı kulağına:

- Kimmiş gelen?

- Ragıp Bey gelmiş efendim.

Kapı telaşla açıldı. Ragıp Bey, kapının ardında duran, paltosunu omuzlarına almış, mahmur yüzlü uşağa şöyle bir göz atıp derhal bakışlarını merdivenlerin ortasında tırabzanlara dayanmış duran Dilara Hanım'a çevirdi, ilk baktığı yer saçlarıydı. Saçları düzgündü, topuzu bozulmamıştı.

Ragıp Bey ancak o zaman, bir elinin tabanca kılıfının üstünde durduğunu ve Dilara Hanım'ın kapısına, Galata kerhanesinin kapısına dayanır gibi dayandığını utançla fark etti; bir hakarete uğrayabilirdi ve bunu hak ettiğinin de farkındaydı, kapının önünde öyle durup sevdiği kadına baktı. Dilara Hanım, uşağa, “Çay hazırlasınlar, ateşi de canlandırsınlar” dedikten sonra merdivenlerden aşağı indi.

Ragıp Bey, kapıdan içeri giremiyor, eşikte, soğuktan ve utançtan kızarmış yüzü, bembeyaz uzun kaputuyla hareketsiz duruyordu.

Dilara Hanım, Ragıp Bey'in yanma gelerek elini tuttu.

- Niçin orada duruyorsunuz, içeri girsenize... Elleriniz buz gibi olmuş, üşümüşsünüz, şimdi bir çay içinizi ısıtır.

Ragıp Bey, "Kışlaya geç kaldım, eve gitmek için de kayık bulamadım," diye mırıldandı ama Dilara Hanım, onun mazeretlerini dinlemedi bile, sanki o saatte o eve gelmesi çok doğalmış gibi davranıyordu.

- Üstünüzü çıkartın, bu havada bütün yolu yürüdünüz mü yoksa?

Kaputunu çıkarmasına yardım etti, onu uşakların hemen odun atıp canlandırdığı ateşin karşısına oturttu. Semaveri getirmişler, yerse diye, bir yemek tepsisi hazırlamışlardı. Dilara Hanım, çay koyup içine biraz da konyak kattı.

- Bunu için, içiniz ısınsın önce... Biraz da bir şeyler yiyin, acıkmışsınızdır.

Ragıp Bey, hiçbir şey söylemeden çayını içti, soğuktan buz kesen vücudu, ateşin karşısında garip bir sızıyla ısınıyordu, yemeklere dokunmadı, onun yemek yemeyeceğini anlayan Dilara Hanım bir kadeh konyak doldurdu, yanına da bir bardak çay daha koydu. Şimdi, o uzun ve

soğuk sokaklar, kar, yüzüne gözüne doluşan kar taneleri arasında hissettikleri, Dilara Hanım'ın penceresindeki ışığı gördüğünde göğsüne saplanan acı, bu odada, ateşin ve Dilara Hanım'ın karşısında bütün gerçekliklerini kaybetmişlerdi, sanki sokaklarda yürümemiş, kaygılanmamış, kıskanmamıştı. Üşümüş bedeni gibi içi de ısınıp çözülmüştü, yalnızca belli belirsiz bir utanç kalmıştı derinlerde, bir de, kendisini böyle hiç ayıplamadan, soru sormadan, onu açıklamalar yapmaya zorlamadan karşıladığı için değil de, odasında o saatte yalnız olduğu için Dilara Hanım'a duyduğu güçlü bir minnet hissi. Hiç konuşmadan konyaklarını içtiler.

İçkilerini bitirince, Dilara Hanım ayağa kalktı.

- Yatalım isterseniz, yorulmuşsunuzdur.

Dilara Hanım, onun utandığını hissetmiş, bir kez bile vakitten, vaktin geç olmasından söz etmemişti.

Lambaları söndürüp merdivenlerden yan yana yatak odasına çıktılar.

Yatak bozulmamıştı, yalnızca üstünde, Dilara Hanım'ın vücudunun izi olduğu anlaşılan bir çukurluk vardı, yatağın yanında Dilara Hanım’ın okumaktan hoşlandığı yabancı romanlardan biri açık duruyordu.

O gece, her zamankinin aksine, çok usul, çok yavaş, birbirlerinin bedenini gerçekten hissederek, şehvetten ziyade sevgiyle ve şefkatle seviştiler; belki de ilk kez o gece, sevişmek Ragıp Bey için tek başına bir amaç, bir eğlence, bir zevk olmaktan çıkıp bir sevginin, aşkın, minnetin belirtisi oldu.

Değişik kadınlarla değişik biçimlerde sevişilebileceği gibi aynı kadınla da değişik duygulardan kaynaklanan değişik sevişmelerin yapılabileceğini öğrendi; ilk kez sevişirken bir kadının elini tutup sevgiyle öptü, ilk kez sevişme aralarında bir kadının göğsüne başını koyup yattı; ilk kez seviştiği bir kadının bedenini kendi bedeninin bir parçası gibi hissetti. Belki başka sevişmeleri kadar alevli, yakıcı, yatağın dışındaki her şeyi unutturacak kadar baş döndürücü değildi ama sevişmeyi yatağın dışına, hayata taşıyor, her dokunuş, derin ve kalıcı bir sevgi ve bağlılık yaratıyordu.

Şehrin kara teslim olduğu o soğuk gecede Ragıp Bey bir kadına güvenmeyi ve kendisine bunu öğreten kadına minnet duymayı öğrendi.

Daha sonraları Osman'a, "Sevdiğin kadına güvenmenin lezzeti hiçbir şeyde yok," demişti, "bunu yaşayan, bunun esiri olur."

Ama ertesi sabah o evden her zamanki gibi mutlu bir halde ayrıldıktan sonra yeniden bir cümlenin eksik olduğu kaygısına kapıldığım söylemedi.

VIII

O günlerde Reşit Paşa vaktinin çoğunu sarayda Padişah'la birlikte geçirdiğinden, İstanbul'a gelmek için sabırsızlanan Mihrişah Sultan'a şanına yakışır bir yalı bulma görevi Hüseyin Hikmet Bey'e kalmıştı.

Selanik'ten döndüğünden beri yeni konağında sürgün bir münzevi hayatı sürdüren, artık iktidara gelmiş bulunan eski İttihatçı dostlarıyla görüşmeyen, zamanını kitap okumakla ve Hediye'yle geçiren Hikmet Bey, sokakları ve insanları özlediğini fark ederek bu görevi sevinçle kabullenip yalı aramayı bizzat üstlenmişti.

Yalı aramaya çıktığı günlerden birinde, Kanlıca'da çocukluk arkadaşlarından Selim Bey'le karşılaştı, kısa boylu, mütenasip hatlı, siyasi tartışmalardan ve kadınlardan hoşlanan, ateşli bir genç olarak tanıdığı eski arkadaşı hemen hemen hiç değişmemişti. Hikmet Bey'i, son zamanlarda neredeyse hiçbir dostunda rastlamadığı bir muhabbetle kucaklamış, Padişah'ın yeğeninin yüz yirmi yedi odalı yalısının yanı başındaki yalısına davet etmişti.

Hikmet Bey, bir an, başına gelenlerden Selim Bey'in haberdar olup olmadığını merak etti ama Dersaadet'te hiçbir şey sır olarak kalmazdı, hele saray çevresine ait dedikodular çok çabuk yayılırdı, Kıbrıslı Mustafa Paşazade Selim Bey’in, Doktor Reşit Paşa'nın oğlunun, karısı yüzünden kendini vurduğunu duymamış olması neredeyse imkânsızdı.

Yalıya girdikleri sırada Hikmet Bey buraya geldiğine pişman oldu, çocukluğundan beri tanıdığı babasının arkadaşı Mustafa Paşa'yla ya da eşiyle karşılaşmak fikri bile birden içini karmakarışık etmişti. Henüz insanlarla karşılaşmaya, onlarla konuşmaya, onların gözündeki o acıyan bakışları görmeye hazır olmadığını anlamıştı. Bir mazeret bulup kaçmayı düşünüyordu ama Selim Bey koluna girmiş, bir yandan ateşli bir şekilde İttihatçıları çekiştiriyor, bir yandan da hızlı hızlı yürüyordu; eğer sözlerine

bir an ara verseydi Hikmet Bey özür dileyip geri dönecekti ancak Selim Bey hiç susmadı.

Kendilerini karşılayan uşaklara talimatlar verdikten sonra Hikmet Bey'in kolunu hiç bırakmadan dairesine doğru yürüdü, uzun koridorlardan, her an birine rastlamanın telaşı içindeki Hikmet Bey'le birlikte geçtiler. Hikmet Bey'in yüzü, anlamsız bulduğu ve kendisini utandıran bir korkuyla sararmış, alnını ter basmıştı; sonunda kimseye görünmeden Selim Bey'in dairesine girip kül rengi bir gökyüzünün altında gri-yeşil akan Boğaz'a bakan geniş pencerelerden birinin kenarına yerleştirilmiş peykelere oturdular, ancak-o zaman Selim Bey, eski dostunun yüzüne bakıp birden şaşırdı.

- Nasılsın, bir şeyin mi var?

- Teşekkür ederim, bir şeyim yok, korudan buraya biraz hızlı yürüdük, yoruldum herhalde, çoktandır sokağa çıkmıyordum.

Selim Bey, dikkatle eski arkadaşının yüzüne baktı, Hikmet Bey de ağır ağır soluğunu toplamış, kendini birdenbire etkisi altına alan o tuhaf ve anlamsız korkudan sıyrılmayı başarmıştı.

- Şimdi çay getirirler, biraz nefesleniriz, ben de sana rastlayınca birden çok konuştum, dalgalı havalarda bazılarını vapur tutar ya, bazen de benim konuşmalarım tutuyor insanları, dalgalı vapura düşmüş gibi oluyorlar.

Hikmet Bey güldü.

- Estağfurullah, hiç olur mu öyle şey... Toparlandım zaten.

Çayları geldikten sonra Selim Bey ilk sorması gereken soruyu sordu:

- Sen ne arıyorsun bu kış günü buralarda, birini mi ziyarete gelmiştin, ben mani mi oldum yoksa, hani söylenmeyecek bir şeyse sen git, ben soru sormam.

- Yok canım, annem geliyor Paris'ten, ona bir yalı bulunacak, ben de bunalmıştım evde otura otura, ev aramak bahanesiyle dolaşıyorum, sana rastladığımda iskelenin oradaki tütüncüye buralarda boş yalı var mı diye soracaktım.

- Mihrişah Sultan'a yalı mı arıyorsun?

- Evet.

- İyi olacak hastanın ayağına doktor gelirmiş derler ya, sen doktorun ayağına geldin, yanımızdaki yalı boş, arkasında da bizimki gibi tepeye

kadar bir korusu, tepede de yazları oturmak için altı-yedi odalı küçük bir konağı var... Mihrişah Sultan'a yakışır bir yalı.

- Hay yaşayasın Selim, ben gidip konuşayım o zaman.

Selim Bey, hayatta her şeyin hallolacağına inanan paşazadelerin şımarıklığıyla kolunu tuttu Hikmet Bey'in.

- Dur birader, sana ne oluyor, söyleriz bizim kâhyaya, gidip konuşur, halleder, biz de biraz lakırdı ederiz bu arada.

Derhal kâhyayı çağırtıp gerekli talimatları verdi, sonra yeniden siyasete ve İttihatçıların yaptıklarına döndü.

- Senin İttihatçıları görüyor musun hiç?

- Kimseyle görüşmüyorum.

- Ama neler yaptıklarından haberdarsın herhalde, bir müstebiti başımızdan attık diye sevinirken, şimdi yüz müstebit birden var başımızda, en küçük bir muhalefete bile tahammülleri yok, derhal tehdit, şantaj.

Birden kabalık yapmaktan çekinip sustuktan sonra sordu:

- Sen hâlâ İttihatçı mısın?

- Bilmem ki Selim, ben eskiden de İttihatçı değildim galiba, yani şimdi düşününce bana öyle geliyor, sadece o boğucu istibdattan kurtulup biraz hürriyet havası teneffüs etmek istiyordum.

Hikmet Bey, biraz durduktan sonra ekledi:

- Galiba asıl istediğim burayı Paris yapmaktı ama şimdi bunun tahmin ettiğim kadar kolay olmadığım görüyorum. Çocukça bir hayal işte...

- Hepimiz bunu istemiyor muyuz aslında, şu memleket dediğimiz viraneliğin Avrupa'da gördüğümüz şehirler gibi olmasını istemiyor muyuz? Ama bunun için istibdadın her çeşidinden kurtulmak lazım geliyor. Geçenlerde bir ahbabımla bu mevzuları konuşuyorduk, o da, ne garip, senin gibi Fransa emsalini verdi, onlar dedi krallarının istibdadından bizzat ayaklanıp kan dökerek kurtuldular, hakiki kurtuluş budur, bizimki gibi asker eliyle kurtuluş olmuyor. Kısacası halksız olmuyor.

Hikmet Bey, başını ümitsizlikle salladı.

- Lakin halk kıpırdamıyor burada Selim.

- Ahmet Samim'i tanır mısın?

- Arada bir yazılarını okuyorum gazetede.

- Çok sevdiğim bir dostumdur, tanışınca sen de çok seveceksin; o ve onun gibi arkadaşlar yazılar yazarak halkı tenvir etmeye uğraşıyorlar ama İttihatçılar her gün tehditler yağdırıyorlar. Gene de, ne olursa olsun anlatmak zorundayız, hepimiz yazılarla, konuşmalarla halka doğrusunu söylemek zorundayız.

Hikmet Bey birden gülmeye başladı. Selim Bey, hafifçe alındı.

- Farkına varmadan komik bir şey mi söyledim?

- Hayır, hayır, bunun senin söyledikleriyle bir ilgisi yok... Aklıma bir şey geldi... Babam sarayın doktoruydu, ben de mabeyinde kâtiptim, bir gün çocukluk arkadaşım bir paşazade bana gelip artık halka anlatmalıyız, dedi, ben sarayın iktidarını paylaşan bir aileden olduğum halde muhaliflere katıldım, katıldıklarım mücadeleyi kazanıp iktidara geldi, şimdi çocukluk arkadaşım olan bir başka paşazade gene gelip halka anlatmalıyız, diyor, beni muhalefete çağırıyor... Hayat beni iktidarın içine koyuyor, paşazadeler gelip beni muhalefete götürüyor... Bana halkı anlatanlar da hep paşazadeler... Eee, Selim, elini vicdanına koy da söyle, buna gülmez misin?

Selim Bey de güldü ama sonra yeniden ciddileşti.

- Dürüst olanlar için bu ülkede muhalefetten başka bir kader var mı Reşit Paşazade Hüseyin Hikmet Bey?

Hikmet Bey de ciddileşti.

- Doğrusunu istersen bilmiyorum Selim... Asıl aklıma takılan, ben dürüst olmayı hak ediyor muyum? Düşünüyorum da dürüst olmayı hak etmek için ne yaptım ben?

- Sen dürüst doğdun Hikmet... Elinden başka bir şey gelmez. Hak etsen de etmesen de bu senin kaderin... Dürüstlük bazılarına alınyazısı.

Bir süre bir sessizlik oldu.

- Hadi gel, dedi Selim Bey, gidip annemleri görelim, birlikte yemek yeriz, bu akşam burada kalırsın, biraz daha gevezelik ederiz.

Hikmet Bey yeniden telaşlandı.

- Çoktandır insan içine çıkmıyorum Selim, bir yemek sohbetine katılmayalı epey oldu, doğrusu annenle babanı sıkmaktan çekinirim, eğer yalıyı tutarsak nasıl olsa sık sık görüşeceğiz, bu gece müsaade edersen ben kimseye görünmeden eve döneyim.

Hikmet Bey'in gerçekten huzursuz olduğunu anlayan Selim Bey ısrar etmedi.

- Peki sen bilirsin... Öyleyse yarın sabah gel de gündüz gözüyle yalıyı bir görelim, inşallah hallederiz de Mihrişah Sultan'la komşu olma şerefine erişiriz... Neyse, söyleyeyim de muşu hazırlasınlar, seni karşıya bıraksın.

'Muş' denilen motorlu çatananın hazırlanması için emir verdikten sonra birlikte yalıdan çıktılar, karanlığın içinde aniden, iki yanındaki kırmızı ve yeşil ışıklarıyla beliriveren muş gelene kadar Boğaz'ın akışını dinleyerek konuşmadan durdular. Muşa binmeden önce Hikmet Bey, Selim Bey'e kardeşini sordu.

- İyi, iyi... Biliyorsun Paris'te ama yakında dönüyor.

- Selamımı söyle, onu da görmek isterim.

- İnşallah... Yarın sabah bekliyorum, ben anahtarları aldırırım birlikte gezeriz, eğer lütfederse Reşit Paşa da buyursun, o da görsün.

- Ben eve gidince babama haber gönderirim.

- Hafta içinde de tanışmanı istediğim bir-iki arkadaşımı davet edeceğim, hep beraber bir yemek yiyelim... Yabanilik etmene gerek yok, hepsi seveceğin, iyi insanlar.

Hikmet Bey, davet lafım fazla uzatmadı.

- Tamam, tamam, ben de biraz insan içine çıkmak istiyorum.

Muşa binmeden önce sarılıp kucaklaştılar. Muş gözden kaybolana kadar Selim Bey rıhtımdan ayrılmayıp arkalarından baktı, Hüseyin Hikmet Bey ise çoktandır hasret kaldığı dostça bir sarılışın saadetini yaşıyordu. Ayaza rağmen içeri girmeyip Boğaz'ın sert rüzgârını yüzünde hissederek çatananın arka tarafında ayakta durdu. Selim Bey'de, kendisinin İttihat Terakki'ye ilk girdiğinde hissettiğine benzer bir heyecan gördüğünü düşünüyor, onun muhalif bir harekete katıldığını tahmin ediyordu.

Onun kendisine gösterdiği dostlukta kardeşçe bir şey de vardı ki, Hikmet Bey kendi tecrübeleriyle, bu tarz kardeşliklerin ancak bir kudrete başkaldıran muhalif cemiyetlerin üyeleri arasında görüldüğünü biliyordu; hayatının belki de en güzel günleri olarak aklına hep, İttihat Terakki Cemiyeti'yle ilk çalıştığı, ortak bir korku ve öfkeyle başkaldırıya hazırlandıkları ve hayatlarını birbirlerine emanet ettikleri zamanla geliyordu. Şimdi Selim Bey, o günlerin yeniden yaşanabileceğine dair bir

umut yaratmıştı içinde; evinden hiç çıkmasa da İttihatçıların iktidara geldikten sonra zorbalaştıklarını, yolsuzluklara bulaştıklarını ve memleketi yönetmekte aciz kaldıklarını biliyordu. Kendisini, açıkça karşı çıkmayı bile göze alamadan nasıl kaypakça terk ettiklerini, bir skandala bulaşmak korkusuyla nasıl kendisinden habersizce uzaklaştıklarını da unutmamıştı, onlardan birinin başına kendi başına gelenler gelseydi, kendisi onları terk etmezdi, en azından terk etmeyeceğini düşünüyordu.

Karşı sahil, büyüyerek yaklaşıyor, kara bir kabartma gibi gözüken koruluklarınn arasından tek tük ışıklar gözüküyordu, rüzgârdan uçmaması için bir eliyle fesini bastırıp diğer eliyle paltosunun yakalarını kaldırdı.

Birden, Selim Bey'in ailesiyle karşılaşma fikrinin onda yarattığı korkuyu hatırladı; bu korku, ona ruhundaki yaraların henüz kapanmadığını, hâlâ iyileşemediğini, yarım kalmış bir intiharın utancıyla, terk etmiş bir kadına duyduğu özlemin, bütün alçaltıcılığıyla orada durduğunu göstermişti.

Bazen unutuyordu Mehpare Hanım'ı, birkaç gün aklına hiç gelmiyordu, sonra birdenbire, içi acıyla kavrularak hatırlayıveriyordu, böyle zamanlarda sığınacağı hiçbir şey yoktu, ne bir işi ne bir mücadelesi ne de dostları.

Hediye'yi çağırıp başını onun kucağına dayayarak öyle saatlerce yatıyor, başını dayadığı vücudun sıcaklığında bir teselli değilse bile, bir yakınlık bulmaya uğraşıyor, kendini kuşatan yalnızlığa böylece tahammül etmeye çabalıyordu.

Hikmet Bey'in gözlerindeki hüzünlü bakışa, böyle ani susuşlarına ve şehvetsiz sokuluşlarına alışan Hediye, hiç sesini çıkarmadan öyle saatlerce kıpırtısız oturuyordu; böyle zamanlarda, Hikmet Bey'in saatlerce kucağında yattıktan sonra birden şehvet püskürten bir yanardağ gibi doğrulup kendisine sarılarak yatağa sürüklediğim artık öğrenmişti. Kendisinin, bir başka kadının yerine konduğunu tahmin etse de, bunu asla söylemiyor, hiç yakınmıyordu.

Eve vardığında Hediye, kendisini kapıda karşıladı, Hikmet Bey'in gecikmesinden endişelendiği anlaşılıyordu ama bu endişeyi gösterme hakkının kendisine bağışlanmadığını da biliyordu; nedense hep Hikmet Bey'in başına bir şey geleceğinden korkuyordu. Hikmet Bey'in paltosunu sevinçle aldı.

- Üşümüşsünüz efendim.

- Evet, biraz üşüdüm... Dışarısı soğuk.

- Yemeği hemen emreder misiniz?

- İyi olur, acıktım doğrusu, soğuk insanı acıktırıyor biliyor musun?

Birlikte salona geçtiler, Hikmet Bey ateşin karşısına oturdu, Hediye ayakta durdu.

- Otursana Hediye, niye ayakta duruyorsun?

- Ben gidip yemeği hazırlamalarını söyleyeyim efendim...

- Kâhyaya da söyle bana gelsin, babama bir haber göndereceğim.

- Peki efendim.

Hikmet Bey. kâhya kadına babasına bir adam gönderip Kandilli'de Kıbrıslıların yalısının yanında bir yalı bulduğunu ve ertesi sabah babasıyla birlikte gidip görmeyi istediğini söylemesini tembih etti.

- Hemen gitsin, babam evde değilse beklesin, cevabını da alsın gelsin.

O muhataralı günlerde, bütün paşalar gibi Reşit Paşa da tetikteydi, her an kötü bir haberle karşılaşmaktan, dahası tutuklanmaktan, sürgüne gönderilmekten, hatta daha beterinden korkuyordu; kimin başına ne geleceği belli değildi, Padişah'ın bile durumunun sarsıntılı olduğu bir ülkede herkes kendi hayatından endişeliydi; oğlundan bir haberci geldiğini söylediklerinde 'hayırdır inşallah' diye doğrulmuş, kötü bir haberle karşılaşmaktan çekinerek selamlığa geçmişti.

Habercinin söylediklerini duyunca rahatlamıştı.

- Hikmet Bey'e söyleyin yarın sabah saraya gideceğim, öğlen kendisini konağından alırım, beni beklesin, dedi.

Padişah, İttihatçıların kendisini tahttan indirmek için bir bahane aradıklarını seziyor, siyasi mevzularla alakasını herkesin göreceği şekilde azaltıp vaktinin çoğunu marangozluk yaparak, Doktor'la tıbbi gelişmelerden söz ederek, gençlik hatıralarım anlatarak geçiriyordu; anlattıklarının çoğu Reşit Paşa'yı şaşırtıyordu.

Önceki gün, konuşurlarken, laf nedense kuduz hastalığına gelmişti.

- Ben, demişti Padişah, Mösyö Pasteur'e bizzat mektup yazıp İstanbul'a davet etmiştim vaktiyle, ne yazık ki gelemedi, gelebilseydi biz bu kuduz illetine herkesten önce çare bulabilecektik.

- Şu meşhur Pasteur'e mi Sultanım?

- Evet, Doktor. O zamanlar henüz o kadar meşhur değildi ama çalışmalarından haberdar olmuştum, çok istedim buraya gelsin, bir hastane kurup çalışmalarını burada sürdürsün diye ama, ne yapacaksın, kısmet değilmiş.

Ardından da Avrupa'ya tahsile gönderilen doktorlardan şikâyet etmişti.

- Dikkat ettim Paşa, bizim Avrupa'ya gitmemiş doktorlar içinde, Avrupa'da tahsil edenlerden daha iyileri, müstaitleri var. Hele Paris'e tahsile gidenlerden ben hiçbir şey beklemem. Çok iyi biliyorum ki Paris'e gidenlerin ekserisi eğlenceye dalıyorlar, çalışmaya vakit bulamıyorlar. Ben Paris'i gördüm şehzadeliğim sırasında, orada geceleri bile gündüz gibidir, insan sefahatten göz açamaz. Biz Paris'e gittiğimiz sıralarda Münir Paşa orada sefaret kâtipliğinde bulunuyordu, onu daha sonra padişah olunca saraya aldım, kendisini severdim, iyi adamdı. Ben Paris'te hiçbir gece bilmiyorum ki şafaktan önce yatağa girmiş olayım, derdi. Fakat daha otuz-kırk yaşındayken bile artık erkekliği kalmamıştı. O kadar suiistimalde bulunmuş... Hiç unutmam, bir gün süfera ile oturuyoruz, bir kalem iktiza etti, Münir Paşa'nın kalemini istedim, o da cebinden kalemim çıkarırken cebinden bir kutu düşürdü, o ne, dedim, kış geliyor, kuvvetli olmak lazım, doktorlar kuvvet hapı verdiler, dedi. Epeyce gülüştük... İşte böyle Paşa, Paris'te yaşayanlar daha genç yaşlarında kuvvet ilaçlarına ihtiyaç gösteriyorlar. Bu ne kadar fena.

Durup bir sigara yakmıştı, konudan konuya geçme huyu olduğu için birden içki konusuna atlamıştı:

- Bir de çok içiyorlar... Ben İngiltere kralım görmüştüm, yani bu kral kadar içkiye mukavim insan azdır Doktor, en sert biranın içine konyak koyarak içer, gene sarhoş olmaz, içkiye mukavemet eder... Rahmetli pederim Sultan Mecit de içerdi, zaten içki ile cimaa kurban gitti, genç yaşında vefat etti. Biraderim Sultan Murad'ın da çıldırmasına sebep içkidir. Biraderimi, siz bilmezsiniz, meşhur Namık Kemal Bey baştan çıkardı, sabahlara kadar oturur rakı içerlerdi. Namık Kemal Bey benim de ahbabımdı, kendisine kaç defa söyledim, Kemal Bey, iyi bil ki biraderimin manen sebebi mevti olacaksın, o kadar içkiye teşvik etme, dedim, lakin ne ona ne biraderime dinletemedim.

Ertesi sabah, günlerden beri süren kardan sonra hava açmış, parlak bir kış güneşi şehrin çehresini değiştirmiş, sanki her şeye bir neşe gelmişti; Reşit

Paşa erkenden kalkıp saraya gitti, derhal Padişah'ın huzuruna çıkardılar, Padişah sanki Doktor geç kalmış gibi söylenerek karşıladı:

- Nerede kaldın Doktor, seni bekliyorum, bak güneş açtı, günlerden beri ruhuma karanlık çöktü, oturduğum yerde semen getirdim, şu güneşi kaçırmadan çıkıp bizim bahçede biraz yürüyelim, dedim, lakin sen bir türlü gelmek bilmedin, İstanbul'un havası bu, hiç güven olmaz ki, bakarsın biz dışarı çıkana kadar hava kapanmış.

Doktor şaşırdı.

- Bahçeye mi çıkacağız Sultanım?

- Niye şaşırdın Doktor, biraz hareket etmek iktiza etmez mi, yürümek iyidir Doktor, kan deveranını süratlendirir, kalbi güçlendirir, gel yürüyelim, üstüne sıkı bir şeyler giydin mi, yoksa söyleyelim sana bir kürk getirsinler, üşütme.

- Sıkı giyindim Padişahım, üşümem.

- İyi o halde, gel bakalım, sana tepeli tavuklarımı göstereyim, böylesini hiç görmemişsindir.

Reşit Paşa, sarayın, büyük bir tepeyi olduğu gibi kaplayan, dünyanın dört bir bucağından getirilmiş envai çeşit ağaçla, çiçekle süslenmiş, kışları bile rengârenk ve yemyeşil kalan arka bahçesini hiç gezmemişti. Sanki bir başka iklime gelmişlerdi; ağaç dallarındaki karlar bile temizlenmiş, parlak güneşe uygun bir mevsim sağlanmıştı, bütün şehir kışı ve soğuğu yaşarken bu bahçe bir sihirle sıcak kalmış gibiydi.

Muhafızlarla bahçıvanlar ortadan kaybolmuştu, gizlendikleri yerlerden Padişah'ı gözlüyorlardı; bahçe gezintileri sırasında aniden Padişah'ın karşısına çıkmanın ne kadar tehlikeli olduğunu biliyorlardı; bir seferinde bahçıvanlardan biri bir maruzatını arz etmek üzere aniden Padişah'ın karşısına çıkıvermiş, her an bir suikasttan korkan Padişah da ürküp, daima cebinde taşıdığı tabancasını çıkartıp bahçıvanı vurmuştu. Binlerce insanı sürgüne gönderen Padişah'ın hayatındaki üç cinayetten birinin bu olduğunu duymuştu Reşit Paşa; kendi elleriyle öldürdüğü bu bahçıvanın dışında, bir de çok sevdiği bir haremağasını astırdığı söylenirdi; haremağası bir tartışma sırasında saraydaki bir başka haremağasını vurarak öldürmüş, sonra da derhal Padişah'a sığınmak için huzuruna çıkarak, "Ben adam öldürdüm," demişti. Padişah, "Neyle öldürdün?" deyince de, cebindeki tabancasını çıkartıp, "Bununla," diyerek Padişah'a göstermişti.

Huzurunda tabanca çıkarılmasını affetmeyen Padişah, derhal haremağasını tevkif ettirip ertesi sabah Beşiktaş'ta astırmıştı. Bir de amcasının devrilmesinden sonra Kanun-u Esasi'yi hazırlayarak kendisini iktidara getiren Mithat Paşa'yı daha sonra Taife sürüp hapishanede boğdurtmuştu.

Reşit Paşa, hiçbir zaman bu cinayetlerle ilgili söylentileri Padişah'a sormaya cesaret edememişti, bu söylenenler doğru mu değil mi bilmiyordu ama Padişah'ın aniden karşısına çıkan birini vurabileceğine inanıyordu; bu, Padişah'ın çevresindekiler için ürkütücü bir gerçekti.

Geniş gövdeli binlerce yıllık, ağaçların, kırmızı çamların, insanı içine doğru çeken sihirli kokular yayan sandal ağaçlarından oluşmuş küçük koruların, altın sarısı lale tarhlarının, damla damla yapraklardan oluşmuş rengârenk sümbül tarlalarının, orkide seralarının, kışın bile gül veren gül bahçelerinin arasından geçip insan eliyle yapıldığı anlaşılan, dibine incecik bir kumla, parlak yassı taşların yerleştirildiği berrak bir derenin başına geldiler, orada bir kayık duruyordu.

- Gel Doktor, dedi Padişah, kayıkla gezelim.

Padişah'ın kayığa binmesine yardım ettikten sonra Reşit Paşa da yanına oturdu ama kayığın kürekleri yoktu, Reşit Paşa'nın kayığın iki yanına bakıp kürek aradığını gören Padişah, insanları şaşırttığı her seferinde olduğu gibi keyifle güldü.

- Boşuna bakma Doktor, küreği yok bu kayığın... Bak burada pedalları var, bunlara basacaksın... Hiç pedal çevirdin mi?

- Hayır Sultanım.

Padişah, başkalarının bilmediklerini bilmekten her zaman hoşlanır, her konudaki bilgisini de kendinden emin açıklardı.

- Kolay, bak benim gibi yapacaksın, zaten bir-iki bastıktan sonra alışırsın. Padişah'la doktoru, pedallara bastılar, kayık derede gitmeye başladı, derenin iki yanında, Boğaziçi iskelelerinin minik kopyaları yapılmıştı, her biri, oymalı binaları, kenarında duran pirinç çanı, üstlerine asılmış tabelalarıyla, aslının aynısıydı.

- Önce bir tavuklarla horozlara gidelim, sen hiç böyle güzel horozlar gördün mü bakalım.

Bir yerde Padişah kayığı durdurdu, birlikte indiler. Neredeyse bir konak büyüklüğünde, kocaman, tel kafesli bir kümesin içinde belki otuz bin tavukla horoz vardı. Bunlar Reşit Paşa'nın daha önce gördüğü tavuklarla horozlara hiç benzemiyordu; süt beyaz olanlar, kırmızı, yeşil, tüyleri pırıl pırıl yananlar, uzun boyunlular, tepeliler, küçümenler, sivri mahmuzlular, benekliler, kızıllar, kahverengiler....

Kümese yaklaştıklarında, Padişah'ı selamlar gibi binlerce tavukla horoz bir ağızdan ötmeye başladılar, gıdaklamalar, uzun ötüşler, çırpınmalar, bir vaveyladır koptu, her zaman her türlü gürültüden, ani hareketten ürken Padişah, hayvanların gürültüsüne tebessüm ederek sevgiyle baktı.

- Şunlara bak Doktor, nasıl bağırıyorlar... Şu beyaz ligornlar var ya, bunların bir yumurtası olur nah şu yumruğum büyüklüğünde, her sabah bunların yumurtalarından bir tane yerim, ben, bilirsin, yağ yemem kahvaltılarımda, yağ vücudu ağırlaştırır lakin yumurta bünyeyi güçlendirir, sen de sabahları bir yumurta mutlaka ye Doktor.

Padişah, ellerini arkasına koyup kümesin önünde gezinmeye başladı, teker teker bütün tavuklarla horozlarla konuşuyordu, sanki onların kendisini anlayacağından emindi.

- Nasılsın kızım, üzüyor mu bu koca ispenç seni, sen nasılsın bakalım, senin sesin cılız çıkıyor bugün, hasta mısın yoksa, sen yumurta vermiyormuşsun, darıldın mı sen, kızdın mı yoksa...

Reşit Paşa, bu konuşmaları dinlerken, dudaklarım ısırarak güldü, Padişah tavuklarla horozların ne yaptığını öğrenmek için bile bir hafiye tutmuş diye düşündü. Padişah o sırada kendisine dönünce, yüzündeki tebessümü zorlukla bastırdı.

- Hayvanlarla konuşacaksın Doktor, hatta bitkilerle de, neden dersen, bu garipler konuşmazlar ama, Allah'ın bir işi, bunlar laf anlar, bütün hayvanlar laf anlar, kızgın mısın, üzgün müsün, hasta mısın anlarlar, onların da hepimiz gibi alakaya, sevgiye ihtiyacı var... Gel gidelim, öbür hayvanlara da bakalım, çoktandır onları ziyaret edemedim.

Doktor kayığa doğru dönecekken, Padişah müdahale etti:

- Kayığa lüzum yok, hayvanların kafesleri duvarın dibinde, oraya yürüyelim, kayığı sonra alırız.

Her biri tek tek ovulmuş gibi tertemiz olan beyaz çakıl taşlı yollardan yan yana yürüdüler, bahçenin, bina boyundaki yüksek duvarlarına

yaklaştıklarında Reşit Paşa, hiç duymadığı kükremeler, haykırışlar, bağırışlar, hırlamalar duydu, hayvanlar gelenlerin kokusunu almışlardı.

Önce tavus kuşlarını gördüler, tüllü kanatlarını açmışlar, birer gökkuşağı gibi güneşin altında parlayarak, güzelliklerine hiç uymayan çirkin sesleriyle çığlık çığlığa bağırıyorlardı.

- Allah'ın işine kulun aklı hiç ermez Doktor, bir eliyle veriyorsa bir başka eliyle alır, şunların güzelliğine bak, gel gelelim seslerine ne diyeceksin, duymaya tahammül edemezsin, bir de el kadar gösterişsiz bülbülü düşün, dinlemeye kıyamazsın, buna güzelliği veren Allah sesi bülbüle vermiş. Hiç kimseye, her şeyi bir arada vermez, ne kuşa ne Padişah'a...

Sonra koca gözleriyle, hemen kaçacakmış gibi ürkek ürkek bakan zebraları gördüler, siyah-beyaz çizgileriyle bir arada hareket ettiklerinde hızla çevrilen bir daire gibi insanın başını döndürüyorlardı; Reşit Paşa hayatında ilk defa gördüğü bu zebralara gözleri fal taşı gibi açılmış, hayretle bakıyordu, Padişah da ona bilgi veriyordu:

- Bunlar yalnızca Afrika'da yaşar, bunları buraya zor zahmet getirttik... Ben daha önce görmediğim bir hayvanın resmine rastladım mı ecnebi dergilerde, dayanamam, hemen ısmarlarım, bu hayvanlara karşı bir merakım var, isterim ki benim bahçemde de olsun, gidip onlara bakayım.

Biraz daha yürüdükten sonra, korkunç kükremeleriyle bütün bahçeyi inleten aslanların kafeslerine geldiler, iki aslan, ağırbaşlı bir sinirlilikle kafeslerinin içinde volta atıyor, gelenlere aldırmıyordu; onların biraz ilerisinde kahverengi, sarı, siyah çizgili kaplanların kafesi duruyordu, onun içinde de iki kaplan uzanmıştı.

Padişah kaplanların kafesinin önünde durdu.

- Aslana ormanların hâkimi derler Doktor, onlar ormanların hâkimiyse bunlar da tabiatın kraliçesi, bunlar kadar güzel bir hayvan yoktur, hem güçlü hem güzeller, şu çizgilerine, gözlerine bak... Gören göz Allah'ın elini her yerde görür, biliyor musun, aslanlarla kaplanlar hiçbir zaman aynı yerde olmaz, birine Afrika'da rastlarsın, diğerine Hindistan'da, niye dersen, bu ikisi aynı yerde olsa birbirini paralar, bire kadar kırar diğerini, soyları tükenir... İnsanları da böyle dağıtmalıydı bana sorarsan, her birimiz ayrı bir kıtada. Yan yana olunca, görüyorsun işte...

Karacaların, geyiklerin, kurtların, tilkilerin, kedilerden biraz daha büyük vaşakların, parsların, zürafaların önünden, her birine ayrı ayrı bakıp her

birine şaşarak geçtiler; Padişah her birine hayranlığını ve onlar hakkındaki bilgisini dile getiriyordu; Reşit Paşa, Padişah'ın hayvanları gerçekten sevdiğini görüyor, insanlara karşı bu kadar vesveseli ve soğuk olan bu adamın hayvanlara duyduğu bu sevgiye, o sevgisiz ve soğuk fıtratının içinde nasıl yer bulduğuna hayret ediyordu.

Asıl büyük şaşkınlığı, daha doğrusu hiçbir zaman unutamayacağı dehşeti köpeklerin bölümünde yaşadı Reşit Paşa. Kafeslerde yüzlerce köpek olmasına rağmen en küçük bir ses çıkmıyordu, ne bir hırlama ne bir havlama ne bir uluma, kımıldamıyorlardı da, bütün hayvani seslerden ve kükremelerden daha korkunç bir sessizlikle duruyorlardı. Görünüşleri ise sessizlikleri kadar korkunçtu, Paşa'nın o güne kadar gördüğü hiçbir köpeğe benzemiyorlardı: tüylü boksırlar, minik dalmayanılar, kısa bacaklı dobranlar, azmanlarmış finolar... Her biri kenenden başka bir şeye benzeyen tuhaf yaratıklar.

Padişah, Paşa'nın şaşkınlığım görünce açıkladı:

- Bunları dünyanın hiçbir yerinde göremezsin, ayrı cins köpekleri birbirleriyle çiftleştiriyorum, hiç kimsede olmayan cinsler istihsal ediyorum lakin gördüğün gibi sesleri çıkmıyor, buna bir çare bulamadım gitti.

Yıllarca Reşit Paşa'nın kâbuslarına girecek köpeklerin önünden çabuk geçtiler, belli ki Padişah da neticeden pek memnun kalmamıştı.

Oradan hızla ayrılıp bütün hayvanlardan ayrı bir yere konulmuş beyaz hintdomuzlarına bakmaya gittiler, hayvanların lekesiz beyazlığı güneşin altında büyük bir kartopu gibi parıldıyordu.

- İşte bu hayvanları çok severim, bunların beyazlığı bana hep tesir eder, ne kadar masum gözüküyorlar, değil mi Doktor?

Paşa, Padişah'ın 'bu hayvanları severim' derken ne kadar samimi olduğunu, birkaç ay sonra Padişah sürgüne giderken, binlerce altınlık mücevherlerini, değerli saat, tespih, tabanca koleksiyonlarını hiç şikâyetsiz geride bırakırken, siyam kedileriyle iki beyaz hintdomuzundan birini yanına almakta ısrar etmesinden de anlayacaktı.

- Hakikaten çok güzeller Padişahım, dedi.

- Hadi gel Doktor, bir kahve içelim. Üşümedin değil mi?

- Hayır Sultanım.

Ağaçların arasından yürüdüler ve birdenbire, sundurması sazdan yapılmış, önüne alçak tahta masalarla, arkalıksız tabureler konmuş salaş bir kır kahvesiyle karşılaştılar. Paşa, saray bahçesinde bir kır kahvesi görünce daha da şaşırdı; bu adamı bunca yıldır tanıyordu ama bir saatlik gezintide daha önce görmediği birçok şey görmüş, Padişah'la alakalı bilmediği birçok hakikat bulunduğunu, bu adamın ruhuna sızmanın o kadar kolay olmadığını anlamıştı.

Sundurmanın altındaki taburelere, paltolarına iyice sarınarak oturdular, içerden aynı kır kahvelerinin sahipleri gibi giyinmiş şişmanca bir kahveci çıktı, sıradan müşterilerini karşılar gibi, "Buyrun beyler," dedi.

- Ne emretmiştiniz?

- Bize iki sade kahve yap, dedi Padişah, ama bak köpüklü olsun, köpüğünü kaçırma.

- Emredersiniz beyim.

Tahta masanın üstünde bir kül tablası, tablanın içinde de bir sigara paketiyle, bir kibrit bulunuyordu. Padişah tiryaki olduğundan sigara aranmak zorunda kalmasın diye sarayın her yanındaki kül tablalarının içine bir sigara paketiyle bir kibrit konuluyordu, bu kır kahvesinin saraya ait olduğunun tek işareti de bu sigarayla kibritti.

Sarayından dışarı çıkamayan, sıradan insanlar gibi yaşayamayan Padişah, dışarıyı sarayın içine taşımak istemiş, bahçenin bir köşesine de bu kır kahvesini yaptırmıştı. Koca sarayda, hatta bütün imparatorlukta Padişah'a sıradan bir insanmış, kul kısmıymış gibi davranma hakkı tanınan, dahası bunun için emir alan tek insan da bu kahveciydi; vazifesi, kahve yapmak değil, Padişah'a bir kır kahvesine gelmiş sade bir insanmış duygusunu tattırmaktı ve Padişah kendi kurduğu oyundan, aynı bir çocuk gibi, bunun kendi kurduğu oyun olduğunu bile bile zevk alıyordu. Daha sonraları Reşit Paşa, Osman'a, "Öyle çocuksu yanları vardı ki, imkân yok bu adamın bir imparatorluğu tam bir otoriteyle idare eden insan olduğuna inanamazdın," demişti.

Kahvelerini beklerken Padişah her zamanki alışkanlığı ile konuya birden girip konuşmaya başlamıştı:

- Sana tavus kuşlarının orada da söylemiştim ya, Doktor, Allah hiçbir canlıya her şeyi tam tekmil vermez, bir yerinden kısar, şimdi bize bakanlar da düşünür ki koca Padişah, her şeyi var, mesut bahtiyar yaşıyordur, hâlbuki

bizim de hayatımızda ne acılar, ne cefalar var ama bize şikâyet etmek yasak... Dünyada kahır görmeyen, keder çekmeyen insan yoktur, ihtimal ki birçok kimseler beni başka türlü tanırlar. Hiçbir ıstırap ve elem duymamış, müddeti ömründe bir kuş gibi kafesinde oturmuş bir adam zannederler...

Kahveci kahveleri getirince sustu, kahveci gittikten sonra kahvesinden bir yudum alıp devam etti:

- Şehzadelik zamanımda idi, bir gün Çengelköy'e giderek biraderimin deniz hamamında yıkanıyordum. Adamlarımdan biri geldi, küçük kızımın biraz rahatsızlandığından bahsederek saraya avdet etmemi söyledi. Derhal denizden çıktım, kayığa binip Dolmabahçe Sarayı'na geldim, beni uzaktan görünce saraydakilerin birçoğu rıhtıma toplandı. Bu hali görünce benim merakım büsbütün arttı. Kendimi rıhtıma zor attım. Saraya girmek için davrandım lakin oradakiler önüme geçerek mani oldular. Bana mani olanları ite kaka zorla saraya girmeye çalışırken Marko Paşa geldi, bana mani olanlara, bırakın, doğrusunu anlatalım, diye çıkıştı. Bana dönerek, efendim, kızınız bir kazaya uğradı, vücudunun bazı yerleri yandı, doktorlukça lazım gelenleri yaptık. Şifa Allah'ın inayetine kalmış, dedi. Ben bunu işitince, düşüp bayılmışım. Neden sonra kendime geldim, hemen kızımın odasına koştum, zavallı yavrucağı yatağa yatırmışlar, her tarafım pamuklarla sarmışlar... Yüzünün bir kısmı açıktı.

Padişah, kül tablasındaki sigara paketini alıp bir sigara daha yaktı.

- Yüzünü öptüm, sanki ölmek için beni bekliyormuş Doktor, gözlerini açıp bana baktı, zannederim gülümsedi beni görünce. Sonra ruhunu teslim etti... Günlerce kendime gelemedim. Daha sonra araştırdım, validesi bir "şeyle meşgulmüş, çocuğun yanında da kimse yokmuş, bir kibrit bulup oynamaya başlamış, kibrit ateş almış, üstündeki ipekli tül elbise tutuşmuş, çığlıklarına koşmuşlar ama onlar gelene kadar iş işten geçmiş.

Derin derin içini çekti.

- Bilir misin Doktor, ben Şişli Etfal Hastanesi'ni bu yavrumun ruhu şad olsun diye yaptırdım, başkaları evlat acısı görmesin diye.

Avurtlarına doldurduğu sigara dumanını halka halka savurup bir zaman dumanları seyretti.

- Nereden geldik biz şimdi bu mevzuya?.. Ne garip Doktor, insan kederli olduğu zaman, kendini şenlendirecek bir şeyler düşünemiyor da, aklına hep daha önce çektiği ıstıraplar geliyor, sanki keder kederi çekiyor.

Elini havada şöyle bir sallayıp birisine cevap verir gibi, "Neyse," dedi.

- Kahve güzel olmuş değil mi Doktor?

- Evet sultanım, köpüğünü de kaçırmamış.

- Burada hakikaten iyi kahve yapıyorlar... Bitirdiysen kalkalım artık, yoksa üşüteceğiz, soğuk havada çok fazla hareketsiz kalmamak lazım.

Kahve tabağının yanına, aynı bir kır kahvesindeymiş gibi bir on kuruşluk bıraktı.

- Eyvallah kahveci, kahven güzel olmuş, eline sağlık.

- Güle güle efendiler, gene buyrun, beklerim.

Ağaçların arasından yürüyüp derenin kıyısına geldiler, kayığa bindiler, pedallara basarak geldikleri yoldan geri döndüler; dönüşte Padişah bir şey söylemedi, Reşit Paşa da Padişah susarken konuşmayı yakışıksız bulduğundan ağzını açmadı.

Kayıktan indiklerinde, Padişah, sanki yol boyu düşündüklerini Reşit Paşa da biliyormuş gibi söze başladı:

- Bela geliyor Doktor, öyle bir bela ki misli görülmemiş, Allah hepimizin yardımcısı olsun.

- Niçin böyle söylüyorsunuz Sultanım, her şey halloldu Allah'a şükür.

- Hiçbir şey hallolmadı Doktor, sen de biliyorsun ya, beni üzmek istemiyorsun; alttan alta kaynıyor memleket, bu böyle çok gitmez, elden de bir şey gelmiyor, ne diyeyim, Allah encamını hayra tebdil eylesin...

Reşit Paşa, kendisini de şaşırtan elemle, Padişah'ın yaşlandığını düşündü;kaderine rıza gösteren bir hali vardı, olayları izliyor, meselenin nereye gittiğini görüyor ancak mücadele etmek yerine tevekkülle duruyordu. Sanki ağır ağır bu sarayı terk edeceği güne kendini hazırlıyor, hakkında verilen hükme boyun eğen bir mahkûm gibi sarayıyla, bahçesiyle vedalaşarak, içten içe olacakların bir an önce olmasını dileyerek bekliyordu.

Belki gerçek böyle değildi ama Reşit Paşa, o günkü bahçe gezintisini bir veda gezintisi olarak nakşetti zihnine; Padişah'ın sesindeki ve sözlerindeki keder onu da etkilemişti. Daha sonra Osman'a, "Filhakika, Padişah'ın biraz oyuncu bir tabiatı olduğunu, o esnada şartlar kendi lehine değişse bir anda onun da değişip kudretli ve mücadeleci bir adam haline döneceğini biliyordum ama gene de onun halleri bana kötü tesir ediyor, beni üzüyordu," demişti.

Reşit Paşa, o gün Padişah'ın yanından, içinde kederli bir tortu taşıyarak ayrıldı; Padişah'a karşı hislerini tam tahlil edemiyordu, bu adamdan korkuyor muydu, kızıyor muydu, seviyor muydu, minnet mi duyuyordu bilemiyordu, belki de bu hislerin hepsi bir arada bulunuyordu. Efendiyle köle arasındaki tuhaf ve karmaşık duyguların hepsi vardı onların ilişkisinde; Reşit Paşa, ne zaman ve nasıl olduğunu bilemeden kendi hayatının Padişah'ın hayatına bağlandığını seziyordu, üstelik bunun karşılıklı olmadığının da farkındaydı, eğer kaybeden Reşit Paşa olsaydı Padişah çok fazla aldırmadan hayatına devam ederdi ama Padişah'ın kaybedişi Doktor'un hayatını derinden sarsıyordu. Aralarındaki bu eşitsizliği de hiç yadırgamıyordu Paşa, yenilmiş de olsa o bir padişahtı, kendisi de kul taifesindendi, hayatı boyunca Padişah'ın ilahi kudretini hiç sorgulamamıştı, bunu yapmak için de artık çok geçti. Hayatını bağladığı insanın yaşlanması kendisini de yaşlandırıyor, onun yenilgisi kendisinin de yenilmesi manasına geliyordu.

Hikmet Bey'in konağına, içindeki sıkıntıyı atamadan gelmişti. Hikmet Bey babasını görünce telaşla sordu:

- Nasılsınız, kötü bir şey mi oldu, üzgün görünüyorsunuz?

- Bu sabah Padişah'la sarayın bahçesinde dolaştık biraz.

Bütün üzüntüsüne rağmen, kendisine bağışlanan bu ayrıcalıktan gizli bir gurur duyduğu hissediliyordu. Hikmet Bey, sesini çıkarmadan babasının sözüne devam etmesini bekledi.

- Kederli bir ihtiyar gibiydi, hallerine üzüldüm biraz, zannımca onun ihtiyarlığında kendi ihtiyarlığımı görüyorum.

- Padişah'a acımanızı biraz mübalağalı bulmuyor musunuz efendim, o sizin için bu kadar üzülmezdi.

- Elbette ki üzülmezdi, o bir Padişah, biz kimiz? Hikmet Bey, babasını biraz teselli edebilmek için, takıldığını belli eden bir tebessümle konuştu:

- Siz bir doktorsunuz, bugün kalkıp bir başka ülkeye, bir başka diyara gitsek, siz kendinize bir iş, bir mevki bulabilirsiniz, Padişah bir başka ülkeye gitse kendine bir iş bulabilir mi? Hangi ülkede münhal bir padişahlık kadrosu vardır ki?

Paşa başını salladı.

- Sizin için...

Durdu, kelimeyi bulabilmek için biraz düşündü, bulamayınca da Fransızcasını söyledi:

- Bir 'symbole' yok, hayatın manasını ifade eden bir 'symbole'e sahip değilsiniz, Padişah bizim için o 'symbole'dür oysa, onu kaybedince çok şey kaybedeceğiz.

- Böyle düşünüyor olamazsınız baba, sahiden böyle düşünmüyorsunuz değil mi? Nasıl bizim hayatı manalandıran 'symbole'lerimiz olmadığını söyleyebilirsiniz, halk ya da millet kelimeleri bu kadar manasız mı geliyor size, hiçbir şey ifade etmiyor mu, ruhunuzda bir hareketlenme doğurmuyor mu bunlar?

- Halk nasıl bir 'symbole' olabilir oğlum, halkın kendisi bir 'symbole'e, bir, nasıl söyleyeyim, bir mefkûreye muhtaçken kendisi nasıl bir mefkûre olabilir? Nedir halk, kimdir, neyin 'symbole'üdür?.. Halk hiç kimsedir... Haa, halk için bir şeyler yaptığınızı söyleyebilirsiniz, bunu söyleyenler hep çıkmıştır, ama ne yaptınız, eskiden olduğundan daha mı zenginler, daha mı hürler? Siz halka yardım etmiyorsunuz, halk size yardım ediyor iktidara gelebilmeniz için.

Hikmet Bey, hiç istemeden birden kendisini ortasında buluverdiği bu tartışmada babasının bunları söylemesi karşısında gerçekten şaşırdı.

- Benim bir yerlere gelebilmek için halkı kullandığımı mı düşünüyorsunuz hakikaten?

Paşa oğluna baktı.

- Hayır, senin için böyle düşünmüyorum, sen iktidar isteyenlerden değilsin ama halk senin de kurtarıcın oldu, bir başka manada...

Reşit Paşa sustu, oğlunu kırmış olmaktan korkmuştu; Hikmet Bey ise babasının ne söylemek istediğim anlamıştı, dudaklarını ısırarak önüne baktı, tartışmayı daha uzatmak, iki taraf için de üzücü sonuçlar verecekti.

- Sen bana bakma oğlum, ben de ihtiyarlıyorum, bizim devrimiz geçiyor, hayat dediğimiz, o eski tanıdık değil bizim için artık... Hadi, ne zaman çıkacağız, vakitlice gidip şu Mihrişah Sultan'ın yalısını görelim.

Evden çıktıklarında, arabaya binmeden önce, ikisi de paltolarının yakasını iki elleriyle tutup göğüslerinde kavuşturarak bahçeye baktılar, bir an, iki ayrı insan gibi değil de tek bir insanın iki gölgesi gibi davranmışlardı.

O küçük hareketleri öylesine birbirine benzemişti ki, onların bir baba oğul olduğunu, onları hiç tanımayan biri bile o anda anlayabilirdi; değişik fikirlerin, değişik inanışların, değişik mücadelelerin insanları olsalar, hatta birbirlerine düşman kesilseler de, babalarla oğullar arasında, küçük alışkanlıklarda, bir kelimenin söyleniş biçiminde, bir öfkenin ifadesinde, bir kahkahada, çok dikkatle bal mayan yabancı gözlerin fark edemeyeceği böyle minik ayrıntılarda, bir insanı diğerlerinden ayıran parmak izleri gibi bir baba oğulu diğer baba oğuldan ayıran benzerlikler bulunuyordu; evden çıktıklarında aynı hareketi yaptıklarını fark etmeyen Hüseyin Hikmet Bey'le Reşit Paşa'nın benzerlikleri üstelik yalnızca ayrıntılarla da sınırlı değildi.

İnançlarındaki samimiyet ve bu samimiyete rağmen inançlarını hayatlarının merkezi yapmamaları, hatta kendi inançlarını gizlice küçümsemeleri de birbirine benziyordu. Onların inançlarının samimiyeti, çektikleri acıların samimiyetinden kaynaklanıyordu, bu inançları biraz boş verir gibi durmaları da, acılarını taşıyabildiklerini, o acıyla yaşamaya devam edebildiklerini görmelerinin sonucuydu; ikisi de çok güzel kadınlara âşık olmuşlar, ikisi de terk edilmişler, ikisi de bir kez kapıldıkları aşktan hiçbir zaman kurtulamamışlar, hayatlarını neredeyse o acının etrafında, o acıyı unutabilmek için kurmuşlardı.

Kış güneşinin vurduğu bahçe, üstlerini kaplayan karların arasından boyunlarını uzatmış çiçekleri, salkım salkım buzlar sarkan ağaçlarıyla neredeyse mavimsi bir renk almış, erimeye hazırlanan karlar, incecik, mavimtırak bir buğu salmışlardı; bir arada bulunan daha irice çiçeklerin diğerlerinden daha kabarık öbekleri, güneşin yansımalarıyla beyaz mor parıltılar yaratıyor, bahçenin maviliği bu parıltılarla bazen mor bazen beyaz yaldızlanıyordu.

Reşit Paşa, bahçeye uzun uzun baktı; üşümeye başlayan Hikmet Bey arabaya binmek için sabırsızlanıyor, lakin babası yerinden kıpırdamadığı için o da beklemek zorunda kalıyordu.

Reşit Paşa, ne düşündüyse, birden dönüp oğlunun koluna girdi, arabaya doğru yürürken, mırıldanır gibi konuştu:

- Değmez bunlara Hikmet.

O anda Hikmet Bey babasının bu sözüne aldırmadı ama ondan sonra hayatı boyunca ne zaman güzel bir şeyle karşılaşsa, o gün mana veremediği bu önemsiz cümleyi, buna büyük bir önem atfederek hatırladı; babasından kendisine kalan belki de en unutulmaz cümlelerden biri bu oldu.

Arabaya bindiklerinde, özellikle Reşit Paşa'da ani bir neşe belirmişti; o mavimsi buğulu bahçenin etkisiyle, aralarındaki ağır hava dağılmış, neredeyse gençleşip biraz da hoppalaşmışlardı; yol boyu saray dedikodularından, İttihatçıların görgüsüzlüklerinden, paşa konaklarından arada bir dışarı taşan ve her zaman içindeki acı kadar komik yanlar da taşıyan aşk maceralarının eğlenceli yanlarından söz ettiler.

Yalıya vardıklarında, neşeleri devam ediyordu. Paşa, Hikmet Bey bıraksa bütün odaları tek tak dolaşacaktı ama Hikmet Bey, "Buna gerek yok baba, bütün odalar iyi durumda," diyerek ona engel oldu.

Reşit Paşa, oğlunun sözüne uydu ama onu şakacı bir tavırla uyarmaktan da geri kalmadı:

- Bak, annen gelir, bir yanında bir kusur bulur, sana dünyayı zindan eder, her tarafın annenin zevkine uygun olduğuna eminsin değil mi?

- Eminim baba, annemin burayı beğeneceğini sanıyorum. Siz nasıl buldunuz?

- Güzel, evet, iyi bir yalı bulmuşsun.

Durup oğluna baktıktan sonra gülerek ekledi:

- Bazen beni şaşırtıyorsun, hayat adamı mı oluyorsun nedir, bu işi iyi kotarmışsın.

Hikmet Bey, babasının bu basit övgüsünden hiç tahmin etmediği bir sevinç duydu, Paşa'nın neşesi ve memnuniyeti oğluna da geçmişti.

Dönmeden önce, bir sahil kahvesine oturup baba oğul, denize bakarak birer kahve içtiler, Reşit Paşa oğluna, kendi çocukluğuyla ilgili eğlenceli hikâyeler anlattı. Daha sonra, Hikmet Bey, Osman'a, "Babamı galiba hiç o kadar neşeli görmemiştim," demişti, "bilmem ki o bahçenin tuhaf güzelliği mi onu etkiledi, yoksa Mihrişah Sultan dönüyor diye o kadar sevindi de, biz mi bunun farkına varamadık?"

IX

Bütün bir yüzyılı etkileyecek kanlı ve unutulmaz bir kıyama hazırlanan, ürkütücü bir hengâme içinde kendi başının derdine düşmüş olan Dersaadet, için için kaynayan askeri karargâhlarına, kalın taş duvarlarının içindeki izbe odalarda bin bir dalaverenin bir facianın yollarını döşediği karanlık medreselerine, şaşkınlık ve korkunun her gün biraz daha büyüdüğü devlet dairelerine, öfkeli naraların duvarlarına çarpıp durduğu İttihatçı mahfillerine, gelecek kaygısının her gün biraz daha ağırlaştığı ekâbir konaklarının telaşına, fakirliğin ve çaresizliğin gittikçe arttığı çamurlu mahallelerin her an patlamaya hazır bir kızgınlıkla kavrulmasına rağmen Mihrişah Sultan'ın geldiğini fark etti. Sanki bir an şehirdeki herkes sustu ve o koca şehir dönüp Marsilya vapurundan bir örnek giyinmiş zenci uşakları, yirmi arabaya ancak sığan ipekli giysilerle dolu sandıkları ve birbirinden güzel Fransız nedimeleriyle inen kızıl saçlı kadınla yanındaki asık suratlı üvey torununa baktı.

Bir şehre, bir salona girer gibi herkesi kendine baktırarak girmekten hoşlanan Mihrişah Sultan, İstanbul'a geçen gelişinin aksine bu kez, başları kendisine döndürebilmek için büyük bir alay düzenlemek zorunda kalmış olsa da, gösterişin hiçbir tarzından hoşlanmayan Rukiye'nin hoşnutsuzluğuna rağmen isteğine ulaşmış, bu karmakarışık şehri hiç değilse bir süre kendisinden konuşturmuştu.

Mollalar kadının dinsizliğinden, zabitler güzelliğinden, tüccarlar zenginliğinden, kadınlar kıyafetlerinden, saray erkânı densizliğinden söz etmişlerdi. O tuhaf ve karmaşık günlerde şehir sanki bir geceliğine durulmuş, düşmanlıklar bir geceliğine unutulmuştu.

Şeyh Efendi de Mihrişah Sultan'ın geldiğini o akşam, zikir salonunda, yüzünde en küçük bir kıpırtı olmadan, Hasan Efendi'den dinlemişti. Hasan Efendi, tek tek, Mihrişah Sultan'ı, uşaklarını, nedimelerini, Rukiye'yi

anlatmış, kızın yüzünün asık olduğundan değil sağlıklı gözüktüğünden söz etmeyi tercih etmişti.

Sözünü bitirirken de Mihrişah Sultan için,

- Herhalde yakında gelir tekkeye, demişti.

Şeyh Efendi ise, "Kapımız herkese açık," demekle yetinmişti ama büyük bir utançla Mihrişah Sultan'ı bir an önce görmek istediğini de hissetmişti.

Ancak Şeyh Efendi'nin bunu hissediş biçimi bir başka insanın özlemi hissetmesine hiç benzemiyordu. O, ta çocukluğunda Allah'a sadakat sözü vermiş, Allah'ın ve dinin yasakladığı her türlü günahtan uzak durmaya yemin etmişti; sadakatini ve yeminine bağlılığını sürdürebilmesi için, özlemesine izin verilmeyenleri, kendi hareminden başka kadınları asla özlememesi, onları düşünmemesi, hayal etmemesi gerekiyordu.

Şeyh Efendi, Allah'a olan inancında ve dinine bağlılığında öylesine samimiydi ki, özlememesi gereken bir kadını görmek istediğinde, içinde böyle bir arzu duyduğunda, bunun bir arzu olduğunu, bir özlem olduğunu bile kabul edemiyor, kabul edememekten de öte, bunun böyle olduğunu fark etmeyi bile ruhu reddediyordu. İçinde günahkâr bir arzunun büyüdüğünü, bu arzunun ne olduğunu tam olarak isimlendiremeden, yalnızca duyduğu derin bir acı ve vicdanını sarsan bir günahkârlık azabından anlıyordu.

Arzu, hiçbir zaman belirgin, açık, görülebilir bir duygu olarak ortaya çıkmıyordu, o arzu Şeyh Efendi'nin kendinden bile saklanıyordu; hissedilen, yalnızca gerçekleştirilmeyen bir arzunun yarattığı acı ve o acının kaynağından duyulan kuşkunun yarattığı utançtı. Belki daha da garibi, Mihrişah Sultan'ı görmek için sabırsızlanan, onu özleyen Şeyh Efendi'nin, şimdi kendinden bile bunu saklarken ve bunu saklamakta başarılı olurken, aslında Mihrişah Sultan'ı özlemek için daha önce farkında olmadan çok çaba harcamış olmasıydı. Hayatı boyunca bir daha hiç göremeyeceğini bildiği eski eşi Mehpare Hanım yerine hiç olmazsa arada bir görebileceği bir kadını özleyebilmek, bir imkânsızlığı hayatında taşımanın kederinden biraz olsun kurtulabilmek için Çok uğraşmış, Mehpare Hanım'ın yerine Mihrişah Sultan'ı koymak için çok çaba sarf etmişti ama bütün bu duygular, bu çabalar, bulutlu bir gökyüzüne bakan bir insanın, o bulutların ardında saklı olan güneşin orada olduğunu hissetmesi, hatta bilmesi, ama onu görememesi gibiydi.

Şeyh Efendi'nin duyguları, kendi inancının yarattığı bulutların arkasına saklanmıştı, başka türlüsü de mümkün değildi; o arzuları kendi kendisiyle baş başa kaldığında bile dile getiremez, onların varlığını kabul edemezdi.

Mihrişah Sultan için hissettiği duygulan hem yaratmak, hem de yok etmek için uğraşıyor, bu iki çabasını da kendinden saklıyordu. Bütün bu karmaşayı, kimseye, hatta kendine bile sezdirmeden taşıması gerekiyordu.

Bir insan için neredeyse imkânsız olanı yapmak, arzularını gerçekleştirmekten vazgeçmekle de yetinmeyip, o arzuları hissederken, bu arzuların varlığını kendinden bile saklamaya uğraşmak, bu arzuları isimsiz ve belirsiz bir duyguya dönüştürmek, bir kavuşmanın hayalini kurmayı bile günah kabul etmek, var olan duyguyu yok etmiyordu. O arzuyu isimsiz bir kedere çeviriyor ve bunca çabadan yorulan Şeyh Efendi, her gün ruhuna biraz daha sinen bir kederden ve vicdan azabından kurtulmayı artık başaramıyor, kederli ve duyduğu kederden utanan bir insan oluyordu.

O gece uykusundan bağırarak uyandı.

Karısı da uyanmış, ter içinde doğrulan Şeyh Efendi'ye telaşla bakarak, "Hayırdır, ne oldu?" diye sormuştu.

Şeyh Efendi, cevabı geçiştirmişti:

- Yok bir şey, bir rüya gördüm herhalde, ama ne gördüğümü hatırlamıyorum. Sonra kalkıp cüppesini giymiş, tek mumun yandığı zikir salonuna inip yüksek sesle Kuran okumaya koyulmuştu. Ruhuna biraz sükûnet veren tek şey, Kuran okumak, Allah'ın sesini dinleyip onun varlığını hissetmekti; o zaman kendi varlığı ilahi kudret karşısında küçülüp önemsizleşiyor, böylece acıları ve günahları da biraz olsun azalıyordu.

Farkına varmadan cehennemi anlatan sureleri okuyordu hep; çektiği azabın, utancın, günah korkusunun aslında cehenneme gitmek korkusuyla ilgisi yoktu; ruhunda taşıdığı bu günahın cezasını cehennemde yanarak ödeyeceğine inansa, hatta Allah-u Teâlâ o anda, orada, o tek mumun yandığı karanlık salonda, cehennemi Şeyh'in önünde açıp onu alevlerin arasına atsa, günahlarının cezasını ödediğini düşünüp ferahlayacaktı.

Şeyh Efendi, gerçekten inanan insanlar gibi Allah'ın öfkesinden, kızgınlığından korkmuyordu; onu korkutan, Yaradan'ı yarattığından dolayı utandırmak, onun gözünden düşmek ve Allah'ın sevgisini ve şefkatini artık hak etmediğine inanmaktı. O, Rab’ına âşıktı ve bir kadına, hele ki kendine

yasaklanmış bir kadına duyduğu günahkâr arzunun böylesine utanç verici ve yakıcı olması da, bunu asıl sevdiğine karşı bir ihanet gibi görmesindendi.

O gece gördüğü rüyayı kimseye anlatmamıştı, sözünü bile etmemişti, yalnızca yıllarca sonra bir gün Osman'a anlattı o hiç unutmadığı rüyayı:

- Rüyamda, demişti, Hazreti İsa'yı gördüm, sırtında haçıyla tepeye doğru yürüyordu, ben kenardan onu seyrediyordum, yanımda yüzünü hatırlamadığım iki kadın vardı, onlar Hazreti İsa'yla alay ediyorlardı. Sonra rüya bu ya, birden haçı taşıyan ben oldum, seyreden de bendim haçı taşıyan da, sonra kollarımı iki yandan çektiklerini ve beni haça yapıştırdıklarını hissettim, o acıyı duydum, uyandığımda avuçlarıma baktım, uyku sersemi orada kan gördüm, sonra yıllarca hep o rüyayı hatırladım ve düşündüm ki belki de hakikaten uyandığımda avuçlarımda kan vardı.

Osman ise, günahtan böylesine korkan dedesinin çektiği acıyı değil de, söylediği yalanı hatırlamıştı, büyük dedesinin 'yüzlerini hatırlamadığını' söylediği iki kadının yüzlerini gördüğüne emindi, ama Şeyh öldükten sonra bile bunu açıklamıyordu.

Aynı gece, Osman'ın öbür dedesi Reşit Paşa da rüyasından ter içinde uyanmıştı, ama o ne gördüğünü biliyordu ve bunu kendisinden saklamaya çalışmıyordu. Her zaman olduğu gibi gene Mihrişah Sultan'ı çırılçıplak haliyle görmüş, dinmiş ama asla tükenmemiş bir aşkı taşıyan insanları arada bir yoklayıp sarsan o korkunç özlemlerden birine tutulmuştu.

Kalkıp gecelik entarisinin üstüne Şam hırkasını giydi, selamlığa geçip deniz üstündeki salonda, pencerenin yanına konmuş sedire oturdu. Ansızın gelen bu özlemlere, bir aşkın ani alevlenmelerine alışkındı; geçeceğini ama geçene kadar kendisini çok hırpalayacağını biliyordu. Her seferinde bu özlemler kendisini terk ederken, geride biraz daha yorgun, biraz daha kederli bir erkek bırakıyordu. Tıpkı Şeyh Efendi'nin kendi çaresizliğinden kurtulabilmek için Kuran'a uzandığı gibi, o da sedirin yanında her zaman açık duran kitabına, Naima tarihine uzandı; Şeyh Efendi, Tanrı'nın sesi karşısında kendi güçsüzlüğünü, yetersizliğini anlayarak kendisiyle birlikte acılarını da önemsizleştirirken, Reşit Paşa, kendi geçiciliğini, önemsizliğini tarihin sesini dinlediğinde görüyordu.

Tarih kitabının sayfalan arasından akan onca insanın, sağlıklarında kim bilir neleri, hangi olayları, hangi menfaatleri, hangi sevgileri ve nefretleri önemsemiş bu dehşetli ölü kalabalığının, yaşadıkları duygularla birlikte sonsuz bir karanlıkta akıp kaybolmuş olduklarını görmek, Reşit Paşa'ya da,

bu büyük akışın çok önemsiz bir parçası olduğunu, bir gün kendisinin de bir sonsuzlukta kaybolacağını fısıldıyordu.

Bitmekte olan bir kışın, hırçınlığını hâlâ sürdüren rüzgârlarıyla kabarıp yalının duvarlarına vuran dalgaların sesleri arasında, okuduğu her satırla, her sayfayla kendisinin ufalıp önemsizleştiğini hissediyordu. O anda, o ıssız ve uğultulu gecede çektiği acının tek tesellisi, tek çaresi, insanı bekleyen boşluğun sonsuzluğunu görmek, hayatın ve kendisinin geçiciliğini anlamaktı.

O gece, Mihrişah Sultan'ın hayalinden kurtulmak, o güzel kadına duydukları özlemi ve arzuyu yatıştırabilmek, çektikleri acıyı bir nebze olsun hafifletebilmek için, kendi meşrepleri uyarınca Tanrı'ya ve tarihe sığındılar.

Acının değerini ve yükünü hafifletebilmek için çabaladılar, ağır bir hasta gibi, birbirlerinden habersiz ama aynı elemle yanarak sabahı beklediler.

Sabah, karanlıkların içinden sıyrılıp geldiğinde, bu iki erkeği de, yorgun, yaralı ve solgun buldu, ama ikisi de Tanrılarının ve tarihlerinin yardımıyla kendilerini yatıştırabilmişler, ruhlarından taşan kederi yeniden toparlayıp derinliklerine saklayabilmişlerdi. Onların geceleyin çektiği acıyı kimse göremedi, yalnızca biraz daha solgunlaşmış tenlerine ve gözlerinin altındaki mor halkalara bakanlar, Şeyh Efendi'yle, Doktor Reşit Paşa'nın kötü bir gece geçirmiş olduğunu tahmin ettiler; ikisinin de yorgunluğunda, bu yorgunluğu gören gözler kutsal bir şeyle~ buldu; Şeyh'in ibadetle, Doktor'un hastalarım iyileştirmek için uykusuz bir gece geçirdiğini düşündüler. Bu düşündükleri doğruydu. Şeyh, geceyi ibadetle, Doktor da bir hastayı tedaviyle uğraşarak geçirmişti, ama ibadetin nedeni de, hastanın kimliği de, başkalarının sandığından çok farklıydı; birçok zaman olduğu gibi insanların gördüğü gerçek, bütün gerçekliğine rağmen içinde o gerçek kadar büyük bir yalan taşıyordu. Reşit Paşa'nın daha sonra dediği gibi: "Hiçbir hakikat yeterince hakiki değildi."

Mihrişah Sultan ise iki erkeğin ruhunda yarattığı o günahkâr çalkantıların farkında bile olmamıştı. Reşit Paşa'nın çektiklerine, sevmedikleri bir erkeğin kendilerini ısrarla sevmesi karşısında kadınların duydukları bencilce kızgınlık ve küçümsemeyle aldırmıyor, Şeyh Efendi'nin ise böyle bir acı çekeceğine inanamıyordu. Kendi güzelliğine olan güvenine rağmen, Şeyh Efendi'nin bir başka faniyle karşılaştığında farkına varmadan büründüğü o tuhaf dokunulmazlık, inancının gücünden yansıyan kudret,

Mihrişah Sultan’ın, Şeyh'i bir kadın için acı çekerken hayal etmesine engel oluyordu.

İlk fırsatta gidip Şeyh'i görecekti, siyah cüppesi, alnındaki bir tutam beyaz saçı, solgun, nerdeyse şeffaf cildi ve mütenasip çizgileriyle Yusuf Efendi, Mihrişah Sultan’ın rastladığı en ulaşılmaz erkekti; Şeyh'in varlığından yansıyan bu imkânsızlık, onu gören her kadını kendine çekiyordu.

Kadınların çoğu, bu imkânsızlık karşısında, biraz da bir din adamını ayartmaya çalışmanın günahından korkarak geri çekilirken, Mehpare Hanım ve Mihrişah Sultan gibi, varlıklarını neredeyse tümüyle kendi güzelliklerine bağlamış olan kadınlar, Şeyh'in ruhuna sızabilme isteğinin karşısında direnemiyorlardı.

İstanbul'un çekiciliğinde artık Mihrişah Sultan için Şeyh Efendi'nin burada, bu şehirde bulunmasının da büyük payı vardı ve bütün bir şehri, en karmaşık günlerinde kendine baktırdığı gibi Şeyh'i de kendine baktırmak, onu da bir şehir gibi yerinden kımıldatmak istiyordu.

Mihrişah Sultan, sakin ve hareketsiz bir ömür süren Kanlıca'ya, yalılardaki bütün genç kızlarla halayıkların pencerelerdeki cumbaların gerisine yığılmalarına yol açan, kahvehanelerin günlerce konuşacağı yeni malzemeler yaratan bir debdebe ile girip yalısına yerleştikten sonra oğluna haber göndertip çağırttı.

Hikmet Bey, annesinin nasıl bir nümayişle vapurdan ineceğini, kendisini bu şehirden süren Padişah'tan intikam alabilmek, 'senin hükmün artık ne bana ne de bu şehre geçiyor' diyebilmek için nasıl bir tören düzenleyebileceğim tahmin ettiğinden, limana, ona karşılamaya gelmemişti.

Mihrişah Sultan’ın, kalabalıkları, kendi güzelliğini ve gücünü yansıtan bir ayna gibi kullanma isteği de, gücü de Hikmet Bey'de yoktu .O yüzden, ziyarete gitmek için annesinin yalısına varmasını beklemişti .Ana oğulun, okorkunç olaydan sonra, koşuşan uşaklar, telaşlı halayıklar, emirler veren kâhyalar, gördükleri her şeye şaşkınlıkla bakıp küçük çığlıklar atan Fransız nedimeler, henüz açılmamış sandıklar ve yerleri değiştirilmekte olan eşyalararasında ilk kez karşılaşması hiç de beklenildiği gibi olmadı. Mihrişah Sultan, oğluna dikkatle bakarak, "İyi görünüyorsun," dedikten sonra yanağından usulca öptü. Bu yadırgatıcı tavrında, hiçbir olayı kendi varlığından daha önemli bir hale getirmeme alışkanlığının yanı sıra, oğlunun bir başka kadın için intihara teşebbüs etmesine duyduğu kızgınlık

ve zayıf bulduğu erkekler karşısında hissettiği belli belirsiz bir tiksintinin de rolü vardı; kendi oğlu söz konusu olduğunda bile bu duyguların üstesinden gelemiyordu.

Rukiye ise, hiçbir şey söylemeden Hikmet Bey'e bütün gücüyle sarıldı ve onu göğsüne bastırdı. Sevilmemeye, kendisini gittikçe daha kederli yapan bir baş eğişle alışan bu erkeği, sanki küçük bir çocukmuş gibi kucakladı. Rukiye, Hikmet Bey'i gerçekten seviyordu ve mükemmel bir sevginin ortaya çıkabilmek için ihtiyaç duyduğu her şey vardı bu sevginin içinde: Hikmet Bey'in bilgisini, inceliğini, vurgulamamakta özen gösterdiği kibarlığını, gerek siyasette gerekse aşkta kimsenin farkına varmadığı cesaretini, dürüstlüğünü, acılarını ortaya saçmamasını beğeniyordu. Yıllarca bu insanı çok yakından izlemiş; doğuştan var olan sezgileri, Profesör Konçarov'la yaptığı sohbetlerle ve okuduğu romanlarla daha derinleşen kavrayışıyla, Hikmet Bey'in her türlü beğeniyi hak ettiğine karar vermişti. Bu beğeni, hak etmediği darbeler yiyen birine duyulan şefkatle, annesi adına hissettiği vicdan azabıyla zenginleşmiş ve Rukiye'nin kararlı ve güçlü tabiatının içinde neredeyse annece bir sevgiye dönüşmüştü. Üvey babasını oğlu gibi görüyor, onu korumak, onu teselli etmek istiyordu. O kısa ama güçlü sarılış sırasında ikisi de bu sevgiyi hissedip bu yeni ilişkiyi kabul etmişti ve bu kabul ediş, sevgilerini daha da artırıp sağlamlaştırmıştı.

Sevgi gösterilerinden oldum olası pek hazzetmeyen Mihrişah Sultan, Hikmet Bey'i neredeyse zorla çekerek aldı Rukiye'nin kollarından, "Gel," dedi, "seni tanıştırmak istediğim birileri var."

Biraz ötede, rengi, kokusu, insanları, camileri, deniziyle daha ilk görüşte kendilerini bir Doğu masalının içine taşıyan bu sihirli şehrin etkisiyle sevinçli bir şaşkınlığa düşmüş Fransız nedimeler toplanmışlar, kendilerine doğru yaklaşan Sultan'la Hikmet Bey'e bakıyorlardı. Hepsi de çok güzeldi, kendilerine Sultan bir tek gün bile söz etmediği halde, Hikmet Bey'in yaşadıklarından haberdardılar.

Açıkça konuşulmayan aile sırlan, hiç kimsenin anlayamadığı tuhaf bir sebatla evlerin içinde hayaletler gibi görünmeden hatta duyulmadan dolaşırlar, herkes, kimden ya da nereden duyduğunu bile fark etmeden bunlardan haberdar olurdu, Hikmet Bey'in hikâyesi de sessizce yayılan o aile sırlarındandı.

Tıpkı Selanik'teki rahibeler gibi Fransız nedimeler de bir kadın için kendisini vuran bu adamın macerasından, acısından, solgun ve yakışıklı

yüzünden etkilenmişlerdi. Yeni bir şehirle, yeni bir hayatla karşılaşan insanların çoğunda görülen bir hafiflikle kendi aralarında gülüşürlerken, Sultan'la Hikmet Bey'in kendilerine yaklaştıklarını görünce, aniden, görmeyenin inanmayacağı bir süratle, havai bir çocukluktan ağırbaşlı bir hanımefendiliğe geçiverdiler; gençlere özgü bir neşeyle pembeleşen yüzlerine olgun bir gülümseme, muzipçe parıldayan gözlerine hüzünlü denilebilecek esrarlı bir bakış yerleşti, topuzlarından kurtulup parlak alınlarına düşüveren serkeş perçemler yerlerine yerleştirildiler, her gördüklerini birbirlerine heyecanlı daireler çizerek işaret eden kolları sessizce iki yana indirildiler, eller, avuçlarında buruşturdukları dantel mendillere kenetlendi;

bir dizlerim belli belirsiz kırarak, küçük bir baş selamıyla gelenleri selamladılar;

hepsi de Paris aristokrasisinin seçkin ailelerine mensup genç kızları, Mihrişah Sultan teker teker oğluyla tanıştırdı.

Gençliğinde Paris'in aristokrat çevrelerinde tanıştığı genç hanımlarda gördüğü, kibarlığın, masumiyetin ve muzip bir fettanlığın bir araya gelmesiyle oluşan o tuhaf ve etkileyici karışımla birdenbire yeniden karşılaşınca, Hüseyin Hikmet Bey, birbirine hiç benzemeyen, neredeyse birbirinin tümüyle zıddı iki duyguyu bir arada hissetti. Bir yandan, ihanetlerle, elemlerle, ıstıraplarla zedelenmiş ruhuna, kızların varlıklarından, gülümsemelerinden, zeki nüktelerinden yansıyan bir gençlik ve coşku yayılırken, aynı anda da onların gençliğiyle kendi halini kıyaslayarak, ihtiyarlamış olduğu düşüncesinin müthiş çaresizliğini ve yorgunluğunu etinde duydu. İhtiyarlık fikri ilk kez aklından geçiyordu; hissettiklerinin zıtlığından ve şiddetinden bir an sarsılıp hafifçe sendeledi.

Onu kurtaran annesinin alaycı sesi oldu:

- Hikmet, bayılarak bu hanımlara hayatları boyunca unutamayacakları bir kompliman yapmayı düşünmüyorsun, değil mi?

Hüseyin Hikmet Bey, annesinin yüzüne, bu muhteşem güzelliğe, bu ebedi gözüken gençliğe bakınca, kendi ihtiyarlık kaygısının tuhaflığını fark edip toparlandı.

Pencerenin kenarına giden Mihrişah Sultan, Hikmet Bey'e döndü.

- O bunağın sarayı gözüküyor mu buradan? Kendini toplamış olan Hikmet Bey hınzırca gülümsedi.

- Halife Hazretleri'nin sarayını mı soruyorsunuz anne?

- Sarayı olan ondan başka bunak var mı bu şehirde, yani onunki kadar büyük sarayı olan demek istiyorum.

- Hava açık olduğunda saray buradan gözükür ama bugün göremezsiniz.

Ancak aile toplantılarında görülebilen manasız konuşmalar, kimsenin önem vermediği küçük sürtüşmeler, takılmalar, sözcüklere dökülmeyen ama hissedilen gizli bir ilgi, bir sözün vurgusunda sezilen, yerinden kolayca koparılamayacak olan derin ve yerleşik sevgi, Fransız nedimelerin vaatkâr şakaları, bütün bunlar, Hikmet Bey'in artık kişiliğine, varlığına, dokusuna sinmiş olan kederi yumuşatıyor, kısa bir süreliğine de olsa neşeye bir yer açıyor, neşenin belirdiği noktadan Parisli genç bir çapkın, nüktedan bir beyefendi, şımarık bir çocuk, küstah bir paşazade, bazen sırayla, bazen teker teker belirip onun olgun ve ağırbaşlı Osmanlıcasının aksine her zaman sözcüklerinde başına buyruk bir delikanlının hafifmeşrepliğini taşıyan, hiç yaşlanmayan, unutulmayan bir çocukluk anısı gibi hep taze ve hafif kalan Fransızcasıyla eğlenceli cümlelere dönüşüyordu. Bu konuşmaları, Mihrişah Sultan'ı, oğlunun 'o kadını unutmaya başladığını', iyileşebileceğini düşündürerek sevindiriyor, Hikmet Bey'de hep o olgun kederi görmek isteyen, onun, her şeyden çok acısını seven Rukiye'yi hüzünlendiriyor, kanları kaynayan Fransız nedimeleri eğlendiriyordu.

Yemeğin hazır olduğunu haber verdiklerinde, Hikmet Bey, Fransız nedimelerle Paris'ten konuşuyor, onlardan âşık olduğu şehir hakkında malumat alıyor, onların İstanbul'la ilgili sorularına da, onların bilgisizlikleriyle eğlenen cevaplar veriyor, ihtiyar paşalar hakkında cinaslı, kinayeli hikâyeler anlatıp hepsini kahkahalarla güldürüyor, bazen de esrarengiz bir cinayetten, geceleyin şehrin sokaklarında dolaşan ruhlardan, Peygamber Efendimizin Fatih Sultan Mehmet'in fethi sırasında nasıl şehrin üzerinde uçarak dolaştığına dair söylentilerden söz ediyor, kızların gözlerinin kocaman kocaman açılmasına gülümsüyordu.

Bütün bu konuşmalar boyunca, salonun içinde ne kadar yer değiştirirlerse değiştirsinler, kızların en çekicilerinden biri olan Matmazel de Lorenz, hep Hikmet Bey'in yanında durmayı ya da onun yanındaki koltuğa oturmayı başarmış, bütün bu zaman içinde Hikmet Bey, onun yasemin kokulu parfümünü hep hissetmişti, bu kokuyla birlikte kızın bedeninin sıcaklığı da sanki bedenine değiyormuş duygusuna kapılıp adı konulamayan bir heyecan yaşamıştı.

Yemek, tam bir Osmanlı ziyafetiydi, Ermeni, Rum, Arap, Kürt ve Türk mutfaklarından süzülüp gelmiş değişik tatlarda, değişik kıvamlarda, değişik renklerde, Fransız damakları için tam bir macera olan bir şölen hazırlanmıştı; Çerkez tavukları, kaymaklı pilavlar, altınımsı bir ışıltıyla sofraya getirilen zeytinyağlılar, ağızda eriyen kekik kokulu kuzu kapamalar, şerbetler, fıstıklı, cevizli hamur tatlıları, Fransız kızların çığlıkları ve şaşkınlıkları arasında sofraya getirilmişti. Bu yemeklerin yanında sunulan şaraplar da sofranın Osmanlı tadına Fransız bir hava eklemişti.

Konuşmalar hep Fransızca yapılıyor, bu ahenkli dil Hikmet Bey'e gençliğiyle birlikte Mehpare Hanım’ın bu dile duyduğu sevgiyi de hatırlatıyordu.

Bir ara Hikmet Bey, annesine döndü:

- Biliyor musunuz, Paris'i hatırlatan her şey beni heyecanlandırıp sevindiriyor, bütün dertleri unutturuyor, dedi.

Rukiye, masadaki neşeden rahatsız olmuş gibi yüzünü asarak söze karıştı:

- Ama hiç Paris'e gelmiyorsunuz.

Mihrişah Sultan, her zamanki alaycı soğukluğuyla gülümsedi.

- Belki de acılarını unutmak istemiyordur.

Yemekte de Hikmet Bey'in yanma oturmayı başaran Matmazel de Lorenz, kendilerini masadaki öbür insanlardan ayıran bir mahremiyetin işareti gibi usulca yanındaki erkeğe doğru eğilip başkalarının duyamayacağı bir sesle fısıldar gibi sordu:

- Acılarınızı çok mu seviyorsunuz gerçekten?

Kalabalığın içinde kendisine gösterilen yakınlıktan utanan, utandığı için de ayrıca rahatsız olan Hikmet Bey başını salladı.

- Emin olun Matmazel, acıları hiç sevmem, onları sevmeyecek kadar iyi tanıyorum... Siz anneme bakmayın, o benimle, daha doğrusu bütün erkeklerle alay etmeyi sever, ayrıca zaten öyle bağlı olduğum bir acım da yok artık.

Kız, bu kez gerçekten şaşırdı.

- Eskiden acınıza bağlı mıydınız?

- Bazen, acı, onu yaratan insanın bir parçası gibi gözükür, ondan kopmak acıyı yaratandan da kopmak gibi gelir... Neyse, sizin gibi genç bir hanımla acıdan konuşmak sıkıcı olmayı göze almak demektir ki, doğrusu ben sizin yanınızda sıkıcı olmayı göze alamayacağım... Bırakalım bunları, yemekleri nasıl buldunuz, beğendiniz mi?

Matmazel de Lorenz, çok kısa bir an, söylediklerini anladığını sezdirecek kadar bir süre Hikmet Bey'in gözlerine baktıktan sonra sanki aklındaki konuyu değiştirmek ister gibi başını sallayıp güldü.

- Böyle lezzetli yemekleri hayatımda yemedim, ama bir ay bunlardan yersek tam hareme girecek kıvama ereriz.

Sonra tanıştığı bütün Fransız kadınların kaçınılmaz olarak sorduğu, içinde kışkırtıcı bir vurgunun da bulunduğu soruyu sordu:

- Sizin de hareminiz var mı?

- Hayır yok.

- Niye?

- Şöyle kendime uygun bir harem bulamadım.

Matmazel de Lorenz, bu cümlenin ne anlama geldiğini anlayabilmek için şöyle bir duraladıktan sonra küskünce kaşlarını çattı.

- Benimle eğleniyorsunuz. Hikmet Bey güldü.

- Evet.

- Utanmıyorsunuz Mösyö Hikmet, cehaletimden yararlanıp benimle alay ediyorsunuz.

- Sadece takılıyorum... Hayır, söylediğiniz gibi bir haremim yok gerçekten, sizin aklınızda canlandırdığınız türden haremler yalnızca Padişah'ın ve belki birkaç vezirin sarayında vardır. Herkesin harcı değil onca büyük bir kadın kalabalığıyla baş etmek.

Matmazel de Lorenz gene kışkırtıcı tavrına büründü.

- Olmasını ister miydiniz?

- Bazen... Peki, siz böyle bir haremde yaşamak ister miydiniz? Kız, Hikmet Bey'in sesini taklit ederek cevap verdi:

- Bazen.

Yemek, tam da Mihrişah Sultan’ın arzuladığı gibi Hikmet Bey'in yıllarca önceki kişiliğine, kendine güvenine kavuştuğu, neşeli ve nükteli bir şölen

olarak devam etti. Hikmet Bey, konuşmaya acıkmış gibi bütün yemek boyunca, konuştukça açılıp parıldayan Fransızcasıyla, masadakilere hikâyeler anlattı, meraklı sorulara cevaplar verdi, kadınları güldürmenin bir erkekte yarattığı memnuniyeti ve güveni sonuna kadar tattı; Matmazel de Lorenz'e öbür kızların kıskançlığını tahrik ederek kur yaptı; keyifli sesi ve sağlığıyla annesini sevindirdi; Rukiye'yi hafifliğiyle biraz kızdırdı ve kahveler içildikten sonra kararmakta olan havaya bakıp artık gitmesi gerektiğini söyledi.

- Hava iyice bozmadan ben müsaadenizi rica edeyim anne.

Mihrişah Sultan'ın, "Bu gece burada kal istersen, sabah gidersin," teklifini kibarca reddetti.

Rukiye'ye sevgiyle sarıldı. Kızlarla tekrar görüşmek üzere vedalaştı, Matmazel de Lorenz'in, "Umarım annenizi sık sık ziyaret edersiniz," sözlerine gülerek, "Anneme ne kadar düşkün olduğuma bizzat şahit olacaksınız," diye cevap verdi ve Mihrişah Sultan'ın elini minnetle öptükten sonra kendini yeniden güçlenmiş hissederek yalıdan ayrıldı.

Kendisini rıhtımdan alan çatana karşı kıyıya yanaşınca, orada bekleyen arabaya binip bir köşeye büzüldü, ateşten uzaklaştıkça küçülen bir gölge gibi, annesinin yalısından, onun haşmetinden, Rukiye'nin sevgisinden, Matmazel de Lorenz'in ilgisinden, Fransız nedimelerinin beğeni dolu kahkahalarından uzaklaştıkça, ruhundaki gençlik ve güven porsuyor, yalnızlığına, yarasına, umutsuzluğuna, çaresizliğine dönüyordu. Geçmiş onu bırakmıyor, o geleceğe erişemiyordu. Geçmişten kalan acılarının sahibi uzaktaydı, gelecek ise kısa bir deniz yolculuğunda bile vaat ediciliğini kaybedecek kadar anlamsız ve cazibesiz gözüküyordu.

Nişantaşı'ndaki konağa yorgun adımlarla girdi. Ev halkı yatmış, merdiven başına konmuş birkaç idare lambası dışında bütün ışıklar söndürülmüştü.

Koca konak terk edilmiş, hatta Hikmet Bey'in deyimiyle 'ölmüş gibiydi'.

Öfkeye benzer bir telaşla, neredeyse bağırarak kendisine kapıyı açan kâhyayı azarladı:

- Bütün ışıkları yakın, nedir buranın hali, kabre döndürdünüz evi, bir daha burayı karanlık görmeyeceğim, bütün gece yanacak ışıklar.

Kâhya, "Ama biz kendimizi bildik bileli her gece ışıkları söndürürüz," diyemedi, emir kullarının o acıklı boyun eğişiyle, sanki kendi kabahatiymiş

gibi azarlanmayı sineye çekti, "Emredersiniz beyefendi," diyerek, tıpkı efendisinden gördüğü sinirli edayla evdeki bütün uşakları öfkeli bağırışlarla uyandırıp konağın içinde ne kadar lamba varsa hepsini teker teker yaktırdı.

Merdivenlerden çıkarken, uşakların telaşlı koşuşturmalarla bütün lambaları yaktıklarını, birbirlerine seslerini yükseltmemeye çalışarak seslendiklerini, konağı *-içinde aniden bir hareket başladığını görünce, konağa girdiğinde içinde bulunduğu ruh haline hiç uymayan, yaramaz bir çocuk gülümsemesi yayıldı yüzüne. Bir emriyle insanların böyle telaşlandıklarını görmek, aslında saçma olan bir emri böylesine ciddiye aldıklarına şahit olmak, onu birden eğlendirmiş, insanları gecenin bir vakti uyandırıp ayaklandırmaktan utansa da, bu utanç onun kendisini yaramaz bir çocuk gibi hissetmesine engel olmamıştı.

Odasının kapısına vardığında bu küçük eğlenceyi unutmuş, geçmişten geleceğe uzanan yeni bir köprü kuramayacağını bilmenin sıkıntısı gene içine yerleşmişti;

'karşılaştığım her ümit, beni biraz daha endişeli ve üzgün bir adam mı yapacak'

duygusuna kapılmıştı.

Kapıyı açıp odaya girdi.

Geniş yatak odasının ortasındaki büyük çini soba yanıyordu, oda karanlık olduğundan, sobanın içindeki ateşin kızıl parıltısı, sobanın alt tarafındaki oymalı demir kapağın kenarlarından, incecik dörtgen bir çizgi gibi dışarı yansıyor, o dörtgen çizgi bir ağza, yuvarlak soba da bir masal yaratığına dönüşüyordu.

Sobanın yanında, gök mavisi parlak ipekten, ayak bileklerine kadar uzanan, bedenine oturmuş dar fistanıyla Hediye ayakta duruyordu; geldiğini duymuştu herhalde. Kirpiklerinin altından Hikmet Bey'e baktı, bakışlarında garip bir acelecilik, bir telaş vardı. Her zaman olduğu gibi, Hikmet Bey'in eve sapasağlam döndüğünü, bu evin dışında dolaşırken başına bir şey gelmediğini, kolunu ya da bacağım kaybetmediğini, yaralanmadığını, vurulmadığını bir bakışta anlamak ister gibi tek tek her yanına bakıyordu.

Erkeğin eve sağlıklı bir şekilde döndüğüne inandıktan sonra yüzünden bir gülümseme geçti ama çok çabuk kayboldu. Bir erkeğe bağlanmış kadınların o şaşırtıcı içgüdüleriyle Hikmet Bey'in sinirli olduğunu, artık bilinmez nasıl, anlamıştı.

Soba kapağının aralığından sızan kızıl yalazların ışıkları, mavi ipekli elbisenin eteklerine çarpıyor, yumuşak beyaz güderi yemenilerinin hemen üstünde mor bir hale, maviyle kırmızının iç içe geçtiği alevli bir kaynaşma yaratıyor, ama orada durmuyor, elbisenin parlak kıvrımlarından yukarlara doğru tırmanıyor, gizemli bir dalgalanmayla göğüslerine kadar yükseliyordu. Hediye büyük bir alevden kopmuş bir ateş buklesi gibi karanlığın içinde belirsiz bir aydınlıkla salınıyor, yüzünün zorlukla fark edilen durgun beyazlığıyla, ışık oyunlarıyla dalgalanır gibi gözüken bedeni, garip bir tezat teşkil ediyordu.

Karanlık odanın içindeki bu beklenmedik ışık kıpırtılarına bir an şaşırarak baktı Hikmet Bey, göre göre alıştığı Hediye'nin güzelliğini, aslında onun güzelliğim çok da ortaya koymayan, hatta saklayan bu karanlık odanın ortasında yeniden ve daha iyi fark etmiş gibiydi. Onu her zaman olduğu gibi aydınlıkta görse büyük bir ihtimalle bu kadar etkilenmezdi. Kendini hep silen, bir kimliği, bir kişiliği, hatta bir varlığı yokmuş gibi davranan, bu davranışıyla güzelliğini bile neredeyse görünmez kılan genç kız, o kıpırtılı mavi, mor, kızıl ışıkların içinde yeni bir kimlik, yeni bir kişilik kazanmış, yeni bir insan olmuş gibi gözükmüştü Hikmet Bey'e; aydınlığın sakladığı güzellik şimdi karanlıkta ortaya çıkmıştı.

Hediye, sobanın yanından ayrılıp kendisine doğru ilerleyince, mavi fistanındaki ışıklar kayboldu, bedeni koyu karanlığın içinde sanki eridi, buna karşılık yüzünün beyaz gölgesi daha belirginleşti.

Hikmet Bey'in yanına gelip koluna hafifçe dokundu.

- Oturun efendim.

Hikmet Bey, yatağın kenarına oturdu. Hediye eğilip ayakkabılarını çıkardı, sonra alışkın hareketlerle Hikmet Bey'i soydu.

- Üşümüşsünüz efendim. Müsaade ederseniz sizi lavanta suyuyla ovayım. Hikmet Bey ses çıkarmayınca daha önceden hazırladığı şişeden, gümüş bir kaba lavanta suyu döktü, gümüş kaba dökülen suyun sesiyle birlikte sanki sobanın altındaki kızıl çizgiden bütün odaya bir lavanta buğusu dağılıyordu. Koku, Hikmet Bey'in yarı kapalı gözkapaklarından bedenine kızıl bir ışıkla birlikte nüfuz ediyor, onu bilmediği, görmediği ama her şeyin güzel olduğuna inandığı bir diyara doğru götürüyordu.

- Lambaları yakmamı ister misiniz efendim?

- Hayır mersi, böyle iyi.

Hediye, Hikmet Bey'in bileklerini ovmaya başladı. Sıcak odada etine serin bir su değince bütün bedeni ürperdi. Kollarını, omuzlarını ovdu. Hikmet Bey'i yatağın ortasına yatırmış, kendisi de yatağın üzerine çıkıp diz çökmüştü, yemenilerim çıkardığı için ayakları çıplaktı, bileklerine kadar inen fistanı üstündeydi, kımıldadıkça bacaklarının alt yanı görünüp kayboluyordu. Hikmet Bey'in sağ yanında duruyordu, sol omzunu ovmak için erkeğin sol yanına geçmemiş, olduğu yerden sol tarafına doğru uzanmıştı, ovdukça göğüsleri Hikmet Bey'in yüzüne belli belirsiz değiyordu.

Sanki amaçları gerçekten gecenin o vaktinde Hikmet Bey'in omuzlarının ovulmasıymış gibi ikisi de rollerini büyük bir sadakat ve soğukkanlılıkla oynuyorlardı. Hikmet Bey hayatına giren bütün kadınlara olduğu gibi Hediye'ye de sevişmenin bir de oyun kısmı olduğunu öğretmiş, oyun oynamaktan zevk almanın yollarını göstermişti. Şimdi ikisi de iyi bildikleri bir oyunu oynuyorlar, oyunu uzattıkça isteklerinin arttığını da hissediyorlar, ama aynı zamanda gizli bir inatlaşmayla oyundan ilk önce karşılarındakinin vazgeçmesi için sabrediyorlardı.

Sabırlı sevişmelerin, sabredenlere ne tür ödüller vaat ettiğini ikisi de ortak tecrübeleriyle biliyordu.

Omzunu ovan eller, yüzüne değen göğüsler, bacaklarına dokunan çıplak ayaklar, parmaklarının ucunda hissettiği ipek kumaşın altından sertliği sezilen bacaklarla, lavanta kokulu kızıl bir karanlığın içinde her an biraz daha fazla etine işleyen bir kışkırtıcılıkla kuşatılan Hikmet Bey'in, kendini ve duygularım sürekli denetim altında tutmak için terbiye görmüş Hediye'yle bir inat yarışını sürdürüp kazanması pek mümkün değildi, bunu ikisi de biliyordu.

Hediye, güçsüz bir kölelikten güçlü bir efendiliğe, Hikmet Bey ise güçlü ve kararlı bir efendilikten iradesini kaybetmiş bir zayıflığa doğru değişmenin tadını çıkarıyordu; geceyle gündüzün yer değiştirmesi gibi efendilikle kölelik de yer değiştiriyordu. Işığın ve zamanın kişilikleri üstündeki etkisinin ikisi de farkındaydı. Biri ihtiyaç duyduğu güce, öbürü ise tadını bildiği köleliğe yel almaktan memnundu.

Bu oyunun ne kadar sürdüğünü ikisi de bilmiyordu, ama sonunda Hikmet Bey, Hediye'nin belini iki eliyle tutup üstüne doğru çekti, ipek kumaşın altındaki sıcaklık Hikmet Bey'in bedenine kapandı. Sabırsız elleriyle Hediye'nin elbisesinin düğmelerini çözmek için uğraşan Hikmet Bey

düğmeleri bir türlü bulamıyordu, Hediye onun bu çabalarını bir vakit hiç kımıldamadan, o karanlığın içinde kimsenin görmediği bir gülümsemeyle izledikten sonra omuz başlarındaki askıları çözdü ve bedeninin o benzersiz, sarhoş edici dokunuşunu, iki bedenin birbirine değdiği anda oluşan ve dışarda kalan her şeyi soğuk ve yabancı kılan ısıyı her zerrelerinde duydular.

Sobanın kapısından sızan kızıl çizgi, yatağın ayakucuna çarpıyordu şimdi, oradan yukarı doğru keskinliğini kaybedip yayılarak tırmanıyor, Hediye'nin ayaklarının dibinde tortop duran mavi ipek giysinin kıvrımlarından yatağın içine, gölgeleşmiş bir kızıl ziya olarak varıyordu; bu, karanlığı azaltmıyor ama karanlığın rengini değiştirip belli belirsiz kızıllaştırıyordu; Hediye'nin gümüş bir balığa benzeyen bedeni bu solgun ışıkla daha parlaklaşıyor, Hikmet Bey ise onun altında tümüyle kayboluyordu.

Hediye'nin yüzü, Hikmet Bey'in yüzünün üstündeydi, başını erkeğe doğru eğince uzun saçları siyah bir çağlayan gibi her yandan yastığa dökülmüş, iki yüz yumuşak ve parlak saçların oluşturduğu dalgalı bir örtünün altında kaybolmuştu; solukları birbirine karışıyordu. Hediye, dudaklarını hafifçe Hikmet Bey'in dudaklarına değdirdi; dudak dudağa öpüşmeyi Hikmet Bey'den öğrenmiş, önce çok yadırgamış, bir-iki kez dudaklarını bil" kaçırmaya çalışmıştı; böyle bir öpüşmeyi bilmiyordu. Hikmet Bey'in Osman'a dediği gibi: "Osmanlı'da kim biliyordu ki o zamanlar öpüşmeyi?"

Sonra, dudaklardaki, insan bedeninin başka hiçbir yanında bulunmayan gevrek diriliğin tadını keşfetmiş, diliyle dokunmayı, küçük küçük ısırmayı, güzel kokulu bir meyve gibi Hikmet Bey'in dudaklarını dudaklarının arasına alıp emmeyi sevmişti. Uzun uzun, tadını çıkartarak, sanki bütün vücutlarını dudaklarında toplamışlar gibi, her dokunuşu bedenlerinin her yanında hissederek, ihtirasla öpüşmeye koyuldular; böyle öpüşmek onları heyecandan çıldırtıyordu. Hikmet Bey'in daha sonra da söylediği gibi, Mehpare Hanım da dâhil olmak üzere hiçbir kadınla öpüşmekten bu kadar zevk almamıştı, hiçbiri öpüşmeyi Hediye kadar çok sevmemiş, etinin bütün ihtirasını ve arzusunu dudaklarına yüklemeyi böylesine becerememişti.

Dudaklarında, bir kadın bedeninin her yanını hissetmek Hikmet Bey'i zevkten coşturuyor, onu sanki hayatın dışında bir maceraya sürüklüyor, o öpüşme, yaşadığı her şeyin ağırlığını üstünden alıyor, gerçeklerden onu

koruyup sakınıyordu; Hikmet Bey, kollarıyla Hediye'nin beline sarılıp onun vücudunu kendi vücuduna bastırırken, minnet ve heyecanla mırıldandı:

- Sen benim tek hakikatimsin Hediye.

Bir sevişmenin coşkusu içinde söylense de o anda Hikmet Bey, bunu inanarak söylemiş, Hediye de bu sözleri bir daha ömrü boyunca unutmamıştı. Bütün bedenini, ruhunu, varlığını verdiği bu erkeğin ona bağışladığı hiçbir armağan bu kısa cümle kadar onu sevindirmemişti. İlk kez o gece, o yatakta, Hikmet Bey için öze] bir yeri, onun hayatında özel bir anlamı olduğuna inanmıştı.

Dudaklarını, erkeğin kulağına doğru kaydırmış ve ancak duyanın manasını anlayabileceği bir ses çıkarmıştı:

- Ah, Hikmet Bey...

Başka hiçbir şey söyleyememişti; Hikmet Bey'in adını sevişirken söyleyebilecek cesareti göstermesi bile, ancak ikisinin anlayacağı özel lisan içinde, büyük ve derin bir ilanı aşktı.

Yalnızca sevişirken yaşayacakları, başka zamanlarda hiç yokmuş gibi davranacakları bir aşkı orada, uzun öpüşmelerle ve kısa konuşmalarla yarattılar.

İkisi de, karlı bir kış akşamı, kızılımsı bir karanlıkta çılgınca denilebilecek bir arzuyla sevişirken, o sırada birilerinin de bütün Osmanlı'yı sarsacak bir cinayetin planlarını yaptığını, herkesle birlikte kendi hayatlarının da ertesi sabah patlayacak iki el silahla birlikte değişeceğini bilmiyorlardı.

Ölülerin de bazı bilmedikleri vardı, Osman'a göre ise, öldükten sonra bile bazı gerçekleri saklamaya, kendi hayatlarını bir daha ve istedikleri gibi yazmaya uğraşıyorlardı. Osmanlı İmparatorluğu'nu sarsacak büyük bir ayaklanmanın ilk adımı olan Serbesti gazetesinin Başyazarı Hasan Fehmi Bey'in meçhul bir katil tarafından Galata Köprüsü üzerinde vurulması konusunda da garip bir suskunluğa bürünmüşler, bu cinayetle ilgili bilgilerinin olmadığını söylemişlerdi.

Yalnızca Ragıp Bey, her zamanki açık yürekliliğiyle, "Bu cinayetle alakalı bir malumatın sızmaması için çok itina gösterdiler ama ben gazeteciyi Abdülkadir Bey'in vurduğunu duydum arkadaşlardan, lakin söyledikleri doğru mu değil mi, orasını tam bilemeyeceğim," demişti.

Sesinden bunun doğruluğuna inandığı, ittihatçıların ünlü silahşörlerinden biri olan Abdülkadir Bey'den de pek hoşlanmadığı anlaşılıyordu. Teşkilatın merkez komitesinde bulunan Cevat Bey'in bu konuda bilgi sahibi olduğuna bütün ölülerle birlikte Osman da inanıyordu ama o, her zamanki ciddiyetiyle, "Ben cinayet sırasında Berlin'deydim, Enver Bey'le görüşmeye gitmiştim," demişti.

Cinayet haberini, Enver Bey'in hayatı boyunca unutmak istediği, Cevat Bey'in ise hayatı boyunca unutamadığı, hatıralarının arasında hep zaptedilmiş bir kahkaha gibi saklayıp her seferinde yüzüne yayılan bir gülümsemeyle hatırladığı, Berlin'deki imparatorluk sarayında verilen o muhteşem baloda öğrenmişlerdi.

Binlerce ışık damlası, insan boyundaki kristal avizelerden, kehribar rengi çakılların üstünden akan bir su gibi sarımtırak menevişlerle çoğalarak akıyor, insanda ışıktan bir suyun içinde yıkanıyormuş duygusu yaratıyordu.

Hassa Alayı'nın seçkin subayları, rengârenk üniformaları ve göğüslerinde küçük meşaleler gibi gururla parıldayan madalyalarıyla o ışık denizinin içinde dolaşıyorlar, uzun beyaz tuvaletleriyle, bir yerden bir yere kayar gibi giden fildişi tenli güzel kadınlarla konuşuyorlardı; yüzlerce ayrı parfümden oluşan adı konulamayacak bir rayiha, bütün bu renk ve ışık volkanına Cevat Bey'in bir daha asla rastlayamayacağı kadınsı bir cazibe katıyordu. O görkemli ve parlak gecede başı dönen Cevat Bey, bu karmaşık ve tarifsiz kokuyla öylesine sarhoş olmuş, bu koku bütün ruhuna ve zihnine öylesine yerleşmişti ki, bir daha kadın dendiğinde, hiçbir kadının asla tek başına sahip olamayacağı bu kokuyu aramış, hayatı boyunca aradığı hemen hemen her şey gibi bunu da bulamamıştı.

Orkestra müziğe başlamak için hazırlanırken, Cevat Bey de Enver Bey'le birlikte salonun bir köşesinde konuşmaya çalışıyor, ama bu genç ve suskun zabite bir prensmiş gibi davranan Alman subaylarıyla diplomatlarının sık sık gelip Enver Bey'i övgü dolu sözlerle lafa tutmaları yüzünden bir türlü konuşmaya fırsat bulamıyordu. Enver Bey ise kendisine gösterilen saygıdan ve dinlediği övgülerden öylesine hoşnuttu ki Cevat Bey'in sözlerine pek fazla kulak veremiyordu. Sıkılan Cevat Bey, salona dağılan arkadaşlarını gözleriyle aramaya başladığı sırada, bir saray görevlisi yanlarına yaklaşıp Enver Bey'i saygıyla selamladıktan sonra bir sır verir gibi sesini alçaltarak konuşmuştu:

- Prenses Hazretleri, Ekselanslarını dairelerinde bekliyorlar efendim.

Yüzü kızaran Enver Bey başım çevirip şaşkınlıkla bakmış, Cevat Bey'in de aynı şaşkınlığı paylaştığını bakışlarından fark edince hiç sesini çıkarmadan, başıyla 'olur' deyip teşrifatçının peşine düşmüştü. Kısa boyuyla kalabalığın arasında dimdik yürüyor, bir kadınla buluşmaya giden bir erkekten çok, bir savaşa giden bir komutana benziyordu.

Boz üniforması ve kırmızı fesiyle, kendisini bu ışıltılı kalabalığın yabancısı gibi hisseden, herkes ışıkların içinde o ışıkların bir parçasıymış gibi rahatça dolaşırken, bir türlü bir kaya gibi kasılmaktan kurtulamayan Cevat Bey, yalnız kalınca iyice huzursuz olup bir sütunun dibine çekildi. Bu kalabalığa, bu ışıklara, yeni başlayan bu müziğe, kadınların güzelliğine, erkeklerin üniformalarının çekiciliğine imrendiğini kendine bile itiraf etmekten çekinerek, yabancılara duyulan hayranlığa nereden karıştığı anlaşılamayan o tuhaf küçümseme duygusunu da hissederek, çevresinde olup bitenleri seyretmeye başladı. Farkına varmadan bir teftişteymiş gibi topuklarını birbirine yapıştırmış, nereye koyacağını bilemediği ellerini de arkasında kavuşturmuştu; önünden akıp geçen bu eğlencenin bir parçası olmadığını ve asla olamayacağını anlıyor, daha da fenası kendi ülkesinin bu zenginliğe, bu görkeme, bu insanların eğlencesinde bile hissedilen güce kavuşamayacağını seziyor, ama kime ve neye kızacağını da kestiremiyordu.

Bir yandan da aklı Enver Bey'deydi. Bütün arkadaşları gibi o da, imparatorun yeğeni olan prensesin Enver Bey'den hoşlandığını, ona kur yaptığını ama Enver Bey'in o katı ahlak anlayışıyla buna cevap vermediğini biliyordu, şimdi ise yukarda neler olduğunu merak ediyordu.

Çok fazla beklemedi, Enver Bey gittiğinden on dakika sonra, suratı allak bullak döndü. Kaşları çatılmış, yüzü kararmıştı.

Cevat Bey, bir şey sormaya cesaret edemedi, hem Enver Bey'in öfkeli hali hem de aldığı terbiye, bir başkasına özel hayatıyla ilgili soru sormasına engeldi. Onlar kapıya doğru yürürken, öbür arkadaşları da salonun diğer köşelerinden toplanıp yanlarına gelmişlerdi, çevredekilere kısa selamlar vererek ilerlerken etrafta da fısıltılar dolaşıyordu. Salonun kapısından mermer döşeli geniş bir koridora çıktılar, biraz ilerde yayvan bir merdiven gözüküyordu, merdivenin basamaklarında dekolte giyinmiş güzel bir kadının, Berlin'deki Osmanlı Büyükelçiliği'nin memurlarından Necdet Bey'e, Enver Bey'i göstererek bağırdığını duydular:

- İnsan değil bu, bu, bir kukla, bir kukla!

Sesi koridorlarda yankılanan prensesi hep birlikte başlarıyla selamlayarak, bir askeri törendeymişler gibi uygun adım yürüdüler. Prensesi neyin bu kadar kızdırdığını uzun zaman öğrenemediler, ancak epey vakit geçtikten sonra olup bitenler dilden dile fısıltılarla dolaştı.

Kalabalığın arasında Enver Bey'i bir türlü istediği gibi etkileyemeyen prenses, sonunda bu işi kendi dairesinde baş başa halletmeye karar vermişti.

Dairesine çağırttığı Enver Bey'i, bir divanın üzerine uzanmış bir halde, üstünde, bacaklarını ve göğsünün büyük bir kısmım açıkta bırakan bir gecelikle karşılamıştı. Enver Bey, kadının karşısında durup bir şey söylemeden prensesin konuşmasını beklemişti. Kadın, Türk zabitinin konuşmayacağını anlayınca, kendisi konuşmak zorunda kalmıştı:

- Sizden çok hoşlanıyorum Enver Bey.

Bu sözleri duyan Enver Bey, birden sert bir şekilde hazır ola geçerek, kadını bir topuk selamıyla selamlayıp geri dönerek odadan çıkmış, prensesi öfkeden çılgına çevirmişti. Berlin'deki büyükelçilik, bu davranışın Alman imparatorluk ailesine karşı bir saygısızlık değil bir Osmanlı geleneği olduğunu anlatıp iki ülke arasında meydana gelebilecek bir soğukluğu yatıştırmak için çok uğraşmıştı.

Hep birlikte sarayın kapısına geldiklerinde, nefes nefese kalan Enver Bey'in yaverlerinden Hulusi Bey'e rastlamışlardı.

Genç mülazım haberi vermişti:

- Bugün Serbesti gazetesinin başyazarı Hasan Fehmi Bey'i Köprü'de vurmuşlar efendim.

Enver Bey hiç sesini çıkarmamış, sadece, Cevat Bey'in, hangisi olduğunu anlayamadığı arkadaşlarından biri, kuru bir sesle:

- Hak etmişti, demişti.

O anda, hiçbiri bu olayın sonuçlarını tahmin edememişti. İttihatçıların aleyhinde çok sert yazılar yazan bu genç yazarın ölümüne bazıları açıkça, bazıları gizlice sevinmişti, Enver Bey ise bu cinayete hiç şaşırmamıştı, sanki biliyor gibiydi.

Saraydan ayrıldıktan sonra, gerek Almanlardan gerekse Osmanlı Büyükelçiliği'ndeki görevlilerden, sıradan bir ataşemiliterin gördüğü saygıdan çok fazlasını gören Binbaşı Enver Bey'e ayrılmış daireye gittiler.

Berlin'e, Enver Bey'i geri dönmesi için ikna etmeye gelmiş olan Cevat Bey, durumu bütün açıklığıyla, orada bulunan subaylara bir kez daha anlatmaya koyuldu:

- Ciddi bir hata yaptığımız anlaşılıyor, en değerli arkadaşlarımızı memleket haricine gönderdik, Enver Bey'i buraya, Fethi Bey'i Paris'e, Hafız İsmail Hakkı Bey'i Viyana'ya, Ali Fuat Bey'i Roma'ya sevk ederken sanki her şey hallolmuş, artık bu arkadaşlara memlekette ihtiyaç kalmamış gibi bir fikre kapıldık, şimdi bunun ceremesini çekiyoruz. Dersaadet'te mürteci akımlar kuvvetleniyor, Derviş Vahdeti denilen zibidi İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti'ni kurdu, ciheti askeriyenin siyasetle iştigal etmesi hususi emirlerle yasaklanmasına rağmen İstanbul'daki ellinci alay bütün mevcuduyla bu cemiyete katıldığını açıkladı. Softa takımının bundan sonra askerlikten muaf olabilmesi için bir imtihandan geçirilmesi emrini veren Harbiye Nezareti'nin kararına, softalar, dine küfürdür diyerek karşı çıkıp askeri kışkırtıyorlar.

Naci Bey, sanki Cevat Bey softaları koruyormuş gibi atıldı:

- Bırak şu sahtekâr takımını Cevat Bey, onlar din adamı değil soytarı, okuması yazması bile yok o serserilerin, okuması olmayan rezil, Kuran-ı Kerim'i nasıl okuyacak da cemaate yol gösterecek? Onlar askerden kaçmak için medreseye sığınmış ipsiz takımı.

Cevat Bey, bir an sinirlendiyse de bunu belli etmedi.

- Bunu ben de biliyorum Naci Bey, kararın alınmasını isteyen heyette ben de vardım, ben onu söylemiyorum, ben size vaziyeti anlatıyorum, medreselerin kaynadığını, softaların askeri tahrik ettiğini söylüyorum. Bu softalara, Harbiye mezunu olmayan, sıra askerliğinden subaylığa yükselen, bizim alaylı subaylar dediğimiz zabitler de katılıyor. Alaylıların ordudan ihraç edileceği söylentileri artınca, onlar da ordudaki huzursuzluğu alttan alta ateşliyorlar, mektepli subaylara karşı askeri tahrik ediyorlar, hepimizi farmason gâvuru olarak gösteriyorlar.

Genellikle pek konuşmayan Enver Bey, kesik kesik konuşmasıyla lafa karıştı:

- Var mı Alman ordusunda alaylı subay?

- Yok Enver Bey, ben de bizim orduda olsun demiyorum ama ordudaki subayların üçte birinden fazlası alaylı, bunlar ayaklanırsa zapt etmesi güç olur; daha da fenası, bizim genç arkadaşların asker üstündeki

hâkimiyetlerini kaybetmiş olmaları. Çoğunluğu, meşrutiyetin ilanından sonra vazifesini ihmal etmeye başladı, hususiyetle İstanbul'dakiler kendilerini Beyoğlu eğlencelerine kaptırdılar, çoğu nöbete bile uğramıyor. Asker neredeyse tamamıyla alaylılarla, cahil çavuşların elinde, paşalar ise ne etliye karışıyorlar ne sütlüye, her an taraf değiştirmeye hazırlar. Anlayacağınız arkadaşlar, ordu sahipsiz kalmış gözüküyor, Dersaadet içten içe kaynıyor, onun için Enver Bey'in ve diğer arkadaşların derhal memlekete dönmesi, vaziyete el koyması gerekiyor, aksi takdirde çok geç kalmış olacağız.

Birisi 'çok geç kalacağız' dediğinde genellikle olduğu gibi, bu sefer de bu söz söylendiğinde, söyleyenler çok geç kalmışlardı ama Cevat Bey'in daha sonraları fısıltılı bir sesle yavaşça Osman'a itiraf ettiği gibi bundan hoşnut gözüküyorlardı. Bu geç kalış epeyce insanın ölümüne, bu topraklardan hiç silinmeyecek kanlı bir izin tarihin etine işlemesine neden olacak ama İttihatçılara, epeydir özledikleri bir iktidarın yolunu açacak, Alman prensesin 'kukla' diye bağırdığı genç zabit, tarihten, kendini de yakarak bir yıldız gibi parlayıp geçecekti.

Cevat Bey, olayların daha da karışık bir hal alması halinde derhal döneceği konusunda Enver Bey'den söz aldıktan ve onun 'tamam, tamam' derken yakışıklı yüzüne yayılan kendi üstünlüğünden emin alaycı gülümsemesini; bir dostluğun; dostluktan daha başka bir şeye, bir yanında kibrin, bir yanında boyun eğişin bulunduğu bir bağa dönüştüğünün sezildiği o tuhaf anlarda hep olduğu gibi, biraz acıyla biraz da açığa çıkmasına izin verilmeyen bir öfkeyle içine sindirerek iki gün sonra Berlin'den ayrılırken, İstanbul da büyük bir gösteriye, bir cenazeye, bir mahşerin başlangıcına hazırlanıyordu.

Ölüme, öldürülmeye, cinayete, suikasta alışkın ve bigâne bir coğrafyanın, bir gazetecinin öldürülmesine gösterdiği o hınç dolu tepki, tek başına, o cinayetten daha fazla bir şeyin acısının ya da hıncının işareti olduğunu belli ediyordu. Bir ölümle ayağa kalkan şehrin bir daha yatışması, sükûnete kavuşması için sayılamayacak kadar çok cinayetin işlenmesi, insanların öldürülmesi ve cenazelerin kalkması gerekiyordu; ölüme aldırmayan bir diyarda tek bir ölüme böylesine büyük bir tepki gösteriliyorsa, arkası çok kanlı gelecek demekti.

Cenazenin yapıldığı gün, Sultanahmet Meydanı, yüz binlerce başı olan bir canavar gibiydi, o başları taşıyan gövde görülmüyor ama hınçla titreyen,

intikam almak için öfkeyle seğiren adaleleri şehrin her bir yanında, toprakta, havada, hatta şehri kuşatan suda hissediliyordu.

Sultanahmet Meydanı'ndan bütün şehre yayılan o uğultu, sinirli ihtilaçlarla ürperen o garip sarsıntı, sanki insanlara ait bir şey değil, toprağın ta derinlerinden, önüne kattığı her şeyi yıkmak arzusuyla yeryüzüne çıkmaya hazırlanan, tırnaklarıyla şehri kazıyan bir zelzele, arzın merkezindeki ateşten silkelenerek çıkan bir gulyabaniydi.

Mart ayının sonlarında, kırılgan bir kış soğuğunun altından hissedilen müjdeli bir bahar kokusu taşıyan o gün, Sultanahmet Meydanı'ndaki kalabalıktan, insan etinden, sıcaklığından, terinden oluşmuş bir buhar yükseliyor, kalabalığın başının üstünde ham deri, yağlı bez, kirli kumaş kokusundan oluşmuş bir bulut asılı duruyordu.

Tekbirlerle dalgalanan kalabalığın ellerinde ilerleyen yeşil çuhaya sarılmış tabut, bütün şehrin ruhunu taşıyan meşum bir kutu gibiydi; onu toprağa koyup üstünü örttüklerinde, gömdükleri yalnızca bir insan, muhalif bir yazar olmayacak, şehrin ruhu, insani varlığı gömülecek, geriye yalnızca hayvansı bir öfke, yok etme arzusuyla seğiren vahşi bir adale yığını kalacaktı. Birçok değişik yerde, birçok değişik insan, bu ruhsuz ve başsız kalmaya hazırlanan kalabalığın başının ve ruhunun kendisi olduğunu, bu gövdeyi kendisinin, kendi iradesinin etki altına alacağını sanıyor ve aldanıyordu.

Siyah cüppeleri yağlı bir parıltıyla erimeye başlamış, kuşaklarına palalar sokmuş mollaların peşine takılmış cenaze kalabalığını oluşturan, işsiz güçsüz, kunduraları delik, cepkenleri yamalı, tıraşları uzamış, suratları sararmış, zayıflıktan kemikleri yüzlerini yırtıp çıkacak kadar keskinleşmiş insanların gözlerinde; bütün şehri saran o öfkeli uğultuya rağmen bir hiddet değil, açlık, çaresizlik ve yarınını bilemeyen insanların gözlerinde rastlanan türden bir korku ve kararsızlık vardı. Her an kaçmaya başlayabilirler ya da aniden saldırabilirlerdi; onların, hiddetlenmeye bile gücü yetmeyen kararsız korkaklıklarında, cenazenin ön saflarında yürüyen kalın cüppeli, bakışları kibirle ve güvenle parlamış mollalarınkinden daha ürkütücü, görenleri saklanmaya zorlayan bir belirsizlik bulunuyor, kararsız bir kalabalığın, kararlı bir kalabalıktan daha tehlikeli olduğunu cenazeyi seyredenler hissediyordu.

O gün, cenaze için camide verilen salada bile, Tanrı'ya bir yakarış, onun ellerine bırakılan bir fani için istenen bir şefaat değil, o kalabalığın yolunu

şaşırmış öfkesiyle çaresizliğine bir yardım dileniş vardı.

Genç ölünün cenazesi, tabutundan çıkartılıp, sarıldığı bembeyaz kefenin içinde çukura konulup üstüne tekbirlerle toprak atıldıktan sonra kalabalık, sokaklara yayıldı; öfkelerini, acılarını ve korkularını sırtlarında taşıyarak, her sokakta biraz daha azalarak şehrin içinde kayboldular. Daha biraz önce tehditkâr varlığıyla meydanı dolduran kalabalık yok oldu, birkaç gün sonra yeniden dirilmek üzere ölüp şehrin içine gömüldü sanki; kalabalığı oluşturan herkes şehrin içindeydi ama kalabalık artık yoktu.

Hasan Efendi de, parçası olduğu kalabalıktan kopup olanı biteni, daha önemlisi olacakları haber vermek için tekkeye, şeyhinin yanına gitti. Şeyh, Hasan Efendi'nin ona bütün haberleri getireceğini, o esrarengiz bilgi kaynakları ve sezgileriyle her şeyi ona anlatacağını; Hasan Efendi de söyleyeceği her şeyi Şeyh Efendi'nin daha önceden öğrenmiş olacağını ama bunu kendisine söylemeyeceğini biliyor, ikisi de ötekinin bu bilgileri nereden edindiğini merak ediyor, bu esrarengiz güçten hem biraz ürküyor hem de bu gücün yanında bulunmaktan bir güven duyuyordu.

Bu duygulara alışıktılar, yıllar içinde öylesine bu duygularla iç içe yaşamışlardı ki neredeyse bunu hissetmemeye başlamışlardı. Bu duyguyu yeniden hatırlamaları için sanki aralarından birinin kaybolması ya da yeteneklerini kaybetmesi gerekiyordu.

Hasan Efendi, Şeyh'i Haliç'in kıyısında, kürkünü omuzlarına atmış olarak suya bakarken buldu.

Cenazedeki kalabalığı, Derviş Vahdeti ile Said-i Kürdi'nin bellerine sokulmuş bıçaklarını, kalabalığın öfkesini, acısını, cenazeye birçok çavuşla alaylı subayın sivil olarak katıldıklarını anlattıktan sonra asıl bilgileri verdi:

- Cihet-i askeriye birkaç güne kadar isyan edecek, Selanik'ten gelmiş olan birlikler şeriatın alenen gitmesine müsaade etmeyecekler, kararlılar.

Bunu söylerken Hasan Efendi'nin sesinde, Şeyh'in bu hareketi destekleyen bir söz söylemesi için yalvaran bir ton vardı. Şeyh Efendi o yalvarışı ve ne istediğini hissediyordu ama hiç sesini çıkarmadan Hasan Efendi'nin devam etmesini bekledi.

- Allah'ın yoluna çıkmak için silahlarını ele alacaklar.

Şeyh Efendi hiçbir duyguyu yansıtmayan dümdüz bir sesle konuştu, sanki bir şeye itiraz etmiyor, kendi kendine cevabını merak ettiği bir soru soruyordu:

- Ne zamandan beri Rab’ımıza giden yola silahla çıkılıyor?

Şeyh Efendi, çöken akşamla birlikte morumsu bir renk alarak rüzgârla dalgalanan suya bakıyor, sanki o sulardan çıkacak birini, ya da bir işareti bekliyordu. Hasan Efendi de elinde olmadan suya baktı ama orada her zaman gördüğü Haliç'ten başka bir şey yoktu.

Şeyh Efendi'nin sinirlendiğini anlayınca sanki kendi söylediklerine katılmıyormuş da yalnızca duyduklarını anlatıyormuş gibi konuşmaya devam etti:

- Cihat ilan edeceklerini söylüyorlar.

- Kime karşı?

Hasan Efendi birden heyecanlandı.

-- Farmason gâvuru olan zabitlere, İttihatçılara karşı... Zabitler duvarlara çıplak avrat resimleri asıyorlarmış, Beyoğlu'nda Müslüman kadınları başlan açık dolaşıyormuş, zina almış yürümüş, Padişah Efendimizin, Halife Hazretleri'nin hükmünü dinleyen kalmamış...

Bütün bu gâvurluklara karşı. Şeyh Efendi, uzun parmaklarını birleştirip çenesine dayayarak başını öne eğdi, akşam serinliyordu.

- Allah bizi, bunca insanı, bu güçsüz ve zavallı kullarını neden halk etti, şu sersefil kımıldaşıp duran zavallıcıkları niye yarattı da dünya üzerine getirip kondurdu, biz niye bütün eksikli hallerimizle, kötülüklerimiz ve kendi kötülüğümüzden acı çeken vicdanlarımızla, sevaba yürürken ayağımıza dolanan günahlarımızla, böyle yaratıldık?

Şeyh Efendi susunca Hasan Efendi kendisinden bir cevap beklediğini sanarak telaşlandı, bir cevap bulmaya uğraştı ama o sırada ayaklanacak askerlere dalmış olan zihni birden bu sorulara bir cevap bulamadı, zaten Şeyh Efendi de konuşmaya devam etmişti:

- Allah'ın yaptıklarının nedenini niyesini sormak bir günah mı, hayır değil, Rab’ımız soru sormamızı istemesiydi bu aklı bize vermez, bizi de börtü böcek gibi halk edip salı verirdi... Hayır, bizi soru soralım diye yarattı Rab’ımız, bu büyük hilkati merak eden birileri olsun istedi yarattığı dünyada, peki bizi niye eksikli yarattı diye sorarsan... Evet, istese bizi mükemmel de yaratabilirdi, öyle yaratmadığına göre demek bir sebebi var... Bir sebebi var elbet, olmaz mı, mükemmel yaratılmış hiçbir şey yeterince mükemmel değildir Allah katında...

Mükemmel olan nedir biliyor musun... Eksikli yaratılmış olanların tevekkülle, sabırla, acıyla tekâmül edip mükemmele doğru inkişaf etmesidir... Rabbin kudreti, kendi halk ettiği eksikli kullarının, kendi başlarına, sorular sorarak, arayarak inkişaf edebilme kabiliyetinde gözükür... Bizim tekâmül etmek için attığımız her adım, bir taksirden kurtulmak için yürüttüğümüz her fikir, Rab'ımızın kudretinin ispatıdır...

Hasan Efendi, her zaman olduğu gibi, Şeyh'in sesine dalmış, suya düşen bir arı gibi önce kurtulmak için kanatlarını çırpıp uğraşırken, sonunda teslim olup çağıltıyla birlikte akıp gitmişti; Şeyh'in yanına gelirken içinde bulunan duyguların hepsini unutmuş, ne öfkesi ne isyanı desteklemesi için yardım isteme arzusu ne gâvurlara verilecek muhtemel dersin ruhunda yarattığı şiddet dolu sevinç kalmıştı.

Hava kararıyor, bulutların arasından sızan ışık demetleri, yeryüzüne varamadan havada kayboluyor, gölgelenen şekillere leylak rengi ışıktan bir toz dağılıyordu; Şeyh'in elleriyle yüzü alevli bir beyazlıkla belirginleşmişti.

- Bizim silaha, ayaklanmaya, şiddete değil düşünmeye, olduğumuzdan daha iyi olmak için uğraşmaya ihtiyacımız var.

Şeyh Efendi, içini çekip ağır ağır dönüp tekkeye doğru yürümeye başladığında Hasan Efendi de ardına takıldı, tekkenin kapısına kadar hiç konuşmadan yürüdüler; kapıda Şeyh Efendi, damadına döndü, sesine, mütehakkim, kendisine ve postuna yakışır bir ton yerleşmişti şimdi, az önceki alçakgönüllü ses kaybolmuştu:

- Bizden kimse bu işlere karışmasın, silahla değil bizim işimiz, sen de göz kulak ol, hususiyetle genç müritlerden kimseyi ayartmasınlar.

Çökmekte olan mor yaldızlı gecenin, servileri karaltan yalnızlığı içinde, tekkeden insanın içine işleyen bir ney sesi yükseliyor, Tanrı'ya yakaran bir ilahinin müziği, ağır ve acelesiz kederiyle dinleyenlerin ruhuna akarak onlara güçsüzlüklerini ve kimsesizliklerini hatırlatıp Tanrı'nın yolunu gösteriyordu.

Hasan Efendi, duvara dayanıp çöken karanlığın içinde yapayalnız çalan, sanki sesiyle gecenin karanlığından geçip uzaklara, gecenin hiç olmadığı, semavi bir ziyayla aydınlanan bir başka diyara doğru yükselen o sesi, sesle birlikte geceden, dünyadan, öfkelerinden, kırgınlıklarından, hatta kendinden kurtularak dinlemeye koyuldu.

Onu dindar yapan, inançlı yapan, gerçek bir mümin yapan, ne kâfirlere duyduğu kızgınlık ne Tanrı yolunda yürümeye hazırlandığı cihat ne de şeyhine duyduğu büyük hayranlıktı; onu dindar yapan bu sesti, yapayalnız çalan bu neyi duyduğunda hissettiği o tuhaf kederdi.

O an Tanrı'nın huzurunda olmak, Tanrı'ya, kendisini yarattığından dolayı şükretmek, bir kul olmanın o benzersiz ve saf itaatiyle boyun eğmekten duyduğu sevinci anlatmak isteği ve bu isteğe ulaşamayacağını bildiği için çektiği acıydı onu gerçek bir mümin kılan. Ölümü, Allah'ına kavuşacağı an olarak görüp ölümü hayattan çok sevdiğini, ölüme hazır olduğunu, hatta onu özlediğini hissetmekti ona huzur veren.

Ney sesi aniden kesildiğinde, usulca, sanki sesinin duyulacağına inanır gibi.

"Aziz Allah," diye mırıldandı. Başını kaldırıp baktığında kapının önünde Şeyh'in durduğunu, onun da kendisi gibi neyin sesini dinlemiş olduğunu gördü, ikisi de aynı şeyleri hissettiklerini anladılar.

Hasan Efendi, Şeyh'i görmemiş gibi bahçeye doğru ilerlediği sırada Şeyh'in kendisine seslendiğini işitti:

- Sana ne söylediğimi şimdi anladın mı?

Hasan Efendi, o karanlıkta görülmeyeceğini bile bile başını salladı ama cevap vermedi.

Biraz uzaklaştığında Şeyh'in sesini yeniden duydu:

- Ragıp Bey'e de haber vermeyi ihmal etme.

Hasan Efendi talimatı duyduğunu belirten bir ses çıkarmadan bahçenin içinde yürüyüp uzaklaştı.

O sırada, bir insanla, bu şeyh bile olsa konuşmak, sesini bir faniye duyurmak istemiyordu; Tanrısıyla baş başa olduğunu hissediyor, o müziğin onu bir anda Tanrı'yla karşı karşıya getirdiği duygusundan kurtulamıyordu.

Bu duygu, ayinlerde duyduğu o coşkuya, vecde, kendinden geçmeye benzemiyordu, daha başka, daha sakin, daha ağır, daha derinden bir şeydi, bir duygu bile değildi sanki; onu, kendisinden başka bir şey, bir ağaç, bir yaprak, bir su yapan, toprağa karıştıran, Rabbin yarattığı her şeyde kendisinden bir parça görmesine yol açan, kendini yaratılan her şeyle bütünleştiren bir garip haldi.

Bunu, duygularıyla, düşünceleriyle değil bütün bedeniyle, etiyle hissediyordu; bunu hissetmeye onun duyguları, anlamaya düşünceleri yetmezdi, bu hali yaşayabilmesi için etine, bedenine, onu o yapan her şeye ihtiyacı vardı, bedeni bir rüzgârla savrulur gibi savrulup hafifliyor, bütün dünyaya dağılıyordu ve dağılmak, onu, bir büyük ve sonsuz bütünün ayrılmaz parçası kılıyordu.

O geceyi, bahçede, bir ağacın dibinde oturarak geçirdi; belki de o gün yaşadıklarıyla yorulan ruhu, ney sesiyle aniden aradığı sükûneti bulmuş, birden ona çok manasız ve süfli gözüken bu hayattan onu kurtarıp hiç başlamamış ve hiç bitmeyecek bir büyük kudretin parçası olduğunu ona kuvvetle hissettirmişti.

O gece, hiçbir dua okumamıştı; hiçbir ayet aklına gelmemiş, hiçbir sureyi ezberinde bulmaya çabalamamıştı; kederli ney sesi Tanrı'ya giden yolu önünde açıvermişti ve o, önünde açılan yoldan ruhuyla ve bedeniyle geçmiş, kuşlara, balıklara, böceklere, denizlere, yosunlara dağılmış ve bütün gece bir ağacın dibinde, bir ağaç gibi hiçbir şey hissetmeden ve hiçbir şey düşünmeden durmuştu; ne akla ne duyguya ihtiyacı vardı. Daha sonraları Osman'a, "Ben hakiki ibadeti o gece öğrendim," demişti, "dayandığım ağaçla bedenim arasında bir fark kalmadığını hissettiğim gece anladım asıl Rabbin kudretim ve sevgisini." Tanrı'ya olan inancım bile, en sıradan ve en kaba bir öfkeye, hayatındaki pişmanlıkların tedavi edileceği değersiz bir sığınağa çeviren bu basit adamın, yaşadığı mucizeyi Şeyh Efendi'den başka gören ve anlayan kimse olmamıştı.

Hasan Efendi, duyguları ve düşünceleri biraz daha gelişmiş biri olsaydı, o gece hissettikleri onu kaçınılmaz olarak değiştirir, kendisiyle ve hayatla hesaplaşmasını, semavi bir inancı dünyevi bir kızgınlığa çevirmenin ayıbını fark etmesini sağlardı, ama onun için bu mümkün değildi; öfkenin ötesine geçen duygular ve düşünceler, onun için derinliğinde kaybolup yok olacağı bir yerdi. Öyle bir yer olduğunu görmüş, gördüğüyle büyülenmiş ama gittiği yerde kalamayıp geri dönmüştü.

Sabah namazından sonra tekkeden bir arınmışlık hissi ve sevinciyle yola çıktı ama kışlaya varana kadar yeniden eski benliğine, öfkenin esaretine dönmüştü.

Kışlanın kapısında, tüfeği tutan elleri sanki saatlerce soğuk suda kalmış gibi kızarıp kabarmış bir er, aldırmaz bir sesle Hasan Efendi'yi durdurmuştu:

- Kimi aradın hacı?

- Binbaşı Ragıp Bey'i görecektim.

- Hangi Ragıp Bey bu? Hasan Efendi sinirlendi:

-Birazdan buraya gelir de kafana sümsüğü indirirse görürsün hangi Ragıp Bey olduğunu, seslen içeri de bilen biri baksın Binbaşı Ragıp Bey'e.

Hasan Efendi'nin askerlik günlerinden kalma emredici sesini duyan asker, fazla uzatmadan içeri seslenmiş, ‘Binbaşı Ragıp Bey'i arayan biri' olduğunu söylemişti, biraz sonra adımlarını yorgun yorgun sürükleyen bir er gelmişti kışlanın kapısına.

- Sen mi aradın Binbaşı Efendi'yi?

- Ben aradım, ne olacak?

- Olacağı bir şey yok, düş peşime de götüreyim.

-Fesuphanallah, oğlum siz de askeriyenin ocağını köy kahvesine çevirmişsiniz.

Nizamiyeden bir-iki adım içeri girmişlerdi ki Hasan Efendi biraz önce 'Ragıp Bey de kim' diyen nöbetçi askerin az ötesinde duran bir çavuşa, sesini kısmaya bile lüzum duymadan seslendiğini işitti:

- Bu Ragıp Bey gâvuruyla bu mollanın ne işi ola ki Hüsam Çavuş?

- Ne bileyim ki ben, Ragıp Bey'i görmeye geldiğine göre bu da gizli din taşıyan İttihatçı çaşıtlarından biridir her hal.

Hasan Efendi, içinden yükselen öfkeyi güç bela zaptedip dişlerinin arasından homurdanarak önü sıra giden askerin peşinden yürüdü. Üstünde 'nöbetçi zabit' yazan odaya girdiğinde, Ragıp Bey'in masanın üzerinde duran tabancasını aceleyle kılıfına yerleştirdiğini, masasının arkasındaki dolaba dayalı bir de filintanın durduğunu gördü; gece nöbete kalmış olan Ragıp Bey'in yorgun yüzünde bir dost görmenin sevincinin ışıdığını da fark etti.

- Vay Hasan Efendi, hayırdır, sabah sabah seni buralara hangi rüzgâr attı?

- Hayır mı, şer mi artık Rabbim bilir Ragıp Bey, Şeyh Hazretleri gönderdi beni.

Bir kahve söyle de kendimize gelelim.

Kahvelerin gelmesini beklerken, tekkeden, Şeyh Efendi'den, 'kayınvalide hanımdan' konuştular, bir ara Hasan Efendi, "Dün akşam tuhaf bir şey

oldu," dedi. Ragıp Bey'in susup kendisini dinlediğini görünce tekrarladı:

- Çok tuhaf bir şey...

Sonra, yaşadıklarını paylaşmaktan sakındığından değil, nasıl anlatacağını bilemediğinden, başladığı sözü bitirmekten vazgeçti, çakır gözlü bir neferin getirdiği kahvesinden bir yudum alıp başını salladı:

- Neyse, demem o değil, sana mühim havadislerim var, Şeyh Hazretleri sana da anlatmamı tembih etti.

Hasan Efendi, ikinci kez gelişiyle Şeyh Efendi arasındaki ilişkiyi vurgulayarak, hem kendisini küçümsediğini hissettiği Ragıp Bey'in, sözlerini daha önemsemesini sağlamak hem de aslında karşı olduğu İttihatçılardan birine olacakları haber verirken, hiç olmazsa kendi gönlünde, suçu Şeyh'e atıp vicdanım rahatlatmak istiyordu.

Ragıp Bey, önemli bir haber geldiğini daha baştan beri anladığından dikkatle dinliyordu. Hasan Efendi, biraz susup Ragıp Bey'e fazla bilgi vermeden vaziyeti nasıl anlatacağını düşündü.

- Şeyh Efendi diyor ki, Ragıp Bey birkaç gün garnizona uğramasın, hatta mümkünse şehir dışına çıksın, diyor.

- Peki, niyesini de söyledi mi Şeyh Hazretleri? Yoksa onu da remil atıp ben mi bulacağım?

Hasan Efendi yüzünü buruşturdu.

- Niyesi...

Sonunda her şeyi anlatmadan işin içinden çıkamayacağını kestirdi.

- Niyesi şu, bir-iki güne kadar asker ayaklanacak, kıyam olacak diyorlar, İttihatçı zabitleri öldürecekler.

- Ne istiyorlarmış, neden ayaklanacaklarmış?

- Şeriat istiyorlar, yeniden Osmanlı'nın hak dinine gelmesini, yollarda açık saçık kadınların dolaşmamasını, namusun payimal edilmemesini istiyorlar, farmason subayların yoldan sapıttığı ahaliyi yeniden şeriata döndürecekler.

Hasan Efendi, birden kendini kaybetmiş, uyaran bir dost gibi değil, ayaklanacak olanların sözcüsü gibi konuşmaya başlamıştı. Ragıp Bey, gözlerini kısıp baktı.

- Peki sen ne diyorsun bu olacaklara Hasan Efendi?

Bunca yıl birlikte nice maceradan geçtikleri, birlikte düğün yapıp, iki kardeşi alıp akraba oldukları, her zaman sevdiği ama görüşlerine katılmadığı Ragıp Bey'in elini tuttu Hasan Efendi.

- Git Ragıp Bey, git, bir zaman uzaklaş buradan. Ragıp Bey'in sesini çıkartmadığını görünce üsteledi:

- Allah lillah aşkına git, bildiğin gibi değil bu sefer, çok kan akacak, senin yapabileceğin bir iş yok, kimsenin yapabileceği bir iş yok, bir-iki güne kalmaz bu şehir ayağa kalkıp kefenini giyecek.

- Anlamadım Hasan Efendi, şeriat istiyorlar diyorsun, ama şeriat durduğu yerde duruyor, Halife Hazretleri dersen o da sarayında sıhhat ve afiyetle oturuyor, isyana ne lüzum var?

- Ragıp Bey, yapma Allah aşkına, şeriat bu mu, avratların ellerini yüzlerini maymun gibi boyayıp muhallebici dükkânlarında camekân simiti gibi oturmaları mı?.. Allah korkusu olsa, bir Müslüman evladı, helalini böyle ortalığa salar mı, sen benden iyi biliyorsun. Senin için söylemiyorum ama Selanik'ten gelen zabitler Beyoğlu'nu kerhaneye çevirdiler, her yanda fuhuş, zina, günah; bir ayet söyle desen söyleyemeyecek adamlar sıra çarliston türküsüne geldi mi susmak bilmiyor. Hem Ragıp Bey, molla takımını askere yazmak, dünyanın, duaları yüzü suyu hürmetine ayakta durduğu bu mübarekleri ayaklar altında ezdirmek, dini bütün zabitleri, bunların hepiciğini alaylı diye ordudan atmaya kalkmak neyin nesi, bu mu şeriat, bu mu din, bu mu Müslümanlık?

Ragıp Bey arkasına yaslandı.

- Yahu Hasan Efendi, sanki kendin de bilmezmişsin, hiç orduda olmamışsın gibi konuşma, şu ordunun haline bak, git bir de gâvur dediklerinin ordusuna bak, her savaşta yenilmek mi Müslümanlık, elin oğlu çatır çatır mitralyözleriyle Müslüman evladını kırarken hâlâ süngüyle savaşmaya çabalamak mı şeriat?..

Bunlar palavra, kusura bakma, ben açık konuşurum. Bizim gerçi zabitlerin biraz azdığı doğru, evet, ama senin dini bütün dediğin zabitler de ordudaki her türlü yemliğe karşı be birader. Padişah da bunları el altından kışkırtıyor, mollaları 'din elden gitti' diye bağırtıyor. Şimdi dinin gibi doğru söyle, sen de askerlik yaptın, şu ordunun halini beğeniyor musun, yarın bir gün kötü Bulgar, Yunan'la birleşip payitahtın kapısına dayandığında, bu ordu seni koruyabilir mi?

İkisi de aslında hangi konuyu konuşmak için buluştuklarını, hemen kapılarının önünde bekleyen tehlikeyi unutmuşlar, Osmanlı erkeklerinin en sevdiği konuyu tartışmaya koyulmuşlardı.

Hasan Efendi, koltuğunda bir-iki kımıldandı.

- İyi söylüyorsun da Ragıp Bey, küffarı asırlarca titreten, gâvuru Sultan Süleyman'ın ayaklarının dibinde kıvrandıran o orduya ne oldu, sen bana onu söylesene... Benim ağzım öyle pek fazla laf yapmaz, lakin bizi Kuran'ın emirlerini unutmak bu hale getirmedi mi? Tahta sarhoş Selim geçtikten sonra ülkenin bereketi kaçmadı mı? İmanını kaybetmiş bir orduya tüfek versen ne olur top versen ne olur, tetiği çekecek parmak titredikten sonra ne fayda; Allah'tan korkmayan, halifesine hizmetten imtina eden bir ordu küffarın karşısında kaçmaz da ne yapar? İşte ordunun durumu ortada, sen dahi şikâyet ediyorsun. Niye? Bu ordu Allah'ın ipini bıraktı çünkü, Pinver'in ipine tutundu.

Ragıp Bey tam cevap vermeye hazırlanırken dışardan nöbet değiştiren askerlerin postal sesleri, tüfek şakırtıları, komutlar duyulunca, ikisi birden irkilip pencereye doğru döndüler, o sesler, onlara aslında Hasan Efendi'n in niçin oraya geldiğini hatırlattı.

- Neyse, dedi Ragıp Bey, inşallah bunu daha geniş bir zamanda daha rahat konuşuruz... Bu ayaklanmanın ne zaman olacağını biliyor muymuş Şeyh Hazretleri, bir tarih söyledi mi sana?

- Hayır ama bir-iki gün içinde olacak. Kışladan uzak durmanı istiyor.

- O olmaz da...

Ragıp Bey, bıyıklarını dişlerinin arasında çiğneyerek bir zaman düşündü.

- Bak en iyisi ne yapalım Hasan Efendi, önce bizim valideyle hanımı tekkeye atalım, onlar koca köşkte bir başlarına kalmasınlar. Gerçi Arnavut bahçıvan var, lakin böyle durumlarda kimseye güvenilmez... Onları sağlama aldıktan sonra benim ne yapacağımı düşünürüz.

Hasan Efendi, birden eski günlerinde, gençliklerinde güldüğü gibi gülü verdi.

Bu iriyarı, molla kılıklı adamdan beklenmedik masum ve çocuksu bir gülümsemesi vardı.

- İlahı Ragıp Bey, ben sabahtan köşke araba gönderdim zaten hanımları alsınlar diye, tekkede de daireleri hazırlandı, o yandan sen meraklanma...

Seni bir an önce şehir dışına atalım, birkaç gün buralara uğrama.

Daha biraz önce düşman gibi gördüğü, öfkelendiği insanın, kendisi bir şey söylemeden annesiyle eşini korumak için önlemler almış olması, kardeşçe bir dostluk göstermesi, Ragıp Bey'i birdenbire sevindirmiş, ona şaşırtıcı bir güven vermişti.

- Sağ ol Hasan Efendi, dedi, sayende biz bunları da hallederiz. Siz tekkeye mukayyet olun, ben başımın çaresine bakarım. Şeyh Efendi'ye hürmetlerimi ve şükranlarımı söyle. Ben de ilk fırsatta uğrayacağım.

Sarılıp helalleştiler; Hasan Efendi, söyleyeceği bütün lakırdıları söyleyememiş insanların ağır hareketleriyle, her an dönüp bir şey daha söyleyecekmiş gibi ayaklarını sürükleyerek kapıya doğru gitti, kapıyı açarken bir an durakladı, sonra ne düşündüyse düşündü hızla kapıyı açıp dışarı çıktı. Nizamiyeden çıkarken, Ragıp Bey'in ölmesinin kendisini çok üzeceğini şaşkınlıkla ve acıyla fark etti.

Nizamiyedeki nöbetçiler değişmişti, girerken karşılaştığı neferin yakınlarda olup olmadığına baktı, görse ona iki laf edecekti, ama nefer çoktan nöbetini devredip gitmişti.

Ragıp Bey de, Hasan Efendi'nin arkasından kaputunu giyip karargâhtan ayrıldı. Biraz önce aldığı haberin ağırlığına rağmen içinde, kendisini huzursuz eden garip bir sevinç vardı.

Cağaloğlu'ndaki İttihat Terakki karargâhına gitmek için bir araba bakınırken, bir yandan da bu sevincin nedenini anlamaya çalışıyor, böyle bir zamanda manasız bir sevinç duyduğu için neredeyse kendine kızıyordu.

Meydanda değdiği yeri yakan haşin bir rüzgâr esiyor, siyah, eflatun, erguvan, yeşil, mor çarşaflı kadınların çarşaflan, alttan giren rüzgârla rengârenk balonlar gibi şişip kabarıyor, erkekler kırmızı feslerinin uçmaması için bir elleriyle tepelerine bastırarak yan yan yürümeye uğraşıyorlardı. Bir tek araba bile gözükmüyordu ortalıkta. Ragıp Bey kaputunun yakalarını kaldırıp başını önüne eğerek iri ve dengeli adımlarla Beyoğlu'na doğru yürüdü. Karaköy'e inip oradan Cağaloğlu'na gitmeye karar vermişti.

Ağabeyinin henüz Berlin'den dönmemiş olmasına canı sıkılıyordu, Cevat Bey burada olsaydı onunla rahatça konuşup olup bitenleri anlatabilir, ağabeyini yaklaşan tehlikenin büyüklüğüne inandırabilirdi, ama öbür ittihatçılar, bir şeyhten gelen habere kolay kolay inanmazlar, sırf haberin

kaynağı bir din adamı diye bunda bir tuzak, bir hile ararlar, bir din adamına inandı diye Ragıp Bey'in saflığına gülerlerdi.

Ragıp Bey, daha sonraları, öldükten sonra bile dinmeyen öfkesiyle Osman'a, "Kendilerinden başka kimseye inanmıyorlardı," demişti, "hatta kendilerine bile inanmıyorlardı, cemiyetin idarecilerine olan inançlarını dahi kaybetmişlerdi, her biri bir başka adamın peşine takılmış, diğer idareciden şüphelenir olmuştu, güç onları hastalandırmıştı." Cevat Bey'in yorumu elbette daha derinlikli olmuştu:

"Başkaldırının ateşi," demişti Osman'a, "kendisini kontrol edecek hiçbir fikirle beslenmeyince, çılgın bir yangına dönüp bütün inançları yakıp kül etti, yalnızca hırs ve öfke kaldı geriye, afyon alışkanlığı gibi sürekli olarak şüpheye ve kızgınlığa ihtiyaç duyan bir isyan şehvetiyle yaşadık yıllarca, isyan edecek kimse kalmayınca, hayata isyan edip ölüme sarıldık."

Cephelerinde küçük mermer heykeller, çatı alınlıklarında süslü oymalar olan, gri binaların arasından yürürken, caddeyle küçük sokakların kesiştiği köşe başlarında ani rüzgâr anaforlarına rastlayarak kaputuna sarılmak zorunda kalan Ragıp Bey, rüzgârdan korunmak ister gibi sıkı sıkıya kapalı demir apartman kapılarının, vitrinleri içerdeki insanların soluğuyla buharlanmış birahanelerin, camlarına esans afişleri asılmış dükkânların arasından geçerek Yüksekkaldırım'a vardı, dam altlarına sığınmış işportacıların rüzgârla dağılan zayıf bağırtılarına aldırmadan Karaköy'e indi, aniden denizden gelen yosun kokusunu ve suyun yüzüne vuran ıslak soğuğunu hissetti.

Karaköy'de de araba yoktu, rüzgârla savrulur gibi bir kaldırımdan bir kaldırıma paltolarını ve feslerini tutmaya çalışarak geçmeye uğraşan birkaç kişinin dışında Köprü'nün başı boştu, bir-iki çatana kenara demirlemişti.

Rüzgârın ve Haliç'in uğultusunu dinleyerek, yanaklarında ve kulaklarında meşin kamçılar gibi acıtıcı vuruşlarla kendini hissettiren rüzgâra aldırmamaya çalışarak Köprü'yü geçti. Canı, sıcak bir odada oturup çay ve sigara içmeyi çekiyor, sokaklarda yürümek zorunda olmasına, gittiği yerde kendisine inanmayacaklarını bilmesine duyduğu kızgınlık gittikçe büyüyor ama bu kızgınlığın altındaki, kendisini tedirgin eden nedensiz sevinç de orada öyle duruyordu.

Hissettiği sevinç, öyle garip bir duyguydu ki, Ragıp Bey'in diğer duyguları yaşamasına engel olmuyordu, onları kendi ışığıyla karanlıkta bırakacak kadar aydınlık değildi; öfke, sıkıntı, bıkkınlık, huzursuzluk, kaygı

yol boyunca yer değiştirerek Ragıp Bey'in içini yokluyor, varlığını hissettiriyor ama her zamanki gibi dolu dolu yaşanmıyorlardı. Bütün bu duygular, o sebepsiz sevinç yüzünden, kaygan bir zeminin üstüne kurulmuş binalar gibi bira? sonra yıkılacakları, yok olacakları duygusunu da birlikte getiriyorlardı; Ragıp Bey öbür duyguların her birinin nedenini açıkça görebilmesine rağmen sevincinin nedenini anlayamadığından, bu sevinç duygusu, öbürleri kadar güçlü ve açık hissedilmese de, hepsinden daha fazla fark ediliyordu.

Cemiyetin merkezinde onu, ordu içindeki ürkütücü ününün ve Cevat Bey'in kardeşi olmasının ona sağladığı ayrıcalığa uygun bir biçimde saygıyla ama epeyce mesafeli karşıladılar. Sokağa bakan geniş bir odaya aldılar.

İçeridekilerden bir kısmını, Hakkı Bey'i, Abdülkadir Bey'i, Mümtaz Bey'i, pencerenin kenarında oturan kumral bıyıklı, yumuşak yüzlü Müştak Bey'i eskiden tanıyordu. İçeri girdiğinde, anlık bir sessizlik oldu; ilk ayağa kalkan, bir zamanlar Fuat Paşa'nın maiyetinde birlikte oldukları Müştak Bey'di, gerçek bir muhabbetle yanına gelip, "Ooo, buyur Ragıp Bey," dedi, "nasılsın, hayırdır, hangi rüzgâr attı seni buralara, pek uğramazdın."

Çoğu eski subay olan ve daha sonra İttihat Terakki'nin silahşorluğunu yüklenen öbürlerinde ise, yabani hayvanların kendi cinslerinden birine rastladıklarında gösterdikleri türden, saygılı ama kuşkulu bir hal vardı.

Onlar Ragıp Bey'i, Ragıp Bey onları eski 'vukuatlarından' biliyordu; hepsi aynı saftaydı ama gene de herkesin usulca dirseğiyle, koltuk altındaki tabancasını yokladığını Ragıp Bey tecrübeli gözleriyle hemen gördü. Kısa süren bir selamlaşma faslından sonra Ragıp Bey’e bir kahve söylediler.

Ardından huzursuz bir sessizlik sardı odayı, kimse ilk sözü almak istemiyordu. Ragıp Bey, geldiğine çoktan pişman olmuştu ama artık hiçbir şey olmamış gibi çekip gitmesi mümkün değildi; onun gibi birisi merkezegeldikten sonra hiçbir şey söylemeden gidemez, giderse ardında belki de hayatına mal olacak ağır bir kuşku bulutu bırakabilirdi.

Sessizliği, aralarında Ragıp Bey'i gerçekten seven tek kişi olan Müştak Bey bozdu:

- Ee, Ragıp Bey hayırdır?

- Pek hayır sayılmaz Müştak Bey.

Ragıp Bey, iskemle gıcırtılarını hissetti, herkes yerinde şöyle bir kıpırdanıp dikkat kesilmişti.

- Mollaların askeri kışkırttığını, bir-iki gün içinde bir ayaklanma düzenleyeceklerini duydum...

Kimse sesini çıkarmayınca Ragıp Bey, kendisini dinleyenleri inandırmaya çalışarak devam etti:

- Haber sağlam yerden; güvendiğim eski bir dostum söyledi. Hakkı Bey, her zamanki küstah haliyle sordu:

- O nereden duymuş?

Ragıp Bey, bu soruyu soracaklarını ve gerçeği öğrendiklerinde, yüzüne karşı olmasa da, arkasından alay edeceklerini biliyordu. Ne söyleyeceğine karar vermek için zaman kazanmaya çalışarak tabakasını çıkartıp bir sigara yaktı.

- Mollaların arasında ahbapları var.

Hakkı Bey arkasına yaslandı, cesaretini ve şöhretini kıskandığı, cemiyete her zaman biraz uzak duran Ragıp Bey'e duyduğu nefreti gizlemeye çalışmadan, her zaman bela arayan haliyle gülümsedi.

- Ahbaplarını mı gammazlıyor bu senin dostun?

Ragıp Bey, sigarasını yanındaki tablaya bırakıp usulca ceketinin önünü açarak odadakilere baktı. Aralarında Müştak Bey'den başka güvenebileceği kimse yoktu, o da bir kavgada en fazla tarafsız durur ama Ragıp Bey'den yana çıkmazdı.

Ötekiler alabildiğine kıyıcı, tabancayı tespih gibi elinden düşürmeyen, attığını vuran adamlardı. Ragıp Bey midesinin üstünde bir kasılma hissetti.

Şimdi bildiği bir oyunu oynamaya hazırlanıyordu, ölümün kenarında gezinmenin, kendini her defasında ölümle sınamanın ruhunda yarattığı yakıcı haz içini doldurdu; odadaki diğer adamlar gibi o da ölümle oynamayı seviyor, yaşadığını ancak ölüme bu kadar sokulup ona dokunduğunda anlıyor, ancak ölümü, karşısında etli canlı bir insan gibi gördüğünde, yaşadığının böylesine güçlü bir şekilde farkına varıyordu. Şekilleri gölgeler halinde gören yarı kör bir adamın gözlerinin açılması, zorlukla nefes alan birinin aniden ciğerlerini havayla doldurabilmesi gibi bir şeydi bu; her şeyin görüntüsü, ışığı, kokusu keskinleşiyor, başka zamanlarda biraz cansızlaşan

bütün duyguları hassaslaşıyor, ruhu yeniden hayata kavuşmanın coşkusuyla kabarıyordu.

O ünlü gülümsemesiyle gülümsedi; bu herkes için tanıdık bir gülümsemeydi; herkes ölümün kokusunu almış, herkes içine derin bir soluk çekip sırtını dikleştirmişti; kimse kımıldamıyordu ama herkesin kaslarının gerginleştiği hissedilebiliyordu. Kimi öpeceğini bilmedikleri güzel bir kadın gibiydi ölüm, ondan ürküyorlar ama ancak onu gördüklerinde bu kadar heyecanlanıp varlıklarını ve erkekliklerini hissediyorlardı.

Konağın ahşap merdivenlerinin gıcırdadığını, birinin merdivenlerden çıkıp odanın önünden geçtiğini duydular, sobadaki ateşin hırıltısı, çatının saçaklarına vuran rüzgârın uğultusu, uzaktan uzağa çalan bir vapur düdüğü, avludaki taşlara çarpan yağmurun, kırılan camları andıran şakırtısı tek tek duyuluyordu.

- Biz gammazlığın dolaştığı yerlerde dolaşmıyoruz Hakkı Bey, öyle olsa seninle daha sık karşılaşırdık.

Hakkı Bey, ordu içindeki ünüyle ve İttihat Terakki için defalarca hayatını ortaya koymasına rağmen hep teşkilata mesafeli duruşuyla kendisini öfkelendiren Ragıp Bey'i görünce, silahşörlerin kendi aralarındaki ölüm dansında bir adım atmıştı ama bu tehlikeli çıkışının bir nedeni, içindeki dayanılmaz ölümle oynaşma dürtüsüyse, ikinci nedeni de alttan alta Ragıp Bey'in bir sonraki adımı atmayacağına duyduğu güvendi. Bir silahşor kalabalığının arasında, kendi aleyhine biteceği çok açık bir meydan okumaya onun bu kadar açık bir meydan okumayla cevap vermeyeceğini düşünmüştü.

Ragıp Bey'in cevabını duyunca ayağa kalktı:

- Lafını tart da konuş Ragıp Bey!

Ragıp Bey yerinden kımıldamadı, sadece sağ kolunu sandalyeden aşağıya doğru bırakıp askeri liseden beri hep üniformasının yeninde taşıdığı bıçağı avucunun içine düşürdü. Hakkı Bey tabancasına davrandığında, daha o tabancasına dokunurken oturduğu yerden onu iki kaşının arasından vurabileceğini biliyordu. Asıl ondan sonraki hamleleri düşünüyordu; hangileri tabancalarına davranacaktı, tabancasını çektiğinde ilk hangisini vurmalıydı? Hakkı Bey'den sonra Abdülkadir Bey'i vurmaya karar vermişti.

- Lafı ben yemeyeceğim ki ben tartayım Hakkı Bey, lafı yiyen tartacak artık.

Yardım etmek, yaklaşan bir kasırgayı haber vermek için geldiği yerde Hakkı Bey'in kibirli küstahlığı yüzünden bir anda ölümle karşılaşmıştı.

Ragıp Bey'in cevabından sonra artık Hakkı Bey'e tabancasını çekmekten başka çare görünmüyordu, bu sözün altında kalamazdı, söylenen söz ise bir başka sözle temizlenecek gibi değildi; göz göze geldiler, ikisinin bakışlarındada hiçbir duygu yoktu, ne korku ne de öfke, yalnızca karşısındakinin nezaman harekete geçeceğini gözünden anlamak için hiç kımıldamadan bakıyorlardı.

Hakkı Bey tam elini tabancasına atmak için hazırlanırken Müştak Bey'in yumuşak sesi duyuldu:

- Arkadaşlar...

Hakkı Bey, duruşunu hiç bozmadan yalnızca gözünün ucuyla Müştak Bey'e baktı. Müştak Bey, kollarını usulca iki yana açıp silaha davranmak gibi bir niyeti olmadığını göstererek yerinden kalktı, ikisinin arasına gelip durdu.

- Düşmanlarımızı kendimize güldüreceğiz durduk yerde... Ragıp Bey, bir tehlikeden bizi haberdar etmek için buraya geliyor, hemen burnumuzun dibinde teşkilatlanan yobaz takımının ayaklanmaya hazırlandığını söylüyor, biz bir tedbir düşüneceğimize birbirimize giriyoruz. Bence hemen diğer arkadaşları da vaziyetten haberdar edelim, nedir ne değildir bir tetkik edilsin, Talat Bey'e haber salalım, münasip görürse o diğer azaları toplantıya davet etsin. Payitahtta asker ayaklanırsa bütün memlekette bunun sıkıntısı hissedilir. Böyle dar zamanda birbirimizi kırmamız hiç yakışık almaz, bence kafa kafaya verip düşünme vaktidir, burada kimsenin, evvel Allah, ölümden korkusu yok; kimsenin kimseye bir şey ispatlamasına da ihtiyaç yok, her bir yiğit kendini defalarca düşmanın karşısında ispatlamış. Öyleyse nedir bu halimiz? Şöyle bir oturalım, salim kafayla bir düşünelim. Tamam, söz var yiğidi öldürür, söz var yılanı deliğine döndürür, ama burada bir yanlış anlama oldu, bu çatının altında kimin kime düşmanlığı olabilir ki, kim kime kem söz söylemeyi aklından geçirir ki?

Hakkı Bey, hiç kımıldamadan duruyordu; ikna olup olmadığı belli değildi, alt dudağını dişlerinin arasına almış, yüzü sanki kasılıp donmuştu, Ragıp Bey'e bakıyordu. Onu tanıyanlar tabancasını çekmesinin an meselesi olduğunu hissediyorlardı; Abdülkadir Bey araya girmesi gerektiğini düşündü, hukukları eskiydi, sözünü dinletebilirdi. Cemiyet merkezinde silahşörlerin, kendilerini uyarmaya gelmiş birini, üstelik de Ragıp Bey gibi

dürüstlüğüyle ve hizmetleriyle tanınan birini vurmaları, teşkilatın içinde silahşörlere karşı başlayan muhalefeti hızlandırabilirdi, ayrıca Ragıp Bey'in Cevat Bey'in kardeşi olması, durumu daha da ciddileştiriyordu.

- Müştak Bey haklı, dedi oturaklı sesiyle. Bu zor zamanda, cemiyetin merkezinde bir hadise çıkması teşkilata zarar verir, kendimizden evvel teşkilatı düşünmemiz iktiza eder. Zaten, ortada mübalağa edilecek bir şey de yok.

Hakkı Bey, Abdülkadir Bey'e baktı ama gözünün ucuyla sürekli Ragıp Bey'i kontrol ediyordu; başıyla Ragıp Bey'i işaret etti.

- Sen, bunun söylediğini duymadın mı? Abdülkadir Bey, Ragıp Bey'in bir açıklama yapmaması halinde meselenin halledilemeyeceğini anladı.

- Ragıp Bey, sana bir şey söylemedi. Ragıp Bey, sizin Hakkı Bey'le aranızda bir garez var mı?

Ragıp Bey sakin bir sesle cevap verdi:

- Benim kimseye bir garezim yok, garezim olsa bunu zaten herkes öğrenirdi, ben gizli garez besleyenlerden değilim, beni tanıyan herkes bunu bilir.

O sırada, ikisinin de en çok istediği, bundan büyük haz alacakları tek şey, karşısındaki hasmını öldürmekti; bu büyük isteğe rağmen harekete geçmelerini, yapacaklarının 'yakışıksız' kaçacağı kaygısı önlüyordu.

Yapacaklarının yakışıksız bulunması, onlara duyulan saygının kaybolması anlamına gelirdi ki, buna asla katlanamazlardı. O yüzden, ikisi de öfkeyle girdiği bu tartışmadan, 'lafın altında kalmadan', onurunu kurtararak çıkmaya uğraşıyor, silahşörler dünyasında, en az tabanca ustalığı kadar sık görülen diplomasi ustalığıyla, sözcüklerle oynayarak, yeniden hakaret etmeden ama hakarete de uğramadan sıyrılmaya çaba gösteriyorlardı.

Abdülkadir Bey, kendisinde artık bir içgüdüye dönüşmüş bulunan tecrübeleriyle harekete geçmesi gerektiğini hissedip ayağa kalktı, Hakkı Bey'in kolundan tuttu.

- Geç otur Hakkı, artık uzatmaya mahal yok, işte Ragıp Bey de söyledi, ortada bir garez yok, el âlemi kendimize güldürmeyelim.

Hakkı Bey hiçbir şey söylemeden oturdu, ama hâlâ alt dudağı dişlerinin arasındaydı, 'Kalktığım anda çekip vurmalıydım deyyusu!' diye düşünüyor,

araya ötekilerin girmesine fırsat verdiği için, içi içini yiyordu, ama artık yapılabilecek bir şey yoktu, kavgayı uzatmak bundan böyle yersiz kaçacaktı.

Ragıp Bey de, Hakkı Bey de ölümcül birer hasım edindiklerini, bu anlamsız ve tehlikeli birkaç dakika içinde, birinden biri ölene kadar devam edecek bir düşmanlığın tarafı olduklarını biliyorlardı; bir gün bir yerde bu tartışmanın hesabı sorulacak, kozlar paylaşılacaktı.

Ragıp Bey, bıçağı avucunun içinde sessizce oturuyor, tek tek odadakileri süzüyordu, Hakkı Bey'in terbiyesizliğine cevap vermiş, sözünden geri adım atmamış, Hakkı Bey'in bir anlık tereddütü sayesinde de bu tartışmanın gizli galibi olmuştu, ama kendisine meydan okuma cüretini gösteren Hakkı Bey'i hiçbir zaman affetmeyeceğini, bunun öcünü mutlaka alacağını da biliyordu.

Bu, tıknaz ama tıknaz olduğu kadar da atik silahşoru öldüreceği günü düşününce, yüzünde o ünlü ölüm gülümsemesi yeniden belirmişti.

Birer kahve daha içildi, daha sonra Ragıp Bey'in getirdiği haberin teşkilatın yöneticilerine bildirilmesine karar verildi. Abdülkadir Bey, kendisinin de buna benzer havadisler duyduğunu söyledi. Bütün bu konuşmalar arasında Ragıp Bey, onların bu ayaklanmayla, ya böyle bir şeye ihtimal vermediklerinden ya da böyle bir kalkışma sırasında mollaları ve Padişah'ı iyice ezeceklerim düşündüklerinden pek ilgilenmediklerini, ciddi hiçbir önlem alınmayacağını fark etti; ağabeyinin İstanbul’da olmamasına bir kez daha hayıflandı.

Yıllarca tarihin en büyük imparatorluklarından birinin kalbi olacak ve odalarında alınan kararlarla o imparatorluğu adım adım yıkıma sürükleyecek olan bu küçük ahşap konaktan çıkıp önündeki yayvan, eskilikten uçları hafifçe aşınıp yuvarlaklaşmış mermer basamaklardan avluya indiğinde, soğuk havayı derin derin içine çekti. Bir badireyi, Hakkı Bey'e dersini de vererek atlatmış olmanın memnuniyeti, konağa gelirken içinde, derinlerde bir yerde kıpırdanıp duran o sebepsiz sevinci neşeye çevirmişti; bu neşeye şaşarak kendi kendine, 'Allah Allah' diye söylendi, kendisiyle şakalaşır gibiydi. Babıâli Caddesi'ne kadar yürüdü, caddenin tam başında bir arabaya rastladı.

Arabaya bindikten bir süre sonra, iri burnu soğuktan neredeyse morarıp yüzünden kopacakmış gibi duran arabacının, "Nereye beyim?" dediğini duydu.

Nişantaşı'na. Sanki bir başkası tarafından söylenmiş gibi, duyduğunda kendisini de şaşırtan bu tek sözcüğü söylediği anda, saatlerden beri, bir nehrin dibindeki küçük bir balık gibi ruhunun derinlerinde kıpırdaşan ve şimdi neşeye dönüşen o sevincin sebebini de anlayıverdi: Dilara Hanım'ı görecekti.

Dilara Hanım'ı her zaman, hep aynı heyecanla, hatta her seferinde biraz daha fazla heyecanlanarak görüyordu ama bu seferki sevinç, her türlü duygunun, öldürme arzusu ve öldürülme kaygısının bile altından sanki hiç dokunulmamış gibi çıkan, çevresinde dolaşıp duran başka duygulardan etkilenmeyen, Ragıp Bey'in hiç alışık olmadığı bu garip neşe, sevdiği kadını göreceğini bilmesinden kaynaklanmıyordu; bu neşenin, kalabalık bir pazaryerinde gördüğü yabancı bir yüzü ikinci kez gördüğünde fark edeceği bir aşinalık gibi çizgilerini tam aklında tutamadan fark ettiği bu duygunun gerçek sebebini birden sezivermek, onu gerçekten utandırıp öfkelendirdi. Bu sevincin, bir vicdan azabının yatıştırılmasından kaynaklandığını anlamıştı.

Dilara Hanım ile buluşmalarında, içinde bir huzursuzluk, bir vicdan azabı taşıdığını daha önce hiç fark etmemişti; belki de vicdan azabını daha önce hiç bilmediği için zaman zaman içinde hissettiği huzursuzluğun vicdan azabı olduğunu kavrayamamıştı. Hasan Efendi, karısıyla annesini tekkeye götürdüklerini söyleyince, Dilara Hanım'a, onları hiç düşünmeden, onların kendisini merak edeceği konusunda kaygılara kapılmadan gidebileceğini, evdekilere bir mazeret bulmasına gerek kalmadığını fark edip taşıdığını bilmediği ağır bir yükten kurtulmuş; ancak o yükten kurtulmanın ferahlığıyla daha önce böyle bir yük taşıdığını anlayabilmişti. Üstelik bir ayaklanma olması ihtimali, bu ihtimalin içinde taşıdığı korkunç katliamlara, ölüm tehlikelerine, tehditlere, cinayetlere rağmen, uzun süre eve gitmemesine doğal bir neden yaratacağı için Ragıp Bey'i gizliden gizliye sevindiriyordu; bir yandan bu ayaklanmayı önlemeye uğraşıyor, bir yandan da bu ayaklanmanın patlamasını, bu karmaşada kendisini, eskiden olduğu gibi, tümüyle özgür ve bağımsız hissetmeyi istiyordu.

Ragıp Bey, kendini bildi bileli güçlü bir erkek olmuştu; ölüm karşısındaki, aslında bir hastalık sayılabilecek korkusuzluğu, ölümün gerçekliğine neredeyse inanmaması onu öbür insanlardan ayırmış, hayatının sert bir kabukla sarılmasına yol açmıştı, ama sahip olduğu bu güç, bütün güçler gibi, altında hiç tahmin edilemeyecek zaaflar ve güçsüzlükler

taşıyordu. Her zaman olduğu gibi Ragıp Bey'in gücü de ancak başka güçsüzlüklerle beslenerek var olabiliyordu; şimdi odun dumanı kokan bir akşamüstü, kül rengi bir yağmurla savrulan şehrin sokaklarından, deriden körüklerine damlaların vurduğu bu soğuk faytonun bir köşesinde büzüşmüş bir halde geçerken öfkelenmesi, gücünün altından beklenmedik bir zaafının çıkmasındandı.

Gizliden gizliye küçümsediği, hiçbir zaman anlamadığı, anlamaya da çalışmadığı kadınlar âlemine girdiğinde, sert kabuğunun içinde saklı duran zaafları ve korkuları varlıklarını hissettiriyor, onu kaygılara, vicdan azaplarına, utandırıcı sevinçlere, küçültücü neşelere yöneltiyordu. Bu âlemden aldığı her hazzın, bu haz büyüdükçe büyüyen bedelini ödemekten nefret ediyordu. Bu kadınlar, onu kaygılandırma gücünü nasıl ele geçiriyorlardı, bunu kavrayamıyordu, ama onların hiçbir zaman açıkça ortaya koymadıkları bu güç, onu sinirlendiriyordu.

Dilara Hanım'ın Nişantaşı'ndaki konağına, kendi duygularından yorgun düşmüş bir halde vardı.

Her zaman olduğu gibi onu ezberlenmiş bir kibarlıkla karşılayıp salona aldılar;

gecelerinin çoğunu o köşkte geçirmesine karşın, her geldiğinde evin hizmetkârları ona bir konukmuş gibi davranıyorlar, asla kendini o evin beyi gibi hissetmesine izin vermiyorlardı; onların gözünde o, bir zaman sonra ortadan kaybolacak olan yakışıklı bir zabitten başka bir şey değildi ve Ragıp Bey bunu her seferinde hissediyordu.

Biraz sonra kapı açıldı, Dilara Hanım'ın içeri girdiğini, Ragıp Bey, daha arkasını dönmeden, bütün bedeninde hissettiği o ılık ısıyla hissetti. Her seferinde böyle oluyordu, Dilara Hanım'ın varlığını, onu görmeden bile hissedebiliyordu. Çok sonraları, o haşin yüzüne hiç uymayan uysal bir merakla Osman'a sorup onu şaşırtmıştı: "İnsanların aşk dedikleri acaba dokunmadan hissedilen bu sıcaklık mıdır?" Osman, Ragıp Bey'in bunu kendisine bir şey anlatmak için değil, gerçekten cevabını merak ettiği için sorduğunu anladığında, şaşkınlığı daha da büyümüştü. Mırıldanır gibi, "Bilmem," diyebilmişti ancak.

Ragıp Bey, dönüp baktığında, Dilara Hanım'ın kendisine doğru' geldiğini gördü; artık bu kadını her gördüğünde ilk hissettiği büyük bir özlem oluyordu, ilk kez bir insanı uzaktayken olduğundan daha fazla yakınındayken özlüyordu.

Dilara Hanım, yanına gelip ellerini tuttu.

- Üşümüşsünüz.

Bu sesi duyunca neredeyse minnetle doldu içi, bu tek sözcükte, duymak istediği birçok şeyi duymuş gibiydi; Dilara Hanım bunu öyle bir söylemişti ki sanki bu sıradan sözcüğün içine, 'sizi özledim, sizi merak ettim, sizi arzuladım'

laflarının hepsini sığdırabilmişti. Yüzü de sesi gibiydi, o anda olduğu gibi birçok anlamı iç içe, yan yana taşıyabiliyordu. Neredeyse kıpırtısız duran, Ragıp Bey'e, dolunayın olduğu bir gece Alman ormanlarında arkadaşlarıyla at koştururken aniden önlerine çıkan, ay ışığıyla gümüşlenmiş o durgun gölü hatırlatan yüzünde, alaycılık, şefkat, sevgi, şehvet, özlem hep birlikte duruyor, ama onlardan hangisini öbürlerinden ayrı görmek için dikkatle baksanız, o duygu derinlere çekilip gözlerden kayboluyordu; bu tuhaf kaçış o durgun yüze sihirli bir hareket katıyor,

Ragıp Bey'de o yüzü iki avucunun arasına alıp sıkı sıkıya tutma isteği uyandırıyordu.

Ragıp Bey, "Çok yağmur yağıyor," dedi yalnızca.

- Hemen yemek yemek mi istersiniz, yoksa size önce bir çay mı hazırlasınlar?

- Mümkünse önce bir çay içeyim, hem de biraz konuşuruz, Dilevser'in yanında konuşmak istemediğim bir mevzu var...

Dilara Hanım, konuşulacak konunun ne olduğunu sormadan ellerini çırparak çay getirmelerini söyledi. Erkeklerin önemli bulduğu konuları ciddiye almamayı çok öncelerden öğrenmişti ama bu, onların söylediklerini ciddiyetle dinlemesine engel değildi, zaman zaman gerçekten önemli şeyler de söyleyebildiklerini görmüştü.

Çay tepsisini getiren hizmetkâra gözleriyle tepsiyi masaya bırakmasını işaret ettikten sonra Ragıp Bey'in bardağına çay koydu.

- Biraz da konyak ekleyelim mi, diye sordu gülümseyerek.

Ragıp Bey, "Lütfen," derken, Dilara Hanım'ın ses tonundaki, genç bir akrabayla konuşurken yaşlı hanımların takındığı o alaylı şefkatin farkına varmadı; farkına varabilseydi Dilara Hanım'ın kendisi için ne düşündüğünü şiddetle merak ederdi ama Ragıp Bey, Dilara Hanım'ın yalnızca duygularını merak ediyordu.

Düşüncelerini merak etmek aklından bile geçmiyordu. Eğer Dilara Hanım'ın kendisi hakkında bir fikri olduğunu öğrenseydi, kadınların kendileri hakkında düşünceleri, kararları olabileceğine, böyle bir ihanete sürüklenebileceklerine asla ihtimal veremeyen bütün erkekler gibi herhalde o da çok şaşırırdı.

Dilara Hanım, bir gün o kibar gülümseyişiyle Osman'a, Ragıp Bey hakkındaki düşüncelerini anlattığında, Osman da çok şaşırmıştı, bu kadarını beklemiyordu; zaten ölüleri arasında belki de onu en çok şaşırtanı Dilara Hanım'dı; en kolay tanıdığım, aralarında anlaşılması en kolay olduğunu sandığıydı onu en sarsanı.

Gerçek kimliği, düşünceleri ve duygularıyla, yaşadığı hayat arasına sanki zekâ

ve zarafetten örülmüş bir duvar yerleştirmiş, ne düşüncelerinin insanlara ne de insanların duygularına ulaşmasına geçit vermemişti. Bu duvarın iki yana açılan tek bir geçidi vardı ki o da hazdı, ama hayattan haz alışında, yataktaki saldırgan şehvetinde hep bir intikam tadı bulunuyordu; bilinmeyen bir düşmanı vardı sanki, aldığı her zevk düşmanında bir yara açıyordu ama bu düşmanın kim olduğunu Dilara Hanım'ın kendisi bile bilmiyordu.

Bazen bütün insanlar oluyordu bu düşman, o zaman karşısındakini alayları, zekâyla sivriltilmiş nükteleriyle delik deşik ediyordu; bazen kendisi oluyordu düşman, o zaman odasına kapanıyor, kimseyle görüşmüyor, gülmüyor, her zamankinin aksine yardımcılarına, hizmetkârlarına inanılmaz bir kabalıkla davranıp onlara, başka zamanlarında hep bir zarafet kıvrımı taşıyan dudaklarına asla yakışmayan sözcüklerle hitap ediyordu; bazen de bu düşman bizzat hayatın kendisi oluyordu ki, o zaman da yaptığı, o sırada hayatındaki erkek her kimse onu yatağa sürükleyip sabahlara kadar sevişmekti.

Dilara Hanım'ın, var olup olmadığı bir türlü anlaşılamayan bir düşmana karşı beslediği gizli öfke, Ragıp Bey'in çabucak parlayan öfkesine hiç benzemiyordu; aynı duygu iki insanda sanki iki ayrı duyguymuş gibi ortaya çıkıyordu. Ragıp Bey'inki yalın, açık ve derhal saldıran bir öfkeyken, Dilara Hanım'ınki asla keskinleşmeyen, açığa çıkmayan, insanları korkutmayan ama onları sürekli tedirgin eden ve anlaşılmaz bir biçimde kendine çeken bir öfkeydi, insanlar bu öfkeyi görmüyorlar ama bu kadının karşısında hissettikleri sürekli tedirginlikle, ona sokulmaya, ona yaklaşmaya, bu

tedirginliklerinden kurtulabilmek için bu kadını ilgileri ve sevgileriyle kuşatıp ona kendilerini sevdirmeye çalışıyorlardı.

Bir keresinde, Osman dayanamamış ve yapmaması gereken bir şey yapıp Dilara Hanım hakkındaki düşüncesini söyleyivermişti:

- Ama sizin birini sevmeniz imkânsız. Dilara Hanım, o yaralayıcı alaycılığıyla, sanki çok sevecen bir şey söylermiş gibi konuşmuştu:

- Ne kadar banalsiniz 'Mein Lieber', insanları tanımak konusundaki aczinizi kabul etmek yerine onlar hakkında böyle kesin kararlar vermeye kalkışmanız sizi bayağı ve sıradan bir aptal vaziyetine düşürüyor. Elbette ki insanları sevdim, hatta aralarında çok sevdiklerim de oldu... Mesele onları sevmemde değildi, mesele bunu onların asla anlayamamasındaydı... Onları çok sevdiğime inandıklarında bile daima derin bir şüphe duyarlardı... Siz bana şunu söyleyebilirdiniz, eğer umduğum kadar zeki olsaydınız, Dilara Hanım diyebilirdiniz, siz insanları şüpheye sevk etmekten, üstelik de bunu onların şüphelerini yatıştırmaya çalışır gibi yapmaktan zevk alıyorsunuz ve bu zevk karşılığında birçok daha tatlı olabilecek zevkten vazgeçiyorsunuz.

Dilara Hanım, Ragıp Bey'in bardağına biraz konyak koyduktan sonra karşısına geçip oturdu.

- Isındınız mı biraz?

Ragıp Bey, soruya cevap vermeden bir süre çayını karıştırdı, sonra aniden başını kaldırıp mümkün olduğunca soğuk ve sakin bir sesle,

- Dilara Hanım, bir süre Dilevser'i de alıp buradan uzaklaşmanızı istiyorum, dedi.

Dilara Hanım gerçekten şaşırdı.

- Niye, ne oldu?

- Henüz bir şey olmadı ama olacak. İstanbul'u kötü bir kader bekliyor, bir-iki güne kadar bir ayaklanma ihtimali var, sonunun nereye varacağı, neler olacağı belli değil. Ben de büyük bir ihtimalle sizinle alakadar olamayacağım, iki kadın burada yalnız kalamazsınız.

- Siz de gelirseniz giderim. Ragıp Bey başını salladı.

- Ben gelemem.

- Neden gelemiyorsunuz?

- Ben bir askerim Dilara Hanım, vazifelerim var. Dilara Hanım, gülümsedi.

- Ben de gidemem o zaman, ben de bir kadınım ve benim de vazifelerim var.

Bu cevap Osman'ı çok şaşırtmıştı o zaman, Ragıp Bey de şaşırdı.

- Sizin vazifeniz nedir?

- Sizin olduğunuz yerde kalmak.

Ragıp Bey, alaycı bir ifadeyle karşılaşacağını sanarak Dilara Hanım'ın yüzüne baktığında, orada mahzun bir tebessümle saklanmış bir kararlılık gördü ve daha sonra Osman'a söylediği gibi 'saadetin bazen hiç beklenmedik zamanda bir tek cümlenin altından çıkabileceğine' inandı; memnuniyetini gizlemeye çalışarak ama kendisini seven ve kendisi için fedakârlık ederek onu, hayatı boyunca taşıyacağı bir minnete sürükleyen bu kadını kesinlikle kurtarmaya kararlı olarak itiraz etti:

- Burada kalamazsınız, bugünden tahmini mümkün olmayan hadiselerle karşılaşabiliriz, bu şehir yağmalarıyla meşhurdur, yobaz takımı sokağa döküldükten sonra ne olacağını bilemeyiz, üstelik kadın başınıza, sizi kim savunur, kim müdafaa eder, hayır, buna müsaade edemem.

- O zaman siz de bizimle gelin.

- Bu da mümkün değil...

Ragıp Bey bir an durduktan sonra, kendisini bile şaşırtan yumuşak bir sesle devam etti:

- Çok isterdim gelebilmeyi ama hakikaten mümkün değil, arkadaşlarımı bırakamam.

Dilara Hanım, yerinden kalkıp Ragıp Bey'in yanına geldi, elini elinin üstüne koydu, ona yataktan başka bir yerde asla adıyla hitap etmediği halde, bu kez ona,

- Ragıp, dedi, sen arkadaşlarını bırakamazken, benim seni bırakıp kaçabileceğimi gerçekten düşünebildin mi, koynuna girdiğin kadını böyle mi tanıdın, böyle mi bildin beni?

Ragıp Bey ne söyleyeceğini kestiremedi birden.

- Estağfurullah, elbette değil... Hiç olur mu... Lakin, tehlike çok büyük, üstelik Dilevser de var... Aklım sizde kalır.

Dilara Hanım, neredeyse şuh denilebilecek şen bir kahkahayla ayağa kalktı.

- Aklınızın bende kalması için ben bunu göze alırım, aklınızın bende kalması için bir savaş lazımsa, ne yapalım savaşı da çıkarırız.

Ragıp Bey, o kahkahanın atılmamış olmasını, bu şakanın yapılmamış olmasını,

Dilara Hanım'ın biraz önce 'Ragıp' diyen haliyle konuşmaya devam etmesini isterdi ama bundan hiç söz etmedi.

- Ama...

Dilara Hanım başım salladı.

- Mevzu kapanmıştır Binbaşım... Hadi söyleyelim de yemeği hazırlasınlar, acıkmışsınızdır... Dilevser'i de çağırsınlar...

Ragıp Bey de ayağa kalkıp son kez Dilara Hanım'ı ikna edebilmek için konuşmaya çalıştı:

- Ama Dilara Hanım...

Dilara Hanım, parmaklarını Ragıp Bey'in dudaklarının üstüne koydu.

- Susun... Beni üzmek mi istiyorsunuz?

Daha fazla konuşamadılar, o sırada Dilevser içeri girdi, elinde, okuduğu yeri kaybetmemek için bir parmağını sayfalarının arasına soktuğu bir kitap tutuyordu; Ragıp Bey'e, "Nasılsınız?" derken sesindeki hülyalı dalgalanma, onun hâlâ okumakta olduğu kitabın satırlarında dolaştığını, henüz kendisini sarmalayan cümlelerin, sözcüklerin arasından sıyrılıp insanların 'gerçek' dediği ama Dilevser'e her nedense hiç de sahici gözükmeyen hayatın içine giremediğini gösteriyordu.

Annesinin biraz önce verdiği kararın kendi hayatını nasıl değiştireceğini, hayatını nasıl sahicileştireceğini, ki Dilevser daha sonra hayatının 'romanlaştığını'

düşünecekti, o sırada bilmiyordu. Oysa Dilara Hanım, verdiği kararla, yanı başındaki üç insanın hayatını değiştirecek, onlara sevinçler, coşkular ve ölümcül kederler verecek bir yola adım attığının farkında bile değildi. Ragıp Bey'in aşk sandığı, elbette içinde Ragıp Bey'e duyduğu sevginin de büyük pay taşıdığı ama aslında kendi ahlakına, terbiye tarzına, 'kaçmaktan' nefret eden tabiatına ve biraz da aldırmazlığına ve büyük olayları izleme merakına dayanan bu kararın nelere yol açacağını bilse, bütün bunlara

rağmen o kararı verir miydi, bu soruya daha sonra kendisi de bir cevap bulamamıştı; "Ama," demişti, "gelecek konusundaki bu korkunç bilgisizliğimiz olmasa nasıl yaşayabilirdik ki, neler olacağını bilip de onları değiştirmeye kalksak, bu kez de başka hadiselere sebebiyet vermez miydik, hayatımızı sürdürebilmemiz için istikbalin hep karanlık içinde saklı kalması gerekiyor zannımca."

Osman ise, bütün bunlara bakıp, Şeyh Efendi'ye, "Bir insanın verdiği kararın başka insanların hayatlarını değiştirmesi adalete uyar mı?" diye sormak isterdi,

"İnsanın kendi geleceğinin belki de hiç tanımadığı insanların elinde olmasını düşünmesi çok aşağılayıcı ve ürkütücü değil mi?" Ama bu soruya büyük dedesinin, "Takdir-i ilahi," diye cevap vereceğini biliyordu.

Şeyh Efendi, 'bütün olacakların öyle olması için Dilara Hanım'a o kararı Rabbin verdirdiğini, bunun onun takdiri' olduğunu söyleyecekti.

Herhalde bunu söyledikten sonra, takdir-i ilahinin neden kendi hayatında bir kere de böyle tecelli etmediğini, sevdiği kadının kendisine, "Sizin için burada kalırım," diyerek kaderi değiştirmesinin, bir kere de niye onun başına gelmediğini, daha sonra işlediği günahtan acılara gark olarak soracağını da tahmin ediyordu.

XI

Yağmurların şehirde bıraktığı ince buğu, güneşin ilk ışıklarıyla, bir mücevher kutusunun üstünden kaldırılan parlak bir saten gibi nazlı kıvrımlarla yükselerek, gecenin mahmur gölgesinden henüz kurtulamamış lacivert minarelerin, bakır kırmızısı kubbelerin, altın hilallerin arasından sıyrılırken, müezzinlerin, müminleri günün ilk ibadetine çağıran ezanları da payitahtın tepelerine çarpa çarpa çoğalarak yayılmaya başladı; ezanlar aynı anda ve aniden bittiğinde, şehir bir lahza, Allah'ın suretini gerçekten görmüşçesine, huşu dolu bir sessizliğe büründü. Sonsuzluk gibi hissedilen o bir anlık sessizlikte şehir, erguvan rengi denizlerin içinden, saf ışıktan bir serap gibi kristal yansımalarla çıktı.

O minicik zaman parçası içinde, Dersaadet, kendisinden büyülenmiş gibi kımıltısız ve suskun durdu. Sonra o müthiş sessizlik, başladığı gibi aniden bozuldu, kristal serap, düzensiz postal sesleri, yerlere çarpan tüfek dipçikleri, naralar, tekbirler, küfürler, ürkünç haykırışlar ve silah sesleriyle dağıldı;

barakalarından karmakarışık fırlayan askerler, karargâhlardaki zabitlere saldırdılar, yakaladıklarını, kafalarım avlunun taşlarına vura vura yerlerde sürüklemeye, üniformalarını parçalamaya, "Dinsizlere ölüm!" diye bağırmaya koyuldular.

İzleri koca bir yüzyıl silinmeyecek olan kanlı ayaklanma güneşli bir bahar sabahı başlamış; başkente, 'şeriatçı bir ayaklanmayı' önlemek için getirilmiş olan Selanik taburları, 'şeriat istekleriyle" ayaklanmış, şehir ansızın korkup ihtiyarlamıştı.

Göreve gitmek için giyinmekte olan Ragıp Bey, uzaklardan gelen belli belirsiz gürültülerden çok, kötü şeyler olmasını bekleyen insanların keskinleşmiş, gergin içgüdüleriyle bir şeyler olduğunu fark etmiş, hemen

pencereye koşarak dışarı bakmış, baktığı yerde sakin bir sokak görmesine rağmen Dilara Hanım'a dönerek,

- Başladı, demişti.

Derhal palaskasını kuşanıp yatak odasındaki koltuğun arkasına asılı ceketini giymişti.

Dilara Hanım, erkeklerin heyecana kapıldığı böyle büyük olaylarda kadınların gösterdiği soğukkanlı dikkatle, kapıdan çıkmaya davranan Ragıp Bey'i tuttu.

- Ne yapıyorsunuz, üniformanızı çıkartın lütfen, sivil elbiselerinizle gidin, şayet sizin tahmin ettiğiniz gibi askerler ayaklandıysa zabitlere bir kötülük yapabilirler.

Ragıp Bey, Dilara Hanım'ın söylediğinin akıllıca olduğunu fark etmesine rağmen askerlerden korkup üniformasını değiştirmeyi kendine yediremedi.

- Karargâha gidiyorum Dilara Hanım, sivil urbalarla gidip kendime mi güldüreyim?

Dilara Hanım, o çok etkileyici mesafeli ve alaycı sesiyle, ki bu sesin Ragıp Bey'i her zaman tesiri altına aldığını tecrübeleriyle biliyordu, konuştu:

- Askeri bir ayaklanmada kimsenin gülecek hali olduğunu sanmam. Sonra da kadınsı, neredeyse yalvarır bir halle ekledi:

- Lütfen, rica ediyorum... Benim hatırım için. .

Ragıp Bey, hafifçe gülümseyerek soyunmaya başladı, Dilara Hanım da, Ragıp Bey'in daha önceden 'hini hacette lazım olur' diye bıraktığı sivil elbiselerini dolaptan çıkartıp tek tek yatağın üstüne serdi, gittiği yerden gelip gelmeyeceği belli olmayan erkeğinin giyinmesine, boyunbağını bağlamasına yardım etti. Burada, odadan çıkıp arabayı ve kahvaltıyı hazırlamalarım ve çabuk olmalarını söyledi, geri döndüğünde Ragıp Bey'in palaskasını bağlayıp tabancasını taktığını görünce gene itiraz etti:

- Palaska kuşanmayın lütfen, tabancanızı cebinize koyun, Allah muhafaza, bir şey olur, palaskanız görünür, zabit olduğunuz anlaşılır.

Ragıp Bey, başını sallayarak tabancasını cebine koydu.

Aşağıya indiklerinde kahvaltı hazırdı; Ragıp Bey hemen gitmek istiyordu ama Dilara Hanım, birkaç lokma bir şey yiyip bir bardak çay içmesi için ısrar etti. Ragıp Bey, Dilara Hanım'ın böyle davrandığını daha önce hiç

görmemişti, herhangi bir konuda ısrar etmek asla onun yaptığı bir şey değildi, ama bir kadının 'ısrar eden biri' olmayı kendisi için göze almasının hazzını da hissetti.

- Annemi andırıyorsunuz Dilara Hanım, dedi.

Dilara Hanım, henüz topuz yapmaya vakit bulamadığı saçlarını arkaya doğru atarak, bir ayaklanmanın göbeğine, ölümün içine giden erkeğe gözbebeklerini koyulaştırıp irileştiren bir hüzünle baktı. Bir daha birbirlerini görmeme ihtimali, ayrılma ânı yaklaştıkça, derin bir ormanın en diplerinde yatan kuru yaprakları tutuşturan bir ateş gibi; en altlarda yatan ve sadece insan olduğumuz, ölümlü olduğumuz ve ölümlülerle çevrili yaşadığımız için, daha doğuştan sahip bulunduğumuz, varlığımızın bir parçası gibi taşıdığımız, en neşeli olduğumuzda bile gizlimizde sakladığımız, insanlar tarafından değil, Tanrı tarafından yaratılmış ve onun görkemini paylaşan Tanrısal bir kederi tutuşturmuştu. Keder, büyüyerek bütün ruhlarına yayılıyor, her biri ayrı ayrı yerlerde duran duygularının hepsine sirayet edip onları da ateşinin içine çekiyor, bütün duygular aynı ateşli sıçramalarla yükselmeye çalışıyor, hepsi aynı kedere bulanıp başka zamanlarda olduklarından daha yakıcı bir hale geliyorlardı; sevgi, şefkat, kaygı, özlem, acı, hatta şehvet, kuru yosunlara sarılmış iri gövdeli ağaçlar gibi patlamalarla alevleniyor, zihinleri kızıl bir acıyla bulanıyor, zaman, bütünlüğünü kaybedip dağılıyordu. Keder öylesine ağır gelmişti ki, onu taşıyamayacakları için sanki yaşadıkları ânı atlamışlar, henüz gelmemiş olan geleceği, karşılarındaki yüzün kayboluşunu yaşamaya başlamışlar, baktıkları yüzü şimdiden özlemişlerdi.

Ragıp Bey, kalmak istedikleri halde gitmek zorunda olanların, hareketlerini acemileştiren telaşıyla, acele ettiğine sonradan pişman olacağını bile bile kapıya doğru yürüdü.

- Artık gitmem lazım Dilara Hanım.

- Tabii...

Elini uzatıp orada olmayan bir ipliği alırmış gibi usulca omzuna dokundu, sonra onu kapının önünde bekleyen arabaya doğru hafifçe iterken yavaşça fısıldadı:

- Bana geri dönün Ragıp Bey... Beni başka bir kederden koruyun.

Ragıp Bey, hızlı adımlarla yürüyüp arabaya bindi, arabacının atlara bağıran sesiyle birlikte tekerleklerin taşlarda bıraktığı takırtı duyuldu.

Sokağın köşesini dönmeden önce Ragıp Bey son kez el sallamak için başını landonun arkasındaki pencereye çevirip eve baktı. Dilara Hanım içeri girmiş, kapı kapanmıştı; evin önündeki boş basamaklar, uzun zaman, acı veren bir yara gibi kaldı zihninde. Yollar bomboştu, arabacı, daha önceden, Dilara Hanım'ın tembihlediği gibi, dikkati çekmemek için yavaş gidiyordu.

Konakların kapıları ve panjurları kapalıydı; birkaç gün sürmüş yağmurlarla ıslanmış bahçelerdeki ağaçların gövdeleri, terli zenci yüzleri gibi kahverengi ve parlaktı; bazı ağaçların tomurcuklandığını, hatta aralarında, aceleci beyaz bir çiçeğin utangaç bir kız çocuğu gibi başını önüne eğmiş olarak açtığını gördü;

'Bahar geliyor,' diye düşündü şaşırarak, sanki günlerin içinde sürüklenip giderken, mevsimlerin varlığını ve onların değiştiğini unutmuştu.

Her zaman olduğu gibi sivil elbiselerin içinde rahat edemeyen Ragıp Bey, üstünden düşüverecekmiş duygusuna kapıldığı ceketinin yakalarını çekiştiriyor, bir .yandan da neler yapması gerektiğini, nelerin olmuş olabileceğini tartıyordu aklında, Taşkışla'ya gelmeden birkaç sokak önce arabadan inip karargâha yürüyerek gitmeye, durumu uzaktan kolaçan etmeye karar verdi.

Karargâha yaklaştıklarında arabayı durdurup indi, arabacıya hiç oyalanmadan konağa dönmesini, konaktan ayrılmamasını, bahçe kapılarını da sıkı sıkıya kapamalarını bir kere daha söyledikten sonra çamurlu yollardan çevreyi kollayarak yürümeye başladı, ince iskarpinleri çamur olmuş, pantolonunun paçalarına da çamur bulaşmıştı, sanki bu onların kabahatiymiş gibi isyancılara öfkelendi; karargâha yaklaştığında her şey sakin gözüküyordu, ortalık sessizdi, tek tuhaflık nizamiyede durması gereken nöbetçinin yerinde olmamasıydı.

Birden kapıda birkaç asker gözüktü, aralarında itişiyorlardı, biraz daha dikkatlice bakınca itişmediklerini, ortalarına aldıkları birini dövdüklerini fark etti.

Dövenler azıcık aralanır gibi olunca, ortadaki adamın yan beline kadar çıplak olduğunu, kocaman kırmızı bir yara gibi gözüken yüzünden göğsüne kanlar süzüldüğünü gördü. Adam kendini korumak için elini bile kaldırmıyordu, artık hareket edecek gücü kalmadığı uzaktan da anlaşılabiliyordu.

Nasıl olduysa, adam o sırada bir hareket mi yaptı', yoksa başını Ragıp Bey'e mi çevirdi, bir şey oldu ve adamın ikinci bölükteki yakışıklı mülazım olduğunu tanıdı, yakışıklılığından dolayı askerler ona 'Parlak İhsan Bey' adını takmışlardı.

Askerlerden biri mülazımı duvara dayadı, askerlerin arasından iki tanesinin tüfeklerini gülerek mülazıma doğrulttuklarını gördüğünde, ancak o zaman, günlerdir sözü edilen, kendisinin 'bir felaket' olabileceğini söylediği ayaklanmanın ne demek olduğunu kavrayabildi, insan, gelmekte olan bir felaketi anlayabiliyor, tarif edebiliyor, onu sözcüklere dökebiliyordu ama söylenen hiçbir söz, hiçbir tarif, gerçeğin o korkunç yalınlığını anlatmaya yetmiyordu. İnsan yaklaşan bir karmaşayı, bir felaketi, bir dehşeti, büyük ve geniş ifadelerle anlatıyordu, bu geniş anlatımın içinde her insana, her harekete, her duyguya yer bulunuyordu ama felaketin kendisi çok sade, çok dar, çok sıkışıktı, ne içine girmek ne de dışına çıkmak mümkün olabiliyordu. Şu anda olduğu gibi, daha birkaç gün önce karşısında hazır ol duran, bütün emirlerini dinleyen, her zaman itaat gösteren, savaşta omuz omuza dövüşeceğini düşündüğü askerleri, genç mülazımı duvara dayamışlar ve onu gülerek, belki kızgınlık bile duymadan öldürmeye hazırlanıyorlardı.

Seyrettiği bu sahnede, hiçbir ses, bağırış, akılda kalacak keskin bir davranış yoktu, her şey çok sade ve basitti, neredeyse bir şakaya benziyordu. Ragıp Bey, ayaklanmanın, 'felaket' hissinin ortadan kaybolması, insanların dehşet duygusunu kaybetmesi, ölüm dâhil olmak üzere daha önce korkulan her şeyin olağan görülmesi olduğunu anladı.

Güneş yükselmeye başlamıştı, kışlanın önündeki geniş meydanda araba tekerleklerinin, asker postallarının bıraktığı karmakarışık izler yağmur sularıyla dolmuştu; gün ışığı su birikintilerine vurdukça kül rengi bir parıltı girintili çıkıntılı çamur yığınlarına yansıyor, meydan, içinde milyonlarca balığın kıpırdaşıp durduğu kahverengi bir deniz gibi çalkantılı gözüküyordu.

Tabancasının kabzasını avucunun içinde sıkan Ragıp Bey, bu çamur denizine dalıp askerlere doğru koşmayı bir an aklından geçirdi, ama oraya varamadan kendisini fark edip , yapacaklarını kestirdi; çaresiz bir halde tüfeklerin patlamasını ve mülazımın çamurların içine devrilmesini bekledi.

Mülazımın öleceği âna bakarken, onu öldürecek olan askerlerin, bunu kızgınlıktan, öfkeden, intikamdan değil, yalnızca, bir ayaklanmanın,

ayaklanmaya katılanlara verdiği o sonsuz özgürlük duygusunu tatmin etme isteğinden dolayı yapacaklarını seziyordu. Büyük bir fırtınayla kırılıp nehre düşmüş dallar gibi, bu ayaklanmayla, kendi geçmişlerinden ve kimliklerinden uzaklara sürükleniyorlar ve bu sürüklenişin tüm sorumluluğunun kendilerini sürükleyen nehirde olduğuna inanmanın çocukça denilebilecek keyfiyle, kendilerini akıntıya bırakıyorlardı; büyük olaylarla sürüklenmenin insanlarda yarattığı coşku içinde kendilerinden geçmiş gibiydiler; onları engelleyen hiçbir sınır kalmamıştı ve bu sınırsızlığın ulaşabileceği son noktaya, ölüme, hızla ve telaşla koşuyorlardı.

Tüfek seslerini beklerken, kapıdan çıkan bir çavuşun bağırdığını duydu; askerler, biraz önce vurmak için duvara dayadıkları mülazımı o halde bırakıp alt sınıflara özgü şakalarla içeri doğru yürüdüler, biraz önce mülazımın ölümüne aldırmadıkları gibi şimdi de yaşamasına aldırmıyorlardı. Uçsuz bucaksız meydanın kenarındaki yüksek duvarların dibinde mülazım öyle kırmızı bir nokta gibi kaldı. Ragıp Bey, oradan ayrılması gerektiğini bildiği halde ayrılamıyor, adama bakıyordu; mülazım, yavaş yavaş öne doğru bükülmeye başladı, bedeni neredeyse yere paralel bir hale geldiğinde yüzüstü çamurların içine düştü.

Ragıp Bey, oradan ayrılıp Pera'nın arkasındaki dar sokaklara doğru yürüdü.

Beyazıt'taki Harbiye Nezareti'ne gitmeye karar vermişti, olup bitenleri izleyebileceği başka bir yer yoktu. Şehirden derin bir uğultu, ürkütücü bir ses geliyordu ama sokaklar boştu, sanki ses yeraltından yükseliyordu. Arka sokaklardan dolaşa dolaşa, olabildiğince caddelerden uzak durarak, Tepebaşı'na inip oradan Karaköy Meydanı'na geldiğinde, uğultu yaklaşmıştı ama her zaman kalabalık olan meydan ve meydanı Eminönü'ne bağlayan Köprü bomboştu, bir tek insan bile görülmüyordu.

Köprü'nün altından akan Haliç; bir yanı alabildiğine neşeli, eğlenceli, oynak ve zengin, öbür yanı ise mütevekkil, sakin, ağırbaşlı ve fakir olan iki hayatı, iki dini, birbirini alabildiğine küçümseyen iki tarzı birbirinden ayırmak için Tanrı'nın şehrin ortasına sapladığı zümrüt kakmalı, eğri bir kılıç gibi yemyeşil bir halde içerlere doğru uzanıyordu.

Köprü'nün üstünde iri lekeler görünüyordu, ilerledikçe o lekelerin, süngülerle parçalanmış, üstlerindeki kanları kuruyup kararmış zabit cesetleri olduğunu gördü; öldürülüp bırakılmışlardı.

Cesetleri, isyancıların kendisini görmeleri halinde öldüreceklerim bile bile, teker teker yolun ortasından alıp kenara taşıdı. Kuyu suyu içmiş gibi, tuhaf, kekre bir tat vardı genzinde; dişlerini sıkmış, yüzünü isyancılara duyduğu iğrentiyle buruşturmuştu; ayaklanan askerler, daha birkaç zaman önce dağlarda düşmana karşı birlikte vuruştukları, hayatlarını birbirlerine emanet ettikleri insanlardı ve şimdi ölüm karşısında yapılmış kutsal bir anlaşmayı bozup subaylarını öldürüyorlardı. İhanete uğrayanların duyduğu o aşağılanmayı hissediyordu, bu aşağılanmışlıktan kurtulmak için intikam almak, bu subayları öldürenleri öldürmek zorundaydılar ve öldüreceklerini, bu yaptıklarını askerlere ödeteceklerini ve aralarındaki güvenin bir daha hiçbir zaman eskisi gibi olmayacağını biliyordu.

Köprü'nün öbür ucuna vardığında uğultudan yer titriyordu ama Yeni Cami’nin önündeki meydan da bomboştu, yalnızca Köprü'nün tam ucunda bir askeri kulübeyle, bir mitralyöz duruyordu.

Kulübenin yanına bakınca, ensesinden vurulmuş bir yüzbaşının cesedini gördü, isyancılar yüzbaşıyı öldürdükten sonra makineli tüfeği bile almadan gitmişlerdi. Onlara bir de silahlarını bıraktıkları için kızdı, yıllarca onlara silahlarını bırakmamalarını öğretmişlerdi ama gene de bırakıyorlardı.

Caminin yanından dolaşıp Babıâli yokuşunun başına gelince, birden isyancılardan bir grup karşısına çıktı, caddenin ortasında askerler dağınık bir şekilde, arada bir, "Padişahım çok yaşa! Şeriat isteriz!" diye bağırarak gidiyorlar, yanlarında yürüyen işsiz güçsüz takımı da onları seyrediyordu; aralarında birkaç sarıklı, molla kılıklı adam da bulunuyordu. Kalabalık, yıkılmak üzere olan bir sarhoş gibi yürüyor, bir kaldırımdan bir kaldırıma savruluyor, bazı gazete binalarının kapılarını zorluyor, kapılar açılmayınca fazla ısrar etmeyip yoluna devam ediyordu, bazen de, "Yaşasın meşrutiyet!" diye bağırıyorlardı, söylediklerinin birbiriyle zıtlaştığının farkında bile değillerdi. Kararsız bir halleri vardı. Ragıp Bey, emrinde bir manga iyi asker olsa bunların hepsini kuş sürüsü gibi dağıtabileceğini düşündü.

İsyancıların peşine takılıp şehrin altına oyulmuş derin bir kuyu gibi uğuldayan Ayasofya Meydanı'na geldiğinde asıl büyük kalabalığı gördü. Ağır bir insan kokusunun içinde renksiz bir bulamaç gibi duran kalabalığın çoğunluğunu oluşturanlar, ne olacağını seyretmeye gelmiş başıbozuk takımıydı. İsyancı askerlerin sayısı birkaç bini geçmiyordu. Büyük bir isyanda olması beklenen heyecan hissedilmiyordu meydanda, tam aksine,

bekledikleri gösterinin henüz başlamamış olmasından sıkılmış bir halleri vardı.

Sıra sıra parıldayan süngülerden, Meclis binasının askerler tarafından sarılmış olduğunu anladı. Tecrübeli bir subayın gözlen süngülerin diziliş biçiminden askerlerin bir düzenden yoksundurduğunu hemen fark edebiliyordu. Kaldırımın kenarına dizilmiş askerler daha düzenliydi.

Ortalıkta hiçbir subay gözükmüyor, birlikleri çavuşlar yönetiyordu.

Kendisini tanıyabilecek birine rastlamamak için neferlerden uzak durmaya çalışarak kalabalığın arasından Meclis binasına doğru ilerlemeye başladı; aç yüzlü, donuk bakışlı insanlar, kendilerini iterek önlerine geçen birine itiraz etmiyorlar, aldırmaz bir hareketle yol veriyorlardı.

Meclis binasına yaklaştığı sırada, Çemberlitaş yönünden kalabalığı yararak bir arabanın yaklaştığını gördü, kalabalık, araba Meclis binasına varmadan çevresini sardı; askerler arabanın kapısını açtılar; bir paşa belirdi, kalabalık paşaya baktı.

Sonra birinin bağırdığı duyuldu:

- Bu Harbiye Nazırı, vurun!..

Arabanın çevresindeki kalabalık kara bir girdap gibi kımıldadı, paşayı içine çekip yuttu; havaya kalkıp inen süngülerin parıltısı görüldü ve kalabalık geri çekilip açıldığında paşanın parçalanmış gövdesi kanlar içinde taşların üstünde yatıyordu. Ragıp Bey, beyaz sakalı kanlanmış cesede baktığında bunun Harbiye Nazırı değil, Adalet Nazırı olduğunu gördü. Yanlış adamı öldürmüşlerdi.

Paşayı öldürdükten sonra kalabalık yeniden eski durgun haline döndü, sanki biraz önce bir cinayet işlenmemiş gibiydi; insanlar uyuşturulmuş gibi çok ağır hareket ediyorlar, biraz önce olduğu gibi aniden galeyana gelip birisini öldürdükten sonra yemden o uyuşmuş hallerine dönüyorlardı, olup bitenlerin farkında değil gibiydiler, sanki hep birlikte ortak bir kâbusu yaşıyorlardı.

Oldukları yerde çalkalanıp duran, bağırmayan, kendi aralarındaki mırıltılı konuşmalarıyla ürkütücü bir uğultu yaratan kalabalığın onları harekete geçirecek ya da durduracak bir önderi yoktu, birisi kuvvetli bir sesle 'dağılın' diye bağırsa dağılacaklardı, birisi 'saldırın' dese saldıracaklardı, ama emir veren kimse çıkmıyordu. Kalabalığın arasında kirli sarıklarıyla mollalar da gözüküyordu ama aralarında halkın tanıyıp saygı duyduğu

ulemadan birisi bulunmuyordu. Mollalardan biri arada sırada, iş olsun gibi, "Şeriat isteriz!" diye bağırdığında, kalabalık da onun sözlerini tekrarlayıp, "Şeriat isteriz!" diye haykırıyordu.

Ragıp Bey, bir an önce Harbiye Nezareti'ne ulaşıp oradakileri harekete geçmeleri için uyarmak istediğinden yeniden arka sokaklara saptı, bir mitralyözü olan kararlı bir birlik bu ayaklanmayı on beş dakika içinde bastırabilirdi, bunu anlamıştı, gerekirse Birinci Ordu Komutanı Mahmut Muhtar Paşa'yı bulacak, kendisine verilecek bir birlikle ayaklanmayı bastırmak için gönüllü olacaktı.

Başka zamanlar, Habeşi, Arabi, Kürdü, Çingenesi, Yahudi’si, Ermeni’si, Rum’u, Arnavut’uyla her renkten, her meşrepten insanın, gökkuşağından geçmiş rengârenk bulutlar gibi inip kalktığı Kapalıçarşı'nın girişi bomboştu; yemeniciler, hasırcılar, kuyumcular kepenklerini indirip dükkânlarını kapamışlar, şerbet, helva, yemiş satan ayak satıcıları kaybolmuşlardı. Her zaman her yerde görünen sokak köpekleri bile ortalıkta görünmüyordu.

Issız sokaklardan dolanıp Çemberlitaş'a çıktığında kalabalığın biraz seyreldiğini fark etti, askerler dağınık gruplar halinde duruyorlardı. O sırada birden, Makedonya'dan tanıdığı Birinci Hassa Alayı'ndan Yüzbaşı Spathari Efendi'nin komutasındaki bir keşif kolunun uygun adım isyancılara doğru yaklaştığını gördü; aynı anda yere vuran düzenli adım sesleri, o belirsiz uğultu içinde bile derhal seçiliyordu.

Keşif koluyla isyancılar karşı karşıya geldiklerinde, iki tarafta da bir kararsızlık yaşandı. Rum Yüzbaşı, emrindeki askerlerin sayısının azlığından ya da çatışmaya girmemesi konusunda aldığı kesin emirlerden dolayı, birkaç dakika sonra ölmesine yol açacak bir hata yaptı; isyancı askerlere, kararlı bir sesle dağılmaları için komut vereceğine, dostça nasihat etmeye kalktı:

- Dağılın, birliklerinize dönün, devlete isyankâr olmayın, siz askersiniz, asker gibi davranın!

Askerler, alaycı gülümsemelerle baktılar Yüzbaşı'ya, düzenli birlik karşısındaki kısa şaşkınlıkları, Spathari Efendi'nin dostça tavrı nedeniyle çabucak geçmişti. Subaylara besledikleri nefret öyle bir-iki yumuşak sözle yatışmayacak kadar büyüktü; aksine bu davranış onlara bir acz gibi göründüğünden küstahlıkları ve kızgınlıkları artıyordu; yıllarca emir alıp baş eğmenin yarattığı eziklik, ayaklanmanın muhteşem özgürlüğüyle

birleşince bütün duyguları silmiş, geriye yalnızca nefretle korku kalmıştı; onları korkutmayan her ses nefretlerini artırıyordu.

Askerler kaba bir yılışıklıkla alay etmeye başladılar:

- Bak bak, neler de biliyor kefere.

- Sen sünnet oldun mu Yüzbaşı Efendi?

- Hadi şunu sünnet edelim.

Spathari Efendi'nin yakışıklı Yunani yüzü balmumundan dökülmüş bir maske gibi donup sarardı; ölümün, bir subayın en korktuğu biçimde, onurunu kırarak yaklaştığını fark etmişti.

- Arkadaşlar, diyebildi.

Ama, bu onun söyleyebildiği son söz oldu, neferlerden biri tüfeğini kaldırıp, "Sus kefere!" diyerek ateş etti, ona ötekiler de katıldı, bir şenliği kutlar gibi neşeyle ateş ediyorlardı; her patlamadan sonra mermi, çoktan ölmüş olan Yüzbaşı'nın etine, ıslak bir çamaşıra sopayla vuruluyormuş gibi garip bir sesle saplanıyor, kurşunun şiddetiyle ölü beden karaya vurmuş iri bir balık gibi titreyip sarsılıyordu.

Yüzbaşılarının emrindeki keşif kolu, komutanlarının öldüğünü görünce dehşete kapıldı, neferler, ellerindeki tüfekleri atarak kalabalığın içine dağıldılar.

Ragıp Bey, keşif birliğindeki neferlerin korkaklığından da isyancıların askerliği katilliğe çevirmelerinden de tiksinmiş, yüzü nefretle kararmıştı; bir an tabancasını çekip kalabalığın arasına dalmayı, Spathari Efendi'yi öldürenleri vurmayı aklından geçirmedi değil ama kendisini yakalamalarından korktu. Bu, ölüm korkusu değildi, Ragıp Bey ölümden çekinmiyordu, o hep ölümle birlikte yaşayan, ölümü kendisinden ayrı, kendisine düşman görmeyecek kadar varlığının bir parçası sayan biriydi; ölümle ilişkisi gerçek bir dindarın Tanrı'yla ilişkisi gibiydi, ondan kaçmaz, aksine ona sığınırdı; onu korkutan, saygı duymadığı biri tarafından alay edilerek öldürülmekti.

Harbiye Nezareti'ne varabilmek için hızlandı, Beyazıt Meydanı'na vardığında asıl büyük kalabalıkla karşılaştı; isyancı askerler nezareti kuşatmışlar, aralarında sarıklıların fazlaca olduğu büyük bir kalabalıkta onların arkasına dizilmişti. Nezaretin bahçesini çeviren demir parmaklıklara yaslanıyorlar, parmaklıklar her an devrilecek gibi geriye doğru esniyordu.

Buradaki kalabalık, karşısında bir hedef gördüğü için çok daha canlı ve coşkuluydu, borular çalınıyor, tekbirler getiriliyor, "Şeriat isteriz!" çığlıkları yükseliyordu. Ağır insan- kokusu burada da meydanı kaplamıştı. Nezaretin bahçesine, parmaklıkların biraz berisine çift sıra asker dizilmiş, başlarındaki subayların emirleriyle düzenli bir şekilde duruyorlar, kalabalığa bakıyorlardı.

Ragıp Bey, bu halin biraz daha devamı halinde, bahçedeki erlerin de isyancılara katılabileceklerini hissetti. Kalabalık, sarıklı hocalar, tekbir sesleri, üstünde Kuran-ı Kerim'den ayetler olan kara bayraklar onları da etkisi altına alıyordu.

Bahçeye nasıl girebileceğini düşünmeye başladı; kalabalığı yarıp geçmesi mümkün değildi, daha kapıya varmadan onu parçalarlar, kolunu bacağını bir köşeye atarlardı.

O sırada Vefa yönünde bir kaynaşma olduğunu fark etti, bir top bataryası, makineli tüfekli bir maksim birliğiyle beraber Harbiye Nezareti'ndeki güçlere destek vermek üzere geliyordu. Ragıp Bey o yana doğru ilerlemeye başladı. Birlik, nezaretin bahçesine girmeden onlara yetişebildi, birliğin başındaki binbaşının sınıf arkadaşlarından Şükrü Bey olduğunu görünce, sesini o gürültüde duyurabilmek için var gücüyle, "Şükrü Bey!" diye bağırdı.

Şükrü Bey, önce kendisine bağıran, potinleri çamurlu, ceketi buruşmuş bu sivil giyimli adamı tanımadı, ama biraz daha yaklaşınca kim olduğunu anladı.

- Ne bu halin Ragıp?

- Nezarete girmeye çalışıyorum.

- Gel benimle.

Hep birlikte nezaretin geniş bahçesine girdiler, arkalarından demir kapı yeniden kapandı. Şükrü Bey, birliklerini ağaçların dibine yerleştirip, çavuşa, "Ben şimdi geleceğim, ben gelene kadar asker dinlensin," dedikten sonra Ragıp Bey'e döndü:

- Sen ne yapacaksın?

- Önce şu üstüme doğru dürüst bir üniforma bulabilseydik... Bu sivillerle kendimi tuhaf hissediyorum.

- Ben Muhtar Paşa'yı görüp geldiğimi bildireceğim, istihbaratta bizim sınıftan Binbaşı Rıfkı var, o arada, sen de git onu gör, kalıplarınız birbirini tutar, sana bir üniforma uydursun.

- Tamam... Muhtar Paşa'ya söyle, bir top bataryası, bir maksim birliğiyle ben bu çakalların hepsini dağıtırım, şimdi Ayasofya'nın oradan geldim, kof kalabalık bu, bir kumandanları yok, kararlı bir huruç hareketiyle hepsini çil yavrusu gibi savururuz.

- Ben bir Paşa'nın emirlerini alayım da önce... Tam gidecekken yeniden Ragıp Bey'e döndü.

- Sen tanır mısın Muhtar Paşa'yı, hiç birlikte oldunuz mu?

- Almanya'dan tanırım, bir manevrada birlikteydik orada.

- Peki... Ben senden de bahsederim.

Ragıp Bey, Binbaşı Rıfkı Bey'i bulabilmek için nezaret binasına girdi.

Uzun taş koridorlar, bir odadan bir odaya koşturan subayların çizme takırtılarıyla, telefon sesleriyle, yüksek sesle verilen emirlerle çınlıyor, kapıların önlerinde bezgin bakışlı neferler nöbet tutuyordu. Ragıp Bey, heyecanla yanından geçen genç bir mülazıma, 'istihbarat dairesini' sorunca mülazım yüzüne bile bakmadan cevap verdi:

- Koridorun sonundaki merdivenlerden ikinci kata çık, orada.

İstihbarat dairesinin içi mahşer yeri gibiydi, subaylar masalarındaki manyetolu telefonların kollarını çevirerek şehrin çeşitli bölgelerindeki askeri birliklere ulaşmaya çalışıyorlar, neferler sürekli notlar getirip masalara bırakıyor, molla, dilenci, simitçi kılığındaki hafiyeler sokaktaki gevşek hallerine hiç benzemeyen hızlı adımlarla içeri girip, bir subaya bir şeyler fısıldayıp yeniden meydandaki yerlerini almak için gidiyorlardı.

Oradaki neferlerden birine Rıfkı Bey'i sorunca pencerenin kenarındaki masada oturmuş, bağıra bağıra telefonda konuşan bir subayı gösterdi.

Yanına yaklaştığında, Rıfkı Bey, sunturlu bir küfür sallayıp telefonu çat diye kapattı.

Okulda da onun böyle sinirli olduğunu hatırlayan Ragıp Bey içinde bulundukları koşullara rağmen gülümsedi.

- İşler nasıl gidiyor?

Rıfkı Bey başını kaldırıp şöyle bir baktıktan sonra homurdandı:

- Sen de kimsin?

- Galiba vaziyet kötü.

- Ne diyorsun be adam, kimsin sen?

- Beni de tanımayacak kadar aklın karıştığına göre hakikaten vaziyetimiz pek fena olmalı.

Rıfkı Bey, bu sefer dikkatle yüzüne bakıp birden omzuna vurdu,

- Allah cezam vermesin, bu ne kılık, sen de mi istihbarata girdin?

- Sen buradan pek fark edemiyorsun ama dışardakiler zabit üniformasından pek hazzetmiyorlar, yol boyu yedi tanesinin ölüsünü ben saydım, Spathari'yi de gözümün önünde vurdular.

Nişantaşı'ndan buraya üniformayla gelseydim, ben de şimdi onların yanında olurdum.

- Sen Nişantaşı'ndan mı geliyorsun?

- Evet, her yanı dolaştım... Dışardakilerin kalabalıklığına bakma Rıfkı, bir top bataryası, bir maksim müfrezesiyle hepsi dağılır, kumandanları yok başlarında.

- Sen ne diyorsun, her an sayıları artıyor, baksana daha şimdi haber aldım, Zincirlikuyu'daki Beşinci Alay'la, Yedinci Alay'ın ikinci taburu da isyancılara katılmak üzere yola çıkmış.

- Rıfkı, sana ben gözlerimle gördüm diyorum, kararsızlar, sen Muhtar Paşa'ya söyle, ben gönüllüyüm, bana bir topçu bataryası ile iki ağır makinelisi olan bir tabur verin, iki saatte İstanbul'u sütliman yapayım.

- Meclis binasını sardıklarını biliyor musun?

- Sana oradan geliyorum diyorum Rıfkı, kulağın da mı işitmiyor?

- Gel ben seni paşanın yanına götüreyim en iyisi, sen gördüklerini bizzat onu anlat.

- Önce bana bir üniforma bul, bu sivillerden kurtulayım.

- Benim bir yedek takımım olacak, artık uyduğu kadar, onu giy.

- Nerede?

Yan taraftaki küçük bir odaya geçtiler, Rıfkı Bey, dolabından bir binbaşı üniforması çıkartıp verdi, sonra rahatça giyinebilsin diye yeniden çalışma

odasına döndü. Ragıp Bey, üniformalarını giydikten sonra derin bir 'oh' çekti, kendini çıplakmış gibi hissetmekten kurtulmuştu.

Geriye döndüğünde, içerdekilerin sevinçle bağırıp birbirlerinin omzuna vurduklarını gördü.

- Ne oluyor?

- Birinci Süvari Tugayı geliyor, birazdan meydana" girer... Gel, üst kata çıkıp bakalım.

Onlar, üst kattaki geniş pencerelerin oraya vardıklarında, ellerindeki uzun mızrakların tepelerindeki flamaları rüzgârda uçuşturarak gelen süvari tugayı dörtnala meydana girip doğrudan kalabalığın üstüne saldırdı.

Yukardan baktıklarında, süvarilerin kalabalığın arasından geçerken, arkalarında, bir çocuğun kuma parmağıyla çizdiği çizgi gibi insanlardan boşalmış bir koridor bıraktıklarını gördüler. Süvariler meydanın içinde atlarını dörtnala koşturarak daireler çiziyorlar, geçtikleri yerlerde insanlardan boşalmış çizgiler çoğalıyordu. Sonunda meydan bomboş kaldı.

Biraz önce orayı dolduran binlerce insan, sanki meydanı seyredenler onları kendi hayalhanelerinden uydurmuşlar gibi yok olmuşlardı, yalnızca süvarilerin nal sesleri duyuluyor, başka hiçbir ses çıkmıyordu ıssız meydanda. Biraz önce orada binlerce insanın durduğunu gösteren hiçbir işaret kalmamıştı.

Rıfkı Bey, Ragıp Bey'in sırtına vurdu

- Aferin süvarilere, bak, bunlar da bazen işe yarıyor.

Süvari tugayı, meydanda son bir tur daha attıktan sonra kendileri için açılan büyük kapıdan kasıntılı bir tırısla nezaretin bahçesine girmeye başladı. Ragıp Bey, süvarilerin girişiyle ilgilenmeden, meydana açılan dar sokaklara bakıyordu, süvariler kapıdan içeri girer girmez, sokakların uçlarından kalabalıklar yeniden çıkmaya başladı. Ragıp Bey, yüzünü buruşturdu.

- Boşuna sevinme Rıfkı, bu iş öyle sirk gösterileriyle hallolacak iş değil, beş dakikaya kalmaz meydan gene dolacak.

O sözünü tamamlarken meydan da yeniden dolmaya başlamıştı; en önde tüfekleri ellerinde avcı taburları, arkalarındaki sivil kalabalıkla birlikte hızla çoğalarak bahçe parmaklıklarına yaklaşıyorlardı.

- Rıfkı beni Paşa'ya götür, bu işin benim dediğimden başka hal çaresi yok, mutlaka bir huruç hareketi yapıp bu kalabalığı püskürtmeliyiz, bak söylüyorum, her dakika aleyhimize çalışıyor.

- Gel hadi gidelim, beni inandırdın ya, Paşa'yı inandırabilecek misin bakalım. Merdivenlerden hızla inerek Muhtar Paşa'nın bekleme odasına gittiler; oda, subaylarla, habercilerle, yaverlerle doluydu, herkes bir an önce paşayı görmek, ona getirdiği haberleri aktarmak istiyordu. Rıfkı Bey, başyaveri bulup bir kenara çekti.

- Ragıp Bey, biraz önce Meclis binasının oradan geldi, bütün avcı taburlarının mevkilerini, silahlarını görmüş, Paşa'ya mühim maruzatı var, Paşa da kendisini Almanya'dan tanıyıp sever, gözünü seveyim, geciktirilecek bir vaziyet değil.

Başyaverle Rıfkı Bey, daha önce birkaç görevde birlikte çalışmışlardı, hukukları eskiydi, onun öyle olur olmaz şeyler için Paşa'nın huzuruna çıkmayacağını da biliyordu.

- Sizi içeri alacağım ama beş dakikanız var, Binbaşı ne anlatacaksa çabuk anlatsın.

İçeri girdiklerinde Muhtar Paşa, masasının başında dimdik durmuş, çevresindeki kurmaylarının anlattıklarını dinliyordu. Yakışıklı bir adamdı, iyi bir asker olarak tanınır, subaylarından saygı görürdü, uzun yıllarını Almanya'da geçirmiş, orada da askerliğiyle olduğu kadar kılıç oyunlarındaki mahareti ve güzel hanımlar" nezdindeki başarılarıyla kabul görmüş, Alman askeri aristokrasisinin dostluğunu kazanmıştı. Şimdi ise ne yapacağım bilemiyor, budalaca bulduğu bu ayaklanmayı nasıl bastıracağına karar veremiyordu; kendine bağlı askerlerin kanını dökmek ona ağır geliyor ama askerleri tarafından kuşatılmak da onurunu yaralıyordu.

İki binbaşının karşısında hazırolda beklediğini görünce, biraz sinirli bir sesle sordu:

- Ne var?

- Efendim, Ragıp Bey, Meclis binasının oradan geliyor, isyancıların yakınına kadar sokulmuş, müsaade ederseniz bir maruzatı vardı.

Muhtar Paşa, şöyle bir baktı.

- Ragıp, sen bizim Ragıp değil misin, Almanya'daki manevralarda madalya alan yüzbaşı?

- Evet Kumandanım.

- Sen karargâha mı tayin oldun?

- Hayır Paşam, benim birliklerim isyancılara katılınca buraya geldim. Paşa, başını salladı.

- Evet, peki Ragıp, söyle, ne var?

- Paşam, ben sabahleyin Nişantaşı'ndan buraya kadar sivil kıyafetle yürüyerek geldim, isyancıların arasından geçtim. Dışardakiler kara kalabalık Paşam, askerden çok başıbozuk var, askerin başında bir kumandan yok, öyle aylak aylak bir yerden bir yere dolaşıp rastladıkları zabitleri öldürüyorlar. Bir topçu bataryası ve makineli tüfek birliğiyle yarım saatte hepsini dağıtmak mümkün, müsaade ederseniz ben vazifeye talibim.

- Sence onları yarım saatte dağıtabilir misin?

- Dağıtırım Paşam, kararlı bir birlikle ağır silahları gördükleri anda dağılacaklarına eminim, zaten İstanbul'a da yabancılar, gidecek yerleri yok, hepsi kışlalarına döneceklerdir, akşam da elebaşlarını yakalarız.

Muhtar Paşa, masanın üstünde duran bir harita sopasını alıp çizmelerine vurmaya başladı.

- Evet, seni tanırım, söylediklerine de inanıyorum ama Sadrazam Hazretleri'nden biraz önce kesin emir geldi, isyancılara asla ateş açılmayacak deniyor, Harbiye Nazırı istifa etmiş. Hatta isyancıların saldırması halinde bile ateş açılmamasını istiyorlar ama saldırırlarsa ateş edeceğimi sadarete bildirdim.

- Paşam, zatıâliniz benden iyi bilirsiniz ama demiri tavında dövmek lazım, geç kalırsak diğer asker de isyana katılacak, şu anda İstanbul’daki birliklerin çoğu kararsız ama her geçen saat isyancıların lehine, bizim aleyhimize işliyor.

Paşa, bir türlü karar veremiyor, kendi askerlerine saldırmaktan çekiniyordu, ama asıl, bu ayaklanmanın sebebini kendisine izah edememesi, ayaklanmanın arkasında kimin bulunduğunu bilememesiydi onu kararsızlığa iten. İsyancı birliklere ateş açtığı zaman kime ateş açmış olacaktı; onu düşündüren, isyancıların arkasındaki, kim olduğunu bilmediği güçtü, sonunda kendi başı derde girebilir, askerlerini öldürmüş bir hain durumuna düşebilirdi.

O sırada içeri bir yaver girip Paşa'ya bir telgraf uzattı. Paşa telgrafı okuduktan sonra Ragıp Bey'e baktı.

- Meclis-i Mebusan'dan bir grup, Padişah Hazretleri'yle görüşmek üzere saraya gidiyormuş, görüşmenin sonucunu beklememiz emrediliyor.

Ragıp Bey, Paşa'nın neler düşündüğünü bilmiyordu, bu ayaklanmanın siyasi yönü aklına bile gelmemişti, yalnızca gözlerinin önünde bir subayı öldüren askerlere haddim bildirmemek, payitahtı onlara bırakmak düşüncesi, onu öfkeden deli ediyordu, bir an kendini kaybetti.

- Hata ediyorsunuz Paşam!

Muhtar Paşa, Ragıp Bey'e dönüp baktığında, gözlerinde gerçek bir askerin hiddeti vardı.

- Anlamadım Binbaşım?

Ragıp Bey, ileri gittiğini, saygı sınırını aştığını fark etti.

- Paşam, bu akşam bu isyanı bastıramazsak yarın payitaht isyancıların olur, bütün birlikler onlara katılır, her geçen saniye cüretleri ve güçleri artacaktır.

Muhtar Paşa, artık Ragıp Bey'i dinlemiyordu.

- Çıkabilirsiniz Binbaşı, saraydaki görüşmenin neticesini bekleyeceğiz.

Ragıp Bey, "Biz bu İstanbul'u bugün, bu saatte kaybettik Rıfkı," diye homurdanarak odadan çıkarken, Meclis-i Mebusan'dan kendisine temsilciler gönderilen yaşlı Padişah da, dudağının kenarına iliştirdiği sigarasının dumanları arasından ihtiyar bir falcı gibi kaygıyla bakıyor, bir zamanlar yüzüne bir heybet veren iri burnuyla kınalı sakalı şimdi bir panayırda yüzüne takılmış takma bir maske gibi onu gülünç ve güçsüz gösteriyordu.

Genç bir mabeyincinin getirdiği bir nota şöyle bir göz atıp yanındaki sehpanın üzerine bıraktı. Doktor Reşit Paşa, Padişah’ın ağzındaki sigarayı unuttuğunu, dudaklarını yakacağını düşünüyordu ki sigarayı alıp tablaya bastırarak söndürdü, yenisini yakmadan önce derin derin içini çekti.

- Şu hale bak Doktor, ömrü hayatımızda başımıza gelmeyen rezillik, dünyayı terke hazırlandığımız şu ihtiyarlık günlerinde başımıza geliyor, payitahtımızda askerlerimiz zabitlerimizi öldürüyor, iki kısım asker karşı karşıya geliyor.

- Siz niye hayıflanıyorsunuz Sultanım, asker kullarınız her yanda, "Çok yaşa Padişahım!" diye bağırıyorlar, size bağlılıklarını haykırıyorlar.

Padişah, büyük bir kederin içinde kendisinden daha çaresiz biriyle karşılaşanların anlayışlılıkla alaycılığın 'iç içe geçtiği gülümsemesiyle Reşit Paşa'ya baktı.

- Doktor senelerdir yanımdasın, şu odada devletin halleriyle alakalı neler gördün, benden neler dinledin ama hiçbir şey öğrenemedin, iyi bir doktorsun, velakin siyasetten hiç anlamıyorsun.

Padişah'ın, çevresindeki herkesi küçümseyen bu kendini beğenmiş hallerine alışkın olan Doktor, boynunu büktü.

- Sizin yanınızda kim aciz gözükmez ki Sultanım.

- Öyle deme Doktor, şu sıra aciz olan, naçar olan benim, öyle bir kumpasın içine düşürdüler ki beni, içinden çıkmanın mümkünü yok.

- Neden böyle söylüyorsunuz Sultanım, askerleriniz adınızı haykırıyor.

- Ah Doktor ah, görmüyor musun, adımı bağıranlar, bu savaşı kaybedecek olanlar, kaybedenlerin adını bağırdığı adama ne olur biliyor musun?

Reşit Paşa, 'ne olur' diye sormaya cesaret' edemedi, Padişah da zaten ondan bir şey söylemesini beklemiyordu, kendisi devam etti:

- Tahtı kaybetmek, hatta, Allah muhafaza, kelleyi kaybetmek var bu işte, öldüğüme yanmam lakin çoluğumuz çocuğumuz ayaklar altında ezilir, bundan endişelenirim.

Daha ilk andan itibaren bu ayaklanmada Padişah'ın parmağı olduğunu düşünen Reşit Paşa, yaşlı adamın, kimseye güvenmeyen tabiatı nedeniyle kendisine de" doğruları söylemediğini düşündü, gözlerinde beliren kuşkuyu Padişahın görmesinden çekinerek başını önüne eğdi. Hayatı boyunca bütün gücünü karşısındaki insanların düşüncelerini anlamaya harcayan; hem sürekli başka insanların peşinden koşup onları yakalamaya çalışan bir avcı, hem de başkalarının kendisini öldürmelerinden korkan bir av gibi yaşadığından, avcının da avın da sezgilerini kendinde birleştiren, çevrelerinde dolaşan duygu bulutlarını bir paratoner gibi toplayacak melekelerini keskin birleştirmiş olan Sultan, doktorun ne düşündüğünü hemen tahmin etti.

- Bana inanmıyorsun değil mi Paşa?

- Estağfurullah Sultanım, bir kulun haddine mi inanmamak...

Padişah birden gülüverdi, karşısındakini zor durumda yakalamaktan neşelenmişti.

- Elbette kimse bir padişaha, saha inanmıyorum, demez Doktor, diyemez, ama inanmadıkları zaman bunu saklamak için hepsi ayrı bir hareket yapar, ben, bana inanmadıklarını, fikirlerini saklamak için yaptıklarından hissederim, sen başını önüne eğersin mesela, gözlerini saklarsın, biraz önce yaptığın gibi...

Sonra yeniden eski haline döndü, yüzü asıldı.

- Ben sana hep söylerim cinai romanlar oku diye, hayatın ve iktidarın sırrı o kitaplarda... O zaman vakıaları tahlil kabiliyetin artar... Şu yaşadığımız hadiselerdeki garabeti görmüyor musun Doktor, dikkatli bakmaya alışkın olsan görürdün... İttihatçıların getirdiği avcı taburları ayaklanmış, bunları kime karşı getirmişlerdi, bana karşı getirmişlerdi, şimdi bunlar kendilerini getirenlere başkaldırıyor... Birinci Ordu Kumandanı Muhtar Paşa'nın emriyle Birinci Ordu şöyle bir kıpırdansa bunları ezer, zaten avcı taburlarının başında zabitleri yok, ya askerler öldürmüş, ya zabitler canlarını kurtarmak için kaçmış... Ama Birinci Ordu kıpırdamıyor... Niye, Doktor? Niye Birinci Ordu harekete geçmedi? İşte bu beni düşündürüyor...

Bir sigara yaktı yeniden.

- Sabahtan beri jurnaller geliyor, elbette her yanda olanlardan haberim var, ama emir vereceğim kimse yok... Birinci Ordu kımıldamıyor, Sadrazam kımıldamıyor, görünürde isyancılar İttihatçılara karşı ama İttihatçılar da kıpırdamıyor... İttihatçılar, Sadrazam'a biraz tazyik etseler, Muhtar Paşa'ya, "Yürü, biz arkandayız," deseler, isyanı bastırırlar. Demiyorlar.. Kendisine birisi saldırması için emir vermedikçe Muhtar Paşa'nın kımıldamayacağım, kendi başından korkacağını biliyorlar... Söyle bana Doktor, İttihatçılar niye bir gayret göstermiyor, ne oldu meşrutiyetin kahramanlarına, niye sustular... Benim düşmanım, onların sessizlikleri işte Doktor.

Reşit Paşa'nın bu sefer gerçekten aklı karıştı.

- Peki kim yaptırıyor bu isyanı Sultanım?

- Hasan Fehmi Bey'i kim öldürttüyse, isyanı da o çıkarmıştır Doktor. Doktor elinde olmadan bağırdı:

- İttihatçılar!..

Padişah sesini çıkarmadan pencereden dışarı, dolgun bir mavilikle yakamozlar saçarak akıp giden Boğaz'a baktı, Reşit Paşa'nın söylediğini tasvip eden bir hali yoktu. Sessizlik uzayınca Reşit Paşa dayanamadı.

- İttihatçılar değil mi?

- Onlarda bu akıl olduğundan şüpheliyim Doktor, bu işleri becerebilecek olsalar çoktan imparatorluğun iplerini ellerine geçirirlerdi ama yapamadılar... İstanbul'un efendisi olamadılar... Selanik'in efendisi olabildiler ancak... Niye Selanik, diye sormalısın Doktor... Çünkü İttihatçıların kontrolündeki Üçüncü Ordu Selanik'te... Üçüncü Ordu'yu buraya getirmeden İstanbul'un efendisi olamayacaklar, bunu biliyorlar. Ama o orduyu buraya nasıl getirecekler?

Reşit Paşa'nın kendisini hayranlıkla dinlediğini görünce, içinde bulunduğu durumun belirsizliğine rağmen, kendi aklının ve üstünlüğünün karşısındaki insanlardaki yansımasını her gördüğünde olduğu gibi memnun oldu.

- Üçüncü Ordu'nun askerleri yakında payitahta gelecek Doktor, ordunun geçeceği yerlerde iaşe ambarlarını çoktan kurdular, ben de, bunlar niye böyle malzeme yığıyorlar diye merak ediyordum, gerçi bir ara aklımdan da geçmedi değil ama Birinci Ordu varken nasıl olacak diyordum.. Birinci Ordu'nun böyle işe yaramaz hale getirilebileceği aklıma gelmemişti.

Reşit Paşa kafasını salladı, kendi kendine mırıldandı:

- Demek İttihatçılar...

- Bütün bu işleri İttihatçıların düzenlediğinden şüpheliyim Doktor.

Reşit Paşa, kendini tutmasa sinirlenip, 'eee kim o zaman' diyecekti ama kendine hâkim oldu, bir çocuk gibi Padişah'ın yüzüne merakla baktı.

- Bunları yapmak için bir kere akıl lazım, ki bizim İttihatçılarda akıl yoktur, Talat biraz akıllıdır onların arasında... İkincisi, büyük para lazım... Para kimde var Doktor?

Reşit Paşa, az kaldı ki, 'sizde var Padişahım' diyecekti ama gene son anda susmayı başardı. Padişah birdenbire hiç ilgisiz gözüken bir soru sordu:

- Enver şimdi nerede Doktor?

Reşit Paşa bütün saflığıyla hemen cevap verdi:

- Berlin'de...

Sonra, birden kendi cevabıyla irkildi:

- Almanlar... Almanlardan mı şüphe ediyorsunuz Padişahım?

- Çok muhtemeldir Reşit Paşa... Çok muhtemeldir...

- Çağırıp Alman sefir-i kebiriyle görüşseniz.

- Gülerler bana Doktor, ne diyecek adam, biz yaptık mı diyecek... Sen de söyledin, isyancılar benim adımı bağırıyor, ben hangi delili göstereceğim Almanları suçlamak için?

Paşa'nın aklı iyice karışmıştı.

- İttihatçılar ihaneti bu raddeye götürebilirler mi Padişahım?

- Çoğu bunun farkında bile değildir, onlar mürtecilerin ayaklanmasını, Padişah'ın tertibini bastırdıklarını düşünecekler... Tepedeki birkaç kişi bilir ancak, onlar da bunun imparatorluğun menfaatine olduğuna kendilerini inandırmışlardır.

Tam bu sırada, içeri Padişah'ın yaverlerinden biri girdi, eğilip Sultan'ın kulağına bir şeyler fısıldadı ki, Reşit Paşa'ya fısıltılar arasında sanki 'çavuş' diye bir şey söylenmiş gibi geldi ama bundan emin değildi, Padişah telaşla ayağa kalktı, kendisiyle birlikte ayağa kalkan Doktora nazikçe gülümsedi.

- Doktor, ortalık karışık, seni sarayın arabalarından birisiyle götürsünler, senin araban da saray arabasını takip eder.

Yaverine döndü.

- Paşa'nın yanına dört de süvari verin, yolda başına bir şey gelmesin. Evine vardığını da bana haber verin.

Doktor kapıya doğru yürürken, Padişah da kendi çalışma bölümüne açılan gizli kapıya doğru hızla ilerlemeye başlamıştı, birden durdu.

- Doktor, senin evin Anadolu yakasında, bugün karşıya geçme, hem benim her an sana ihtiyacım olabilir, hem de yol uzun. Mahdum bey Nişantaşı'na taşınmış diye duydum.

- Evet Sultanım.

- Sen mahdum beyin yanına git bu akşam.

- Baş üstüne Padişahım.

Yıldız Yokuşu'ndan inerken, Hassa Alayı askerlerinin iki sıra halinde dizilmiş olduklarını gördü, muhtemel bir saldırıya karşı tedbir alınmıştı; askerlerde de, başlarındaki subaylarda da önemli bir olayın parçası

olduklarını düşünmenin getirdiği kasıntılı bir ciddiyet vardı. Bu zavallıcıklar, tarihin sık sık yırtılıp yeniden yazıldığı bir diyarda, tarihin yeniden yazılmakta olduğu bir facianın tam ortasında duran adamdan, hayatlarını uğruna fedaya hazırlandıkları Padişah'tan yalnızca yüz metre uzaktaydılar ama hiçbir zaman neler olup bittiğini öğrenemeyecekler, gerçekleri bilemeyeceklerdi. "Ben bile bilmiyordum," demişti Reşit Paşa daha sonra Osman'a, "hâlâ da bilmiyorum, Padişah'ın söyledikleri aklıma yattı ama onun da bir işler çevirdiğine eminim, öyle hareketsiz durmamıştır o, ama düşündüklerini hiç kimseye anlatmazdı, kimseye güvenmezdi, ama şimdi seninle konuşurken anlıyorum ki, ben de ona güvenmiyormuşum, ne bileyim, belki de bir padişahla kurulan ilişkide güven aranmamalı."

Vakit akşamüstüne yaklaşıyordu, gölgeler uzamaya başlamış, sokaklara sakin bir serinlik inmişti, Akaretler'de yan yana munis sarı kediler gibi dizilmiş evlerde, evlerin önündeki tomurcuklan kabarmış atkestanelerin-de, arka taraflardaki bostanlardan sızan çimen kokusunda, arabanın önünden kaçıp gidiyormuş gibi gözüken parke taşlı yolda, tekerleklerin çatırtılı sesinde Reşit Paşa'nın hoşuna giden bir şakacılık, bir hafiflik, bahara özgü bir hafifmeşreplik vardı.

Paşa, Padişah'ın anlattığı tehlikenin aslında kendisini de hedef aldığını bilmeyecek kadar dünyadan habersiz değildi; Padişah'ın kellesi düşerse, onunkiyle birlikte yakınlarının kellesi de düşerdi, bu bir gelenekti ve her ne kadar aralarında tam bir güven bulunmasa da, Doktoru, Padişah'ın en yakınlarından biri olarak tanınıyordu ama bu ölümcül ihtimal onu çok fazla tasalandırmıyordu.

İhtiyarladığına inandığından beri hayata gizlice küsmüş, ihtiraslarından uzaklaşmış, tevekkülle Ayrılış ânını beklemeye başlamıştı; o, içinde yaşadığı bütün ihtişama ve zenginliğe rağmen hayatı kadınlarla ölçen erkeklerdendi, kendisinin eskisi kadar güçlü ve etkileyici olmadığına karar verdiğinden beri hayat da onun için eski çekiciliğini kaybetmişti, bu, onun kimseyle paylaşmadığı basit ama belirleyici sırrıydı; bundan sonra olacaklar onu çok fazla ilgilendirmiyordu, uzak bir akrabaya ait dedikoduları dinler gibi anlık bir merakla ama fazla alakadar olmadan yaşıyordu artık.

Hikmet Bey'in konağına vardıklarında, sarayın armasını taşıyan arabayla muhafızları gören bahçıvan koşarak gelip demir parmaklıklı büyük bahçe kapısını açtı, arabalar bahçe yolundan hızla geçip konağın önünde durdular.

Dört muhafızla bir saray arabasının geldiğini haber alan Hikmet Bey, babasına bir şey olmasından kaygılanarak kapıya gelmişti, Reşit Paşa'nın arabadan indiğini görünce içi rahatladı.

- Buyrun baba, hoş geldiniz...

- Padişah fermanıyla sana misafir geldim Hikmet, bu gece sende kalmam emredildi.

Saray arabasıyla muhafızları geri gönderip içeri girdiler.

- Olanlardan haberin var mı?

- Herkes kadar, askerlerin şeriat isteriz diye ayaklandıklarını duyduk, sabahleyin bir ara Taşkışla tarafından bir-iki el silah sesi de geldi ama sonra ne olduğunu bilmiyorum, arkadaşlar evden çıkmasın, ortalık karışık diye haber göndermişler, ben de çıkmadım.

- İyi yapmışsın... Askerler, Meclis'le Harbiye Nezareti'ni sarmış bekliyorlar,

Harbiye Nazırı istifa etti. Meclis'ten bir heyet de Padişah'ı ziyarete geliyordu, sanırım genel af çıkacak. Bu akşam işin rengi belli olur.

Hikmet Bey, babasını çalışma odasına aldı. Burası, içeri giren herkesi yabancılığından soyan, yarı yarıya indirilmiş panjurlarıyla ışığı azaltılmış, insanın okşamaktan hoşlanacağı bir kürk gibi yumuşak bir huzurla doluydu.

Hikmet Bey'in çocukluğundan beri kullandığı İngiliz sabunu, tütün ve kitap kokusundan müteşekkil, erkeksi olmasına rağmen, yalnızlığın kırılganlığını da içinde barındıran bir rayihası vardı. Şömine yakılmıştı, köşelere yerleştirilmiş küçük abajurlardan, kaygan gölgeli turunç rengi bir ışık yayılıyordu.

- Bir yorgunluk kahvesi içer miydiniz baba?

- İçeyim, iyi olur.

Hikmet Bey, kahve getirmelerini söyledi. Babası, yeniden yerine dönüp oturan oğluna dikkatle, sağlığının nasıl olduğunu anlamak için baktı.

- İyi görünüyorsun.

- İyiyim.

Hikmet Bey'in yüzündeki solgunluk gitmiş, yerini sağlıklı, dinlenmiş bir ifadeye bırakmıştı, yüzüne bir hercaimenekşe görüntüsü veren gözlerinin altındaki mor haleler kaybolmuştu. Gözleri gene usulca ama daha canlı

bakıyordu, yakışıklılığı da sanki biçim değiştirmiş, biraz daha sıradan, biraz daha az fark edilir bir hale gelmişti. Büyük acılar yaşamış kederli insanların yüzünde görülen, başkalarını dayanılmaz bir cazibeyle içine çeken o ilahi sessizlik çizgilerinden silinmiş, daha derine gizlenmişti; o keder bazen kendi varlığını bir bakışta, bir mimikte ama mutlaka bir harekette belli ediyordu.

Yeni evinde, Hediye ile birlikte mutluluk denemese de mutluluğu andıran bir huzur yaşıyordu; ruhu da çalışma odası gibiydi, rahat, sakin ama hayata biraz uzak ve kendi içine kapalı...

Arada bir annesini ziyarete gidiyor, zaman zaman arkadaşlarıyla buluşuyor, siyasetten konuşuyor, İttihatçıları eleştiriyordu, ama eleştirileri bile olgunluk kazanmıştı, eskisi kadar atak ve hırpalayıcı sözcükler kullanmıyordu, yalnızca inandığı doğruları söylüyordu ve bunları söylemek ona yetiyordu. Geceleri çalışma odasındaki koltuğuna yerleştiğinde, Hediye de yanına oturuyor, onun kitap okuyuşunu hiç konuşmadan seyrediyor, bir arzusu olursa, bunu daha Hikmet Bey söylemeden sezmek için dikkatle bekliyor, bu arzu ne olursa olsun, her zaman daha Hikmet Bey'in aklından geçerken seziyordu.

Bir şarkıdaki güçlü ve tiz bir yükselişten sonra gelen bir duraklama, bir soluk alma aralığı gibiydi o günlerdeki yaşamı ama Hikmet Bey, kimseye söylemese de, şarkının bittiğini düşünüyordu. Bu sükûnetin, iki çıkış arasındaki bir duruş olduğunu, yeni ve güçlü bir notanın tam da eşiğinde bulunduğunu bilmiyordu.

Akşam yemeğini baba oğul baş başa yediler. Hediye hiç ortada gözükmedi. Hikmet Bey'i, her zaman birlikte yemek yediği Hediye'yi babasının yanında sofraya davet edemeyecek olmanın utancından kurtararak, sevdiği adamın şefkatini ve minnetini bir kere daha kazandı.

Öylesine mutlak bir sevgiyle bağlıydı ki Hikmet Bey'e, her düşüncesi, her duygusu, her güdüsü, erkeğe biraz daha yer açabilmek için asıl sahibine ait yüklerden boşaltılmış, kendisine, kendi ruhunda hiç yer kalmamıştı.

İsteklerinden, zevklerinden kendi iradesiyle vazgeçmiş, mutluluğunu tümüyle Hikmet Bey'in mutluluğuna bağlamıştı; bir başkasına hüzünlü görünebilecek bu korkunç vazgeçiş, Hediye'yi mutlu edebilen tek varoluş tarzıydı, o hayata Hikmet Bey'in elleriyle tutunmuş ve yaşayabilmek için Hikmet Bey'e daha sıkı sarılmaktan başka hiçbir çare bırakmamıştı kendisine. Bu dehşet verici bağlanma sayesinde, Hikmet Bey'i, ne zaman

varlığıyla ne zaman yokluğuyla memnun edebileceğini, Hikmet Bey'in kendisinden bile önce fark edebiliyordu.

Yemekte, Hikmet Bey, 'çok iyi bir mahsul' dediği değerli bir Fransız şarabı ikram etti babasına, evlendikten sonra durulan eski yosmaların hoş görülen küçük koketlikler yapması gibi Hikmet Bey de geçmişte kalan pahalı zevklerinden bazılarını sürdürmekten, damağı kadar hafızasına da hoş gelen bir tat alıyordu.

Kendi kanlı mahşerini yaşamaya hazırlanan şehrin ortasında, hayata değişik sebeplerden dolayı biraz kayıtsız olan baba oğul, kendi geleceklerini de ilgilendirecek olan olaylardan, tuhaf, handiyse gülünç bir aldırmazlıkla söz ettiler.

- Ne olacak sizce baba?

- Bilemiyorum Hikmet, ama hayırlı bir şeyler olmayacağı artık meçhulümüz değil, her şeye hazır olmak lazım geliyor... Benim istikbalim, mevkiimden dolayı Padişahımın istikbaline bağlı, bugün görüp işittiklerimden sonra onun istikbaliyle de ilgili pek ümitvar değilim... Bizim gibi ihtiyarlar için yolun sonu yakın gözüküyor; eh, ben yaşayacağımı yaşadım, doğrusu ya kader bana cömert davrandı, bundan sonra biraz eli sıkı davranırsa artık bunun da hesabını tutmaya kalkmak benim için yakışık almaz. Ben asıl sizin için endişe ediyorum, sizlerin istikbali, ne olacak, nasıl bir ülkede yaşayacaksınız, bu karışıklıktan, kandan nasıl sıyrılacak bu memleket? Bana emniyet telkin eden bir irade, bir kararlılık görmüyorum ben, bundan sonra daha epey bir zaman bu imparatorluk elden ele sürüklenir, Allah muhafaza, parçalanır diye korkuyorum. O zaman ne yapacaksınız, sen ne yapacaksın, çocukların ne yapacak?.. Belki de hep sevdiğin, hep gitmek istediğin Paris'e göç vaktin gelmiştir.

Hikmet Bey, Paris konusuna hiç girmedi, artık hiçbir yere göç etmeyeceğini, bir başka yerde bir başka hayat kurmak için sarf edecek gücü kalmadığını düşünüyordu.

- İsyancılarla ordu birlikleri arasında müsademe çıkar mı acaba?

-Mutlaka çıkacak, bugün değilse yarın... Tarihe baktığında görürsün, böyle büyük olaylar bir kere başladı mı artık kan dökülmeden durmaz... Çatışma kaçınılmaz... Ama ne zaman, nasıl, onu bilemem... Benim korktuğum o değil, çatışma çıkarsa, biri kazanır, yeniden sükûnet vasıl olur; beni endişelendiren, şehrin bir vakit sahipsiz kalması, kimin galip

olduğunun ortaya çıkmaması, o zaman işte, yağmalar başlayabilir, zengin konaklarına, kadınlara tasallut başlayabilir... Senin silahın var mı?

Hikmet Bey, gülümsemesini saklamaya çalıştı, ona uzun zamandır kimse, eskileri hatırlatmasın diye silahtan söz etmiyordu.

- Bir tabancam var.

- İyi... Onu elinin uzanabileceği bir yerde tut.... Sizin iki tarafınız da askeri kışla, başıbozuk askerler buralara da uzanabilir...

- Kapıları kapattırdım... Fazla da yapabileceğimiz bir şey yok baba... Kader diyeceğiz, bekleyeceğiz artık...

Reşit Paşa, kendi aldırmazlığını doğal karşılıyordu ama oğlunun olup bitene karşı bu kadar kayıtsız kalması, geleceğini çok fazla düşünmemesi, daha da kötüsü, bir zamanlar değiştirmek için gizli teşkilatlara girip ihtilallere karıştığı ülkenin geleceği ile ilgilenmemesi onu tedirgin ediyordu.

Birdenbire sözü değiştirip,

- Sen neler yapıyorsun, diye sordu.

Hikmet Bey, bu sorunun, 'mutlu musun, geçmişi unuttun mu; Mehpare'yi özlüyor musun' sorularının tümünü birden içerdiğini anladı, babaların çocukları için duydukları kaygının hiç bitmeyeceğini, bunun kuşaktan kuşağa taşınan bir lanet olduğunu, kendisi de baba olduktan sonra öğrenmişti, babasının içini rahatlatacak bir cevap aradı.

- İyiyim, baba, hakikaten iyiyim... Huzurlu bir hayatım var, maziyle hesabımı kapattım, sadece, insanın kendi kaderine hâkim olabileceği, istikbali değiştirebileceği yolundaki kanaatlerim biraz değişti, bu da yaşadığım hayal kırıklıkları sebebiyle oldu sanırım. İttihatçılara çok güvenmiştim bir zamanlar ama sonra anladım ki burada politikaya giren herkes biraz Padişah, benim gözümde Enver'le Yıldız Sarayı'nda oturan Sultan arasında bir fark kalmadı artık.

Onları birbirinden ayırt etmiyorum. Hakiki hürriyetin bizim geleneklerimizle çatıştığından da şüphe etmeye başladım. Sanırım, o yüzden hadiseler beni eskisi kadar heyecanlandırmıyor, galiba ben bir çeşit Fransız İhtilali gibi bir Osmanlı ihtilali hayal etmiştim. Tarihi dikkatli okumamışım, burası ihtilallerin değil isyanların toprağı. Ne yaparsan yap, idarenin adını ne koyarsan koy, sonunda gene tepende bir padişah görüyorsun.

Şarap bardağını alıp içmeden önce biraz kokladı.

- Ne güzel kokuyor, değil mi, şarabını yapamadığın memleketin ihtilalini de yapamıyorsun galiba.

Şarabından içip yutmadan önce diliyle damağı arasında tutarak, kekremsi tadın altındaki meyve rayihasının genzine yayılmasını bekledi.

- Ama sanırım, siz asıl benim hususi hayatımı soruyorsunuz. O konuda da size vereceğim cevap aynı, iyiyim. Olanları unuttum. Annemin deyimiyle, bir miktar hayat yorgunu oldum yalnızca. Kendimi tekaüde ayırdığım da söylenebilir ama bunun için endişe etmeyin, güzel bir hayat bu da, en azından tehlikesiz. Her gün kendime, ben bu hayattan ne bekliyorum, diye sormuyorum artık, o bana ne verebileceğini gösterdi, ben ne alabileceğimi gördüm. Artık hayatı kurcalamıyorum, hayatın da beni kurcalamasını istemiyorum. Daha başka, daha zevkli dertler yarattım kendime, Cervantes'i, Rabelais'yi okuyorum, aynı asırda yaşayan Fuzuli ile Baki'yi de okuyorum, niye onlar neşeli ve tenkitçiler de bizim buralardakiler mahzun ve boynu bükük diye merak ediyorum, bununla alakadar oluyorum.

Sözünü bitiremeden epeyce yakınlardan silah sesleri ve haykırışlar duyuldu, bu bir çatışmaya benzemiyordu, askerlerin havaya ateş ettiklerini anladılar.

- Bunlar isyancılar, dedi Reşit Paşa. Düzenli birlikler buralarda ateş etmezler,

Zincirlikuyu'daki birliklerine mi dönüyorlar acaba?

- Böyle serazatça ateş etmelerine bakılırsa, isyancılar düzenli birlikleri şehir dışına sürmüş olmalılar.

Her ne kadar hayatla ve gelecekle ilişkilerinin pek kuvvetli olmadığını düşünseler de, gerçek, karşılarına silah sesleri ve asker çığlıklarıyla dikilince, ikisi de uzaktan kolay küçümsenen ölümün, yoksulluğun, zilletin, yakına sokulduğunda tahminlerinden daha yakıcı olabileceğini fark etti. Bir an ikisinin de aklından aynı görüntü geçti, evlerinin kırılan kapısından giren askerlerin onları aşağılayarak yerlerde sürüklemesi, eşyalarının yağmalanması, kadınların hoyrat şehvetlere kurban olması; ölümden beter şeyler olduğunu da hatırladılar.

Reşit Paşa, "Işıkları söndür," dedi. Hikmet Bey çalışma odasındaki ışıkları söndürdükten sonra hizmetkârlara evdeki bütün ışıkları

söndürmelerini, panjurları kapatmalarını, kapıya kol demirini vurmalarını emretti. Bir an gidip tabancasını almayı aklından geçirse de, bunun fazla 'dramatik' olacağını düşünüp vazgeçti.

Karanlıkta pencerenin önünde yan yana durdular, ikisi de çatışan tarafların amaçlarını açıkça bilmediğinden, hangi tarafı tutmaları gerektiğini tam kestiremiyordu. Reşit Paşa her şeye rağmen Padişah'ı destekleyen isyancıların kazanmasını isterken, Hikmet Bey ordunun ve İttihatçıların kazanmasının daha iyi olacağını düşünüyordu.

Sessizce durup beklediler.

Silah sesleri uzaklaştı. Reşit Paşa, "Sanırım, bugünlük bu kadar," dedi, "gün ola harman ola." Sonra da, "Ben artık yatayım, yarın erken kalkıp saraya gideceğim,"

dedi.

Hikmet Bey, babasını odasına götürürken, bütün gece boyunca Reşit Paşa'nın Mihrişah Sultan hakkında tek soru sormamasının garipliğini fark etmişti; şehir bunca karışıklık yaşarken, babası, eski karısının halini merak etmemişti.

Hikmet Bey, salona dönüp tek başına, karanlıkta şarabını içmeyi sürdürürken, babasının, olaylar patlak verir vermez, birini Kanlıca'ya gönderip durumu soruşturduğunu, Anadolu yakasında isyancı bulunmadığını ve çevredeki Padişah yakınlarını savunmak için o bölgeye muhafızlar yerleştirildiğini öğrendikten sonra gönlünün rahat ettiğini bilmiyordu. Elbette babalar, oğullarına her şeyi söylemezlerdi, oğullarının da babalarına her şeyi söylememeleri gibi; baba oğul bile olsalar, erkekler arasında konuşulmaması, bir başka erkeğin ışığının asla aydınlatmaması gereken karanlık bahçeler vardı, içinde kadın hayaletlerinin dolaştığı, zehirli yemişlerinin tadının başkaları tarafından bilinemeyeceği bahçeler.

Babasının niye öyle davrandığını merak ederken, aklı kendi geçmişine, adını anmadığı eski karısına, herkesten, hatta kendinden bile inatla saklamaya çalıştığı kendi bahçesine kaymış, unutmanın dehlizlerine kapattığı hatıralar o dehlizlerden çıkıp gelmişti. Giderken, arkalarında nasıl acılar bırakacağını bilmesine rağmen Hikmet Bey tarafından, neredeyse, hastalıklı bir sevinçle karşılanmışlardı.

Hatıralara dalan Hikmet Bey, yaşadığı şehrin sokaklarında olup biteni, kendilerini nasıl bir sabahın beklediğini unutmuştu ama Reşit Paşa

tahmininde haklıydı; o günü isyancılar, Birinci Ordu Komutanı Muhtar Paşa'nın kararsızlığı yüzünden galip kapamışlar ve çok uzun sürmeyecek bir zaman için payitahtı ele geçirmişlerdi.

Ertesi sabah, Hikmet Bey çok şaşıracak, ruhunun yalnızca hatıralara değil istikbale dair hayallere de hâlâ açık olduğunu, derinden sarsılarak keşfedecekti.

XII

Hikmet Bey'le Reşit Paşa’nın, isyancıların silah seslerini duymasından üç-dört saat önce anlamıştı Ragıp Bey şehrin ayaklananlara teslim edileceğini.

Bütün gün, bir saldırı emri bekleyerek Rıfkı Bey'in yanında oturmuş, sıkıldıkça nezaretin bir mahalle kadar büyük bahçesinin çeşitli noktalarında mevzilenmiş birlikleri dolaşıp bahçe parmaklıklarına abanan isyancıları izlemişti.

İki kere, ayaklanan askerler nezareti ele geçirmek için saldırıya geçmiş, bir seferinde üzerlerine su sıkılarak, ikincisinde ise bizzat Mahmut Muhtar Paşa’nın gelip başına geçtiği birliklerin havaya ateş açmasıyla gerilemişlerdi ama Ragıp Bey, nezaret bahçesindeki birliklerin isteksizliğini görmüştü.

Akşam, hava kararmaya başlarken, nezaretin bando takımının subaylarıyla sivil memurlar, bahçede gruplar halinde dolaşıp askerleri isyancılara katılmaya ikna etmek için uğraşmaya başlamışlardı. Askerlerin isyancılara katılmak için nezaretin bahçesinden ayrılmak istediklerini, homurdandıklarını Ragıp Bey kendi kulaklarıyla duymuştu; her geçen dakika, tam da tahmin ettiği gibi, düzenli birliklerin maneviyatı sarsılıyor, isyancıların güveni artıyordu.

Karanlık bastığında, ışıkları yanan nezaret binasına girip Rıfkı Bey'in yanına gitmişti, sabahki hareketlilik durulmuş, herkesin yüzü asılmıştı. Rıfkı Bey'e, "Hiç umut yok mu?" diye sormuştu. Rıfkı Bey başını sallamıştı.

- Muhtar Paşa'nın Meclis Başkanı'na, Sadrazam'a, Harbiye Nazırı'na, saldırı emri vermeleri için yalvardığını kulaklarımla duydum ama hepsi asla saldırmamasını söyledi.

- Rıfkı, nezaret kuşatılmış, asker ayaklanmış, artık daha ne emri bekliyor ki senin paşa?

- Ragıp, bu işler senin bildiğin gibi değil, muhataralı işler, yarın emre karşı çıkmaktan Divan-ı Harp'e verilmek de var... Hatta, bir hain olarak isyancılara teslim edilmek de yazılı haritada... Kimin ne yaptığı, kimin kimden yana olduğu belli değil ki, Muhtar Paşa ne yapsın?

Bir ara, kendisini ziyaret eden mebuslarla görüşen Padişah'ın isyancıları affeden bir ferman yayınladığını öğrendiler.

Saat yediye doğru, bir yüzbaşı telaşla Rıfkı Bey'e geldi:

- Bizim askerler kapılara yaklaşmaya çalışıyorlar, isyancılara katılmaya hazırlanıyorlar Kumandanım.

Rıfkı Bey yalnızca yüzünü buruşturmakla yetindi, "Ben komutana haber vereyim," dedi; sabahleyin böyle bir haber gelse, ortalık birbirine girer, hemen önlem almak için planlar yapılırdı ama artık herkes umudunu kaybetmeye başlamıştı.

Biraz sonra Rıfkı Bey döndü, yüzü kül gibi olmuştu.

- Muhtar Paşa, Birinci Ordu'nun askeri açıdan artık bir kıymeti kalmadığına karar verdiğinden istifa etmiş, birazdan nezaretten ayrılıyor.

Ragıp Bey, yerinden fırladı.

- Deli mi bu paşa, bütün mazisini bir günde yıkıyor, tabansızlık etmenin vakti mi Rıfkı?

Rıfkı Bey, uzun yıllardır birlikte olduğu Muhtar Paşa'nın yaptıklarını onaylamasa da Paşa'yı korkaklıkla suçlamaya da yüreği elvermiyordu.

- Öyle deme Ragıp, mesele sadece askeri olsa Paşa gereğini yapardı, yiğit adamdır, ben kaç sefer gördüm ama bu defa işin içinde siyaset var, Sadrazam istifa etti, Harbiye Nazırı istifa etti, Erkânı Harbiye Reisi, askerleri Ayasofya Meydanı'na gönderin, isyancıların silahlarını alıp onlarla kaynaşsınlar diye emir gönderiyor, İttihatçıların gözbebeği olan Meclis Başkanı bile silah kullanmayın diyor. Ne yapsın Muhtar Paşa? Sen düşmanı göster Paşa hücum etsin ama kim dost kim düşman Paşa anlayamadı ki...

O sırada, Ragıp Bey'in nezaret bahçesine girmesine yardım eden Şükrü Bey de nefes nefese geldi.

- Ne oldu, Paşa'nın istifa ettiği söyleniyor, bize de kışlalarımıza dönmemiz için emir geldi. Rıfkı Bey, başını salladı.

- Paşa istifa etti, doğru.

Üç subay birbirlerine baktılar. Ragıp Bey, hepsinin aklından geçen soruyu sordu:

- Biz ne yapacağız?

Şükrü Bey bir iskemleye oturup sigara yaktı.

- Burada bize yapacak bir iş kalmadı, buralarda oyalanırsak isyancılar diğer zabitlerle birlikte bizi de temizlerler, öldürmeseler bile olmadık zilletle karşılaşırız... Bence hemen şehri terk edelim, Edirnekapı'nın oradan bir-iki at tedarik edip Çatalca'yı tutmaya bakalım... Selanik bunu İstanbul'un yanına bırakmaz, yakında Üçüncü Ordu'nun birlikleri harekete geçer, onlara katılırız.

Ragıp Bey, hiç düşünmedi bile.

- Tamam, hadi gidelim. Rıfkı Bey, başını salladı.

- Siz gidin, ben kalıyorum, birilerinin buralarda olup bitenden arkadaşları haberdar etmesi gerekir, buraları tümden boş bırakamayız.

Şükrü Bey, arkadaşını ikna etmeye çalıştı:

- Seni öldürürler bunlar.

- Kıyafetimi değiştiririm, Ragıp'ın sabahleyin benim üniformamla değiştirdiği sivillerim giyerim. Sabah ona bir üniforma lazımdı, üniforma kıymetliydi o vakit, şimdi bana bir sivil urba lazım, üniforma kıymetini kaybetti çünkü. Bir gün yetti, sırtımızdaki üniformayı bıraktırmaya.

Ragıp Bey, üniformaya ağıt yakmakla uğraşmak niyetinde değildi.

- Hadi gidelim o zaman, çıkalım buradan. Oyalanmaya gerek yok, daha yapılacak epey iş var. Üçüncü Ordu'yla geri geldiğimizde, üniformayı bu hale düşürenlere hesabını sorarız.

Rıfkı Bey sivillerini giydi, üç subay binadan çıkarken, Muhtar Paşa da yan kapıdan arabasıyla ayrılıyordu; ertesi gün isyancılar evini kuşatınca Rum balıkçı kılığında kaçıp Almanlara sığınacak ve geçmişini bir günde mahveden bütün insanlar gibi, hayatının geri kalan kısmında, 'o gün' ne hata yaptığını düşünecek ama hatanın nerede olduğunu bir türlü bulamayacaktı. Nezaretin bahçesinde, yenilen ordularda görülen o büyük kargaşa yaşanıyordu.

Kadifemsi bir morlukla inen gecenin karanlığında, çavuşlar, ışıklarının değdiği her şeyin gölgesini saldırmaya hazırlanan bir canavara benzeten gazyağı lambalarını sallayarak, ağaçların arasında askerlerini arıyor, gürültüden korkan süvari tugayının atlan huysuzlaşıp kişneyerek şaha kalkıyor, taşlara çarpan nallarının sesleri saldırıya uğradıklarını sanan askerlerin tüfeklerine mermi sürmelerine neden oluyor, subaylarını kaybeden birlikler aynı anda kapılardan çıkmaya çalıştıklarından birbirlerini çiğniyor, neferler korkularını bastırabilmek için küfürler edip yumruklaşıyorlardı.

Subayların çoğu, şehri terk etmek için gizlice bahçeden ayrılıyorlardı, ayrılmayanlar da ya sokaklarda askerler tarafından dövülecek ya da daha şanssız olanları kurşunlanarak öldürülecekti, kimse öldürülen subayların sayısını tam olarak bilemeyecek ama kırk kadar oldukları söylenecekti.

O hengâmede, çığlık atmaya hazırlanan bir devin ağzı gibi ardına kadar açılmış büyük kapısı ve ışıksız pencereleriyle Harbiye Nezareti'nin görkemli binası, bir yangından geriye kalmış ıssız ve zavallı bir harabe gibi gözüküyordu.

Üç subay; karanlıktan yararlanarak Mercan tarafındaki kapıdan çıktılar; Şükrü Bey'le Ragıp Bey, sivilleri içinde taşralı bir celebe benzemiş olan Rıfkı Bey'le helalleşip ayrıldılar. Şükrü Bey, "Benim Edirnekapı'daki ahırda tanıdıklarım var, oraya gidip birer at tedarik edelim," dedi.

- Sen Edirnekapı'ya gidip atları ayarla, benim bir işim var, onu halledip bir saate kadar seni orada bulurum. Bir saate kadar gelemezsem, bil ki başıma bir hal geldi, sen git.

Şükrü Bey'den ayrıldıktan sonra, Ragıp Bey tekkenin yolunu tuttu, şehirden ayrılmadan önce annesinin elini öpmek, karısına bir allahaısmarladık demek ve Şeyh'in bu ayaklanmayla ilgili fikirlerini öğrenmek istiyordu.

Tekkenin büyük kapısını ilk kez kapalı buldu, pirinç tokmağı vurup kapının açılmasını bekledi.

Şehirden silah sesleri geliyordu.

Şeyh'in yanında, garip bir aksanla konuşan yabancı bir kadınla, on üç-on dört yaşlarında iki oğlu vardı; kadın ağlıyor ama konuşmasını, hıçkırmadan, sesini yükseltmeden sürdürüyordu.

Şeyh Efendi her zamanki sükûnetiyle kadını yatıştırdı:

- Siz hiç endişe etmeyin Emily Hanım, aslında sizin için bir tehlike yok ama mademki çekmiyorsunuz, onun da bir hal yolunu buluruz.

Sonra kapının kenarında, ellerini göbeğinde birleştirmiş bekleyen müride döndü:

- Emily Hanım'a bir çarşaf bulsun bizim hanımlar, çarşaflansın, delikanlı oğullarımıza da bizim kıyafetlerden getirin, onlar da o kıyafetleri giysinler... Sonra bizim kayıkçılardan birini bulun, bizden de iki mürit yanlarına katılsın, Üsküdar'daki dergâha götürsünler...

Sonra yeniden kadına döndü:

- Sabahleyin de Beylerbeyi'ndeki ahbaplarınızın yanına gidersiniz. Merak etmeyin, bizim müritlerimiz yanımızdayken kılınıza bile halel gelmez. Şimdi gidin giyinin, sonra yola çıkarsınız... Haydi selametle.

Kadın Şeyh'in elini öptü, çocuklar da annelerini taklit edip acemi hareketlerle Şeyh'in elini öptüler. Kadınla çocukları çıkınca, Ragıp Bey'i eliyle yanına çağırdı.

- Hoş geldiniz Ragıp Bey, nasılsınız, sizi merak etmiştim.

- Sağ olun Şeyh Hazretleri, duanız sayesinde iyiyim.

Ragıp Bey'in kapıdan çıkmakta olan kadınla çocukların arkasından baktığını görünce Şeyh durumu kısaca açıkladı:

- Emily Hanım, tekkeye gelir gider, eski bir elçilik görevlisinin zevcesi, kocası ölmüş, o burada kalmış. Evinin önünde askerler silah atmışlar, o da korkmuş, ahbaplarının yanına gitmek istiyor, bizden yardım istedi.

Ragıp Bey, bu tekkenin sırrına hiçbir zaman vakıf olamayacağına, her zaman kendisini şaşırtan bir şeylerle karşılaşacağına bir kere daha inandı. Sonra asıl konuya döndü:

- Hadiselerden haberdarsınız elbet...

- Duydum... Ulema bu hadiseleri asla tasvip etmiyor, tekke şeyhleri de şiddetle karşı bu ayaklanmaya... Hadiselerde din ehlinin hiç dahli yok, ortada din adına dolaşanlar medrese artığı birkaç softayla, Derviş Vahdeti denilen meczup, bir de beline bir hançer sokuşturmuş Said-i Kürdi var ki o da ayrı bir âlem... Size şunu açık söyleyeyim Ragıp Bey, Allah'ın, dinin adı ortada çok dolaşıyor, lakin olanların ne Allah'la ne dinle alakası var... Olanların sebebini bir arayan olursa, bu sebebi dinde aramasın, başka yerlere, dinle hiç alakası olmayan yerlere baksın.

Sesinin yankılanışında, her zaman insanın içine işleyen ince bir hüzün, hitap ettiği her faninin kendisiyle özdeşleşmesini sağlayan kırılgan bir tevekkül bulunan Şeyh Efendi'nin sözlerinde ilk kez bir öfke seziyordu Ragıp Bey.

- Bunları Padişah melunu tahrik ediyor, dedi.

- Hakikat çok kere onu bulduğumuzu sandığımız yerde değil Ragıp Bey, kolay ele geçen hakikatlerden daima şüphe duymuşumdur... İnanırım ki hakikati ele geçirmek için her vakit biraz zahmet iktiza eder, kolayca yakaladığımızı sandığımız hakikatler çoğu kere hakikat adına yakalansın diye ortaya salınmış yalanlardır.

Şeyh'in sesi her zamanki sükûnetine kavuşmuştu ama sözlerindeki gizli azarı, kendi huzurunda uluorta konuşulmasındaki küstahlığa haddini bildirme isteğini Ragıp Bey hissedip utandı, utancını, aldırmaz bir kibrin altına saklamaya çalıştı.

- Peki kim Efendi Hazretleri, ulema değil, Padişah değil, bu mollaları kim tahrik etti, kim askeri kışlasından çıkardı? Hakikat ne?

- İnsanlar hakikati istediklerini söylerler hep ama bazen düşünürüm ki, onlar hakikat olduğuna daha önceden karar verdikleri şeyin peşindedirler, hakikati değil kendi inandıklarının hakikat olduğunun ispatlanmasını isterler... Bu zaaf, insanoğlunu kör eder Ragıp Bey, görmesi gereken önündeyken göremez... Hem hakikati görmek istemezsiniz belki de... Hakikat bize Allah'ın bir lütfu mu yoksa bir cezası mı hiç karar veremedim, ben onda hep bir ateş sezerim, her göz ona değemez, her el ona dokunamaz, hakikat yakıcıdır Ragıp Bey, onu tutmak h ökesin harcı değil.

Sonra Ragıp Bey'den ziyade kendine söyler gibi kederle ekledi:

- Allah hakikati isteyenlerin yardımcısı olsun.

Başkalarına açıklayamadıkları bir kederi içlerinde taşıyan, söylenemeyen bir sırrın ateşiyle işkence çeken herkes gibi Şeyh Efendi de her sözü, her tartışmayı, karşısındakine sezdirmeden bir iç hesaplaşmaya çeviriyor, her zaman, karşısındaki kim olursa olsun, sözün bir yerinden sonra kendi kendisiyle konuşmaya başlıyordu, içinde taşıdığı sır öylesine insana ait bir sır, ruhunu yakan keder öyle insani bir zaaftı ki, onunla konuşan herkes, onun sözlerinde, onun hesaplaşmasında kendine ait bir şeyler buluyor, onun gizli kederinin, sözcükler halinde uçuşan kıvılcımlarından kendine bir ışık alıyordu.

Şeyh Efendi, Ragıp Bey'in, hakikatin ne olduğunu kendisinden öğrenmek için beklediğine aldırmadan birden sözü değiştirdi:

- Siz ne yapmayı düşünüyorsunuz şimdi? Bu durumda şehirde dolaşmanız pek emniyetli olmaz, bir zaman tekkede kalmayı düşünür müsünüz, burası hâlâ payitahtın en güvenli yeridir.

- Vakit saklanma vakti değil Efendi Hazretleri, müsaade ederseniz ben Selanik'ten gelecek orduya katılmak üzere şehirden ayrılacağım, arkadaşlarım beni Edirnekapı'da bekliyor... Oradaki ahırdan at tedarikleyip hemen hareket edeceğiz.

Şeyh Efendi memnuniyetini belli edercesine gülümsedi.

- Doğru düşünmüşsünüz... Selanik'ten ordu hareket etmiş mi peki?

- Henüz etmemiştir, sanmam, ama bunu bu sefillerin yanına bırakmayacaklarına eminim, mutlaka bir şey yapılacaktır... Yapılacak her ne ise bize de bir vazife düşer.

Ragıp Bey, kızıyla evlenip Şeyh'in damadı olduktan sonra da aralarındaki ilişki hiç değişmemiş, itiraf edilmeyen bir dostluk eskisi gibi sürmüş, ikisi de diğerinin yaptıklarından gurur duymuş, karşısındakine güvenmişti.

Dilara Hanım konusu Şeyh'in kulağına gitmesine rağmen Şeyh Efendi hiçbir zaman bu konuda Ragıp Bey'e bir söz söylememiş, bir imada bile bulunmamıştı.

Damadının, kızından başka bir kadını sevdiğini biliyor ama kendi inancına ve ahlakına aykırı olan bu davranışı, dostu, bunu, kendi inancına ve ahlakına uygun bulduğu için sessizce kabullenip saygı gösteriyordu. Daha sonraları Osman'a, "Kimseyi kendi ölçülerinle yargılama, herkesi kendi ölçüleriyle yargıla," demişti,

"ahlaksız, benim ahlakıma uymayan değildir, ahlaksız kendi ahlakına uymayandır."

Şeyh, cüppesinin eteklerini toplayarak ayağa kalkmaya hazırlandı.

- Gitmeden validenizi göreceksiniz herhalde...

- Müsaadenizle bir helalleşmek istiyorum.

- Eminim geldiğinizi çoktan haber almışlar, sizi bekliyorlardır...

Birlikte ayağa kalktılar, Şeyh, sanki gidebilen birine gıpta edermiş gibi baktı Ragıp Bey'in yüzüne ya da ona öyle geldi.

- Bir isteğiniz, arzunuz olursa, bana bir haber uçurun.

Şeyh'in bu her zamanki veda sözüne Ragıp Bey de her zamanki cevabını verdi:

- Bizi dualarınızdan eksik etmezseniz, bu bize elverir.

Annesi, tekkenin harem kısmında kendisine ayrılmış olan sade odada, başına sardığı beyaz tülbenti, savaşların, göçlerin, baskınların, ölümlerin darbesini yiye yiye daha genç yaşta gülmeyi kendi acılarına bir ihanet olarak algılayıp gülmeye düşman olmuş, bir sevinci nereye, hangi çizgilerine yerleştireceğini bilmeyen çatık çehresi, oğullarına yaklaşan bir felaketi herkesten önce görüp önlemini almak istermiş gibi dikkatle bakan küçük kara gözleri ve ne bakışında, ne duruşunda, ne konuşuşunda görüldüğü halde, çocuklarının karşılaşır karşılaşmaz hissettikleri, neredeyse tabiat dışı korkunç sevgisiyle onu bekliyordu.

Ragıp Bey'e elini öptürürken, koşullar ne olursa olsun hiç savsaklamadığı soruyu sordu:

- Aç mısın? Bir şey yedin mi?

Birden sabahtan beri bir şey yemediğini, sabah kahvaltısından, Dilara Hanım'ın ona zorla bir şeyler yedirmesinden bu yana ne kadar uzun zaman geçtiğini fark eden Ragıp Bey yalan söyledi:

- Yedim anne... Siz nasılsınız, rahat mısınız burada?

- Allah'a şükür iyiyim, rahatım, sen beni merak etme... Askerler ayaklanmış diyorlar?

- Evet, bir-iki serseri ayaklandı.

- Zabitlere sataşıyorlarmış diye duydum.

Ragıp Bey, annesinin isyancılardan mahalledeki kavgacı çocuklardan söz ediyormuş gibi söz ettiğini duyunca dayanamayıp güldü; annesinin aslında neyi sormak istediğini anlamıştı.

- Bana sataşan olmadı anne.

- İyi... Ağabeyinden haber aldın mı?

- En son Berlin'deydi, tahminim Selanik'e gelmiş olmalı, onu da merak etmeyin... Ben de birazdan şehirden ayrılıp Selanik'e gideceğim.

- Bu gece kalmayacak mısın?

- Gitmem lazım, arkadaşlar beni bekliyor, yola çıkmadan önce elinizi öpüp hayır duanızı almaya geldim.

- Hemen mi gidiyorsun?

- Hemen gitmeliyim anne.

Uzun bir sessizlik oldu, sonunda annesi yerinden kalktı.

- Peki... Vazifen neyse onu yap... Allah muinin olsun.

- Bir emriniz, bir ihtiyacınız var mı anne?

- Benim bir şeye ihtiyacım yok oğlum, sen beni düşünme.

Ragıp Bey annesinin elini öpüp odadan çıkarken yaşlı kadın yandaki kapıyı gösterdi:

- Hatice Hanım'ın odası orası.

- Ona da bir allahaısmarladık diyeyim.

- Çok oyalanma, yolcu yolunda gerek, geç kalma.

- Peki anne.

Gelinine duyduğu nefreti asla dile getirmeyen, bir gün bile oğluna karısından şikâyet etmeyen yaşlı kadın, Hatice Hanım'ın kapısı açılmadan önce kendi kapısını kapatıp içeri girmişti. Hamileliğinin son günlerine gelmiş olan Hatice Hanım, iyi kızartılmış bir puf böreği gibi şişmiş, elleri, ayakları boğum boğum yuvarlaklaşmıştı; karnı, entarisinin altına sokulmuş iri bir kazan gibi duruyordu kucağında. Ragıp Bey girdiğinde, yanına yerleştirdiği bir idare lambasının iç karartıcı, sönük ışığında Kuran okuyordu, kafasını kaldırıp kocasına şöyle bir baktıktan sonra, kitabı dizlerinin üstüne bıraktı ama yerinden kımıldamadı.

Kocasının bir başka kadını sevmesini affetmiyor, onu affedenleri, kendi babası da dâhil, bir düşman gibi görüyordu; 'hoş geldin' bile demeden, içeri izinsiz giren bir hizmetkâra bakar gibi aşağılayıcı bir kızgınlıkla bakıyordu.

- Nasılsınız Hatice Hanım?

- İyiyim, elhamdülillah.

Sesinde, aldatılan ve bunu yalnızca erkeğinin değil bütün insanların, bütün hayatın ihaneti gibi görüp kendini yapayalnız hisseden kadınların, bu çaresizlikten kurtulmasına yardım edecek bir umut için yalvarışıyla, bu çaresizliğe sürüklendiği için duyduğu nefretin birbirine karıştığı o soğuk ve boğucu küskünlük hissediliyordu. İhanet, bir akrebin çevresine dizilen ateş

gibi onu ihanete uğramamış herkesten ayırıp yalnızlaştırıyordu. Bu, başka hiçbir yalnızlığa benzemeyen, yalnızca ihanete uğrayanların bildiği bir kimsesizlik, içine başka hiçbir canlının giremediği bir ıssızlıktı. Aldatılan kadının ömrünü içinde geçirdiği bu ıssızlığın büyüklüğünü, öbür kadına duyulan kıskançlık doldurmaya yetmediğinde, ihanete uğramamış herkese aynı şiddette bir kıskançlık besleniyor, hepsi aynı şekilde kötü ve hain gözüküyor, kadının kendisini de bencilleştirip hainleştiriyordu. Suyun yüzüne çıkmasına, nefes almasına izin vermeyen dev yosunlar gibi bedenine ve ruhuna dolanan bu yalnızlıktan ve düşmanlıktan kurtulabilmek için yalvarmaya ne kadar hazır olduğunu hissettiğinden, bunu engellemek amacıyla soğuk ve mesafeli durmak zorunda kalıyordu.

Ragıp Bey, karısının 'siz nasılsınız' demediğini, bir hatırını sormayı bile ondan esirgediğini, sanki hemen gitmesini beklermiş gibi yerinden kımıldamadığını görüyordu; kader onları öyle bir biçimde bir araya getirmişti ki birinin mutlu olması için öbürünün mutlaka mutsuz olması gerekiyordu. Kendi duygularında, isteklerinde, sevgilerinde çok masum ve çok haklı olan bu iki insan, bir araya geldiklerinde, sisli bir karanlıkta karşılaşan iki katile dönüşüyorlar, kendi mutluluğunu yaşatmak isteyen, öbürünün mutluluğunu öldürmek zorunda kalıyordu.

- Selanik'e gidiyorum, birazdan yola çıkacağım, veda etmeye geldim.

- Güle güle.

Aldatanlar, aldatmakla yetinmezler; onlar, ihanete uğrayandan, bunun için üzülmemesini, kahırlanmamasını, dertlenmemesini, sevdiğinin bir başkasıyla yaşadığı hazzın üstüne kendi acılarının gölgesinin vurmasına izin vermemesini de isteyecek kadar bencilleşirler. İhanetin yarattığı ve hem aldatanın hem aldatılanın hayatına yayılan kederli gölgeyi, isterler ki aldatılan temizlesin, aldatanı vicdan azabından, suçluluktan, bir başkasını haksız yere üzmüş olmanın utancından kurtarsın; bunu elde edebilmek için aldattıklarının önünde alçalmayı, kendilerine acındırmayı, gülünç maskaralıklarla bir gülücük koparmaya uğraşmayı mubah sayarlar ama ne yaparlarsa yapsınlar bu armağanı aldattıklarından alamazlar; aldatılan, elinde kalan son silahı asla kendini aldatana gönül rızasıyla teslim etmez.

Ragıp Bey de, şehrin bir isyanla sarsıldığı o akşam, akıbeti meçhul bir yolculuğa çıkarken, istediği armağanı alabilmek için farkına varmadan kendisini acındırmaya uğraştı; eğer yaptığı şeyin farkına varabilseydi bunu asla yapmazdı ama o anda, kendi kederiyle soğumuş kadının bir

tebessümüne, yarı karanlık bir odada tek başına Kuran okuyan yalnız kadının kendisine bağışlayacağı bir vicdan rahatlığına öylesine muhtaçtı ki kendine hâkim olamadı.

- Bir çatışma kaçınılmaz gözüküyor, gidip de dönmemek var, hakkınızı helal edin.

Hatice Hanım'ın verdiği cevabı hiçbir zaman unutmadı:

- Benim sizde bir hakkım yok.

Ragıp Bey, karısının karnına baktı ama artık doğacak bebekle ilgili bir söz söylemenin yersiz kaçacağını anladı.

- Sizi daha fazla rahatsız etmeyeyim, allahaısmarladık.

Hatice Hanım yeniden Kuran-ı Kerim'i eline almış, okumaya başlamıştı bile, başını kaldırmaya gerek görmedi.

- Uğurlar olsun.

Tekkeden çıktığında, isyancıların kutlama atışları, ışıklarını söndürmüş şehrin üstüne, hiç bitmeyen bir taramayla, binlerce mermiyi peşlerinde kızıl çizgiler bırakan ölümcül ateşböcekleri gibi serpiyordu. Çok da uzun sürmeyecek bir zaferi kutlamak için askerler ürkütücü bir gürültü yaratmaktan başka bir yol bulamamışlar, kendi coşkularını paylaşmayan insanları korkutmayı tercih etmişlerdi.

Yanı başında yürüdüğü Haliç, kimsenin dinlemediği binlerce yıllık bir masalı anlatır gibi mırıltılarla akıyor, arada bir fokurtular çıkarıyordu; ışıksız evlerin önünden geçerek Edirnekapı'ya doğru giderken, Hatice Hanım'ın boğuk ve küskün sesiyle, loş odada Kuran okuyan hayali, dönüp ayaklarına kapanarak af dilemek istekleri uyandırıyordu. Bunun geçici bir duygu olduğunu, sabahtan beri gördüğü ölümlerin, isyancılar karşısında yaşadığı yenilginin, simsiyah sokaklarda yürürken boynuna bir kement gibi dolanan bu üzüntülerin hepsinin altında bir başka görüntü olduğunu, o görüntünün, her şeyin olduğundan daha acılı hissedilmesine yol açtığını da seziyordu; eğer sabahleyin arabanın penceresinden baktığında, boş basamaklar yerine orada kendisine son kez el sallamak için bekleyen Dilara Hanım'ı görmüş olsaydı, daha sonra yaşadıklarından gene üzülürdü ama kendini böyle kaybolmuş, hayal kırıklığı ve yalnızlıkla boğulmuş hissetmezdi.

Edirnekapı'daki ahıra vardığında, gecenin serinliğine rağmen terlemişti; duvarlarına deri koşumların, boy boy eyerlerin, üzengilerin, kamçıların asılı durduğu ahırdan hayvan ve gübre kokan ağır bir sıcaklık tütüyordu; kapatıldıkları bölümlerde tuhaf hışırtılarla önlerindeki samanları yiyen atların yemlerini çiğnerken çıkardıkları ıslak seslere, arada bir, bir atın tahta bölmelere sürtünmesinin ya da huysuzlaşan bir kısrağın kısa kişnemesinin sesi karışıyordu.

Şükrü Bey, seyislerin girişteki odasının duvarına dayanmış sigara içerek Ragıp Bey'i bekliyordu; geldiğini görünce sabırsız bir hareketle sigarasını yere atıp çizmesinin ucuyla bastırarak söndürdü.

- Geç kaldın.

- Yürüyerek gelmek zorunda kaldım, atlar hazır mı?

- Hazır.

Şükrü Bey, seyislerin odasına doğru seslendi:

- İsmail, arkadaş geldi, bizim atları getiriver.

Seyislerin odasından kısa boylu, yüzü kırış kırış bir adam çıktı, Ragıp Bey'e, sanki kendisine bir at verilmesini hak edip etmediğini anlamak ister gibi şöyle bir bakıp ahırın arka tarafındaki karanlığa doğru yürüdü, biraz sonra yedeğinde iki atla geldi, rahat binmeleri için atların başlarını sıkıca tuttu.

Atlarına bindikten sonra Şükrü Bey eğilip İsmail'e bir şey verdi.

- Sağ ol İsmail Ağa, eyvallah.

- Uğurlar olsun beyim.

Ahırdan çıkınca birbirlerine bir şey söylemedikleri halde ikisi de aynı anda atlarını dörtnala kaldırdılar, bir an önce bir orduya, düzene, emirlerini dinleyecek olan askerlere kavuşmak, bu yenilginin utancından kurtulmak istiyorlardı. Surlardan uzaklaşırken, Ragıp Bey, gittiğini bile haber veremediği Dilara Hanım'ı bu karmakarışık şehirde yapayalnız bıraktığını düşünüyordu.

O gece şehirde silah sesleri hiç susmadı, binlerce mermi evlerin çatılarına ölü kuşlar gibi patırtılarla yağdı, bunlar, kazandıkları zaferden ürken askerlerin kendilerini yüreklendirmek ve özgürlüklerinin tadını çıkarmak için sıktıkları fişeklerdi ama Dilara Hanım bütün gece bu seslerde ölümün

sesini dinledi; Ragıp Bey'in o korkunç taramaların ortalarında bir yerde, bir tehlikenin içinde olduğunu düşünüp kaygılanıyordu.

Erkekler için duymaya alışkın olmadığı bu endişe, Ragıp Bey'e beslediği, deniz kuşları gibi bir türlü bir yere konamadan içinde gezinip duran belirsiz duyguları, kum yığınlarından bir heykel yapan keskin bir mala gibi süratli darbelerle şiddetli bir özleme, vazgeçemeyeceğine inandığı bir sevgiye çeviriyordu; Dilara Hanım'ın ruhundaki, Ragıp Bey'in varlığının dolduramadığı boşlukları, şimdi yokluğu çok daha kuvvetle dolduruyordu.

Ragıp Bey'in beğendiği yanlarını, dürüstlüğünü, cesaretini, duygularına bir karşılık istemeyen ketumiyeti, ifadesini soru sormayan sessizliğinde bulan nezaketini, yatakta ne zaman hoyratlaşacağını ne zaman usullaşacağını bilen bedenini, bütün bunları özlemle, beğenmediği yanlarını, edebiyattaki koyu cehaletini, etkileyici sözler söylemekten utanan kısa ve sert konuşmasını, katı bir disiplinle yetiştirilmiş insanlarda görülen kıvraklık yoksunluğunu ise şefkatle hatırlıyordu. Zamanın parçalara bölündüğü ve zaman parçalarının her birinin ışığının bir başka türlü olduğu hayatta, Ragıp Bey, bazı zaman dilimlerinde kusursuz, bazı zaman dilimlerinde yetersiz gözükebiliyordu Dilara Hanım'a, ama ölümün tükenmez ışığına yaklaştığından beri, orada yalnızca cesur ve onurlu bir insan duruyordu artık. O sonsuz ışık, beğeniyi hak eden yanlarını parlatıyor, kusurları ise hoşgörüyle bağışlanmayı hak eden sevimli kabahatlere döndürüyor, hatta onlara bir saflık, bir masumiyet katarak erkeğin çekiciliğini artırıyordu.

Bir başka vakit olsa, Dilara Hanım, bir erkeğe duyulan özlemle şefkatin, bu muhteşem bileşimin, kendisini nereye sürükleyeceğini derhal fark eder, ya kaçınılmaz bir aşka düşmemek için uzaklaşır ya da en azından kendisine düşünmek, bu duygularının gözüktüğü kadar gerçek olup olmadığını anlamaya çalışmak için bir süre ayırırdı; ama şehrin bir çocuk gibi korktuğu o gece, kendini arzuyla bıraktı bu duygulara. O duyguların birbirine karışmasına, birbirini büyütmesine izin verdi, bir ana rahmi gibi istekle besledi onları; belki bir erkek için bu duyguları hissetmeyi özlemişti, belki de öleceğinden endişe ettiği birine karşı içinde büyüyen sevgiyi engellemek alçakça bir ihanet gibi gelmişti; nedenini hiçbir zaman bilemedi.

Ertesi sabah çığlıklarla ve kaba saba bağırışlarla uyandı. Telaşla yataktan fırlayıp pencereye koştuğunda, bahçe kapısının önünde 'tersaneliler1 diye

bilinen bahriye piyadelerinden üç neferin, Rum hizmetçiyi sıkıştırdığını, kızı demirlere dayayıp entarisinin eteklerini sıyırmaya çalıştıklarını gördü.

Çarşafını geceliğinin üstüne giyip çıplak ayaklarıyla dışarıya koştu, öfkesinden, koca demir kapıyı tek başına açıp bütün gücüyle,

- Bırakın o kızı, diye bağırdı.

Geceden beri içen üç sarhoş tersaneli, kendilerine bağıran bir Müslüman kadınla karşılaşınca birden duraladılar, edepsizliği sürdürmek mi yoksa gerilemek mi gerekiyor karar veremediler.

Yedi yüz kişilik bir birlik olan tersaneliler, azgınlıkları ve serserilikleriyle ünlüydüler; esrar çekerler, kışlalarında kadın oynatıp oğlan kapatırlar, esnafı tedirgin eder, haraç toplarlardı. Bütün ayaklanma boyunca isyancı askerlerden hiçbiri kadınlara sarkıntılık etmediği halde yalnızca bu tersaneliler, afyonlu şaraplarını içip içip sarhoş bir halde 'şeriat isteriz' diye sokaklarda dolaşırken, başı açık kadınları da taciz etmişlerdi. Şimdi ise karşılarında bir Müslüman kadın vardı ve Müslüman bir kadına sarkıntılık etmek, hele bir 'şeriat' ayaklanmasının ortasında bunu yapmak tehlikeli olabilirdi.

Tersanelilerin kararsız kaldığını gören Dilara Hanım daha da cesaretlenip bağırmayı sürdürdü, bağırırken biraz da çevreden duyanların yardıma gelmesini bekliyordu:

- Defolun buradan, kadınlara saldırmak mı şeriat!..

Dilara Hanım'ın bahçıvanıyla uşakları da gelmiş, çevre konakların kapılarında tersanelilere kızgınlıkla bakan hizmetkârların öfkeli yüzleri belirmişti.

O sırada, sesleri duyup pencereye çıkan Hikmet Bey, yandaki konağın önündeki üç isyancıyı, bağıran çarşaflı kadını, ağlayan Rum hizmetçiyi görünce, birden kendi ailesi saldırıya uğramış gibi korkunç bir hiddete kapıldı. Çoktandır uysallığının ve olgun sükûnetinin altında yatan sessiz öfkesi ayaklanmıştı; hiçbir şey düşünmeden epeydir kullanmadığı tabancasını çekmeceden alıp beline sokarak, "Gelin benimle!" diye bağırıp merdivenlerden koşar adım indi; komşu konağın bahçe kapısına varana kadar, köşkte çalışan adamları da beylerinin öfkesinden kendilerine pay çıkararak peşine takılmışlardı.

- Ne oluyor burada, sizi rahatsız mı ediyorlar hanımefendi?

Tersaneliler tüfeklerine sıkı sıkıya yapışmışlar, çevrelerinde toplanmaya başlayan kalabalığa, kıranta giyimli Hikmet Bey'e, şık çarşaflı Dilara Hanım'a bakıyorlar, uykusuzluktan ve içkiden kızarmış gözlerini her birinin yüzünde dolaştırıp bir karar vermeye çalışıyorlardı. Bunların arasından birini tepeleseler hepsinin dağılacağını hissediyorlardı ama orta yerde bir de çarşaflı kadın duruyordu, 'tersaneliler Müslüman bir kadına sataşmışlar' lafı yayıldı mı, başlarını bu beladan sıyıramayacaklarını, subayların keklik gibi avlandığı, bütün kentin bir av sahasına döndüğü şu günlerde kendilerinin tantuna gidebileceğini, kimsenin de üç serserinin hesabını sormayacağını kestiriyorlardı.

Hikmet Bey aniden dönüp tersanelilere çıkıştı:

- Siz Halife Hazretleri'nin payitahtında onun kullarından birini ne cüretle rahatsız edersiniz, Müslüman bir kadına sarkıntılığın cezasını bilir misiniz?

Tersaneliler, tam da korktukları sözü duyunca aralarından biri yarım ağız karşı çıktı:

- Biz Müslüman kadına bir şey demedik, öbür başı açık kadına başını kapat dedik, o kadar.

- Başı açık olan, Müslüman hanımın Rum hizmetçisi, o da Halife Hazretleri'nin bir kulu, hadi gidin buradan, bir daha da buralardan geçmeyin, burası namusu müseccem bir mahalle, burada kopukluğa yer yok.

Tersaneliler, kendileri için eğlencenin bittiğini, işin tatsız bir hal aldığını anlayınca, "O karı da başını açmasın sokağa çıkarken..." diye homurdanarak cakalı adımlarla sokağın köşesine doğru yürümeye başladılar, sokağın köşesine geldiklerinde, tüfeklerini doğrultup havaya birkaç el silah sıktıktan sonra, "Şeriat istiyoruz!" diye bağırarak gözden kayboldular.

Tüfek sesleriyle birlikte öbür konakların hizmetkârları hızla evlere çekilmişler, kapılar kapanmıştı.

Dilara Hanım, Hikmet Bey'e döndü:

- Teşekkür ederim efendim, sayenizde bu serserilerin şerrinden kurtulduk.

- Estağfurullah efendim, benim yaptığım bir şey yok, onlar zaten gideceklerdi, bir Müslüman hanımı rahatsız etmeye cüret edemezlerdi. Siz iyi misiniz?

- İyiyim, sağ olun... Zannederim siz Reşit Paşa'nın mahdumu Hikmet Bey'siniz, taşındığınızı duymuştum ama tanışmak kısmet olmamıştı... Buyrun bir kahve içmez misiniz?

- Rahatsız etmeyeyim efendim.

- Estağfurullah, ne rahatsızlığı. Dilara Hanım, hizmetkârları eve gönderirken,

Rum hizmetçiye de çıkıştı:

- Neden başını örtmeden çıkıyorsun dışarı?

- Aşçıbaşı tuz bitti deyince köşedeki bakkala kadar koşuverdim tuz almaya...

- Bir daha kadınlardan kimse dışarı çıkmayacak, ben söyleyene kadar bütün dışardaki işleri erkekler görecek.

Birlikte salona girdiklerinde, ikisinin de biraz önceki olaydan dolayı rengi biraz uçmuştu, arada derin bir soluk alıyorlardı. Yaşadıkları olayın korkunçluğunu şimdi daha iyi hissedebiliyorlar, tersanelilerden birinin silahı doğrultması halinde olabilecekleri ancak şimdi düşünebiliyorlardı; olay yaşanırken, süratle giden bir trenin penceresinden bakar gibi ayrıntıların pek farkına varamadan, her şeyi hızla yaşamışlardı. Akıp giden bir manzara gibi duyguları karmakarışık akıp gitmiş, heyecan ve korku bütün çizgileriyle ortaya çıkmamıştı, ama artık durmuşlar, biraz önce geçtikleri yerlerde neler olduğuna daha dikkatle bakmaya koyulmuşlardı.

- Bizim kızın akılsızlığı yüzünden sizin de başınızı derde sokacaktık. Bizim için kendinizi tehlikeye attınız.

- Yok canım, dedi Hikmet Bey, sizi gördüklerinde zaten korkup ne yaptıklarının farkına varmışlardı. Ben gelmeseydim de hallolurdu mesele ama birden dayanamadım onları silahlarıyla sizin kapıda görünce. Aslında sizin varlığınızın bana cesaret verdiğini itiraf etmeliyim, eğer orada sizi görmeseydim dışarı çıkmakta tereddüt edebilirdim doğrusu ama sizin onları benden daha çok korkutabileceğinizi hissettim.

Dilara Hanım, kendisini daha önce iki serseriden kurtaran Ragıp Bey'le şimdi tersaneliler karşısında müdafaa eden Hikmet Bey'in tavırlarını elinde olmadan kıyaslıyordu. Bir keresinde Hikmet Bey, Osman'a, "Onlar hep kıyaslarlar," demişti,

"gördükleri bütün erkekleri birbirleriyle kıyaslar kadınlar." Hikmet Bey'in kendi rolünü önemsemeyen, cesaretini yok sayan, kendini büyük tehlike karşısında Dilara Hanım'la eşdeğer gören sözlerindeki inceliği elbette takdir ediyordu, iyi yetişmiş bir erkekle Karşı karşıya olduğunu anlıyordu ama Ragıp Bey’in yalnızca dövdüğü serserilere değil kurtardığı kadına bile meydan okuyan, cesaretini ve erkekliğini her an sınamaya hazır halindeki vahşilik Dilara Hanım'ı daha çok etkiliyordu; erkeklerin yabaniliğini seviyordu.

Olayın etkisinden kurtulmaya çalışan hizmetkârlar ellerinin titremesini önlemeye çalışarak kahvelerini getirdiler, Dilara Hanım, çarşafının başını açarak dağınık saçlarını geriye doğru parmaklarıyla taradı.

- Bu halimin kusuruna bakmayın, çığ]'klan duyunca kendimi nasıl dışarı attığımı bilemedim, böyle saçım başım dağınık...

- Rica ederim hanımefendi, ben sizi böyle rahatsız etmemeliydim, zaten hemen kalkıyorum.

- Lütfen, kahvenizi için.

Dilara Hanım, konuşurken ayağa kalkmış, altın varaklı aynada Hikmet Bey'e sezdirmeden kendisine bir bakmış, saçlarına biraz daha çekidüzen vermişti.

- Müsaadenizle ben üstümü değiştirip hemen geliyorum, lütfen siz rahatınıza bakın.

Dilara Hanım çıktıktan sonra Hikmet Bey fincanını alıp geniş pencerenin önüne gitti, biraz önce sanki hiçbir şey olmamış gibi sakin gözüken bahçeye bakarak kahvesini içmeye başladı. Kapının açıldığını duyunca, "Ne kadar güzel bahçeniz var," diyerek döndü ama kapıda Dilara Hanım durmuyordu.

Bu, bazen Hikmet Bey'in başına gelirdi, karşısındaki eşyanın ya da insanın bütününü değil, önce yalnızca bir parçasını görürdü ve ne tuhaftır ki, parçasını bütününden önce fark ettiklerine daha çabuk bağlanırdı; şimdi de göğsünün üstüne kavuşturulmuş, arasında kahverengi ciltli kitap tutan bir çift el gördü; işaretparmaklarının uçları belli belirsiz ortaparmağına doğru eğimli, eklemleri minicik kemik çıkıntıları yapan, uzun, beyaz ve Hikmet Bey'in o güne dek gördüğü en masum eller. Gözlerini ellerden, o ellerin sahibinin yüzüne kaldırdı, kahverengi bukleli gür saçlar bir omzunun üstünden göğsüne bırakılmış, çenesi biraz sivrice, geniş alınlı oval bir çehre, şakaklarına doğru incelen kalınca kaşlar, karşısındakinin gözlerinin

içine dupduru bakan siyah gözler: bir genç kız yüzü. Hayatla ilişkiye geçmemiş olanların cüretine ve saflığına sahip, gençliğin küstahlığını kuvvetli bir terbiyenin altına saklamayı başarmış, güzelliğiyle değil aldırmazlığı ve dokunulmazlığıyla etkileyici bir genç kız duruyordu kapıda.

İkisi de birbirlerine bir vakit aynı şaşkın tedirginlikle baktılar, ikisi de o salonda öyle birisiyle karşılaşmayı ummuyordu.

- Annemi mi bekliyordunuz?

- Evet efendim, sanırım Dilara Hanım'ın kerimesisiniz?

- Evet...

Dilevser 'ya siz' demedi ama tamamlamadığı cümle bu soruyu soruyordu.

- Ben komşunuzum, Hüseyin Hikmet, anneniz burada beklememi söylemişti.

- Annemin geldiğinizden haberi var mı?

Dilevser bu soruyu öyle bir sormuştu ki, 'bu saatte ziyaret biraz tuhaf değil mi' sorusu söylenmediği halde duyuluyordu. Hikmet Bey güldü.

- Misafirlik için münasebetsiz bir saat olduğunun farkındayım efendim ama biraz olağanüstü bir sabah yaşadığımız için böyle oldu... Umarım sizi rahatsız etmedim.

- Estağfurullah, şaşırdım sadece... Sabahları burada pek kimseye rastlanmaz da...

Hikmet Bey, Dilevser'in elleri arasında tuttuğu kitaba bakarak adını okumaya çalıştı ama kızın parmakları harflerin üzerine geldiği için göremedi. Ne okuduğunu merak etmişti, açıkça sormaktan da utandı.

- Okumaya erkenden başlıyorsunuz galiba.

Dilevser de elindeki kitaba, sanki onun orada olduğunu unutmuş gibi baktı.

- Alışkanlık, ben kitapsız dolaşamam, hep elimin altında bir kitap bulunsun isterim, annem marazi bir halde okuduğumu söylüyor...

- Neler okumaktan hoşlanırsınız en çok?

- Aslında annem haklı, marazi bir oburluğum var okumak konusunda, neredeyse her şeyi okurum ama en çok roman ve şiir severim.

Hikmet Bey, şehirdeki isyanı, biraz önce olanları, hatta Dilara Hanım'ı handiyse unutmuştu, Osmanlı'nın payitahtında edebiyattan konuşacak bir

kadınla karşılaşabilmek Hikmet Bey gibi erkekler için büyük bir nimetti.

- Kabalık kabul etmezseniz en çok hangi müellifi sevdiğinizi sorabilir miyim?

- Birçok müellifi severim ben ama galiba son zamanlarda en çok Tolstoy diye bir Rus müellifi var onun tesiri altında kaldım, Anna Karenina adlı bir eserini okudum.

- Ben de çok severim o kitabı.

Dilevser karşılaştıklarından beri ilk kez dikkatle ve biraz da şaşırarak baktı Hikmet Bey'e.

- Siz de okudunuz mu?

- Evet, geçenlerde bir arkadaşım vermişti, ben zaten Tolstoy'un bütün kitaplarını severim, Tolstoy denilince nedense benim aklıma kocaman iki avuç gelir, içinden bütün hayatın aktığı iki el, sanki hayatın her veçhesini avuçlarında taşıyor o adam.

- Ben hiç öyle düşünmemiştim... Sanırım ben Anna Karenina'nın çektiği ıstırabın tesirinde kaldım. Erkekler ne kadar egoist davranıyorlar... Kadınların his dünyasına ne kadar yabancılar.

- Sizce sahiden bu kadar yabancı mıyız biz kadınların his âlemine?

Dilara Hanım içeri girdiğinde ikisi de sanki gizli bir şey konuşurken yakalanmışlar gibi susuverdiler; aniden beliriveren bu suskunluk, birbirini tanımayan iki insanın soğuk ve sıkıcı suskunluğu değildi, tam aksine birbirini çok iyi tanıyan ve aralarındaki bağlantıyı gizlemeye çalışan iki ilişinin, nefes alıp veren, canlı, neredeyse kendi özel diliyle konuşan, bir sözden çok daha dikkat çekici, gizli bir suç ortaklığıyla kıvranan suskunluğuydu.

Dilara Hanım, bir anlam veremediği bu tuhaf suskunluğu bozarak, "Demek Dilevser'le tanıştınız," dedi. Hikmet Bey gülümseyerek cevap verdi:

-Biraz kitaplardan konuştuk, lakin tanıştık diyemeyiz, ben hanımefendinin adının Dilevser olduğunu şimdi öğrendim, galiba bu saatte karşısına çıkıp biraz şaşırtıp ürküttüm de onu.

Dilevser, genç kızların, her sözcükten, başkalarının tahmin edemeyeceği, aklına gelmeyeceği anlamlar çıkartabilen duyarlılığıyla, kendisinden bu salonda ilk kez 'küçük hanım' olarak değil de 'hanımefendi' olarak söz

edildiğini duyunca, belki de başka hiçbir sözcüğün sağlayamayacağı bir heyecanı, kendisine hep kapalı duran büyükler dünyasına bir kapı açıldığım görmenin sevincini hissetti.

Dilara Hanım, Dilevser'e neden sabahın o vaktinde salonlarında tanımadıkları bir erkek bulunduğunu açıklama ihtiyacı hissetti:

- Hikmet Bey olmasaydı bu sabah başımıza korkunç şeyler gelebilirdi.

- Nasıl korkunç şeyler anne?

- Ah Dilevser, biraz başını şu kitaplardan kaldırıp etrafına baksan artık... Sabahleyin neler olduğunu duymadın mı?

Olup biteni, Hikmet Bey'in nasıl yetiştiğini, tersanelilerden kendilerini nasıl kurtardığını, Hikmet Bey'i utandıracak bir övgüyle anlattı. Hikmet Bey engel olmak zorunda hissetti kendini:

- Anneniz nezaketinden dolayı biraz mübalağa ediyorlar efendim, ben olmasam da...

Cümlesini tamamlayamadı, Yıldız'dan, sarayın bulunduğu yandan müthiş bir gürültüyle birlikte silah sesleri geldiğini duyarak kendilerine ait olmayan ama kendi hayatlarını kuşatan bir başka gerçeği, isyancıların elindeki başıboş bir şehirde savunmasız olduklarını, kırılgan hayatlarının yeni parçalanışların tehdidi altında olduğunu hatırladılar.

Dilara Hanım sanki bir şey görmesi mümkünmüş gibi pencereye doğru yürürken bastırmaya çalıştığı heyecanıyla sordu:

- Ne oluyor acaba?

- Bilmiyorum, dedi Hikmet Bey, şimdi uşaklardan birini saraya gönderir ne olduğunu öğrenmeye çalışırım. Babam sabah erkenden saraya gitmişti, inşallah kötü bir şey yoktur... Ama, siz burada böyle yalnız kalamazsınız bildirdi, biraz sonra gelen bir muhafız, "Paşa hazretleri Zat-ı Şahaneleri'nin yanında, şu sıra seninle görüşemez ama kendisi afiyettedir, oğlum merak etmesin buyurdular," dedi.

Reşit Paşa, Padişah'la birlikte büyük mabeyindeki orta salonda oturmuş, Sadrazamlığı teklif etmek için adam gönderdiği Tevfik Paşa'dan gelecek cevabı beklerken, sıkıntıyla sigara içen Padişah'ın, arada bir göz attığı dışardaki kalabalığın uğultusu arasında söylenmelerini dinliyordu:

- Bak hâlâ bir cevap gelmedi, ben bu adamı daha önce de Hariciye Nazırı yaptım, Sadrazam yaptım, bu adam o zaman da karar veremezdi, şimdi ne

sorular soruyor, karar vermek için neler düşünüp duruyordur... Gerçi ben de onu kararsızlığından dolayı Sadrazam yapıyorum ya... Şu dünya ne tuhaf Doktor, bir adam, imparatorluğun, bir kulun çıkabileceği en yüksek makamına, karar veremediği için çıkacak. Niye dersen, şu sıra bize hiç karar vermeyecek, hiç hareket etmeyecek, hadiselerin tekâmülünü bekleyecek bir adam lazım... Karar veren biri, yanlış bir karar verirse çünkü, neler olur kimse bilmez.

O sırada kalabalıkta bir kaynaşma oldu.

- Ne oluyor Doktor, bir şeyler oluyor...

Dikkatle kalabalığa bakınca bir bahriye zabitinin kalabalığın arasında olduğunu, askerlerin zabiti hırpaladığını gördüler.

Padişah telaşla ayağa kalktı:

- Bunlar bu zabiti öldürecekler Doktor, derhal buna mani olmalıyız.

Padişah, yaverini çağırmak için ağzını açtığı sırada içeri bir mabeyinci girdi.

- Başmabeyinci Ali Cevat Bey döndüler efendim, huzura kabullerini istirham ediyorlar.

Tevfik Paşa'ya. gönderdiği adamının döndüğünü duyunca, Padişah bir an kalabalığa bakıp başını yeniden kapıya çevirdi.

- Derhal içeri alın.

Başmabeyinci soluk soluğa içeri girdi.

- Ne oldu Ali Cevat Bey, ne dedi Tevfik Paşa?

- Kabul etti Sultanım.

Padişah ciğerlerindeki bütün soluğu bir seferde boşaltıp koltuğuna oturdu.

- İyi...

Dışardaki gürültüler artmıştı, yeniden pencereye döndüğünde, zabitin yüzünün lekeli bir kızıllıkla kaplandığını, askerlerin onu bazen ayaklarının altında tekmelediklerini, bazen de ayağa kaldırıp yumrukladıklarını gördü.

Zabit, sesini saraya, daha doğrusu kalabalığı seyrettiğini tahmin ettiği Padişah'a duyurabilmek için var gücüyle bağırıyordu:

- Ben vazifesini yapmış şerefli bir zabitim. Bir hatam varsa Zat-ı Şahaneleri versin cezamı, ben cezama razıyım.

Başmabeyinci, askerlerin arasındaki bahriye zabitini tanıdı.

- Bu Yüzbaşı Ali Kabuli Bey, iyi bir kaptandır kendisi, şahsen de tanırım efendim, bahriyede takdir edilen bir zabittir.

Padişah birden hiddetle ayağını yere vurdu.

- Nerede bu Şakir Paşa, kapımızın önünde adam öldürüyorlar, mabeyin müşiri ortada yok, sarayımızda bir cinayeti önleyecek bir kimsemiz, bir zabitimiz, bir paşamız yok mu Ali Cevat Bey? Derhal git Şakir Paşa'yı bul, bu işe bir nihayet versin, zabiti alsın askerlerin elinden.

Ali Cevat Bey yaşından umulmayacak bir çeviklikle neredeyse koşarak salonu terk edip telaşla Şakir Paşa'nın odasına girdiğinde, aceleden kapıyı bile vurmamış,

Şakir Paşa'yı, perdelerin arkasına gizlenmiş vaziyette dışarda olanları izlerken yakalamıştı.

- Paşa... Paşa... Olanları görmüyor musunuz, masum bir insanı Padişahımızın gözleri önündü öldürüyorlar... Size Zat-ı Şahane'nin iradesini tebliğ ediyorum, mabeyin müşiri olarak derhal dışarı çıkacak ve mağdur zabiti kalabalığın elinden alacaksınız.

Şakir Paşa hızlı adımlarla yürüyerek Ali Cevat Bey'in önünden basamakları inip sarayın önüne çıktı, gür sesi Padişah'ın salonundan da duyuluyordu.

- Evlatlarım, sakin olunuz. Padişahımızın fermanıdır: Bu zabit mücrim ise cezasını görecektir, derhal mahkeme edilecektir. O zabiti bana, kumandanınıza teslim edin!

Kalabalık bir an duraksar gibi oldu ama aralarından bir tersaneli öfkeyle bağırdı:

- Sen bunun bize neler yaptığını biliyor musun Paşa? Bir başka tersaneli de söze karıştı:

- Bizim zabitlerden yediğimiz dayaklardan haberdar mısın Paşa Efendi? Kalabalık, Şakir Paşa'nın ortaya çıkmasıyla yatışacağına, sanki muhteşem bir seyircileri olduğunu, imparatorluğu yöneten kudretin kendilerini seyrettiğini fark etmiş ve seyircinin şanına layık bir gösteri yapmak istermiş gibi daha da azgınlaşmıştı.

Padişah, ıslak külden yapılmış bir heykel gibi solan yüzüyle, binlerce askerin çıplak elleriyle zabiti parçalamalarını, başını gövdesinden

koparmalarını, başsız bedenini yerlerde sürüklerken, kopardıkları başı, seyircilerine göstermek için havaya kaldırmalarını seyretti.

- Ben, buna müstahak olmak için ne yaptım, ne günah işledim Doktor, dedi.

Zabitlerimi gözlerimin önünde parçalıyorlar. Memleketi bu hale düşürenler dilerim Allah'tan cezalarını bulsunlar... Benden hep şikâyetettiler ama benim saltanatımda, otuz küsur senedir böyle bir rezillik olmadı, onlar geldiler, bak şimdi neler oluyor.

Reşit Paşa, oturduğu yere çökmüş gibiydi, Padişah'ın söylediklerini duymuyor, hiçbir şey görmüyordu. Kulaklarında kalabalığın dinmeyen uğultusu, gözlerinin önünde, kanlı gözkapakları aralık kalmış, boynundan parçalanmış damarları mor iplikler gibi sarkmış kopuk bir baş vardı.

Bir ayaklanmanın nasıl bir şey olduğunu, bir daha asla unutamayacağı bir biçimde öğrenmişti.

XIII

Konstantin, onun ince kavisli çenesini sol eliyle sıkı sıkıya tutup yüzünü yana çevirerek, şakağına düşen saçlarını sağ eliyle geriye ittikten sonra yanağında dilini dolaştırmaya başladığında, Mehpare Hanım ne olacağını anlamış, bütün bedeni kasıklarından başlayarak heyecanla ve korkuyla kamaşmıştı.

Erkeğin sağ elini tutarak dudaklarına götürdü, bir kedi gibi küçük pembe diliyle avucunun içini yaladı; bu, ikisinin kendi aralarında hiç açıkça sözünü etmedikleri özel bir şifreydi; Konstantin ne yapacağını onun yanağını yalayarak göstermiş, o da onun avucuna diliyle dokunarak hazır olduğunu sezdirmişti; şimdi tokatın inmesini, yanağındaki yanmayla birlikte bütün damarlarına bir ateşin yayılmasını bekliyordu ama tokat inmiyordu.

Mehpare Hanım, korkusu her an biraz daha çoğalarak bekliyordu; gergin bir korku, kalın pütürlü siyah çuhadan bir kumaş gibi beyninin bütün kıvrımlarına sürtünerek gittikçe daha geniş bir alana yayılıyor, onu tuhaf bir baygınlığın kenarına kadar getiriyordu. Ağır ağır yayılıp onu karanlığın içine çeken bu siyah örtünün altında bıçak ucu gibi sivri ve keskin zevk çakıntıları beynini karıncalandırarak ardı ardına çakıp sönüyordu.

Korkudan zevk almayı, kara tüylü bir kaplan gibi pençelerini bedeninin her yanına değdiren şehveti korkuyla keskinleştirip beslemeyi ona Konstantin öğretmişti. Elini yanağına yaklaştırırken korkuyu öyle bir noktada tutuyordu ki, duyulan korku asla Mehpare Hanım'ı arzudan kopartıp telaşlandıracak kadar büyümüyor ama kendisini rahatça bırakmasına izin verecek kadar da azalmıyordu. Bir ustura ağzı gibi tenine değen korkuyla tokatın inmesini bekliyordu ama beklediği her zaman gerçekleşmiyordu, ne zaman gerçekleşeceğini de bilmiyordu; zaten sevişmelerini böylesine unutulmaz kılan da içinde her duygunun dolaşmasına imkân verecek kadar büyük olan bu bilinmezlikti. Mehpare

Hanım ne zaman ne olacağını asla kestiremiyordu, bu muğlaklık içinde olacakları beklerken, olanlar kadar olmayanları da hayalhanesinde y atatıp onların da tadını hissedebiliyordu.

Konstantin kasıklarını biraz geriye çekiyor, aralarındaki temas yalnızca küçük dokunuşlarla sürüyordu, o küçük dokunuşlar büyük bir darbenin geleceğinin işaretiydi; Mehpare Hanım onu bekliyordu, her dokunuşla beklentisi ve isteği artıyor, yalvarıyor, bağırıyor, Rumca küfürler savuruyor ama delirtici küçük dokunuşlar bazen daireler çizerek, bazen yukardan aşağı iniş çıkışlarla sürüyor, en beklenmedik anda Konstantin birden bütün vücuduyla abanıyor ve kasıkları birbirine yapışıyordu; o zaman Mehpare Hanım bir dağın tepesinden boşluğa atılmış gibi içi kayarak bir çığlık koparıyor, birbiri ardına gelen darbelerle, atıldığı boşluktan gökyüzüne doğru yükselmeye başlayıp artık bulutlara dokunacağını sandığı anda Konstantin aniden geri çekiliveriyor ve küçük dokunuşlara dönüp yanağını yalıyordu ve ansızın gelen tokatın sesi sanki bütün kâinata yayılıyor, o sesle birlikte Mehpare Hanım'ın kasıklarından beynine kızıl bir ateş yükseliyordu. Bütün bunları yaparken Konstantin bir yandan da kulağına neler yaptıklarını Rumca ve Türkçe fısıldıyordu.

Önce yavaşça soruyordu:

- Ne yapıyorum?

Mehpare Hanım cevap vermekte geciktiğinde Konstantin ürkütücü bir sabırsızlıkla bağırıyordu ona:

- Söyle!

Mehpare Hanım ne yaptıklarını söylüyordu, kendi sesi uzun bir zincirin ucunda sallanan bir balyoz gibi içindeki bütün duvarlara şiddetle çarpıyor, birbiri ardına duvarlar acılı bir zevkle yıkılıyor ve bembeyaz sonsuz bir parlaklık onu bütün renklerden ve görüntülerden koparıp kucaklıyordu.

Konstantin, birden bir akşam denizi gibi durulup sakinleşti, kasıkları birbirine yapışmıştı, Mehpare Hanım içinin dolduğunu, her zaman bir parçası eksik gibi olan bedeninin eksik olan parçasına kavuşup bütünleştiğini hissediyordu; o halde duruyorlardı, Konstantin, bir üzüm tanesini emer gibi dudaklarının kenarını, ortasını küçük küçük parçalar halinde kendi dudaklarının arasına alıyor ve hemen bırakıyordu, kımıldamak isteyen Mehpare Hanım'ı kollarının arasında sıkıp öyle tutarak, "Şimdi kımıldama," diyordu, "sadece ne yaptığımızı düşün, hiç

kımıldamadan düşün." Mehpare Hanım ne yaptıklarını düşünüyordu, bedenin kendinden geçmeye hazır olan hazzına, her şeyin farkında olan düşüncenin hazzını da ekliyordu.

Mehpare Hanım'ın topuklarından başlayan bir titreme, küçük kasılmalar halinde gövdesine yükselirken, Konstantin kendini geri çekti, kasıkları birbirinin sıcaklığını hissederken aralarında yalnızca küçük bir dokunuş olması, bir boşluğun kenarında asılı kalmak gibiydi.

Mehpare Hanım neredeyse öfkeyle bağırdı:

- Hayır!

Konstantin'in, zevkten kasılmış yüzünde, Mehpare Hanım'ın ancak sevişirken gördüğü tuhaf, hayvansı bir gülümseme belirdi.

- Evet, öyle dur.

- Sen hayvansın!

- Öyle dur, acele etme, acele etme, hisset, sadece hisset.

Mehpare Hanım, bedeni kasılmalarla kıpırdanırken ellerini Konstantin'in beline sarıp onu kendine doğru çekti ama Konstantin kımıldamıyordu. İnsan etinin tadabileceği en büyük zevkin tam eşiğindeydi Mehpare Hanım; arzu şiddetle yükseliyor ama bir türlü sona eremediğinden içine artık acı da katılıyordu ve bir bedenin taşıyamayacağı ama vaz da geçemeyeceği, neredeyse korkunç bir zevkle bütün vücudunun infilak edip paramparça dağılacağını sanıyordu.

Konstantin onu ansızın kendisine doğru çekerek kasıklarını kasıklarına yapıştırdı, kör edici bir şimşek çaktı içinde, beyninin uyuştuğunu, uyuşukluğun kollarından ellerine, parmaklarına kadar yayıldığını hissetti, bayılacağını sandı; şimdi hiç durmadan, şiddetini hiç azaltmadan delice darbelerle iki beden birbirine çarpıyordu.

Çığlık, önce kesik kesik, sonra bir çağlayandan dökülen azgın sular gibi özgürce yükseldi ve bir zaman öyle sürdükten sonra yeniden yavaşlayıp durdu. İkisi de hareketsiz kaldılar, vücutları terden sırılsıklamdı ve birbirlerinin buharlaşan sıcaklığını bütün ıslaklığıyla kendi tenlerinde duyuyorlardı;

Konstantin usulca öptü yanağından, dipleri ıslanan saçlarını okşadı, parmaklarının ucunu yüzünde, çizgilerinde, onu tanımak ister gibi şefkatle gezdirdi.

Bu şefkat, bu usul dokunuşlar, biraz önce hissedilmiş olan ve bir dahaki sevişmede yeniden hissedilecek olan o korkuyu, şiddeti, acıyı neredeyse kutsallaştırıyordu. Onların dünyadaki öbür çiftlerden farklı birçok yanı vardı, bunlardan biri de, böyle bir sevişmeden sonra biraz önce yaşananların sıcaklığını hâlâ taşıyan dağınık çarşafların arasına çekilip kendini uykuya benzer bir dalgınlığa bırakarak, biraz önceki dokunuşların sızısını taşıyan bedenini acelesiz bir rehavete teslim etmekten hoşlananın Konstantin olmasıydı, yatağı ilk terk eden ise, bir erkek gibi, her zaman Mehpare Hanım olurdu.

Mehpare Hanım, Konstantin'i yanağından yavaşça öpüp kalktı, yan taraftaki banyoya gitti, Konstantin'in Avusturya'dan getirttiği, aslan pençesi biçimindeki pirinç ayakların üzerine oturtulmuş, beyaz porselen küvetin içine girdi. Ege Denizi'nden çıkarılmış ve bir deniz bitkisinin sihirli biçimini hâlâ kaybetmemiş, geniş delikli süngerlerle ovunarak yıkandı; her seferinde, böyle bütün bedenini süngerlerle, yalnızca biraz önceki sevişmenin değil sanki bütün sevişmelerin izlerini silmek ve yemden bekâretine dönüp yeni bir sevişmeye taptaze başlamak ister gibi ovarak yıkanırdı.

Kalın havlulara sarınıp öylece yatak odasına döndü, Konstantin'le yaşadığından beri yeni bir hayat tarzına, bu tarz ona çok daha rahat geldiğinden, kolayca uymuştu; artık erkeğin yanında çıplak dolaşmaktan utanmıyor, bunu, mahremiyetin heyecan verici bir işareti olarak gördüğünden, hoşlanıyordu. Aynalı konsolun karşısında başını önüne eğip ıslak saçlarını yere doğru sarkıttı, bir havluyla saçlarını kavrayıp onları kurulamaya koyuldu; erkeğin yataktan çabuk kalkmasında bir duyarsızlık, bir şefkat ve sevgi eksikliği hissedip hiçbir şey söylemeden içten içe kırılan kadınlar gibi Konstantin de Mehpare Hanım’ın böylece yataktan kalkıvermesinde hep içini burkan bir şeyler buluyor ama bunu asla dile getirmiyordu.

Mehpare Hanım'ın saçlarını kurulamasını seyrederken, bir dirseğine dayanarak yatağın içinde doğruldu.

- Biliyor musun, dedi, senin içinde bir erkek var bence.

Mehpare Hanım başını hızla arkaya doğru atarak, önüne düşmüş saçlarını geriye savurdu.

- Senin içinde de bir kadın olduğu için beni öyle görüyorsun. Konstantin ona yakışan serseri gülüşüyle baktı.

- Peki sence yatakta benim kadınımla senin erkeğin mi sevişiyor yoksa benim erkeğimle senin kadının mı?

Mehpare Hanım, başını çevirmedi, yalnızca gözünün ucuyla fettan bir bakış attı Konstantin'e.

- Hepsi birden... Kalabalık olduğumuz için o kadar çok eğleniyoruz.

Konstantin'in hiçbir şey söylememesine rağmen yataktan çabuk çıkmasına kırıldığını hissetti, bunu her seferinde hissederdi, yanına gidip onu yanağından öptü.

- Ama senin erkeğinden çok memnunum... O bir harika.

Hızla giyindi, iyice kuramamış saçlarını bir eşarpla bağladı, Konstantin'e, "Hadi sen biraz uyu," deyip aşağıya, mutfağa çay içmeye indi; sabahları mutfakta aşçı kadınla sohbet edip onun yemekleri hazırlayışını seyrederek çay içmekten hoşlanıyordu.

Sula, onun belki de hayatında sevdiği, konuşmaktan hoşlandığı, hatta kendisiyle neredeyse eşit gördüğü tek hizmetkârdı. Selanik'in en ünlü aşçısıydı, bütün zengin aileler ısrarla onu ayartmaya çalışırlar, büyük maaşlar önerirler ama onu Konstantin'in yanından bir türlü kopartamazlardı.

Önceleri Mehpare Hanım, öbür hizmetkârlara olduğu gibi ona karşı da çok mesafeli ve soğuk durmuş, yoksul insanlara duyduğu nefreti ve korkuyu aradaki mesafenin arkasına saklamıştı. Ama, hatları inanılmaz derecede yuvarlak kavislerden oluşan bu uzun boylu şişman kadında, eski Mısır gecelerinde tek başına dolaşan keşişlerdeki gibi hayata karşı öylesine bir aldırmazlık, insanların hiç sorgulamadan kabul ettikleri kurallara ve değerlere öyle bir yukardan bakış, kendi işinden öyle bir memnuniyet vardı ki, o, bir imparatorluğu yönetir gibi güçlü bir iktidarla yönettiği mutfağında şişman bedeninden hiç beklenmeyecek bir çeviklikle dans eden bir fok gibi kaygan ve kıvrak adımlarla dolaşıp şarkılar mırıldanırken içeri giren herkeste onunla dost olma, hatta ona yaltaklanma isteği uyandırırdı. O, kimsenin dostluğunu kabul etmez, Konstantin de dâhil olmak üzere mutfağına giren herkesle ya iğneli sözlerle alay eder ya da azarlayıp dışarı atardı. Hiç kendinden söz etmediği için onun hakkındaki çeşitli hikâyeler her gün çoğalırdı; bazılarına göre bu yaşlı kadın gençliğinde bir paşanın kapatmasıydı, bazıları bir vakitler adalı bir korsanla ateşli bir aşk yaşadığını, bazıları çok pahalı bir randevu-evinde çalıştığını, bazıları

Konstantin'in babasının metresi olduğunu söylerdi, hatta bir samanlar imparatorluk hareminde bulunduğu bile bu efsanelere eklenmişti.

Sula, çevresindeki dokunulmazlık halesi ve yoksul insanlarda ortaya çıktığında zengin efendileri çok rahatsız eden kışkırtıcı aldırmazlığıyla, kısa zamanda Mehpare Hanım'ın dikkatini çekmiş, onda, insanlarla iyi geçinmeye çalışmadan etrafındaki herkesin huzursuz sevgisini kazanmış bu kadına haddini bildirme isteği uyandırmıştı. Mehpare Hanım sık sık mutfağa girer çıkar olmuştu.

Başkalarına laf yetiştiren Sula, bir zaman Mehpare Hanım'a hiçbir şey söylememiş, onun mutfağa girdiğini bile fark etmemiş gibi davranmıştı. Bir gün, Mehpare Hanım telaşla mutfağın içinde dolaşıp ortalığı kolaçan ederken, tezgâhın üzerinde duran bir tencereye kalçasıyla çarpmış, tencere içindeki yemekle birlikte yere devrilmişti.

Sula, gürültüye dönüp şöyle bir baktıktan sonra yeniden elindeki işiyle ilgilenmeye koyulduğunda sakin bir sesle söylenmişti:

- Güzel bir kadınsın ama fil gibi yürüyorsun.

Mehpare Hanım, bunu duyunca donup kalmıştı. Bir hizmetkârın kendisiyle böyle konuşabileceğine inanamamış, bunu havsalası almamıştı, Konstantin'in ahırdaki o harikulade güzel atı bir sabah konuşsaydı ancak bu kadar şaşırırdı. Şaşkınlıktan aklına bir cevap bile gelmemişti, tam içinden büyük bir hiddet fışkıracağı sırada kendisine 'fil gibi yürüyorsun' diyen kadının, sanki bir şey söylememiş gibi bir tezgâhtan ötekine yürürken eteklerinin altında büyük değirmen taşları gibi yuvarlanan iri kalçalarını fark edince birden kendisini de şaşırtan bir şekilde gülüvermiş, bir şey söylemeden mutfaktan çıkmıştı.

Aradan geçen zamanda nasıl olduğunu tam kavrayamadan ahbap olmuşlardı. Sula'nın davranışlarındaki doğallık, hayatı beklentisiz ve şikâyetsiz kabul ediş,

Mehpare Hanım'ı da etkisi altına almıştı. Bu dostlukla övünen, bundan kendine bir pay çıkartan da Sula değil Mehpare Hanım olmuş, kimseyle dost olmayan kadının dostu olabilmekten gizli bir övünç duymuştu. Sık sık mutfakta Sula'nın yaptığı rengârenk şerbetleri, içine limon kabukları rendelenmiş limonataları, demli çayları, güzel kokulu koyu kahveleri içerek erkeklerden konuşuyorlardı; yaşlı kadının erkekler hakkındaki bilgileri

Mehpare Hanım'ı hem düşündürüyor hem de eğlendiriyordu, hele bir keresinde söylediği bir söz vardı ki daha sonra aklına epeyce takılmıştı.

- Erkekleri, demişti Sula, yataktan tam doyurmadan kaldıracaksın, biraz aç kalksın ki çabuk ve istekli dönsün yatağa.

O gün de sabah sevişmesinin ardından, ruhunda baş gösteren bir sükûnet ihtiyacıyla mutfağa, Sula'nın yanına sığınmıştı.

Bazı duygular, insanların gölgeleri gibi hep yanlarında dolaşır ama hiçbir zaman ele geçmez, onu ele geçirmek içir yapılan her hamlede, o hamleyle birlikte biraz uzağa kaçar; Mehpare Hanım'ın da Konstantin'le yaşadıklarının ardında hep böyle ele geçmez bir duygu varlığını sezdiriyordu. Aslında bu tek bir duygu da değildi, bir duygular demetiydi; sevişmeleri, bu duyguları daha görünür, daha fark edilir kılıyordu. Tahtaya işleyen nem gibi hiç görünmeden ruhuna işleyen ihanet yorgunluğu, sevişmelerindeki mükemmel uyumun ve muhteşem şehvet parlayışlarının bir sevgi eksikliğinden beslenmiş olabileceği kuşkusu zaman zaman daha durgun, daha sade ama daha gerçek ve inandırıcı bir sevgiye duyulan özlem ve onu, ihanet yorgunluğundan, kuşkudan kurtarıp güvenli bir sevgiye ulaştıracak bir hayatı da aslında istemediğini bilmenin bütün bu duygu gölgeleriyle yarattığı tezat, onu huzursuz ve huysuz yapıyordu böyle zamanlarda.

Belki de bu duyguların karmakarışık alacakaranlığı onu özellikle sevişmelerden sonra sardığından, yataktan hemen kalkıp kaçıyordu ve Sula'nın neredeyse her duyguyu uysallaştırıp önemsizleştiren doğallığı, kendi başına yaşayan bir orman gibi kendi rüzgârlarından başkasına karşı aldırmazlığı, Mehpare Hanım'ı bir bardak çayla birlikte yatıştırıyordu.

Onun ıslak saçlarına ve pembeleşmiş yüzüne bakan Sula, neler olduğunu anlayıp, dudaklarının kenarında zaptettiği bir gülümsemeyle bir bardak çay koyup Mehpare Hanım'a verdikten sonra öğlen yemeği için avcıların getirmiş olduğu sülünün tüylerini yolmaya devam etti; tezgâhın üstü, parıl parıl parlayan altın rengi, kızıl, mor, lacivert kuş tüyleriyle kaplanmıştı.

Daha söze başlamadan içeri heyecanla Rum hizmetkârlardan biri girdi, tam ağzını açıp bir şey söyleyecekken Mehpare Hanım'ı görüp sustu, yüzünde donmuş heyecanıyla öyle katıldı kaldı, Sula her zamanki azarlayıcı sesiyle, "Ne var?" dedi adama.

- Ne oldu, o çirkin kız kardeşini babanla mı bastın, ne o suratının hali? Adam, Mehpare Hanım'a bakarak susuyordu.

- Konuşsana çocuğum, unuttun mu ne söyleyeceğini, salaksın, unutursun...

Sonunda adam konuşabildi:

- İstanbul'da büyük bir ayaklanma olmuş diyorlar, sokaklar kan içindeymiş, mollalar herkesi kesiyormuş, şehir bu havadisle çalkalanıyor.

- İstanbul'da isyan mı çıkmış?

Mehpare Hanım oturduğu tabureden fırladı ama başı döndü, masaya yaslandı, gözleri karardı, ellerinin soğuduğunu, içinin çekildiğini hissetti, 'isyan' sözcüğü, korkunç ve kanlı görüntüler yaratmıştı zihninde. Sula handiyse kucaklayarak onu kalktığı tabureye yeniden oturttu, hemen bir bardak su getirdi. Mehpare Hanım oturduktan sonra derin derin soluk alarak kendini toparlamaya çalıştı; duyduğu habere duygularından önce tepki veren bedeni bütün gücünü kaybederek çökmüştü. Oturduğu yerde hemen hemen hiçbir şey hissetmeden öne arkaya hafif hafif sallanıyordu, rengi solmuş, ıslak saçlarından bir perçem alnına düşmüştü.

Genç ve şehvetli yüzünde ilk kez bir yaşlılığın solgun hayali belirmişti. Sanki çevresindeki hava boşalmış, içinde hiçbir ses, hiçbir duygu olmayan bir kılıfla sarılmıştı; kendisini kuşatan boşluğun hemen dışında kendisini bekleyen büyük bir ıstırap olduğunu hayal meyal seziyor, yaklaşan kedere daha değmeden, ona değdiğinde duyacağı acının şiddetine dayanamayacağından korkarak bitkinleşiyordu.

- Arabayı hazırlatın, dedi zorlukla.

Sula, hizmetkâra arabayı hazırlatmam için işaret ederken Mehpare Hanım'a şefkatle sordu:

- Nereye gideceksin?

- Postaneye gideceğim.

- Konstantin'e haber vereyim, bu halde yalnız gitme. Mehpare Hanım başını salladı.

- Hayır, sakın onu uyandırma, ben gittikten sonra söylersin, hemen bir telgraf çekmeliyim.

Sula birlikte gitmeyi önerecekti, ama Mehpare Hanım'ın köşkten kimseyi yanında istemediğini, ona yaşadığı hayatı hatırlatacak kimseyi yanında

görmeye katlanamayacağını anladı. Mehpare Hanım'ı arabaya kadar götürüp binmesine yardım etti. Şehre kadar Mehpare Hanım kendisini saran o tuhaf boşluğun parçalanmasını, kılıfın yırtılmasını korkuyla bekleyerek ve Rukiye'ye bir şey olmaması için dua ederek gitti. Sokaklar kalabalıktı, insanlar akın akın bir yerlere gidiyorlardı, hizmetkârın ge irdiği haberin yalan çıkması için beslediği o küçük ümit de o kalabalığı gördüğünde dağıldı.

Araba şehrin merkezine yaklaştığında Beyaz Kule'nin yanındaki büyük kafenin terasındaki orkestranın 'Marseillaise'i çaldığını fark etti, aynı orkestranın meşrutiyet ilan edildiğinde de orada aynı marşı çaldığını hatırladı, sanki bir yıldır hiç kımıldamadan hep aynı ezgileri çalıyor gibiydiler.

Telgrafhanenin önünde arabadan indiğinde büyük bir kalabalığın içeri girebilmek için uğraştığını, kapıların çatırdadığını, pencerelerin kırıldığını gördü, yaşlı bir kadın yere düşmüş bir türlü kalkamıyordu, adamlar birbirlerine söverek yumruklaşıyorlardı. Telgrafhaneye giremeyince, limana doğru yürümeye başladı.

Ne yapacağına sanki kendisi karar vermiyor, birisi ona söylüyordu; ensesi uyuşuyor, gözleri yerinden fırlayacakmış gibi zonkluyordu.

Caddeden sürekli askerler geçiyordu, postalların sesi beyninde yankılanıyordu, insanlar küme küme toplanmışlar, heyecanla konuşuyorlardı, her yanda öfke hissediliyor, intikam isteyen sesler duyuluyordu.

Mehpare Hanım, her şeyi sanki buzlu bir camın ardından seyrediyordu; her şeyi görüyor, duyuyor ama çevresinde yaşanan bu büyük hareketlilik onda bir gerçeklik duygusu uyandırmaya yetmiyordu. Hayat sahiciliğini kaybetmiş gibiydi.

Liman her zamanki gibi çok kalabalıktı, İstanbul'a gidecek vapur açıkta bekliyordu ama o gün yolcuları vapura götürecek kayıklar bomboş duruyordu. Mehpare Hanım kalabalığın arasından sıyrılıp İstanbul'a gidecek birini aramaya başladı, o sırada kayıklardan birine doğru yürüyen yaşlıca bir dervişe gözü ilişti.

Hemen yanına gitti.

- İstanbul'a mı gidiyorsunuz?

- Evet.

- Unkapanı'ndaki Şeyh Yusuf Efendi'yi biliyor musunuz?

- Bilirim.

- Allah rızası için kendisine bir haber götürür müsünüz?

- Elbet.

- Mehpare Hanım, Rukiye'nin sıhhati için endişe ediyor, bir malumat bekliyor, der misiniz?

- Derim tabii.

- İsimleri aklınızda tutabilir misiniz? Derviş gülümsedi.

- Merak etmeyin, o kadarcık bir aklı hâlâ taşıyorum.

Dervişin cüppesinin eteklerini toplayarak bir kayığa binişini, kayığın arkasında ince bir iz bırakarak gemiye doğru uzaklaşışım seyretti. Dehşet verici havadisle sarsılan zihninde ürkütücü ihtimaller dolaşıyordu. Ölmüş olmasından endişe ettiği kızıyla arasındaki tek bağ şu anda o kayıkta gemiye doğru giden hiç tanımadığı adamdı. O dervişin gittiği yoldan kendisine bir ölüm haberi ya da bir müjde gelecekti ve o derviş o kayığın içinde bir kadının bütün geleceğini belirleyecek bir haberi almaya giden birine hiç benzemiyordu.

Limandan çıktı, yürümeye başladı. Bir ara başını kaldırdığında şehrin dış mahallelerine vardığım fark etti, Alatinilerin üç katlı büyük köşkünün ötesinde bir ağaca yaslanıp durdu; yolun neresinde başladığını bilmediği korkunç ve hastalıklı bir hayalin içine dalmış buldu kendini.

Kızının, Rukiye'nin cenazesini hayal ediyordu. İsyancılar ırzına geçip öldürmüşlerdi. Şeyh Efendi beyaz ve şeffaf yüzüyle Kuran okuyor, Hikmet Bey usulca ağlıyordu, cenazenin en ince ayrıntılarını bile hayalinde şekillendiriyordu, Rukiye'nin tabuta konuşunu, tabutun üstüne yeşil bir örtü örtülüp baş tarafına beyaz bir tülbent bağlanışını, omuzlar üstünde taşınışını, toprağın kazılışını, tabutun mezara indirilişini... Gerçek cenazede duyacağı acıyı yaşıyor ve hayali sanki gerçekmiş gibi içi katılarak ağlıyordu; bir yanıyla bu hayali bitirmek, bu görüntülerden ve acıdan kurtulmak istiyor, bir yanıyla da bu hayalden vazgeçemiyordu; bir hayvanın memelerine yapışıp kan gelene kadar onun sütünü sağar gibi, içindeki acıyı ruhunu kanatana, geride bir şey kalmayana kadar emebilmek için bu hayale yapışıp neredeyse marazı bir tutkuyla, ölmemiş olan kızının gömülüşünü seyrediyordu deniz kenarında.

İnsanların hazinelerini ve zehirlerini biriktirdikleri ruhlarının o gizli bölmelerinde, kocasına ihanetiyle, çocuklarını terk edişiyle, kendinden habersiz büyüyen zehir, sevişme sonrasındaki rehavete kapılmış bedeninin korumasız olduğu bir anda 'İstanbul'da isyan başladı' haberiyle ortaya çıkmış; yapmaktan çok memnun olduğunu sandığı birçok şeyi hoş karşılamayan bir yanı, yaptıklarından memnun olan yanından intikamını alıvermişti. Rukiye'nin nedense kendisi Konstantin'le sevişirken öldüğüne, ihanetinin böylece cezalandırıldığına aniden inanmıştı; kendi bedeninden de, Konstantin'in bedeninden de, sevişmelerinden de iğreniyordu o anda. Selanik'ten, Konstantin'den ayrılmak, uzaklara gitmek, yalnız kalmak istiyordu.

Gitmeyi düşündüğünde, konağa nasıl geri döneceği geldi aklına, şehrin dış mahallelerinde, hiçbir vasıtanın bulunamayacağı bir yerdeydi; telaşla çevresine bakındığında, bir balkabağının bir arabaya dönüştüğü masalda olduğu gibi hemen arkasında bir arabanın beklediğini gördü; bekleyen arabanın kendisini getiren araba olduğunu, yol boyunca kendisini izlediğini anlaması epeyce bir zaman aldı.

Arabaya binip bir köşeye bitkin bir halde oturduğunda içindeki titremelerle kasılmalar hâlâ sürüyordu, o dehşet verici hayalden sonra yalnızca korkunç bir bitkinlikle bu titremeler kalmıştı geriye. Eve doğru giderlerken aslında konağa ve Konstantin'e geri dönmek istemediğini hissetti ama gitmek istediği, gitmenin onu mutlu edeceği bir yer olmadığını da fark etti; Rukiye'nin yanında bile olmak istemezdi, zaten kızının sağlığıyla ilgili aniden kapıldığı bu dehşet verici korkuların kaynağından da birden kuşkuya düşmüştü. Sevdiği birinin başına kötü bir şey gelmiş olmasından mı kaygılanıyordu, yoksa sevmek zorunda olduğu biri için üzülmesi gerektiğini düşündüğü için mi böylesine korkulara kapılıyordu?

O bitkinlik ânında, artık hiçbir insan için beslediği duyguların gerçekliğinden emin değildi, çocuklarını, sevgilisini, eski kocasını, daha eski kocasını seviyor muydu, sevmiş miydi, sevecek miydi, bir insan için herhangi bir duygu var mıydı içinde bilmiyordu. Ona öyle geliyordu ki, aslında kendisi sadece bir bedenden ibarettir ve bu bedeni hareket eden bir cesetten farklı kılmak için ona sahte duygular yüklemekle geçirmektedir hayatını. Kendi duygularına karşı beslediği kuşkunun, büyük bir sarsıntının ardından gelen boşalma ve bitkinlikten ötürü mü ortaya çıktığını, yoksa

gerçeğin, trajik bir endişeyle sarsılan sahte duyguların ardından mı belirdiğini kestiremiyordu.

Hayatla olduğu gibi kendisiyle ilgili de sahicilik hissini yitirmişti, her şey bir belirsizlik ve kuşkuydu artık ve onun hep öyle kalacağından da korkuyordu.

Onun için tek gerçek duygu korkuydu, asıl nedenini bilemediği büyük bir korku, yalnızlıktan, kimsesizlikten, insanların arasına girip onlarla birlikte yaşamasına yardım edecek duyguları bulamamaktan, kendisini saran belirsizlikten korkuyordu.

Her insanın kendi kendisiyle ilişki kurabilmek için varlığına muhtaç bulunduğu, kendi yansımasını görebilmek için bir ayna gibi kullanmak zorunda olduğu başka insanlara, onların duygularına ve düşüncelerine artık ulaşamayacağını, böylece kendisiyle ilişkisini de kaybedeceğini, açık seçik sözcüklerle olmasa da bulanık duygu kıpırtılarıyla hissediyor, yalnızca sevgilisini ve çocuklarını değil, kendisini de elinden kaçıracağından ürküyordu.

Konağa kadar, yorgun bedenini daha da hırpalayıp bitkinleştiren, tanıdığı ve tanımadığı korkularla, kuşkularla gitti. Eve vardığında artık yalnızca tükenmişlik ve uyku isteği vardı içinde, başı ağırlaşıyor, gözleri kapanıyordu.

O gün, o arabada hissettiklerini hiç kimseye, Osman'a bile anlatmadı, zaten Osman'ın ölüleri arasında en ketum olanıydı Mehpare Hanım, onun ketumiyeti, bir olayı, bir duyguyu saklamak isteyenlerin bildik ketumiyeti değildi, onunki ruhu boşalmış bir bedeni taşımaktan kuşkulanan birinin sarsılmaz ketumiyetiydi.

Yalnızca bir keresinde Osman'a, "Eğer hakikat, hiçbir şeyin hakiki olmadığı ise o zaman sahteyi tercih etmek gerekmez mi?" demişti, Osman ne bu soruyu ne de sebebini anlayabilmiş, bunu Mehpare Hanım'ın tuhaflıklarından biri olarak değerlendirmişti. Bu sorunun Mehpare Hanım'ın kendi kendine hayatı boyunca sorduğu tek ciddi soru olabileceği ihtimali aklına gelmemişti ama bu ihtimali düşünmüş olsaydı bile Mehpare Hanım'ın bu soruyu sık sık sormayacak kadar akıllı olduğunu da mutlaka hatırlardı.

Mehpare Hanım eve varıp da Sula'nın yardımıyla yatağına yattıktan sonra çamur gibi karanlık ve yapışkan bir uykuya daldığı sırada, Cevat Bey de

Selanik'e gelen Berlin treninden inip derhal, habercilerin girip çıktığı, askeri telgrafhaneden telgrafların getirildiği, askerlerle sivillerin ardı ardına toplantılar yaptığı, planların düzenlendiği, emirlerin verildiği, imparatorluğun dört bir yanına temsilcilerin yola çıkarıldığı İttihat Terakki Merkezi'ne koşmuştu. Merkezde onu sahte bir öfke ve gizli bir sevinç karşılamıştı. Merdiven başlarında, koridorlarda, oda kapılarının önlerinde ayaküstü bir araya gelip konuşan gruplarda bir kararlılık ve bu kararlılığın yarattığı bir memnuniyet hissediliyordu.

Cevat Bey, karşılaştığı eski dostlarıyla selamlaşarak Talat Bey'in odasına doğru giderken, İstanbul'da teşkilata birlikte girdikleri arkadaşlarından Binbaşı Necip Bey'e rastladı; iki yoldaş kucaklaştıktan sonra Cevat Bey, trenden indiğinden beri güvendiği birine sormak istediği soruyu sordu:

- Ne oluyor?

- Ne olacak, mollalar bizim askerleri tahrik edip ayaklandırmış.

- İstanbul ne durumda?

- İsyancıların elinde.

- Padişah ne yapıyor?

- O sanki karışmıyormuş gibi duruyor ama melanetin başı o... Ama bu sefer onun işini bitireceğiz.

- Ne yapmaya karar yerdiniz?

- Üçüncü Ordu'dan, İkinci Ordu'dan ve Birinci Ordu'nun İstanbul dışında kalan birliklerinden yirmi taburluk bir ordu hazırlandı, ayrıca on süvari birliğiyle dokuz da topçu bataryası var. Başına da şimdilik Selanik Redif Fırkası Komutanı Hüsnü Paşa'yı geçirdik, Kurmay Başkanlığı'na da Mustafa Kemal Bey geldi... Sivillerden de gönüllüler kaydediyoruz, yani sadece askeri bir birlik olmayacak, sivillerle birlikte bir halk ordusu olacak... Şimdilik aramızda kalsın ama ordu İstanbul önüne gelince Mahmut Şevket Paşa'yı göndereceğiz kumandan olarak, o daha Ferttir, ayaklanmayı bastırmakta daha iyi vazife yapar diye düşünüldü ama şimdilik Padişah'a niyetimizi sezdirmeyelim diyoruz...

Cevat Bey, teşkilatın kararlılığını ve hızını takdir etmişti.

- Doğrusu her şeyi çok süratli halletmişsiniz, bravo... Ben endişeliydim biraz buraya gelirken ama şimdi içim rahatladı... Enver Bey'le görüştünüz mü?

- Tabii... Talat Bey kendisiyle telgraf vasıtasıyla sık sık temas ediyor...

Zaten o da yola çıktı ama herhalde artık orduya İstanbul önünde yetişir... Şu anda her şey hazır, merkez daha önceden olabilecekleri tahmin edip tertibini almıştı.

Cevat Bey, sorduğu sorunun cevabını bilen biri gibi sordu:

- Mustafa Kemal Bey'in Kurmay Başkanı olmasına ne dedi Enver Bey?

Enver Bey'in, Mustafa Kemal Bey'i gizli gizli kıskandığım bilen bütün İttihatçılar gibi Necip Bey de alaycı bir gülümsemeyle cevap verdi:

- Bir şey demedi herhalde ama geldiğinde bir tertip düşünür. Cevat Bey yeniden ciddileşti.

- Neyse ben bir Talat Bey'le görüşeyim, sen beni de yaz orduya, ben de gideceğim onlarla... Hem bu ordunun adı ne, her taraftan birlikler almışsınız, gönüllüler almışsınız, halk ordusu mu deniyor?

- Hayır, Mustafa Kemal Bey güzel bir isim buldu, 'Hareket Ordusu* adı takıldı bu orduya.

- İyi isim...

- Sen Talat Bey'le görüştükten sonra bana uğra, ben şu odadayım, akşam için de kimseye söz verme, bizde kalırsın.

Cevat Bey ayrılmadan önce, herkesin hayatının tehlikede olduğu bir dönemde kendi kardeşi için fazla telaşlanıyormuş gibi görünmemeye çalışarak baştan beri sormak istediği soruyu biraz da sıkıntıyla sordu:

- Ragıp'tan bir haber aldınız mı? Necip Bey alnına vurdu.

- Yahu kusura bakma, ordu işlerine daldım sana baştan söyleyeceğimi unuttum. Ragıp İstanbul'dan çıkmayı başarmış, Çatalca'ya varmış, dün bir arkadaş haber getirdi, orada orduyu bekliyor.

Cevat Bey derin bir soluk aldı.

- Sağ ol, birazdan görüşürüz.

Talat Bey'in odası kalabalıktı, herkes gelip ona soruyor, her derdin çaresini ondan bekliyor, o da hepsine bir çözüm yolu bulmaya uğraşıyordu, işlerinin başından aşmış olmasına rağmen Cevat Bey'i görünce yerinden kalkıp her zamanki babayani, hatta biraz da laubali haliyle kucaklayarak yanaklarından öptü.

İçten içe, İttihat Terakki'nin askeri üyelerine, özellikle de Cevat Bey gibi Enver Bey'e yakın olanlara kuşkuyla baksa da onlara özel bir yakınlık göstermekten de geri kalmaz, parti içindeki dengeleri her an kollardı.

- Hoş geldin, nasılsın, nasıl geçti yolculuk?

- Sağ olun, iyi geçti... Asıl siz nasılsınız? İstanbul'u o mürteci takımına kaptırmışız.

Talat Bey, Cevat Bey'in omzuna vurdu gülerek.

- Her şeyde bir hayır vardır Cevat E ey... Yakında hepsi pişman olacak yaptıklarına, geçen sefer bitiremediğimizi bu sefer bitireceğiz Allah'ın izniyle.

O sırada yanlarına gelen bir subaya masasında duran, daha önce yazmış olduğu bir yazıyı verdi.

- Ben Padişah'a yazılacak bir telgraf hazırladım ama Mahmut Şevket Paşa bir baksın, istediği gibi düzeltip kendi adıyla Yıldız'a göndersin, hazırlıklarımızı, ordunun yola çıkmak üzere olduğunu Padişah'a bildirelim.

Cevat Bey, Talat Bey'in ciddi olup olmadığını anlayabilmek için dikkatle yüzüne baktı.

- Ordunun harekete geçeceğini Padişah'a mı bildiriyorsunuz?

Talat Bey, Cevat Bey'in şaşkınlığını anlamamış gibi yaptı, askerlerin siyasetteki çocuksu beceriksizliklerine, cesareti akıldan üstün tutan katılıklarına alışkındı, Cevat Bey gibi teşkilatın askeri kadroları arasındaki en parlak, en zeki olanlarından biri yapılan hamlenin önemini sezemiyordu, yapmak istediğini, anlayışlı bir başöğretmen gibi tane tane anlattı:

- Padişah ordunun yola çıktığını nasıl olsa öğrenecek, hatta öğrenmiştir bile, eğer bunu ona biz haber vermezsek, kendisini tahttan indirmek üzere harekete geçtiğimizi düşünecek, o zaman bütün gücünü, parasını, paşalarını isyancıları desteklemek için açıkça kullanacak, bu da İstanbul'u geri almamızı tümden engellemese de zorlaştıracak. Hâlbuki ordunun yola çıktığını bizden öğrenirse, hâlâ aramızda anlaşabileceğimize inanacak, kendi tahtını sağlama almak için, isyancıları hiç olmazsa açıkça destekleyemeyecek, hükümet tarafsız kalmaya çalışacak.

- Peki biz onu tahttan indirmeyecek miyiz?

- Tabii ki indireceğiz ama bunu ona şimdiden söylemek zorunda değiliz. Savaşta düşmanı şaşırtmak, gafil avlamak esas değil mi?

Cevat Bey, Talat Bey'in haklı olduğunu anlayıp kendini aptal gibi hissetti ama gene de, yaptığından utanmasına rağmen, karşı çıktı:

- Askerlikte düşmana bilgi vermemek de esastır.

Talat Bey, bu çıkışa aldırmadı, Cevat Bey'in durumu anladığını sezmişti.

- Bu bilgi, düşmanı mahvedecek Cevat Bey... Ben ona öyle bir bilgi veriyorum ki o bilgiyle bütün istikbalini yok edecek... O da aptal değil elbet, şüphelenecek ama şüphe onu kararsızlaştıracak, o karar verene kadar da biz İstanbul'a gireceğiz.

Sonra sözü değiştirdi:

- Sen ne yapacaksın?

- Ben de orduyla birlikte İstanbul'a hareket edeceğim.

-İyi... Senin İstanbul'da bulunman iyi olur. Artık biraz siyaseti öğrenmenin zamanı geldi bizim için, bunun için de en iyi yer İstanbul.

Talat Bey'in yanından ayrıldıktan sonra Necip Bey'e, "Ben akşamüstü dönerim," diyerek merkezden ayrıldı, yollardaki heyecanlı kalabalıkların arasına katıldı; bütün Selanik'te bir seferberlik varmış gibi gözüküyordu, herkes meşrutiyet ilanında olduğu gibi kendini yeniden ortak bir mücadelenin coşkusuna bırakmıştı.

Cevat Bey, belki de ilk kez, kendi mücadelesini destekleyen bu insanlara, her olaydan onlara bir umut çıkarmaya çalışan, bir büyük olayın küçük de olsa kahramanlarından biri olmanın tadını tadan kalabalıklara biraz küçümseyerek, biraz da acıyarak baktı; hiçbiri gerçeği bilmiyordu, hiçbir zaman da bilemeyecekler, başkalarının onlardan habersiz verdiği kararları kendi özgür iradeleri sanarak yanılacaklar ve bu zavallı yanılgıdan kendilerine küçük sevinç payları ayıracaklardı.

Cevat Bey, bu son olayda, kendisinin de acıdığı bu insanların durumuna düştüğünü hissediyordu; kendisine söylenmeyen gerçekler bulunduğunu, yapılan her hamlenin çok daha önceden hesaplanmış olduğunu artık tahmin edebiliyordu.

O, hadiseler çıkacak diye kaygılanırken belki de en yakın arkadaşları, büyük bir mücadeleyi paylaştığını düşündüğü dostları içten içe onunla alay ediyorlardı.

Sahildeki bir birahaneye oturup kendine bir bira ısmarladı, böyle bir şey mümkün müydü, ondan gerçekleri saklamış olabilirler miydi, bunu niye

yapacaklardı, ihanet etmesinden korkmuş olamazlardı, bundan emindi, öyleyse neydi, niye kendini bir sır duvarının ardına hapsedilmiş hissediyordu? Karşı çıkacağını düşünmüş olabilirlerdi ama bunu düşünmeleri için de bir neden yoktu. Cevat Bey'in kutsal olduğuna inandığı mücadelenin başarısı için her atılımı, her girişimi desteklediğini defalarca görmüşlerdi, neydi öyleyse herkesin bildiği kendisinin bilmediği sır, niye onu aralarından çıkartıp şu önünde dolaşan, hayattan habersiz kalabalıkların içine atmışlardı. Birasını bitirdikten sonra akşam Necip Bey'le bunu konuşmaya karar verdi.

O gün öğleden sonrayı sokaklarda aylak aylak dolaşarak geçirdi. Çok sevdiği, kendini her zaman ayrılmaz bir parçası olarak gördüğü teşkilatın merkezine gitmek istemiyordu. Bilmediği sokaklarda gezdi, daha önce girmediği dükkânlara girdi, tanımadığı kahvehanelerde oturdu, Selanik'in bir başka yüzünü gördü, sokaklarda dolaşan kadınların gözlerinde, küçük dükkânlardaki esnafın hareketlerinde, zengin işadamlarının yürüyüşlerinde, şehre damgasını basan Yahudiliğin kendini ele vermeyen binlerce yıllık esrarını hissetti.

Şehir de sanki ona yabancılaşmış, hiç tanımadığı bir başka hayatın eline geçmişti; bu şehri hiç tanımamış olduğunu fark etti, İstanbul'u ele geçirseler de bir gün Selanik'i kaybedeceklerini o gün anladı; daha sonra Osman'a, "Kendimizi en güvende hissettiğimiz şehri aslında hiç tanımadığımızı gördüm birden," demişti, "eğer kafamızı kaldırıp biraz etrafımıza baksaydık, Selanik'i tanısaydık, o insanları kurtarmak yerine onlarla kaynaşsaydık belki de imparatorluk böyle batmazdı."

O akşamüstü, merkeze gidip Necip Bey'i aldı. Eve kadar gitmeye bile dayanamadı, konuyu yolda açtı:

- Siz İstanbul'da bir hareket olduğunu ne zaman haber aldınız?

Necip Bey şöyle bir düşündü.

- Yanılmıyorsam merkeze ilk haber İsmail Canbolat Bey'den geldi, zannımca askerler ayaklandıktan iki saat sonra falan bizim haberimiz olmuştu.

- Peki, nasıl oluyor da bu kadar çabuk her şey hazırlanabildi, hangi ordulardan hangi birliklerin alınacağı, yola çıkan askerin nerelerde konaklayıp nerelerde duracağı nasıl bu kadar çabuk karara bağlandı, erzak depoları ne zaman böyle bir sefer için dolduruldu?

Necip Bey iki elini iki yana açtı.

- Ne bileyim birader, hiç düşünmedim, her şey çabucak oldu, her şey hazır gibiydi.

Birden Necip Bey de yolun ortasında duruverdi, Cevat Bey'in neyi sorduğunu ancak anlayabilmişti.

- Sen ne demek istiyorsun?

- Bir şey demek istemiyorum, sadece merak ediyorum... Bizim lagar ordu nasıl oldu da böyle tay gibi silkinip çabuk harekete geçebildi?

Bir süre hiç konuşmadan birlikte yürüdüler. Necip Bey yavaş bir sesle konuşmaya başladı:

- Belki de daha önce İstanbul'dan bir istihbarat gelmiştir, hazırlık yapmışlardır.

- Kim yapmıştır?

- İttihat Terakki Merkezi tabii ki...

- Sen merkezde değil miydin, hiç mi haberin olmadı?

- Merkezdeydim, tabii bazı söylentiler vardı ama kesin bir malumat yoktu.

- Peki, hazırlıkları kim yaptırdı senden bile habersiz? Necip Bey içini çekti.

- Enver Bey'le Talat Bey herhalde... Onların haberi vardı belki de... Bir de Mahmut Şevket Paşa'ya çıtlatmış olabilirler.

- Ben iki gün önce Enver Bey'in yanındaydım, bana bir şey söylemedi.

- Cevat Bey, bu işlerde gizlilik esastır, sen de bilirsin... Biz yıllarca böyle yaşamadık mı... Cevat Bey, başını iki yana salladı.

- Bizden de mi saklı?.. Bize de mi emniyetleri yok artık? Necip Bey, Cevat Bey'i yatıştırmaya çalıştı:

- Bu emniyet meselesi değil, elbette emniyetleri vardır, niye olmasın, gene hep beraber değil miyiz bütün işleri birlikte yapmıyor muyuz? Belki kendi erine gelen malumata emniyetleri yoktu, yayılmasın, durduk yerde herkes tedirgin olmasın istediler.

- Ben Enver Bey'e İstanbul'daki askerin rahatsızlığını söylediğimde hiç aldırmadı, Hasan Fehmi'nin öldürüldüğünü öğrendiğinde de aldırmadı... Ne

oluyor Necip, bizi kim idare ediyor? Bize emniyet etmiyorlarsa kime emniyet ediyorlar?

O gece tatsız geçti, en çok güvendikleri insanların artık kendilerine güvenmediğine, onlardan habersiz işler yaptığına dair kuşku içlerini kemirmeye başlamıştı ama ikisi de aslında böyle bir kuşkuyu taşımaya, neredeyse kendilerinin varlık nedeni olan, hayatlarına mana katan mücadelelerinin onlara birer yabancı muamelesi yaptığını kabul etmeye hazır değillerdi. Birbirlerini yatıştırmaya çalışıp, ‘mübalağa etmeyelim' derken, aslında kendilerini yatıştırmaya, içlerinden çıkmayacağını bildikleri kuşkuyu taşıyacak kadar güçlenene dek zaman kazanmaya hazırlanıyorlardı.

Huzursuz geçen bir geceden sonra Cevat Bey daha rahatlamış olarak uyandı, en azından sır labirentinin dışında bırakılan, alay konusu olan bir tek kendisi değildi, birkaç kişinin dışında herkese aynı davranılmıştı; aklından Enver Bey'le Talat Bey'in davranışlarına mazeretler buldu, onların en doğru şekilde davrandığına inandırdı kendini ama içten içe aslında buna inanmadığını hissediyordu. Kendine karşı dürüst olacak gücü o sırada yoktu, bile isteye yalanı seçti, o yalanı minnetle kabul etti.

Bir önceki akşam konuştuklarından, sanki ortaklaşa bir karar almışlar gibi, birbirlerine hiç söz etmeden ertesi sabah birlikte teşkilat merkezine gittiler, kendilerine verilen görevleri büyük bir istekle yerine getirdiler.

Askeri hazırlıklar inanılmaz bir hızla tamamlanıyordu.

İlk birlikler iki gün sonra trenlerle hareket ettiler. Cevat Bey de ilk trende yerini aldı. Bir savaşa gittiğini, dostun ve düşmanın daha açık belli olduğu bir cephede dövüşeceğini bilmenin sevincini yaşıyordu.

Cevat Bey'in içindeki huzursuzluğu ve şüpheyi yalancı mazeretlerden yapılmış bir huzura sarmış olarak yola çıktığı günün akşamında, Mehpare Hanımların konağına Bulgar kılıklı bir adam uğramış ve Mehpare Hanım'a kısa bir tezkere getirmişti.

"Rukiye Hanım'ın sıhhati iyidir, hiçbir endişeye mahal yoktur."

Bütün tezkere bu kadardı, ne bir selam vardı ne bir sevgi belirtisi ne de bir imza ama haberin nereden ve kimden geldiği belliydi. Mehpare Hanım çok üzülmesin, çok endişelenmesin isteyen biri, haberin, yolların o karışık durumuna, yaşanan karmaşaya rağmen iki gün İçinde Selanik'e ulaşmasını sağlamış ama bir selam bile yazmamıştı.

Bir satırlık o kısa tezkere geldikten sonra üç ayrı duygu belirmişti Mehpare Hanım'ın içinde, bunların biri kesinlikle o tezkereyle ilgiliydi ama öbür ikisinin tam ne zaman, nasıl oluştuğunu kendisi de bilmiyordu; birincisi, Konstantin'i terk etmeye karar vermişti ancak bunun için acele etmeyeceğini biliyordu; ikincisi çocuklarını gerçekten çok özlediğini, onların bedenlerinin kendi bedenine değmesine, yüzlerine, saçlarına dokunmaya, gözlerine bakmaya ihtiyacı olduğunu hissetmesiydi ve bunun gerçek bir duygu olduğunu kavrıyor, insanın gerçek bir duyguyu nasıl tanıyabileceğini de bizzat hissederek anlıyordu.

Üçüncüsü ise, Şeyh'in kendisini hâlâ sevdiğine inanmanın memnuniyetiydi.

O tezkerede tek bir sevgi sözcüğünün bile yer almaması, bir selamın bile gönderilmemesi Mehpare Hanım'ı sevildiğine inandırmaya yetmişti.

Her mektubun, her tezkerenin sonuna yazılanlara benzer bir sevgi sözcüğü görseydi eğer, büyük bir ihtimalle, artık unutulduğunu düşünüp üzülürdü.

XIV

Mihrişah Sultan'ın tek merak ettiği, 'o bunağın' yeniden eski gücüne kavuşup kavuşmayacağıydı.

Padişah'ın bir zamanlar kendisini bu şehirden sürmüş olduğunu hiç unutmuyor, ondan sadece 'o bunak' diye söz ediyordu. Yalı komşularının oğlu olan sadaret mabeyninin kâtiplerinden Tevfik Bey her gün Babıâli'den döndüğünde Mihrişah Sultan onu heyecanla karşılayıp bütün gelişmeleri anlatmasını istiyor, sanki bir savaşı yönetiyormuş gibi değerlendirmeler yapıyor, haberlere göre bazen umutsuzluğa, bazen kızgınlığa, bazen sevince kapılıyordu.

Onu görenler, şehirdeki isyanın, aslında Padişah'la Mihrişah Sultan arasındaki anlaşmazlıktan çıktığını sanabilirdi.

Semt sakinlerini dehşete düşüren büyük davetleri ayaklanma başladığından beri durdurmuş, şehirdeki yabancı büyükelçilerin, sefaret görevlilerinin, Osmanlı aydınlarının katıldığı konserlere, müzik seslerinin ve kahkahaların neredeyse bütün mahalleye yayıldığı danslı balolara ara vermişti. O balolarda, derin gözleri, taşkın güzelliği ve sessiz ihtişamıyla çevresindeki herkesi bir sıradanlığın ortak gölgesinin içine hapsediyor, sonra aralarından seçtiklerini kendi ışığıyla parlatıyordu. En güzel kadınlar bile ancak onun bir gülümsemesini yansıttıklarında güzelliklerini gösterebiliyorlar, en zeki erkekler ancak o bir nüktelerini beğendiğinde zekâ sahibi olduklarını hissedebiliyorlardı. Bütün insanları, hatta bütün hayatı bir ayna gibi kullanıyor, yalnızca kendini görüp seyrediyor, onun çevresindeki hayat ancak onun görüntüsü vurduğunda can kazanıyordu.

Güzelliği kadar muhteşem olan kibri, hiçbir zaman diğer insanların kibri gibi doyurulmak için yalvarmıyor, asla onlar gibi iltifatlarla övünmelerden oluşan zavallı ziyafetlerde karnını doyurmuyor, iltifatlara gülümsemekle yetiniyor, övünmeye asla tenezzül etmiyordu. Onun kibrini doyurabilmek

için bütün hayatı onun önüne koymak gerekirdi ve 'o bunak' yeniden güçlenecek gibi olan varlığıyla onun kibrini kırıyordu.

Hayatta hiçbir şeyin sınırlandıramayacağına inandığı kibrinin bu örselenmişliğiydi Mihrişah Sultan'ı, 'erkeklerin bir budalalığı' olarak gördüğü siyasetle, hatta 'daha da büyük bir budalalık gösterisi' olarak nitelediği askerlikle ilgilenmeye iten; şimdi bütün gelişmeleri öğrenmek istiyor, kabine değişikliklerinden, Sadrazam'ın beyanatlarından, isyancıların hareketlerinden, Padişah'ın tavırlarından, Selanik'teki İttihatçıların hazırlıklarından haberdar olmayı arzu ediyor, en önemsiz ayrıntıyı bile büyük bir dikkatle dinliyordu.

Fesinin altından taşan dalgalı kumral saçları, yumuşacık kumral bıyıkları, bazen yorgun bir ihtiyar gibi, bazen muzip bir çocuk gibi bakan gözleri, yüzlerce yıllık bir geçmişe dayanan gösterişsiz soyluluğu, gençliğine rağmen sahip olduğu edebiyat ve müzik bilgisi ve bir çocuğu okşarmış gibi şefkat dolu usul sesindeki gizli hüznüyle Tevfik Bey, her akşam yalının Boğaz'a bakan geniş salonunda Mihrişah Sultan'ın karşısına oturup bütün gelişmeleri tek tek anlatıyordu; anlatımında şaşırtıcı bir zenginlik vardı, alaycı bir zekânın günlük hayatın içine sallandırdığı oltalara takılan eğlendirici küçük olaylar, ancak devlet kadrolarının içinde yetişen birinin sahip olabileceği önemli bilgiler, ciddi yorumlar, paşalar arasındaki çekişmelerle ve şaşkınlıklarla ilgili gülünç dedikodularla bezeliydi konuşmaları. Belki de babasının çocukken getirttiği İngiliz mürebbiyelerin etkisiyle, Osmanlılarda pek rastlanmayan türden garip bir İngiliz mizahına ve soğukkanlılığa sahipti, en sıkışık durumda bile telaşa kapılmaz, hafif bir tebessümle anlatırdı olanları. Hareket Ordusu'nun yola çıktığını da Mihrişah Sultan'a Tevfik Bey haber vermişti.

- Ne zaman İstanbul'a varırlar, diye sormuştu Mihrişah Sultan heyecanla.

- Zannımca bir hafta içinde İstanbul önlerinde görürüz onları, duyduğuma göre hızla geliyorlarmış.

- Sizce İttihatçıların ordusu gelince ne olur?

- Biraz daha kan dökülür herhalde Sultanım.

- Savaş mı çıkar sizce?

- İsyancılar da Hareket Ordusu'na karşı hazırlanıyorlarmış, civardaki bütün birlikleri İstanbul'a topluyorlar, küçük çapta da olsa bir savaş mukadder gözüküyor.

- Peki o bunak ne yapıyor?

- Hiçbir şey yapmıyor, kim galip gelirse onu destekleyecek ama isyancıların pek galip gelme ihtimali yok.

- Ne diyorsunuz Tevfik Bey, İttihatçılarla mı teşriki mesai edecek bizim bunak?

- Padişah'a kalsa tahtta oturabilmek için onlarla da işbirliği yapar ama İttihatçılar onunla işbirliği yapmazlar artık, devirmek için bu fırsatı kaçırmazlar... İsyancıların kendilerine sunduğu bu hediyeyi boşa çıkarmaları için aptal olmaları gerekir, gerçi onların çok akıllı olduğunu söyleyen bir kimseye hiç rastlamamış olsam da, bu kadar akılsız olduklarını da düşünmüyorum.

- Peki Tevfik Paşa ne diyor bu işe?

- Sadrazam mı Sultanım?

- Evet, Sadrazam Tevfik Paşa.

- O ne söyleyeceğine henüz karar vermedi efendim... Bilirsiniz, Sadrazam Hazretleri'ni karar vermek daima biraz yorar, onun için ne karar vereceğine önce başkalarının karar vermesini bekler. Zannımca, bu sefer de kim galip gelirse o karar verecek Sadrazam Hazretleri'nin ne karar vereceğine.

O günden sonra Mihrişah Sultan, Hareket Ordusu'nun ilerleyişini adım adım izledi, Tevfik Bey'in Osman'a söylediği gibi, coğrafya malumatı, dünyanın yuvarlak olduğunu ve bu yuvarlağın bir yerinde Paris'in, bir yerinde İstanbul'un bulunduğunu bilmekten ibaret olan malumatına ek olarak, Selanik ile İstanbul arasındaki sadece şehirleri değil kasabaları bile neredeyse ezberledi. Her akşam heyecanla Tevfik Bey'i bekliyor, Hareket Ordusu'nun bir ya da iki kasabayı daha geçmiş olduğunu, muzaffer bir general gibi sevinçle öğreniyordu.

Yalıda, Tevfik Bey'i heyecanla bekleyen sadece Mihrişah Sultan değildi, bambaşka nedenlerden dolayı Rukiye de her akşam, Padişah'tan hiç hoşlanmayan bu Osmanlı prensinin Babıâli'den dönüşünü gözlüyordu.

Kolayca tahmin edilebileceği gibi bu genç kız, Tevfik Bey'e âşık olmak üzereydi ama âşık olma sebebi kolayca tahmin edilemeyecek kadar değişikti.

Mihrişah Sultan yalıya yerleştikten sonra, Tevfik Bey, Hikmet Bey'in de sık sık yalıda bulunması nedeniyle, Selim Bey ve ateşli yazılarıyla tanınan Ahmet Samim Bey'le birlikte ziyarete geliyor, Hikmet Bey'le ve Mihrişah Sultan'la ahbaplık ediyordu; zamanla Hikmet Bey'in gelmediği günlerde de ziyaret eder olmuştu;

hikâyeleriyle hem Sultan Hanım'ı hem de onun Fransız nedimelerini eğlendiriyordu. Rukiye'ye ise fazla ilgi gösterdiği söylenemezdi.

Görünürde hiçbir neden olmadığı halde, ya Tevfik Bey'in Rukiye karşısındaki dikkati çekecek ilgisizliğinden ya kadınların o olağanüstü sezgilerinden ya da sadece laf olsun diye, Mihrişah Sultan, bir gün Rukiye'ye,

- Bu genç adam sana mı âşık nedir, böyle sık sık geliyor, demişti.

Bazı zamanlar, insan ruhunun bütün kapıları, yoldan geçen herkesi kabule hazır ucuz bir meyhane gibi hayata açılır, daha önce önemsenmeyen biri ya da bir başka vakit hiç fark edilmeyecek bir cümle, böyle günlerde insan ruhunun kapılarından içeri girip orada kendine önemli bir yer bulur, kapılar yeniden kapandığında artık orada o insan ve o cümle yerleşir kalır.

Belki de böyle bir vakte rastladığından Mihrişah Sultan'nın daha sonra unuttuğu o cümle, Rukiye'nin ruhunda kendine bir yer buldu, Tevfik Bey'in her hareketini, 'acaba gerçekten bana âşık mı' diye yakından incelemeye başladı; onu izlemekten, onun konuşmalarını dinlemekten gittikçe daha çok hoşlanıp bu genç adamın kendisine âşık olduğuna karar verdi ama bu kararı verirken asıl kendisi,

Tevfik Bey'in âşık olduğu fikrine genç kızların dizginsiz tutkusuyla bağlanmıştı.

O sıralarda Tevfik Bey'den vazgeçse bile bu fikirden vazgeçemez, bu fikir olmadan yaşayamaz hale gelmişti ama bunun farkında değildi. Kendi kendine, 'Ya ben de onu seversem, ne olur?' diye soruyor, bu sorunun kendisi bile onu heyecanlandırıyor, sevdiğinde ne olacağını görmek istiyor, sevmek ve sevilmek sözcüklerinin büyüsü, henüz kendileri gözükmeyen bu duyguların önüne geçiyor, bu duygulara yolları açıyor, hatta bu sözcükler adını taşıdıkları duyguları doğuruyorlardı; itiraf etmek gerekir ki bu, gayet garip ve tersine bir duygusal doğumdu, duygulara bir isim takılmamış, isimlerden duygular doğmuştu.

Artık Tevfik Bey'in her sözünde, her davranışında, her gülüşünde bir işaret arıyor ve aradığı işareti de her defasında buluyordu; bu işaretler gerçekten var mıydı, bunu bugün bile Osman'ın ölülerinden hiçbiri bilmiyordu ama onların varlığına inanmak Rukiye'nin duygularını gerçek bir biçimde değiştirmişti.

Tevfik Bey'in kendisine âşık olduğuna karar verdikten sonra ani bir sabırsızlığa kapılmış, işaretlerde beliren duyguların söze dökülmesi, bunların kendisine cümlelerle kanıtlanması için dayanılmaz bir istek duymaya başlamıştı. Konuşmaya ve duygularını açıklamaya kışkırtmak için Tevfik Bey'e her zamankinden fazla sokuluyor, imalı konuşmalar yapıyor ama bir türlü istediği yakınlaşmayı sağlayıp duymak için sabırsızlandığı sözleri duymuyordu.

İsyan patlamadan önce, bütün hayatını değiştirecek bir şey yapmak üzere olduğunu fark etmeden Tevfik Bey'e mektup yazmaya karar vermişti; ayaklanmanın aniden patlaması, Tevfik Bey'in yalnızca şehirdeki isyanla ve Mihrişah Sultan'la ilgilenmesi, Rukiye'nin kararını ertelemesine yol açmıştı ama bu kararı ertelemesinin nedeni, büyük bir savaşın içinde bir aşk mektubunun önemsiz kalacağını düşünmesinden değildi, (o sıralarda genç bir ölü olacağını bilmeyen Tevfik Bey'in daha sonra Osman'a o kendine özgü gülümsemesiyle söylediği gibi: "Hangi kadın, bir savaşın bir aşktan daha önemli olduğuna inanırdı ki, buna inanmak erkeklere mahsus bir budalalıktı." yalnızca Tevfik Bey'in mektubuna vereceği cevabın arkasından yaşayacaklarını hayal ettiği ilişki için gerekli zamanı bulamayacakları kaygısındandı.

O da her akşam 'savaş raporlarını' Mihrişah Sultan gibi heyecanla dinliyor, olacakların bir an önce olması için sabırsızlanıyor, aşkının önüne dikilmiş gibi gözüken bu ayaklanmanın sona erip onun yaşamak istediklerine yol açmasını bekliyordu. Siyasete yabancı olduğu için bir zaman bu çatışmada hangi tarafı tutacağını bilememişti, sonunda İttihatçıların galip gelme ihtimallerinin daha kuvvetli olduğunu anlayınca, bu galibiyetin hemen gerçekleşmesini isteyerek için için İttihatçıları desteklemeye, Mihrişah Sultan gibi onların her ilerleyişinden sevinç duymaya başladı.

Gelmelerini büyük bir istekle beklediği İttihatçıların birkaç yıl sonra sevdiği adamı bir baskında vurarak öldüreceklerini bilmiyor, kendi isteklerinin gerçekleşmesini şiddetle arzu ederken o isteklerinin ne sonuçlar

vereceğini hiçbir zaman bilemeyen ve bilemeyecek olan insanoğlunun o korkunç çaresizliğiyle sevdiği adamın cellatlarının şehre varmasını ve galip gelmelerini bekliyordu.

Eğer o günlerde kadere hükmetme kudreti Rukiye'ye bağışlanmış olsaydı, farkına varmadan o da kaderi aynen Tanrı'nın çizdiği gibi çizer, İttihatçıları süratle İstanbul'a getirir ve böylece hem sevdiği adamın hem de kendisinin felaketini hazırlardı.

Olacakları yalnızca Mihrişah Sultan'la Rukiye değil, bütün insanlar, bütün şehir, kimi kaygıyla, kimi umutla ama aynı heyecanla bekliyor, her gün yeni bilgiler, dedikodular, söylentiler yayılıyor, herkes kendine göre sonuçlar çıkarıyordu.

Üyeleri arasında Şeyh Yusuf Efendi'nin de bulunduğu 'Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye' isimli yüksek seviyedeki din hocalarından oluşan İslami eğitim teşkilatı toplanıp ayaklanmaya karşı çıkarak meşrutiyeti destekleyen bir beyanname yayınlamış, isyancıları kışkırtan molla görünüşlü adamlarla İstanbul'un önde gelen din ulemasının hiçbir alakası olmadığını herkese göstermişti. O beyannameyi hazırladıkları toplantı sırasında Hoca Rıza Efendi, herkese hitaben ortaya doğru sormuştu:

- Ortalıkta yeşil bayraklarla dolaşan molla takımından kimseyi tanıyan var mı aranızda?

Herkes susmuş, yalnızca, hep bir ilahi söyler gibi melodik dalgalanmalarla konuşan Şeyh Sadullah Efendi cevap vermişti:

- Ben aralarından Derviş Vahdeti denilen zatla bir kere karşılaşmıştım. Bir kula haksızlıktan Allah'a sığınırım lakin bu zat bana külliyen cahil göründü. Ezberine aldığı bir-iki hadis-i şerif ile hocalık taslar gibi geldi bana.

Yaradılıştan öfkeli yapısına pek uyan gösterişli sesiyle fıkıh hocası Necmi Efendi herkesin aklından geçeni ortaya vurdu:

- Bu cühela sürüsü nasıl böyle bir densizlikle bizim abımızı kullanır, medreselerde dirsek çürütmüş sizin gibi şeyhlerle hocalarla kendilerini bir tutup bizim adımıza ortaya çıkma cüretini gösterir, kimseye danışmadan, ulemanın bir fikrini sormaya bile tenezzül etmeden, dinen de vacip olmayan bir farfaralıkla askerin önüne düşer? Bugün kendinde bu cüreti bulursa, yarın camilerimizin, medreselerimizin, tekkelerimizin kapışma dayanıp bize

dinimizi öğretmeye kalkmayacaklarını, ibadetimize karışmayacaklarını kim bilebilir?

Herkes Necmi Efendi'yi onaylayan bir şekilde başını sallarken Şeyh Yusuf Efendi söz alıp her zamanki alçakgönüllü tavrıyla konuşmaya başladı:

- Siz benden daha iyi bilirsiniz elbet, lakin bir kere daha söylemekte fayda var, şeriatın askeri olur lakin askerin şeriatı olmaz. Ümmet-i Müslüman'ın şeriat düzenine uygun bir halde yaşadığı bir diyarda, bazılarının sanki şeriat yokmuş gibi şeriat isteyip silaha sarılması, Müslüman'ın Müslüman'a zorbalığı olur. Müslüman'ın silahlı olanı silahlı olmayanını ezer. Herkesi daha yol yakınken uyarmakta ben fayda mülahaza ederim, bence heyetimizin bu hareketi tasvip etmediğini ahaliye açıklayalım.

Aralarından bu görüşlere karşı çıkan olmamış, oybirliğiyle o beyannameyi yazmayı kararlaştırmışlardı; aslında bu beyanname bile isyancıların kaybedeceğinin bir işaretiydi; eğer imparatorluğun dört bir yanıyla ilişkisi olan, kuş kanadından haber alan hocalar, ayaklanan askerlerin kazanabileceğine ihtimal verselerdi, en azından aralarından bazıları, bu ortak tavır içinde yer almayı reddederdi ama hepsi olacakları sezmişti; bir kısmı olacakları anladığından, Şeyh Yusuf Efendi gibi samimi olan bir kısmı da doğru olanın bu olduğuna inandığından, isyana açıkça karşı çıkmaya razı olmuştu.

Hangi nedenlerle, hangi- hesaplarla bu beyannameyi yazmış olurlarsa olsunlar, bir din savaşının eşiğinde görünen bir ülke için bu çok önemli bir girişimdi, ama İttihatçılar, ulemanın bu girişimini görmezden geldiler. Hatta

'isyana karşı çıktılar ama İttihatçılara bu beyannamelerinde destek vermediler'

diye bir düşmanlık bile sezdiklerini açıkladılar.

Bu beyanname tarih kitaplarından silindi, yok sayıldı, küçücük harflerle yazılmış dipnotlarda unutulmaya terk edildi, şeyhlerin, hocaların, müderrislerin sesleri bir boşlukta eriyip gitti.

Daha sonraları Şeyh Yusuf Efendi, hiçbir kızgınlık, küskünlük taşımayan sesiyle Osman'a, "Bir insanı öldürmek için önce sesini öldürmek gerekir," demişti,

"inançları duyuran sesi yok edersin, o sesin sahibi kendiliğinden yok olur, onla"

bizim dine sahip çıkan sesimizi öldürdüler, dikkatle bakarsan göreceksin ki bizim sesimizi öldürürken, kendilerine en çok düşman gözüken Derviş Vahdeti'nin sesini yaşattılar. Aradan bunca yıl geçti, artık ben bir ölüyüm, benim sesimi öldürenler de ölü ama şimdi iyice dinlersen Derviş Vahdeti'nin sesini duyarsın, o hâlâ sağ, onun sesini yaşattılar.

O dağdağalı günlerde Şeyh Efendi, 'sesinin öldürüleceğini' henüz bilmiyordu, gene de her yandan gelen haberleri gözlerini kapayarak endişeyle dinleyip mum ışıklarının kızıl gölgeliğindeki salonuna çekilerek, 'ehl-i dinin bir kıyama' uğramaması için dualar ediyordu. Ona her akşam, bütün gün şehri dolaşıp isyancı çavuşlarla, askerlerle, okullu subaylara kin kusan alaylı zabitlerle ahbaplık eden Hasan Efendi en doğru haberleri getiriyordu.

Hareket Ordusu şehre yaklaşırken, Hasan Efendi'ye sormuştu:

- İsyancı askerler Hareket Ordusu'yla dövüşecekler mi, yoksa son anda silahlarını bırakacaklar mı?

- Dövüşmeye kararlılar Şeyhim, daha dün Çatalca'dan isyancıları destekleyen birlikler geldi şehre.

- Halife Hazretleri bu isyana açıkça destek vermiyor, ulemanın karşı çıktığını ben biliyorum, ahalinin büyük bir teveccühü de gözükmüyor, yaklaşan ordunun arkasında ise büyük bir güç var, peki bu isyancı askerler kime güveniyor?

Hasan Efendi bu konuyu daha önce hiç düşünmemişti, onun için çok çabuk cevap verdi:

- İtikatlarına ve Allah'a güveniyorlar.

- Gelen ordunun da itikadı ve Allah'ı var Hasan Efendi, ayrıca bu bir savaştır ibadet değil, itikat kadar silaha da ihtiyaç var bu işte.

Ertesi sabah Hasan Efendi aklında bu soruyla yollara düşüp Taşkışla'nın önünde, birkaç gündür ahbaplık peyda ettiği Yozgatlı bir çavuşu buldu, hoşbeşten sonra, Şeyh Efendi'nin kendisine sorduğu soruyu o da çavuşa sordu.

Çavuş, elini üniformasının içine sokup göğsünü kaşıdıktan sonra, bir general edasıyla açıklamaya koyuldu :

- Şimdi bak Hasan Efendi gözüm, görünüşe katiyen aldanmayacaksın, görünüşe aldandın mı bittin, Halifemiz Efendimiz niye sesini çıkarmıyor, çünkü İttihatçı gâvurlarını gafil avlayacak, biz gayetle sağlam yerden haber aldık, Hareket Ordusu şehrin kapılarına geldiğinde Padişahımız Efendimiz çıkacak ortaya, evlatlarım diyecek Hareket Ordusu'nun askerlerine, gelin şeriat bayrağının altına toplanın, Allah rızası için savaşanlara katılın, diyecek. Şimdi söyle bakalım bana, o Müslüman askerler, farmason İttihatçıları mı dinleyecek, yoksa Halife-i Ruyi Zemin'i mi, ha?.. O askerler bize katılınca, işte o zaman, o gâvurların hepsini surların dibinde kurbanlık koyun gibi ıhtırıp kör testereyle keseceğiz. O İttihatçı zabitleri kendi ecellerine geliyorlar Hasan Efendi, ama bunun farkında değiller...

Hasan Efendi, Şeyh'in aksine isyancıların kazanmasını canı gönülden istiyor, bütün ahlaksızların, orospuların, zamparaların şeriatın kılıcı altında titrediklerini, onların da günahsız bir hayatın içine hapsolduklarını görmeyi diliyordu; bu, onun hayattan alacağı bir intikamdı sanki, ama içinde böyle bir öfke ve intikam isteği bulunduğunu bilmediğinden, bunun din sevgisinden kaynaklandığını düşünüyordu.

Şeyh'in isyana karşı çıkmasını açıklamakta ise zorlanıyordu. Kendi kendine düşündüğü ender zamanlarda, 'zavallı Şeyh'in o orospuya olan aşkından bazen körleştiğine' karar veriyordu, Şeyh'te böyle bir zaaf bulması ise ne gariptir ki Şeyh'e duyduğu hayranlığı biraz örselese de sevgiyi artırıyordu.

Çavuşun söylediklerinin doğru olduğundan emin olmak isteyerek üsteledi:

- Ya Halife böyle bir şey demezse?

- Çocuk olma Hasan Efendi, hiç demez mi, adam gelmiş, senin tahtına göz koymuş, senin hilafetine başkaldırmış, sen olsan demez misin?

- Derim herhal... Asker onun lafına uyar, hani, bir çatlak ses falan olmaz değil mi?

- Hiç uymaz mı, Halife'yi dinlemeyecek de kendini günde üç posta döven o gâvur zabiti mi dinleyecek... Bak görürsün, sebil gibi zabit kanı akacak bu şehirde, bir besmele çekmeye bile vakit bulamayıp öte dünyaya cünüp gidecekler.

- Sizin buradaki askerlerin yüreği kavi mi bari, hani koca orduyu şehrin önünde görünce, koca koca, sakallı paşaları, topları görünce...

Çavuş şöyle bir gövdesini geriye alıp kasıldı.

- Sen ne diyorsun Hasan Efendi, peygamberin askeri bu, şuncacık titremez yüreği, Paşa da kim koskoca Halife'nin yanında? Bizden yana hiç merakın olmasın, asker de biliyor Halife Hazretleri için savaştığını, bunun Allah adına verilen bir cihat olduğunu.

Hasan Efendi, çavuşun yanından Şeyh'in aklını kurcalayan sorunun cevabını bulmuş olarak ayrıldı. Üstlerine gelen ordu karşısında isyancıların niye telaşlanıp gerilemediklerini anlamıştı. Hareket Ordusu zabitlerinin İstanbul önünde ağır ve kanlı bir tuzağa düşme ihtimali yüksekti, her şey Padişah'ın ağzından çıkacak iki kelimeye bağlıydı, yaklaşan savaşta kimin öleceğine Padişah karar verecekti.

Uçuk mavi bir ılıklıkla ısınmış o bahar gününde, Hasan Efendi yüreğinde çeşitli sevinçlerle Taşkışla'dan ayrıldı. Şeyh Efendi'ye, sorduğu sorunun cevabını götüreceğini düşünmek, onu başka her şeyden daha fazla sevindiriyordu. Onun varlığını, bütün kirlerinin, inançlarının, duygularının ötesinde içinde beslediği o hayvansı sadakat duygusu belirliyordu, Tanrı onu sanki birisine sadık olması için yaratmış ve Şeyh Efendi'yi sadakatinin merkezi seçmişti.

Hasan Efendi'nin kendine ait düşünceleri, kalın duvarlarla çevrili bir avluda oynayan çocuklar gibi kendi aralarında oynaşırlar ama yüksek sadakat duvarlarını asla aşmazlar, bunu akıllarından bile geçirmezlerdi.

Böylesine yoğun ve bir insan için neredeyse dayanılmaz olan sadakat duygusunun derinliklerindeki kaçınılmaz ihanet isteğinin minik kıpırtılarım ise,

Şeyh'in bulamadığı bilgileri bulup ona götürerek ve içten içe bu bilgilerin derlenmesinde Şeyh'ten daha üstün ve becerikli olduğunu hissederek tatmin ediyordu; ihanet isteği bile sadık olduğu insana daha fazla hizmet etmek biçiminde çıkıyordu ortaya.

Beyoğlu'nun, sanki yüzlerce yıldır orada yaşanmış entrikaların, aşkların, cinayetlerin esrarıyla hiç bitmeyen bir gölgeliğe gömülmüş caddesine girdiğinde, Pera'daki bütün sefaretlerin herhangi bir saldırıya karşı kendilerini emniyete alabilmek için bayraklarını çektiklerini gördü; üzerlerinde kartallar, haçlar, yıldızlar olan rengârenk bayraklar hafif bir rüzgârla nazlı nazlı kımıldıyorlar, hepsinde kutsal insan kanını temsilen kırmızı renk, ya bir çizgi, ya bir yıldız, ya bir salip olarak gözüküyordu.

Tarih boyunca yapılan ve oralarda ölenlerin daha sonra gelenlerce unutulduğu savaşlarda akan kanların yok yere dökülmediğine insanları inandırabilmek içindi o kırmızılıklar ve tuhaftır ki, uzun direklerin ucunda rüzgârlara teslim edilen o kumaş parçalarındaki parlak kırmızılar insanları, kanlarını akıtmanın gerekliliğine ve kutsallığına inandırmaya yetiyordu, Hikmet Bey'in dediği gibi: "Bu bile canını sorgusuz sualsiz veren insanoğlunun zavallılığından kuşkulanmak için kâfiydi aslında."

Arka sokaklara girdiğinde, bir grup sarhoş tersaneliyle karşılaştı Hasan Efendi, içkiden yayvanlaşmış sesleriyle, "Şeriat isteriz, Padişahım çok yaşa!" diye bağırarak yürüyen adamların peşine takıldı; boş sokaklarda birkaç işsiz güçsüz de tersanelilerin yanında yürüyor, onları sanki bir sirkten kaçmış hayvanları seyreder gibi biraz ürküntüyle, biraz merakla izliyordu.

Tersaneliler, kepenkleri yarı yarıya açık bir kasap dükkânın önünde durup kasapla pazarlığa giriştiler; derisi yüzülmüş bütün bir kuzu karşılığında üç tanesi tüfeklerini kasaba sattı, aldıkları kuzuyu sırtlarına vurup açık saçık bir şarkı tutturarak yürümeye devam ettiler. Bir amaçları, gitmek istedikleri bir yer olmadığı, akşam için nevaleyi düzmeye çalıştıkları anlaşılıyordu. Bir Rum bakkalı korkutup ondan da bir sepete doldurdukları şarapları aldılar.

Çavuşun kendisine anlattıklarına hiç uymayan görüntüleriyle tersaneliler birden Hasan Efendi 'yi çok öfkelendirmiş, sanki bu isyanın geleceğiyle ilgili umutlarını ve beklentilerini yıkmıştı.

Onların kalabalık ve silahlı olduklarını unutup gidip en önde yürüyenin koluna yapıştı.

- Bre nabekârlar nedir bu haliniz, kuldan utanmaz Allah'tan korkmaz mısınız, sarhoş ağzınızla şeriatın adını anar, Halifemiz Hazretleri'nin adını pis nefesinizle kirletirsiniz?

Tersanelilerin reisi, çevrede başkaları da olup olmadığım anlamaya çalışarak yılışık bir tehditkârlıkla cevap verdi:

- Ne oldu molla ne kızıyorsun, şeriat için canımız feda...

- Pis canın senin olsun, gidin kaybolun sokaklardan, Müslümanlık sizlere mi kaldı?

Evlerin pencereleri açılmaya, gürültüyü merak edenler çoğalmaya başlamıştı, o mahallede yaşayanların çoğunluğu Müslüman değildi ama bütün İstanbul halkı gibi bu tersanelilerden yaka silkiyorlar, biri bunların ağzının payını versin diye bekliyorlardı.

- Sana ne molla, sırtına bir cüppe geçirdin diye kendini şeyhülislam mı sandın? Tersaneli bir söz söylemese de aslında Hasan Efendi ne yapacağına daha önceden karar vermişti ama adamın küstahlığı onu daha da kızdırdı, bir kaya gibi iri ve güçlü yumruğuyla tersanelinin tam kafasının üstüne vurunca, sarhoş denizci ağzından burnundan kanlar boşanarak yere yığıldı. Hasan Efendi'nin cüssesinden ve gücünden ürken tersanelilerden birkaçı tüfeklerini doğrultmaya çalıştılar ama namlusundan tutup yerlerde sürükledikleri tüfeklerini sarhoşluktan doğrultamıyorlardı; onların bu halinden yararlanan Hasan Efendi, mollalığını unutmuş, bir anda eskilerin 'Bahriyeli Hasan'ı olup çıkmıştı.

Elinin yettiğinin tepesine o koca yumruğuyla vurup yere deviriyor, bir yandan da, "Dağılın deyyuslar, tepelerim hepinizi!" diye bağırıyordu. Göz açıp kapayana kadar dört tanesi, kırılmış burunları, çökmüş elmacık kemikleri, patlamış şakaklarıyla, ellerinden düşürdükleri kuzu budunun yanına yıkılmışlardı; ayakta kalanlar da tüfeklerini atıp kaçmaya başlayınca pencerelerden bir alkış koptu; çoğu Beyoğlu'nun kerhanelerinde çalışan yarı çıplak Rum kadınları, "Yaşa molla!" diye bağırıyorlar, 'gel, gel' diye işaretler ederek onu evlerine çağırıp gülüşüyorlardı. Bir anlığına, şehri saran o korkunç bunaltıdan kurtulan sokak, kadınların neşeli çığlıkları ve edepsiz şakalarıyla canlandıktan sonra pencereler yeniden kapandı, sokak şehrin öteki sokakları gibi ıssızlığına ve sessizliğine döndü.

Hasan Efendi, keçe külahını düzeltip yoluna devam etti ama pencerelerde hayal meyal gördüğü o dolgun, beyaz gövdelerin aklından çıkmadığını fark edince, günaha kapılmanın telaşıyla başını sallayıp kendi kendine üç Kul vallahi okuyup,

"Tövbe estağfurullah Ya-Rabbi," diyerek, gördüklerini unutmaya çabaladı lakin o kısacık anda pencerelerde gördüklerini unutmadığını, kimseye anlatamayacağı zevk dolu karmakarışık rüyaları ona daha yıllarca hatırlatacaktı.

Beyazıt'taki Harbiye Nezareti'ne gidecekken, vazgeçip gördüklerini, konuştuklarını bir an önce şeyhine anlatabilmek için tekkeye doğru hızlandı; ne de olsa, onu gizli günahların karanlık ateşinden kurtarıp ruhunu sağaltabilecek tek kişi onu her zaman aynı yerde sabırla bekleyen Şeyh Efendi'ydi.

XV

Dostluklar ve aşklar, ağır baskılar altında, üstüne basıldıkça büyüyen tuhaf ve sihirli bitkiler gibi çabuk serpilip gelişir; yaygın ve büyük tehditlerin, tehlikelerin, korkuların yaşandığı zamanlarda, bu dehşet dolu olaylar, insanları, dışına çıkılması mümkün olmayan sıcak bir sera gibi içine alır ve öbür insanlara sarmaşıklar gibi kuvvetle sarılan duyguları hızla büyütecek iklimi yaratır; şehrin, sonucu belirsiz kanlı çatışmayı beklediği o tedirginlik dolu günlerde de Hikmet Bey'le Dilara Hanım ve Dilevser arasındaki duygusal ilişkiler beklenmedik bir hızla gelişmişti.

Hikmet Bey'in gerektiğinde varlığını hissedilmez hale getirebilen eğitimli kibarlığı, bu kibarlığın iki konuğa içinde rahatça hareket edebilecekleri güvenlikli ve geniş bir alan sağlaması, hiçbir ısrarın, davetin, gösterişli bir ev sahipliğinin bulunmaması, yüzlerce yıllık bir imbikten süzülmüş bir görgünün karşısındakine verdiği güven duygusu, Dilara Hanım'la Dilevser'in ona hiç çekinmeden yaklaşmalarını sağlamış, böyle bir durumda olabilecek tedirginlikler sadece birkaç saat içinde ortadan kalkmıştı.

Dilara Hanım, yeni tanıştığı bu komşusunda, hiçbir zaman bulunamayacağını sandığı, hayatta çok az rastlanabilecek bir şeyi, dost bir erkeği bulmuştu; daha ilk anda, aralarında, şehveti, aşkı, küçük çapkınlıkları içinde barındırabilecek bir duygu bağı olamayacağını hissetmişlerdi. Dilara Hanım, daha alt sınıflardan, kaba, vahşiliğe ve zorbalığa yatkın erkeklerden hoşlanırdı; onu heyecanlandıran erkek bedenindeki o hayvansı şiddetti, o şiddeti kendi bedeniyle eğitip evcilleştirmekten zevk alır, eğittiklerinden sıkılır, eğitemediklerine tutulurdu,

Hikmet Bey'de ise ne o kabalık, ne de o şiddet vardı.

Çok güzel bir kadının şımarık oğlu olan Hikmet Bey ise âşık olacağı kadınlarda müstesna bir güzellik olmasını isterdi, bir de saflık ve masumiyet çekerdi onu.

Dilara Hanım'la tek ortak yanı ise onun da âşık olmadığı zamanlarda yatağında alt sınıftan kadınlarla olmaktan, onların kendilerini bedenlerinin isteklerine sorgusuzca bırakmalarından hoşlanmasıydı ki, daha aşağı sınıflara duyulan bu tensel arzu soyluluğun neredeyse gizli bir alameti farikası gibiydi.

Ana kız ilk gün öğlen yemeğini kendilerine ayrılan dairede yemişler, akşam yemeğinde ise, "Dairenize mi getireyim yoksa yemek salonuna mı inmek arzu edersiniz?" diye soran hizmetçinin açıkça söylenmeyen bir yemek daveti getirdiğini anlayan Dilara Hanım'ın, "Aşağıda yeriz," demesi üzerine hazırlanıp aşağıya inerek Hikmet Bey'e katılmışlardı.

Hikmet Bey, dairelerinden hoşnut kalıp kalmadıklarını, bir şeye ihtiyaçları olup olmadığını sorduktan sonra ayaklanmadan, sabahki olaydan, neler olabileceğinden söz etmişlerdi. Bütün şehrin konuştuğu bu ortak konuları konuşurken, kalabalıkların yürüdüğü, ahlakı ve kuralları belirli büyük yollardan ayrılıp kendi patikalarına saparak hayatın başka yollarında gezenlerin birbirlerini çok çabuk tanımalarını sağlayan o parolaları da sanki birbirlerine fısıldamışlardı;

bu gizli bir lisandı, cümlelerden ziyade seçilen sözcüklerde, vurgularda, duraklamalarda, gülümsemelerde, bakışlarda saklıydı. Hayatını kalabalıklara bağlı olarak götürenlerin asla konuşamadıkları, onlardan ayrılanların ise farkında olmadan benimsedikleri özel bir dildi, bu lisanı konuşanlar, düşünceleri ne olursa olsun birbirleriyle çok çabuk anlaşırlardı.

Söz bir ara hizmetçiye saldıran tersanelilerden açıldığında Dilara Hanım, yüzünü buruşturarak,

- Bu erkeklere mahsus bir zaaf, demişti, erkeklerin bütün zaafları gibi de kabalık ve saldırganlık biçiminde tezahür ediyor, hiçbir kadın böyle saldırmaz bir erkeğe.

Sonra da alaycı bir gülümsemeyle eklemişti:

- En azından sokakta yapmaz bunu.

Hikmet Bey, son cümlenin, kendisine duyulan güvenin bir sonucu olduğunu, Dilara Hanım'ın her erkekle böyle konuşmayacağını anlamış, kendisine tanınan bu ayrıcalıktan hoşnut kalmıştı. İskemlesinin arkasına yaslanarak, sesindeki şakacılığı belirginleştiren bir vurguyla sordu:

-Sanırım yalnızca o tersanelileri değil, bütün erkekleri küçümsüyorsunuz.

- Bilmem, dedi Dilara Hanım.

Sonra da kendi kendine konuşur gibi devam etti:

- Küçümsüyor muyum? Hiç böyle düşünmedim ama küçümsüyorsam bile erkeklerin bunu hak etmediğini söyleyemem.

- Neden böyle söylüyorsunuz? Dilara Hanım biraz düşündü.

- Sanırım duygularını göstermekten aciz olduklarını düşünüyorum, daha doğrusu duygularını doğru yerde göstermekten acizler; sanki kadınların onların da bir insan olduğunu anlamalarından korkuyorlar. Hangi kadın insani zaaflara sahip olmaktan korkar, ama erkekler korkuyor işte. Cesaretten bu kadar çok bahseden birinin böyle korkak olduğunu görseniz siz küçümsemez misiniz?

Hikmet Bey, önündeki kristal bardakla oynayan Dilevser'e döndü:

- Siz de anneniz gibi küçümsüyor musunuz erkekleri?

- Ben onları haklarında bir hüküm verecek kadar tanımıyorum ama romanlarda okuduklarım annemin haklı olduğunu gösteriyor.

- O romanları yazan erkek müelliflerin kendi cinslerini böyle aşağılamalarını tuhaf bulmuyor musunuz peki?

- Müellifleri erkek ya da kadın diye tasnif etmek hiç aklıma gelmedi doğrusu.

Dilara Hanım söze karıştı:

- Müellifler kadınlarla ilgili hakikatleri ararken erkeklerle ilgili hakikatleri de buluyorlar elbet.

Hikmet Bey, biraz da kederli bir sesle sordu:

- Kadınlarla ilgili bir hakikat var mı Dilara Hanım?

- Hem de çok var.

- Bunları öğrenmek isterdim.

- Öğrenip de ne yapacaksınız, bütün hakikatleri size anlatsam, hepsini öğrenseniz ne olacak, daha sonra sıkılacaksınız. Kadınlarla ilgili bütün hakikatleri Bilen bir erkek görsem ona acırım. Bu, kedinin önündeki yumağı çözmek gibi olur, sonra neyle oynayacaksınız?

- Kadınlardan başka bir eğlencemiz olmadığını mı düşünüyorsunuz? Dilara Hanım, "Hıh!" dedi küçümseyen haliyle.

- Siyaset, savaş, para... Bunlarla mı eğleneceksiniz, bunlarla mı mesut olacaksınız? Napolyon bütün savaşları kazandı, siyaseti biliyordu, çok da parası vardı, imparatorluğun hazinesi onundu, mesut olabildi mi? Belki de aradaki fark budur. Bir erkek bunların hiçbiriyle mesut olamaz. Sizleri mesut etmek için mutlaka bir kadın gereklidir ama bir kadın, evet, eğer kadınlar siyasetle, savaşla, entrikayla, parayla uğraşsalardı, bunların her biri onları mesut etmeye yetebilirdi.

- Neden bunlarla alakadar olmuyorsunuz öyleyse?

- Alakadar olanlarımız da var elbette, ama erkekler bunları bize vermemek için çok uğraşıyorlar, çünkü bilmeseniz de seziyorsunuz ki biz bunları ele geçirirsek erkekler olmadan da çok eğlenebilir, hatta mesut bile olabilirdik; bence bu korkutuyor erkekleri, onun için bütün eğlenceleri kendilerine ayırıyorlar ve eğlenemiyorlar. Kadınlar olmadan sizler saadeti bulamazsınız, kadınsız bir erkek kaybolmuş bir erkektir bence.

Hikmet Bey, gören kadınların asla dayanamadıkları o kederli tebessümle, sanki kendiyle de alay eder gibi cevap verdi:

- Kadınlarla kaybolanlar da var, kadınların bir kayboluşa götürdükleri erkeklerden bahsedildiğini çok duydum.

Dilara Hanım insafsız sayılabilecek bir cevap verdi:

- Onlar kaybolmaktan zevk alanlar.

Hikmet Bey, "Bu sözü çok düşündüm," demişti Osman'a, "ama doğru olmadığına karar verdim, hayır onlar kaybolmaktan zevk almıyorlar, kendi hislerine karşı korumuyorlar sadece, duygularını sonuna kadar yaşama arzusunun cazibesinden kurtulmaya çalışmıyorlar." Biraz durup eklemişti:

"Bilmiyorum, aslında kesin bir karar veremedim, kaybolmaktan zevk alınabilir mi, bir kadını değil de bir kadında kaybolmayı mı sevdik, bir zayıflık mıydı bu yoksa bir güçlülük mü, her seferinde fikrim değişiyor."

Yemekten sonra Hikmet Bey'in çalışma odasına geçmişler, şöminenin başında konuşmalarını sürdürmüşlerdi; Dilara Hanım'ın zaman zaman çok katı ve insafsız olabilen konuşmalarını sevmişti Hikmet Bey, zekâsı insafsız sözleriyle birleştiğinde yakıcı ama lezzetli bir tat oluşuyordu ve bunu zarif bir biçimde sunmayı başarıyordu.

Hikmet Bey acılı bir yemek yer gibi zaman zaman ağzı yanarak ama zevkle dinliyordu, ancak asıl dikkatini Dilara Hanım'ın konuşmaları değil

Dilevser'in sessizliği çekiyordu. Sessizlikleriyle etkili olan insanlardandı Dilevser, başka birinde bir eksiklik, bir boşluk, bir bilgisizlik işareti gibi gözüken sessizlik, onda, içinde değerli bir mücevher sakladığına inanılan sade, süssüz ama değerli deri bir muhafaza gibi duruyor, onu açmak, içindeki mücevheri görmek isteği uyandırıyordu. Hikmet Bey'in Osman'a söylediği gibi: "Bu etkiyi yaratma gücü sonradan edinilebilecek bir şey değildi, doğuştan vardı bazı insanlarda ve o kutuyu açma isteğiyle birlikte bir huzursuzluk, o sessizlik karşısında konuşan herkeste bir küçümsenilme korkusu yaratıyordu."

Hikmet Bey, sürekli olarak Dilevser'i de sohbete katmak, konuşmalarının bu genç kız tarafından beğenildiğini belirtecek birkaç söz duymak için uğraşıyordu ama bunda başarılı olduğu söylenemezdi; Hikmet Bey'in kendisine dönüp sorduğu her soruda, Dilevser, ellerine benzeyen duru ve masum bir gülümsemeyle annesine bakıp cevabı onun vermesini bekliyordu.

Hikmet Bey, Dilara Hanım'ın konuşmalarından, zekâsından, bilgisinden hoşlanıyor ama Dilevser'in sessizliğine bağlanıyordu. İlk bakışta onu huzursuzluk ve merak bu sessizliğe çekmiş gibi görünüyordu ama neden yalnızca bunlar değildi. Anlatılması neredeyse imkânsız bir başka şey daha vardı, birbirlerini çok kısa bir süreden beri tanımalarına, yalnızca sabahleyin bir parça edebiyattan konuşmuş olmalarına rağmen, Hikmet Bey bu genç kıza baktığı zaman, sanki ikisi ıssız bir adada uzun yıllardan beri baş başa kalmışlar gibi açıklanması güç, tuhaf bir yakınlık hissediyordu, hafif bir şaşkınlıkla daha sonra itiraf ettiği gibi: "Aşka benzer ama tamamıyla sebepsiz bir yakınlık."

Böyle durumlarda hep olduğu gibi o kaçınılmaz kendini beğendirme isteği de hemen ortaya çıkmıştı, dişisine gösteri yapan bir tavus kuşu gibi bütün kanatlarını açmış, anılarıyla, düşünceleriyle, şiirlerle, anekdotlarla süslü bir anlatımı mızrak gibi kullanarak karşısındaki sessizliği delmek için coşmuştu.

Konuşmalarından, geçmişinde, kadınları, özellikle de bir genç kızı utandırıp kışkırtacak pek çok serüven olduğu seziliyordu ama rengârenk açılan o kanatların altından asıl gözüken, bütün yaşadıklarına rağmen varlığını hiç yitirmeyen saflığı ve masumluğuydu; bazı insanlar dokundukları en masum konulara bile bir günah kokusu katarken Hikmet

Bey en büyük günahlara değdiğinde bile onlara bir masumiyet ve çocuksuluk katıyordu.

Anne kız bunu hemen hissetmişler, Dilara Hanım bunda güven verici bir dostluğun tadını, Dilevser ise ancak roman okuduğu zamanlarda, sayfaların kâğıt kokulu hışırtıları arasında dolaşan o insanlara, onların hayatlarına kendini kaptırdığında hissettiği korunaklı bir çekiciliği bulmuştu.

Dilara Hanım, erkeğin ilgisini kızının çektiğini anladığında, her yerde, her zaman beğenilmeye alışkın kadınların bir başkasının tercih edildiğini gördüklerinde, bu kızları bile olsa, hissettiği burukluğu bir an, bir sızı gibi duymuş ama bu duygu kendisini bile şaşırtan bir süratle geçmiş, yerini anaç bir meraka bırakmış, Hikmet Bey'i, kız için uygun olup olmadığını anlamak için incelemeye başlamıştı Zengin bir erkekti, saray doktorunun oğluydu, çok iyi bir eğitimden geçmişti, zarifti, sıkıcı olmayan bir temiz yürekliliği vardı, bunlar iyi yanlarıydı, ancak geçmişinde yediği ağır bir darbe bulunuyordu ve bunun bıraktığı izleri kolayca göremeyeceklerine ama bir yerlerde saklı durduğuna da emindi. Böyle bir yara onların. geleceğini nasıl etkilerdi; eski eşini unutmuş muydu, güzelliği dillere destan fettan bir kadının bıraktığı yarayı, kitaplardan başka bir şey bilmeyen gene bir kız iyileştirebilir miydi; bütün bunları hızla, kadınlara özgü soğukkanlı bir tarafsızlıkla tartmış ve karşı çıkmamaya, olayların gelişmesini izlemeye karar vermişti.

Tedirgin geceyi, birbirlerinin varlığında güven bularak, ıssız bir dağ başında bir ateşin çevresinde toplanmış, birlikte olmaktan hoşnut üç insan gibi geçirmişler, Dilara Hanım'ın alaycı saldırılarını Hikmet Bey olgun tebessümlerle ve küçük şakalarla karşılamış, Dilevser bir keresinde Hikmet Bey'in bir şakasına küçük bir kahkaha atarak annesini de Hikmet Bey'i de hem şaşırtmış, sevindirmişti. O küçük kahkahanın Hikmet Bey'in ruhunda nasıl bir sarsıntı yarattığını, tutunacak bir yer arayarak dolaşan kaybolmuş bir ruha farkında olmadan sığınabileceği bir liman gösterdiğini ne o gece ne de daha sonra hiç bilememişti. Kahkahasında, yaşından daha olgun, ağırbaşlı genç kızlarda ve mutsuz kadınlarda rastlanan türde, beklenmedik bir sevinç çağıltısı, uzun zaman zaptedilmiş, gizliliğe alışmış ve ortaya çıkmak için bir yol arayan bir mutluluğun kristal ahenkli parlak neşeli ve nihayet gülebilmenin minnettar memnuniyeti vardı. Bu gülüş, öylesine etkiliydi ki duyanda da aynı memnuniyeti ve sevinci yaratıyor, bu kahkahanın pırıltılı kırılmalarının sebebi olmanın büyük bir başarı gibi

algılanmasına yol açıyordu. Hayata uzak ve mesafeli bakışlarla bakan, mutsuzluğunu bile belirtmeyecek kadar mutsuzluğa ve ümitsizliğe alışmış bir yüzün ani bir neşeyle aydınlanıp hayatın içine karışması, uzun zaman kapalı kalmış bir coşkunun hayata fışkırırken arasından geçtiği mutsuzluklara sürtünerek yarattığı kıvılcımlar, ıssız ve mahzun bir sahilde birden patlayan havai fişekler gibi şaşırtıcı ve sevindirici oluyordu.

Hikmet Bey, o akşam, odasına, aklında şehri kuşatan ağır sessizlikle ve daha önce patlayan silahların korkutucu yankılarıyla değil, bir kahkahanın çınlayışlarıyla gitti; küçük bir kızı güldürebilmiş olmanın kendisinde yarattığı sevincin zavallı çaresizliğini bile göremiyordu; gülen bir kadını mı yoksa bir kadını güldürebilmiş olmayı mı özlediğini de kestiremiyordu.

Odasına girdiğinde, Hediye'nin kendisini beklediğini gördü. Her zamanki gibi sessizdi; hiç konuşmadan, başını yerden hiç kaldırmadan Hikmet Bey'in soyunmasına yardım etti, daha önceden sıcak su dolu şişelerle ısıttığı yatağa yatırıp şişeleri aldı ve hiçbir şey söylemeden kendi odasına gitti. Hikmet Bey, Hediye'nin o akşam kendisiyle kalmadığını, mutlu insanların o korkunç bencilliğiyle ancak ertesi sabah fark edebildi.

Dilara Hanım, Dilevser'de de o gece mutluluğa benzer bir dalgınlık bulunduğunu, genellikle çevresindeki olaylara karşı gösterdiği kayıtsızlığın bu sefer, o akşam söylenmiş birçok cümleyi hatırlayıp zihninde tartarak sonuçlar çıkarmaya çalışmasının sonucu olduğunu sezmişti ama o, ne kızı gibi ne de Hikmet Bey gibi hayattan çabucak kopup kendi duygularının içine kapanacak, onlarla memnun ya da karamsar olacak biri değildi. Yaşanan bütün bu duyguların çevresinde dolaşan hakikatlerin de her an farkındaydı; başlarına neler geleceğini, neler olacağını, Ragıp Bey'in nerelerde ve nasıl olduğunu merak ediyordu.

Basit gerçekleri sonsuz bir kaygıya dönüştürmekte çok usta olan hayat, bütün ayakları bilinmezlikten oluşmuş bir örümcek gibi insanları belirsiz ve karmaşık sorulardan oluşmuş bir ağın içine hapseder, onların çırpınışlarını, ağlardan kurtulup sorulara cevap bulmak için kıvranışlarını zevkle izler, zalimliğini, insanların bunlardan heyecan duyacağına, bunlarsız sıkılacaklarına inanmaya kadar götürür; o gece, birbirlerini merak eden birçok insan arasında Dilara Hanım ile Ragıp Bey de birbirlerinden ancak üç saatlik bir mesafede olduklarını, bu basit gerçeği bilmeden kaygılanıyorlardı.

Dilara Hanım Nişantaşı'ndaki konakta Ragıp Bey'i düşünürken, Ragıp Bey de Yeşilköy'deki kilisenin bahçesinde, kırlıklara doğru uzayıp giden meşalelerle aydınlanmış beyaz çadırlara, paşaların karargâh olarak kullandıkları köşklerin pencerelerindeki ışıklara, bu küçük balıkçı köyünün karanlık gölgelerini kurşuni bir kar parıltısına büründüren soğuk geceye bakarak Dilara Hanım'ı ve ertesi gün payitahtı ele geçirmek için başlatılacak saldırıyı düşünüyordu.

Selanik'ten öncü birliklerle yola çıkan ilk trene Çatalca'da yetişmiş, hemen bir piyade birliğinin başına geçirilmiş, ağabeyi Cevat Bey'i de Yeşilköy'de trenden inerken bulmuştu. Sevinçle kucaklaşmışlar, nicedir İttihat Terakki hakkında besledikleri kuşkuları, başlayacak savaşın heyecanının altına saklayarak kısaca konuşup biri birliğine, öbürü teşkilattaki arkadaşlarına katılmak üzere ayrılmışlardı. İstanbul'dan kaçmayı başaran subaylarla mebuslar bazen gruplar halinde, bazen de teker teker Yeşilköy'e geliyorlardı. Meclis-i Mebusan gayri resmi olarak Yeşilköy'de toplanmıştı.

Gece gündüz trenler, yorgun puflamalarla dumanlar salarak gelip gidiyor, Selanik'ten Yeşilköy'e asker, mühimmat, erzak taşıyordu. Askeri birliklerin katı adım sesleri sanki toprağa yerleşmiş, yürüyen askerler olmadığında bile, köydeki insanların kulaklarında topraktan yükselen adım sesleri çınlar olmuştu.

Mustafa Kemal'in 'Hareket Ordusu' adını taktığı güçlerin komutanlığına,

İttihatçıların ani bir kararıyla, Üçüncü Ordu Komutanı Mahmut Şevket Paşa getirilmiş, Enver Bey de apar topar Berlin'den Yeşilköy'e gelmişti. Cevat Bey'in daha sonra Osman'a söylediği gibi, Hareket Ordusu'nun kurmay heyeti, bu ülkenin geleceğini belirleyecek üç insanı içinde barındırıyordu ama o sırada kimse, hatta o insanların kendileri bile bunun farkında değillerdi. Daha sonra sırayla Enver Bey, Mustafa Kemal Bey ve İsmet Bey, ülkenin yönetimine gelecekler, birbirine hiç benzemeyen, tümüyle değişik meşreplerden bu üç insan, askeri bir zincir gibi ülkenin geleceğini kendilerine bağlayacaklardı. Aralarında en cesur ve gözü kara olanı Enver, en tutkulu ve teşkilatçı olanı Mustafa Kemal, en tedbirli ve en iyi asker olanı da İsmet'ti; ne gariptir ki, askeri güçleri kullanarak iktidara gelecek olan bu üçlü arasında iktidar sıralamasında en arkaya düşecek olan da en iyi asker olan olacaktı.

O gece, Ragıp Bey taş kilisenin bahçesinde sigara içerken bunların olacağını daha kimse bilmiyordu, öbür güne sağ çıkıp çıkmayacakları bile belli değildi.

Savaşa girmeden önce her subayın yaptığı o gidi ve kısa tören için kendine sessiz bir yer arayıp bu kilisenin bahçesini bulmuştu. Geceyle solgunlaşmış taş avlu, bu ayin için en uygun yer olarak görünmüştü. Ölümle karşılaşmadan önce bütün duygularını burada yeniden düzene sokacak, daha önce birçok defalar yaptığı gibi kendi hayatıyla vedalaşacak, ruhunda hayata ait ne varsa onlardan soyunacak, hayatla ilgili bütün duygularını, gelecekle ilgili bütün beklentilerini, savaştan sağ çıkması halinde yeniden bulabileceği derinlere saklayacak, onu bekleyen gelecek olarak yalnızca yarını görecek, tek bir gün olarak görünen hayatı dostlar ve düşmanlar diye ikiye bölüp düşmanlarından nefret edecekti.

Hayallerinden, umutlarından kendi isteğiyle vazgeçiyordu.

Savaş sırasında aklında savaştan başka bir şey olmaması, onun ölümden korkmasına, çekinmesine yol açacak hiçbir hayali, hiçbir özlemi bulunmaması gerekiyordu.

Sigarasını bitirirken, artık binlerce insanla birlikte ertesi sabah ölümün huzuruna çıkmaya, kendini teslim etmeye hazırdı. Sigarasını ayağının ucuyla ezerken, başını göğe kaldırıp her seferinde yaptığı gibi gülümseyerek neredeyse şakacı bir sesle mırıldandı:

- Bundan sonrasını sen bilirsin artık.

Her zamanki alışkanlıklarıyla hayattan yıkanıp ölüme hazırlanmıştı ama Dilara Hanım'ın yüzünü aklından silmeyi başaramamıştı. Annesini ağabeyiyle Şeyh Efendi'ye emanet ettiğini bildiğinden o bakımdan içi rahattı ama Dilara Hanım'ı emanet edecek kimsesi yoktu. Âşık erkeklerin çoğunda olduğu gibi sevdiği kadının kendisi olmadan kötülüklere kurban gidebileceğinden, başka erkeklerin hakaretlerine maruz kalacağından, kirleneceğinden kaygılanıyor, bu duygudan kurtulamıyordu; üstesinden gelemediği her duygu gibi bu da onu öfkelendiriyor, hissettiği duygunun aslında kaygı değil özlem olduğunu bile anlayamıyordu.

Kilisenin bahçesinden çıkarken ağabeyiyle karşılaştı.

- Ben de seni arıyordum, dedi Cevat Bey. Bu yanlara doğru yürüdüğünü söylediler.

Çatalca'dan bu yana Cevat Bey'in hareketlerine bir çeviklik gelmiş, ruhu yeniden coşmuş, karşısında somut bir düşman görünce, uzun zamandır teşkilatla ilgili olarak içini kemiren kuşkuları altına saklayacak bir kızgınlığa ve hırsa yeniden kavuşmuştu; o, sürekli bir düşmanla dövüşmek ve mücadele etmek zorunda olan insanlardandı, hayatın küçük girinti çıkıntılarına sığamıyor, mutluluğu ve yaşama gücünü fanilerin günlük hayatındaki duygularda bulamıyor, büyük hedefler ve büyük kavgalar olmadığı zaman kuşkucu, kuruntulu, tedirgin bir insan oluyordu.

Şimdi gene düşmanına ve savaşına kavuşmuştu; Kendisi için yaşamayı beceremediğinden 'başkalarının' mutluluğu için dövüşmeye muhtaçtı ve imparatorluğu bir kere daha kurtarmaya hazırlanan insanların arasında olmak ona yaşadığını, var olduğunu, bu hayatta bir görevi bulunduğunu hatırlatıyordu.

- Gel, bir sigara içelim.

Birer sigara daha yakıp kilisenin duvarına dayandılar.

- Mustafa Kemal Bey Selanik'e döndü, dedi Cevat Bey.

- Niye?

- Enver Bey Kurmay Başkanlığı'na getirilince, bir söylentiye göre kendi isteğiyle gitmiş, bir söylentiye göre de Enver onun gönderilmesini istemiş.

İkisi de Enver Bey'le Mustafa Kemal Bey arasındaki kurmaylara özgü o korkunç kıskançlığın ve çekişmenin farkındaydılar. Herkes gibi, Mustafa Kemal'in yeteneklerini takdir etmelerine rağmen ikisi de kendilerini Enver'in gözü kara cesaretine ve ataklığına daha yakın buluyorlardı.

- Bu sefer o melunu yaka paça indireceğim tahttan, dedi Cevat Bey.

- Mahmut Şevket Paşa, Padişah'a bağlılık telgrafı çekti, diyorlar.

- Çekti ama Padişah'ı oyalamak için, isyancılara destek vermesin diye...

Ayrıyeten, eğer Padişah denilen sefil şimdi kalkıp bizim askerleri de hilafeti savunmak için kendi yanına davet etmeye kalkarsa, bizim askerlerin ne yapacağını bilemeyiz.

Cevat Bey durakladı, derin derin içini çekti.

- Ragıp, aslında şu anda bile bizim askerden emin değilim. Sadece ben değil kimse emin değil. Yarın ne yapacaklarını kestiremiyoruz. İlk darbede isyancıları ezemezsek, ondan sonraki her saat bizim aleyhimize işler, asker

her in taraf değiştirebilir. Yarın çok dikkatli ol, hiç unutma, düşman bu defa yalnızca karşında değil, arkandaki asker de düşmanın olabilir.

- Savaşa birlikte girdiğim her asker benim askerimi ağabey, ben onlara güvenmek zorundayım.

- Askere güvenme Ragıp, şu anda ayaklananlar başkasının askeri mi, onların arasında da Allah bilir seninle savaşmış, kaç çatışmaya girmiş neferler vardır. Sen benden daha iyi bilirsin ama gene de hiç unutma, nefer kalabalığı hasat yeri gibidir, rüzgâr nerden eserse o yönde savrulur, kendine mukayyet ol.

- Merak etme ağabey, yarın alırız biz İstanbul'u Allah'ın izniyle. İsyancıların başında doğru dürüst subay yok, fazla direnemezler.

- Ben de ona güveniyorum ama bu Padişah melununun ne yapacağı da hiç belli olmaz, onda oyun çoktur. Ragıp Bey, köyün karaltılarına baktı.

- Kırk yıl önce tam da bizim olduğumuz bu yerde Rus orduları vardı, dedi. Cevat Bey, kardeşine, ne demek istediğini anlayabilmek için baktı.

- Kader, dedi.

- Kaderse de tuhaf bir kader, kendi şehrimizi zaptetmeye geldik, bilmem ki bu nasıl kader ağabey, kendi askerimizin üstüne yürüyeceğiz yarın.

- Artık onlar bizim askerimiz değil Ragıp, onlar artık bizim can düşmanımız, kinlimiz. Kaç subayı öldürdüler. Böyle asker olmaz olsun.

Ragıp Bey, daha birkaç gün önce yaşadıklarını hatırladı yeniden.

- Biliyorum, hiç unutur muyum olanları, askerliği rezil kepaze ettiler, onlara bunun hesabını ödetmeyi nasıl istediğimi bilemezsin, ama gene de beni bunca kızdıranların kendi askerimiz olması bana tuhaf geliyor.

Ragıp Bey, sigarasını söndürdü.

- Neyse, ben gideyim, son hazırlıkları gözden geçireyim, askeri çok başıboş bırakmaya gelmez.

İki kardeş kucaklaştılar.

Cevat Bey, "Allah yardımcın olsun Ragıp," dedi.

Tam ayrılacakları sırada, Ragıp Bey durdu, annesini ağabeyine emanet etmek,

'anneme iyi bak' demek geçti aklından.

- Bir şey mi vardı Ragıp?

- Yok bir şey ağabey, yarın akşam görüşürüz Allah'ın izniyle.

Deniz kenarından yürüyüp çadırgâhın arasından kendi birliğinin bulunduğu yere doğru ilerledi; çadırların aralarında yakılmış ateşlerin başında askerler oturmuşlar, kendi aralarında mırıltılarla konuşuyorlardı.

Ordugâhta ses azdı. Çatışma öncesinin gerginliği sanki bütün sesleri bastırıyor, kimse, hatta atlarla topçu katırları bile gürültü etmiyordu.

Ordunun asıl büyük kısmı Çatalca'ya yerleşmişti; Üçüncü Ordu'nun birlikleri yanında, yıllarca karşı karşıya çarpıştıkları Bulgar komitacıları, Rumlar, Arnavutlar, o güne dek silah görmemiş genç öğrenciler, öğretmenler, avukatlar da gönüllü yazılıp harekete katılmışlardı. Aslında askeri açıdan bu gönüllülere pek ihtiyaç yoktu ama halifesini devirmeye giden ordunun hareketine bir halk hareketi görüntüsünü veriyorlardı. Silah, asker sayısı ve bilgi olarak Hareket Ordusu'nun isyancılara karşı üstünlüğü tartışılmazdı ama Padişah'ın bir sözünün dengeleri bozmasından, ayaklanmayı bastırmaya gelenlerin de isyancılara katılmasından çekiniyordu İttihatçılar.

Ragıp Bey, çevresinde bağdaş kurmuş askerlerin gölgelerinin irileştiği, odun ve duman kokulu ateşlerin arasından geçerek kendi birliğine gitti, askerlerinin arasında dolaştı, onu görüne ayağa kalkmaya davranan neferleri elinin hareketiyle oturttuktan sonra şaşı çavuşu çağırdı.

- Asker nasıl?

- Bir cızırtı yok Kumandanım.

Ragıp Bey, dikkatle baktı çavuşun yüzüne.

- Hepsi kavidir Kumandanım, hazırlar, Halifemizin payitahtında hürmetsizlik edenlere günlerini gösterecekler, hiç kasavet çekme.

Ragıp Bey çadırına girdi, dar kamp yatağına uzanıp ellerini başının altında kilitledi, her şey iyi giderse yarın akşam bile Dilara Hanım'ı görebilirdi. Aklına, "Hun askerlerini şekerin tadını keşfetmeleri mahvetti," diyen askeri lisedeki Halepli tarih hocası geldi, "zabit dediğin hayatın tatlı kısmına bigâne kalacak, şekere, işrete, avrata uzak duracak, yoksam ki, Allah muhafaza, sonu Hun ordusu gibi olur."

Dilara Hanım'ı, tarih hocasını, Hunları düşünürken yüzünde gülümsemeyle hafifçe dalmıştı ki, içeri giren bir asker, karargâhtan haberci geldiğini söyledi.

- Gelsin, dedi Ragıp Bey.

İçeri giren ihtiyar yüzlü eski bir asker, yorgun bir selam verdikten sonra, boynuna astığı deri çantadan çıkardığı mektubu uzattı Ragıp Bey'e.

- Acilmiş Kumandanım, öyle dediler.

Askeri savdıktan sonra mektubu açan Ragıp Bey, bir saat içinde harekete geçmelerinin emredildiğini gördü.

Halife'ye ardı ardına haberler göndererek kendisine dokunulmayacağını bildiren, tahtının garantisini veren karargâh, daha fazla oyalanmanın tehlikeli olacağını kestirerek harekete geçmeyi kararlaştırmıştı.

Ragıp Bey, hemen dışarı çıkıp şaşı çavuşu çağırttı.

- Hadi bakalım şaşı herif, askere söyle hemen hazırlansınlar, gidiyoruz, baskın basanın.

Çadırgâhta hareket başlamış, o tedirgin suskunluk birden yerini yüksek sesle verilen emirlere, bağırışlara, süngü şakırtılarına, at kişnemelerine bırakmıştı;

saldırı emri aniden o kalabalığı canlandırmıştı. Daha önce emri almış olan bir birlik uygun adımlarla Ragıp Bey'in önünden geçip Bakırköy yönünde ilerlemeye başladı, oradan trene binip Sirkeci'ye hareket edeceklerdi.

Ragıp Bey, silerini ovuşturup palaskasını sıkıladı, üstünden bir ağırlık kalkmış, hafiflemiş, neredeyse neşelenmişti. Daha sonra da Osman'a söylediği gibi: "Bir savaşta en kötü şey beklemektir askerin maneviyatını çökertir."

On beş dakika sonra kendilerine verilen emir uyarınca Edirnekapı'ya doğru yürüyüşe geçtiler. Tarihin en büyük kentlerinden birine, daracık toprak bir şoseden yürüyorlar, çevre ıslak toprak ve kekik kokuyordu.

Sessizliğin içinde, henüz tam uyanamamış askerlerin arada bir tökezlediklerini duyuyordu; tüfeklerinin kabzaları bellerinde asılı duran mataralara çarpıyor, madeni bir ses bütün geceye yayılıyordu.

Vakit gece yarısına yaklaşırken, 'şehirlerin kraliçesinin' büyük surlarıyla karşılaştılar, Yunanlıların, Roma imparatorlarının, Bizans Sezarlarının, Bulgar krallarının, Rusların, Haçlıların, Arapların, Osmanlı sultanlarının, asi generallerin saldırılarını görmüş, kendini esir alan herkesi esir almış, bu büyük ve muhteşem şehir, surlarının ardında simsiyah ve sessiz, yeni

gelenleri bekliyordu. Her zamankinden daha yüksek, daha kara ve daha tehditkâr görünen surlara doğru uzanan eski Yunan taşlarından yapılmış yolla surlar arasındaki alana yayılmış yüzlerce yıllık dev serviler, bu surlarınaltında ölenlerin ruhlarını bekleyen semavi muhafızlar gibi kıpırtısız ve ürkütücü duruyordu; gördüklerinin haşmetinden ürkmüş, saldırı ihtimaliyle dikkat kesilmiş askerler en küçük bir ses çıkarmamaya özen göstererek surlara doğru ilerlediler.

Dev servilerin altında koca kavuklu binlerce taş cüce kıpırtısız duruyor, bunların arasında tek tük yağ kandilleri, keder ve ölüm kokan garip alevleriyle titreyerek yanıyor, kandillerin terk edilmiş küçük alevlerinden yansıyan heyula gölgelerin devinimleriyle bazı taş sarıklar kımıldıyormuş, eğiliyormuş ya da başını kaldırıyormuş gibi gözüküyordu.

Askerler birdenbire durdu.

Ragıp Bey, gecenin içinden gelen kesik kesik fısıltıları duyunca askerlerin dua etmeye koyulduklarını, korktuklarını anladı.

Kısık bir sesle askerlere seslendi:

- Bunlar Fatih Sultan Mehmet'le İstanbul'u alan şehitlerinin mezarları. Sefere çıkan Müslüman askerleri gözetirler buradan... Birer Fatiha okuyun... Hayırlı bir gaza dileyin.

Askerler her an bir saldırıyla karşılaşabileceklerini bilmelerine rağmen tüfeklerini omuzlarına asıp birer Fatiha okudular, iki elleriyle yüzlerini sıvazlayıp okudukları duaları şehitlerin ruhlarına göndererek, şefaat ve merhamet dilediler. Bir çatışmaya giderken sığınılacak Tanrı'dan başka kimse olmadığını biliyorlardı, Tanrı, hayatı şeytanla paylaşmaya razı olsa da ölümü hiç kimseyle paylaşmıyordu;

buna savaşanlar iman ediyorlardı.

Askerlerini o şehitliğin yanından bir Fatiha okutmadan geçiremeyeceğini bilen Ragıp Bey, bütün tehlikeleri göze alarak duayı okuttuktan sonra şaşı çavuşa gene kısık sesle emir verdi:

- Kapıdan içeri ikişerli koldan gireceğiz, herkes yanındakini kollayacak, kimse sesini çıkarmasın; matarasını kabzasına çarptıran biri olursa şart olsun önce seni, sonra onu gebertirim.

Yüksek kemerli kapıdan dikkatle girdiler, her giren yere yatıp kendine bir siper buluyordu. Ragıp Bey kapının içine sırtını vermiş, askerlerin girmesini

bekliyor, bir yandan da çevreyi gözetliyordu. Kendilerini bekleyen hiç kimsenin olmadığını sevinçli bir şaşkınlıkla fark ettiler. Onlar siper aldıktan sonra arkalarındaki birlikler de kapıdan girmeye başladı. Aynı anda, Hareket Ordusu'nun öncü kuvvetleri dört ayrı noktadan İstanbul'a giriyordu.

Surların dibinde durup şehre baktılar. Kaç kanlı kıyımdan geçmiş bu güvenilmez ve güçlü şehir, camileri, kiliseleri, sarayları, kubbeleri, minareleri, haçları, dereleri, denizleri, servileri, çınarları ve insanlarıyla gecenin karanlığına sarınmış, bütün ışıklarını söndürmüş, bütün seslerini dindirmişti; şehirde uyuyan bir kişi bile yoktu o akşam ama şehrin evleri şehrin girişindeki mezarlıktan bile daha karanlık ve sessizdi. Boğaz'dan Karadeniz'e çıkan bir mavnanın uskur gürültüsü o sessizlik içinde ta Edirnekapı'dan duyuluyor, bütün şehir aynı anda o küçük mavnanın sesini dinliyordu.

O korkunç karanlığın ortasında, Padişah'ın Yıldız Tepesi'ndeki sarayı bir top ateş gibi parlıyordu; çocukluğundan beri karanlıktan korkan Padişah, her zaman olduğu gibi o akşam da sarayının tüm ışıklarını açtırmıştı.

Korkuyla büzüşen şehrin en çok korkan insanı, şehrin aksine evinin ışıklarını her yandan görünecek gibi yaktırmış ve o ışıkların ortasına yerleşmişti. Kulları karanlığa saklanırken Padişah aydınlığa saklanıyordu. O ışıkların içinden, o da kendi şehrine bakıyordu.

- İmparatorluğun payitahtına bak Doktor, dedi Padişah, şu kör karanlığa bak, bu muydu kendi şehrimde göreceğim, bu zulmet miydi?

Saray memurlarının kaldığı yöredeki evler bile boş ve karanlıktı. Hareket Ordusu'nun Çatalca'ya geldiği haber alınınca memurların çoğu ailelerini ve toplayabildikleri denkleri alıp kayıklarla Üsküdar'a kaçmışlar, efendilerini terk edip gitmişlerdi.

- Mabeyin memurlarının evleri bile ısınışız, onlar bile gittiler. Mahmut Şevket Paşa'nın şehre girmesine ne hacet var, adı bile yetti bizimkilerin kaçmasına.

Reşit Paşa, her zaman olduğu gibi Padişah'ı avutacak sözler arıyordu:

- Nasıl olsa geri gelecekler Padişahım. Mahmut Şevket Paşa size bağlılığını, tahtınızın emniyette olduğunu, size karşı bir suiniyet beslemediklerini defaatle bildirmedi mi?

Çok korkulan kudretli insanların, kalabalıklardan sakladıkları ama yakınlarına göstermekten çekinmedikleri, zorba yüzleriyle arasındaki fark

nedeniyle yakınlarının kendilerine daha da bağlanmasına yol açan yumuşak, sevecen bir yüzleri daha vardır, o kudretin ortasında o sıcaklığı görenler neredeyse o sıcaklığın tutsağı olurlar. Padişah da Reşit Paşa'yı her zaman etkileyen o biraz babaca, sevgiyle ama hafifçe küçümseyen bakışlarıyla baktı.

- İyi bir tabipsin, lakin hep söylerim siyaset meselelerinde bir çocuktan hiç farkın yok.

Padişah susup bir sigara yaktı. Ağızlığına yerleştirdi. Bu sırada bakışları değişmiş, yüzü sertleşip katılaşmış, son zamanlarda iyice derinleşen çizgileri sanki aşağıya doğru sarkmıştı.

- Kendi emrindeki paşasından kendi istikbali için teminat isteyen bir padişah, artık padişahlık yapabilir mi Doktor? Yapar, elbet yapar da, artık ona padişahlık mı denir?

Paşa'nın aklından 'öyleyse neden karşı çıkmıyorsunuz, niye bir şeyler yapmıyorsunuz' sorusu geçti ama bunu soracak cesareti o anda bile yoktu.

Padişah, onu her zaman ürküten sezgisiyle Paşa'nın aklından geçeni anlamış gibi cevap verdi:

- Öyleyse niye karşı çıkmıyorum, değil mi Doktor, hâlâ bu tahtta otururken niye bir şey yapmıyorum?..

Padişah, ayağa kalkıp pencerenin önüne gitti, ışıklarını söndürmüş, sessizce bekleyen Şehre baktı.

- Niye bir şeyler yapamıyorum?.

Sonra kendi sorusuna kendisi cevap .verdi:

- Çünkü yapacak bir şey yok... Bunlara karşı çıksam, hilafet sancağını açtım evlatlarım, bütün Müslümanlar cihat zamanıdır desem, evet, gelirler, askerlerimin çoğu gelir ama ne olur, kardeş kardeşi vurur, kaybedersem her şey gider, kazanırsam, tahtıma o Derviş Vahdeti derbederini ortak etmiş olurum, askerlerin yerine mollalar hak iddia eder. Daha kimse tem farkında değil ama bir devir hitama eriyor Doktor, biz burada bu akşam Osmanlı'nın bitişini bekliyoruz.

Yeniden koltuğuna döndü.

- Bak devletin ordusu kendi payitahtını işgale geldi. Bunun tadını aldılar Doktor, bir daha bu gücü, kudreti bırakmak istemezler. Asker iktidarın

tadını aldı mı bırakmaz bir daha, yeniçeri ayaklanmasına benzemez bu... Osmanlı bitiyor Doktor... Ah, Osmanlı bitiyor.

- Neden böyle söylüyorsunuz Haşmetlim, size dokunmazlar Kini sizin kudretinize, halifenin iktidarına başkaldırabilir, hangi kulunuzun gücü yeter buna?

- Belki, evet, tahtımda kalırım ama hiçbir şey eskisi gibi olmaz. Üstelik o kadar da emin değilim bundan, beni sağ koyacaklarından bile emin değilim. Hiçbir şeyden emin değilim, artık, kimse de emin değil.

Doktor ilk kez, Padişah'ın öldürülmekten korktuğunu bu kadar açıkça fark etti.

- Size dokunmaya cesaret edemezler Sultanım.

- Onu bilmem Doktor, lakin eğer ben gidersem, onlardan birkaçını da benle götürürüm.

Padişah bunu söylerken elini ceket cebinin üstüne koymuştu. Doktor, Padişah'ın cebinde tabancası olduğunu ve gelenleri vurmaya gerçekten kararlı olduğunu anladı, çaresizliğin ne olduğunu, bir padişahı bir silahşöre çevirebileceğini gördü. Bir sergerde gibi dövüşmeyi hesap ediyordu yaşlı Padişah, askerine, halkına, dostlarına değil, artık yalnızca cebindeki tabancasına güveniyordu. Reşit Paşa, "Bu işin bittiğini o an anladım," demişti Osman'a, "elini cebinin üstüne koyduğu an anladım, o andan sonra ne o devlet iflah olurdu, ne de o korkuyu ve öfkeyi yaşayan Padişah."

- Söyleyeyim de arabanı hazırlasınlar, dedi Padişah, artık evine git. Reşit Paşa ilk kez Padişah'a itiraz etme cesaretini buldu:

- Emrederseniz kalayım Sultanım, belki bir şey iktiza eder. Padişah ayağa kalkıp Doktor'un omzuna vurdu.

- Git Doktor. Artık burası tekin bir yer değil, sen evine git. Bundan sonra bize Allah'tan başka kimsenin yardımı iktiza etmez. Allah'tan hayırlısını dileyeceğiz, alın yazısını değiştirecek kudret hiçbirimizde yok.

Doktor kapıya doğru giderken Padişah arkasından seslendi:

- Doktor.

- Buyrun Haşmetlim.

- Sultan Hanım biraz öksürüyor bugün... Ben çiçek suyu kaynatmalarını söyledim... Sen ne teklif edersin?

- Ben de olsam çiçek suyu kaynattırırdım Sultanım, doğru tensip buyurmuşsunuz.

Padişah başını salladı; tababetteki bilgisini göstermekten bu şartlar altında bile tuhaf ve anlaşılmaz bir zevk alıyordu.

- Evet, ben de öyle düşünmüştüm.

Paşa, saraydan çıkarken, muhafızların da çekilmiş olduğunu, sarayın tamamıyla müdafaasız bırakıldığını fark etti. İsyancı askerlerin çoğu kışlalarda toplanmış, bir kısmı da kaçarak yaklaşmakta olan Hareket Ordusu'na katılmıştı. Padişah'ın bütün bunlardan haberi olduğunu biliyordu.

Doktor; aklından her şeyi tarttığına, kazanamadığını anladığı için karşı çıkmadığına emindi. Kazanabileceğini bilseydi, bunun için dünyayı bile yakardı, kardeşin kardeşi kırmasını umursamazdı. Bunun böyle olduğunu bilmesine rağmen Padişah'a olan sevgisi azalmıyordu.

Kendi iktidarı için her şeyi yapabilecek o adam, ölümün kıyısında durduğunu düşündüğü sırada, Doktor'un da yanında kalmasını istememiş, kurtulması için evine göndermişti. Simsiyah kesilmiş sessiz sokaklardan geçerken, Paşa, 'Acaba yaşlandığı için mi mücadeleden vazgeçti?' diye düşündü, 'Genç olsa mücadele eder miydi?' Başını landonun kapitone koltuğunun arkasına yaslayıp bunları düşünürken birden kendini Mihrişah Sultan'ı hayal ederken buluverdi; aklı ne zaman Padişah'tan Mihrişah Sultan'a kaymıştı, bunu bile anlayamadı. Daha sonra Osman'a, "Biz erkekler böyleyiz," demişti, "zor zamanlarda hep kadınları düşünür, hep onlara sığınmak isteriz." Osman, ona, 'Ama siz başka zamanlarda da Mihrişah Sultan'ı düşünüyordunuz,' diyemedi, ayrıca erkeklerin zor zamanlarda hep kadınları düşünüp onlara sığınmak istedikleri görüşüne de aklı yatmıştı.

XVI

Hareket Ordusu'nun Yeşilköy'e kadar gelmesi ve şehre müdahalenin kaçınılmaz olduğunun anlaşılmasından sonra Mihrişah Sultan birden bütün bu olaylara duyduğu ilgiyi kaybedivermişti.

Kimseye söyleyemiyordu ama, içten içe Padişah'ın devrilecek olmasından üzülmeye bile başlamıştı. O da bir dönemin biteceğini hissediyordu.

Bütün gençliğini belirleyen bir çağın kapıları Padişah'ın devrilmesiyle kapanacak ve o, diğer insanlarla birlikte, yeni açılan kapıdan yeni bir çağa geçecekti; bu onu gizlice korkutuyordu.

Şiddetli bir değişim sanki gençliğinin ve güzelliğinin artık sona ereceğinin bir işareti olacaktı; yeni kapıdan eskisi kadar güzel ve genç olarak geçemeyeceğini seziyordu. Yeniliklerin bir kadını kaygılandıracağı yaşa gelmişti; hem bir yeniliği zaman zaman çılgınca özlüyor hem de her yeniliğin onu yaşlandıracağından, daha doğrusu yaşlanmış olduğunu ortaya koyacağından ürküyordu.

İlgisinin azalmasının tek nedeni bu belirsiz, isimsiz, varlığını asla kabul etmeyeceği kaygı değildi elbette; güzel kadınların çoğu gibi o da ilgisini kendisinden başka bir insanın ya da olayın üstünde çok uzun zaman tutamıyor, kısa zamanda yeniden kendine dönüyordu. Güzelliği, içinde dolaşmaktan hoşlandığı yüksek duvarlı, cazibeli bir bahçe gibiydi; zaman zaman o bahçeden dışarı adım atsa da, dışarda yalnızca kendi bahçesiyle ilgili bir şeyler arıyor, bunu bulamadığı vakit yeniden kendine ve kalın duvarlı bahçesine dönüyor, kendi güzelliğiyle ilgileniyordu. Bu bahçede kendisinden ve güzelliğinden başka hiç kimseye yer yoktu, güzelliği onun için vazgeçemeyeceği bir âşık, asla bıkılmayacak bir sevgili gibiydi, onunla kendi arasına başka bir şeyin girmesine tahammül edemiyordu.

Bu güzellik tutkunu bencilliğinin arkasında, düşüncelerinin bir yerinde, ince bir duyarlılık ve kendi güzelliğine bile mesafeli bir mizah duygusu vardı ki onun güzelliğini çekici kılan da, kendisi dâhil herkesi hedef alan bu alaycılığı, gülünçlüğü keşfetmekteki yeteneğiydi. Ama onun da gerisinde, yalnızlara mahsus bir gizli sevecenlik ve sevme isteği yatardı, bunun ortaya çıkması ise çok zordu, o herkese, sevebileceği insan o mu diye bakar, bir zaman sonra sıkılıp vazgeçerdi.

Mihrişah Sultan hiçbir zaman öyle bir şey söylememişti ama Osman sanki ondan duymuş gibi tekrarlamaktan hoşlanırdı: "Zor seven insanlar, sevilmesi zor olan insanları sevmeye meyleder."

Katilleri, çılgınları, dervişleri, yazarları, isyankârları, fettanları böyle insanlar severdi, bunun kanıtı olarak da hep Sultan'ı gösterirdi; belki de hiç sevmemesi gereken bir baba kızı sevmişti Mihrişah Sultan, asla dünya nimetlerinde gözü olmayan, günahtan kaçan, baştan çıkarılması imkânsız ve gizliden gizliye bir başka kadına tutkun Şeyh Efendi'yle, hayattaki tek oğlunu aldatan kadının kızı olan ve yaklaşılması herkes için zor gözüken, sivri dilli, asi Rukiye'yi. Bu iki insana duyduğu sevgi, birini çok az görebildiği, diğeri de hep yanında olduğu için yaşamış, büyümüş ve Mihrişah Sultan'ın içine yerleşmişti. Onları da kendi güzelliğini sevdiği gibi, tutkuyla, kaybetmekten korkarak ve bazen sevmekten yorularak seviyordu.

Sevmek ona korkmayı öğretmişti; bunu Osman'a da söylemişti bir keresinde,

"Seversen korkarsın," demişti. Kendisi için hiçbir zaman korkmamış olan, korkuyu aklına getirmeyen o haşmetli kadın, bahis konusu Rukiye olunca korkuyla titreyebiliyor, ona bir şey olacağı kaygısından kendini alamıyordu. Erkeklerle, hayatla, aşkla ilgili bildiği ne varsa onları genç kıza anlatıyor, onun hayatı acı tecrübeler yaşamadan öğrenmesini istiyor, bunun imkânsızlığını da biliyordu.

Bu sevgi, ona öyle bilinmez yanlarını gösteriyordu ki, gördüklerinden kendisi şaşkınlığa düşüyordu; kendisini Rukiye'ye şefkatle bakarken ya da biraz daha yemesi için ısrar ederken yakalıyor, bunu bir sevgi değil de bir ihtiyarlık belirtisi olarak görüp Rukiye'ye sinirleniyor, söyleniyordu.

Rukiye, ayrıca, onun yüzünü göremediği öbür sevgisinin görülebilir tek yanıydı. Şeyh Efendi'yi de Rukiye'nin kişiliğinde seviyor, onun sevgisini de Rukiye'ye aktarıyordu sanki; garip bir şekilde, Rukiye'yi Şeyh Efendi'ye

yaraşır bir kız gibi yetiştirme arzusu besliyordu içinde; beğenmediği bir yanını gördüğünde, bunu sadece kendi beğenmediği için değil, Şeyh Efendi'nin kızına yakışmayacağını düşündüğü için de kızıyordu. Bazen, nedense daha ziyade akşam alacasında, şekiller silikleşip gölgelerin içine kayarken, denize bakan pencerenin önünde, Rukiye'nin Şeyh Efendi'yle kendisinin kızı olduğunu tahayyül ediyor, kendisini utandıran hayallere dalıyor, utanmasına rağmen bu hayallerden hoşlanmaktan kendini alamıyordu.

Rukiye ise, babasından söz etmeyi inatla reddediyordu.

Bir keresinde, Mihrişah Sultan, "Sen babanı daha iyi tanımalısın," dediğinde, Rukiye buna neredeyse öfkeyle karşı çıkmış, "Ondan bahsetmek istemiyorum, müsaade ederseniz bu bahsi hiç açmayalım,' demişti.

- Gurur, demişti Mihrişah Sultan, halka mahsus bir histir çocuğum, asil bir kadına lazım olan gülünçlükle kaynaşmış bir gurur değil, yaptığı her şeye, hatta gurursuz gözüken davranışlara bile asalet katan vakardır. Ne istersen yapabilir, ne istersen konuşabilirsin, bunları vakur bir şekilde yapabildiğin sürece...

Babandan da söz edebilirsin, gururunun incindiğini düşünmen lüzumsuz.

Rukiye tam da kendine yakıştığı, gibi bu uzun konuşmaya kısaca cevap vermişti:

- Babamdan konuşmak istemiyorum.

- Seni aramadığı için mi?

- Bu yeterli bir sebep değil mi?

- Mutlaka Şeyh Efendi'nin de kendine göre bir sebebi vardır.

Rukiye cevap vermemişti; babasından konuşmak, onun hakkındaki söylentileri dinlemek istiyordu aslında ama gidip babasıyla görüşmeye karar vermiş, onunla karşılaşana kadar da ondan söz etmemesi gerektiğine inanmıştı, onunla yüz yüze gelmeden önce hiçbir şeyin kendisini etki altına almasını istemiyordu.

Zaten o sıralarda babasından daha başka bir erkek onun neredeyse bütün düşüncelerini ve hayallerini dolduruyordu, kendisinden daha büyük bir erkeğin, karşılaştığı gizli kışkırtmalara dayanamayarak son zamanlarda kendisine gösterdiği ilgi ruhunu altüst etmişti.

Onun ürkütücü dürüstlüğü, genç bir kızda az rastlanan kararlılığı, her konuyu en aydınlık biçimde görme isteği ve ayaklarını daima yere sıkı sıkıya basan sağlamlığı, belirsiz bir ilgi rüzgârının esintisiyle darmadağın olmuştu.

Biraz daha oynak bir kız, biraz daha fettan bir genç olsaydı böylesine sarsılmaz, ilk karşılaştığı ilginin etkisinde böylesine kalmazdı ama içgüdüsel bir merakla her şeyi, her duyguyu, her sözü açıklığa kavuşturma isteği, onu bu belirsizliğin peşi sıra sürükleyip götürüyordu. Kayıp bir ruhu bulmaya çalışan bir medyum gibi hep onu düşünüyor, her sözden, her davranıştan bir işaret çıkarmaya uğraşıyor, ondan başka hiçbir şeyle ilgilenmiyordu.

Binlerce sesten ve görüntüden oluşan hayat, ona, bir prizmanın içinden geçerken tek bir huzmeye dönüşen ışık demetleri gibi Tevfik Bey'in varlığından süzülüp geliyordu artık, savaş, askerler, padişah, siyaset, korku, kaygı, hepsi Tevfik Bey tarafından dile getirildiğinde bir sahicilik kazanıyor, başka zamanlarda dağılıp giderek onun dikkatini çekmiyordu.

Tevfik Bey, o gece, yalıya gelerek, “Bu akşam harekete geçecekleri söyleniyor”, dediğinde de yalnızca güzel yüzlü erkeğin bunu söyleyiş biçimiyle ilgilenmişti.

En dehşet verici konulara bile bir yumuşaklık katan kibar sesi ve kumral bıyıklarıyla verdiği haber Rukiye'yi hiç telaşlandırmamıştı. Belirgin olan, bilinen hiçbir şey onu telaşlandırmazdı.

Mihrişah Sultan, eksilen ilgisini saklamaya çalışan bir merakla, "Emin misiniz?" diye sormuştu.

- Bir subay arkadaşım söyledi, zannımca doğru bir bilgi.

- Bu sefer o ihtiyar bunağı tahtından indirecekler.

- Ama Sultan Hazretleri, Mahmut Şevket Paşa, Harbiye Nazırı'na yazdığı mektupta Halife Hazretleri'ne dokunulmayacağına dair teminat verdi Mihrişah Sultan, ahaliyi küçümseyen bütün Osmanlı soyluları gibi, "Hıh!" diye gülümsedi.

- Türkler, tutamayacakları vaatler vermeye pek meraklıdırlar, vaat etmeyi severler ama onları gerçekleştirmeye güçleri yetmez.

- Ama Mahmut Şevket Paşa öyle biri değildir.

- Hepsi öyledir Tevfik Bey, göreceksiniz sözünü tutmayacak, tahtından indirecekler Padişah'ı.

- Halkın tepkisinden çekinmezler mi?

- Halkın tepkisinden bugüne kadar kim çekinmiş ki onlar çekinsin... Halife kurtulamaz bu defa, şanslıysa hayatını bağışlarlar, o kadar.

Tevfik Bey gittikten sonra Mihrişah Sultan kapılara kol demirlerini vurup ışıkları kapatmalarını emretmiş, salondaki ışıkları da iyice kısmıştı; ikisinin de uykusu değişik nedenlerden dolayı kaçmıştı. Sultan, pencerenin yanındaki koltuğa büzülmüş olan Rukiye'nin yatmaya gitmediğini görünce sordu:

- Yatmıyor musun?

- Uykum yok.

- Korkuyor musun?

- Hayır, sizin yanınızdayken korkmam.

Mihrişah Sultan kendi kendine söylenir gibi konuştu:

- Acaba seni babanın yanına mı gönderseydim, orada daha emniyette olurdun.

Rukiye dimdik bakmıştı Mihrişah Sultan'ın yüzüne.

- Gönderseniz gitmezdim, yanınızda kalmayı tercih ederim.

- Biliyorum, gitmezdin.

Genç kızın böyle tehlikeli bir zamanda bile kendisini terk etmeyeceğini söylemesi Mihrişah Sultan'ı tahmin edebileceğinden daha fazla etkilemişti; onun öyle büzülüp küçücük bir kız gibi oturduğunu görmek onu daha da duygulandırdı ve genellikle yapmadığı bir açıklıkla sordu:

- Âşık mısın Rukiye?

- Bilmiyorum.

- Bu, evet, demektir.

- Hakikaten bilmiyorum, yalnızca aklım karışık biraz.

- Bu da evet demektir... Çok acı çekeceksin diye endişe ediyorum. Rukiye bu sefer gerçekten meraklanmıştı:

- Neden?

- Sebebini buseydin bu kadar acı çekmenden endişe etmezdim, gene acı çekerdin ama bu kadar korkutucu olmazdı... Sebebini öğreneceksin ama bilmem öğrendiğine memnun olacak mısın?

Rukiye, bal rengi gözlerini açmış öyle ciddi bir merakla bakıyordu ki Mihrişah Sultan gerçekten o genç kız için korktu; eline geçirdiği saati parçalayan bir çocuk gibi Rukiye de içinde ne olduğunu görmek için kendi bayatını parçalayabilirdi; her ayrıntıyı, her duyguyu, her davranışı anlamak isteyen içgüdüleriyle hep sabırsız, hep atak olacak, hayatın bazen gizli kalması, görülmemesi, hatta fark edilmemesi gereken kısımlarını kurcalayacaktı. Hiçbir zaman bir saate zamanı öğrenmek için bakmayacak, hep o saatin nasıl işlediğini merak edecekti.

Belki o anda hissettiği şefkat dolu sevgiden, belki genç kızın geleceğiyle ilgili kaygıdan, belki o gecenin, sabaha ne getireceği belli olmayan ağır yükünün etkisinden, belki de hepsinden dolayı Mihrişah Sultan pek yapmadığı bir şey yaptı.

- Gel yanıma otur Rukiye, dedi.

Mihrişah Sultan, genç kıza kendi hayatını anlattı, karşılaştığı erkekleri, aşkları, kendisi için yapılan düelloları, acıları, huzursuzlukları, bunların üstesinden nasıl geldiğini, hangi sözlerin ne anlamlar taşıdığını, bunların hepsini, sanki bir gecede bütün hayatı öğretmek ister gibi, usul bir sesle, bazen gülerek, bazen sesinin hafifçe pürüzlenmesini saklamaya çalışarak anlattı; yalnızca Şeyh Efendi'den ve ona duyduğu ilgiden söz etmedi.

Orada bir şeyh kızıyla bir sultan hanım gibi değil, ortada üzülecek hiçbir şey görülmediği halde birbirleri için üzülüp kaygılanan iki kadın gibi oturdular; Rukiye sorular sordu, Sultan cevaplar verdi.

O mutsuz ve tedirgin gecede, kendilerince tuhaf ve huzursuz bir mutluluk yaşadılar. Mihrişah Sultan oğluna bile göstermediği anaç bir sevgiyi göstermenin alışkın olmadığı tadını tadarken bir yandan da bunun artık ihtiyarlamanın bir işareti olduğunu düşünüp hayatına giren bu yeni gerçekle ürperiyor, Rukiye ise, annesine değil de Mihrişah Sultan'a duyduğu sevginin onun asi tabiatını bir itaatkârlığa dönüştürmesinin bir zayıflık olduğunu sanıp huzursuzlaşıyordu; ama ikisinin de bu tedirginliklere rağmen buldukları sevgiden vazgeçmeye niyetleri yoktu, güçlü sevgilerin muhteşem sükûnetini ve ağır bedelini öğreniyorlardı.

Salonun ortasındaki devasa çini soba soğumaya başlayıp Boğaz'ın siyah suları bulutların arasından sızan soluk bir sabahla mavileşirken Mihrişah Sultan ayağa kalktı.

-Artık yatalım, zaten çok uyuyamayacağız.

Odalarına gitmek üzere salondan çıkarlarken Rukiye alışkın olmadığı bir minnetle Mihrişah Sultan'ın elini tuttu.

- Sizin varlığınız... dedi ama sözünü tamamlayamadı.

Mihrişah Sultan, hiçbir şey söylemeden Rukiye'nin yanağını okşadı; odasına giderken, 'Benim varlığım hiçbir işe yaramaz,' diye düşünüyordu, en büyük düşmanının kesin bir yenilgiye uğrayacağını bildiği gün, Mihrişah Sultan'da da garip bir yenilgi ve bezginlik duygusu belirmişti.

Onlar yatmaya giderken Hareket Ordusu'nun ana birlikleri de İstanbul önlerine varmış, tanyeri ağarırken öncü birliklere saldırı emri verilmişti.

Ragıp Bey'in birliğine yirmi süvari ile bir topçu bataryası eklenmişti; süvariler önde, bataryalar arkada Aksaray'a doğru ilerlemeye başladılar, kendilerine verilen görev Babıâli'yi almaktı.

Öğleye doğru Aksaray'a vardılar. Orada bir mola verip atları dinlendirdiler, toplara mermi sürdüler.

Bir gece önce korkuyla evlerine gizlenmiş olan halk, askerleri alkışlarla karşılıyor, "Bravo babayiğitler, hoş geldiniz Koçyiğitler!" diye bağırıyordu.

İsyancı askerler ise görünürde yoktu.

Çamurlu Laleli yokuşunu, Macar kadanalarının ıstırap çeker gibi çıkardıkları seslerini, bir attan çok bir canavarın homurtularına benzer kişnemelerini dinleyerek, bir yandan iki taraftaki evleri gözleyip bir yandan çamurlu yoldan kayan top arabalarını iterek çıktılar.

Mahmutpaşa Türbesi'nin önüne geldiklerinde hâlâ isyancılar gözükmemişti;

sanki meydanlarda bağıran yüz binlerce insan, onca sarıklı molla, süngülerini güneşte parıldatan onca asker toprağın içine akıp kaybolmuş, şehir kimliğini değiştirmişti, şimdi yalnızca alkışlayan insanlar görülüyordu.

Türbenin oradan Babıâli'ye doğru ilerlerken dar sokaklarda süvarileri kaybettiler, onlar başka sokaklara dağılmışlardı, İran Sefaretinin önüne geldiklerinde bir başka sokaktan gelen süvarilerle yeniden birleştiler.

Babıâli'ye kırk metre kala, hükümet binasının parmaklıklarının ardında mevzilenmiş yüz elli kadar isyancı asker aniden ateşe başladı.

Ragıp Bey,

- Duvar diplerinde mevzilenin, diye bağırdı.

Süvariler kişneyen atlarıyla birbirlerine çarparak yokuş yukarı geri çekilip atış menzilinden çıkmaya çabaladılar. Yol dardı ve iyi mevzilenmiş isyancıların karşısında askerlerin hareket kabiliyeti sınırlıydı, mevzilenip ateş açmaları zordu, aradaki boş alanı geçerek saldırıya geçseler can kaybı olacaktı. Bunun üzerine Ragıp Bey, topları öne getirmelerini emretti.

Babıâli'nin biraz ötesindeki Nafıa Nezareti'nde ve onun alt yanındaki Askeri Kulüp'te saklanmış isyancılar da ateşe başlamışlardı. Çamurdan iyice kayganlaşan arnavutkaldırımının üstünde zorlukla manevra yapan toplar, Babıâli'yi ve Nafıa Nezareti'ni hedef alarak ateşe başladılar; top sesleriyle binaların camları şangırtılarla kırılıyor, patlamalar dar sokağın içinde cehennemi bir gürültüyle yankılanıyordu. Top mermileriyle Babıâli'nin önündeki demir parmaklıklar devrilmiş, giriş kapısının yanında bir delik açılmış, Nafıa Nezareti'nin kapısının üst sağ tarafındaki odanın duvarı çökmüş; oda, makam masası, sandalyeleri, sehpası, duvardaki 'Ya Allah' yazısıyla, binanın ortasına asılmış koca bir resim gibi çırılçıplak kalmıştı. Sokağın iki yanındaki ağaçların dalları top mermileriyle kırılıp yerlere dökülmüştü.

O sırada Askeri Kulüp'ün üst katından bir el bombasının fırlatıldığını gördü Ragıp Bey, bomba sahipsiz bir yumruk gibi havada bir kavis çizerek topların arkasında bekleyen cephane arabasının üstüne düştü. Araba öylesine korkunç bir gürültüyle infilak etti ki ondan sonraki her ânı Ragıp Bey hiçbir ses duymadan, dehşet verici bir sessizlik içinde izledi.

Sanki o patlamayla birlikte sokakta bulunan her ev, her duvar, her insan en küçük zerrelerine kadar eriyip tazyikli bir su gibi Ragıp Bey'in kulaklarına dolmuştu; araba, kükürt sarısı bir alevle barut kokuları saçarak dev bir hortum gibi göğe doğru yükseldi, tahta parçalarının, çelik bilyelerin, demirden mermi çekirdeklerinin arasında, üstlerinde yeşil kumaşlar bulunan kıpkızıl et parçaları da görülüyordu; arabanın başında bekleyen iki nefer arabayla birlikte havaya uçmuşlar, paramparça olmuşlardı.

Ragıp Bey, alevin sıcaklığını kendi bedeninde hissedip yanına baktığında, ceketinin sol kolunun bir anda yanıp yok olduğunu, tüyleri

tütsülenmiş kolunun çıplak kaldığını gördü, burnuna dolan yanık et kokusunun parçalanan askerlerden mi, yoksa alevlerin yaladığı kolundan mı geldiğini anlayamadı.

Kendi sesini bile duyamadan,

- Arabayı yokuştan aşağı itin, diye bağırdı.

Beş nefer, birer kukla gibi tuhaf hareketlerle arabanın başına koşup yanan enkazı yokuştan aşağıya doğru ittiler.

Araba, sarı, mavi, mor kıvılcımlar çıkartarak, arada bir patlamadan kalmış bir merminin ani patlamasıyla sarsılarak yokuştan aşağıya gidip bir duvara tosladı, orada yanmaya devam etti.

Askeri Kulüp'ün alt tarafındaki bir matbaanın yanından da beş-on sivil, isyancıları desteklemek için ateş açmıştı; Ragıp Bey, derhal askerlerinin bir kısmını da o sivilleri baskı ateşi altına almaları için mevzilendirdi. Top ateşi altında, isyancıların direnişinin zayıfladığı açıkça seziliyordu. Ragıp Bey, kendini çatışmanın heyecanına kaptırmış, dikkatini yalnızca kendi askerleriyle düşmanın üstüne yoğunlaştırmış, sanki bütün varlığından, bütün hayatından soyunup savaşın bir parçası olmuştu. Bu, onun en çok sevdiği, belki de çılgınca âşık olduğu bir şeydi; hayatı ve ölümü unuttuğu, hiçbir endişe taşımadığı, kendi varlığının farkında olmadığı, düşüncelerinin içgüdülerinin emrine girdiği, avının peşinden giden yırtıcı bir hayvan gibi dikkatli ve insafsız bir istekle koştuğu, hedefinden başka her şeyi aklından sildiği o muhteşem çatışma zamanı... Ardı ardına emirler yağdırıyor, askerlerini bir köşeden bir köşeye kaydırıyor, bataryaların yerlerini, karşıdan açılan ateşe göre değiştiriyordu.

O sırada, İran Sefaretinin önünden kendilerine doğru, ellerini kollarını sallayarak, siyah sakallı, iriyarı bir adamın koşarak geldiğini gördüler; birkaç asker, hiçbir şey düşünmeden, arkaya dönüp kendilerine doğru koşan adamı taradılar, adamın göğsü, kırmızı krizantemleri andıran iri kırmızı lekelerle doldu, olduğu yerde durdu, dizlerinin üstüne çöktü, başını gökyüzüne kaldırıp baktıktan sonra çamurlu kaldırımların üstüne yığıldı. Birçok savaş görmüş, yüzlerce çatışmaya katılmış olan Ragıp Bey, o adamın yıkılışını yıllarca unutmadı; her savaşta en saçma gözüken hareketlerin bile kendine göre bir mantığı olduğu halde, bu adamın çıplak elleriyle kendilerine doğru koşmasının hiçbir mantığı, akla uygun hiçbir nedeni yoktu; hep, 'Acaba bir şey mi söylemek için bize doğru geliyordu?' diye sormuştu kendisine.

Karşılıklı ateşin seyreldiği sırada, aşağı taraftan, Hafız Hakkı Bey'le birkaç gönüllünün sağlı sollu yanlarından geçen mermilere aldırmadan kendilerine doğru geldiğini gördüler. Askerler tam onlara da ateş açacağı sırada Ragıp Bey, eski arkadaşını tanıyarak askerlerin ateş etmesini önledi.

Hafız Hakkı Bey, çok eğlenceli bir olayı seyrediyormuş gibi gülerek yaklaştı Ragıp Bey'e.

- Ee, Kumandan hâlâ yaşıyorsun demek. Sonra askerlere dönüp onlara da takıldı:

- Nasılsınız aslan parçaları, eğleniyor musunuz bari?

Biraz sonra, sağ kalan isyancılar, mevzilendikleri siperlerden çıkarak teslim oldular. Ragıp Bey, ölülerini ve yaralılarını peşlerinden gelen sıhhiye birliklerine teslim ettikten sonra topçu bataryasını da ardına takarak Sultanahmet Meydanı'nın yolunu tuttu. Büyük meydana geldiklerinde, kalabalık bir halkın toplandığını, Hareket Ordusu'na bağlı birliklerin topçu bataryalarıyla birlikte meydana girişini alkışlayarak, "Padişah'a ölüm!" diye bağırdıklarım gördü; bir hafta önce aynı meydanda bu insanlar, "Yaşasın Padişah, yaşasın şeriat!" diye bağırıyorlardı.

Çatışmadan yeni çıkan birliğini meydanın bir köşesine yerleştirmesine vakit kalmadan, asıl muharebenin Taşkışla'da sürdüğünü ve derhal oraya gitmelerini bildiren emri aldı. Göğüslerine çifte fişeklik asmış Bulgar komitacılarıyla, beyaz külahlı Arnavut gönüllüleri de yanına alıp Taşkışla’nın yolunu tuttu. Boş yollardan mümkün olduğunca hızlı geçip soluk soluğa Yüksekkaldırım'dan Beyoğlu'na tırmandılar; yanlarında topçular olmadığından bu sefer yokuşu çıkmaları daha kolay olmuştu; Beyoğlu'nda askeri okul öğrencileri devriye geziyor, asayişi sağlıyordu.

Taşkışla'ya yaklaştıklarında, Tatavlah Ermenilerin Haliç'ten gelen topları yokuşun tepesine doğru çektiklerini, yol kenarlarına yatırılmış yaralı neferlere Ermeni kadınlarının pansuman yapıp yorgun askerlere yiyecek dağıttıklarını gördü.

Bir köşede ise, kışlayı saran birliğin komutanı Binbaşı Muhtar Bey'in kanlar içindeki ölüsü yatıyordu; çatışma sırasında aldığı bir yarayla ölmüştü. Binbaşı'nın başucunda, siyah uzun cüppesi, siyah uzun kukuletası, uzun beyaz sakalı ve boynunda asılı duran ağır haçıyla Ermeni patriği dua edip bu Müslüman'ın Tanrı'nın önüne günahlarından arınmış olarak çıkması için kendi inancınca yakarıyordu.

Muhtar Bey'in ölümü üzerine komutayı Enver Bey almıştı. Ragıp Bey, kışlayı kuşatan kuvvetlere katılırken, deneyimli gözleri, kuşatmanın yanlış kurulduğunu gördü; yeterli sayıda asker yoktu, toplar arazinin engebeli olması yüzünden iyi yerleştirilememiş, epey zayiat verilmişti.

Bu isyanı kışkırttığı söylenen mollaların çoğu ortadan kaybolmuş, isyana İstanbul'dan katılan askerlerin bir kısmı da ya öldürülmüş ya teslim alınmıştı. Kışlayı savunanlar ise, isyanı asıl çıkartan Selanikli askerlerdi ve iyi dövüşçülerdi; teslim olmaya niyetleri olmadığı da anlaşılıyordu.

Çatışma çok uzun sürdü; kışladakiler iki kez yirmi beş-otuz kişilik birlikler halinde aniden kışladan çıkıp saldırarak, bir-iki hafif topu ele geçirerek kışlaya götürmeyi başarmışlardı, ama İstanbul'un öbür bölgelerindeki birliklerden gelen takviyeler ve yeni topçu bataryalarıyla güçlenen Hareket Ordusu'na ait kuvvetler adım adım kışlaya yaklaşıyordu.

Bir ara kışladakiler beyaz bayrak çektiler, bayrağı gören askerlerin bir kısmı ayağa kalkıp ilerleyince, kışladan açılan ateşle biçildiler; bu, iki tarafın da öfkesini ve kinini artırdı.

Akşama doğru, kışlaya giren ilk birliklerin arasındaydı Ragıp Bey ve aynı gün hayatında unutamayacağı ikinci olaya tanık olacağını bilmiyordu. Kışlayı bina bina ele geçiriyorlar, pencerelerden açılan ateşle epeyce adam kaybediyorlardı. Sonunda isyancılar son binaya sıkıştılar. Artık ne kaçabilirler ne de dövüşebilirlerdi.

Ragıp Bey, binanın üst kat pencerelerinden birkaçının açıldığını gördü, adamlarına o pencerelere nişan almalarını söylerken, pencerelerden birinin pervazında bir isyancı asker belirdi. Bir an elleri iki yana açık olarak durduktan sonra kendisini boşluğa bıraktı, beton avluya doğru hızla düşerken başındaki fes uçmuş, kırmızı bir kuş gibi sahibinin peşinden süzülmüştü. İlk düşeni öbürleri izledi, pencerelerden kendilerini arka arkaya boşluğa bırakıyorlardı. Düşen bedenlerin betona çarptığında çıkardığı sağır sesi duyuyorlar, her yanından kan fışkıran, çarpmanın şiddetiyle beyinleri parçalanan askerlerin son bir kez debelendikten sonra ölmelerini izliyorlardı.

Bir yüzyıl boyunca, karanlık hatırasıyla bütün bir ulusu, hep bir 'din ayaklanması' korkusuyla titretecek olan bu tuhaf isyan, havada uçan askerlerle sona ermişti.

XVII

Şeyh Efendi, aniden hissedilen bahar ılıklığının çiçek kokularını artırdığı o sabah vakti, solgun gül rengi kadife bir örtü gibi uzanan Haliç'in kenarında durmuş, İstanbul'un dört bir yanından, kat kat bulutlarla kabarmış sümbüli gökyüzüne doğru yükselen kül kokulu kalın kara dumanlara bakıyordu.

Birkaç yıl boyunca, hiçbir padişaha nasip olmamış bir otorite ile imparatorluğu ve İstanbul'u tam bir diktatör olarak yönetecek olan Mahmut Şevket Paşa'nın ilk emri, İstanbul'un çeşitli binalarında biriktirilmiş 'jurnallerin' yakılması olmuş, milyonlarca kâğıt, tınazlar halinde yığılarak ateşe verilmişti. Otuz üç yıldır birikmiş bu korkunç ihbar mektupları yakmakla bitecek gibi değildi; binlerce insanın hayatını karartmış, vesveseli bir padişahın yersiz korkularını besleyip büyütmüş bu kâğıt parçaları, bütün toplumun damarlarında toplanmış bir irinin boşalması gibi herkese kendi suçunu ve suç ortaklığını hatırlatarak payitahtın üstüne kül ve duman olarak yayılıyordu.

Jurnallerin yakılmasına kimse ses çıkarmamıştı, çünkü Hareket Ordusu'yla Padişah'ı devirmeye gelmiş subayların bile bir zamanlar yazdığı jurnaller bulunuyordu o kâğıtların arasında. Mahmut Şevket Paşa da, neredeyse herkesin istibdat ateşine ihbarlarıyla katıldığını gösteren bu kâğıtları yaktırarak geçmişi temizlediğini, insanları geçmişin korkularından kurtarmayı amaçladığını söylüyordu.

Bir söylentiler ve söylenceler kenti olan, dedikodularla beslenen bu şehir, öyle bir açıklamayla yetinmemişti', daha şimdiden, Paşa'nın ilk emrinin jurnallerin yakılması olmasının asıl sebebinin, kendi verdiği jurnallerin ortaya çıkmadan yok edilmesi olduğu kulaktan kulağa fısıldanır hale gelmişti. Zaten o günlerde iki dedikodu dolaşıyordu şehrin sokaklarında, biri Paşa'nın jurnalleri, biri de, yakalanan isyancı askerlerin üstünden çıkan

inanılmaz miktardaki paraydı. İttihatçılar, paraların askerlere Padişah tarafından dağıtıldığını yayıyorlardı ama bunun bir kanıtı asla bulunamamıştı; günlerce, aylarca, hatta yıllarca konuşulmasına rağmen bu paraları isyancılara gerçekte kimin verdiği asla anlaşılamadı.

İsyanı kışkırtanların çoğu kaçmış, isyandan önce kalabalıkların arasında gözüken tuhaf yabancılar da ortadan yok olmuşlardı. Derviş Vahdeti'yle birkaç hempasından başka isyanın kışkırtıcısı olarak yakalanmış önemli biri yoktu, onlar da Bekir Ağa Bölüğü'nün zindanlarında idam edilecekleri günü bekliyorlardı. Halk yakın bir zamanda darağaçlarının kurulacağını biliyordu.

Şeyh Efendi'nin ruhunda bir sıkıntı vardı, bir şeyler olmasını bekleyen ama beklediğinin ne olduğunu ve nasıl sonuçlanacağını kestiremeyen birinin isimsiz huzursuzluğu.

Önceki akşam, Mehpare Hanım'ın, yanında şişman bir Rum kadınla İstanbul'a dönüp halasından kendisine kalan Aksaray'daki küçük ahşap eve yerleştiğini öğrenmişti. Mehpare Hanım, bir sabah, Konstantin şehre indikten sonra bütün mücevherlerini, biriktirdiği parasını ve Sula'yı yanına alarak konaktan ayrılmış, İstanbul’un yolunu tutmuştu; aralarında bir kavga olmamış, hatta bir tartışma bile geçmemişti. Belki de hayatı boyunca kendini en çok mutlu eden erkek oydu, sevişmelerini sürekli oyunlarla, vahşet duygularının en karanlık kuytularında dolaşan arzularla hep zenginleştirmiş, Mehpare Hanım'ın tensel tutkularının hepsine aynı güçte tutkularla, aynı isteklerle karşılık vermiş, bunların hepsini de hiç zorlanmadan, hiç düşünmeden yalnızca içgüdüleriyle yapmıştı.

Mehpare Hanım'ın, veda bile etmeden, bir mektup bile bırakmadan aniden Selanik'ten ayrılmasının sebebi, sevişmelere doyması ya da Konstantin'den bıkması değildi, sadece hiçbir zaman alışamadığı bu şehirde sürekli hissettiği yabancılık duygusuna daha fazla dayanamamış oluşuydu.

Sadece şehvet, bu şehvetin gücüne rağmen, yabancılık duygusunu iyileştirmeye yetmemişti. İstanbul'un kokusunu, kendi dilinde konuşan insanları ve kendisini doğal bir parçası gibi hissettiği bir hayatı özlemiş, bu özleme daha fazla dayanamaz olunca da ani bir kararla ayrılmıştı Selanik'ten.

Bir akşam vakti, şehir yeni bastırılmış bir ayaklanmanın yorgunluğunu yaşarken inmişlerdi şehre. Karanlık çökerken Aksaray'daki küçük eve

gelmişler, komşudan anahtarı alıp patiska ve toz kokan küçük eve girmişlerdi.

Ne ekmek alacak bir fırın ne de açık bir bakkal dükkânı bulabildiklerinden aç ve yorgun yatmışlardı yataklarına. O gece, gerçek bir pişmanlık yaşamıştı Mehpare Hanım ve yaptığı akılsızlığa lanetler okumuş, ertesi gün derhal Konstantin'e bir mektup yazmaya karar vermişti.

Yorgunluktan öğlene doğru kalkmışlar, eve biraz çekidüzen verip eşyaların üstündeki örtüleri kaldırırken kapı çalınmıştı.

Munis bakışlı bir derviş Mehpare Hanım'ı sormuştu.

- Benim, buyrun. Derviş bir kese uzatmıştı.

- Buyrun bunu size gönderdiler... Ayrıca Şişli'de bir konak tutuldu, parası ödendi.

Derviş, keseyle birlikte, konağın adresinin yazılı olduğu kâğıdı da bırakıp gitmişti. Mehpare Hanım hiç şaşırmamıştı, İstanbul'a gelirken aslında içten içe böyle bir şeyin olacağını bekliyordu. Mutfağı temizlemeye çalışan Sula'nın yanına gitmişti gülerek. Çocukluğunda bu evin odalarında, mutfağında, bahçesinde alıştığı o sevimli kadın laubaliliğiyle konuşabildiği tek insan olduğu için sevdiği Sula'ya keseyi göstermişti.

- Bu adam bana hâlâ âşık.

- Hangi adam?

- Şeyh.

Sula homurdanmıştı.

- Acıdığından göndermiştir. Mehpare Hanım gülüvermişti.

- Acısaydı yalnızca para gönderirdi, ama o bir de Şişli'de konak tutmuş.

- Aşk bu mu yani vre, konak tutmak mı?

Mehpare Hanım, bütün kimliklerinin altında varlığını hep koruyan, o mahalle kızı haliyle bir sandalyeye oturmuştu.

- Amaan Sula, sen de... İsteseydi beni burada oturtur, karnımın tok sırtımın pek olmasını sağlar, gerisine de aldırmazdı... Ama o sadece iyi olmamı değil mesut da olmamı istiyor. Böyle bir hayatın beni üzeceğini bildiğinden, bana konak tutuyor.

- Konak yetecek mi bari mesut olmana?

- Yeter, yeter... Saadetim için gerekli olan diğer şeyleri ben bulurum, onları da Şeyh'ten bekleyecek halim yok ya... Hadi uzun etme de hazırlan, bu evde bir gece daha kalamayacağım.

Şişli'deki, uşakları, hizmetçileriyle kendisini bekleyen geniş bahçeli konağa Mehpare Hanım bir hanımefendi olarak girmiş, Aksaray'daki mahalle kızının sesini, Sula'dan başka hiç kimse bir daha duymamıştı; sanki araba Aksaray'dan Şişli'ye giderken, her semtten geçişlerinde, çocukluğundan kalan sesinin üstüne bir örtü örtülmüş, Şişli'ye vardığında o ses, öğrenilmiş birçok sesin, bakışın, davranışın altında yeniden kaybolup gitmişti. Yeni bir hayata, bir Osmanlı hanımefendisi olarak hazırdı artık.

Şeyh Efendi, eski karısına yaptığı iyilikle aslında onun yeni günahlarına yardımcı olduğunu, her duyduğunda onu utançtan ve kıskançlıktan kavuran o tuhaf hayatım yaşamasına imkân sağladığını biliyor, kendi kendine kızıp öfkelenerek, Mehpare Hanım'ın yaşayacaklarını, onlar daha yaşanmadan kıskanıyordu ama sevdiği kadının yoksul bir mahallede, ev baskınlarıyla, dedikodularla, çevredeki esnafın arsız şakalarıyla rezil olup ayak altında kalmasına da katlanamıyordu; 'o kadın yaşayacak olduklarını zaten yaşayacaktı, hiç olmazsa bunları korunaklı bir evde, korunaklı bir durumda yaşasın istemişti.

Sıkıntısının asıl nedeni, eski karısının hayatı için duyduğu kaygı ya da kıskançlık değildi, o gün olacak başka bir şeyi bekliyordu. Ne olacağının bir işareti yoktu ama o bir şey olacağını hissediyordu.

Hissettiği gibi de oldu.

Öğleden sonra tekkenin önünde simsiyah, pirinç fenerleri parlatılmış, atları bakımlı, pahalı bir landon durduğunda, bütün tekkeye birden bir sessizlik çöktü.

Arabadan inen, leylak rengi çarşaf giymiş genç kadının kim olduğunu daha o söylemeden sanki herkes biliyordu, hiçbir şey sormadan genç kadını Şeyh Efendi'nin yanına götürdüler.

Şeyh Efendi, her zamanki gibi karanlık zikir salonunda, yanında yanan iki mumla oturuyordu; siyah uzun cüppesi, alnının ortasından geriye doğru gümüşi bir su gibi akan üç parmak enindeki ağarmış bölümün daha da siyah gösterdiği omuzlarına dökülmüş uzun saçları, şeffaflaşmış bembeyaz yüzünde, çok uzaklardan gelen bir çift kara ışık gibi derinlere bakan gözleriyle kıpırtısız duruyordu.

Kız çarşafını açtı.

Heyecandan biraz boğuklaşmış sesiyle sordu:

- Beni tanıdınız mı?

Şeyh Efendi başını salladı.

- Evet.

Rukiye, yıllardır sormak istediği soruyu sormak için o sabah aniden dayanılmaz bir istek duymuş, kimseye bir şey söylemeden doğruca tekkeye gelmişti.

- Beni niye hiç aramadınız?

Şeyh'in yüzü daha soldu, gözleri daha derinleşti.

- Bir günahkârın günahını yüzüne vurmak için mi bunca zahmete katlanıp buraya geldiniz?

- Hayır... Binlerce insana elini uzattığı halde kendi kızına elini uzatamayan, kendi kızına dokunamayan, kızını görmek istemeyen, o ünlü Şeyh Hazretleri'ni yakından görmek için geldim.

- Sevmek için görmeye ihtiyaç duyanlardan değiliz kızım, görmeden de sevmeye muktediriz.

- Ama ben, görmeden sevildiğini anlamaya muktedir olanlardan değilim Şeyh Hazretleri.

Şeyh usulca gülümsedi. Rukiye, hafife alındığını sanarak alıngan bir tavırla baktı Şeyh'e.

- Niçin güldünüz?

- İlk defa biri beni cezalandırmak için bana Şeyh Hazretleri diyor.

- Ne dememi isterdiniz?

- Ben istemeyi unuttum çocuğum, istemenin tadını unuttum.

Genç kız, bu sesteki kederi ve yalnızlığı hissetmesine rağmen bunu fark etmemiş gibi davrandı.

- İstemek sizi öbür insanlara benzettiği için mi Şeyh Hazretleri?

- Hayır, kendisinden bir şey isteyecek birini bulamadığımdan belki, belki de seninle konuşmadan önce istememenin de bir kibir, bir günah olduğunu fark etmememden.

- Niye beni hiç görmek istemediniz?

- Seni hiç görmediğimi mi sanıyorsun?

- Ben sizi görmedim.

Şeyh Efendi başını önüne eğip elindeki tespihe baktı.

- Görünmeyen bir kudrete inanmakla hayatını geçiren biri, görünmeyi çok önemli bulmamış olabilir.

- Ben sizin kızınızım, komşu tekkenin şeyhi değilim, neden bana da bir şeyhmişim, görünmeye ya da görülmeye aldırmazmışım gibi davrandınız, benim sizi görmeye ihtiyacım olduğu hiç aklınıza gelmedi mi, odama bırakılan hediyeler, hayatımdaki o küçük mucizeler bana yeter diye mi düşündünüz?

- Yetmedi mi?

Kesin ve öfkeli bir sesle gelen yanıt kısaydı:

- Hayır.

Şeyh kendine çok yakışan mahzun bir kederle gülümsedi yeniden.

- Bir şeyh, bir ermiş, hatta bir peygamber bile hatasını itiraf edebilir, bir babanın bunu yapması, kızının önünde hatasını kabul etmesi çok zor ama istediğin buysa, evet, sana karşı hatalı davrandığımı kabul ediyorum, bu hatanın, bu günahın kefaretini ödeyeceğimi biliyordum ama bunu bana kızımın ödeteceğini düşünmemiştim.

- Benim mi utanmam gerekiyor?

- Hayır, senin ne kabahatin var? Büyüdün ve sorman gerekeni soruyorsun ama cevabı bilmeyen birine soruyorsun bu soruyu, niye öyle davrandığımı bilmiyorum, gücüm yetmedi yalnızca, bazen insan yapması gerekeni yapamıyor işte.

Uzun bir sessizlik oldu; Rukiye daha fazla dayanamayacağını, biraz daha konuşurlarsa yıllarca kendisine karşı bir öfke beslediği bu adam karşısında öfkesinin yok olacağını hissediyordu; bu öfkeden kurtulmak ve babasını sevmek istese de bunun bu kadar kolay ve çabuk olmasını kabullenemiyordu.

- Ben gideyim.

Şeyh belki de hayatında ilk kez, yalvarmayı andıran bi*- sesle, birisinden biraz daha kalmasını istedi.

- Biraz daha kal lütfen.

- Kalmam acınızı artıracak diye korktum.

- Gitmen acımı dindirir mi sanıyorsun?

- Kalmam dindirir mi?

- Belki...

Şeyh, sanki yıllardan beri aynı evde yaşamışlar, birbirlerinin nelerden hoşlandığını bilmeleri çok doğalmış gibi, babaca bir sesle birden konuyu değiştirdi:

- Senin sevdiğin nar şerbetinden var, içer misin?

Rukiye, sevme, beğenme ve kendini beğendirme isteklerinin üzerini örten o incecik kızgınlık zırhının yırtıldığını, Şeyh Efendi'nin bakışları, sesi ve sözleriyle şu kısacık konuşma sırasında bile hayatında vazgeçilmez bir yer edindiğini seziyor, bütün çocukluğu boyunca besleyip büyüttüğü, neredeyse kişiliğinin bir parçası haline getirdiği öfkesinin dağılıp gittiğini, tuhaf bir huzursuzlukla hissediyordu.

Hayatın ve duyguların karmaşasını da fark ediyordu. Daha sonra Osman'a söylediği gibi: "Hiçbir hissin yalnız başına var olmadığını, hep başka hislerle, hatta bazen kendilerinin tamamen zıddı olan bir hisle birlikte yaşadığını görmek beni her zaman şaşırtıp merakımı celp etmiştir." O gün de öyle olmuş, bir sıra tuhaf, birbirinin karşıtı duygu onu şaşırtarak, duyguları anlamaya çalışan düşüncelerini karmakarışık ederek içinde dolaşmıştı; çabucak teslim olmasındaki zayıflığa hayıflanırken, hayranlık duyulacak bir babaya sahip olmanın övüncünün, sevebilmesinin yolunun açılmasının ve sahiciliğinden hep gizli gizli şüphe duyduğu kindar bir kızgınlığın kendisini terk etmesinin ferahlığının bir arada, birbirine karışarak ortaya çıkması, her an rengini değiştiren bir bukalemunu yakalamaya çalışan bir çocuk gibi onu ürkütüp yormuştu.

Duygularını ve düşüncelerini düzene sokmak, onları sakin bir yerde aklında tartmak, içinde birikmiş birçok duygunun ani hareketleriyle gerilen sinirlerinin birden orada boşalmasıyla ağlayacağından korkmak, onda hemen oradan kaçma isteği uyandırmıştı.

Zorlukla, "Sağ olun," diyebildi.

- Ben artık gideyim.

Şeyh'in cevabını beklemeden, çarşafını başına örtüp salondan çıktı. Oraya yeniden döneceğini biliyordu.

Rukiye'nin geri geleceğini Şeyh de biliyordu ama 'bazen bilmek neye yarar', Tanrı'nın varlığına hiç görmeden iman eden, bu konuda yüreğinde hiçbir kuşkuya yer vermeyen biri bile, kendi çocuğunun görünür duygularını ve davranışlarını anlamakta zorlanır, Şeyh'in asla söylemediği ama bir anlığına da olsa aklından geçirdiği gibi, 'bir çocuğun duyguları Tanrı'nın varlığından bile daha karmaşık ve anlaşılmazdır'.

Şeyh, gözlerini kapatıp dua etmeye başladı Rab’ına, içindeki o korkunç inancın, duygularındaki tuhaf ve kederli boşluğu doldurmasına yardımcı olması için yakarır gibiydi; bu boşluk duygusu, bir türlü unutamadığı Mehpare Hanım'a ve şimdi de ondan olan kızına hissettiği sevgi ve özlem arttıkça sanki daha da büyüyordu. Duyguları keskinleştikçe, içindeki boşluk genişliyordu sanki, inançlarıyla bu boşluğu doldurmaya çabalıyordu.

Rukiye'nin ardından derin bir ıstırap ve yalnızlık hissetmişti; bütün kudretine rağmen zayıf insanlara özgü bir kaygı aklını kemiriyor, yanından telaşla ayrılan genç kızın başına bir şeyler geleceğinden, kızının gözlerinde gördüğü acının onu çılgınlıklara sürükleyeceğinden korkuyordu; bir an, evet sadece bir an, Rukiye'ye

'burada kal' demeyi geçirdi aklından ama ona hükmeden, duygularından ve isteklerinden daha büyük bir güç vardı, ona kudreti ve zayıflığı veren bu gücün etkisiyle başını önüne eğip tespihini çekmeye devam etti, "Bana yardım et Rabbim," diye mırıldandı yalnızca, "bu aciz kuluna, günahlarını edeple taşımasına yardım edecek gücü bağışla."

Şeyh Efendi, başını kaldırdığında her zamanki babayani haliyle Hasan Efendi'nin kapının kenarında dikkatini çekebilmek için beklediğini gördü, cüppesini çıkarmış, köylülerin giydiği türden, paltoyla ceket karışımı, kendisine bir hayli dar gelen tuhaf bir şey giymişti; ceketten fırlayan pazuları, omuzları, karnıyla, dev bir yerelmasına benziyordu; şehirde, askerler cüppeli ne kadar hoca varsa yakalayıp karakollara götürdüklerinden, kimse cüppe giymeye cesaret edemiyordu. İlk günler, hocalar, kendilerini daha dokunulmaz kılacağına inandıkları yemyeşil cüppeleriyle sokaklara çıkmışlar ama askeri öğrenciler tarafından hırpalanıp hakaret görmekten kurtulamamışlardı, sokakta görülen bütün din adamlarına neredeyse hain muamelesi yapılıyordu.

Sinirli bir ruh hali yaşanan şehirde herkes korku içindeydi, hocalar ya kaçmışlar ya kıyafet değiştirmişler, kadınlar pencereden bile bakmaz olmuş, zadegân kısmı sayfiyelere gitmişlerdi; gayrimüslimlerin hepsi de şapkacı

dükkânlarına hücum edip kendilerine silindir şapkalar almışlardı; öyle giyinirlerse elçilikten biri sanılıp rahatsız edilmeden dolaşacaklarına inandıklarından, özellikle Pera, uzun, kuzguni siyah şapkalarıyla cenazeye giden dev kargalar gibi gezinen Rumlarla dolmuştu.

Hasan Efendi, önce şeyhinin içini rahatlattı:

- Rukiye Hanım’ın arabasının ardına adam saldım, evine kadar sağ salim götürecekler. Sonra asıl haberi verdi:

- Halife Hazretleri'ni sürgüne gönderecekler.

- Ne zaman?

- Ya bu akşam ya yarın.

Şeyh Efendi ne bir üzüntü ne de bir sevinç göstermişti.

- Hayırlısı olsun, demekle yetindi yalnızca.

Hasan Efendi, olup bitenleri daha yakından izlemek için tekkeden çıkıp Yıldız Sarayı'nın yolunu tuttu. Askerlerin Halife'yi devireceklerine bir türlü inanamıyordu. Din adamlarını sokaklarda çevirmelerini, hakaret etmelerini, hatta hırpalayıp dövmelerini affedebilirdi ama Halife Hazretleri'ne dokunmalarını, İslam'ın direğini yıkmalarını, bu nankörlüğü aklı almıyordu.

Bir fani nasıl olur da bir halifeye dokunabilirdi, Allah'ın yeryüzündeki gölgesi nasıl çiğnenirdi?

Bugüne kadar aldığı hiçbir haber yanlış çıkmamıştı, koca Osmanlının dört bir köşesinde olandan haberi olur, şeyhine hepsini aktarırdı ama bugün duyduklarının yanlış çıkması için dua ediyordu.

Şeyh Hazretleri'nin, tekkesine casus soktuğu için Padişah'ı asla affetmediğini, ondan hep kuşkulandığını, Ragıp Bey'i sevdiği için İttihatçılara yardım ettiğini biliyordu ama Halife'nin halli karşısında böyle sessiz kalması da Hasan Efendi'yi üzmüştü. Gene de tek sığınağı aslında Şeyh'in bu sükûneti, bu aldırmazlığıydı;

şeyhini rehber bilmiş, ne olursa olsun sadakatten ayrılmayı bir an bile düşünmemişti. Şimdi Yusuf Efendi'nin sakin ve telaşsız duruşu onun çaresizliğini de teselli ediyor, bunun sandığı kadar büyük bir felaket olmayabileceğini düşündürüyordu. Şeyh'in öfkelenmesini, karşı çıkmasını isterdi ama gene de bu sükûnet, ona, Şeyh'in öfkesinden daha ferahlatıcı, daha güven verici gelmişti.

Bir insana bağlanmanın, onun aklını ve duygularını hiç sorgusuz doğru kabullenmenin yararı buydu zaten, sen üzülürken onun üzülmediğini, sana acı verenin ona acı vermediğini gördüğünde, onun duygularından değil, kendi üzüntünden, kendi acından kuşku duyuyor, aslında o kadar üzülecek bir şey olmadığına gizliden gizliye inanıyordun; zaman zaman aynı duygulan ve düşünceleri paylaşmadıklarını fark ettiğinde şeyhine kendi içinden kırılıp küsse de, bir yanı hep bu uyumsuzluktan sevinirdi, çünkü şeyhiyle aynı acıyı çekmediği sürece kendi acısı hep eksik ve manasız kalıyor, Hasan Efendi kendi duygularının zehrinden Şeyh Efendi'nin bu semavi sükûneti sayesinde kurtuluyordu.

Yıldız Sarayı'na yaklaştıkça yollar boşalıyor, sessizleşiyordu, Padişah'ın akrabalarına bağışlanmış evlerin, sahipleri tarafından çoktan terk edildiği anlaşılıyordu. Hizmetçiler pencerelerinden sarkıp birbirlerine laf atıyor, haremağaları bahçedeki çimenlerin üstünde, çiçeklerin ezilmesine aldırmadan geziyor, birkaç asker büyük çiçek tarhlarının arasında insafsız adımlarla yürüyordu. Arada bir, içinde melon şapkalı erkeklerin, şık giyimli hanımların bulunduğu eşya yüklü arabalar Ortaköy'e doğru hızla geçiyordu, gayrimüslimlerle, kılık değiştirmiş zengin Türkler Karadeniz kıyılarına doğru,

'alabildiklerince eşya alarak kaçıyorlardı.

Saraya yaklaştığında oranın da terk edilmiş gibi göründüğünü fark etti.

Kapıda nöbetçiler yoktu, saray hizmetkârı olan bir grup sivil, kendi aralarında konuşuyorlar, zaman zaman perişan giyimli bir adam elinde küçük bir çıkınla sarayın kapısından çıkıp gidiyordu, pahalı elbiseleriyle biriki haremağası sarayın önünde volta atıyorlardı, sarayın yanındaki talim sahasında ise bir zabit, yanında koşturan seyisiyle ata biniyordu; biraz yukardaki bir konağın bahçesine Hareket Ordusu'ndan bir manga asker iskemlelerini koyup oturmuşlardı, her yanda, bir sayfiye yerindeki terk edilmiş bir panayırın hüzünlü görüntüsü vardı.

Günbatımında sarayın bahçesindeki bayrak indirilirken her zamanki geleneğe uyarak birkaç kişinin, "Padişahım çok yaşa!" diye bağırdığını duydu, orada bir Padişah'ın yaşadığını gösteren başka hiçbir işaret yoktu.

Hava kararmaya başlamıştı, ama sarayın ışıklan yanmadı, elektrik de su da kesilmişti.

Biraz sonra bir uğultuyla birlikte, top bataryaları eşliğinde sarayı kuşatmaya gelen askerlerin ilk birlikleri yokuşun altından belirdi; askerleri, sarayın muhafız komutanı, Padişah'ı korumaları için çağırmıştı; görünüşte korumaya geliyorlardı ama herkes artık Padişah'ın bir tutsaktan başka bir şey olmadığını biliyordu.

Padişah, birkaç kandilin yandığı salonun penceresinden, akşam alacasında gelen askerleri seyrediyordu, her zamankinin aksine, gergin bir sakinliği vardı. Yandaki odada hafızlar Kuran okuyorlardı, karanlığa tahammül edemeyen Padişah, sürekli Kuran okunması için emir vermişti.

- Geldiler Doktor, dedi. Reşit Paşa anlamadı.

- Kimler geldi Sultanım?

- Mahmut Şevket Paşa'nın askerleri... Padişah, askerlerin sarayı kuşatmalarını seyrederken avucuyla sakalını sıvazlıyordu.

- Arkadan öbürleri de gelir. Paşa gene anlamadı.

- Öbürleri kim Sultanım?

Elektrikleri ve suyu kesilmiş, sobaları yakılmamış saray karanlık ve soğuktu. Padişah üstüne, ayak bileklerine kadar inen bir pardösü giymişti, ceplerinin şişkinliğinden silahlarını cebine yerleştirdiği anlaşılıyordu.

- Verdikleri kararı tebliğ edecek olanlar Doktor, payitahtımızı ele geçirdiklerine göre hakkımızda da bir karar verecekler elbet.

- Halifesi hakkında karar vermek kul kısmının ne haddine!

Padişah, Doktor'un kendisini avutmaya çalışmasının, kendisi için onur kırıcı olan bu durumu daha da ağırlaştırdığını düşünmüş olmalı ki buna cevap vermedi. Onun yerine hizmetçilerin kaçmasından yakındı.

- Birkaç sadık adamımızdan başka kimse kalmadı etrafımızda, onlara da bir kap yemek bile veremiyoruz, haremde sultan hanımlar soğuktan titriyorlar;

inanır mısın, ne oluyor diye soracaklar korkusundan hareme bile geçemiyorum.

Reşit Paşa'nın da içi soğuktan ve bu belirsiz durumun yarattığı ürpertiden titriyordu.

- Ne kadar karanlık, dedi Padişah, otuz üç yıldan beri evimde ilk sefer ışık yanmıyor Doktor, şu karanlık sence istikbalin işareti değildir de nedir?

Bu kasvetli konuşmaya rağmen Doktor, Padişah'ın içinde hâlâ bir ümit bulunduğunu seziyordu; otuz üç yıldan beri bu imparatorluğu yönetmiş, bin bir badireden sıyrılmayı becermiş, ülkenin tek efendisi olmuştu, aklı ona bu işin bittiğini söylese de hâlâ iyi bir haber bekliyordu.

- Doktor, sen de kendini muhataraya attın buraya gelerek.

- Ben yıllardan beri buraya geliyorum Padişahım.

- Ama geldiğin yıllarda burada hep yanan bir ışık, yanan bir ocak vardı, bugün yok Doktor, karanlık ve soğuk...

Padişah birden sinirli bir şekilde gülümser.

- Karanlıktan da, soğuktan da hiç haz etmedim, şimdi sanki kader bana istikbalimi gösteriyor...

Padişah biraz durduktan sonra devam etti:

- Artık yaşlandım Doktor, insan gençken korktuklarıyla yaşlılığında karşılaştığında, niye bu kadar korkmuşum diye de soruyor kendisine... Herkes gibi benim de Allah'a bir can borcum var, onu ödemekten imtina etmem de Doktor, çoluğum çocuğum ayaklar altında kalmasın isterim...

Tam Padişah bunları söylerken içeri giren bir mabeyin kâtibi, Padişah'ın kulağına eğilip bir şeyler söyledi. Biraz önce korkmadığını söyleyen Padişah'ın yüzünün sarardığını ve aniden ayağa kalktığını gören Doktor, 'öbürlerinin' geldiğini anladı. Padişah hafifçe titreyen ellerini pardösüsünün cebine sokup bacaklarını iki yana açarak tam salonun ortasında durdu.

Doktor, Sultan'ın kendisini unuttuğunu anladı, koltuğuna daha büzüştü, karanlıkta neredeyse görünmez oldu.

- Buyursunlar, dedi Padişah.

Hayatı boyunca insanlara kaderlerini söyleyen Padişah şimdi kendi kaderini başka insanlardan duyacak, bir başkasının kendisi için karar vermesindeki o korkunç aşağılanmayı yaşayacaktı; bütün imparatorluğun hayatını emirleriyle belirleyen o yaşlı adam, şimdi bir emirle hayatı değişen kullarının neler hissettiğini öğrenmeye hazırlanıyordu.

Salonun kapıları açıldı, bekleme odasında kandillerin gölgeli ışığında dört kişinin durduğunu gördüler. Padişah da Doktor da gelenlerin kimler olduğunu anlamaya çalışarak, solgun ışıkların oyunuyla balmumu maskeler gibi duran yüzlere baktılar.

Doktor, Arif Hikmet Paşa ile Arnavut Esat Paşa'yı seçebildi, biraz daha dikkatlice bakınca Ermeni Mebusu Aram Efendi ile Selanik Mebusu Yahudi Emmanuel Karasu Efendi'yi de tanıdı.

O anda anladı kararın ne olduğunu. Daha sonra Osman'a, "İttihatçıların Müslümanların halifesini tahtından indirmeye iki de gayrimüslim göndermesinin, onların nükte anlayışından mı, yoksa intikam arzularının katılığından mı kaynaklandığına hiç karar veremedim ama imparatorluğun bütün halklarını temsil etmek için öyle bir heyet gönderdiklerine de hiç inanmadım," demişti.

Salonla bekleme odasını ayıran kapı açılmış, Padişah salonda, heyet üyeleri odada karşılıklı birbirlerine bakarak ayakta duruyorlardı. Heyet üyeleri içeri girmiyordu, Padişah'ın sabırsızlanıp heyecanlandığı, yüzünün kararmasından, bıyıklarını çiğnemesinden belli oluyordu ama gelenler kımıldamıyordu.

Daha önce Doktor'a söylediği, "Ben gidersem onlardan birkaçını da benimle beraber öbür tarafa götürün:," sözünü çok sık tekrarlamış olmalıydı ki, bu söz İttihatçıların da kulağına ulaşmıştı.

Cebinde sürekli silah taşıdığı bilinen Padişah'ın silahını çekeceğinden kaygılanarak içeri girmemişlerdi.

Padişah ellerini cebinden çıkarıp iki yanına sarkıttıktan sonra içeri girip karşısına dizildiler. Bir zamanlar Padişah'ın en yakın bendelerinden olan Esat Paşa, kendi geçmişini silmek ister gibi aşağılayıcı bir hiddetle karan açıkladı:

- Çıkarılan fetva uyarınca millet sizi azletmiştir.

Padişah'ın yüzünün kül rengine döndüğünü, olduğu yerde bir an kasıldığını gören Doktor, Sultan'ın fenalık geçirmesinden korkarak yerinden kalkmaya hazırlanırken, Padişah, kendisinin sıradan bir memur gibi 'işinden atıldığını' söyleyen Esat Paşa'nın sözlerini düzeltti:

- Herhalde halletmiştir, demek istiyorsunuz.

Padişah, bu sözüyle kimsenin Padişah'ı 'işinden atamayacağını' ancak onu tahtından indirebileceğini hatırlatmak istiyordu karşısındakilere.

Sonra aklına takılan asıl soruyu sordu:

- Hakkımızda başka bir karar var mı?

İdam edilip edilmeyeceğini öğrenmek istiyordu. Bütün hayatını böyle bir gün yaşayacağı korkusuyla geçirmiş, hayatı boyunca korktuğu sonunda gerçekleşmişti ama Padişah sanki bir başkasının istikbalini öğrenmek ister gibi sakince sormuştu bu soruyu, sanki bu aşağılanmaya ve korkuya dayanamayan ruhu onu terk etmiş, yerine bıraktığı bedeni duygusuz bir oyuncak gibi konuşmuştu.

- Başka bir karar yok.

- Nerede ikamet edeceğiz?

- O size daha sonra bildirilecek.

- Bizce Çırağan Sarayı uygundur. Biz biraderimizin orada ikametine müsaade etmiştik.

- Bu size daha sonra bildirilecek.

Heyet daha fazla konuşmadan çıktı.

Adamlar gittikten sonra Padişah yerinden kıpırdamadı. Doktor, onun bir sigara yakacağını sandı ama Padişah kıpırdamıyordu, uzun pardösüsü, kül rengi yüzü, çukurlarına gömülmüş gözleriyle biraz önce kapanan kapıya bakıyor, kim bilir neler düşünüyordu.

Doktor Padişah'ın mırıldanır gibi konuştuğunu duydu:

- Hanım sultanlar da buraya alışmışlardı, şimdi Çırağan'a taşınmak zor gelecek, hangi eşyalarımızı almamıza müsaade edecekler acaba, bilmem ki oranın rutubeti de romatizmaları azdırır mı?

Doktor dikkatle Padişah'a baktı, durumu kabullenmiş, tayini çıkmış bir tapu müdürü gibi taşınma telaşına düşmüş, götüreceği eşyaların, yeni oturacağı yerin sağlığına etkisinin merakına kapılmıştı. Doktor ancak daha sonra, büyük acılar karşısında insanların küçük sorunlara sığındığını anlayabilecekti.

Padişah yerinden kımıldamadan kâtip yeniden geldi ve kapılar bir kere daha açıldı. Bu sefer gelenler askerlerdi. Subaylar biraz önceki heyetten daha sert ve mesafeliydiler.

- Meclis-i Mebusan Selanik'te oturmanızı uygun buldu. Bu akşam ailenizle birlikte hareket edeceksiniz.

Padişah'ın, elini midesine bastırdığını, yıkılacakmış gibi olduğunu gördü Doktor. Bu karar, tahttan indirilmesinden daha ağır gelmişti. Tahttan

indirmek onu siyasetten uzaklaştırmaktı ama Selanik'e sürgüne göndermek, onu hayatın dışına atmak, bütün ümitlerim yok etmek anlamına geliyordu.

- Çırağan Sarayı'nda oturabileceğimizi söylemiştim gelen heyete.

Askerler, bu konunun pazarlığının yapılamayacağını neredeyse düşmanca bir sesle söylediler:

- Karar verilmiştir, bu konuda tartışma yetkisine sahip değiliz, derhal hazırlanın, bu akşam yola çıkacaksınız.

- Bu akşam nasıl yola çıkılır, hiç olmazsa hazırlanmamıza bir imkân tanınsın.

- Emirler böyle, bu akşam yola çıkacaksınız.

Padişah, biraz daha konuşmaları halinde zorla götürüleceğini anladı.

Doktor onun, hareme geçmek için, omuzları çökmüş iki büklüm bir ihtiyar gibi kapıdan çıkışını gördü. Bir saat sonra iki karısı ve çocuklarıyla, zorlukla bulunan arabalara bindirilip yanına alabildiği birkaç parça eşyasıyla Selanik'e, daha önce muhalif subaylarını sürdüğü şehre götürülecekti.

Güçsüz olmanın ne demek olduğunu, bir zamanların güçsüzleri şimdi Padişah'a gösteriyorlardı.

O akşam, gece yarısına doğru Hikmet Bey'in Kapısı çalındı, tanımadığı bir adam babasının yazdığı bir tezkereyi bıraktı kendisine. Hikmet Bey, kütüphanede, şöminenin önünde, babasının çalakalem, okunaksız bir el yazısıyla yazdığı tezkereyi açıp okudu.

"Hikmet,

Padişah Hazretleri bu akşam Selanik'e sürgüne gidiyor. Ben de onunla gitmeye karar verdim. Bu kararımın sana tuhaf geleceğini biliyorum lakin bunun iki sebebi var. Benim hayatım boyunca sahip olduğum her şeyi bana Padişah Hazretleri verdi, böyle zor bir günde onu terk etmenin, bütün hayatımı bir sahtekârın hayatına çevireceği endişesinden kendimi kurtaramadım.

İkincisi, bunu belki daha da tuhaf bulacaksın ama bu adam benim hayattaki tek dostum. Gerçi Padişah Hazretleri benim ondan dostum olarak bahsetmemi bir küstahlık olarak görür haklı olarak ama gene de onu saygısızlık etmek pahasına hayattaki yegâne dostum olarak görüyorum.

Onun, kimse tarafından anlaşılmamış iyi bir adam olduğunu ya da onu tanımadıkları için kötü biri olduğunu sandıklarını söylemeye kalkmayacağım, böyle olmadığını biliyorum, onun kötü yanlarını yakından görecek kadar uzun kaldım onunla ama zannımca dostluk da aşk gibi, birini bazen iyi bir neden olmadan da sevebiliyorsun.

Bu akşam onunla birlikte şehirden ayrılıyorum. Köşkü ve buradaki iradı idare etmeyi sana bırakıyorum. Gerektikçe, sana daha sonra bildireceğim adrese, bana lazım olan miktarı gönderirsin.

Hayatın bin türlü hali var, ben de artık yaşlı bir adam sayılırım, onun için, sana yüz yüze söylemek istediğim bir konuyu şimdi söylememin daha doğru olacağına karar verdim. Bugüne kadar yaptığın her hareketle, sen bunları yaparken karşı çıksam bile, iftihar ettim, benim bugün Padişahla birlikte gitmem bana ne kadar doğru görünüyorsa, vaktinde senin ona karşı çıkman da bana o kadar doğru görünüyor. Sen karşılaştığın her şartta dürüst bir insan ve şerefli bir erkek gibi davrandın. Belki bir gün bunları seninle baş başa konuşma fırsatımız da olur.

Anneni sana emanet ediyorum, o her ne kadar kendini kiliseye emanet edilmeyecek kertede güçlü görse de bir çocuktur, hep çocuktu, hep çocuk kaldı, üstelik artık o da yaşlanıyor.

Selanik'e yerleşince sana daha uzun yazarım. Gözlerinden öpüyorum.

Allah yardımcımız olsun.

Baban Reşit."

XVIII

Hikmet Bey ertesi sabah erkenden saraya gitmek için yola çıktı, babasının artık orada olmadığını bilmesine rağmen, bir yakınını kazada kaybetmiş birinin kaza mahallini, sevdiği insanın son bulunduğu yeri görmek istemesi gibi nedeni zor anlaşılır bir merak onu saraya çekiyordu.

Caddelerde askerler devriye geziyorlardı, sokaklar sessizdi, şehirde içine kapanmış bir hal vardı.

İsyanın bastırılmasından hemen sonra askerler Kürt hamalları bekâr odalarına kapatmışlar, fesini alnına yıkıp afili afili dolaşan tulumbacıları rastladıkları yerde falakaya yatırmışlar, olay çıkarması muhtemel herkesi daha olay çıkmadan cezalandırarak sindirmişlerdi. İstanbul'da asayiş belki hiç olmadığı kadar sağlamdı ama bu asayişin sağlanma biçimi, halkı asayişsizlikten daha fazla ürkütüp sindirmişti.

Bir şehri şehir yapan seslerin hepsi susmuştu sanki; bir tartışma, bir bağırış, bir kahkaha, bir kaldırımdan bir kaldırıma laf atan bir esnaf, pencereden pencereye konuşan bir kadın, çevresindekilere öğüt veren bir hoca görünmüyordu. Sıkıyönetim Kanunu, sokakta koşmayı da yasakladığından, yanlış anlaşılır diye, insanlar hızlı yürümekten bile çekiniyorlar, ağır adımlarla bir yerden bir yere gidiyorlardı. Şehir öylesine gerginleşmişti ki biri koşsa sanki herkes birden zembereklerinden boşanıp onun peşine takılarak payitahtı terk edecekti.

Meşrutiyetin ilanındaki sevinç ve coşku çoktan kaybolmuştu.

Hareket Ordusu'yla İstanbul'u kurtarmaya gelen Mahmut Şevket Paşa, sadece şehrin değil, bütün imparatorluğun yönetimini birkaç gün içinde eline geçirmiş, yeni Padişah'ı tümüyle kendi boyunduruğu altına almış, bütün ülkeyi bir karargâh gibi yönetmeye başlamıştı. Keskin ve sert emirler veriyor, olağanüstü mahkemeler, idam cezaları, darağaçları, karakol

dayakları ile yarattığı baskıyla kendisini oraya getiren İttihatçıları bile korkutuyordu.

Padişah’ın, rüşvetle, başıboşlukla gevşeyip epeyce laubalileşmiş baskısına alışık olan halk, bu yeni ve disiplinli baskı karşısında, şapkada kaybolan bir sihirbaz tavşanı gibi eğilip yok olmuştu; ama, başı boynunun üzerinde hafifçe eğik duran ve göğsüne kadar inen dörtgen sakalıyla kafası olduğundan da uzun gözüken, gözleri içeri kaçmış, kalın kaşlı, gösterişten uzak, sıradan ve sert bir kumandan olan Paşa, ne bu şehri, ne de bu halkı tanıyordu. Limanları güherçile, yalıları yasemin, ormanları çam, arka sokakları çamur kokan, her güzelliğin ardından bir mezbelelik, her mezbeleliğin ardından bir güzellik çıkabilen, her tepesinden başka gözüken, bir iklimi bile bulunmayan, esen rüzgârla aynı gün içinde hem yazı hem kışı yaşayabilen bu şehir, bir tavşan gibi kaybolduğu şapkanın içinden, birkaç yıl sonra kanlı bir ölüm olarak çıkacak, Paşa, müthiş iktidarını, bir arabanın içinde delik deşik edilerek ödeyecekti. Bu şehirde galip olmanın da mağlup olmak kadar tehlikeli olduğunu anlamaya vakit bile bulamayacaktı.

Hikmet Bey, boş ve sinirli sokaklardan geçip Yıldız Sarayı'na yaklaşırken, birkaç askerin denetiminde yürüyen uzun bir kafileye rastladı, gidecek yerleri olmadığı için saraydan kaçamamış bütün saray hizmetkârları, haremağaları, uşaklar, aşçılar, bahçıvanlar, kapıcılar sorguya gidiyordu; korkudan Habeşlerin bile yüzü beyazlaşmış gibiydi.

Sokaklardan geçerken babası için duyduğu kaygı da artıyordu, sarayda bir tanıdık bulup olup biteni öğrenmeyi ve babasının durumu hakkında bilgi almayı umuyordu. Sarayın kapıları açıktı.

Padişah'ın gitmesinden sonra askerler de çekilmişlerdi. Yıllarca bu ülkenin en önemli insanlarının, paşaların, nazırların, subayların, hafiyelerin, şeyhülislamların, daima içlerinde bir ürpertiyle girdikleri büyük kapıdan girip bembeyaz çakıl taşı döşeli bahçe yolundan geçerek, sağ yandaki, yeşil Venedik panjurlu büyük mabeyin binasına ulaştı.

Gençliğinin bir kısmını bu binada geçirmişti, şimdi burası bomboştu; yerdeki halılar buruşmuş, koltuklar ve büyük vazolar devrilmişti.

Koridordan, kapıları açık odalara baka baka geçip bir gece önce Padişah'ın tahttan indirildiğini öğrendiği büyük salona geldi; soğuktan olsa gerek, salon, yıllardır kimsenin uğramadığı bir yer gibi gözüktü Hikmet Bey'e. Bu salona daha önce iki kere girmişti ama sarayla ilgili bütün bilgisi

bu salonun sınırında bitiyordu, daha ötesinde ne olduğunu hiçbir zaman görmemişti.

Salonun arka tarafında küçük bir oda bulunuyordu; birisinin arkasından seslenmesini, onu azarlamasını, geri dönmesini söylemesini bekleyerek, ürkek adımlarla o odaya yürüdü, burası, Padişah'ın arada sırada dinlendiği daracık ve karanlık bir odaydı, küçük penceresi hareme bakıyordu, odanın ortasındaki yuvarlak masada, üzerinde 'ara sıra bir bardak içilecek' gibi belirsiz bir talimat yazan koyu kahverengi bir ilaç şişesi ile likör şişesine benzer bir başka şişe yan yana duruyordu.

Hiç kimsenin merak etmeye bile cesaretinin yetmediği bir imparatorun hayatının ufak tefek sırlarının, insani ayrıntılarının bulunduğu daha arka bölümlere giden kapı, küçük odanın dip tarafındaydı; masanın üstünde duran iki garip şişe, beklenildiğinden daha basit olabilecek bu hayatın ilk mahrem ipuçlarını veriyordu.

O küçük odaya gelene kadar Hikmet Bey'in saygıdeğer bir nedeni vardı, babasının izini arıyordu ama dipteki kapıdan geçtiği anda bu neden anlamını kaybedecek, yalnızca açgözlü bir merakla gezecekti o bölümleri; bu, bir çocuğu kandırıp babasının aile hayatını öğrenmek ya da birinin hastalığından yararlanarak en saklı itiraflarını dinlemek gibi ahlaksızca bir davranış olacaktı. Aldığı terbiye ile merakı arasında küçük bir kararsızlık geçirdi, sonra merakı ahlaki kaygılarına ağır bastı, önünde açılmış görkemli bir imparatorluğun içyüzüne arkasını dönüp gitmeye gücü yetmedi, bu yaptığını, babasının 'şerefli bir erkeğe yaraşır' bir davranış olarak görmeyeceğini bile bile, arka taraftaki kapıdan geçti.

Penceresiz daracık bir koridora girdi. Padişah'ın her an bir suikasta uğramak korkusuyla sürekli olarak bazı kapıların yerine duvarlar ördürüp bazı duvarlara kapılar açtırdığını, koridorları ancak bir kişinin geçebileceği kadar dar yaptırdığını babasından duymuştu; bu koridordan, Padişah’ın saraydan ayrılmadan önce son kez uyuduğu odaya ulaştı.

Burası da küçük ve karanlıktı, tek penceresi iç avluya bakıyordu, duvarın dibine yatak olarak da kullanılan kadife bir kanepe yerleştirilmişti, kanepenin üzerinde dağınık pamuklu bir yorganla, beş-altı tane renkli ipek yastık vardı, yatağın yanındaki koltuğun üzerine beyaz bir gecelik entarisi buruşuk bir şekilde atılmıştı, yatağın başucuna, Padişah'ın geceleyin okuduğu kitabı, içtiği kahvenin fincanını, belki de tabancasını koyması için minik bir raf yerleştirilmişti, odanın bir köşesindeki lake paravanın ardında

duvara oyulmuş bir girintide bir leğenle bir ibrik duruyordu, yatağın üstünde ise bir Japon resmi asılıydı.

Bir imparatorluğun o muhteşem görkeminin, süslü hassa alaylarının, ipek koşumlu atların çektiği arabaların, zümrütlerle, elmaslarla, pırlantalarla dolu hazinelerin, kadife keselere doldurulmuş altınlarla bağışlanan servetlerin, madalyalarla parıldayan üniformaların, ihanetlerin, cinayetlerin, ayaklanmaların, idamların arkasında duran bu basit, hatta pasaklı yatak odasını görmek Hikmet Bey'de bütün yaşanılanların anlamsız ve saçma bir tiyatro olduğu izlenimini uyandırmıştı. Bunun için miydi her şey, böyle bir odada yatmak için miydi?

Terk edilmiş boş sarayı, o güne dek yaşadıkları hayatın, çektikleri acıların sahiciliğini gösterecek bir şeyler bulabilmek için, biraz da sıkıntıyla dolaşmaya başladı; dar koridorlar tıka basa eski eşyayla doluydu, dolaplar, komodinler, masalar, konsollar, şiltesiz çıplak pirinç karyolalar yan yana dizilmişti, üstlerine, iplerle bağlı tozlu paketler yığılmıştı, bir çıkmaz sokakta unutulmuş ışıksız ve toz kokan bir eskici dükkânı gibiydi burası; odaların hepsi bir saray için çok ufaktı, bütün sarayda yalnızca iki büyük salon bulunuyordu.

Bir odada bini aşkın yakalık, fes, boyunbağı, yelek, inanılmaz miktarda mektup kâğıdı ve yerlere atılmış Amerikan malı yaldızlı, ucuz kol saati gördü. Birileri bütün bu eşyaları dağıtmıştı, koridorlardaki konsolların açık bırakılmış çekmecelerinden hiç kullanılmadan eskimiş gömlekler, çoraplar, çamaşırlar sarkıyordu. Üst katlardaki odalardan birindeki camlı dolapta altın kakmalı silahlar bulunuyordu, iki tane de ipek kaplanmış kaskatı yelek duruyordu, Padişah bunları bir saldırıda kurşunlan önlesin diye giyiyordu herhalde, odalardaki halılardan bazıları yırtılmış, yer yer delinmişti, eşyalar arasında bir tutarlılık yoktu, Fransız, İngiliz, Alman, Japon stili mobilyalar gelişigüzel yan yana konmuştu.

Bir odada dağılmış eşyaların arasından incili, zümrütlü bir kemerin ucunun sarktığını gördü, sarayda gördüğü tek değerli eşya buydu, garip bir şekilde başka hiçbir mücevhere rastlamadı, işe yaramaz ne varsa ortadaydı, taşınabilecek değerli eşyalar ise bir gecede ortadan kaybolmuş, bilinmeyen ellerde sırra kadem basmıştı.

En çok ilgisini çeken, hemen hemen her odada b ı piyano olmasıydı, bazı odalarda üç piyano birden bulunuyordu. Zaten Padişah'ın müzik merakı evvel eski hep bilinirdi. Sarayı ele geçiren askerler en çok piyano ve

tabanca bulmuşlardı; her yerden, odalardan, çekmecelerden, sehpalardan, hamamdan, yatakların başucundan, her an ateşlenmeye hazır, dolu, binlerce tabanca çıkmıştı. Padişah bir saldırıya hazır beklemişti yıllarca ama o silahlardan bir tekini bile kullanamadan sarayını terk etmek zorunda kalmıştı.

Alt katta, tabancaların duvarda asılı olduğu genişçe bir salona rastladı, bu tabancaların kakması yoktu, burayı atış talimgâhı olarak kullandığı belliydi.

Salonun dibinde Padişah'ın atış talimi yaparken kullandığı üç manken duruyordu.

Hikmet Bey, bu mankenlere biraz daha yakından bakınca, bir an dehşetten kanı dondu, Padişah'ın ateş ettiği üç manken de inanılmaz bir biçimde Padişah'ın kendisine benziyordu; kendine benzeyen mankenler yaptırmış ya da mankenleri yapanlar ona benzetmişlerdi ve Padişah hayatının önemli bir kısmını kendine benzeyen mankenlere ateş ederek geçirmişti. Bu benzerliği acaba fark etmemiş miydi Padişah ya da bilinmez ve anlaşılmaz bir dürtüyle kendine benzer mankenleri vurmaktan, onların sarsılıp yere düşmesini izlemekten tuhaf ve hastalıklı bir zevk mi almıştı?

Belki de ilk kez, Hikmet Bey, müziğe, marangozluğa ve silahlara düşkün, kendi mankenlerine ateş eden bu adam kimdi diye merak etti; Padişah dedikleri o adam nasıl bir adamdı, bu garip, izbe, bakımsız, birçoğunun pencere pervazlarının boyası bile dökülmüş odalarda nasıl yaşamış, bu bedestene benzeyen sarayda yaşarken neler hissetmişti? Bu insanla babasının dostluğuna da şaştı. Kendisi böyle bir yerde yaşayan biriyle dost olamazdı.

Acaba babası 'yegâne dostum' dediği Padişah'ın bu garip, çirkin, hatta süfli hayatından hiç rahatsız olmamış mıydı ya da özenle seçilmiş eşyaları, zevkli döşenmiş aydınlık odaları, ferah salonları, üstatların elinden çıkmış hat sanatının en seçkin örneklerinin süslediği bakımlı duvarları, en iyi terzilerde dikilmiş kıyafetlerinin asılı durduğu dolapları, güzel kıyafetleriyle, Padişah'ın sarayının ve hayatının tam zıddı olan kendi köşkünü ve hayatını kıyaslayarak duyduğu gizli hoşnutluk mu, kendisini her an yok edebilecek bir güce sahip bir adamla dost olmasını, yıllarını onun yanında hiçbir huzursuzluk duymadan geçirmesini sağlamıştı? Bu saray, acaba babasına gizli, hatta biraz sinsice bir üstünlük duygusu mu vermişti, altı yüz yıllık bir ailenin çocuğu olan imparatorun kendine kıyasla

cahil ve zevksiz bir köylü gibi yaşaması mı Reşit Paşa'yı Padişah'a böylesine yakınlaştırmıştı?

Aklı imparatorlukla, Padişah'la ve babasıyla ilgili sorularla dolu bir halde gezinmeye devam ederken, Padişah'ın çeşitli eşyalar yaptığı marangozhanenin hemen yanında rutubet kokulu karanlık hamama rastladı; oyulmuş mermer rafları, ihtiyar bir büyücünün simya-hanesi gibi saç besleyici şifalı sularla, cildi gençleştirecek eczalı sıvılarla, kırışıklıkları giderecek pomatlarla doluydu.

Arka taraftaki bahçeye giden koridorda yürürken birden "bir kapının ardından yükselen, “Padişahım çok yaşa!" çığlıklarıyla irkildi. Böyle bir günde bu sarayda bu tür çığlıklar atacak bir çılgın topluluğunun kalmış olmasından hem şaşıp hem ürkerek, arkasından çığlıkların geldiği kapıyı yavaşça açtı, havada rengârenk tüylerin uçuştuğu ağır kokulu odada otuzkırk papağan telaşla kanatlarını çırpıp birbirleriyle çarpışarak, kapıları açık bırakılmış kocaman kafeslerinin üstünden havalanıp tekrar havalandıkları yere inerken ezberledikleri ve artık büyük suç olan bu cümleyi tekrarlayıp duruyorlardı. Birileri bütün papağanları bu odaya doldurup gitmişti, aç hayvanlar birbirlerini gagalayarak bildikleri tek cümleyi bağırıp yardım ve yiyecek arıyorlardı. Aç papağanların zavallılığındaki dehşetten ürkerek kapıyı hemen kapattı.

Yerlere atılmış çekmecelerin, dökülmüş çamaşırların, devrilmiş dolapların arasından dikkatle geçerken, uzaktan uzağa iniltiye benzer derin bir uğultu duyarak sesin geldiği yere doğru yürüdü.

Binanın içindeki bir taşlığa bakan bir balkona vardı, aşağısı iyice loştu ve loşluğun ortasında birbirine sokulup neredeyse tek bir canlı haline gelmiş bir kalabalık inleyerek dizlerinin üstüne çökmüştü. Gözleri karanlığa alışınca, bunların, ışıkları kesilmiş soğuk sarayda kalmış aç cariyeler olduklarını fark etti; onlar da papağanlar gibi aç ve korkmuş bir halde bekliyorlardı, ne kendilerine yemek verecek biri ne de verilecek yemek vardı; yeni idare Kafkas köylülerine haber salmış, hepsini İstanbul'a haremdeki kızlarını almaya çağırmıştı. Yıllarını sarayda geçirdikten sonra şimdi bu kızlar yeniden ailelerinin oturduğu dağ köylerine, tozlu kasabalarına gideceklerdi.

Orada, yeni hayatlarını korkuyla bekleyerek inliyorlardı.

Bir kapı bulup kendini dışarıya attığında, duman dolu karanlık bir odadan kurtulmuş gibiydi, yarı karanlık koridorlara gelişigüzel atılmış eski eşyalar,

dağınık çekmeceler, şiltesiz karyolalar, yırtılmış halılar sanki çamurlu bir su gibi ciğerlerine dolmuştu. Derin bir nefes aldı. Bahçe yolundaki beyaz çakıllar öylesine parlak ve gerçek duruyordu ki sanki bir şeyin gerçek ve somut olduğunu anlayabilmek için insiyaki bir hareketle birkaç çakıl taşı alıp avucunda sıktı, onların soğuk katılığı, gördüğü o tuhaf şeylerden sonra ona güven, hatta sevinç vermişti. Yıllar sonra Osman'a o ânı anlatırken hâlâ şaşkınlığını korur gibiydi: "Hakikat hangisi, imparatorluğun o şaşaası, debdebesi, saltanatı ve o saltanat için birbirini öldürenler mi, yoksa insanın içini karartan o dar koridorlar ve eski eşyalar mı; hayatın hangi yüzü gerçek, yoksa sahte dediğimiz her şeyin de aslında hakikatin bir parçası olduğunu kabul etmek zorunda mıyız, eğer sahte de hakikatin ayrılmaz bir parçasıysa niye ha yatı hakiki ve sahte diye ikiye ayırıyoruz?"

Lafının burasında durup bir an düşünmüştü, "Biliyor musun," 'lemisti, "şu, hiç kimsenin alay edilmeyi göze almadan soramayacağı, fersudeleşmiş, sıkıcı bir hale gelmiş, hayat nedir, suali var ya, işte o sualin hâlâ cevabının bulunmadığını, cevabını bulamadan onu eskitip attığımızı ve o sualin hâlâ bir mana taşıdığını, hâlâ bir cevap beklediğini keşfettiğimiz ve bir cevaba delicesine ihtiyaç duyduğumuzu hissettiğimiz anlarda soğukkanlılığını koruyabilen insanlara hep imrendim, itiraf edeyim ki ben onlardan olamadım, hayat beni hep dehşete uğrattı, hep şaşırdım, hep çaresizliğimi hissettim, başkalarının hayatlarındaki sualler bile benim kişisel meselem haline geldi, kendimi onlardan kurtaramadım.

Kimdi o Padişah diye kendime çok sordum, binlerce insanı sürgüne gönderen ve kendi mankenlerine ateş eden o adam kimdi aslında; babamın en iyi dostu, sarayın hangi yüzünde yaşıyordu, şaşaalı kısmında mı, sefil kısmında mı?" Bahçeden aşağıya doğru yürümeye başladı, bir gece önce çiğnenmiş çiçek tarhlarının, büyük ağaçların, kameriyelerin, küçük derelerin arasından geçti, ortada gözüken kimse yoktu, bahçe, sarayı ele geçirenlerin hoyratlığından zedelenmiş olsa da, bir imparatorluk sarayının bahçesinde bulunması gereken görkemi hâlâ taşıyordu. Güneş parlak ve güzel bir bahar gününün yaşanacağını haber vererek Hikmet Bey'in ensesini ısıtıyor, onun biraz önce yaşadıklarını unutmasına yardımcı oluyordu; o sırada, yıkılmış kümeslere rastladı, tavus kuşlarının kümesleriydi bunlar, içleri boşalmış, telleri göçmüştü, bir zamanlar içinde envai renkte hayvanın bulunduğu kafesler boştu.

Ağaçların arasından bir zebra çıktı, Hikmet Bey, bu çizgili garip yaratığı daha önce bir kere çocukken Paris hayvanat bahçesinde görmüştü ama birden bir bahçede serbestçe dolaşırken görünce şaşırdı, hayvan Hikmet Bey'i fark edince arkasını dönüp koşarak ağaçların arasında kayboldu.

Biraz ilerde, büyük bir kayaya benzeyen iri bir beyazlık fark etti, ona doğru yürüdüğünde bunun ölü bir beyaz domuz olduğunu gördü, alnında, üçüncü bir göz gibi duran kırmızı bir delik vardı, kan küçük kulaklarının arasından akıp çimenlerin üzerinde kurumuştu.

Birisi domuzu alnından vurmuştu.

Hikmet Bey, daha fazla yürüyemedi, geri dönüp koşar adım bahçeden çıktı. Hayatı boyunca onca insanın ölümünü, öldürülüşünü görmüştü ama bu domuzun öldürülüşü, onu rastladığı bütün cinayetlerden ve ölümlerden daha fazla korkutmuştu; kör bir öfkeyle sakatlanmış süfli bir vahşetin kendini her yandan kuşattığı, onu bu hayattan, bu ülkeden çıkartıp atmak için zorladığı duygusuna kapılmıştı.

Telaşla eve dönüp sığınmak ister gibi kütüphanesine girdiğinde, orada, hayattan ve dışarda olanlardan habersiz, beyaz ve masum parmaklarıyla kitapları karıştıran Dilevser'i gördü. Hikmet Bey, ona kütüphanesini kullanabileceğini söylemiş, genç kız da vaktinin çoğunu o kütüphanede geçirmeye başlamıştı.

Genç kız, içeri giren Hikmet Bey'e bakınca, halinde bir tuhaflık olduğunu sezmişti.

- İyi misiniz?

- İyiyim, dedi Hikmet Bey.

Avucundaki çakıl taşlarını hâlâ sıktığını fark edip onları kıza sezdirmeden gizli bir utançla cebine koydu, parmaklarının iç kısmında, kırmızı, kenarları pürtüklü izler kalmıştı.

- Saraya gittim bu sabah...

Kız hiçbir şey söylemeden Hikmet Bey'in devam etmesini bekledi.

Hikmet Bey, kıza gördüklerini, gördüklerinin kendisinde yarattığı duyguları anlatamayacağını fark ederek sustu.

- Bir çay içelim, dedi.

Çay getirtip, Dilevser fark etmemiş gibi yaparak başını öbür yana çevirirken kendine konyak koydu, "İster misiniz?" diye sordu kıza.

Dilevser gülümseyerek başını salladı.

- Nasıl beceriyorsunuz bunu, dedi Hikmet Bey, nasıl başkalarının hayatlarıyla hiç alakadar olmadan, o hayatlara hiç dokunmadan hayatınızı böyle sürdürebiliyorsunuz?

- Bilmem, insanlar çok alakamı çekmiyor herhalde.

- İnsanlar alakanızı çekmiyor mu, ama dikkat ettim, hep insanları anlatan kitapları tercih ediyorsunuz.

Dilevser durakladı, Hikmet Bey'in sorusu üzerinde düşündü, gülümsedi.

- Evet, yanlış söyledim herhalde. İnsanlar alakamı çekiyor ama ancak romanlardaki insanları anlayabiliyorum, hayattakileri anlayabildiğimi söyleyemem.

Hikmet Bey, biraz da sitemli bir şekilde sorduğunu, sorduktan sonra fark etti:

- Neden anlamaya çalışmıyorsunuz hiç?

Dilevser, Hikmet Bey'e çok masum gözüken parmaklarının arasında tuttuğu kitapla gelip koltuklardan birine oturdu.

- Anlayabileceğimi sanmıyorum... Şimdi siz sorunca düşündüm de, sanırım, birilerinin bana insanları anlatmasını seviyorum, birisi anlattığında çok açık olarak görebiliyor insan, her davranışın sebebini anlayabiliyor ama yaşarken öyle değil.

Hikmet Bey, o sabah yaşadığı sarsıntının verdiği cüretle olsa gerek, duygularını açığa vuran bir cümleyi söylemekten kaçınmadı:

- Birinin de sizi bana anlatmasını isterdim.

- Benim anlatılmaya değer bir yanım olduğunu sanmıyorum.

Dilevser'in kendini yok sayan öylesine korkunç bir alçakgönüllülüğü vardı ki, herhangi birinin bunu aşıp kıza ulaşması neredeyse imkânsız gibi gözüküyordu, kendini, karşısındakini şaşırtan bir alçakgönüllülüğün arkasına saklıyor, bu görünüşün ardında ne olduğunu öğrenmek isteyenleri, 'orada bir şey yok' diye uzaklaştırıyordu. Hikmet Bey, bu kızın niye böyle davrandığını, neden, hayatla arasına edebiyatı bir kale gibi diktiğini, neden kendisini böyle sakladığını, duygularım neden hiç göstermediğini, neden hiç kimseyle bir ilişki kurmadığını bir türlü anlayamıyor; bunun nedeninin, kimsenin anlatamayacağı eski bir acıda saklı olduğunu düşünüyordu.

Ayağa kalkıp kıza doğru yürüdü.

- Siz öyle mi sanıyorsunuz, dedi. Eğer bir edip olsaydım, ilk anlatmak istediğim insan siz olurdunuz; esrar dolusunuz, kendinizle alakalı en küçük bir ipucu vermeye bile yanaşmıyorsunuz; hislerinizi öğrenmek imkânsız, parlak bir cam gibisiniz, sanki saklı hiçbir şey yokmuş gibi ama o camdan bakılınca asla nüfuz edemeyeceği bir karanlıkla, bir sırla karşılaşıyor insan.

Dilevser başını salladı.

- Keşke böyle olsaydı, ama korkarım siz bir hiçliği sır zannediyorsunuz.

Hikmet Bey, hayatı boyunca her türden kadınla karşılaşmıştı, çok güzel olanlarıyla, kıskançlıkları kızıştıran oynaklarıyla, zekâlarını acımasız bir silah gibi kullanan alaycılarıyla, erkeklerle oynamayı zevk verici bir tiryakilik haline getirenleriyle, değerlerini daha da artırmak için kendilerini ulaşılmaz göstermeye çalışan koketleriyle, soyluluklarını aşılmaz parmaklıklar gibi önlerine çeken asilleriyle; hiçbirinin karşısında bu kızın sadeliği karşısında hissettiği çaresizliği ve aşağılanmayı hissetmemişti.

Dilevser, kendisini çekici kılacak hiçbir şey yapmıyor, erkeğin dikkatini çekecek hiçbir söz söylemiyordu. Hikmet Bey ise kendisini çekici kılmaya çalışmamanın, karşısındakini çekici görmediğini anlatmanın bir yolu olduğunu seziyordu.

Dilevser kendi çekiciliğini reddederken aslında Hikmet Bey'in çekiciliğini reddediyordu ve bu, Hikmet Bey'in gözünde genç kıza dayanılmaz bir cazibe ve kışkırtıcılık katıyordu. Belki de haklıydı, belki de bu sadeliğin ardında, yaşanmamışlığın getirdiği bir boşluk, olgunlaşmamış duyguların yarattığı bir hiçlik vardı, bu olabilirdi, ama bunları saklamak için hiçbir çaba göstermemesindeki alçaltıcılığa, karşısındakini yok sayışa katlanamıyordu Hikmet Bey.

Dilevser'in ona karşı davranışlarında bir sevgisizlik olduğu söylenemezdi, aldırmazlık da denemezdi buna; her gün onun kütüphanesine geliyor, kitaplarını karıştırıyor, romanlar konusunda konuşuyor, Hikmet Hey huzursuz ya da tedirgin olduğunda ya da bir şeye canı sıkıldığında, onun sıkıntısıyla ilgileniyor, anlattıklarını dinliyor, onunla birlikte üzülüyor, bir şaka yaptığında Hikmet Bey'i inanılmaz derecede mutlu eden kahkahalarından da atıyordu ama bütün bunları yaparken asla bir kadın gibi davranmıyordu. Bir kadınla bir erkek arasında, adı konulmamış ama sokulgan bir hayvan gibi varlığı hissedilen heyecan verici sıcaklık yoktu

onların konuşmalarında. O sıcaklığın yaşayacağı iklimi ancak kadın ruhunun girintili çıkıntılı falezleri, gölgeli kuytulukları sağlayabilirdi, Dilevser ise inatla dümdüz ve apaçık duruyordu; Hikmet Bey, ilişkilerinin mutsuz bir dostluğa dönüşmesinden korkuyordu.

Artık, bu kızın yanından geçip gidemeyeceğini, bu kız onun varlığını kabul etmediği sürece başka bir yerde, başka bir kadınla var olduğunu, yaşadığını hissedemeyeceğini biliyordu. Bu kızdaki masumiyet, insanda o masumiyeti yakalama, parçalama, ona sahip olma arzusu uyandırıyor ama bunu yapmaya çabalarken kendisi o masumiyete esir oluyordu; günahkârlığı yakalamak kolaydı, ama masumiyet ele geçmeyecek kadar yumuşak ve belirsizdi. Daha sonraları, bu olayları öğrenen Mihrişah Sultan, oğluyla alay etmiş, "Sen budalasın Hikmet,"

demişti, "kendini bilen hangi erkek masumiyeti görünce kaçmaz ki."

- Dilevser, neden bir hiç olduğunuz konusunda böyle ısrarcı davranıyorsunuz, bu size değer verenleri de bir hiç derecesine indirmez mi?

Hikmet Bey'e öyle geldi ki sanki küçük oyuncu bir ışık, kızın gözlerinde bir an çakıp geçti.

Hikmet Bey'in ne söylemek istediğini hemen kavrayıp mahzun bir gülüşle, "Estağfurullah," demişti.

- Hiç öyle düşünmemiştim.

Zaten Hikmet Bey'i şaşırtan da buydu, Dilevser'in zekâsının, masumiyetin ağırlığına hiç uymayan bir hızı ve cevvaliyeti vardı, daha önce hiç duymadığı en karmaşık konuları bile derhal anlar, en çetrefil cümlelerin, en altlara saklanmış gizli anlamlarını bile hemen çözerdi ama bunlara dümdüz ve imasız cevaplar verirdi. Hayatın her an dağılabilecekmiş gibi gözüken ağırlığını taşıyabilmek için bulunmuş bütün sözcükler, her yöne çekilebilecek cinaslar, onun ince kemikli masum yüzüne, kumru yavrularını andırır gözlerine, işaretparmaklarının uçları hafifçe çarpık ellerine değdikten sonra öylesine sadeleşirdi ki, insan, hayatın ansızın bütün sesleri, gürültüleri, renkleri, kavgaları, aşklarıyla çekip gittiği, bir ıssızlığın içinde yapayalnız kaldığı zehabına kapılırdı ve hayatın yeniden eski sesine kavuşabilmesi için Dilevser'in konuşmasının, hayata katılmasının gerektiğine inanırdı.

Hayatı ve insanları öylesine sakin ve öylesine güçlü bir biçimde reddediyordu ki, Hikmet Bey'de, parlak bir gölün dibinde kıpırdamadan

yatıp hiç soluk almadan suyun dışına bakan biri izlenimi uyandırıyordu; Dilevser'i hiç fark etmemek, o gölün kenarından geçip gitmek mümkündü, birçok insan da onu fark etmeden yoluna devam ediyordu zaten ama onun orada, suyun dibinde apaçık masum gözleriyle yattığını gördükten sonra yola devam etmek, işte bu, hiç mümkün değildi.

Üstelik, bütün o berrak sadeliğe rağmen görüntüsü de, ruhu da, davranışları da çelişkilerle doluydu; solgun ama sağlıklı bir yüzü vardı; masumdu ama bu masumiyetini bir eğlence haline getirmiş olabileceği konusunda kuşku yaratacak bir zekâya sahipti; insanlarla ilgilenmiyordu ama okuduğu romanların kahramanlarından gerçek insanlar gibi söz edip onların duygularını paylaşıyordu; tutkudan uzak gözüküyordu ama edebiyata tutkuyla bağlıydı; yaşananlara karşı tepkisiz duruyordu ama Anna Karenina için ağlayabiliyordu; hayatın nimetlerine sırtım dönmüş gibiydi ama giyimine ve yemeklere düşkündü, her zaman zarif ve şık giyiniyor, özenle seçip annesine pişirtmesini söylediği yemeklerde en ufak bir lezzet eksikliği olsa, "Bu aşçı da son zamanlarda iyice kötüleşti..." diye homurdanabiliyordu.

Hikmet Bey'in, Osman'a dediği gibi: "Masumiyet bir muammadır azizim."

Kısa zamanda o muammanın içine, bir yumakla oynarken iplerine dolanmış bir kedi yavrusu gibi dolanmış, ne çözebiliyor, ne koparabiliyor, ne kaçabiliyordu.

Ama Hikmet Bey'i en çok ürküten, Dilevser'in kısa cevapları ve uzun sessizlikleriydi; bu, çöl tecrübeli kadınların erkekleri daha çok kışkırtmak, daha çok konuşturmak için yaptıkları bir oyundu, bu kız bu oyunu, oyun olduğunu bile bilmeden doğallıkla yapıyordu; kısa cevapları ve uzun sessizlikleriyle erkeğe öyle geniş ve boş bir alan bırakıyordu ki, erkek bu alanı kendi sözcükleriyle doldurmak zorunda hissediyordu kendim; hiçbir söz bir kadının sessizliğin dolduramayacağından da en uca, en söylenmeyecek olanlara doğru, bir akıntıya kapılmış gibi sürükleniyor, hatta bazen hissetmediklerini bile söyleyip hiç istemediği vaatlerde bile bulunuyordu.

Dilevser'le konuşurken, kendini bu akıntıya kaptırmamak, söylenmeyecek olanın çizgisini geçmemek için çabalıyor, uzun sessizlikleri kendi sözleriyle doldurmamak için inanılmaz bir dirençle kendisiyle mücadele ediyordu.

Bu kez de böyle olmuştu; Dilevser, "Hiç öyle düşünmemiştim," deyip susunca,

Hikmet Bey, hiç olmazsa Dilevser'i de heyecanlandırıp konuşmaya katmak, bir konuyu paylaşabilmek için genç kıza doğru yürüyüp, 'Seni seviyorum,' demek istedi, bir skandaldan, utanç verici bir duruma düşmekten korkmasa bunu söyleyecekti de belki, ama dudaklarını ısırıp sustu.

Bu sözleri söylemekte böylesine istekli olmasına rağmen, aslında Dilevser'i sevip sevmediğini bile bilmiyordu. Genç kız birden ona ruhunu açsa, onu sevdiğini söylese, konuşsa, duygularını anlatsa, belki de hiç ilgilenmeden arkasını dönüp giderdi. Kızın bedeni onda bir sevişme isteği, bir arzu, yangınlı bir şehvet uyandırmıyordu ama garip bir biçimde bir sarılma isteği yaratıyordu. Hikmet Bey'in ve hayatın varlığını kabul eden usul bir sarılış; Dilevser'den beklediği belki de en büyük armağandı, buna rağmen, bu usul sanlısı bütün şehvetli öbür sevişmelerden daha büyük bir tutkuyla istediğini de fark ediyordu.

Gövdeden ve tenden neredeyse tümüyle ayrılmış, etin mıknatıslı, yoğun ama dar sınırlı arzularından kurtulmuş bir istek, hiçbir engele çarpmadan huzursuz bir şekilde yayılıyor, genişliyor, hatta Dilevser'i bile aşıp kendisini durduracak, tatmin edecek, sakinleştirecek hiçbir ihtimale rastlamadan, bir bulut, bir sis, bir buhur gibi Hikmet Bey'in ruhunun her zerresine nüfuz ediyor, kokusu ruhunun her yanına siniyor ve bu isteğe teslim olmuş zavallı ruha bir nebze rahatlık, bir parça doymuşluk sağlaması için bedene de bir imkân tanımıyordu; sanki Dilevser'e sarılsa bile bu sarılış, içindeki o kıza sarılma özlemini dindirmeyecekti.

Bahçedeki ağaçların yapraklarına çarpıp parçalanarak geniş pencerelerden içeri süzülen nisan güneşi, üstünde siyah, yaprak biçiminde desenleri bulunan parlak san ipek bir kumaş gibi odaya yayılıyor, balon kadehteki kızıl kahverengi konyak, bu sarı ışığın şımarık saldırısıyla incelip berraklaşarak, Hikmet Bey'in avucunda, sanki kendisi de kuru kayısı kokan alevli bir ışıkmış gibi duruyordu.

Hikmet Bey'in gerginliğine rağmen, bu aydınlık ve sıcak odada, konyağın tadını andıran, kekremsi bir huzur, hüzünlü bir sükûnet vardı; yakıcı bir ışığı içer gibi konyağından bir yudum aldı, sıcaklığın genzine ve vücuduna yayılışını, tadını çıkararak hissetti.

Dilevser'in varlığı, yarattığı onca azaplı soruyla birlikte, garip ve anlaşılmaz bir şekilde bu odadaki huzuru, yumuşak sıcaklığı, insanın içini ısıtan aydınlığı da artırıyor, bütün bunları sahici ve elle tutulur bir mutluluğun parçalarına dönüştürüyordu. Hikmet Bey, ya gerçekten o anda birdenbire öyle hissettiğinden ya da sessizliği Dilevser'in dikkatini çekecek biçimde bozma isteğine daha fazla dayanamadığından, "Ben," dedi, "saadetin varlığına inanıyorum." Sonra da, küçük bir çocuk gibi, genç kızın cevabını merakla bekleyerek ekledi:

- Ama galiba siz buna inanmıyorsunuz? Birden çok munis, Hikmet Bey'in daha önce onda hiç görmediği bir tebessüm belirdi yüzünde.

- Yoo, inanıyorum... Hatta, bunu size itiraf edebilirim, bu hissiyatı merak ediyorum, bir gün mesut olursam, bunu anlar mıyım acaba?

O küçücük, bir başka zaman bir başka birine çok önemsiz gözükebilecek olan

'itiraf sözcüğü Hikmet Bey'in kulaklarında çınladı, arkasında büyük hayal bahçelerinin yer aldığı, ağır ve paslı bir demir kapının uzun bekleyişlerden sonra nihayet aralanması gibiydi bu, çok beklediği yakınlığın, paylaşmanın kabulüydü.

Az önce, biraz da zorlama bir biçimde söz ettiği mutluluğu, itiraf sözcüğünü duyunca gerçekten hissetmişti. Önü alınmaz bir sevinçle ayağa kalkıp dolaşırken, bir yerden mi okuduğunu, yoksa o anda aklına birdenbire mi geldiğini kendisinin de kestiremediği sözleri söyledi:

- Fosillerden, kurumuş dal parçalarından, kemik artıklarından elmas yapmak tabiat için neyse, saadet de beşer için odur, kıymetsiz şeylerden kıymetli bir şey yaratmak, ruhumuzdaki süprüntülerden paha biçilmez mücevherler yapmak. Zor ve meşakkatli bir iş, tabiatın her parçasında elmas bulamadığımız gibi her insanın ruhunda da saadet bulamayabiliriz... Ama az da olsa, elmaslar gibi saadetler de var.

Kendisine bir hayli yaşlı görünen koskoca adamın, küçük bir tay gibi odanın içinde neşeyle, elindeki konyak kadehinden arada bir içerek dolaşmasını,

Dilevser, şefkatli bir gülümsemeyle seyrediyordu. Hikmet Bey'in gülünç sayılabilecek bir ciddiyetle söylediği tuhaf sözlerden etkilenmiş değildi ama başka bir şeyden etkilenmişti, erkeğin o çocuksu, şaşkın halini görünce, kendini bir erkeğin karşısında büyük ve akıllı bir kadın gibi hissetmişti, hep

uzak durduğu kadınlığı, bir erkeğe bir kadın gibi bakmayı ilk o an fark etmişti. Hikmet Bey, genç kızı akıllıca sözlerle etkilemeye çalışırken, Dilevser'in kalbinde kendisine küçük de olsa bir yer açan, onun aptalca görünüşü olmuştu.

Dilevser, Hikmet Bey'in odanın içinde dolanıp durmasını, anlamını tam kavrayamadığı bir minnet ve şefkatle seyrediyordu, bir an içinden, Hikmet Bey'in yanına gidip yüzünü iki elinin arasına alarak tutmak ve, 'Dur biraz,' demek geçti,

'dur biraz, sakin ol.' Bu isteğin ne kadar tehlikeli bir duygu olduğunu o sırada bilmiyordu ama farkına varmadan genç kız sevmeyi öğreniyordu.

Ölülerine karşı gittikçe daha saygısız ve alaycı olan Osman ise, Mihrişah Sultan'ın, "O masumların en masumudur," dediği Hikmet Bey'in karşısına geçip, onun, "Masumiyet bir muammadır azizim," derken ki ses tonunu ve tavrını taklit ederek, "Kadınlar bir muammadır, azizim," demişti, sonra da, ölmüş insanların geçmişini ve geleceğini aynı anda görebilmenin kendisine verdiği o züppece bilgiçlikle eklemişti: "Hangi erkek, kadınları aptallığıyla ve zaaflarıyla etkileyebileceğini bilebilir ki azizim?"

Dilevser, duyguların ani kırılmalarının, biçim değiştirmelerinin, sahiplerince bile tanımlanamayan, isim konulamayan hallere girmelerinin insanda yarattığı, içten içe neşeli ama aynı zamanda ürpertici çakırkeyifliğiyle bir baş dönmesi yaşamış, ne yapacağını, içine yayılan bu sıcaklığı nasıl zapt edeceğini bilemeyip sevgiyi ilk hissettiklerinde kadınların genellikle yaptıkları gibi hemen kaçmak, yalnız kalmak, düşünmek istemişti.

Telaşla ayağa kalkmıştı.

- Müsaadenizle ben artık gideyim. Hemen arkasından da eklemişti:

- Daha sonra, eğer rahatsız etmezsem, yine gelirim.

- Estağfurullah Dilevser, rahatsızlık ne kelime... Sayenizde kütüphane şenlendi, ben de çoktandır ilgilenemiyordum, siz geldikten sonra yeniden kitapların farkına vardım.

- Müsaade ederseniz bu kitabı almak istiyorum. Hikmet Bey'in kitaba baktığım görünce açıkladı:

- Dostoyevski'nin Ecinniler'i, Almancasını buldum burada.

Hikmet Bey gülümsedi.

- Cemiyetimizin cinnet haline münasip bir kitap bulmuşsunuz, deliliği bir de ondan okuyun. Gerçi bu şehirde şu sıralarda yaşanan çılgınlıklardan daha fazlasını kitaplar anlatabilir mi bilmiyorum ya, neyse, okuyun da daha sonra isterseniz üzerinde konuşuruz.

Hikmet Bey de, Dilevser gibi bir süre yalnız kalmak istiyordu; duyduğu sevinçten fazlasını o gün hissedemeyeceğini biliyor, genç kızın yersiz bir sözle sevincini gölgelemesinden çekiniyordu.

Dilevser gittikten sonra bir müddet daha aynı coşkuyla odanın içinde dolaştı, ıslıkla Fransızca bir şanson çaldı, sonra gelip bahçeye, beyaza çalan mavimsi bahar göğünün altındaki damarları kabarmış filizi yeşil taze yapraklara, canlanan ağaçlara, meme uçlarını andıran, çatlamaya hazır tomurcuklara baktı; elindeki bardağı sehpaya bıraktı ve seyrettiği cıvıltılı tabiatın aksine birden derin bir yorgunluk hissetti.

Bir genç kızın söylediği bir sözcükten dolayı böylesine sevinmenin acıklılığını, tıpkı daha önce duyduğu sevincin abartılı ölçüleriyle fark etti, ruhu ve düşünceleri boşaldı birden; o anda Dilevser'i de, başka birini de istemiyordu, kimsenin özlemini çekmiyordu ve bu, kederini daha da artırıyordu. Zavallı bir adam olduğunu düşünürken babasının mektubunu ve 'şerefli bir erkek' sözcüklerini hatırladı, o anda bu sözcükler bir alay gibi gözüktü ona, gözlerinin çevresi, mor menekşeler gibi kararıp halelendi. Yakışıklı yüzü utançla kızardı.

Birden yerinden kalktı, mülk sahiplerinde, efendilerde rastlanan sert ve kararlı adımlarla yürüyerek, ağır ahşap kapıyı açıp baklava biçiminde siyahbeyaz mat taşlarla döşeli, köşelerinde Lui Kentz iskemlelerin durduğu sofaya çıktı, gözleriyle çevreyi araştırıp aradığını, çıktığı kapının dibinde, duvara dayanmış dururken gördü. Hediye, bütün bedenini sarıp onun uzun boyunu, ince endamını, dolgun göğüslerini ortaya çıkaran, boynundan beline kadar minicik düğmelerle süslenmiş, kendi renginden parlak çiçek desenleriyle süslü eflatun bir elbise giymiş, ışıltılı saçlarını ensesinde toplamış, küskün gözleriyle Hikmet Bey'e bakıyordu.

Hikmet Bey onun bakışlarını fark etmedi bile, koşar adım merdivene doğru yürürken yalnızca, "Gel," dedi. Hediye, hiç acele etmeden, Hikmet Bey'den geride de kalmadan, pembe topuklarını açıkta bırakan ince uçlu, yüksek ökçeli terlikleriyle, kayar gibi yürüyerek basamakları çıktı, yatak odasına girdikten sonra kapıyı yavaşça kapattı, başım yerden kaldırmadan, giysisiyle aynı renkteki saten kaplı düğmelerini teker teker açmaya başladı;

bunun Hikmet Bey'e ıstırap verdiğini biliyor, her seferinde, kadınca bir öç alma duygusuyla aynı şeyi yapıyordu.

Hikmet Bey, o gün, her zamanki sabrını gösteremedi, elbisenin yakasını tutup, neredeyse öfkeyle çekince, minik düğmeler küçük pıtırtılarla kopup erguvan çiçekleri gibi dağıldılar odaya; elbise Hediye'nin ayaklarının dibine zarif büklümlerle yığıldı, kız sanki hiçbir şey olmamış gibi, ayaklarının dibindeki elbisenin kıvrımlarından bir sudan çıkar gibi usulca kurtulup elbiseyi ayağının ucuyla kenara itti.

Hikmet Bey'in isteklerine uyarak elbisenin altına hiçbir şey giymediğinden, Hikmet Bey'in 'Carrera mermerlerine' benzettiği bedeni, kapalı perdelerin, kendilerine çarpan aydınlıktan içeri yansıttığı tunç rengi fosforlu ışığın içinde yerden fışkıran bembeyaz bir fıskiye gibi belirdi.

Hikmet Bey de üstündekileri, dövüşür gibi çekiştirerek, kopararak, parçalayarak çıkardı, kızın bileğinden tutup onu kabaca yatağa çekti.

Sanki peşinden koştuğu, yakalamaya uğraştığı biri varmış gibi telaşla, hırsla, kederle sevişiyor, genç kızın boynunu, göğüslerini canını acıtarak ısırıyor, hiçbir istek duymadan, bir zevk alma umudu bile taşımadan, yatağındaki bu muhteşem vücudu umarsızca hırpalıyordu.

Uzun topuklu terlikleri hâlâ kızın ayağındaydı, Hikmet Bey'in dizkapaklarının altından tutup kaldırdığı bacaklarının bitiminde, erkeğin her hareketiyle, rüzgârlı bir tepedeki kır çiçekleri gibi dalgalanıyorlardı.

Hediye, gözlerini kapatmamıştı, kendisinden her isteneni yaparken dümdüz Hikmet Bey'in yüzüne bakıyordu, ama genç kıza, yatağın bir parçasıymış, bir gecelik entarisiymiş, bir çarşaf takımıymış, yumuşak bir yorganmış gibi davranan Hikmet Bey kendisini seyreden gözlerin farkında değildi.

Bir vakit sonra Hediye, dalgalarla salman beyaz köpükler gibi uysalca teslim ettiği bedeni, usul dokunuşları, hafif öpüşleriyle Hikmet Bey'i yatıştırdı; yavaşladılar, limana yanaşan bir gemi gibi sakin ve dikkatli manevralarla yeniden sevişmeye başladıklarında Hikmet Bey artık yanındaki kadının, o kadının bedeninin ve güzelliğinin farkına varmış, dolgun ve sabırlı isteğine kavuşmuş, koyu ve baharatlı zevkin kokusunu hissetmişti.

Hayat bir kapı gibi üstlerine kapanmış, kendilerini saran mahrem bir karanlığın içinde yalnızlaşmışlardı; iki sevgili gibi oynaşarak sevişiyorlar,

uzun uzun öpüşüyorlar, ahlaksız sözcükler mırıldanarak birbirlerinin azgınlıklarını besliyorlardı. Sonra, Hikmet Bey'in, kimseye, Osman'a bile sözünü etmediği, Hediye'nin ise, sadece kendisiyle oynanabileceğini bildiği, sevdiği adamın yalnızca kendisiyle paylaştığına emin olduğu, bu nedenle de her seferinde büyük bir istek ve özlemle beklediği oyunlara geçtiler.

Annesinin, 'masumların en masumu' dediği Hikmet Bey'in, bu tür oyunlar oynamasını, kederli bir ruhun, unutuşu, dalabileceği en derin karanlıklarda araması olarak da görmek mümkündü; ama seyrettiği bu tuhaf sevişmelere rağmen Hikmet Bey'in 'masumiyetine' inanmayı sürdüren Osman, bu oyunların, Mehpare Hanım'ın arkasında bıraktığı şehvet yangınını aşabilmek, bir başka yangınla o ateşi bastırmak, eski karısından aldığı unutulmaz zevkin ötelerine geçecek, sadece kendine ait bakir şehvet alanları bulmak için keşfedilmiş olduğunu düşünüyordu. Ama bu düşüncesinden de emin değildi, bir keresinde Mehpare Hanım'la birlikte Hikmet Bey'i çekiştirirken, "Belki de düpedüz azgın ve ahlaksız bir herifti," demiş, Mehpare Hanım, ölümün bile silemediği güzelliğiyle, yosmaca gülümseyerek bu düşünceyi doğru bulduğunu göstermişti.

Bir keresinde ise, Osman, iyice ele aldığı pervasızlıkla, "Belki de gizli bir deliydi," demişti Hikmet Bey için ama öbür ölüler dönüp garip garip bakarak Osman'a katılmadıklarını belli etmişlerdi; gene de, Osman'ın aklında Hikmet Bey'in, belirtileri çok özel yerlerde ortaya çıkan deliliğine dair bir kuşku hep kalmıştı.

Osman'ın dediğine hak verdirecek biçimde deliliğin bir benzeriydi Hediye'yle yatakta oynadığı,' anlatılması bile mümkün olmayan oyunlar.

Fısıltılarıyla, davranışlarıyla, dokunuşlarıyla, dünyanın, hayatın ve zamanın gerçeğinden ayrılıyorlar, gerçek hayatta asla yapamayacakları, yapmayı akıllarına bile getiremeyeceklerini yatağın içine sığdırdıkları bir başka zaman ve hayat parçasının içinde yapıp en kutsal yasakları bile parçalayıp yok ederek, içinde tümüyle kaybolabilecekleri karanlık bir yuva yaratıyorlardı.

Gittikleri yerlere onların peşinden gelmeye cesaret edebilecek tek bir gerçek bile bulunmuyordu; uzun ve haz dolu bir soyunmaydı yaptıkları, kıyafetlerinden başlıyorlardı, sonra günlük gerçeklerden, zamandan, kimliklerinden, kişiliklerinden, anılarından, ahlaklarından, en sonunda da en kutsal değerlerinden soyunuyor, hepsini yakıyor, peşlerinde bir iz bile bırakmadan bir başka âleme geçiyorlardı. Geçtikleri âlem öylesine karanlık

ve işaretsizdi ki artık kendileri bile kendilerini yakalayamıyordu, kendilerinden ve başkalarından kurtuluyorlar, tümüyle özgürleşen bedenleri şehvet şeytanının, insan eti, tütsü ve amber kokan cennetine gömülüyordu, orada uzun öpüşmeler, vahşi ısırışlar, çılgınca dokunuşlarla cinnetin kıyısında fütursuzca dolaşıyorlardı.

Sevişmek, Hikmet Bey için, hayatın tuba ağaçları gibi ters döndüğü, sahtenin gerçek, gerçeğin sahte olduğu, yeni günahlar işlemek için ruhundaki bütün günahlardan kurtulduğu, arındığı, bu kâinatın tümünü yakıp yeniden kendi kâinatını kurduğu bir başkaldırı, bir isyan, bir ihtilaldi; bir evren oluşturmanın çekiciliği yanında bütün öbür günahlar, en kötüleri bile ona sevişirken önemsiz gözüküyor, bu günahlara batıp çıkmaktan hiç gocunmuyor, tam aksine, bütün bu şeytansı tapınmalar, ona ancak bir evrenin efendisinin yaşayabileceği Tanrısal bir haz, bütün zerrelerine kadar yayılan bir doygunluk veriyordu.

Ruhsal ve bedensel altüst oluşlarla yaşadığı olağanüstü serüvenin sonunda, sevişirken soyunduğu ne varsa yeniden ve çabucak giyebiliyor, eski benliğine, günah ve ayıp duygusuna, kutsallıklara saygılı ahlakına geri dönüyordu; onu böylesine masum ve Osman'a göre de bir 'deli' yapan buydu, en korkunç günahlardan bile, ruhunda en ufak bir sıyrık bile olmadan çıkabilmesi, iki ayrı ruha, iki ayrı evrene, varlığında hiçbir hasar yaratmadan sahip olmasıydı.

Akıllı biri, ya bunları yaşayamaz ya da yaşarsa, içinde, derinlerde, hap sağaltılamaz bir yarayla gezerdi ama öyle bir yara yoktu Hikmet Bey'de; o, yaralarını, kendi yaptıklarından değil başkalarının yaptıklarından alıyordu.

Düzensiz soluklarla, yorgun bir halde hayata dönüp yeniden çevrelerini, dünyayı, hayatı algıladıklarında, pencereden giren ışıklar solgunlaşmış, o fosforlu aydınlık yerini kırık bir kızıllığa bırakmıştı.

Hikmet Bey, Hediye'ye minnetle sarılıp hemen her sevişmeden sonra ve inanarak söylediği cümleyi sevgiyle mırıldandı:

- Hediye, sen benim sahip olduğum tek hakikatsin.

Hediye, şımarmasına izin verilen tek yer olan bu yatakta bile şımarmadan, efendisine duyduğu derin aşkla Hikmet Bey'e sokuldu, onun ödülü, belki de o çıldırtıcı sevişmelerden ziyade, o sevişmelerin sonundaki bu sevecen sarılmalar ve okşayışlardı; böyle anlarda, son zamanlarda varlığının bir parçası haline gelen ve ifade etmesine bile imkân verilmeyen

küskünlüğünü biraz olsun bastırabiliyor, kendisine hiçbir hamle hakkı tanınmayan mücadelesindeki ağır yenilginin yaralarını bir nebze olsun unutabiliyordu.

Çok sonraları Hikmet Bey, Hediye'nin duyguları olabileceğini hiç düşünmemenin, onun duygularıyla hiç ilgilenmemenin, yanı başındaki kadının içinde kapkara bir inci tanesi gibi gün günden büyüyen korkunç kederi fark etmemenin ağır pişmanlığını yaşarken, Osman'a, "Belki de," demişti, "en hakiki aşk bir kölenin aşkıdır."

Gururunu, kimliğini, kişiliğini, arzularını, şımarıklıklarını, varlığının hayattaki yansımalarını görme isteğini karanlık mahzenlerde, esir pazarlarında, harem odalarında, köle tüccarlarının, halayıkların, haremağalarının küfürleriyle, tehditleriyle, hakaretleriyle kaybetmiş, ezilmeyi, yok olmayı, kendini fark ettirmemeyi, kendi istediğini değil kendisinden istenileni yapmayı bir erdem saymayı öğrenmiş bu küçük kadın; Dilevser köşke gidip gelmeye başladığından beri, hiç gurur meselesi yapmadan, yenilmenin, terk edilmenin, bir başkasının kendisine tercih edildiğini görmenin, aşk acısının içine karışan gölgelerini hiç taşımadan, yalnızca sevdiği adam kendisinden uzaklaştığı ve yakın bir zamanda bir daha kendisine hiç dokunmaması ihtimali hissedildiği için ıstırap çekiyor, sessizce, tek başına bu korkunç kederi taşıyordu.

Gözlerindeki, kimsenin fark etmeye bile tenezzül etmediği küskünlükten başka acısının insanlara yansıyan hiçbir yanı yoktu; eğer onun gözlerine dikkatlice bakacak biri olsaydı, o sessiz yalnızlığın ve küskünlüğün, anlatılan bütün acılardan daha ağır ve daha sarsıcı olduğunu görebilirdi.

O, acı çekmesi bile küstahlık sayılacak bir insan grubundandı, bir cariye, bir köleydi ama gene de dertleşecek bir kapı yoldaşı, bu ıstırabın yükünü tesellileriyle hafifletecek, kederiyle daha da büyüyen yalnızlığını paylaşacak bir dost bulabilirdi; en azından biraz dedikodu yapabilmek için onu dinlemeye hazır çok insan vardı ama geçtiği köle pazarlarının, onu döven haremağalarının bile ondan alamadığı, ruhundan silemediği, doğuştan gelen bir soyluluğa sahipti.

Her türlü yakınmayı yakışıksız buluyor, bazen çok bunaldığında, yalnızlığı ve ümitsizliği taşınmayacak kadar ağırlaştığında, kimseye sezdirmeden odasına çekilip alnını pencereye dayayarak dışarıya, bahçeye, ağaçlara bakıyordu, alnında hissettiği camın serinliğiyle birkaç dakika düşüncelerinden kurtuluyor, hiçbir şey düşünmeden geçirebildiği bu kısacık

ânı da Tanrı'nın bir lütfu olarak kabulleniyordu; bir teselli bile aramıyordu, yalnızca birkaç dakika düşünmeden geçirebileceği bir zaman parçasıydı en büyük isteği, uykularında bile o düşüncelerinden, kederinden kurtulamıyordu çünkü, geceleri defalarca, her seferinde hep aynı acıyla ve Hikmet Bey'in o kızı sevdiği düşüncesiyle uyanıyordu.

Hikmet Bey'e duyduğu sevgi, onun hayatta sahip olduğu tek şeydi; Hikmet Bey'in başka bir kadını sevmesi, bu eve gelecek başka bir kadının kendisini buradan uzaklaştıracağını, sahip olduğu tek şeyi de, bir daha görmemek üzere kaybedeceğini bilmenin dehşetiydi onu böylesine kederlendiren.

Her şeyini almışlardı, onda kendisine ait neredeyse hiçbir şey bırakmamışlardı, hepsini de çok fazla üzülmeden vermişti, şimdi de Hikmet Bey'i vermeye hazırlanıyor, bunun kaçınılmaz olduğunu hissediyordu; gene sesini çıkarmayacak ama çektiği acıdan vazgeçmeyecekti, belki de ilk kez kendisine ait bir şeye, bu acıya sahip çıkacaktı; Hikmet Bey'den kendisine kalacak yegâne hatıranın bu acı olduğunu biliyordu çünkü.

Acının, bir insanı ne kadar yalnızlaştırdığını da öğreniyordu.

Kimseyi görmeye katlanamıyor, insanlara bir duvara bakar gibi uzak gözlerle bakıyor, hiçbir konuşmaya katılmıyordu; Hikmet Bey'den başka herkes ruhunu sıkıyor, varlıkları rahatsız ediyordu; kütüphanenin yanında durup sessizce Hikmet Bey'in gelmesini ya da evdeyse, kütüphanesinden çıkmasını bekliyordu.

Sevişmelerinden sonra Hikmet Bey kendisine sarıldığında mutluluğa benzer bir duygu hissediyordu, usulca sokuluyor, bu anların kesilmesinden korkarak hareket bile etmekten kaçınıyor ve o sihirli cümlenin söylenmesini diliyordu.

- Hediye, sen benim hayattaki tek hakikatimsin.

Bazen bunun doğru olabileceğini hayal ediyor, kendini kandırdığını bile bile bunu düşünüyordu, o zaman o güzel yüzünde bir tebessüm beliriyordu, sonra o tebessüm kayboluyor, gözlerine küskünlük gelip yeniden yerleşiyordu.

Karanlık çökerken Hikmet Bey, acıktığını fark etti, öğleyin yemek yememişti.

Hediye, hizmet etme işini kimseye bırakmadan koşarak gitti, bir tepsi hazırlayıp öbür hizmetkârların alaycı bakışları arasında yukarı çıkardı.

Hikmet Bey giyinmişti bile. Hediye, erkeğin giyinmesinin aralarındaki ilişkinin bir başka biçime döndüğünün işareti olduğunu biliyordu, içinin sızladığını hissetti ama yüzünde hiçbir ifade değişikliği olmadı. Hikmet Bey'in yemeğini yatak odasında onun yanında yemesi bile Hediye'nin minnettarlık duyacağı bir davranıştı.

Tepsiyi, köşedeki yuvarlak masanın üzerine yerleştirdi, iskemlesini Hikmet Bey otursun diye çekti, lambaları yaktı, kenara çekildi.

Hikmet Bey, obur bir telaşla masaya oturup iştahlı seslerle, yemeklerin lezzetini överek yemeye başladı. Efendilerin o insafsız bencilliğiyle Hediye'nin yemek yemediğini fark etmemişti, karnı doydukça, aklı başka düşüncelere kaymış, gözleri dalgınlaşmıştı.

Bir ara, kendi kendine mi, yoksa Hediye'ye mi söylediği anlaşılmaz bir biçimde,

- Domuzları bile vurmuşlar, dedi. Sonra ekledi:

- Acaba buralardan gitmenin vakti mi geldi?

Hediye, domuzlar sözünü anlamamıştı ama 'buralardan gitmek' sözü yüreğini türetmişti, buralardan gitmek, her gün eve gelip kitapları karıştıran o 'çirkin ördekten' uzaklaşmak, başka diyarlara göçmek, ne muhteşem bir hayaldi ama sadece bir hayaldi, o küçük sevinç dalgalanmasından sonra bunu hemen fark etti.

Ama gene de, gitmenin ne kadar güzel olabileceğini düşünmekten, bunu yalnızken kuracağı hayallerin arasına almaktan geri kalmadı.

XIX

Ragıp Bey, ilgisiz bir merakla kaç tane olduğunu sayıyordu; birincisini gördüğünde hafifçe irkilmişti ama onuncudan sonra neyi saydığını bile fark etmez bir hale gelmişti. Eminönü'ndeki sonuncusunun yanından geçtiğinde kırk yediye varmıştı; üstlerinde uzun beyaz entarileri, entarilerinin önüne iğnelenmiş büyük kâğıtlara yazılmış ölüm hükümleri, çarpılıp uzamış boyunları, rüzgâr estikçe ipin ucunda dönen bedenleriyle Sultanahmet'ten Eminönü'ne kadar kurulmuş darağaçlarında sallanan idam edilmiş isyancılardı saydıkları.

İlk celselerde mahkûm olup asılanlardı bunlar, arkası gelecek, İstanbul, üç kalasın ortasındaki bir ipin ucunda dönüp duran beyaz entarili ölülere alışacak, gördüklerinin insan ölüleri olduğunu bile unutacaktı. Ragıp Bey gibi şehir de önce ürpermiş, sonra alışmıştı.

Darağaçları ve ölüler, bir zaman İstanbul'un parçalarından biri olmuştu, her zaman çevresinde birkaç sokak çocuğuyla birkaç aylağın durduğu, yaşlı kadınların yanlarından dua ederek geçtikleri bir nevi korkulu eğlenceye dönüşmüştü.

Ragıp Bey, bu asılmış insanlar için en küçük bir acıma bile hissetmiyordu, yalnızca onların yaptıklarından ve ölüm biçimlerinden, vücuduna yapışkan bir sülük ya da solucan değdiğinde hissettiği tiksintiyi hissediyordu, daha fazla bir anlam taşımıyordu bu ölüler onun için; eğer o isyancılara ne yapılacağına karar vermeyi ona bıraksalardı o da hiç duraksamadan ölümlerine karar verirdi, tek fark, Ragıp Bey onların vurulmasından yana olur hatta belki de bizzat kendi vururdu.

Darağacında sallanan son cesedi de arkasında bıraktıktan hemen sonra onları unutmuştu bile; onlar hatırlanmaya değer birileri değildi onun için; Unkapanı'ndaki tekkeye giderken bedeninin her parçasında yorgunluğu bir ağrı gibi hissediyordu.

İstanbul'a girdikleri ilk gece Dilara Hanım'a gidebileceğini düşünmüştü harekâttan önce ama olaylar onun hesapladığı gibi gelişmemiş, teslim olan askerleri hapishanelere yollamak, yaralıları hastanelere yatırmak, birlikleri İstanbul'un çeşitli bölgelerine yerleştirmek, yeni cephane dağıtmak, ambarlardaki fişekliklerin ve yiyeceklerin sayımını yapmak subayların günlerini almıştı.

Sonunda işler biraz hale yola girip de izin sırası geldiğinde, Harbiye Nezareti'ne gidip birliğinin son durumu hakkında rapor vermiş, çıkınca bir kira arabası tutup yola koyulmuştu ama arabacıya Dilara Hanım'ın evinin değil annesiyle karısının bulunduğu tekkenin adresini söylemişti.

Onları görmeden doğrudan Dilara Hanım'a gidebilirdi ama o zaman içinde hep bir sıkıntı ve vicdan azabı olacağını anlamıştı, bütün özlemine ve sabırsız arzularına rağmen önce tekkeye uğrayıp daha sonra Dilara Hanım'a gönül rahatlığıyla gitmeye karar vermişti.

Şeyh Efendi'yi Haliç'in kenarında, mezarların arasında tek başına dolaşırken buldu. Yosun, barut, ölüm ve yediveren güllerinin kokuları birbirine karışıyordu.

Şeyh, sanki gelmesini bekliyormuş gibi karşıladı Ragıp Bey'i.

- Hoş geldiniz.

- Hoş bulduk Efendi Hazretleri.

- Zorlu günler geçirdiniz, sıhhat afiyetiniz nasıl?

- Sayenizde iyiyim efendim, bir yaramazlık yok, biraz yorgunluk belki, ona da alışkınız.

Birlikte Haliç'in kıyısında yürümeye başladılar. Şeyh Efendi, bazen bir mezarın başında duruyor, başucundaki çiçeklere bakıyor, taşların üstüne sıçramış toprak parçalarını elleriyle temizliyordu.

Ragıp Bey, onun toprağa sürdüğü ellerinin hiç kirlenmediğini hayretle gördü.

- Askerler sokaklarda hocaları dövüyorlarmış. Ragıp Bey, yüzünü buruşturdu.

- Ben de duydum, canım sıkıldı biraz... Lakin onların da bir zaman ortada gözükmemeleri icap ettiğini anlamaları lazım. Müsademeden yeni çıkmış asker, yanında arkadaşı, kumandanı vurulmuş, böyle hallerde askerin asabiyeti kolay yatışmaz, bunların müsebbibi olarak hocaları görüyorlar,

hoca derken, elbet sizin gibi âlimleri kastetmiyorum ama bazı mollalar boylarından büyük işe kalkıştılar, askeri askere kırdırdılar...

Şeyh Efendi, sakallarını sıvazlayarak dinledi Ragıp Bey'in söylediklerini.

- Molla takımının bu işlere bulaşması tasvip edilecek bir vaziyet değil, zaten ulemadan kimse de bunu tasvip etmedi, lakin benim korkum başka, biliyorsunuz, siyaset bahane arar kendine...

Bir zaman sanki aralarında önemli bir konu konuşulmuyormuş gibi yürümeye devam ettiler, sonra Şeyh bıraktığı yerden yeniden başladı:

- Ama din siyasete bahane olmamalı. Durup Ragıp Bey'in yüzüne baktı.

- Askeri dine düşman etmeyin... Din bir cemiyetin, hiç unutmayın, ahlakı ve vicdanıdır, dinini kaybeden bir cemiyet, ahlakını ve vicdanını da kaybeder... Öyle bir cemiyette hiç kimse hayat hakkı bulamaz kendine. Zebunu zalime karşı, ırz ehlini namussuza karşı savunarak olan dindir... Ben dinsize de hürmet ederim, benim nezdimde o da Rab'ımın kıymetli bir kuludur, yolunu kaybetmiş, karanlığa düşmüşse, elimden geldiğince, âcizane bir ziya tutmaya çalışırım ona, Rab'ımın, talihli kullarının yollarını aydınlatan nurunu onlara da göstermeye gayret sarf ederim, dediğim o değil... Bir cemiyetin dinini kaybetmesi, bir kulun imanını kaybetmesine benzemez... Hele ki dine düşman bir ordu yaratırsanız, bu cemiyetin istikbalini karartırsınız, halkın dinine, İmanına, hocasına dokunmayın...

Benim inancım odur ki, hürmet eden, hürmet görür... Sahte sofuyla din ehlini, zinhar, birbirine karıştırmayın, günahsıza eza ederseniz, bu halk, adaletinizden şüphe duyar; dine düşman olursanız, bu halk size düşman olur... Orduyu halkından, halkı dininden ayırmayın... Savaşmak kolaydır lakin barışmak zordur Ragıp Bey... Her kanlı zalim bir savaş çıkartabilir ama barış için gönlü yüce birileri lazım gelir.

Tekkeye doğru yürümeye başlamışlardı.

Ragıp Bey, Şeyh Efendi'nin söylediklerini düşünüyor, bir cevap vermiyordu.

- Sizi burada lafa tuttum, kusura bakmayın. Validenizi görmek istersiniz, kendisi sıhhat ve afiyettedir, kendisi aziz bir kadın, böyle birini tekkemizde ağırlamak fırsatını bize bahşettiğiniz için ayrıca minnettarım.

- Estağfurullah efendim. Şeyh birden gülüverdi.

- Çelik gibi de sert maşallah, dedi.

Ragıp Bey, Şeyh'in ne demek istediğini anladı, o da güldü; iki erkek, iki dost, kendilerini korkutan ve onların sevgisini kazanan kadından duydukları çekingenliği, bütün cesaretlerine, şöhretlerine, kudretlerine rağmen hoşgörüyle ve şefkatle kabulleniyorlardı.

- Siz gidin, valide hanımı bekletmeyin, o da geldiğinizi duymuş, sabırsızlanıyordur.

Tam Ragıp Bey hareme doğru giderken Şeyh Efendi arkasından seslendi:

- Belki bu konuşmalarımızdan büyük biraderinize de bahsedersiniz, zannımca, onun daha çok ilgisini çekecek.

Ragıp Bey kendisiyle, İttihat Terakki'ye bir uyarı gönderildiğini anladı.

Bu uyarının ciddiyetini Cevat Bey anlardı belki ama İttihat Terakki Merkezi'nin bu tür uyarılara kulaklarını tıkayacağına şimdiden emindi.

Tahta tırabzanlara tutuna tutuna basamakları tırmandı. Annesi, beyaz başörtüsü ve gittikçe derinleşen çizgileriyle karşıladı onu; önce baştan aşağı, bir yarası, bir hastalığı, bir aksaklığı var mı anlamak ister gibi süzdü.

Yüzünde küskün bir ifade vardı, elini Ragıp Bey'e uzattı. Her zamanki gibi elleri beyaz sabun kokuyordu; buruşmuş, mavimtırak damarları belirmiş, kararlı ve sinirli "ellerdi bunlar.

- Aç mısın, dedi oğluna.

- Evet anne.

- İyi, sana yemek hazırlattım, yemeği karının odasına gönderttim.

- Sağ olun. İyi misiniz?

- Ben iyiyim elhamdülillah.

Annesi durup kaşlarını çatarak Ragıp Bey'e baktı.

- Halife'yi devirmişsiniz... Sokaklarda hocaları dövüyormuşsunuz.

Ragıp Bey, derin bir soluk aldı, yorgundu ve her karşılaştığı ona aynı şeyi söylüyordu, tam öfkelenmek üzereydi ki birden, bütün zabitlerin evlerinde aynı şekilde karşılanmış olabileceklerini fark etti. Daha sonra ağabeyi Cevat Bey'e bunu söyleyecekti: "Abi, biz hocalarla değil analarımızla dövüşüyoruz, nasıl kazanacağız, mümkün mü böyle bir mücadeleyi kazanmak?"

Kederli bir sesle:

- Ben hiçbir hocaya dokunmadım, dedi, dokunanı görseydim cezalandırırdım ama onlar da askerin içine nifak soktular, niye sadece bize kızıyorsunuz?

Annesi dimdik baktı oğlunun yüzüne, bir gün önce ı aynı sözleri büyük oğluna da söylemişti.

- Senin büyük deden müftüydü, yaşasaydı onu da mı dövdürecektiniz?

- Biz dövdürmedik anne, zaten bundan böyle olmaz artık öyle şeyler, savaşlarda böyle yanlışlıklar oluyor bazen, çok büyütmemek lazım.

Arkadan gelen soru, annesinin tek küskünlüğünün hocaların dövülmesiyle ilgili olmadığını gösteriyordu:

- Akşam kalacak mısın?

- Gideceğim anne, kışlaya dönmem lazım, yarın gelip sizi Hatice Hanım'la birlikte Göztepe'ye götüreceğim.

- Çok fazla kışlada kalıyorsun.

- Askerlik...

- Bu kadar askerlik iyi değil oğlum, erkek kısmı evine de biraz vakit ayırmalı.

- Haklısınız, yarın geleceğim, birlikte gideriz... Burada bir şikâyetiniz oldu mu?

- Hayır, ne şikâyetim olacak... Şeyh Hazretleri bizi hiçbir şeyden eksik bırakmadı Allah'a şükür, lakin insanın evi gibisi yok.

- Bir emriniz var mı bana?

- Yok, dedi annesi, ne emrim olacak, işlerini hallet de artık evimize gidelim, sen de kışla köşelerinde bürünmekten kurtul... İnsanın evi gibi yoktur oğlum, evinden ırak düşen belaya yakın düşer, bunu aklından çıkarma.

Dilara Hanım konusundaki bu gizli ihtar, ana oğulun bu konuda konuşabileceklerinin sınırıydı, bundan daha öteye ne annesi geçebilir ne Ragıp Bey bir şey söyleyebilirdi; daha fazla yüz göz olmalarına gelenekleri de, terbiyeleri de izin vermiyordu. Ragıp Bey, anladığını belirtmek için başını salladı.

Annesi öpmesi için elini uzattı.

- Şimdi git karınla çocuğunu gör.

Ragıp Bey, odasına girdiğinde, karısı pencerenin kenarında kucağında çocuğuyla oturuyordu. Kocasının içeri girdiğini gördüğünde yerinden bile kıpırdamadı, şöyle bir baktıktan sonra yeniden pencereye döndü.

Aralarındaki nefretin ne zaman başladığını kimse bilmiyordu, evlendikleri gece mi yoksa daha önce evlenmelerine karar verildiğinde mi ya da daha sonra Dilara Hanım'ın varlığının ikisinde de yarattığı çaresizlikle mi; ne kendileri hatırlayabiliyor ne de herhangi bir ölü bu konuda açıkça bir zaman verebiliyordu ama artık iğrenmeyi andıran bir nefretle birbirlerine dokunmaya bile katlanamıyorlar, göz göze bakışamıyorlardı.

Ragıp Bey, kuru bir sesle,

- Nasılsınız, dedi.

- İyiyim.

Ragıp Bey, karısının yanma yürüyüp kucağındaki yeni doğmuş bebeğe baktı, yumukça gözleri, çıkıklığı şimdiden belli olan elmacık kemikleriyle küçük bir Ragıp Bey gibi yatıyordu. Hiç bilmediği, daha önce hiç hissetmediği garip bir duygu hissetti, tadı hoşuna giden sıcak bir şey içermiş gibi bir duyguydu bu.

Bütün babalar gibi, Ragıp Bey'in de oğluna duyduğu duyguları isimlendirebilmesi, bunlara bir biçim verebilmesi için çevresinin yardımına ihtiyacı vardı ama o hemen hemen hiç evde olmadığından, içinde hissettiği sıcaklığı yerleşik bir sevgi biçimine sokabilecek zamanı olmamıştı.

Bir an bebeği kucağına almak istedi ama düşüreceğinden çekindi, elleri bebeğin yanında çok iri ve acemi kalmıştı. Yavaşça uzanıp parmağını yanağına değdirdi, yumuşak bebek teninin dokunuşunu şaşırarak fark etti.

Elini uzattığında, karısı bebeğe biraz daha sarılmış, vermek istemediğini hissettirmişti; bebeği kendi çocuğu olarak gördüğü, kocasının onda bir hak iddia etmesini hoş karşılamayacağı seziliyordu. Ragıp Bey, uğursuz bir kehaneti duyar gibi, karısının o belli belirsiz sarılışında, kendine bir düşman yetiştirileceğinin işaretini gördü; oğlu kendisine düşman olacaktı, karısının nefreti, bu bebeğin geleceğinde ete kemiğe bürünüp bir düşmana dönüşecekti.

Ragıp Bey, kenarda duran yemek sinisine baktı, kapaklı bakır sahanlar, dilimlenmiş ekmek ve bir sürahi su vardı, açlıktan içi kazınıyordu, Hatice Hanım onun yemeklere baktığını gördü.

- Anneniz yemek göndermiş, yiyin isterseniz. Ragıp Bey, yemeklere bir daha baktı.

- Şimdi gitmem lazım, kışlada bekliyorlar... Başka zaman yerim.

- Nasıl isterseniz.

- Bebek nasıl?

- İyi, elhamdülillah

- Bir şey lazım mı?

- Ne lazım olacak, her şeyimiz var çok şükür.

- Ben yarın gelip sizi Göztepe'ye götüreceğim.

- Olur... Nasıl olsa anneniz hazırlıkları yaptırmıştır.

Bunu söylerken sesinde kuvvetli bir hınç vardı. Kayınvalidesinin kendisini yok saymasından, ona yapacak hiçbir şey bırakmamasından bunalıyordu. Evin hanımı olmasına izin verilmemişti; saygıyla ağırlanan bir konuk gibi yaşıyordu Göztepe'deki köşkte ama o saygının altında bir sevgi yoktu. Genç kadının babasına hiç benzemeyen hoşgörüsüz dindarlığı, kendisine yaklaşan insanların sevecenliklerini soğuk bir kaya gibi ezip yok ediyordu; imanı ve inancı arttıkça insanlara duyduğu kızgınlık da artıyor, ne başkalarının kendisini sevmesi mümkün olabiliyor, ne de o başka birini sevebiliyordu; her yerde, her davranışta bir imansızlığın işaretini görüyor, bunu belli ederek, kayınvalidesi gibi inançlı insanları da sinirlendiriyordu.

Ragıp Bey'e duyduğu nefretin en büyük nedenlerinden biri de, onun bir başka kadınla kendisini aldatmasının yanı sıra, zina işleyerek günaha batması ve günahı kendi evine, yatağına taşımasıydı; ona değdiğinde günaha değeceğinden korkuyor, onun için kocasına değemiyordu.

Ruh temizliğini, sürekli ellerini yıkayarak derilerini tahriş eden biri gibi, hastalıklı bir hale çevirmiş, temizlenmekten ruhu tahriş olup yara bağlamıştı; artık ona dokunulamıyordu.

İnsanları değil, onların günahlarını ve zaaflarını görüyor, insanların bu günahlarından kaçmaya çalışırken farkına varmadan sadece zaaflardan değil, o zaafların hemen yanı başında duran sevecenlikten ve sevgiden de uzaklaşıyordu. Kızının, insancıl zaafları reddeden sofuca imanı, herkesten çok Şeyh Efendi'yi üzüyor, bunun bir ibadet, bir Allah sevgisi değil, bir hastalık olduğunu, herkesten fazla o seziyordu. Osman'a dediği gibi: "İnsanları sevmeden Allah'ı sevemezsin."

Ama kızı insanları sevmiyordu ve babasını hiçbir günahkârın üzemeyeceği kadar üzüyordu.

Bu duruma üzülen yalnızca Şeyh Efendi değildi, Ragıp Bey de bu sevgisizliğin, ölmekte olan 'bir ruhun yaydığı çürümüş meyve kokusunu andıran bu ruhsal kokunun nedeninin kendisi olduğunu düşünüyor, karısını her gördüğünde, hissettiği vicdan azabından dolayı hem üzüntü çekiyor, hem de kendisine sürekli olarak günahkârlığını hatırlatan bu kadından nefret ediyordu.

Tekkeden, kaçar gibi, Şeyh'e bile veda etmeden ayrıldı.

Cümle kapısından çıktığında sırtını duvara dayayıp derin derin soluk aldı; bir mezarlıktan çıkmış gibiydi, karısının odasına yaptığı o kısacak ziyaret sırasında hayatın serin kokusunu özlemişti.

Haliç kıyılarının yosun, leylak ve gül kokularını içine çekti, suyun üstünde altın sikkeler gibi kayıp giden güneş ışıklarının menevişlerine baktı, canı bir sigara yakmak istedi ama bir an önce oradan uzaklaşmak isteği daha ağır bastı; hızlı adımlarla, bir fayton bulabilmek için caddeye doğru yürüdü, gitmek, bir an önce Dilara Hanım'ın yanına varmak, üstüne sinen bu azap kokusundan sıyrılmak istiyordu.

Nişantaşı'ndaki konağa vardığında, karısının ruhunda yarattığı sıkıntı zayıf bir gölgeye dönüşmüştü. Onu her zaman olduğu gibi salona aldılar.

Biraz sonra Dilara Hanım, neredeyse koşarak salona girdiğinde, o son gölge de uçup gitti, Ragıp Bey, içinin titrediğini hissederken hiç kımıldamadan durdu, Dilara Hanım ise, hızla yanma gelip ona sıkı sıkıya sarıldı.

- Ragıp, şükür Allah'ıma, geri geldin. Bir adım geri çekilip Ragıp Bey'e baktı.

- İyisin değil mi? Bir şeyin yok değil mi? Tanrım ne kadar merak ettim seni.

Yeniden Ragıp Bey'e sarılıp göğsüne yaslandı. Ragıp Bey kımıldayamıyordu bile, böyle bir durumda ne yapacağını bilemediğinden hareketsiz duruyordu, yalnızca başım eğip Dilara Hanım'a hissettirmeden saçlarını kokladı, yapabildiği tek sevecen hareket buydu, onu da sevdiği kadına hissettirmeden yapmaya uğraşıyordu.

- Aç mısın?

- Evet, hem de çok.

Dilara Hanım, hemen ona bir sofra hazırlattı, yemeklerini elleriyle koydu, tabaklarını kendisi değiştirdi, yatak odasının dışında birbirlerine hemen hemen hiç dokunmadıkları halde o gün, Ragıp Bey yemek yerken onun saçlarını okşadı, elini yanağına sürdü, âşık bir kadının telaşıyla, küçük bir uçuçböceği gibi çevresinde dolanıp durdu. Gerçekten de o sırada Ragıp Bey'e âşıktı. Zaten Dilara Hanım'ın, bütün duyguları âşık bir kadının duygularıydı; âşık bir kadın gibi özlemiş, âşık bir kadın gibi merak etmiş, âşık bir kadın gibi kaygılanmış, geldiğini görünce âşık bir kadın gibi sevinmişti. Bu duygularının hepsi gerçekti.

Her duygu, özlem, merak, kaygı, sevinç, âşık bir kadının yaşadığı gibi yaşanıyordu Dilara Hanım tarafından ama kendi başlarına gerçek olan bütün bu

âşıkane duygular yan yana geldiğinde ortaya aşk çıkmıyordu; bütün o parça parça duyguları bir arada tutup onları gerçek bir aşka çevirecek olan o muhteşem vazgeçiş, kendinden, varlığından, hayatından vazgeçme yoktu Dilara Hanım'da. O, kendini ve hayatı her an fark ediyor, bunları hiç unutamıyordu, bir keresinde Osman'a itiraf ettiği gibi: "Hayatı, insanları ve kendini unutmadan, bunlardan vazgeçmeye razı olmadan da aşk ortaya çıkmıyordu ne yazık ki."

Ragıp Bey'in bütün o âşıkane davranışlara rağmen sürekli hissettiği ama adını koyamadığı, kavrayamadığı eksiklik, bu vazgeçiş eksikliğiydi, Ragıp Bey, bunu hiçbir zaman isimlendiremedi; birisi bu durumu ona anlat-saydı da herhalde bunun ne anlama geldiğini anlayamayacaktı. İlişkileri boyunca hep aynı tedirginliği yaşadı, sevdiği kadının her davranışında aşkı gördü ve onun yanından her ayrılışında ise tuhaf ve belirsiz bir kaybetme duygusuna kapıldı.

Yemekten sonra Ragıp Bey'i banyoya sokup kendi elleriyle yıkadı; acı veren, etlerini yakan bir sabırla, sevişmeden, buharlarla dolu banyo odasında Dilara Hanım onun bütün bedenine dokundu. Ragıp Bey ise kadınına bir kere bile elini sürmedi, azgın bedeni kadının kendisini yıkamasına razı olsa da bundan duyduğu çocuksu utanç kımıldamasına engeldi.

Dilara Hanım onu yıkarken, isyan günlerinde yaşadıklarını, Hikmet Bey'in evinde geçirdikleri günleri anlattı.

Ragıp Bey'in bedeninin bu macerayı dinlerken aniden kasılmasının nedenini, kendisini kıskandığını anladığından, onu yatıştıracak açıklamayı yapmayı da ihmal etmedi:

- Zannımca Hikmet Bey Dilevser'den hoşlanıyor.

- Nerden biliyorsun? Dilara Hanım güldü.

- Ben bilirim.

- Dilevser ne diyor?

- O biraz şaşkın, gururu okşandı ama tam ne olduğunu henüz anlamadı. Banyodan sonra yatak odasına geçip lavanta kokulu çarşaflara kendilerini bırakarak yorganı üstlerine çektikten sonra Ragıp Bey de utancından sıyrıldı;

yatak, savaş alanı gibi, Ragıp Bey'in kendini rahat ve güvenli hissettiği bir yerdi. Hiçbir oyun oynamadan, hiç konuşmadan, ormanda karşılaşmış iki sağlıklı hayvan gibi iştahla seviştiler. Dilara Hanım kendini aşkla ve arzuyla verdi erkeğe, kalçalarında, bacaklarında, memelerinde, daha sonra moraran ve Dilara Hanım'ın aynanın karşısında zevkle seyrettiği parmak izleri kaldı.

Sakinleşip de Ragıp Bey'in yüzlerce ölüm görmüş gözkapakları uykuya kapandığında, yüzünde, tıpkı karısının kucağında gördüğü oğlunun yüzündeki o mutlu bebek ifadesi vardı.

XX

Yaz ansızın geldi o yıl.

Çisentili, serin bir bahar akşamı uykuya dalan şehir, ertesi sabah, sesleri, renkleri, deniz kokan nemli sıcağıyla yeni bir mevsime uyanmıştı; denizin oynak ışıltısı bütün şehre vurmuş, İstanbul rengârenk bir deniz taşı gibi birdenbire ısınmıştı. Bir hiçlikten çıkıvermiş gibi gelen zerzevatçılar, kendilerine özgü bağırtıları ve eşeklerinin iki yanına astıkları küfeleriyle şehrin sokaklarına yayılmışlardı, köşklerin ve konakların bulunduğu semtlerde enginar satıcıları, alaycı bir gülümseyişle erkeklere iyi geldiği söylenen sebzelerinin bulunduğu küfelerini sırtlayarak dolaşmaya koyulmuşlardı, bohçacı kadınların gelişlerini haber veren seslerinde bir çoğalma, seyyar satıcıların yüzlerinde bir memnuniyet vardı.

Şehir, bu kımıldanan, yayılan, büyüyen sedeflenmiş sıcak parlaklığın altında huzursuz bir uykuya dalmış gibi suskundu; korkmaktan kurtulamamış ama korkuya alışmıştı. Yeni Padişah'ın Mahmut Şevket Paşa karşısındaki korkusuyla ilgili anlatılan hikâyeler, şehrin yaşadığı korkunun belki de tek eğlencesiydi; yeni Padişah'ın haremde kendisine sunulan yeni cariyeler arasından hangisini seçeceğine karar vermek için yürürken, seçtiği kadını işaret etmek için birinin önünde mendilini bıraktıktan sonra, yanındakilere telaşla, "Acaba Paşa buna ne der?" dediğini anlatan söylenti kahvelerde insanları hâlâ güldürebiliyordu.

Mahmut Şevket Paşa'nın, kendisine çok değerli bir at hediye eden Padişah'a, "Benim bu kadar kıymetli bir atı bağlayacak ahırım yok Haşmetlim," diyerek armağanı reddedişi ise Paşa'nın yarattığı korkuya hak edilmiş bir saygı ekliyordu.

Bu durgun hayatın içinde hırsla, hiddetle, ihtirasla konuşup tartışan tek kesim ise subaylardı. Askerin siyasete karışıp karışmaması subayları ikiye ayırmıştı; Mustafa Kemalle İsmet Bey'in başını çektiği bir grup, 'askerin

derhal siyaseti bırakıp asıl mesleğine dönmesi gerektiğini' savunuyordu, Mahmut Şevket Paşa'nın yardımcısı olarak askeri siyasetin içine sokan Enver Bey'in yandaşları ise askerin yeniden karargâhına çekilmesi halinde ülkenin çığırından çıkacağını, mürtecilerin yeniden hareketleneceğini söylüyordu.

Hareket Ordusu'yla İstanbul'a gelmiş olan İsmet Bey'in, Mahmut Şevket Paşa'yı ikna ederek bizzat kaleme aldığı bir tebliğ, askerin artık siyasetle uğraşmaması gerektiğini belirtmişti ama bu talimatı Enver Bey'in yandaşları dinlemiyordu. Ne zaman iki subay bir araya gelse bu konu açılıyordu.

Ragıp Bey'le ağabeyi Cevat Bey de sürekli aynı konuda tartışıyorlardı. Yaz başında, Ragıp Bey'in ısrarıyla Cevat Bey Göztepe'deki köşke yerleşmişti; böylece, Dilara Hanım'da kaldığı geceler Ragıp Bey'in de içi biraz daha rahat ediyor, annesiyle karısı için endişelenmekten kurtuluyordu; anneleri ise yeniden iki oğlunu birden yanında görmekten memnundu. En şaşırtıcısı ise, tam bir sofu olan Hatice Hanım'la dine kuşkuyla bakan Cevat Bey'in çok iyi anlaşmaları, çok yakın ve sevecen bir ağabey kardeş ilişkisi kurabilmeleriydi. Neredeyse bütün dindarlarda bir kusur, bir günah bulan Hatice Hanım, Cevat Bey'i asla öbür günahkârlarla bir tutmuyordu; onun siyasi inançlarını bir din mertebesine yükseltip bunlara sofuca sahip çıkması ve hayatını bir keşiş gibi kadından, zinadan, içkiden, eğlenceden uzak geçirmesi belki de onu sevmesini sağlamıştı;

belki de kardeşine hiç benzemeyen bu subayı kardeşçe sevmesinde, Ragıp Bey'in günahkârlığına duyduğu öfkenin bir türlü ortaya çıkmasına izin vermediği sevginin bir yansıması vardı; nedenini hiç kimse bilmiyordu bu sevginin; daha da tuhafı, Ragıp Bey'in küçük oğlunun da babasından çok amcasına gülümsemesiydi.

Ragıp Bey'in köşkte kaldığı akşamlar, bahçedeki büyük atkestanesinin altına sofra kuruluyor, kadınlar, huzurlu bir mutluluk içinde masayı erkeklerin sevdiği yemeklerle donatıyorlardı. Böyle akşamlarda Hatice Hanım'ın kocasına duyduğu nefrette bile bir hafifleme, bir gevşeme seziliyordu.

Yemekten sonra kadınlar içeri çekiliyorlar, 'H erkek, gizli bir yangından savrulmuş gibi uçuşan ateşböceklerine, küçük havuzun gümüşle cilalanmışçasına mat bir parlaklıkla kıpırtısız duran suyuna, ağaçların koyu yeşil gölgelerine bakıp ağustosböceklerinin cırıltısıyla kurbağaların hiç

durmayan bağırışları arasında, toprak, çiçek ve meyve kokularını koklayarak, akıllarını en çok kurcalayan konuya dönüyorlardı.

Yaz başında bir bildiri yayınlayan Mahmut Şevket Paşa'nın 'askerin siyasete karışmaması' gerektiğini söylemesi, iki kardeşin arasındaki tartışmayı daha da alevlendirmişti.

Kahvelerini içerken, Cevat Bey kardeşine döndü.

- Paşa'nın yayınladığı bildiriyi okudun mu?

- Evet.

- Bütün bunlar Enver Bey'i kenara itmek için yapılıyor aslında, koskoca Paşa bu oyuna nasıl düştü anlamıyorum, yahu, askeri siyasetin dışına atarsan, bu ülkedeki onca yobaza, mürtecie, medeniyet düşmanına kim dur diyecek? Daha bir ayaklanmadan yeni çıktık, asker olmasa buraların hali ne olurdu Ragıp bir düşünsene. Asker siyasetten çıksın demek de bir siyaset değil mi, üstelik bunu söyleyen kim, o da bir asker.

- Ağabey, ben askerin siyasette kalmasını tasvip etmiyorum doğrusu, daha önce de size söyledim ya, Balkanlar kaynıyor, bir Balkan savaşının kaçınılmaz olduğunu sokaktaki çocuk bile görüyor, siz kışlaların halini bilmiyorsunuz pek, bu halde savaşa girersek, bu, tarihin en büyük facialarından birine yol açar, Osmanlı ezilir gider bu savaşta.

Cevat Bey, yüzünü buruşturdu.

- Ragıp, Balkan savaşına hazırlanalım, tamam, etrafımız düşman dolu, bu da tamam ama ya içimizdeki düşmanlar, eski Padişah'ın adamları hazır bekliyor, biz olmasak çoktan yeniden ayaklanıp yeşil bayraklarını açarlardı, bunu görmüyor musun hakikaten, ta Balkanlar'daki düşmanın kokusunu alıyorsun da burnunun dibindeki düşmanı görmüyor musun, anlamıyorum bu kadar kör olabilir misin?

- Ben size Şeyh Efendi'nin bana söylediklerini naklettim, ulema takımı ayaklanmadan yana değil, ayaklanmada onların rolü de olmadı zaten, bir-iki baldırı çıplak mürteci yüzünden ilelebet siyasette kalamayız ki, ordu siyasetle bu kadar uğraşırsa, askerlikle kim uğraşacak?.. Askerin hali perişan, hepsi maneviyatsız, yorgun, silahlar eski, paşaların aklı siyasette olduğundan ciddi bir hazırlık yapılmıyor.

- Ragıp sen de tutturdun Şeyh Efendi, Şeyh Efendi, bu mollalara bu kadar güvenme, sonu hüsran olur, onların derdi askeri bir kıyıya itip yeniden

ipleri ellerine geçirmek... Halkı sağıyor onlar, tekkelerin paraları nerelerden geliyor, zavallı Müslümanların kesesinden.

Ragıp Bey iskemlesinde rahatsızca kıpırdadı.

- Şeyh Efendi bize çok yardım etti, kaç arkadaşımız onun sayesinde kellesini kurtardı, kaç yaralımız onun tekkesinde sağaldı... Niye böyle haşin davranıyorsunuz?

- Tamam, bize yardımı oldu ama bir şeyh bize yardım etti diye bütün siyasetimizi değiştirecek değiliz, öyle değil mi... Bu halk cahildir Ragıp, sen de biliyorsun, bunlara biri, din elden gidiyor, dedi miydi bunlar sokağa dökülür.

- Halk ayaklanmaya katılmadı ağabey. Katılsa biz bu işin üstesinden gelemezdik. Hem, Balkanlar'daki devletler bütün Avrupa'nın da desteğini alıp bize karşı hazırlanırken aklımızı içerdeki iki mollaya takmak sizce uygun düşer mi?.. Bu gidiş iyi değil ağabey, asker askerliğini unuttu. Bırakın siyaseti siyasetçiler yapsın, biz işimizi yapalım...

Cevat Bey, ayağa kalktı, idare lambalarının kaygan ışıkları içinde gölgesi koca bir ağaç gölgesi gibi büyümüştü.

- Bizim işimiz bu vatanı her düşmana karşı korumak, icabında dışarıdaki düşmana karşı, icabında içerideki düşmana karşı... Askerden başka burayı koruyabilecek kim var, siyasetçiler diyorsun, onlar, iktidar için analarını bile satarlar. Mültecilerle el ele bunlar iktidara gelirse, savaşlarda başarı mı kazanacağız sanıyorsun, daha beter oluruz... Sen hiç tarihte, içerden çürümüş bir ülkenin savaş kazandığını gördün mü Ragıp, inan bana Osmanlının istikbalini belirleyen günler yaşıyoruz, ordu siyasetten çekilirse göçer bu vatan mürtecilerin elinde.

- Ağabey, ben askerim, bu mesleğe severek girdim, severek yapıyorum, benim dediğim, bırakın mesleğimi yapayım ama bu mümkün olmuyor, askeri mahfillerde siyasetten başka bir şey konuşulmuyor, herkesin aklı siyasette... Vatanı kurtaracağız derken ordu çöküyor, bunu nasıl görmüyorsunuz?.. Siyasetçiler iktidar için her kötülüğü yapar diyorsunuz, siyasete bulaşmış bir ordunun o siyasetçilerden ne farkı kalır peki, bunu hiç düşünmüyor musunuz... Mahmut Şevket Paşa'ya baksanıza, iyi bir kumandandı, şimdi bir nevi Padişah oldu, Enver Bey, cesur bir zabitti, şimdi siyasetçiden daha fazla siyasetçi.

- Enver olmasa bu ordu böyle kararlı davranamazdı Ragıp. Genç zabitler ona tapıyor, o, bu sevgiyi bileğinin hakkıyla kazandı. Onu yerinden kımıldatmaya kalkarsan ordu ayaklanır. Mahmut Şevket Paşa'ya gelince, evet, bak orada haklısın, biz bu paşayla ne yapacağız ben de bilmiyorum, onu biz getirdik bugün geldiği yere, ama o bizi şimdi kenara itmeye çalışıyor. Paşa'yla ne yapacağız, ben de düşünüyorum doğrusu.

O yaz gecesi, büyük bir atkestanesinin altında tartışan iki kardeş, bu konunun yüz yıl boyunca tartışılacağını da, birkaç yıl sonra Osmanlı'nın tarihindeki en ağır askeri yenilgilerden birini Balkan Savaşı'nda yaşayacağını da bilmiyorlardı; bütün ciddiyetleriyle ve inançlarıyla tartışmalarına rağmen aslında tartıştıkları konunun ciddiyetinin ve ağırlığının o kadar da farkında değillerdi. Yıllar sonra Ragıp Bey Osman'a, "Aslında Mustafa Kemal Bey'le İsmet Bey haklıydılar, ya Enver'i kıskandıklarından ya da durumu herkesten önce kavradıklarından, bu mevzuun üzerinde çok durdular ama gariptir, kendileri iktidara gelince de askeri siyasetten çıkarmadılar. Mustafa Kemal'in en ateşli taraftarları bile daha sonra onun bu görüşlerini unutmayı tercih ettiler," demişti.

Mahmut Şevket Paşa'nın kanlı geleceğine giden yol ise, Cevat Bey'in, "Paşa'yla ne yapacağımızı ben de düşünüyorum," sözleriyle açılıyordu; bu sözler daha sonra başka İttihatçılar tarafından da sık sık tekrarlanacak, her söylenişte, Paşa'yla ölüm arasındaki duvar biraz daha incelecek, bu cümlenin her tekrarlanışıyla birlikte geleceği biraz daha kararacaktı. Zirvelere tırmanmış herkes gibi, Paşa da, kendi kaderi üstünde küçük insanların ve küçük cümlelerin etkisi olabileceğine asla ihtimal vermiyordu ama onun kaderi de bahçelerde, kahvelerde, askeri mahfillerde söylenen bu küçük cümlelerle, hiç tanımadığı ve belki de hiç önem vermediği insanlar tarafından belirlendi; kendi yandaşı sandığı insanlar bu küçük cümlelerle onun etrafından çekilip açıldılar ve onu mermiler karşısında yalnız bıraktılar.

O sıkıntılı ve sessiz yaz, birçok insanın bir başkasının hayatını ve kaderini belirlediği, değişik yerlerden gelen hayatların birbirlerine karıştığı, mutlulukların, hayal kırıklıklarının, sevinçlerin, evliliklerin ve acılı yok oluşların yaşandığı bir mevsim oldu. Reşit Paşa'nın kendisine pek yakışan utangaç tebessümüyle Osman'a dediği gibi: "Herkes bir başkasının kaderiydi." Bunu söyledikten sonra eklemişti: "Hepimiz kendi kaderimizden çok bir başkasının kaderi üstünde etkili oluyoruz, ne garip

değil mi, bazen düşünüyorum da, başkalarının müdahale edemediği bir hayatı ve kaderi yaşayabilseydik herhalde hepimizin hayat hikâyesi çok değişik olurdu ama ne yazık ki bu mümkün değil, Yaradan sanki hepimizi birbirimize bağlamış, birimiz kıpırdayınca hepimiz kıpırdıyoruz."

İki kardeş Göztepe'de ülkenin geleceğini tartışırken, Mehpare Hanım da Şişli'deki konağının bahçesine çıkmış, bunaltıcı sıcakta biraz soluk alabilmek için kameriyeye oturmuştu. Ay ışığı, kameriyeyi sarmalayan sarmaşıkların arasından peri kızları gibi süzülüyor, Mehpare Hanım kendisini büyülü bir ormanın içinde kalmış bir kız çocuğu gibi hissediyordu. Çocukluğundan beri kaybolmayı, sadece kendisine ait gizli bir köşede saklanmayı, başkalarıyla paylaşmayacağı kuytuluklarda hayaller kurmayı severdi ama bütün bunlar ona, çevresinde onu sevenler, şımartanlar, hayran olanlar bulunduğu zamanlarda çekici geliyordu. O gece ise, derin bir iç sıkıntısı yaşıyordu; şehir kendi içine çekildiği, konak davetleri, eğlenceler, gezintiler durduğu, herkes ortada gözükmektense gizlenmeyi tercih ettiği için Mehpare Hanım da geldiğinden beri konağında yapayalnız kalmıştı.

Bu sıkıntı ateşli bir hastalık gibi seyrediyor, bazen biraz sakinleşiyor bazen de çılgın nöbetlere dönüşüyordu; böyle zamanlarda Konstantin'i, içi yanarak, bir hayalden bir hayale savrularak özlüyor, kimi sabahlar onun teninin kokusunu duyduğuna, o kokunun yüzüne ve boynuna sıcak bir hayvan gibi değdiğine, bu kokunun gerçekliğine yemin edecek kadar emin olarak uyanıyordu.

Onun yataktaki başka hiçbir erkekte rastlamadığı cilvelerini, vahşileştiğinde gözlerinde beliren delici ve deli bakışlarını, sevişmeleri bittikten sonra uzun uzun bütün bedenini sevgiyle öpüşünü, Yunan aksanlı fısıltısıyla 'Mehpare' deyişini, şakalarını hatırlıyor, pişmanlıklarla hayaller arasında bir sarkaç gibi gidip gelen sarsıcı gezintilere çıkıyordu.

Asabileştiğini, sinirlerinin bozulduğunu, yalnızlıktan yorulduğunu anlıyor, bu da, onun bütün duygularının bir sinir hastalığından kaynaklandığına inanıp Konstantin'e duyduğu özlemin, çektiği bütün acıların gerçekliğinden kuşkulanmasına, bunların gerçek olmadığını düşünmesine yol açıyordu. Bunlara, asap bozukluğunun sebep olduğunu düşünmek, onun özlemlerini, acılarını, sıkıntılarını hafifletmiyor, aksine özlemlerinin ve acılarının gerçekliğine inanmadıkça, onların bir gün yeni kavuşmalarla bir mutluluğa döneceğine dair gelecekle ilgili hayalleri ve

ümitleri de üzerinde var olacakları zemini kaybedip bir sis perdesinin arkasına çekiliyorlardı. O zaman bir hayalin avuntusunu da kaybeden acısı ve özlemi daha da güçleniyordu.

Bir belirsizlik içinde kaybolup isteklerinden ve duygularından bile emin olamadan, bu isteklerle duygular için acı çekmek, onun neredeyse bütün hayatını zehirliyor, o sıralarda en muhtaç olduğu duyguyu, kendine olan güvenini kemiriyordu.

Doğallığı ve açık sözlülüğüyle onun tek dostu haline gelen ve gerçek bir sevgiyle bağlandığı tek yakını olan Sula, onun acılar içinde kıvranmasını seyretmekten duyduğu üzüntüyle bir keresinde ona,

- Neden Konstantin'den ayrıldın, diye sormuştu.

Mehpare Hanım bu sorunun cevabını çok uzun zamandan beri düşünüyormuş gibi hiç duraksamadan cevap vermişti:

- Bana o kadar çok benziyordu ki, ondan korktum. Galiba, o korkuyu sıkıntı zannettim.

Bir keresinde de Sula, o anaç tavrıyla,

- Ona mektup yazıp çağır buraya, koşa koşa gelir, emin ol, demişti. Mehpare Hanım ise düşünceli gözlerle bakmıştı Sula'ya.

- Belki gelir... Ama ya onun için hissettiklerim gerçek değilse... Bunu görmeye tahammül edemem Sula... Bir başka zaman olsa belki çağırırdım, ama şimdi, hayır, şimdi olmaz.

Sonra, o garip isteklerinden birini söylemişti:

- Bana bir sirtaki oynaşana Sula.

Sula, koca bedeninden beklenmeyen, inanılmaz bir zarafetle oynamaya koyulmuş, Mehpare Hanım onun oynayışını, aklında birçok hatıra ve hayalle seyrederken, belki de o güne dek hiç yapmadığı, en azından Sula'nın hiç görmediği bir şey yapmış, ağlamaya başlamıştı.

Oyunu kesen Sula, bir anne gibi Mehpare Hanım'ın yanına oturup onun saçlarını okşayarak, arzularına kendisi de dâhil hiç kimsenin tam olarak inanmadığı bu tuhaf kadını gerçek bir sevgiyle bağrına basmıştı.

- Bu bir hayat değil ki Sula, demişti Mehpare Hanım. Bu bir hayat değil. Ne bu? Nedir benim yaşadığım? Ben de herkes gibi bir hayat istiyorum; sevmek ve sevilmek istiyorum... Güvenmek istiyorum... Güvenilmek istiyorum...

Sonra da gözlerindeki yaşlan silip gülüvermişti.

- Ben bile kendime güvenmiyorum, onlar niye güvensin ki... Durup derin bir soluk almıştı.

- Gene de, biri bana tam olarak güvensin isterdim... Kim bilir, belki ben de kendi hislerime güvenirdim o zaman... Her şey ne kadar başka olurdu...

Bunlar samimi dileklerdi ama birçokları gibi o da kendisinde olmayanı istiyor, hangi ruh halinde yaşıyorsa baskı bir ruh halini özlüyor, isteklerinin peşinden öbür insanlardan farklı bir biçimde pervasızca gitse de, istediklerine sahip oldukça istekleri değişiyordu.

Sahip olduklarıyla isteklerinin uyum içinde olduğu bazı kısa zaman parçaları da yaşamış, mutluluk konusunda o kısa zaman parçalarında bir fikir edinmişti ama huzursuz ruhu mutluluğun, tatminin, memnuniyetin sükûneti içinde barınamıyor, bir duygu biraz durağan bir hale geldiğinde, bu duygu mutluluk olsa bile, yeniden hareketlenmek, aramak, yeni istekler peşinde koşmak, yeni mutluluklar bulmak için kıpırdanmaya başlıyordu.

Şimdi, onun gibi kadınlar için en tehlikeli sayılabilecek noktaya ulaşmış ve kendisini tanımıştı. Artık, hiçbir isteğine güvenmiyor, hiçbir özlemine kendini rahatça bırakamıyor yaşadığı her duygudan neredeyse düşmanca bir öfkeyle kuşkulanıyordu. Bir yere ulaşmaktan değil koşmaktan hoşlanan bir koşucunun, kendine 'ben nereye koşuyorum' diye sorduğu anda koşma zevkini de kaybedip aniden durması gibi, o da hep belirsiz bir istek peşinde giderken, hangi isteğin peşinden gittiğini, hangi isteğinin gerçek olduğunu kendine sormuş ve duruvermişti, istemek de çekiciliğini kaybetmişti.

Aslında hiçbir yere varmak istemediğini anlayınca, tatminsiz arzularıyla yarattığı rüzgâr kesilmiş, o rüzgârın baş döndürücülüğü bitmiş, hayatının yelkenleri rüzgârsızlıktan boşalıp korkunç bir hareketsizlikle sarkmıştı.

İstemenin şehveti de bitince, geriye, gerçeklikleri kuşkulu birçok duygunun hiçbir yere varmayı bile hayal edemeyen acı dolu çalkantısı kalmıştı.

Çektiği acılar ve özlemler, o duyguları yaşadığı anlarda gerçek "e sahiciydi ama artık bu duygulan tatmin edecek hiçbir amaç olmadığını hissetmek, isteklerinin gerçek hedefleri olmadığını bilmek, varılacak hiçbir menzilin kendisini memnun etmeyeceğini anlamak, hayatında büyük bir eksiklik ve boşluk yaratıyordu; bir başka insana dokunmayan, değmeyen bu

duygular da bu boşluk içinde ölgünleşiyor, soluyor ve ne gariptir ki daha da acılaşıyorlardı.

Mehpare Hanım, bir isteğin sahici olabilmesinin, o isteğin, amacına ulaştığında da varlığını sürdürebilmesiyle mümkün olduğunu anlıyordu.

O gece, ay ışığının altında, yeşim taşından yapılmış bir oyma gibi gözüken kameriyede aklı karmakarışıktı, bir afyon bağımlısı gibi alıştığı hayran olunmanın eksikliği onu kendisiyle yüz yüze bırakmış, pek alışkın olmadığı kadınsı bir hesaplaşmanın tam ortasında kalmıştı; Hikmet Bey'in genç bir kıza tutulduğuna ve onunla evlenmek istediğine dair dedikoduların kulağına gelmesi, hayranlığının ve tutkusunun hep süreceğini sandığı birinin kendi sihrinden kurtulduğunu öğrenmesi onu daha da şaşırtıp üzmüştü.

İstekleri o kadar hızla yer değiştiriyordu ki onları yakalamakta, sıralamakta, sahtesi ile gerçeğini birbirinden ayırmakta kendisi bile zorlanıyordu. Neredeyse yenilgiyi ve yalnızlığı kabul etmek üzereydi, hatta kabul etmişti; bundan sonra konağında sessiz ve sakin bir hayat sürmeyi, kapılarını kapamayı, vaktini çocuklarına harcamayı, bu durmak bilmez isteklerinden, yakıcı ve yaralayıcı şehvetinden soyunmayı düşünüyordu artık; ona çok zevk vermiş ama tam içinde, derininde, ne olduğunu anlamadığı bir yeri eksik bırakmış bu hayat biçimini değiştirecekti.

Kendini yorgun ve yaşlı hissediyordu; beğenilmemeye alıştıracaktı kendisini,

Hikmet Bey'in bir başkasına gidişi, onun bu hastalıklı çırpınışlarını tam bir yenilgiyle sona erdirmişti.

Garip bir iç huzuruyla kendini oturduğu tahta koltuğa bırakıp sırtını dayadı, ay ışığının ayaklarının ucunda gümüş kuşlar gibi oynaşan parlaklığına dalgın gözlerle baktı. Duyguları o kadar çabuk değişiyordu ki, o duygulardan bir tanesine kapılarak verdiği karar, düşüncelerinde şekillenirken duyguları da değişmiş oluyordu; düşünceleri duygularını hiçbir zaman yakalayamıyordu; o yenilmiş ve bıkmış halini kabullendiğine inandığı anda da birden ellerini çırparak bir hizmetçiyi çağırıp kâğıt kalem getirmesini istedi.

Sarmaşıkların gölgeleri altında yazdıklarını zorlukla seçerek Hikmet Bey'e kısa bir mektup yazdı.

"Hikmet,

Sizinle derhal konuşmam gerekiyor. Mevzu, çocuklarımızın istikbaliyle ilgili.

Yarın öğleden sonra bekliyorum. Mehpare."

Mektubu, ertesi sabahı bile beklemeden, inanılmaz bir sabırsızlıkla arabacısına verip hemen gönderdi, mümkün olsa derhal gelmesini isteyecekti ama bunun tuhaflığının farkına varabiliyordu.

Ertesi sabah, erkenden, telaşla uyandı, bütün evi teftiş etti, hizmetçilerle uşaklara gerekli talimatları verdi, öğlene doğru banyoyu yaktırıp uzun uzun yıkandı, sonra gardırobunu açıp bütün elbiselerini teker teker denemeye başladı; Sula'yı da yanına çağırmış, giydiği her elbiseden sonra ona, "Nasıl oldu?" diye fikrini sormuştu. Sula her seferinde, "Çok güzel," diyor, o aynada kendini süzüyor, arkasını dönüp başını çevirerek sırtına bakıyor, bir-iki adım yürüyor, sonra da, "Bu olmadı," diye çıkarıp atıyordu, yatağın üstü elbiselerle dolmuştu. Sula sinirlendi:

- Vre yeter, güzelsin, ne giyersen yakışır. O zaten senin elbiseni nereden görecek, o sana bakacak, daha sonra sorsan ne giydiğini bile söyleyemez, o bir erkek.

Mehpare Hanım başını sallamıştı.

- Hikmet görür, o çok zevklidir, sen onu bilmezsin.

- Ben Hikmet'i bilmem, erkekleri bilirim. Görmez, bunca zaman sonra seninle karşılaşınca ne bakacak vre elbisene, çaput giysen anlamaz.

Sonunda sarı ketenden, özellikle seçildiği asla anlaşılamayacak bir elbisede karar kıldı, saçlarını taradı, kokular süründü, aynada kendine bir kere daha baktı, saçlarına bir çiçek iliştirmeyi geçirdi aklından ama bunun fazla olacağını düşündü.

Öğle yemeğinde Sula'nın bütün ısrarına rağmen pek bir şey yiyemedi, bir ekmeğin ucundan aldı yalnızca, tahmininden daha fazla heyecanlanmış, iyice gerilmişti; evin içinde, bahçede dönüp duruyor, vaktin geçmesini bekliyordu.

Hikmet Bey'in gelmesine yakın içeri girip salonun penceresinden bakmaya başladı. Beklediği araba bahçe kapısından girdiğinde artık bütün heyecanını bastırabilmişti; Hikmet Bey, kendisi için yapılan hazırlıkları asla fark edemeyecek, bunları hiçbir zaman bilemeyecek, kendisinin nasıl bir

yürek çarpıntısıyla beklendiğini hiç anlayamayacaktı, Mehpare Hanım ancak kadınların becerebileceği bir ustalıkla bütün izleri yok etmişti.

Onca zamandan sonra salonda ilk kez karşı karşıya geldiklerinde derin bir sessizlik oldu. Hikmet Bey, eski karısının yüzüne, her zamanki gibi gördüğü güzelliğe şaşarak baktı; kendisini terk eden güzel bir kadınla daha sonra yeniden karşılaşan bütün erkekler gibi kaybettiği güzelliğin etkileyiciliğini bir kere daha görmenin acısının ve onu yeniden ele geçirebilmenin ümidinin yarattığı iç titremelerini hissetti, avuçları terledi, yüzü hafifçe kızardı.

- Otursanıza, dedi Mehpare Hanım. Hikmet Bey gözleriyle salonu şöyle bir taradıktan sonra hemen yanındaki bir koltuğa oturdu.

- Böyle pencere kenarına otursaydınız, buradan bahçe çok güzel gözüküyor. Hikmet Bey, hiçbir şey söylemeden kalkıp Mehpare Hanım'ın gösterdiği koltuğa geçti. Gördüğü güzellikten dehşete düşmüş gibiydi, bu yüzü unutabilmek için ne kadar uğraşmış, o görüntüleri ve hatıraları hafızasından silebilmek için acılarla dolu ne çok gün geçirmiş, rastladığı ve biraz yakınlık duyduğu bütün kadınlara bu yüzü kendisine unutturabilmeleri için sessizce ne kadar çok yalvarmıştı; şimdi o güzel yüz bütün çekiciliğiyle yenidenkarşısında duruyordu ve Hikmet Bey o yüze sabahlan yeniden bakabilmek, onun tarafından sevildiğini yeniden hissedebilmek için sahip olduğu her şeyi feda etmeye hazır olduğunu anlıyordu. O anda, Mehpare Hanım tarafından sevilmekten daha değerli, daha önemli hiçbir şey yoktu; onurundan, namusundan, gururundan, isminden, geçmişinden, hatta geleceğinden bile vazgeçebilirdi ve en küçük bir pişmanlık bile duymazdı bunun için. Bir sonuç alabileceğine inansa yalvarmaya, onu kolundan tutup sürükleyerek zorbalaşmaya, vaatlerle kandırmaya çalışacak kadar alçalmaya hazırdı ama bunların bir işe yarayacağından emin değildi.

Mehpare Hanım'ın mektubunu aldığından beri uyumamış, geçmişiyle hesaplaşmış, heyecanlanmış, duygularını tartmış, sonunda artık Mehpare'yi unuttuğuna karar vererek evden çıkmıştı ama bunun bir yanılgı olduğunu şimdi açıkça görüyordu.

- Biraz solgun gördüm sizi, dedi Mehpare Hanım.

- Sıcaktan sanırım...

- Evet, çok sıcak hakikaten... Bir şey içe*- miydiniz? Sula çok güzel vişne şerbeti hazırladı, siz seversiniz.

Kuruyan dudaklarını ıslatabilmek için bu öneriyi sevinerek kabul etti:

- Zahmet olmazsa bir bardak rica edeyim.

İnce saplı, işlemeli gümüş zarflar içindeki kristal bardaklarda getirilen vişne şerbetini sessizce içtiler. Vişne şerbetini sevdiğini Mehpare Hanım'ın hatırlaması onu utandırıcı bir biçimde sevindirmişti. Osman'a daha sonra, "İnsan bazen ne kadar çaresizleşebiliyor, inanamazsın," demişti.

Mehpare Hanım, aniden,

- Hikmet, ben çocukları artık yanıma almak istiyorum müsaade ederseniz, dedi.

Hikmet Bey, sanki Mehpare Hanım, mektubunda çocuklardan konuşmak istediğim bildirmemiş gibi gerçekten şaşırdı:

- Öyle mi?

- Evet, Nizam Paris'te yapayalnız kaldı, her ne kadar o halinden memnunsa da ben doğrusu biraz endişeliyim. Rukiye de Mihrişah Sultan'a çok yük oldu, annesi burada dururken onun Sultan Hanım'ın yanında kalması bana biraz yakışıksız geliyor.

- Rukiye'yle hiç görüştünüz mü?

- Hayır, korkarım bana biraz kırgın... Ama geçer... Bu ayrılık uzadıkça bu kırgınlık da artacak diye çekmiyorum doğrusu.

Nizam'ın adını duyunca Hikmet Bey yeniden kızardı. Oğlunu, onun hiçbir şeye aldırmaz hallerini, saygılı şakacılığını, herkese kendini sevdiren sevimliliğini çok özlemiş, onu İstanbul'a yanına çağırmayı çok düşünmüştü ama oğlunun karşısına, aldatılmış bir erkek, kendini öldürmeyi bile becerememiş bir biçare olarak çıkmaktan çok utanıyor, o küçük oğlanın gözlerinde göreceği en küçük bir ayıplama ifadesine bile dayanamayacağını hissediyordu; her baba gibi, oğlunun saygısını kaybedeceği düşüncesi onu korkutuyordu.

- Siz nasıl isterseniz, dedi. Bence de artık Nizam Paris'ten gelmeli, onu çok özledim. Rukiye'yle de siz bir konusun, o konuda ben karar veremem, zannımca bunu ana kız olarak siz halletmelisiniz.

- Rukiye sizi bir baba olarak görür ve sever, Diliyorsunuz.

Hikmet Bey gülümsedi.

- Evet, biliyorum. Ben de onu hep kızım olarak gördüm. Çok aklı başında bir genç kız oldu. Onunla herhangi bir rabıtam olmasa da, onu severdim, ama neticede onun babası değilim, böyle bir konuda bana söz hakkı düşmez.

- Çocukları almama bir itirazınız yok öyle mi.?

- Nasıl bir itirazım olabilir ki, onların annesisiniz...

'Onları terk etmiş olsanız bile' sözcükleri aklından geçse de bunu söylemedi ama her ikisi de bu sözleri sanki söylenmiş gibi duyup önlerine baktılar. Bu konu, çocuklarla birlikte düşünüldüğünde ikisini de utandırıyordu.

Sessizlik çok uzun sürmedi, Mehpare Hanım kendisine çok yakışan o hafifçe utangaç ve cilveli sesiyle, "Bakın ne diyecektim..." dedi.

- Size konağı gezdireyim, zevkimi beğenecek misiniz bakalım.

Hikmet Bey başını kaldırıp eski karısının yüzüne baktığı anda, o güzel çehredeki pek iyi tanıdığı utangaç ifadeyi görür görmez anladı ne demek istediğini, ellerinin titremesini önleyebilmek için zorlukla bacaklarına bastırdı, kuruyan dudaklarını ıslatıp, "Siz nasıl isterseniz," diyebildi ancak.

Birlikte salonun kapısına doğru yürürken, Hikmet Bey girdiğinde fark etmediği piyanoyu gördü bir kenarda.

- Hâlâ çalıyor musunuz?

- Bazen, içim çok sıkıldığında... Ama artık eskisi kadar zevk almıyorum.

- Yazık... Çok güzel çalardınız.

Alt kattaki odaları hızla dolaştılar, Hikmet Bey, bir-iki beğeni sözcüğü mırıldandı, sonra merdivenlere yürüdüler, hiç konuşmadan, heyecandan katılmış bir biçimde, birbirlerinden biraz uzak durarak basamakları çıktılar.

Yatak odasına girdiler, perdeler çekilmişti.

- Burası benim odam, dedi Mehpare Hanım.

Hikmet Bey, cevap vermeye hazırlanırken, bir tıkırtı duyarak döndü. Mehpare Hanım kapıyı kapatarak sırtını kapıya dayamıştı.

Karıncalanan bir sesle, "Beni özledin mi Hikmet?" dedi.

Ondan sonrası tam bir çılgınlıktı.

Uzun sürmüş ateşli beraberlikler yaşamış insanların hafızaları zamanla yaşananları unutsa ya da unuttuğunu sanıp o anıların üstünü örtse de,

tenlerine gizlenmiş bir özlem ve istek orada hep canlanacağı günü bekleyerek kalır;

birbirlerine ilk dokunuşlarıyla birlikte bedenleri birbirlerini hatırlayıp onları da şaşırtan bir özlemle birbirine sarıldı, bacaklarına, kasıklarına, parmak uçlarına, dudaklarına gizlenmiş istek beklenmedik bir hızla canlandı, sanki hiç ayrılmamışlar gibi sevişmeye başladılar.

Hayatlarına giren herkese, hatta birbirlerine bile ihanet edercesine, herkesten intikam alır gibi ama ne ihaneti ne de intikamı fark etmeden, hep oynadıkları ve hep zevk aldıkları bütün oyunları belki eskisinden de daha çok zevk alarak oynayıp her anda, her dokunuşta aşkı ve arzuyu hissederek bütün bir geçmişin acısından, kederinden, kızgınlığından yıkandıklarım içlerinde duyarak, ruhları ve bedenleri içinde artık hiçbir şey barındıramayacak kadar incelip yorulana kadar seviştiler, belki de bütün beraberliklerinin en muhteşem, en unutulmaz sevişmesini yaşadılar.

Akşam hava karardığında Hikmet Bey konaktan çıkarken, Mehpare Hanım giyinmeye bile sabredemeden, üstüne sabahlığını alıp mutfağa Sula'nın yanına koştu, onun kendisine verdiği vişne şerbetini içerken sevinçle, kendisinin de duymaktan çok hoşlandığı haberi verdi:

- Bana hâlâ âşık... Bana âşık.

Hikmet Bey de yorgun ve güvenli bir şekilde araba ya binip arkasına dayandığında, aynı duyguya kapılmış, Mehpare Hanım'a hâlâ âşık olduğunu düşünmüştü.

Sonra tuhaf bir şey oldu.

Hikmet Bey, Mehpare Hanım'ın adını kendi kendine her söylediğinde ya da aklından geçirdiğinde, içinde bir yankı duyar, ne olduğunu anlayamadığı bir şey bu isme cevap verir, o isim her anıldığında derinlerden bir ses gelirdi.

Hikmet Bey bunu çok iyi biliyordu, çünkü bunu yıllarca yaşamıştı. O akşam arabada giderken Mehpare Hanım'ı düşündüğünde, içinde o yankıyı, o tuhaf cevabı duymadı; o kadar şaşırdı ki kendi kendine yüksek sesle Mehpare Hanım'ın adını tekrarladı. Alıştığı o tuhaf yankı içinde yoktu, o ne olduğu belirsiz ses kaybolmuştu.

Sevişme, bedenindeki bütün özlemleri dindirmiş ama içine, derinlerine, ruhuna ulaşamamıştı; o sevişme, geçmişlerini yıkayıp temizlerken, sanki Mehpare Hanım'ı da Hikmet Bey'in içinden ve geçmişinden çıkarmıştı;

belki de eski karısına olan aşkının bittiğini anlaması için son bir kez onunla sevişmesi, ona bir kez daha sahip olduğunu hissetmesi gerekiyordu, nedenini kimse bilemez ama o muhteşem aşk sevişmesi aşkın bittiğini Hikmet Bey'e göstermişti.

İzi hiç silinmeyecek bir biçimde ruhunda kalsa da yara kapanmıştı; bunu ferahlıkla, ama garip bir kederle anladı. Hiç bitmeyeceğini sandığı, uğruna elemli ve hüzünlü bir adam olarak yaşamayı, hatta ölmeyi göze aldığı, geceler gündüzler boyu yapayalnızlığı içinde duyduğu aşk onu terk etmiş, acıları, elemleri, kederleriyle birlikte gitmişti. Buna neden sevinmediğini hiç anlayamıyordu ama en ufak bir sevinç yoktu içinde. Sadece bütün bedeninde bir yorgunluk ve ruhunun bir yanında tarif edilmesi zor bir sızı hissediyordu.

O durumda, köşke dönmeye ve Dilevser'le karşılaşmaya korktu; aşkın bittiğini anlamasına rağmen bir başka şey daha hissediyordu, anlatılması güç bir başka duygu, sanki o esnada yanlış bir şey düşünür ya da yanlış bir duyguya kapılırsa, bir daha kurtulmamak üzere yeniden Mehpare Hanım'a âşık olacakmış gibi bir his vardı içinde; Mehpare Hanım'ın olağanüstü güzelliğinden sonra Dilevser'in solgun genç yüzü, masum konuşması, ona Mehpare Hanım'ın güzelliğini hatırlatmaktan başka bir işe yaramayacaktı. Dilevser'i şimdi görmemesi gerektiğini biliyordu.

Ona, Mehpare Hanım'ın son etkilerini de silmek için, eski karısı kadar güzel, zeki ve alaycı bir kadın lazımdı, her zaman olduğu gibi Mehpare Hanım'a karşı annesine sığınacaktı.

Arabacıya, sahile inmesini söyledi.

XXI

Denize uzanan verandanın kapılarıyla pencereleri ardına kadar açılmış, simsiyah, parlak, devasa bir deri kayış gibi, ev halkının alıştığı bir hışırtıyla akıp giden Boğaz'ın iyot kokulu serinliği geniş salonun gün boyu ahşaplarına sinmiş yaz sıcağına biraz ferahlık katıyordu. Mihrişah Sultan, Rukiye, Tevfik Bey ve ayaklanmadan sonra Paris'e dönenlere katılmayıp İstanbul'da kalmayı tercih eden iki nedime oturmuşlar, Tevfik Bey'in anlattığı günlük siyasi gelişmelerle dedikoduları dinliyorlar, Sultan Hanım'ın arada bir çakan alaylarına gülüyorlardı.

Siyasete olan ilgisini çoktan kaybetmesine rağmen Mihrişah Sultan, Rukiye'nin hatırına hâlâ ilgileniyormuş gibi davranıyor, Tevfik Bey de her akşam gelip günlük raporunu veriyordu. Bu, inançlarını çoktan kaybettikleri ibadetlerini, ciddiye almadan am? bir türlü vazgeçemeden sürdüren keşişlerin ayini gibi herkesin alıştığı bir eğlenceye dönüşmüştü. Rukiye, konuşmaya hiç katılmadan, söylenenleri de pek umursamadan Tevfik Bey'in sesini dinliyordu; o sese alışmıştı, onu duymadığı zaman huzursuz oluyordu.

Hikmet Bey salona girdiğinde hep birlikte dönüp ona baktılar. Mihrişah Sultan her zamanki şımarık patavatsızlığıyla, "Ne bu halin Hikmet?" dedi.

- Yüzün balmumu gibi olmuş, sararmışsın.

- Biraz uykusuzum, ondandır.

- Yemek yedin mi?

Ancak o zaman Hikmet Bey sabahtan beri bir şey yemediğini fark etti ama yemek yiyebilecek durumda değildi, yalan söyledi:

- Mersi anne, yedim,

"İyi, geç otur," diyen Mihrişah Sultan, oğlunun sağlığına duyduğu ilgiyi de hemen kaybetmiş, biraz önce konuştukları konuya dönmüştü.

- Senin İttihatçıların salaklığından konuşuyorduk, bunlar ikinci defa askeri bir hareket yapıp geldiler ama gene hükümete giremediler... Hem memleketi idare etmek istiyorlar, hem de mesuliyetten korkuyorlar. Adam öldürmeye gelince cesurlar da, mesuliyet almaya gelince korkaklar. Bazen bizim bunak acaba bunlardan daha mı yürekliydi diye düşünmüyor değilim.

Hikmet Bey homurdanır gibi cevap verdi:

- Onlar benim İttihatçılarım değil anne, ben onlarla hesabımı keseli çok oldu.

- Artık onlar mı seninle hesabı kestiler, sen mi onlarla hesabı kestin, orası da belli değil ya...

- Neden böyle mütecaviz davranıyorsunuz anne?

Mihrişah Sultan, oğluna daha dikkatli bakınca durumunda bir tuhaflık olduğunu hissetti.

- Ne oldu?

Hikmet Bey'in yol boyu düşündüklerini ve hissettiklerini annesine anlatması mümkün değildi; Mehpare Hanım'a artık âşık olmadığını fark ettiğinde hissettiği şaşkınlık, ona, Dilevser'i sevdiğini düşündüğü günlerde bile Mehpare Hanım'a âşık olduğuna gizli gizli inandığını göstermişti, yoksa eski karısını artık sevmediğini anladığında bu kadar şaşırmazdı. Kendine yol boyu aynı soruyu sormuştu: "Dilevser'i sevdiğimi sanırken aslında Mehpare'yi sevdiğime nasıl gizlice inanmış olabilirim ki?" Üstelik bunu hiç fark etmemişti. Kendi duygularını bilmediğini düşünmek onu ürkütüyordu.

Mehpare Hanım'ı artık sevmediğinin şaşkınlığını yaşarken Dilevser'i gerçekten sevip sevmediğinin cevabını da bir türlü verememişti. Sadece genç kızı o sırada görmek istemediğini biliyordu. Her zaman onu etkileyen o masumiyet o gün, o anda ağır bir yük gibi gelecekti.

Bütün bunları annesine anlatamayacağını bildiğinden,

- Bir şey olmadı, demekle yetindi. Hikmet Bey'in o saatte gelmesinin özel bir nedeni olması gerektiğini düşünen Tevfik Bey,

- Ben müsaadenizle gideyim efendim, dedi. Rukiye hemen ayağa kalktı.

- Ben sizi uğurlayayım.

Tevfik Bey'le Rukiye birlikte salondan çıkarken Hikmet Bey, 'ne oluyor' der gibi annesine baktı. Mihrişah Sultan hafifçe gülümseyerek başını

çevirince, Hikmet Bey üvey kızının da hayatında yeni duygular belirdiğini anladı.

Rukiye, her akşam, Tevfik Bey'i, çok doğal bir davranırmış gibi, yalının bahçe kapısına kadar geçiriyordu. Bu sırada ertesi gün yapacaklarından biriki kelime konuşuyorlar ve bu konuşmaların verdiği işaretler sayesinde arada bir

'rastlaşabiliyorlar', akşamüstleri arkadaki korulukta yürüyüş yapıp bazen birlikte Kanlıca'ya kadar arabayla gidip geliyorlardı.

Rukiye'nin sabırsızlığına rağmen Tevfik Bey çok temkinliydi; konuşma konularını her zaman kendilerinden uzak tutuyordu, Rukiye'nin aldırmazlığı ve cesareti onda yoktu. Rukiye, yavaş yavaş bu ilişkinin böyle sonsuza kadar uzayıp gidebileceğini, Tevfik Bey'in açılma cesaretini gösteremeyeceğini, ipleri eline alması gerektiğini anlıyordu. Çok yakında bir gün Tevfik Bey'le açıkça konuşacağını biliyordu artık ama bu konuşmaya bir cinayetin yol açacağını bilmesine imkân yoktu, onun hayatına sevdiği erkek bir cinayetle girecek ve ne yazık ki bir başka cinayetle de ebediyen çıkacaktı.

Rukiye salona dönünce Hikmet Bey hemen konuya girdi:

- Bugün anneni gördüm, dedi.

Mihrişah Sultan, oğlunu her zaman yaralayan alaycı haliyle bakıp söylendi:

- Anlaşıldı halinin sebebi.

Hikmet Bey onu duymamış gibi davrandı.

- Annen seninle Nizam'ı yanma almak istiyor. Rukiye öfkeyle başını salladı.

- Ben Sultan Hanım'la kalmak istiyorum. Sonra Mihrişah Sultan'a döndü:

- Sizce bir mahzuru yoksa.

- Ne mahzuru olacak, aksine sevinirim. Hikmet Bey araya girdi:

- Ama annen çok yalnız kaldı Rukiye, çocuklarını yanında görmek istiyor. Rukiye, annesinin üvey babasını aldatmasını asla bağışlamamıştı, bağışlamamaya da kararlıydı, oysa Nizam, öz babasına yapılanı çoktan affetmişti.

- Nizam'la otursunlar, ben burada iyiyim. Hikmet Bey ısrar etmenin bir yarar sağlamayacağını gördü.

- Sen bilirsin Rukiye ama hiç olmazsa anneni bir ziyaret edip bunu ona kendin söyle... O senin annen, hiçbir şey bu gerçeği değiştirmez.

- Ben ona bir mektup yazarım yarın.

- Onu üzme lütfen.

Rukiye, Hikmet Bey'e, bunca olaydan sonra Mehpare Hanım'a gösterdiği şefkatten dolayı küçümseyerek baktı.

- Annemi tanımazmış gibi konuşmayın lütfen, o hiçbir şeyden üzülmez.

- Bu, biraz haşin bir konuşma biçimi değil mi?

- Hakikatleri söylemek neden haşinlik olsun, siz hakikatleri görmek istemiyorsanız o başka tabii.

Hikmet Bey annesine döndü:

- Müsaade ederseniz ben bu akşam burada kalacağım.

Mihrişah Sultan ancak o zaman, Hikmet Bey'in gerçekten sarsılmış olduğunu, uğruna kendini öldürmeye kalktığı karısıyla yeniden karşılaşmanın onu etkilediğini fark etti.

- Tabii, kal, sabahları burası çok güzel oluyor, ben de seninle konuşmayı çoktandır özledim. Aç değilim dedin ama senin sevdiğin yemekleri yapmışlar bugün, söyleyeyim biraz getirsinler... Belki yersin.

Hikmet Bey, getirilen yemekleri şaşırtıcı bir iştahla yemiş, bir şişe de Fransız şarabı içmişti; yemek yedikçe yüzüne renk gelmiş, yüzündeki tebessüm canlılık kazanmış, bütün kırıcılığına rağmen annesinin varlığı ve Mehpare Hanım'ı bile kızdıran güzelliği, onun öğleden sonraki sevişmesiyle yerine gelen güvenim daha da pekiştirmişti. Osman'a, "Annem, çevresindeki herkese anlayamadığım bir tarzda hayatta kendisinden daha önemli hiçbir şey bulunmadığı hissini verir, bütün dertlerin onun yanında sanki manasızlaşır," demişti.

Yemekten sonra insan ruhunun karmaşıklığı ve anlaşılmazlığı üzerine uzun bir nutuk atmış, nedimelerle şakalaşmış, kadınların şaşkın bakışları altında sanki biçim değiştirip bir başka insan olmuştu.

Mihrişah Sultan, bu neşenin sebebinin oğlunun Mehpare Hanım'la yeniden barışmasından kaynaklandığını sanıp sinirlenmişti.

- Sen sarhoş oldun galiba.

Hikmet Bey, bir çocuk gibi şımarmıştı.

- Aman anne, siz de erkekler sadece sarhoş olduklarında neşelenir sanıyorsunuz, bilmem ki hep kederli insanlarla mı ahbaplık ediyorsunuz?

- İnsanların neşelenmek için de bir sebebe ihtiyaç duyduklarını düşünmem sana garip mi geldi, benim bildiğim sadece delilerle sarhoşlar sebepsiz yere neşelenirler.

- Benim de neşelenmek için bir sebebim var. Mihrişah Sultan buna daha da kızdı.

- Öyle mi? Bu sadece senin bildiğin bir sebep olsa gerek, senden başka kimse neşelenmediğine göre.

- Siz buradasınız, Rukiye burada, bu güzel hanımlar burada, bunlar iyi birer sebep değil mi?

- Biz hep buradaydık lakin senin neşelenmen için bir sebep sayılmıyorduk o zamanlar.

- Anne, benim neşelenmem sizi sinirlendiriyor mu?

- Hayır, ne münasebet.

Mihrişah Sultan cümlesini tamamlamadan önce, bir an oğlunun haklı olduğunu, onun neşesinin kendisini sinirlendirdiğini fark etti ama bunu fark etmemiş gibi davranmayı tercih etti.

- Sadece biraz manasız buluyorum.

Gün boyu, hava girdabına yakalanmış bir kar tanesi gibi kendi çevresinde döne döne kendisinin çeşitli yüzleri ve duygularıyla karşılaşmış olan Hikmet Bey'in ifadesi ve konuşma biçimi birdenbire yine değişti, Paris salonlarının züppe paşazadesi oluverdi.

- Neşeyi manasız buluyorsunuz demek, zannımca madam epeydir Rabelais okumuyor, ah madam ne büyük günah...

Sonra mahzun bir İstanbul beyefendisi haline büründü.

- Biz manada kederden gayrisini bulamadık efendim... Kerem buyrun da bir neşeyi velev ki manasız da olsa bu kulunuza çok görmeyin.

O geceyi orada, annesinin sürekli dokundurmalarına, iğnelemelerine, saldırılarına, sivri nüktelerine, alaycı aşağılamalarına muhatap olup bunları aynı şekilde karşılamakla geçirdi; bütün bu konuşmalar boyunca, asıl

istediğinin tam da bu olduğunu, annece bir şefkatin kendisini boğup öldürebileceğini hissediyordu. Mihrişah Sultan, bilerek ya da bilmeyerek, oğluna en ihtiyacı olan şeyi, muhteşem güzelliğini ve zeki bir kadınla didişme zevkini vermiş, dişi bir aslanın yavrusuna avlanmayı oyunlarla öğretmesi gibi ona kadınlarla bahşetmesini bir daha yeniden öğretmiş, güzel kadınlar karşısındaki hamlelerin nasıl yapılacağım bir daha hatırlatmış, kendi varlığıyla Mehpare Hanım'ın olağanüstü güzel ve ürkütücü hayalini silmeyi başararak, bunun mümkün olduğunu göstermişti.

Derin ve huzurlu bir uykudan sonra ertesi sabah, deniz kenarında hazırlanmış zengin bir kahvaltı sofrası ve şefkatli bir anne buldu. Akşam didişmekten ne kadar hoşlandıysa sabah da alaycı bir konuşmadan o kadar sıkılacaktı ama Mihrişah Sultan sanki oğlunun bütün isteklerini hisseder gibi davranıyordu. Rukiye de akşamki kabalığını bağışlatmak istercesine yanına gelip yanağından öpmüştü. Kahvaltılarını pek konuşmadan ama bir ailenin bütün sıcaklığını ve sevgisini hissederek yaptılar.

Hikmet Bey, kendisini bekleyen muşa binmeden önce annesinin elini öptü.

- Anne, beni her seferinde yeniden doğuruyorsunuz sanki... Mihrişah Sultan, usulca yanağına vurmuş,

- Saçmalama, demişti.

Ama limandan uzaklaşan muşun arka kısmından kendilerine el sallayan Hikmet Bey'e uzun uzun baktıktan sonra kendi kendine mırıldanır gibi konuşmuştu:

- Çok acı çekti Hikmet, umarım bir daha çekmez.

Rukiye hiçbir şey söylemeden yalnızca el sallamış, aynı dileği sessizce içinden geçirmekle yetinmişti.

Hikmet Bey, Nişantaşı'ndaki köşke geldiğinde Dilevser'i kütüphanede kitapları karıştırırken buldu.

- Bonjour Dilevser, nasılsınız?

Hemen hemen her sabah bu kütüphanede buluşup konuşuyorlardı; eski kitapların kâğıt kokusu sanki zamanın anlamsızlığını göstererek onların arasındaki yaş farkını azaltıyor, aynı ortak zevkte buluşmak, aynı yazarları sevmek, aynı kahramanlardan söz etmek, aralarında, üstünde güvenle dolaşabilecekleri sağlam bir köprü oluşturuyordu. Gittikçe daha rahat, daha

serbest konuşuyorlardı; bunda, Dilevser'in kendini kitapların arasında daha güçlü ve kendine ait bir dünyada hissetmesinin de rolü vardı. Kitaplardan konuşurken, Dilevser arkasına saklandığı alçakgönüllülüğü bırakıyor, cüretli eleştiriler yapıp beğenilerini keskin bir dilde açıklıyordu.

Birbirlerine alışmışlardı; hangi kitapları, hangi yazarları sevdiklerini bildikleri gibi artık birbirlerinin hangi kitapları sevebileceğini de tahmin edebiliyorlardı.

Hikmet Bey'in her zamanki gibi 'sabah şerifler hayrolsun' yerine 'bonjour' demesinden mi, yoksa sesindeki bir kaymadan mı, yoksa bambaşka bir nedenden mi bilinmez, Dilevser, o sabah bir şeylerin farklı olduğunu, Hikmet Bey'de bir değişiklik bulunduğunu sezdi. Sezgisinde çok haklıydı. Hikmet Bey, bir gün önce gördüğü adamdan çok farklıydı o sabah, güvenliydi, yaralarından kurtulduğunun farkındaydı, kadınlarla bahşedebilecek kadar güçlü olduğunu biliyordu, eski çekiciliğini yemden kazandığına inanıyordu ve Mehpare Hanım'la sevişmişti; çok güzel bir kadının yatağından yara almadan çıkabilmiş her erkek gibi artık diğer kadınlara biraz yukardan, nasıl söylemeli, biraz küstahça ve küçümseyerek bakıyordu.

- Sabah şerifler hayrolsun Hikmet Bey, bu sabah galiba biraz erken geldim.... Durdu, sonra usulca ekledi:

-- Siz yokmuşsunuz...

Hikmet Bey, 'siz yokmuşsunuz' sözlerinin içinde birçok soru barındırdığını, genç kızın 'nereye gittiniz, neredeydiniz, kiminleydiniz' diye sorduğunu anlamıştı. Bir önceki sabah bu soruları hemen cevaplar, nerede olduğunu derhal söylerdi ama o sabah öyle yapmadı.

- Bugün çok sıcak olacak galiba, şu pencereleri açayım.

Gidip pencereleri teker teker açtı. Dilevser onun hareketlerini hiçbir şey söylemeden izliyor, sorusuna hâlâ bir cevap beklediği anlaşılıyordu. Hikmet Bey de, genç kızın kıskançlığı iyice hissetmesi için gayet ağır davranıyor, günlerce kendini bu genç kıza beğendirmek için harcadığı çabanın öcünü alıyordu. Yaptığından utanmasına rağmen böyle davranmaktan kendini alıkoyamıyordu; tecrübelerinden gelen gizli bir ses de ona, kıskançlığın Dilevser'i biraz daha büyütüp bir kadın olmaya biraz daha yakınlaştıracağını fısıldıyordu.

Yeniden Dilevser'e doğru döndüğünde kızın sözlerini yeni fark etmiş gibi davrandı:

- Ha, evet, dün gece yoktum, annemde kaldım.

Hafifçe solgunlaşan Dilevser'in yüzünden belli belirsiz bir sevinç ışıltısının geçtiğini görünce, kızın ilgisinin canlandığım da anladı. Osman'a daha sonra yakınmış, "Neden bazen kadınlara alçakça davranıyoruz bilmiyorum," demişti,

"ama neden kadınlar alçakça davranışlara daha fazla ilgi gösteriyorlar, onu da anlamıyorum."

Oturduğu koltukta, bacak bacak üstüne atmış, genç kıza küstahça, neredeyse küçümseyerek bakıyor, haftalarca kendini, kış akşamüstleri gibi melankolik ve puslu bir ruh âleminde yaşatan kadının, bu incecik, solgun ve kırılgan yaratık olduğuna inanmakta güçlük çekiyordu. Mehpare Hanım'ın, hayatını zehirleyen uğursuz büyüsünden kurtulduğunu ve özgürlüğüne kavuştuğunu anlamak, şimdi sanki boynuna astığı bir muska gibi onu bütün kadınların etkisinden, gücünden, cazibesinden koruyor, dokunulmaz, erişilmez, yakalanmaz kılıyordu; onu etkilemiş, üzmüş, yaralamış olanlara bir dürbünün tersinden bakar gibi bakıyor, onları küçük, uzak ve hatta anlamsız buluyordu. İçinde kadınların neredeyse tümüne karşı, bir öfke ya da kızgınlık değil ama,bir uzaklık ve aşağılama vardı. O

güne kadar Dilevser'in güzellikleri olarak gördüğü özelliklerini o sabah onun kusurları gibi görüyordu; yüzünün solgunluğu, masum parmaklarının çocuksuluğu, hiçbir şehvet belirtisi taşımayan ince kemikli bedeni, bakışlarındaki mesafeli ürkeklik; birisi, Dilevser'in üstüne tuttuğu ışığın açısını değiştirmiş, aynı insan başka biri gibi görünmeye başlamış, yüzündeki gölgeler birden yer değiştirmişti. Onun kusurlarını görmekten garip, kötü bir haz alıyordu.

Dilevser, iç dünyasının dalgalanmaları yüzüne yansıyan Hikmet Bey'in o küstah ve utandırıcı halini görmek istemez gibi aşırı bir dikkatle kitaplarla uğraşıyor, birini alıp birini bırakıyor, kapaklarının arka yazılarını okuyor, sayfalarını titizlikle karıştırıyordu; Hikmet Bey, onun yeni bir kitabı eline aldığında başını öne eğişini, sırtının hafifçe kamburlaşmasını dikkatsizce izliyordu. Mehpare Hanım kadar değilse de bu kız da ona acı çektirmiş, peşinden koşturmuş, alçakgönüllülükten yapılmış kalkanlarını, onun kendine güvenim sarsacak bir biçimde karşısında hep kapalı tutmuştu; son zamanlarda aralarında beliren yakınlığa rağmen, Hikmet Bey, çocuğu

yaşındaki bir genç kızın kalbini kazanmak için gösterdiği çabaların içinde bıraktığı utandırıcı tortunun tadını hep hissediyordu.

Onun, o masum ve dünyadan uzak duran halinin, kendisi için daha birkaç gün önce nasıl bir teselli olduğunu, Mehpare Hanım'ın açtığı yaraların üstünde dolaşan onun ince parmaklı ellerinin hayalinin ona ne kadar iyi geldiğini unutmuştu bile.

Dilevser, kitaplarla oyalanmaktan ve aşırı dikkatten yorulup elinde bir kitapla Hikmet Bey'e döndüğünde bir an gerçek bir huzursuzluk duyarak koltukta oturan adandan bakışlarını kaçırdı.

- Neden bana öyle bakıyorsunuz?

- Nasıl bakıyorum, dedi Hikmet Bey yukardan bir edayla.

- Beni kötü bir şey yaparken yakalamış gibi. Sizi kızdıracak bir şey mi yaptım?

Sonra kitabı kütüphaneye, aldığı yere bırakıp kapıya yürümüştü.

- Affedersiniz, böyle erken saatte rahatsız etmemeliydim, düşüncesizlik ettim.

Hikmet Bey, kızın bir daha asla bu eve gelmeyeceğini o anda anladı.

Dilevser'i kaybetme korkusundan çok bir kadına kabalık etmiş olma kaygısıyla yerinden fırladı.

- Rica ederim Dilevser, rahatsızlıkla ne alakası var, sizin varlığınız hiçbir zaman bu evde bir rahatsızlık olarak görülmedi, bunu bilmediğinizi söylerseniz benim kötü bir ev sahibi olduğumu da söylemiş olursunuz.

- Hayır, elbette böyle bir şey söyleyemem, aklımdan da geçmez zaten... Sadece bugün rahatsız ettiğim zehabına kapıldım.

Hikmet Bey, yavaşça genç kızın koluna dokundu.

- Lütfen, gelin oturun, birer sabah kahvesi içelim.

Ardından da kendini tutamayıp şakacı bir gülümsemeyle ekledi:

- Anneniz kahve içmenize kızmaz değil mi?

Dilevser buna o kadar durgun bir sesle cevap verdi ki, Hikmet Bey genç kızın kendisiyle alay mı ettiğini yoksa ciddi mi söylediğini anlayamadı:

- Beni bir çocuk olarak gördüğünüzü fark etmemiştim.

- Estağfurullah. Dilevser, siz bu sabah beni, her sözümden ve hareketimden dolayı utandırmaya karar mı verdiniz kuzum?

- Utanılacak bir şey yaptığınızı hiç düşünmedim ki.

- Hadi gelin lütfen. Bu sabah bir kitap seçmemişsiniz. Birlikte salona dönüp oturdular.

- Bilmem, bir şey seçemedim bu sabah... Sanırım biraz dalgınım, dikkatimi kitaplara veremedim.

- Neden dalgınsınız, sizi üzen bir şey mi var?

Kız, kocaman berrak gözleriyle baktı Hikmet Bey'in yüzüne.

- Hayır.

Bu tek sözcükten başka bir söz söylemedi ama Hikmet Bey'in yüzüne bakmaya devam ediyordu, bir şey anlatmaktan ziyade bir şey anlamaya çalışır gibiydi. Kahveleri gelene kadar sessizce oturdular, kızın sükûneti, gözlerinin berraklığı, düz ve açık bakışları, Hikmet Bey'i biraz utandırmış, içinde hafifçe bir pişmanlığın kıpırdanmasına neden olmuştu. Dilevser söylemese de, kızın kırıldığını anlıyordu.

Belki o sabahki kötü kalpli kabalığıyla küstahlığının içinde yarattığı utançtan, belki de kendisini çevresindeki kadınlara acı verecek güçte bir erkek gibi görmek istediğinden, kızın o duru bakışlarında, kendisine hiç de yabancı olmayan bir acıyı gördüğünü düşündü, bir tür kendi eski halinin yansıması gibi; kuvvetli duyguların yaşandıktan sonra geride bıraktığı o sarhoşluğa benzer bulanıklığın sisleri arasında, genç kızın yüzünde kendi gözlerinin bakışını, o eski ve katlanılamaz acılarını seyrettiğini sandı.

Kızın o ıstırabı kendisi yüzünden çekiyor olabileceği endişesiyle yüzü kızardı.

- Sizi incitecek bir şey yapmadım değil mi, diye sordu. Sonra bir sarhoş gibi aynı cümleyi tekrarladı:

- Sizi incitecek bir şey yapmadım değil mi?

Sesinde neredeyse yalvaran bir ifade vardı. Dilevser dümdüz bakışlarını hiç değiştirmeden gene aynı kısa cevabı verdi:

- Hayır.

O sakin ses, bütün berraklığına rağmen kendini ele vermeyen bakışlar, uzun bir açıklama yerine dile getirilen tek kelimelik cevap Hikmet Bey'i

şaşırtmıştı; kızın duygularını anlayamıyor, bundan derin bir rahatsızlık duyuyordu. O

rahatsızlık, Hikmet Bey'in varlığından pek emin olduğu güvenini yeniden sarsmış, artık dağıldığını sandığı ilgisi gene kızın üstünde toplanmıştı.

Kahvelerini hiç konuşmadan içtiler. Hikmet Bey bir şeyler söylemek, bir konuşma kapısı açmak, kızın duygularını anlamak istiyordu ama bir türlü konuşamıyordu, Dilevser ise sadece susuyordu. Genç kız yeni bir kitap almadan, kısaca, "Hoşça kalın!" diyerek gittiğinde, ardında merak, kaygı, sevilme isteği, anlayamama sıkıntısı gibi çeşitli duygulardan oluşmuş bir karmaşa bırakmış, büyük duygusal çalkantılardan sonra insanların yeni ve sakin bir ruh haline kolayca ulaşamayacağını, bu gelgitlerin epeyce daha süreceğini Hikmet Bey'e göstermişti.

Hikmet Bey, yorgun bir halde arkasına yaslanıp her seferinde nasıl olup da yenik ve üzgün olanın kendisi olduğunu düşünürken, koltuğun yanındaki sehpada o sabah gelmiş olan mektubu gördü.

Reşit Paşa, oğluna Selanik'te bir konağa yerleştiğini ve adresini bildiriyor, kendisine para gönderilmesini istiyordu.

Kendini her yenik ve yalnız hissettiğinde olduğu gibi telaşla kütüphaneden çıkıp duvara dayanmış bir halde bekleyen Hediye'ye, "Gel," diyerek yukarı çıkarken, 'Babam kurtuldu,' diye düşünüyordu; babasının neden ve niye kurtulmuş olduğuna dair bir fikri yoktu ama onun acılarının dindiğine,

İstanbul'dan uzaklaşmanın onu kurtardığına inanmıştı.

Gerçekten de Reşit Paşa, huzurlu bir hayata kavuşmuştu. Selanik'te eski Padişah'ın kaldığı Alatini Köşkü'nün yakınında, deniz kenarında geniş bir konak tutmuş, yerleşmiş, aşçısıyla kâhyasını İstanbul'dan getirtmiş, pek sevdiği haremini de yeni ve güzel kızlarla baştan kurmuştu. Sabahları erkenden kalkıyor, bahçede dolaşıyor, çiçeklerle ilgileniyor, kahvaltısını yaptıktan sonra, çoktan kalkıp kendisini beklemeye başlamış olan padişahının yanına gidiyordu. Çok özlediği dostluk şimdi aralarında kurulmuş gibiydi. Bir muhafız taburunun kuşattığı konakta esir tutulan Padişah, büyük bir iktidardan sonra gelen esaretinin yarattığı çöküntüyle zaman zaman korku nöbetlerine, sinir krizlerine kapıldığında onu yatıştırmak Doktor'a düşüyor, böyle zamanlarda dostluktan da öte, aralarında neredeyse bir baba oğul ilişkisi kuruluyor, Doktor eski efendisine

sanki bir çocukmuş gibi davranıyor, onu usul konuşmalarla yatıştırıyor, ona güven veriyordu.

O sabah Padişah'ı, büyük salonda düşünceli bir şekilde otururken buldu.

İyice ihtiyar bir adam hali gelmişti üstüne, dişlerinin neredeyse tümü dökülmüş, ağzında yalnızca iki dişi kalmıştı. Dişsizlik yüzünden çenesi içeri doğru çöküyor, ağzı bir torba ağzı gibi büzüşüyordu, bu da onun ihtiyar görüntüsünü daha artırıyordu; dişsizliğine rağmen, konuşmasına, vurgularına çok özen gösteriyor, o görkemli sesiyle harfleri yutmadan konuşuyordu.

Doktoru görünce sevindi.

- Gel Doktor, seni bekliyordum ben de, Müşfika Kadınefendi dün akşam gene bir asabi buhran geçirdi... Gençliğinde de asabiydi, ne yapsın elinde değil, bu onun fıtratında var, ayın muayyen günleri daha sinirli olur ama burada asabı çok bozuldu... Endişe ediyorum Doktor... Eskiden yemeklerini hep benimle yerdi, buraya geldiğimizden beri yemeğini de ayrı yiyor, galiba pek dikkat de etmiyor yediğine, şişmanladı, vücudu semen peyda ediyor, fazla kan yapıyor, sonra da böyle rahatsızlanıyor.

Konuşurken, İstanbul'dan yanında getirdiği, kucağındaki bembeyaz, ipek tüylü kedisini okşuyordu.

- Bir de sivrisinekler var burada, herhalde senin kaldığın yerde de vardır, böyle parmağım gibi, insanın bütün gece kanını emiyorlar, uyku durak kalmıyor. Kadınefendi'nin asabı biraz bu uykusuzluktan da harap oluyor.

Bir sigara yaktı, gün boyu birbiri ardına sigaralar içiyordu, bir sigara da Doktor'a uzattı, sonra her konuşmalarında muhakkak yanlarında bulunan Yüzbaşı Atıf Bey'e de sigara ikram etti.

- Bilirsin bütün hastalıkları bu sinekler taşır Doktor, bunların her yanı mikrop doludur, mikrop dediğin de hastalığın ta kendisi... Verem mesela, mikropla geçer...

Reşit Paşa, tıptan, hastalıktan, tedaviden konuşmanın Padişah'ın daima hoşuna gittiğini, onu sakinleştirdiğini öğrenmişti; anlattıklarım sık sık tekrarlamasına, bir anlattığını birkaç kere anlatmasına rağmen hiçbir zaman sıkıcı biri olmuyor, daima anlattıklarına yeni ayrıntılar katıyordu.

- Çam ağacı, Allah'ın bir lütfu, bu verem hastalığına çok iyi gelir. Bana bir zaman hikâye etmişlerdi, Kastamonu taraflarında hiç verem olmazmış,

şayet biri oralarda verem olursa, çam ormanına götürür, bir çadırda bir-iki ay bırakırlarmış... Aynı zamanda çam ağacının kabuğundan bir madde sızarmış, bu maddeyi de hastaya emdirirlermiş, hastalık çok ilerlememişse hasta mutlaka iyileşirmiş.

Durup düşündü.

- Bunları niye söyledim, çünkü geçen gün de kendi kendime düşünüyordum, şimdi seninle hasbıhal ederken zihnimde daha bir berraklaştı. Bakıyorsun, birçok hastalığın ilacı tabiatta mevcut, tarçın otu kaynatıyoruz, çiçek otu kaynatıyoruz, envai bitkinin usaresinden faydalanıyoruz. Veremin bile çaresi bir bakıyorsun belki de çam ağacında gizli... Benim aklıma gelen şu, hastalığı halkeden Allah diyorum, her hastalığın ilacım da tabiata mı gizledi acaba, aradıkça çareyi tabiatta mı bulacak tababet?

Âdeti olduğu üzere birden durup Yüzbaşı Atıf Bey'e dönerek konuyu değiştirdi:

- Ben turunç yaprağı istemiştim, on günden beri getirilmedi, bu kadar basit bir şey koca Selanik'te bulunmaz mı... İstanbul'a sipariş etsek, şimdiye on defa gelirdi.

Artık anlıyorum ki bana hiç ehemmiyet verilmiyor.

Turunç yaprağından şikâyet ederken asıl canını sıkan meseleye döndü, konuştuğu konular arasında bir bağ kurmaya pek özen göstermez, neredeyse şımarıkça bir rahatlıkla bir mevzudan diğerine rahatlıkla atlardı.

- Hem, anlamıyorum, bana burada neden gazete verilmiyor... Beni gazete okumaktan men eden hangi kanun var? Ben bu memleketin haliyle ve istikbaliyle alakadar bir adamım.

Bir an tereddüt etti, bu sözlerinin yanlış anlaşılabileceğinden korkarak derhal bir açıklama yaptı:

- Vakıa, artık benim siyasi hiçbir emelim kalmamıştır. Ancak memleketin vaziyetini, memleketin ahvalini öğrenmek isterim. Ferahlı bir haberden memnun olmak, Allah esirgesin kötü bir haberden keder duymak benim de hakkımdır.

Canileri, katilleri bile bu haktan mahrum etmezler, bilmem ki bana niçin böyle yapıyorlar?

Bütün saltanatı boyunca ülkeye yabancı gazetelerin girmesine, Avrupa'da yayınlanan Türkçe gazetelerin sınırdan sokulmasına, halkın istediğini okumasına izin vermeyen Padişah şimdi kendisine gazete verilmediği için samimi bir şekilde şikâyet ediyor, bunun acısını fark ediyordu. Reşit Paşa, Padişah'ı yatıştırmaya çalıştı:

- Size karşı bir hürmetsizlik söz konusu değildir Sultanım, en küçük arzuyu hümayununuzun daima yerine getirildiğini görüyorum... Bu hürmetsizlikten ziyade, belki de sizi gazetelerdeki tenkitlere üzülmekten korumak içindir.

Padişah belli belirsiz gülümsedi.

- Beni koruduklarına eminim Doktor, hem de sıkı sıkıya...

Birlikte yemek yedikten sonra Doktor, Müşfika Kadınefendi'yi muayene etti, bir-iki ilaç yazdı, sonra yeniden Padişah'ın yanına dönüp o sonsuz tababet konuşmalarını sürdürdü. Padişah ona gençliğindeki maceralardan, iktidarı sırasında bir karış toprak bile kaybetmediğinden söz etti.

Reşit Paşa, kudretini kaybeden bir insanın, geçmişini ve başarılarını anlatmaktan ne kadar hoşlanabileceğini, hiçbir etkisi olmayacağını bile bile kendini savunmaktan, haklılığını kanıtlamaya çalışmaktan kendini alamadığını görüyor, bütün bunları samimi bir üzüntüyle, Padişah'a biraz da acıyarak dinliyordu. Hayatı boyunca, zaman zaman Padişah'ın hakaretleri, tehditleri ile de karşılaşmış olan Doktor, şimdi efendisinin böylesine güçsüz duruma düşüşü karşısında en küçük bir intikam duygusuna, insani sayılabilecek en küçük bir sevince kapılmıyor, tam aksine gerçek bir üzüntü duyuyordu. Daha birkaç gün önce Alman bankalarındaki bir milyon altınını orduya bağışladığına dair bir belgeyi zorla imzaladığına şahit olmuş, dişleri dökülmüş, sürgünde bir konağa hapsedilmiş bu yaşlı adamın saltanatından sonra servetini kaybettiğini de görmüştü ama o akşam ayrılırlarken söylediği sözler, Doktor'u bütün bunlardan daha fazla etkilemişti:

- Yarın tekrar gelirsin değil mi Doktor? Rica ederim, kadınıma iyi bak.. Yirmi üç senedir beraber yaşıyorum, bir gün bile kırılmadım, incinmedim.. Ben de ona elimden gelen iyiliği yapmakta kusur etmek istemem.

Mahzun mahzun içini çekti.

- Vakıa artık iyilik yapacak halimiz de kalmadı ama... Hiç olmazsa...

Sözleri boğazında düğümlendi, Müşfika Kadınefendi' ye bir şey olacağını düşünmenin tedirginliğiyle dudaklarının titrediğini gördü Doktor. Bir

imparatorluğu kaybetmeye dayanmış olan adam kadınını kaybetme ihtimaline dayanamıyordu.

Padişah sözünü tamamlayamadan sadece elini uzattı. Reşit Paşa, hiçbir şey söyleyemeden Padişah'ın elini sıkıp ayrıldı.

Yolda, 'Kadınını kaybederse ölecek,' diye düşünüyordu, 'kadınını kaybederse ölecek.' Bütün gece, Padişah'ın acısı kendi acısına karışana kadar, bu sözü kendi kendine söyleyip durdu.

XXII

Dokuz Haziran günü, deniz kokulu yumuşak bir sıcaklığın içine kendini bırakmış olan şehir, Bahçekapı'da patlayan bir silahla kasılıp gerildi.

'Sadayı Hak' gazetesinin daha yirmi altı yaşındaki genç başyazarı Ahmet Samim, burundan sıkmalı tel gözlükleri, uçları hafifçe burulmuş ince bıyıkları, alnının parlak genişliğini ortaya koyan, geriye taranmış gür saçları, neşeli konuşmaları ve sert yazılarıyla dostlarının sevgisini kazanmış bu genç gazeteci, arkasından yaklaşan bir katil tarafından vurularak öldürülmüştü.

Ayaklanma sırasında Padişah için en sert yazıları yazmış, ayaklanmadan sonra İttihatçıların yönetimini de aynı sertlikle eleştirmekten kaçınmamıştı.

Katil her zaman olduğu gibi kaçmış, bir daha da asla yakalanmamıştı.

Faili meçhul cinayetlere alışkın şehir, katilin siluetini görmek için başını çevirip nefretle devletin içine, oradaki İttihatçılara bakmış ama cesareti nefreti kadar büyük olmadığından, her cinayetten sonra olduğu gibi korkaklara mahsus bir utançla susup başını önüne eğmişti.

Fısıltılarla, dilden dile, katilin İttihatçıların ünlü silahşörlerinden Abdülkadir Bey olduğu söyleniyor ama kimse bunu yüksek sesle tekrarlayamıyordu.

Tevfik Bey o gün akşamüstü her zamankinden daha erken dönmüş, sevgili arkadaşının ölüm haberini, munis gözlerinde biriken yaşları zorlukla tutarak, Mihrişah Sultan'a vermişti:

Mihrişah Sultan, birkaç kez kendi yalısını ziyaret etmiş olan bu delidolu, cesur gencin konuşmalarını, halini tavrını sevmişti. Ölüm haberini duyunca önce dudaklarını ısırdı.

- Bu ülke, dedi, bir cenaze evi gibi, hep ölüm hep ölüm... Ölüler değişiyor ama tutulan yas hiç değişmiyor... Hiç de değişmeyecek... Artık bu

ölüm kokusuna, bu cinayet merakına daha fazla tahammül edemeyeceğim...

Nedimelerine sert bir sesle emir verdi:

- Hemen hazırlanın, ilk vapurla Fransa'ya dönüyoruz... Bu ülke kendini öldürüyor, benim de bunu seyretmeyi artık yüreğim kaldırmıyor... Sen de hazırlan Rukiye, toparlanın, gidiyoruz, bir daha da dönmeyeceğim buraya.

Rukiye, yalının bahçesindeki konuşmalarda, genç gazetecinin ölümden şakacı bir tavırla söz edişini dün gibi hatırlıyordu. O sözleri bir şaka gibi dinlemiş, böylesine hayat dolu genç bir adamın öldürülebileceğini aklının ucundan geçirmemişti. Bu ani ölüm haberine, böyle ani ölüm haberi alan herkes gibi inanamıyor, daha doğrusu ölümün, bir insanın bir daha geri gelmemek, görünmemek üzere aralarından ayrılışının anlamını kavrayamıyordu. Ölümün ani gelişiyle hayatın anlamı ve sözcüklerin üzerinde durduğu zihinsel zemin birden yerinden sallanmış, sözcüklerle anlamları arasındaki ilişkide kopukluk olmuştu, tuhaf bir mana kayması yaşıyordu, evet, Ahmet Samim ölmüştü, bunu anlıyordu, ama onun bir daha yalıya gelmeyeceğini kabul edemiyordu. Ölüm ve kayboluş sanki iki ayrı kavramdı; biri ölebilirdi ama kaybolmazdı; ölür, sonra arkadaşlarıyla buluşmaya devam ederdi. Bütün bu çarpılmış anlamlar arasında, tam yüreğinde, gene de ölümün acısını ve manasını hissediyordu; acı, muğlaklaşan kelimeler ve anlamlar arasından yolunu buluyordu.

Bu puslu, parçalanmış anlam kümelerinin titrekliğini ve acının bunun tam tersine çoğalan keskinliğini, sağır bir baş dönmesiyle yaşayan Rukiye, önce Mihrişah Sultan'ın sözlerini tam kavrayamadı, ancak, ikinci kez ve adını söyleyerek emrini tekrar ettiğinde, gitmekten söz ettiğini, buradan ayrılacaklarını ve Ahmet Samim Bey gibi Tevfik Bey'i de bir daha göremeyeceğini anladı; bir daha görememek ve ölüm sözleri, o kaygan ve titrek anlam yığıntısı içinde birbirine karışınca Tevfik Bey de ölecekmiş gibi, onu o anda dehşetle sarsan garip bir duyguya, bir tür sinir buhranına kapıldı.

Asabi buhrandan mı, gerçek bir aşkın her koşul altında varlığım sürdüren gücünden mi, yoksa bütün bunların ortasında hâlâ cevapsız duran merakını daha fazla o halde bırakmaya tahammül edememesinden mi bilinmez, evine gitmek için kapıdan çıkan Tevfik Bey'in peşinden koştu.

Bir yaz gecesine hazırlanan kızıl, eflatun, mor dalgalı bir göğün altında, yasemin, ağaççileği, kavun ve yosun kokularıyla dolu bahçede üzgün adımlarla yürüyen Tevfik Bey'i çıkış kapısında yakaladı.

- Tevfik Bey!

Tevfik Bey, biraz da şaşırarak durup kendisine kimin seslendiğini görmek için baktı.

- Buyrun Rukiye Hanım... Rukiye, eliyle saçlarını geriye attı. Söylemek istediğini, vazgeçmekten korkar gibi bir solukta söyledi:

- Beni seviyor musunuz?

Tevfik Bey şaşkınlıktan ve utançtan kıpkırmızı oldu. Şeyh Yusuf Efendi'nin kızı, Osmanlı Padişahı'nın eski doktorunun üvey torunu, imparatorluk payitahtının yalılarında belki de o güne dek hiç rastlanmamış bir şey yapıyor, bir erkeğe kendisini sevip sevmediğini soruyordu. Bu, değil bahçe kapılarında, yatak odalarında bile kolay kolay konuşulmayan bir konuyken, genç kız, hiç çekinmeden, kendisi hakkında ne söyleneceğini hiç umursamadan, dünyanın en tabii sorusunu sorar gibi soruyordu aklına takılan soruyu. Arkadaşının ölümüyle zaten şaşkınlaşmış olan Tevfik Bey, ne söyleyeceğini bilemeden Rukiye'nin yüzüne yalvarırcasına baktı; hiçbir kural, gelenek tanımayan, kendi iradesini ve isteklerini hayatın tam merkezine yerleştiren, hiçbir sözün, duygunun, konunun muallakta kalmasına katlanamayan bu tuhaf kızı çoktandır seviyordu ama aldığı terbiye bunu uluorta konuşmasına, konuk gittiği bir evin kızına duygularını açıkça söylemesine engeldi.

Rukiye ise Tevfik Bey'in yalvararak bakan gözlerine aldırmak niyetinde değildi.

- Niçin susuyorsunuz? Sevmiyorsanız, derhal söyleyin, hemen gidip eşyalarımı toplayacağım, zaten bir daha karşılaşmayacağız.

Tevfik Bey, Rukiye'nin söylediği her şeyi yapacak kadar kararlı olduğunu biliyordu; bir daha genç kızı görememek fikrine dayanamayarak derin derin içini çekti, inler gibi konuştu:

- Seviyorum.

- Benimle evlenecek kadar mı?

Tevfik Bey, gözlerini kapattı cevap verirken:

- Evet.

Rukiye, genç adamın elini tutup eve doğru yürüdü.

- Öyleyse gelip beni hemen Mihrişah Sultan'dan isteyin.

Tevfik Bey, birinin göreceğinden kuşkulanarak derhal çekti elini.

- Ne diyorsunuz Rukiye, beni Mihrişah Sultan'ın kapısından kovdurmak mı istiyorsunuz? Böyle kız istenir mi bir sultan hanımdan?

- Nasıl istenir?

- Annemleri göndermeliyim.

- Gidin söyleyin, gelsinler.

- Rukiye istirham ediyorum, lütfen böyle davranmayın. Müsaade edin validemle görüşeyim, yarın sabah gelip sizi istesinler, her şeyi usulünce yapalım.

Rukiye, Tevfik Bey'in yüzüne baktı, söylediklerini düşündü, başını salladı.

- Peki, yarın sabah gelsinler, ben Mihrişah Sultan'la şimdi konuşup ona olanları söyleyeceğim.

Tevfik Bey'in annesi, biraz söylenmesine, böyle acele davranmanın yakışıksızlığından söz etmesine rağmen oğlunun söylediklerine kulak vermekten de geri kalmadı. Tabii Rukiye'nin babasının ünü, Mihrişah Sultan'ın serveti,

Mehpare Hanım'ın utanç verici gölgesine rağmen ait olduğu çevrenin gücü, Tevfik Bey'in ailesini etkilemekte önemli bir rol oynamıştı. Olanları duyan Mihrişah Sultan ise genç kızı şaşırtarak onu öpmüş, "Sen benim kızım olmalıydın," demiş, sonra kendini toplayarak, "babanla annene de bir sormalıyız," diye eklemişti.

Rukiye ise buna derhal itiraz etmişti:

- Sizin muvafakatiniz benim için yeterli. Sizce uygunsa bir başkasına sormaya hiç lüzum yok. Siz muvafık buluyor musunuz kararımı?

Mihrişah Sultan gülmüştü.

- Tevfik Bey'i seviyor musun?

- Evet.

- Onsuz yaşayamayacağını mı düşünüyorsun?

- Onu görmemek fikrine tahammül edemiyorum.

- Bence muvafık o zaman.

Rukiye'nin iradesi, sonunda bütün gelenekleri, alışkanlıkları yenmiş, rastlanmamış bir hızla Tevfik Bey'in annesi genç kızı oğluna istemiş, Mihrişah Sultan da, "Olur," demişti. Sultan, İstanbul'da çok fazla kalmak istemediği için düğünün de bir hafta içinde yapılması karara bağlanmıştı.

Tevfik Bey'in annesiyle görüştükten sonra Mihrişah Sultan, Rukiye'yi çağırarak düğünün bir hafta içinde yapılacağını bildirmiş, sonra da eklemişti:

- Benim de senden bir isteğim var.

- Buyrun.

- Tekkeye gidip babana evleneceğini haber ver, hayır duasını al. Bunu benim hatırım için yapar mısın?

- Tabii, emredersiniz. Zaten gidip kendisiyle görüşecektim.

Ahmet Samim'in vurulduğu günün akşamı, Hasan Efendi, Halep'ten dönmüştü. Oradaki bir Rufai şeyhinin oğlunun düğününe Yusuf Efendi'nin gönderdiği hediyeleri teslim edip şeyhi adına düğünde bulunduktan ve günlerce süren zorlu bir yolculuktan sonra İstanbul'a ulaşabilmişti.

Gördüklerini hemen şeyhine anlatmak istemiş ama Şeyh her zamanki hoşgörülü tavrıyla, "Şimdi git, dinlen, yarın görüşürüz," demişti. Hasan Efendi,

Anadolu'da gördüklerinin dehşeti ve uzun yolculuğun yorgunluğuyla hareme geçmiş, karısının hazırlattığı hamamda yıkandıktan sonra temiz pak geceliğini giyip odasına çekilmiş ve yatakta korktuğuyla karşılaşmıştı. Cüce karısı, günlerce ondan uzak kalmanın zaptedilmez azgınlığıyla ona saldırmış, dev gibi adamın,

"Dur bir dakika, çok yorgunum," itirazlarına hiç aldırmadan, bir maymun gibi onun vücuduna tırmanıp her yerinde dolaşarak, Hasan Efendi'nin her hatırladığında nefretle dolduğu, tiksintiyle karışık o korkunç zevki ona gene yaşatmıştı.

Ertesi sabah, hem gördüklerini bir an önce anlatmak, hem de gece yaşadıklarının etkisinden kurtulabilmek için hemen Şeyh Efendi'yle konuşmak istemiş ama Şeyh'in yanında konukları olduğu için bütün sabahı, Haliç'in kıyısında tek başına dolaşarak geçirmiş, Anadolu'da yaşadıklarını bir daha düşünmüş, şeriattan uzaklaşan, dinini unutan devletin çöktüğüne bir daha karar vermişti.

Öğleden sonra, ortalıktan el ayak çekilip de yaz gününün ağır sıcağı basınca, Şeyh Efendi'nin oturduğu serin ve loş odaya girebilmiş, şeyhiyle halvet olmuş ve ona gördüklerim bir bir anlatmaya koyulmuştu.

- Anadolu bitmiş Şeyhim, diye başlamıştı. Anadolu bir mezbele olmuş. Ne din kalmış ne iman.

Her yerde rüşvet, irtikâp, sahtekârlık...

Yozgat yakınında gördüğü bir kaymakamdan söz etmişti, adam gecelik entarisiyle kaymakamlığın bahçesinde oturuyor, gelene gidene aldırmadan sabahtan akşama kadar orada içki içiyordu; bir başka kaymakam ise, kaymakamlık bahçesinin duvarına şişeler dizdirmiş, onları penceresinden tüfekle vuruyor, şişeleri vurmaktan başka hiçbir işle uğraşmıyordu.

- Yalanım varsa nimete kör bakayım Şeyhim, bir naip gördüm, tam yüz dört yaşında, bir eşeğe biniyor, yanındaki adamlar onu devrilmesin diye tutup vilayet binasına götürüyorlar, yarı bunak, aklı bir gidip bir geliyor ama adamın da bir kabahati yok, kendisinden dinledim, "Şeyhülislam efendi hazretlerine dedim ki,"

diyordu, "siz beni naip olarak tayin ettiğinize göre Hazreti Nuh'u bulsanız onu da naip tayin ederdiniz, ama o aldırmadı, hele git de bakalım, dedi," diyordu. Allah sizi inandırsın çivisi çıkmış Anadolu'nun.

İdare yok desem mübalağa olmaz, halk sefalet içinde, sahipsiz, rüşvet vermeden tek bir kâğıdı imzalatmak mümkün değil. Yol boyu cenazeye rastlıyor insan, hastalıklar, salgınlar, açlık... Hep söylerim, din olmadı mı hiçbir şey olmaz, şeriatın hükmü okunmuyor artık, koskoca Anadolu'yu geçtim geldim, yol boyu bir nur görmedim.

Şeyh Efendi bunları sessizce dinliyordu, zaten bildiği gerçeklerdi bunlar, Anadolu'dan her gelen bunları anlatıyordu.

- Sana söylediğim Sinop'taki keşişi gördün mü, diye sordu. Hasan Efendi'nin yüzü güldü.

- Gördüm Şeyhim, bir dağın başındaki manastırda tek başına oturuyordu...

Allah hak dininde can vermeyi nasıp etsin gâvura, gâvur mavur ama Müslüman'dan dirayetli... Yalnız az biraz kafadan çatlak bence... Manastırın bahçesine bir mezar kazmış, kendi mezarıymış, mezarının başında yaşıyor... Ben oradayken vali paşa maiyetiyle ziyaretine geldi, çok severmiş gâvuru...

Keşiş, paşanın ziyaretinden pek memnun oldu... Ayrılırlarken paşaya kazdığı mezarı gösterdi, kelimesi kelimesine aklımda söyledikleri...

Hasan Efendi durup, keşişin söylediklerini aklında toparlayıp şeyhine tekrar etti:

- Dedi ki paşaya: "Dünyanın en bahtiyar mahlûklarından beriyim," dedi, "çünkü Allah ne kadar ömür vermişse onu kanaatli insanlara mahsus bir gönül rahatlığıyla böyle cennet gibi güzel, yüksek ormanlı bir yerde geçireceğim. Ölünce de, her gün göre göre senelerden beri bir yatak gibi varlığına alıştığım şu mezara gömüleceğim. Sen büyük bir vali, paşa olduğundan, ne kadar uzasa gene de pek kısa olan ömrünü bin bir dağdağa içinde geçirecek, nerede öleceğini, nerede gömüleceğini bilmeyeceksin. Seni vilayete vali, beni de manastıra keşiş yapan Allah hangimize daha büyük bir lütuf ihsan etmiş, var artık sen düşün." Vali paşaya aynen böyle dedi.

Şeyh başını salladı.

- İyi bir Hıristiyan'dır o... Bana bir şey gönderdi mi?

- Bir mektup yazmış, onu verdi.

Şeyh Efendi, mektubu aldı, sonra okumak için yanına koydu.

Hasan Efendi, gelir gelmez öğrenip canını sıkan, Mehpare Hanım'la Hikmet Bey'in görüşmelerine ait bir şey söyleyip söylememeyi aklından geçirirken, ikisi birden susup kapıya baktılar, bir gelen olduğunu sezmişlerdi. Şeyh Efendi gelenin kim olduğunu da tahmin ettiğinden yerinde huzursuzca kıpırdandı.

İçeri giren Rukiye'nin çarşafını açtığını gören Hasan Efendi telaşla ayağa kalkıp, şeyhinden izin isteyerek çıktı.

- Buyrun, dedi Şeyh Efendi, şöyle oturun lütfen.

Rukiye, Şeyh'in gösterdiği yere, hemen yan, başındaki mindere oturdu.

Bir zaman sessizce önüne bakarak bekledikten sonra hemen hemen her zaman, yaptığı gibi, derin bir soluk alıp taşıdığı ağırlığı karşısındakinin zihnine yükleyip kendisini özgürleştiren keskinliğiyle konuyu kasaca açıklayıverdi:

- Ben evleniyorum.

Bu kısa cümlenin söyleniş biçiminde, bir babadan izin istemek için yapılan bir açıklama olmadığı, sadece durumun bildirilmesi için söylendiği

anlaşılıyordu.

Şeyh Efendi, kızının sesindeki gerginliği fark etmemiş gibi davrandı.

- Allah mesut bahtiyar etsin... İyi bir genç.

Rukiye, önce 'iyi bir gencin' kim olduğunu kavrayamadı, sonra bunun Tevfik Bey olduğunu anlayınca, Mihrişah Sultan'ın tebessümünü hatırlatan bir biçimde gülümsedi.

- Ha evet... Her şeyden haberdar olduğunuzu, her şeyi bildiğinizi unutmuşum. Şeyh Efendi kızına, ayıplar gibi baktı ama buna bir cevap vermedi, sadece Rukiye'yi şaşırtan bir soru sordu:

- Huzuru bulacak mısın bu evlilikte?

Rukiye, bu şartlarda sorulacak sorunun 'mesut musun' olduğunu kestirebiliyordu ama babası ona huzurlu olup olmadığını soruyordu.

- Niye böyle sordunuz?

- Huzura ihtiyacın olduğunu düşünüyorum, huzursuz, sabırsız bir tabiatın var. Herkes saadetini başka başka mecralarda bulur kızım, insan vardır saadeti öfkede, kavgada bulur, insan vardır saadeti heyecanda bulur, insan vardır saadeti sevgide, aşkta bulur... Zannımca sen saadeti huzurda bulacaksın, mesut olman için önce huzurlu olman lüzum ediyor... Eğer itikadın olsaydı, bu huzura imanda, ibadette bulabilirdin ama itikadının zayıf olduğunu biliyorum, kader sana, huzuru Rab’ımızda değil de kullarda, zavallı beşerde arama zulmünü reva görmüş... Saadet senin için huzurun ardında saklı... Dualarımda, sana huzur vermesi için Rab’ıma hep yakarıyorum.

Rukiye, babasının sözlerinden çok, sesindeki o dokunaklı rikkatten etkilendi, başını önüne eğdi.

Şeyh Efendi devam etti:

- Bunu itiraf etmek çok güç ama kanaatimce senin huzursuzluğunun müsebbiplerinden biri de benim... Hayatta her hatanın bir bedeli var Rukiye ama bazen o bedeli hatayı yapan değil de bir başkası ödüyor... Hatayı ben yaptım, bedeli sen ödüyorsun. Şeyh Efendi kederle gülümsedi.

- Vakıa bu bedel bana da payıma düşen ıstırabı getiriyor tabiatıyla, ama buna aracılık etmek sana düştü... Saadeti bulamayan bir babayla bir annenin evladı da saadeti bulmakta güçlük çekiyor. Saadete giden yolu bir çocuğa ebeveyni gösterir önce, o yolu sana biz gösteremediysek, sen onu nerden

nasıl bulacaksın... O vakit, saadetin olmadığını bile düşünebilirsin ki, bu da başka bir hata olur... Sen huzuru bulursan, saadeti de bulacaksın.

Rukiye, zorlukla,

- Ben bir şey aramıyorum, dedi.

- Hepimiz arıyoruz kızım, bazılarımız buluyor, bazılarımız bulamıyor... Aramadığını söylemek, bulmaktan umudunu kesenlere yakışır... Bir izdivacın arifesinde bunu söylememelisin çocuğum, arıyorsun, Allah'ın izniyle bulacaksın.

Bir saygısızlıktan ziyade patavatsız bir yakınlıkla soruverdi Rukiye:

- Siz ne arıyorsunuz?

Bunu, Şeyh Efendi'ye kızından başka hiç kimse soramazdı ve kızından başka hiç kimse bu soruya bir cevap alamazdı.

- Ben de huzuru arıyorum.

- Bana yardımcı olacağını söylediğiniz itikada siz sahipsiniz, nasıl oldu da o itikat size huzuru sağlamadı?

Şeyh tespihini farkına varmadan biraz daha hızlı çekmeye başladı.

- İtikadım bana niye huzur sağlamadı?.. Eğer itikadım olmasaydı, huzuru arayacak kuvveti bile kendimde bulamazdım... Rabbim bana huzuru ve aydınlığı gösterdi ama bir vakit geldi ben karanlığı da merak ettim, orada neyin saklı olduğuna bakmak istedim... Bir aydınlıkta yürürken dönüp de karanlığa bakarsan, o günahı işlersen, o karanlıktan bir gölge senin aydınlığına ve huzuruna akseder... Ömrün boyu o gölgeden kurtulmaya, aydınlığı ve huzuru yeniden bulmaya uğraşırsın ki, bu, tahmininden de zordur.

Rukiye, babasının ne kadar acı çektiğini ancak bunları duyduğunda anladı. Bu söylediklerini kendisinden başka kimseye söylemeyeceğini, kendisine inanılmaz bir ayrıcalık bağışlandığını hissetti. Bunu hissetmek, içindeki son düğümleri de çözdü sanki, Şeyh Yusuf Efendi'nin kızı olmak, onun tarafından sevildiğini bilmek, onu, gerçekten de huzura kavuşturabiliyordu. Yumuşacık, munis bir sesle konuştu:

- Bu izdivacı münasip buluyor musunuz efendim, müsaade ediyor musunuz?

Şeyh Efendi kızının yüzüne baktı.

- Allah mesut etsin kızım, hayır duam seninle.

Rukiye kalkmak için elini önüne dayayıp, "Ben müsaadenizle gideyim," derken birden ağlamaya başladı; hıçkıra hıçkıra, çocukluğundan beri hiç ağlamadığı gibi katılırcasına ağlıyordu; kendini tutmaya çalışıyor ama başaramıyordu, sanki ağlamadan geçiştirdiği birçok olayın içinde bıraktığı düğümler çözülmüş, şimdi ortada görünür hiçbir neden olmadığı halde hayatındaki bütün olaylara ağlamaya başlamıştı. Ağlarken, bir yandan da, "Affedersiniz, affedersiniz..." diye mırıldanıyordu. Şeyh Efendi oturduğu yerden usulca kızının saçlarını okşayarak bir söz söylemeden, istediği kadar ağlamasına izin vermişti.

İkisinin de ne kadar olduğunu bilmedikleri uzunca bir zaman ağladı, sonra gözlerini sildi; şişmiş gözleri ve kızarmış yüzünde tuhaf duran alaycılığıyla soru verdi:

- Sizce böyle huzuru bulabiliyor muyum?

- Bulabiliyor musun? Rukiye ciddileşmişti.

- Galiba buluyorum. Sonra yeniden gülmüştü.

- Ama birkaç kere daha böyle huzur bulursam o huzuru yaşayacak hal kalmayacak bende. Şeyh Efendi de gülümsemişti.

- Kalır kızım, kalır.

- Müsaade ederseniz, müstakbel zevcimi de düğünden önce buraya getirmek, elinizi öptürmek istiyorum.

- Tabii, kızım, bahtiyar olurum.

Rukiye, oradan, hiç bilmediği bir duyguyla, kendisine, hayatına, geleceğine büyük bir güven duyarak, bütün çocukluğu boyunca çektiği isimsiz tedirginliklerinden, sebepsiz gerginliklerinden kurtulmuş, babasının, huzur dediği o gönül rahatlığına kavuşmuş olarak ayrıldı. Sanki hiçbir şeyi atmaya kıyamayan cimri birinin, ne işe yaradığını, ne için saklandığını artık hiç kimsenin bilmediği birçok ıvır zıvırla dolu odası boşaltılmış, gereksiz bütün birikintiler atılmıştı; bu temizliğin geride bıraktığı ferahlığa Rukiye bile şaşıyordu.

Şeyh Efendi ise, bilmediği ya da kendine bile itiraf edemediği bir sebepten ötürü bütün çocukları arasında en çok sevdiği kızına artık kavuştuğunu, kızının kendisini bağışlayıp babalığa kabul ettiğini hissediyor, onun zekâsından, tekke çevrelerinde hürmetsizlik olarak kabul edilecek de

olsa açık sözlülüğünden, dürüstlüğünden ve isyankâr ruhundan gizli gizli gurur duyuyor, usul bir sesle onun huzuru ve mutluluğu için dua ediyordu.

Rukiye'nin gidişinden sonra Hasan Efendi'yi çağırarak onu şaşırtan sevinçli bir sesle talimatlar verdi; genç kıza Boğaz'da bir yalı kiralanacak, bir maaş bağlanacak, bütün İstanbul'a, özellikle de damadın ailesiyle Mihrişah Sultan'a, annesi lanetle anılan bu genç kızın sahipsiz olmadığı, kimseye muhtaç bulunmadığı gösterilecekti.

Bir kızı evliliğe hazırlanan Şeyh, başka bir kızının ise ayrılığa hazırlandığını bilmiyordu. Kader, bu adama hiçbir sevinci tam olarak yaşatmamaya kararlı gibiydi.

Ahmet Samim Bey'in vurulduğu akşam, Göztepe'deki köşkün bahçesinde iki kardeşin arasında sert bir tartışma çıkmıştı.

Ragıp Bey, çok öfkeliydi.

- Bu nedir ağabey, diye neredeyse bağırıyor, sesi köşkün verandasında oturan kadınlara kadar ulaşıyordu.

- Hürriyet için, bu imparatorluğun bekası için adam öldürülmesine karşı çıkmadım, bizzat kendim insanları öldürdüm, bir tek gün yaptığımın doğruluğundan şüphe etmedim, ama bizim sokaklarda vurduğumuz adamlar komitacılara silah ve para buluyorlardı, imparatorluğun düşmanıydılar. Bu adamı niye vurdurdunuz? Bu Abdülkadir itini kendi insanlarımızın peşine niye takıyorsunuz? Bu adam Bulgar'a silah mı sattı, Yunan'a para mı verdi? Kendi insanlarımızı öldüreceksek, biz niye hürriyet için mücadele ettik? Gün gelecek, bu ülkenin bütün insanları bize düşman olacak, bunu göremiyor musunuz? Askerlik değil bu, kendi payitahtımızda komitacılık yapmak, kime karşı, kendi insanlarımıza karşı.

Cevat Bey, kardeşinin sözlerini sabırla dinliyordu.

- Ragıp, dedi, lüzumsuz yere sinirleniyorsun. Sen o adamın yazılarını okumadın, neler yazdığını bilmiyorsun, teşkilat için demediğini komadı, öyle şeyler yazdı ki hakkımızda, köpeğin önüne atsan yemez. İttihatçıları tenkit etmek ne manaya geliyor bir düşünsene. Bu adam şeriatçıların ekmeğine yağ sürüyordu, o bize saldırdıkça mürteciler zil takıp oynayacaktı. Eğer herkes cemiyeti böyle tenkit etmeye başlarsa bunun sonu ne olur, irtica canlanır, yeniden eski günlere mi dönelim, yeniden istibdat mı gelsin, mürteciler bu güzelim ülkeyi cehenneme mi çevirsin?

- Ben o adamın eski Padişah için yazmış olduğu yazıları gördüm, onun irticayla alakası yoktu. Bizim de yazarlarımız var, bıraksaydınız onlar ona cevap verseydi. Ben bunun için asker olmadım, ben kendi payitahtımda kendi insanımı öldürmek için asker olmadım, bizi cephelerde, vatan uğruna savaşmak için yetiştirdiler, şimdi herkes bize eli kanlı katil diye bakıyor... Evet, ben de bir katilim, ben de adam vurdum ama ben yazı yazdı diye öldürmedim kimseyi, öldürmem de, silahla işi olmayana silah çekmem ben, silahsız adamları öldürmeye başladın mı askerliği de öldürürsün, siz askerliğin şerefini hiç düşünmüyorsunuz.

Cevat Bey bütün sabrına rağmen sinirlenmeye başladı:

- Ragıp, önünü ardını düşünmeden konuşuyorsun. Aklının ermediği işler hakkında fikir yürütüyorsun, sen bir memleketi idare etmeyi kolay mı belledin, düşman sadece cephede mi, nice sinsi düşmanın aramıza sızdığını, bizi yok etmenin hesabını yaptığını görmüyor musun? İttihatçılar bugün sahneden çekilse ne olur, söylesene bana, eski halifenin yeniden İstanbul'a dönmesini, o korkunç günlerin geri gelmesini bizden başka kim engelleyebilir? Bu söylediklerin benim tanıdığım Ragıp'ın sözlerine hiç benzemiyor.

Ragıp Bey, hafifçe yerinden doğruldu.

- Ne demek istiyorsunuz ağabey? Bana da mı hain diyeceksiniz?

- Hayır, bu aklımdan geçmez.

- Ya nedir söylediğiniz?

- İstanbul seni yumuşattı.

Ragıp Bey, kıpkırmızı oldu, hiddetten beyninin uyuştuğunu hissetti, ağabeyinin ne söylemek istediğini anlamış ama verecek bir cevap bulamamıştı.

Dişlerini sıkarak,

- Öyle mi, diyebildi yalnızca.

- Öyle, dedi Cevat Bey. Kendini topla biraz, yaşadığın hayat lüzumu kadar aydınlık düşünmeni engelliyor.

Bir-iki cümle daha konuşsalar iki kardeşin arası ömür boyu düzelmeyecek biçimde bozulacak, belki orada, o meyve kokulu yaz bahçesinde daha korkunç olaylar yaşanacaktı ama o sırada annelerinin kuru sesini duydular, belli ki baştan beri oğullarını dinliyordu:

- Cevat, yatın artık, gürültüden çocuk uyanacak... Ragıp, sen de gel, yarın erken kalkacaksın.

İki kardeş, iki küçük çocuk gibi yerlerinden kalkıp içeri yürüdüler. Ragıp Bey, odasına öfkeyle girip ceketini çıkardığında karısının, pencerenin kenarında oturduğunu gördü; belli ki bütün konuşmaları dinlemişti.

- Yatmadınız mı, dedi Ragıp Bey.

- Hayır, sizi bekledim, konuşmamız iktiza ediyor.

- Yarın konuşuruz, gündüz çuvala mı girdi, bu saatte ne konuşması? Karısının sesi çok soğuk, neredeyse düşmancaydı:

- Şimdi konuşmalıyız.

- Nedir bu kadar mühim olan mevzu?

- Babamın evine gitmek istiyorum.

- Olur, sizi öbürsü gün götürürüm.

- Hayır anlamadınız, temelli olarak babamın evine dönmek istiyorum, nikâhınızdan çıkmak istiyorum ve bir daha sizi görmek istemiyorum.

Ragıp Bey, elinde tuttuğu ceketi kaldırıp yere fırlatacakken kendine hâkim oldu, bir koltuğa oturdu.

- Bu nereden çıktı şimdi?

- Hiçbir yerden çıkmadı. Artık sizinle yaşamak istemiyorum.

- Delirdiniz mi siz, ben bunu Şeyh Efendi'ye nasıl yaparım, Efendi Hazretleri'nin kızını nasıl bırakırım?

- Evvela siz beni bırakmıyorsunuz ben sizi bırakıyorum, saniyen bunun Şeyh Efendi'yle bir alakası yok, bahis konusu olan bizim hayatımızdır.

- Hatice Hanım, bu nasıl mümkün olur, ne der insanlar, Şeyh Efendi ne düşünür?

- Siz adam öldürdüğünüzde, başka kadınların koynuna girdiğinizde, boynunuza kadar günaha battığınızda ne düşündüyse onu düşünür.

- Ağzınızdan çıkanı kulağınız işitmiyor sizin, babanızdan bahsediyoruz.

- Kimden bahsettiğimi çok iyi biliyorum, ağzımdan çıkanı da kulağım duyuyor.

Ragıp Bey, içini çekti.

- Nasıl arzu ederseniz. Ama müsaade ederseniz önce gidip bir Şeyh Efendi ile konuşayım.

- Şeyh Efendi ile beni tekkeye götürdüğünüzde konuşursunuz... Yarın sabah gitmek istiyorum. Siz götürmezseniz çocuğu alır kendim giderim.

Ragıp Bey, karısının kararlı olduğunu ve fikrini değiştirmeyeceğini anladı. Şeyh Efendi'ye karşı mahcup olacağını düşünmese bu karardan inanılmaz bir sevinç duyacaktı; nefret dolu bir ilişkiden kurtulmak, aynı zamanda Dilara Hanım ile daha rahat, vicdan azaplarına düşmeden, iki günde bir köşke gitmek zorunda kalmadan, özgürce yaşamak anlamına da geliyordu.

Karısı bütün gece kucağında bebekle pencerenin yanındaki koltukta oturdu.

Ragıp Bey elbiseleriyle uzandığı yatakta, kâh Şeyh Efendi'ye söyleyeceklerini düşünerek, kâh Dilara Hanım ile yeni bir hayat kurmayı hayal ederek sık sık kesilen bir uyku uyudu.

Ertesi sabah annesinin soran bakışları altında, kahvaltı etmeden, kimseye de bir açıklama yapmadan köşkten ayrıldılar, Hatice Hanım bir kere bile arkasını dönüp de bakmadı, tekkeye kadar bir kelime bile konuşmadılar.

Tekkeye varınca karısını hareme yollayıp doğru Şeyh Efendi'nin yanına gitti.

Ragıp Bey'i o saatte tekkede gören Yusuf Efendi kötü bir haber alacağını anladı.

- Hoş geldiniz, dedi, hayırdır?

- Pek hayır yok Efendi Hazretleri gelişimde. Şeyh devam etmesini bekledi.

- Tam nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum.

- Olduğu gibi söyleyin, en kolayı budur.

- Hatice Hanım nikâhımdan çıkmak istiyor, artık burada yaşayacakmış.

- Yaaa...

- Evet efendim.

Şeyh Efendi sakalını sıvazladı.

- Siz ne diyorsunuz bu işe?

- Şeyh Hazretleri, ben sizin kerimenizi nasıl bırakabilirim, sizin yüzünüze nasıl bakarım ama ben bir türlü ikna edemedim, siz acaba kendisiyle görüşür müsünüz?

Şeyh Efendi, Ragıp Bey'in kolundan tuttu.

- Gelin bahçeye çıkalım.

Birlikte bahçeye çıkıp her zaman yaptıkları gibi gül fidanlarının arasında dolaşmaya başladılar. Şeyh birden konuştu:

- En iyisi bunu böyle bırakmak. Ben Hatice'yi tanırım, o bu kararı verdiyse bir daha dönmez...

Aslında, belki de bu baştan hataydı.

Ragıp Bey, Şeyh Efendi'nin sesinde bir sitem duymayı bekliyordu ama sitem yoktu, sadece fikrini söylüyordu.

- Peki, el âlem ne der?

- El âlemden bize ne, el âlem hatırına evlilik olur mu? Başkasını kandırsanız kendinizi kandıramazsınız... Yol yakınken dönmek en iyisi, Hatice doğru karar vermiş bence.

Ragıp Bey içini çekti.

Şeyh dostça kolunu tuttu.

- Bakın, eğer benimle alakalı bir endişeniz varsa hiç olmasın, ben sizi tanıdığımda damadım değildiniz, ben sizi dost bildim, o zaman nasıl dost bildiysem şimdi de öyle dost biliyorum... Bu işte sizin bir günahınız yok,

Hatice'nin de yok... Gönül işleri Ragıp Bey hiç zora gelmez... Biz günahı, başkalarının bulduğu yerlerde aramayız, bizim için günah Yaradan'ın yarattığına, bu arada kendine kötülük etmektir... Kızıma bir gün bile kötü davranmadığınızı, hürmette kusur etmediğinizi biliyorum, bu bana yeter, öte yanı, sadece sizi alakadar eder. Bence sıkmayın içinizi, gençsiniz. Kendinize daha uygun bir hayat sürün. Azap çekmenizi gerektiren bir vaziyet yok, emin olun.

Ragıp Bey, Şeyh Efendi'nin Dilara Hanım'dan haberdar olduğunu, buna rağmen kendisine böylesine dostça ve anlayışlı davrandığını biliyor, bu davranış karşısında daha çok ezilip utanıyordu.

- Size layık bir damat olamadım Şeyhim, dedi. Beni bağışladığınızı, yüce gönlünüzde bir kızgınlığa, husumete yer olmadığını biliyorum ama ben

kendimi bağışlamıyorum.

- Ragıp Bey, boş yere kendinizi üzüyorsunuz, bağışlanacak bir vaziyet değil ki bu, herkesin başına gelir, bir ömrü insanın yakınlık duymadığı biriyle geçirmesi de günahtır, kadere hükmetmek elde değil, alnınıza böyle yazıldıysa böyle yaşayacaksınız... Gidin, kendinize münasip bir hayat kurun.

Ragıp Bey, eğilip Şeyh Efendi'nin elini öptü.

- Duanızı benden esirgemeyin, dedi, sizin iyiliklerinizi ödeyemem ama ne zaman, nerede, nasıl olursa tek bir emriniz yeter, iki elim kanda olsa gelirim.

- Biliyorum, dedi Şeyh Efendi, sizi tanırım... Bir şeye ihtiyacınız olursa siz de hiç çekinmeyin, bir haber salın.

Ragıp Bey tekkeden çıktığında, güneş iyice yükselmiş, sıcak basmıştı.

Haliç'in üstünde mavimsi bir buğu dolaşıyor, gül kokusu tuzlu deniz kokusuna karışıyordu. Şeyh Efendi'yle konuşması içini rahatlatmış, sırtından bir yük kalkmıştı. Dilara Hanım'ın bu haberi nasıl karşılayacağını, bundan sonra nasıl yaşayacaklarını düşünüyordu. Nihayet sevdiği kadınla hiçbir sorun olmadan birlikte olabilecek, belki de ilk kez sevdiği biriyle bir hayat kurabilecekti.

Bir arabaya binip sigara yaktı, arabacıya Nişantaşı'ndaki konağın adresini söylerken sesinde yankılanan sevinci kendisi bile duyabiliyordu. Yol boyu büyük bir sabırsızlıkla biraz daha hızlı gitmesi için arabacıyı sıkıştırdı, bir an önce konağa varmak, Dilara Hanım'a olanları haber vermek, bu sevinci birlikte kutlamak, ona sarılmak istiyordu. Aralarında hiçbir gölge, hiçbir kuşku, hiçbir vicdan azabı, hiçbir yalan olmayacaktı; o eksik cümleyi yarattığını düşündüğü evliliği sonunda bitmiş, cümleyi tamamlamak için ikisine de bir fırsat çıkmıştı.

Dilara Hanım'ı salonda sabah kahvesini içerken buldu. Ragıp Bey'i görünce o güzel yüzü sevinçle ışımıştı.

- Hoş geldiniz, nereden çıktınız bu vakitte? Ragıp Bey Dilara Hanım'a sıkı sıkıya sarılmıştı.

- Hoş bulduk, sizi göresim geldi.

Dilara Hanım bir adım geri çekilip Ragıp Bey'e baktı.

- Ne oldu, sizde bir tuhaflık var... Hayırdır?

- Hayırdır Dilara Hanım, hayırdır... Bu sabah Hatice Hanım babasının yanına döndü, benim nikâhımdan çıkmak istediğini söyledi... Şeyh Efendi'yle de konuştum, beni bağışladı.

Dilara Hanım’ın yüzünden düşünceli bir ifade geçti.

- Üzüldüm, dedi.

Ragıp Bey gerçekten şaşırdı.

- Üzüldünüz mü, neden?

- Ama bir evliliğin bozulması daima üzücüdür, öyle değil mi?

Ragıp Bey, Dilara Hanım'ın yüzüne dikkatle, orada, ancak dikkatle bakarsa görebileceği gizli bir mana, saklı bir fikir varmış gibi, gözlerini kısarak baktı: Dilara Hanım'da en küçük bir sevinç belirtisi bile yoktu. O anda, eksik cümlenin asla tamamlanmayacağını, o eksik cümlenin kendi hayatını da eksilteceğini, acının hiç dinmeyeceğini anladı. O eksiklik, ilişkilerinin biçiminden değil, daha derinden, daha görünmez yerlerden besleniyordu; bunu kederle sezdi. Daha fazla bu konuda bir şey söylemedi, havadan sudan konuştu ve kahvesini bitirir bitirmez kaçar gibi çıktı konaktan. Hemen o gün, Harbiye Nezareti'ne bir dilekçe vererek Makedonya'daki birliklerden birine tayinini istedi. Orada uzun ve ıssız kış gecelerinde yaşayacağı yalnızlığı ve acıyı biliyor, o sonsuz kederi daha şimdiden hissediyordu ama burada, Dilara Hanım'ın, yaşadığı şehirde daha fazla kalamaz, baktığı her yerde hayatını karartan o eksik cümlenin izlerini görmeye tahammül edemezdi. Bir yarayı iyi etmenin tek bir yolunu biliyordu, cephelerde onu öğrenmişti, üstüne ateş bastırıp yarayı dağlamak.

İlk anda çok büyük bir ıstırap verse de yaranın işlemesini, vücuda iyice nüfuz etmesini, bedenini sakatlamasını önlemenin tek yolu buydu. Kararını vermiş, kendini dağlamıştı; bundan sonrası, haykırmamak için dişlerini sıkıp acının geçmesini beklemekten ibaretti.

Bir hafta sonra, hiç kimseye veda etmeden, yalnızca annesinin elini öperek İstanbul’dan ayrıldı. İnsansız steplerden, unutulmuş köylerden geçen trenin tekerlek seslerini dinleyerek birliğine giderken, bir yarayı dağlamanın acısının tahmininden de büyük olduğunu anlıyor, zamanın bir an önce geçmesi ve unutmasına yardımcı olması için bilmediği bir kudrete yalvarıyordu.

XXIII

Eylül, berrak bir su gibi akan kristal ışıklarıyla, bütün duyguları olgunlaştırıp bütün iç hesaplaşmaları keskinleştirerek gelmiş, şehir, gergin bir havailikle geçen yazın ardından kendi içine, bu olağanüstü mevsimin, neşesini henüz kaybetmemiş hüznüne kapanmaya hazırlanmıştı.

Hikmet Bey, sebebini anlayamadığı ani bir hevesle yeniden piyano çalmaya başlamış, günlerini piyanonun başında, çılgınca bir istekle çalarak geçirir olmuştu; çalarken hiçbir şey düşünmüyor, her şeyi unutuyor", sanki dağınık duygularının bu unutuş içinden süzülmesini, her birinin, fildişi seslerle kristal ışıklardan oluşan bir imbikten geçerek içine yerleşmesini bekliyordu.

İlk günlerde, parmakları, bir gerçeği saklamaya çalışan hainler gibi onun isteklerine cevap vermekte zorlanmışlar, notaları bazen gerektiğinden zayıf, bazen gerektiğinden kuvvetli basmışlar, mezürleri kaçırmışlar, seslerin tatlı tınısını acemi çatlamalarla bozmuşlardı, sonra ses, ışıklar gibi akmaya başlamıştı. Piyano çalmaya sadece Dilevser'le konuşmak ve Hediye ile sevişmek için ara veriyor, bu sevişmelerle konuşmaların ruhunda bıraktığı izler piyanoya, çaldığı müziğe yansıyordu.

Mehpare Hanım ile yaşadığı ve izlerini hep taşıdığı o olağanüstü aşkın ifadesi haline gelmiş olan piyanoya Mehpare Hanım'dan ayrıldıktan sonra ilk kez geri dönmesi, buna yeniden cesaret edebilmesi, birçok değişikliğin ve bir bitişle bir başlangıcın işareti gibi gözüküyordu ona. Bazen Dilevser konuşmalarından sonra gitmeyip kalıyor, bir köşeye oturarak onun piyano çalışını dinliyordu. Hediye ise gece gündüz, her dakika durduğu kütüphanenin kapısında, içerde çalan piyanonun sesinden efendisinin ruh halini anlamaya uğraşıyor, kederli parçalar çaldığında onun da kederi artıyor, coşkulu parçalara geçtiğinde ise içi sızlıyordu.

Rukiye'nin düğününde, babalık görevi ona düşmüştü. Mehpare Hanım davet edilmesine rağmen, davetin soğukluğunu ve durumun zorluğunu düşünerek rahatsızlığını bahane edip gelmemiş, düğünden önce Rukiye'nin kendisini görmeye gelmesini istemişti ama kızı gitmemişti.

Şeyh Efendi'nin varlığı ise, kendisi gelmemesine rağmen hep hissedilmiş, genç gelinle damat için bir haftada hazırlatılan yalıdan o yalıda çalışacak olan yardımcıların düğünün bütün hazırlıklarını sırtlanmalarına, çeşitli tekkelerden, zaviyelerden, ulemadan, hatta saraydan geline gönderilen hediyelere kadar her yerde onun izine rastlanmıştı. Gerçi, Mihrişah Sultan'la Tevfik Bey'in ailesinin de ağırlığı büyüktü ama Şeyh Efendi'nin kutsal bir ahenk kazanmış gücü yanında onların varlığı epeyce sönük kalıyordu.

Mihrişah Sultan, yalının bahçesinde, yıllarca hatırlanacak bir düğün hazırlatmış, hiçbir şeyi eksik bırakmamış, hatta o dar zamanda Paris'ten bir gelinlik getirtmeyi bile başarmıştı.

Bütün bu görkeme rağmen, acıları henüz taze olan ölümlerin mahzun gölgesi düğüne de vurmuş, düğün alışıldığı kadar neşeli olamamıştı. Rukiye, düğününün bu gizli kırıklığına aldırmamış, belki de fark etmemişti; onun fark ettiği, çocukluğundan beri beklediği sevgiyle ve güvenle sarılmış olduğuydu; Şeyh Efendi'nin, kocasının, Mihrişah Sultan'ın, Hikmet Bey'in, düğün için Fransa'dan gelen kardeşi Nizam'ın, bu insanların her birinin kendisini sevdiğini hissediyor, bu sevgiyi kaybedeceğine dair bir şüphe taşımıyordu. Şeyh Efendi'nin sözünü ettiği huzurun ne olduğunu şimdi kavrıyordu. Tek kırıklığı, hiç kimseye, hatta kendine bile söyleyemese de, Mehpare Hanım'ın düğünde olmaması, daha doğrusu düğününde olamayacak bir anne haline gelmiş bulunmasıydı.

Hikmet Bey, Rukiye'nin memnun olabilmesi için o akşam elinden geleni yapmış, bütün davetlilerle ilgilenmiş, kızı gelin olan bir babanın duygularını da tatmış, hayatında bir dönemeci daha dönmekte olduğunu, gençliğinden ve gençliğin ser azatlığından biraz daha uzaklaştığını, hayatın biraz daha ağırlaştığını fark etmişti. Bunu, düğünden bir gün önce konağında Nizam'la uzun bir aradan sonra yeniden karşılaştıklarında da hissetmişti.

Nizam içeri girdiğinde, huzursuz bir halde yerinden kalkarak, artık genç bir delikanlı olan oğluna doğru yürümüş, orada göreceği ifadenin ne olacağından tasalanarak oğlunun yüzüne bakmıştı. Oğlu, sanki hayatında keder nedir bilmeyen ve bilmeyecek bir insan gibi neşeyle gülümseyerek elini uzatıp, "Bonjour papa," demişti. Onun yüzündeki aydınlığı ve sevgiyi

görünce, oğlunun elini sıkmak yerine ona sarılmış, kendine çekip sıkı sıkıya göğsüne bastırmıştı. Bu tür sevgi gösterilerine alışık olmayan Nizam, kendisini biraz acemice babasının kollarına bırakmış ama bu kucaklaşmanın da bir an önce bitmesini istemişti.

- Kocaman olmuşsun, demişti Hikmet Bey.

Bunu söylerken, kendi babasının sesine çok benzeyen bir sesle neredeyse aynı tonda konuştuğunu hissetmişti. Birlikte yemek yemişler, havadan sudan konuşmuşlar, Nizam, bin bir türlü eğlenceli hikâyeyle, şakayla Paris'i anlatmıştı babasına. Hikmet Bey, oğlunu dinlerken, onu hep seveceğini ama onunla hiçbir zaman derin bir ilişki kuramayacağını, iki ayrı çağın, iki ayrı yüzyılın insanı olduklarını buruk bir şekilde kavramıştı. Büyük kavgalar etmeyecekler, görüş ayrılıklarına düşmeyecekler, birbirlerini yalnızca baba oğul gibi seveceklerdi; iz bırakan bir dostlukları ya da düşmanlıkları olmayacaktı. Nizam da zaten, düğünden hemen sonra annesinin bütün ısrarlarına rağmen İstanbul'da kalmayıp Mihrişah Sultan'la birlikte Paris'e dönmüştü.

O düğün gecesi Hikmet Bey, belki bir kız evlendiren baba durumuna geldiğini fark etmekten, belki oğlunun kocaman bir delikanlı olduğunu görüp zamanın akışını kavramaktan, etkilenip bir başka tuhaf olay daha yaşadı. Bir ara bir şey söylemek için başını kaldırıp annesine baktığında, Mihrişah Sultan'ın yüzünde daha bir an önce bile var olmayan bir şeyi, yaşlanmakta olan kadınların yüzüne aniden yerleşiveren o tuhaf, tarif edilemez, yaz günleri denizin üstünde beliren ince ve şeffaf buğuya benzer buğuyu görmüştü. Değişen hiçbir şey yoktu, bütün hatları, bütün güzelliği yerli yerindeydi ama sanki kaslan çizgilerini taşımakta zorlandıklarını, yüz ifadesindeki anlaşılmaz bir kaymayla ortaya koyu vermişlerdi.

Bu yaşlanma duygusunu neyin yarattığını anlayabilmek için gözlerini dikip annesinin yüzündeki bütün çizgileri teker teker incelemeye koyulmuş, hiçbirinde bir an öncekinden daha farklı bir şey görememişti ama bütününde o yaşlılık gölgesi vardı, Mihrişah Sultan kendisine böyle dikkatle bakan oğlunun birden sarardığını fark edince, sinirli bir telaşla, "İyi misin?" diye sormuştu.

- Niye sordunuz, iyiyim...

- Sarardın sanki birden...

Hikmet Bey, telaşla, annesi düşündüklerini anlayacakmış korkusuyla,

- İyiyim iyiyim, bir an başım döndü, dedi.

Mihrişah Sultan, oğluna dikkatle baktıktan sonra içinde çeşitli anlamlar barındırabilen o muhteşem tebessümüyle ama üzgün bir sesle konuştu:

- Yaşlanıyorum değil mi?

- Hayır, bunu da nerden çıkartıyorsunuz?

Mihrişah Sultan, bu konuda avutulmanın kendisini daha da üzeceğini biliyordu, içini çekti.

Hediye, Dilevser'e olan ilgisini biliyor ama Dilevser onun Hediye ile yaşadıklarını, en azından görünürde bilmiyordu. Bu açık bir haksızlıktı ama Hediye bu haksızlığa hiç sesini çıkarmadan katlanıyor, Hikmet Bey ise bunun bir haksızlık olduğunu pek fark edemiyordu.

Uzun sevişmelerle dolu gecelerde Hediye, aldığı bütün zevke rağmen, günah dolu oyunlar arasında kendi küçük günah ânını, sevişmeden sonra, hissettirmekten korkarak Hikmet Bey'e sokulacağı ve onun kendisine kısacık bir süre için bile olsa sevgiyle sarılacağı ânı bekliyordu; o an geldiğinde, yumuşakça sokuluyor, bedenini yaslıyor, o ânın bütün tadını çıkarıyordu. Kimse ona fikrini sormuyordu ama eğer bir soran olsaydı, o küçük anlar karşılığında, sevdiği erkeğin gün boyu bir başka kadına sevgiyle yaklaşmasına tahammül edebileceğini söylerdi. Bu ânı, bir kaçamak gibi, Hikmet Bey'den bile gizli yaşamaktan gocunmuyordu; o ânı ele geçirebilmek için her şeyi yapmaya, hayatını bir duvara dayanarak, geceyi bekleyerek geçirmeye, gündüzleri yok farz etmeye, bütün köşk halkı tarafından acınacak biri gibi görülmeye razıydı. Ama Hikmet Bey gibi o da bunun uzun süremeyeceğini hissediyordu, o küçük ânı onun elinden alacaklar, çalınmış bir hayattan kendine kalanı da ona bırakmayacaklardı.

Bütün tecrübesizliğine, hayat acemiliğine rağmen hiç kimsenin, bütün hayatını büyük aşkla geçirmiş olanların bile, bir gün sevdiklerini kaybettiklerinde, kendisinin o ânı kaybettiğinde hissedeceği acıyı hissedemeyeceklerini de seziyordu.

Bazı günler, o an uzuyordu, Hikmet Bey kendince düşüncelere dalıp Hediye'ye sarılmış vaziyette yatıyordu; kendisine sarılan erkeğin aklının başka yerlerde olduğunu anlamasına rağmen o güzel ve küçük kadın, soluk bile almaktan korkarak, kımıldamadan yatıyor, sezdirmeden, parmak1 arının ucuyla, kendisine sarılmış olan Hikmet Bey'in koluna usulca

dokunuyordu. Böyle gecelerin ertesinde, Hediye'nin gülümsediğine rastlıyordu konak halkı.

Hikmet Bey ile Hediye'nin birbirlerinden habersiz olarak tahmin ettikleri ve korktukları gibi bu huzurlu ve dengeli hayat bir gece ansızın sona erdi.

Hikmet Bey'in, Mihrişah Sultan'ın yaşlılığı beklediği gibi gizli iç titremeleriyle beklediği, bir gün geleceğini bildiği telgraf gerçekten de geldi.

Beş kelimelik bir telgraftı.

"Reşit Paşa Hazretleri vefat etti."

Hikmet Bey, bu telgrafı okuyunca yatağa çökmüş, sonra da sabaha kadar Hediye'ye sarılarak ağlamış, ona uzun uzun babasından, kendi çocukluğundan söz etmişti; Hikmet Bey'in hayatının en zor gecelerinden biri, Hediye'nin hayatındaki belki de en mutlu ve unutulmaz gece olmuştu.

Reşit Paşa, bir sabah her zamanki gibi Padişah'ın kaldığı köşke giderken bir ağaca dayanarak durmuş ve bir kalp kriziyle, acı çekmeden ölmüştü. Yaz zamanı çok sıcak olduğundan cenazeyi ne İstanbul'a gönderebilmişler, ne de yakınlarının gelmesi için bekletebilmişlerdi ve Reşit Paşa, Selanik'te, sürgün Padişah'ın doktoru olarak birkaç kişinin katıldığı sessiz bir törenle toprağa verilmişti.

Babasına gerektiği gibi bir cenaze töreni yapılabilse ya da cenazesi İstanbul'da oğlunun bulunduğu şehirde toprağa verilse belki Hikmet Bey'in acısı bu kadar büyük olmayacak, babasının yalnız ve sahipsiz kaldığı duygusuyla bu kadar yaralanmayacak ve kendisini de bu kadar yalnız ve çaresiz hissetmeyecekti ama babasının cenazesine bile yetişememiş olması onun içinde derin bir acı olarak kaldı.

Aklında hep babasının alelacele Selanik'e giderken yazdığı mektup vardı; ona güç veren, o unutulmaz mektup. Kendisi ise babasına gerçek duygularını ve düşüncelerini hiç söylememişti; Reşit Paşa hep oğlu tarafından biraz küçümsendiğini düşünerek yaşamıştı.

Hikmet Bey, daha sonra Osman'a, "Ona bir kahraman olduğunu söylemek isterdim," demişti, "ben çok kahraman gördüm hayatımda, hakiki kahramanlar, hayatlarım ortaya koyan insanlar ama hepsi kazanması gerektiğine ve kazanacağına inandıkları davalar için gösterdiler cesaretlerini, benim babam ise kaybetmiş olan ve kazanma ihtimali asla bulunmayan biri için vazgeçti ömrünün son demlerinden. Ben bundan daha

büyük bir kahramanlık görmediğimi ona söyleyemedim, kaybedenin yanında böylesine duran birine duyduğum saygıdan hiç ona söz edemedim."

Hayatındaki pişmanlıklara bu söyleyemediği sözler de eklenmişti ve günlerce hep babasını ve onun Selanik'teki ıssız ve yalnız mezarını düşünmüştü. Bütün mantıksızlığının farkında olmasına rağmen geceleri babasının yalnız başına orada üşüdüğü duygusundan hiç kurtulamadı.

Babasıyla aralarında birçok tartışma, tatsız izler bırakan konuşma geçmesine rağmen onu hep yüzünde muzip, çocukça bir ifadeyle hatırlıyordu. Sanki babasını değil de çocuğunu hatırlar gibi tuhaf bir duyguyla.

Kendi iradesiyle, bilinçli bir kararla değil içgüdüleriyle, bu acı karşısında sığınmak için, kendisine büyük bir aşk ve muhteşem bir beden veren Hediye'yi değil, olağanüstü zekâsını paylaşan Dilevser'i seçti; onunla geçirdiği zamanlar uzadı, onun konuşmalarında ve zekâsının ısıtıcı parlaklığında buldu aradığı teselliyi; bedeniyle zihni arasındaki denge bozuldu ve Hediye'yle sevişmeleri gittikçe soğumaya başladı.

Hediye, neyin yaklaşmakta olduğunu herkesten daha açık biçimde görüyor ve hiç yakınmadan kütüphanenin kapısının yanındaki duvara dayanıp günlerini orada bekleyerek geçiriyordu.

Babasının ölümünden iki hafta sonra Mehpare Hanım'dan kendisini davet eden bir mektup aldı. Görüşmek istediğini söylüyordu. Mehpare Hanım'ın sesi, görüntüsü, hatta yazısı, her seferinde, onun üzerinde aynı etkiyi yapıyor, bir anda dünyadaki herkes ve her şey önemsizleşiyor, Mehpare Hanım simsiyah bir perdenin önünde, harikulade güzel yüzünde parlak bir ışıkla tek başına kalıyor ve Hikmet Bey aynı heyecanı duyuyordu. Mektubu okuduğunda, ellerinin heyecandan soğuduğunu fark etti. Odanın içinde dolaşmaya başladı, bir biblonun yerini değiştiriyor, bir kül tablasını düzeltiyor, pencereden dışarı bakıyor, içindeki çalkalanmayı yatıştırabilmek için uğraşıyordu. Bir koltuğa oturduğunda yorulmuştu.

Heyecan, bazı yaz öğleden sonralarında İstanbul'da görülen sağanaklar gibi, hiç bitmeyecekmiş gibi ansızın ve güçlü bir biçimde bastırmış, sonra başladığı gibi hızla, ardında hiçbir iz bırakmadan yok olmuştu; içinde sağır bir sıkıntı, her şeye karşı bir isteksizlik vardı. Mehpare Hanım'ı istemediği zaman başka hiçbir şeyi, başka hiçbir kimseyi de istemiyordu ama biraz önceki heyecan gibi bu isteksizliğin de biraz sonra geçeceğini, yeniden mektubu almadan önceki haline döneceğini biliyordu artık.

Yakıcı arzular acılar, kıskançlıklar, aşağılanmalar, defalarca hiç durmadan yeniden yeniden yaşanan anılar, ıstıraplı günler ve gecelerden sonra Mehpare Hanım'ı hayallerinde tüketmişti; ölene dek Mehpare Hanım'dan bir haber aldığında, onu gördüğünde, sesini duyduğunda bu sarsıcı heyecanı hissedecek ama her defasında bunun geçeceğini bilerek, geçmesini bekleyecekti.

O akşamüstü Mehpare Hanım'a kısa bir mektup yazarak, işlerinin çokluğu nedeniyle gelemeyeceğini, 'bir emri varsa, yapmaya hazır olduğunu' bildirdi.

Bu mektupla, artık Mehpare Hanım'ın hayatından bir daha dönmemek üzere çıktığını biliyordu; göndermekten vazgeçmeyi düşünmedi de değil ama sonunda, mektubu arabacısına vererek, eski karısına, hayatının en olağanüstü aşkına yolladı. Ama o günden sonra da Mehpare Hanım'la ilgili bütün gelişmelerden, onun Fransız Elçiliği'nden bir diplomatla ilişki kurduğundan, Konstantin'in arada bir İstanbul'a gelip gittiğinden haberdar oldu; aşkı bitse de uzaktan uzağa ilgisi hep sürdü. Artık her sabah Dilevser'i bekliyor, onunla uzun uzun edebiyattan, kitaplardan, yazarlardan, hayattan konuşuyor, kendi geçmişini Dilevser'in zekâsıyla yıkamaya, temizlemeye, kalan acıları iyileştirmeye uğraşıyor, genç kıza ve onun zekâsına gittikçe daha fazla bağlanıyordu.

Edebiyat ikisinin arasında, onları birbirine bağlayan canlı bir varlık gibiydi, konuşmalarının renklenmesine, birbirlerine söylemek istediklerini kitapların aracılığıyla söylemelerine, zekâlarının ortaya çıkmasına, birbirlerini beğenmelerine, bağlanmalarına yardımcı oluyordu.

Dilevser, kısa ve basit cümleleriyle bazen öyle şeyler söylüyor, Hikmet Bey'in aklına gelmemiş öyle şeyler buluyordu ki, genç kızın karşısında duyduğu şaşkınlık ve hayranlık birbirine karışıyordu; onun sesini duymadan, onu dinlemeden yaşayamayacağını düşünüyordu.

Geceleri ise, Dilevser'in zekâsı kadar korkunç olan Hediye'nin sevgisiyle ve sessizliğiyle karşılaşıyor, onun yumuşaklığının, çaresizliğini taşıyışındaki güçlülüğünün, kendisine sokuluşlarının, sevişmelerinin gittikçe hayatına yerleştiğini, hayatının neredeyse kopmaz bir parçası haline geldiğini hissediyordu. Ona, "Hediye, sen benim hayatımdaki tek hakikatsin," diyor ve bunun gerçek olduğuna inanıyordu. Hiç kimse onun hayatında Hediye kadar hakiki ve yakın olmayacak, hiç kimse Hikmet Bey'i

onun gibi, sevgisinin içinde kendini yok etmeye razı gelecek kadar sevmeyecekti.

Bir keresinde Osman'a, "Eğer hayatım, kırılacak bir eşya, bir bardak ya da bir vazo, ne bileyim öyle bir şey olsaydı eğer, bunu tutması için Hediye'ye verirdim," demişti, "ondan başka herkes, bir dalgınlık ânında onu bir yerde bırakabilir, düşürebilir, bir acı duyduğunda elinden atabilirdi ama o, hiçbir zaman, hiçbir şartta onu elinden bırakmazdı."

Sanki Tanrı Hikmet Bey'e istediği kadını vermiş, şeytan bunu ikiye bölüp iki kadın yapmıştı, hangisinden vazgeçse artık bir şey eksik kalacaktı. Bazen Dilevser'le evlenip hayatını o parlak zekânın yanında, o zekâyı eğiterek, onu besleyerek, tecrübeleriyle onu olgunlaştırarak, onunla konuşarak geçirmeyi istiyor, bazen de bir çılgınlık yapıp bütün İstanbul'u şaşırtarak Hediye'yi nikâhına almayı, onunla yolculuklara çıkmayı, böylesine büyük bir aşkı böylesine sessiz taşıyabilen bu küçük kadını sevindirmeyi, onun sevinişini görmeyi, onun da hiç olmazsa bir kere güvenle, içten bir kahkaha atışına şahit olmayı istiyordu.

O sıralarda, bir gün, Dilevser,

- Annem sizi bu akşam yemeğe davet etmek istiyor, dedi.

O akşam komşu köşke gittiğinde, Hikmet Bey, Dilara Hanım'ı hiç görmediği kadar mahzun buldu. Dilevser'le her gün konuşmalarına rağmen Dilara Hanım'la uzun zamandır karşılaşmamışlardı. Gene her zamanki gibi zarif, çekici ama daha az konuşkan ve alaycıydı.

Ragıp Bey'in gitmesine önce sevinmiş, kendini özgürlüğüne, renkli ve oynak hayatına yeniden kavuşmuş gibi hissetmiş, bir sonu olmayacağını bildiği bir bağdan kurtulmanın ferahlığını yaşamıştı ama sonra günler geçtikçe, Ragıp Bey'in vahşi ve katil ruhunu, onun yanında yaşadığı güveni ve korkuyu özlemeye başlamıştı. Ragıp Bey'le birlikte olduğunda, yeryüzünde hiçbir gücün, hiç kimsenin kendisine dokunamayacağını, bu erkeğin onu herkese karşı koruyacağını, ölmeyi ve öldürmeyi göze almayan hiç kimsenin kendisine bir kötülük etmeyi aklından geçiremeyeceğini hissederdi; bu, bir kadının yaşayabileceği güvenin belki de aşılması mümkün olmayan bir zirvesiydi ve bu güveni, bir katilden, öldürmekten çekinmeyen bir erkekten başkası bir kadına

'böylesine yaşatamazdı. Bu güveni kendine bağışlayan gücün şiddetinden duyduğu korku ise, o muhteşem güvene inanılmaz bir heyecan katıyordu.

Bu duyguları yaşarken, bunları olağan bulmaya başlamış, her seferinde, aynı duyguları yaşayabileceğini sanmıştı, ancak Ragıp Bey gittikten bir zaman sonra hayatında o erkeğin nasıl doldurulması mümkün olmayan bir boşluk bıraktığını hissetmişti.

O zaman onu özlemişti. Bir vakit de bu özlemin geçici olduğu düşüncesiyle avunmuş, eve yeni subaylar davet etmiş, başka sevişmeler yaşamış, her erkekle birlikte Ragıp Bey'e duyduğu özlem çoğalmış, tuhaf bir biçimde başka erkeklerin varlığı Ragıp Bey'in onun üstündeki etkisini artırmıştı. Rastladığı erkekleri Ragıp Bey'le kıyasladıkça, Ragıp Bey'e daha çok bağlanıyordu.

Sonunda dayanamayıp şakacı bir üslupla Ragıp Bey'e bir mektup yazmış, "İstanbul'dan bu kadar mı sıkıldınız, buralara gelmeyi hiç mi düşünmüyorsunuz?" diye sormuştu; bütün özlemine rağmen bir aşk mektubu yazmaya eli varmamış, kendisine kızmasına rağmen bunu becerememişti.

Dilara Hanım günlerce bekledi ama bu mektuba bir cevap gelmedi.

Mektup, Makedonya'nın dağlarında, köhne posta menzillerinde, dikkatsiz memurların ellerinde oradan oraya dolaşırken kayıp mı oldu, yoksa Ragıp Bey, o şakacı üslubun kendi hayatındaki eksikliği daha da artıracağına olan inancını pekiştirdiğinden ve eksik bir hayat yaşamaya gururu elvermediğinden cevap mı yazmadı, bunu Dilara Hanım hiç bilemedi.

Sadece, bir daha ele geçmesi mümkün olmayan bir şeyi kaybettiğini ve uzun zaman rastladığı her erkekte, o kaybolan parçayı arayacağını anladı.

Biraz, gittikçe güçlendiğini hissettiği Dilevser'le Hikmet Bey arasındaki bağın durumunu bizzat görmek istediğinden, biraz, güzel bir gece geçirip sıkıntısını hafifletmek çabasından, biraz da, gelip giden subayların katılıklarından bunalan ruhuna zarif bir erkeğin davranışlarından bir tazelik sağlamak arzusundan Hikmet Bey'i yemeğe davet etmeye karar vermişti.

O yemekte, Hikmet Bey'in kendisini güldürmeyi başarmasına, çok özlediği kibarlığın tadını çıkarmasına rağmen Dilara Hanım artık uzun bir süre eskisi'

kadar neşeli olamayacağını anlamıştı. Kızıyla Hikmet Bey'in birbirlerine bakışlarından, birbirlerinin cümlelerini tamamlama alışkanlığı edinmiş olmalarını görmekten, aralarındaki bağın fındığından daha manalı olduğunu sezmişti.

Hikmet Bey ise o yemekten, tahmin edilebileceğinden fazla etkilenmişti.

Dilara Hanım'ın zarafeti, kibarlığı, görgüsü, inceliği, gücü, serveti, bütün bunlar, Dilevser'in sahipsiz bir bulut gibi dolaşan zekâsına çok kuvvetli bir çerçeve çizmiş, garip bir biçimde Dilevser'in kadınsı çekiciliğini Hikmet Bey'in gözünde daha da artırmıştı, Dilevser'le evlenebileceğini belki de ilk kez o gece o kadar kuvvetli bir biçimde düşünmüştü.

Eve döndüğünde, Hediye duvara dayanmış kendisini bekliyordu.

Dilevserlerin evindeki, münevver zenginlere özgü o etkileyici, inceliklerle süzülmüş görkemden sonra Hediye, o duvarın dibinde öylesine yalnız ve çaresiz gözüküyordu ki, Hikmet Bey'in içi sızladı. Onun bir ailesi, bir serveti, bir geçmişi, hatta bir ismi bile yoktu; hayatın içinde aşkıyla çırılçıplak duruyor, hiçbir istekte bulunmuyor, hiçbir şey umma cesaretini bile gösteremiyordu.

Verebileceği tek şeyi, kendini, bütün bedeni ve ruhuyla, hiç sakınmadan, inanılmaz bir cömertlikle veriyor, hayatında, kendine, sığınabileceği minicik bir sığınak bile bırakmıyor, kendine ait her parçayı, asla değerinin bilinmeyeceğim bilerek sevdiği adama hiç yakınmadan bağışlıyordu.

Ragıp Bey'in ölüm karşısında gösterdiği cesareti, bu kız, cesaretinin farkında bile olmadan hayat karşısında gösteriyor, Ragıp Bey'in Dilara Hanım'a verdiği güveni, bir başka biçimde Hikmet Bey'e veriyordu. Hikmet Bey, Osman'a daha sonra, "Güven öyle tuhaf bir şey ki," demişti, "o duyguya sahip olduğunda duyduğun rahatlık, güvenin kendisini bile küçümsemene neden oluyor."

Hediye'yi ışıklarının çoğu söndürülmüş salonda duvara dayanmış dururken gördüğünde Hikmet Bey, Dilara Hanımların evinde hissettiklerinden utandı, o anda, kısa bir süre için bile olsa, o kızın çaresizliğine âşık oldu, bir başka insanın hayatına bir mana katabilmek için kendi hayatından vazgeçmeyi ve Hediye'yle evlenmeyi, biraz önce Dilevser'le evlenmeyi düşündüğü ciddiyetle düşündü.

O gece sevişmediler. Hikmet Bey, sıkı sıkıya sarıldı Hediye'ye, başını onun boynuna gömüp uykuya dalana kadar aynı cümleyi tekrarladı: -Hediye, sen benim hayatımdaki tek hakikatsin.

Hediye, hayatında en çok istediği şeyi, Hikmet Bey'in kendisine böyle sevgiyle sarılmasını yaşadığı gece, Hikmet Bey'den çok daha güçlü olan sezgileriyle, o' korkunç son'un yaklaştığını, sevdiği erkeği kaybetmek üzere

olduğunu anladı. Hikmet Bey uyuyana kadar bekledi, sonra usulca onun kollarından sıyrıldı, yatağın öbür yanına geçip sesi duyulmasın diye başını yastığa gömüp, gün ağarana kadar ağladı. Gün ağarırken, yastığı, üstündeki ıslaklık fark edilmesin diye ters çevirip giyinerek odasına gitti. Hikmet Bey onun o geceyi çok mutlu geçirdiğini sandı, öyle ağladığını hiçbir zaman bilmedi.

Ertesi sabah, Hikmet Bey o dayanılmaz piyano çalma isteğiyle uyandı.

Günlerce, günlerce piyano çaldı. Bütün konak, komşular, sokaktan geçenler, hatta bütün şehir, Reşit Paşazade Hüseyin Hikmet Bey'in acılarını, özlemlerini, kederlerini, kararsızlıklarını, neşelerini, ümitlerini, hatıralarını, hayallerini, sonatlar, süitler, konçertolar halinde dinledi; o, üstüne kapandığı tuşlara bazen usulca dokunarak, bazen güçlü ve öfkeli darbelerle vurarak, kendi gerçeğini ve geleceğini, kendi çaldığı müziğin sesinde aradı, kendi duygularında ve düşüncelerinde bulamadığı bütün cevaplan fildişi tuşlardan bekledi.

Tuşlara her dokunuşunda hayatından bir şeyler ek-silip hayatına bir şeyler eklendi; kimse, belki kendisi bile, o piyanoyu çalarken neler hissettiğini, neler düşündüğünü bilemedi, ama o seslerde ölümü gördüler, kaybedişi gördüler, ihaneti göldüler, yalvarmayı, kıvranmayı, cesareti, korkuyu, ümidi ve ümitsizliği gördüler, bir insanı ve o insanın bütün hayatını gördüler; Hikmet Bey o tuhaf günlerde kendisini bir sese, bir müziğe çevirmeyi başardı.

Eylül sonlarına doğru, bitkin, tükenmiş bir halde uyandığı bir sabah, kütüphanede Dilevser'le Balzac'tan konuşurlarken, kızın söylediklerini birden yarıda kesti:

- Dilevser, kabalık addetmezseniz size bir şey sorabilir miyim?

- Buyrun.

- Benimle evlenir misiniz?

Dilevser, açık pencerenin kenarına gitti, dışarıya baktıktan sonra döndü.

- Evet.

Bu kısa konuşmada söyledikleri ikisini de çok şaşırtmıştı, o şaşkınlıkla, sanki arada böyle bir şey konuşmamışlar gibi yeniden Balzac'tan konuşmaya, devam ettiler. Onların arasında fark edilmeyecek kadar çabuk

ve sessiz geçen bu konuşma, konağın içinde büyük bir gürültüyle patlamıştı.

O konaktaki herkes sanki 'benimle evlenir misin' sorusunu bizzat duymuştu, heyecanlı fısıldaşmalar, gülüşmeler, dedikodular bir anda yayılıverdi. Sonra bütün konak dönüp Hediye'ye baktı.

Hediye'nin yüzü soldu, çizgileri bir an titredi, gözlerini bir an kapadı, gözlerini yeniden açtığında yüzünde hiçbir duygu belirtisi yoktu, her zaman durduğu duvarın dibinde duruyordu.

O gün birkaç kez Hediye'nin yanından geçen Hikmet Bey, kızla konuşacak cesareti kendinde bulamadı. Geceleyin konuşacaklarını, onu avutabileceğim, kendisine bir ev alacağını, hayatı boyunca kendisine bakacağını o zaman söylemeyi düşünüyordu. Hediye hiçbir şey olmamış gibi, her gün durduğu yerde duruyordu; yüzünde bir sitem ya da bir acı gözükmüyordu, bir seferinde yanından geçerken Hikmet Bey genç kadına gülümsediğinde buna gülümseyerek karşılık verdi. Bu gülümseme Hikmet Bey'e, Hediye'nin o kadar etkilenmeyeceğini, kendisinin korktuğu kadar acı çekmeyeceğini düşündürdü.

Akşam yemeği hazırlanırken, genç kızın ortalarda görünmediğini fark ettiler, hizmetçilerden birini odasına bakmaya gönderdiler.

Hediye çırılçıplak soyunup yorganın altına girmişti.

Mahzun yüzünde ölümün izi yoktu, yaşadığı gibi, sessizce ve hiç çirkinleşmeden ölmüştü. İçtiği zehri nereden bulduğunu, ne zaman, nereye sakladığını hiç anlayamadılar.

Ne bir yazı, ne bir mektup bırakmıştı.

Yalnızca, Hikmet Bey, yatağının üstüne, ilk karşılaştıkları gece Hediye'nin giydiği beyaz ipekli elbisenin düzgün bir biçimde konulmuş olduğunu gördü.

Hikmet Bey'in içine hiç dinmeyen bir ağrı olarak yerleşen, gittiği her yere yanında taşıdığı, onu, "Kedersiz bir sevincin yok mu ey Allah’ım!" diye isyan ettiren mektup, beyaz bir elbiseden ibaretti.

XXIV

Osman'ın o güne dek hiç görmediği kadar ince bir hilal, gökyüzünde altın bir kirpik gibi belirmişti.

Eski konağın penceresinden, arkasında ölülerinin kırılgan ve şeffaf bedenlerinin oynaşmalarını hissederek bu hilale bakıyordu.

Hikmet Bey'in Dilevser'le mutlu olduğunu biliyordu ama ömrü boyunca Hediye'yi unutamadığını da biliyordu.

Şehirde bir ayaklanmanın bastırılıp sona erdiğini biliyordu ama şehrin yeni ayaklanmalar, darbeler, suikastlar, savaşlar, işgaller, felaketler göreceğini de biliyordu.

Yaşayanların yalanlarını, ölülerin gerçeklerini görmüştü.

Kendi geçmişinden ona bir keder miras kalmış gibi bir duyguya kapılıyordu. Şeyh Efendi, "Hepimiz çaresiziz," demişti, "hepimiz acı çekiyoruz, Rabbim hepimiz adına hepimizin acısını taşıyor, hepimiz adına acı çekiyor, acıyı sağaltan, teselliyi veren gene o, onun kadar acı çekebilmeyi, bütün insanların acısını duyabilmeyi isterdim, o zaman onun gibi sarabilirdim yaraları, acıları dindirebilirdim ama hiçbir kul Tanrısı kadar acı çekemiyor... Çarenin ve tesellinin eksikliği, zannımca acının eksikliğinde."

Osman daha mı çok acı çekmeliyim, diye sorduğunda Cevat Bey'in cevabı çok daha değişik olmuştu: "İnsanın tesellisi insandadır oğlum, acıyı bulan insan, teselliyi de bulacak olan o, ama insanlar kendilerine bir fırsat tanımıyorlar çareyi bulmak için."

Sula bunlara gülmüştü, sesini çok yükseltmeden, Osman'a o oynak, işveli sesiyle, "Ne söylüyorlar bunlar vre," demişti, "ne söylüyorlar?"

İncecik bir hilalin altında bütün ölüleri konuşuyordu.

Hepsinin anlatacak bir hikâyesi, yakınacak bir acısı, teselli için gösterdiği bir yol vardı.

Yalnızca Hediye susuyordu.

Bütün hayatı gibi ölümünde de susmuştu.

Beyaz ipekli bir elbise gibi duruyordu ölülerin arasında.

SON